

رنګین دادفر سپنټا

سیاست افغانستان؛

روایتی از بیرون

Ketabton.com

شماره 2384

سیاست افغانستان؛ روایتی از درون

دکتور رنگین دادفر سپنتا

(جلد اول)

Esmat Khalid
(20-NOV-2017)

انتشارات عالم
Anisaraat Alam

سپنتا، رنگین دادفر، ۱۳۹۶

سیاست افغانستان؛ روایتی از درون. کابل: انتشارات عازم.

شماره مسلسل انتشارات عازم: ۲۴۰

چاپ اول: تابستان ۱۳۹۶

سیاست افغانستان؛ روایتی از درون

(جلد اول)

ناشران: انتشارات عازم و انتشارات پرنیان

برگ آرای: ناصر هوتکی

طرح روی جلد: اکمل عازم

چاپ: مطبعه عازم

تیراژ: ۲۰۰۰ جلد

کلیه حقوق چاپ و تکثیر برای ناشر محفوظ است. هر نوع کاپی برداری، فوتوکاپی و تکثیر الکترونیک بدون اجازه‌ی کتبی ناشر ممنوع می‌باشد.

نشانی دفتر مرکزی: کابل، ایستگاه اخیر پوهنتون کابل، سرک پنجم سیلوی مرکزی

تلفون‌ها: ۰۷۹۹۵۷۲۸۱۷ و ۰۷۰۰۰۵۱۷۷۵ / ای‌میل: azem.pp@gmail.com

مرکز پخش: کابل، مارکیت جوی شیر، کتابفروشی مولانای بلخی (رح) / ۰۷۷۶۱۲۱۱۵۱

کابل، سرک پنجم سیلوی، جوار مسجد سنگ کش‌ها، انتشارات عازم

فیسبوک: انتشارات عازم / Azem Publication

به یاد و خاطره‌ی پدرم حاجی شاه اعلم طاهری که
سرکشی و عصیان را از او آموختم و مادرم فاطمه
طاهری، بانوی ایل طاهریان که نخستین کلمه‌ها را بر
دهانم نهاد
و به شب‌های نقره‌فام کابل که روزگار سیاه جنگ را بر
من تحمل پذیر ساختند.

فهرست:

- ۹..... آغاز سخن
- ۱۷..... در کودکی پسر خان بودم
- ۴۵..... شعله‌ی جاوید؛ قربانی‌های بی‌شمار
- ۶۱..... سال‌های تحصیل در ترکیه
- ۶۷..... کودتای هفت ثور
- ۸۷..... میهن ویران؛ افغانستان من به تاریخ پیوسته بود
- ۱۱۱..... از استاد دانشگاه تا کارمند عالی‌رتبه دولت
- ۱۱۷..... فرایند دولت‌سازی و جنایات جنگی
- ۱۲۱..... اعلامیه‌ی همکاری‌های استراتژیک با ایالات متحده امریکا
- ۱۲۷..... وزیر خارجه‌ی جمهوری اسلامی افغانستان
- ۱۵۹..... مشاور امنیت ملی جمهوری اسلامی افغانستان
- ۱۷۹..... شهر به شهر میهن
- ۱۹۹..... رییس جمهوری حامد کرزی

- افغانستان و ایالات متحدهی امریکا ۲۱۵
- ریس جمهور کرزی، از همکاری غیرانتقادی تا سیاست مبتنی..... ۲۱۵
- سیاست خارجی در میدان تنش قدرت‌های بزرگ و منطقه‌ای..... ۲۱۸
- اعلامیهی مشارکت استراتژیک میان افغانستان و ایالات متحده..... ۲۳۱
- ملاقات کمپ دیوید..... ۲۳۱
- کشتار جمعی عزیز آباد و نخستین عصیان علنی..... ۲۴۲
- المپیای خفت!..... ۲۵۳
- کاندیدان ریاست جمهوری و تداوم المپیای خفت..... ۲۵۷
- نگرانی از کیفیت و کمیت نیروهای مسلح افغانستان..... ۲۶۸
- انتخابات ریاست جمهوری افغانستان و رابطه با ایالات متحدهی امریکا..... ۲۷۴
- آغاز مجدد کنفرانس‌های ویدیویی میان کابل و واشنگتن پس از انتخابات ۲۰۰۹..... ۲۹۱
- ادامه‌ی اتهام‌های متقابل و عدم توافق بر سر علت‌های گسترش تروریسم..... ۳۰۳
- کابل بانک؛ بحرانی که پایان نیافت..... ۳۱۰
- زندان بگرام، کانونی از تروریستان خطرناک؛ مرکز قانون‌شکنی، شکنجه و..... ۳۱۹
- گفتگوها برای تدوین یک استراتژی نو در امر مبارزه با تروریسم..... ۳۳۵
- امریکایی‌ها در درک حقیقت افغان‌ها مشکل دارند..... ۳۶۴
- ادامه‌ی روابط پرتنش و الزام همکاری در مبارزه با تروریسم؛ تناقض دوامدار..... ۳۷۳
- درخواست امریکا برای تسریع کار روی قرارداد همکاری‌های استراتژیک..... ۴۰۱
- ادامه‌ی روابط بحرانی میان افغانستان و ایالات متحده..... ۴۳۸
- آغاز تنش‌های جدید، سفر حامد کرزی به واشنگتن..... ۴۶۵
- دیدار از واشنگتن؛ تغییر همه‌جانبه در استراتژی ایالات متحده..... ۴۹۸
- حلقه‌ی گم‌شده‌ی جنگ بی‌فرجام..... ۵۱۵
- بریتانیا و افغانستان؛ رابطه‌ای که از سایه‌ی تاریخ برون نشد..... ۵۶۳
- پاکستان؛ میزبان میلیون‌ها مهاجر افغان و مامن تروریسم..... ۵۹۸
- دیدارهای من از پاکستان به عنوان مقام دولتی..... ۵۹۹
- بینظیر بوتو در تبعید دبی..... ۶۱۹
- ایستایی در روند صلح و تداوم جنگ اعلان‌نشده‌ی پاکستان..... ۶۶۳

سیاست افغانستان؛ روایتی از درون / ۷

- ۶۹۷..... گام‌های عملی برای همکاری میان افغانستان و پاکستان
- ۶۹۸..... همکاری ترانزیتی و اقتصادی
- ۶۹۹..... همکاری استراتژیک میان دو کشور
- ۷۱۰..... دست به دامان چند کشور برای رسیدن به صلح
- ۷۱۲..... دیدارهای سه‌جانبه‌ی میان افغانستان، پاکستان و بریتانیا
- ۷۳۱..... جمهوری اسلامی ایران و جمهوری اسلامی افغانستان
- ۷۶۱..... جمهوری هند، دوستی استوار و مبتنی بر همسویی
- ۷۷۰..... سو تفاهم‌ها در برابر هند
- ۷۹۹..... آرایش جدید در روابط افغانستان و فدراسیون روسیه
- ۸۲۰..... روسیه و بی‌طرفی افغانستان
- ۸۲۷..... رویای صلح با طالبان و خوش‌باوری‌های بی‌پایان
- ۸۴۷..... بحران انتخابات ریاست جمهوری ۲۰۱۴
- ۸۷۳..... در آستانه‌ی انتخابات
- ۸۷۷..... پس از ماموریت دولتی
- ۸۹۳..... از پنجره‌ی خانه‌ی پدری
- ۹۰۲..... کרוخ سبز و شاداب، تفرج‌گاه هراتیان
- ۹۲۷..... فروپاشی نظم جهانی و بن‌بست "جنگ با تروریسم"
- ۹۳۳..... بحران پروژه‌ی افغانستان
- ۹۳۹..... مبارزه با تروریسم جهانی در پهنای و در ژرفای بن‌بست رسیده است
- ۹۵۳..... دیدارها و خاطره‌ها

The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions. It emphasizes that every entry should be clearly documented and verified by the relevant parties. This ensures transparency and accountability in the financial process.

Furthermore, it is noted that regular audits are essential to identify any discrepancies or errors. By conducting these audits frequently, potential issues can be addressed promptly, preventing them from escalating into larger problems. This proactive approach is crucial for the overall health and stability of the organization.

In addition, the document highlights the need for clear communication between all stakeholders involved. Regular meetings and reports should be used to keep everyone informed about the current status and any changes that may occur. This fosters a collaborative environment where everyone is working towards the same goals.

Finally, it is stressed that adherence to all applicable laws and regulations is non-negotiable. The organization must ensure that its practices are fully compliant with the relevant legal framework to avoid any penalties or legal complications. This commitment to legal compliance is a cornerstone of responsible business operations.

پاسخت کوتاه گفتم ای که پرسیدی:

"ما چرا چون بود؟"

ما چرا این بود و خونین بود.

واصف باختری

آغاز سخن

روزی که کار را در حکومت افغانستان آغاز کردم، گمان می‌بردم که در این جا نیز مانند تمام کشورهای دیگر افرادی وظیفه دارند تا در جلسات مهم دولتی به اقتضای ماموریت‌شان، یادداشت بنویسند و صورت جلسه‌ها را به گونه منظم تهیه کنند تا در آرشیوها نگهداری شوند. یادداشت‌نویسی بدین شیوه از قدیم مرسوم بوده است. افرادی با چنین هنر نگارشی آموزش می‌دیدند و به راحتی می‌توانستند صورت جلسه‌ها را بنویسند. این افراد آموزش می‌دیدند و به فنی‌آشنایی داشتند که به آن سنتوگرافی^۱ می‌گویند. بدون شک چنین چشمداشتی افزون‌طلبی نبود. کسانی که اسناد مربوط به لویه جرگه پغمان (۱۹۲۲/۱۳۰۲) را از نظر گذشتانده باشند، می‌دانند که حتا در آن سال‌ها در کشور ما چنین رسمی حاکم بوده است. به یاد دارم که در خانه‌ی پدری من ده‌ها مجلد از جریان گفتگوها و سخنرانی‌های وکلای ولسی جرگه دوران سلطنت ظاهر شاه موجود بودند.

---

¹ Stenography

در دوران کارم به صفت وزیر خارجه زمانی که مباحث مربوط به آب‌های افغانستان در گفتگوهای ما با کشورهای همسایه مطرح شدند، در آرشیو این وزارت در رابطه به رودبار آمو اسنادی را دیدم که مایه‌ی خرسندی من شدند. کارمندان مسؤول وزارت خارجه کشور ما در دهه‌های سی و پنجاه قرن گذشته میلادی، در شرایطی که نه کمپیوتر بود و نه هم ابزار مدرن دیجیتالی برای تثبیت مرزها و حدود سرزمین ما با اتحاد شوروی پیشین، حتا برخی از صخره‌ها و سنگ‌های کنار این رود را ترسیم کرده بودند.

رونوشت جلسه‌های تهیه و تسوید متون قوانین اساسی در سایر کشورها، به ویژه در برخی از کشورهای اروپایی از چند سده بدین سو آرشیف شده‌اند، در صورت نیاز امکان دسترسی به آن‌ها نیز فراهم است و اگر مفسران این قوانین احتیاج داشته باشند می‌توانند از آن‌ها به‌مثابه‌ی یکی از منابع تفسیر قانون اساسی استفاده کنند.

با اندوه که در افغانستان امروز چنین نیست. وقتی که اختلاف‌ها بر سر مرجع دارای صلاحیت تفسیر قانون اساسی بالا گرفتند، هیچ سندی از جریان تهیه، تسوید و حتا تصویب قانون اساسی کشور ما وجود نداشت تا بتوان با رجوع به آن دریافت که از منظر تسویدکنندگان و تصویب‌کنندگان قانون اساسی کدام مرجع دارای صلاحیت تفسیر این قانون است. بارها متوجه شده‌ام که هیچ سند به‌دردبخور و رونوشت جدیی از نشست‌های کابینه و نشست‌های شورای امنیت ملی وجود نداشتند. در مواردی در برخی از نشست‌های مهم حکومتی افرادی می‌آمدند که به جز نشان دادن چهره‌ی‌شان کار دیگری نداشتند. در آینده اگر تاریخ‌نگاران کشور ما بخواهند تاریخ سیاسی سرزمین ما را به ویژه در دورانی که من عضو حکومت بوده‌ام، بنویسند، به کمتر

سندی در این باره دست خواهند یافت. روزی که من مسؤولیت دفتر شورای امنیت ملی کشور را بر عهده گرفتم حتا یک دوسیه هم وجود نداشت که بتوانم به آن مراجعه کنم و ببینم که پیش از آن که من شروع به کار کنم، چه فعالیت‌های صورت گرفته است تا من بتوانم کار را بر بنیاد آن‌ها ادامه دهم.

با چنین اوضاعی راه دیگری به جز این که شخصا در جلسه‌ها یادداشت‌برداری کنم، به نظر نمی‌آمد. به جز از ضرار احمد مقبل وزیر امور خارجه قبلی، امرالله صالح رییس اسبق ریاست عمومی امنیت و رحمت‌الله نیل رییس پیشین ریاست عمومی امنیت ملی کمتر کسی از اعضای حکومت افغانستان یادداشت می‌نوشتند. همان‌طور که می‌دانیم، پالیسی‌سازی در امور سیاست خارجی و امنیتی از کارهای عمده‌ی من بوده است. از این‌رو در جلسه‌ها، حتا در جلسه‌های کم‌اهمیت، همیشه یادداشت می‌نوشتم، یا به گونه‌ای پروتوکول‌نویسی می‌کردم و سخنان افراد را تا جایی که ممکن بود کلمه به کلمه می‌نوشتم. در جلسه‌هایی که به دلیل صحبت فعالانه و رهبری نشست، امکان یادداشت‌نویسی نداشتم، در نخستین فرصت از حافظه مطالبی را می‌نوشتم. بسیار اتفاق افتاده است که شب‌ها از خواب بلند می‌شدم، چند کلمه و یا چند سطر را از جریان نشست روز گذشته که بسیار مهم می‌انگاشتم، یادداشت می‌کردم. در کتاب حاضر هرآن‌چه را به گونه‌ی نقل قول مستقیم نوشته‌ام، از یادداشت‌های مستقیم خودم استند که با امانت‌داری فراوان بازتاب یافته‌اند.

واقعیت این است که از دلو ۱۳۸۴ تا میزان ۱۳۹۴ (جنوری ۲۰۰۵، به ویژه از ماه می ۲۰۰۶ تا پایان سپتامبر ۲۰۱۴) بیشتر از هر وزیر و مسؤول دیگر دولت افغانستان در گفتگو با رهبران و شخصیت‌های برجسته‌ی

جهانی و در کنفرانس‌های بین‌المللی حضور داشته‌ام. گاهی اگر صحبت‌ها یک به علاوه یک، یعنی رییس جمهور و یک تن دیگر با جانب مقابل صورت می‌گرفت، از جانب افغانستان اغلب من رییس جمهور را همراهی کرده‌ام. از این رو وقتی که رییس جمهور پیشین حامد کرزی، می‌گوید "سپتا شاهد است" درست می‌گوید. موارد فراوانی بوده است که تنها من حاضر بوده‌ام و یادداشت برداشته‌ام. در مواردی اگر تعداد دیگری هم بوده‌اند، اغلب من یادداشت می‌نوشتم و این را مرهون آموزش و تدریس در دانشگاه و مدیون نظام آموزشی و دسپلین اکادمیک جمهوری فدرال آلمان استم. همان‌گونه که درست‌گویی و عزت نفس و داشتن دانش انتقادی، باور به دموکراسی، عدالت‌طلبی و فسادستیزی را مرهون تجربه‌ی سیاسی روزگار جوانی و تربیت دانشگاهی خود استم.

بسیاری شاید پرسند که آیا من در این یادداشت‌ها همه چیز را گفته‌ام. نه، چنین نیست. مواردی بوده‌اند که به دلیل مسؤولیت در برابر دولت و اصول اخلاقی دولت‌داری، نگفته‌ام و نمی‌توانستم بگویم. باشد تا روزی و روزگاری دیگر. اما خیلی چیزها را گفته‌ام و درست گفته‌ام.

در این کتاب روی رابطه‌ی افغانستان با چند کشور بیشتر تاکید کرده‌ام. اختصاص فصل‌های جداگانه به این کشورها بیشتر به دلیلی بوده است که در گفتگوهای جاری در کشور ما و در باره‌ی کشور ما در پیوند با سیاست‌ها و پالیسی‌های این دولت‌ها ابهامات و یا سخنان منازعه‌آفرین بسیاری مطرح بوده‌اند. تمرکز بر روابط ما با کشورهای ایالات متحده امریکا، بریتانیا، پاکستان، جمهوری هند، جمهوری اسلامی ایران و روسیه به معنای کم‌اهمیت جلوه‌دادن رابطه‌ی ما با کشورهای مانند جمهوری فدرال آلمان، کشورهای شمال اروپا،

کانادا، جمهوری فرانسه، کشور شاهی هالند و یا جمهوری مردم چین نبوده است. رابطه‌ی ما با این کشورها بیشتر یک رابطه هم‌سویه و دور از تقابل و اختلاف‌های غیرلازم بوده است و یا شاید هم برداشت من چنین است تا جایی که من "شاهد بودم" هیچ مقام رهبری‌کننده از کشورهای اخیرالذکر در گفتگوهای‌شان با ما از مرزهای قبول شده‌ی دیپلماتیک فراتر نرفته‌اند. تلقی و برداشت افکار عامه کشور ما نیز در رابطه با این کشورها چنین بوده است.

در سال‌های پسین برخی از رجال سیاسی و فرهنگی افغانستان، چون شخصیت مبارز و فرهنگی، شادروان میر محمد صدیق فرهنگ، جنرال عبدالقادر وزیر دفاع دوران نور محمد تره‌کی، آقای عبدالوکیل وزیر خارجه دوران دکتور نجیب‌الله و دیگران خاطرات‌شان را نوشته‌اند. برخی‌ها با نگارش تاریخ سیاسی، در واقعیت آمیخته‌ای از تاریخ و خاطرات شخصی‌شان را بازتاب داده‌اند. مانند آقای دستگیر پنجشیری در کتاب «ظهور و زوال حزب دموکراتیک خلق افغانستان»، یا جنرال نبی عظیمی در کتاب «اردو و سیاست در افغانستان» و دیگران.

من از روزی که ماموریتم را به مثابه‌ی عضو حکومت افغانستان آغاز کردم، می‌دانستم که از یادداشت‌هایم در نگارش خاطرات سیاسی خود استفاده می‌کنم. کتاب حاضر با در نظر داشت اصول خاطره‌نگاری دارای برخی از اشکالات است که نویسنده آن‌ها را آگاهانه پذیرفته است. این کتاب آمیخته‌ای است از فشرده‌ی زیستنامه‌ی شخصی و خاطرات سیاسی. من عمداً در این کتاب از نقل قول‌های مستقیم به فراوانی و بیش از آن‌چه در خاطره‌نویسی معمول است، استفاده کرده‌ام. این شیوه را به خاطری ترجیح دادم تا خوانندگان و پژوهش‌گران بتوانند با استفاده از این نقل قول‌ها، خود مستقل از آن‌چه

من نوشته‌ام، در صورتی که لازم بدانند، برداشت‌های‌شان را از آن چه گذشت، داشته باشند. در مواردی، به خصوص آن چه مربوط به گفتگوها و مشکلات میان افغانستان و ایالات متحده امریکا می‌شود، نقل مباحث با محتوای هم مانند موجب تکرارهای ملال آور شده است. چنین کاری، خواننده را می‌آزارد. تا جایی که ممکن بود این بخش را کوتاه ساختم؛ با این هم این بخش به دلیل تکرارهای فراوان تا حدودی خسته کن و شاید هم عذاب‌دهنده باشد. نویسنده بر این گمان بوده است که خوانندگان افغانستان حق دارند، بدانند که در پشت پرده‌ی سیاست افغانستان واقعا چه می‌گذشته است و مصایب و آلام سیاست‌ورزی در کشوری عقب‌مانده و وابسته به چند کشور تا کجا روان و جسم میهن‌پرستان را می‌آزارد.

در مواردی نثر کتاب بیشتر به نوشته‌های روزانه و ملال آور برخی از رسانه‌های افغانستان هم‌سنخی پیدا کرده است، چنین افت زبانی برای من یک مصیبت بزرگ بود، اما به دلیل بازتاب روایت دیگران و یا هم ترجمه‌ی نقل قول‌ها، امکان نگارش به گونه‌ی دیگری نبود یا دست کم مشکل می‌نمود.

شاید در این کتاب مواردی موجب رنجش برخی از هموطنان و سیاست‌مداران کشور ما شود. من هر آن چه را دیده‌ام و شنیده‌ام، بازتاب داده‌ام، بدون این که قصد بی‌حرمتی به هیچ انسانی را داشته باشم. در جاهایی شاید از تلاش‌های برخی از همکاران آن گونه که باید، قدردانی نشده باشد. با تمام کوششی که در این راه می‌ذول داشتم، در ذکر نام همکارانی که تلاش و کار مرا پشتیبانی کردند شاید فراموش‌کاری صورت گرفته باشد که عمدی نبوده است. یقین دارم که مرا با مهربانی و صفای بی‌پایان‌شان، می‌بخشند.

سیاست افغانستان؛ روایتی از درون / ۱۵

از بانو منیژه باختری که با شکیبایی این متن را چند بار خوانده و از لحاظ نگارشی اصلاح کرده‌اند به خاطر زحمات بی‌دریغ‌شان سپاسگزاری می‌کنم. از آقای م م فرزانه و روشنفکر عزیز که این کتاب را بازخوانی و ویراستاری کردند و هم تذکراتی برای بهبودی متن و محتوا ارائه کردند، تشکر می‌کنم. به آقای ناصر هوتکی که همیشه در ویرایش و صفحه‌بندی کتاب‌های من زحمات‌های فراوانی را متقبل شده‌اند به ویژه به پاس زحمات‌های بی‌پایان‌شان در آماده‌ساختن این کتاب، خودم را سخت مدیون می‌دانم و مراتب قدردانی بی‌مانند خود را به ایشان تقدیم می‌دارم.

بدون شک که مسئولیت همه کاستی‌ها بر عهده من است.

رنگین دادفر سینتا

کابل، حمل ۱۳۹۶

در کودکی پسر خان بودم

سال ۱۹۹۲، مجدداً گرفتار مشکل تنفسی شدم. من از نوجوانی مبتلا به نفس‌تنگی بودم. علت اصلی این نفس‌تنگی حساسیت بود. به دلیل این که سگرت کشیدن را در عنفوان جوانی، نوعی از سرکشی، عصیان و پشت پا زدن به رفتارهای اجتماعی یک‌دست و یک‌نواخت می‌انگاریدم، شروع کردم به سگرت کشیدن. کار به جایی رسید که در صنف سوم دانشکده روز دو پاکت سگرت دود می‌کردم. سگرت کشیدن مزید بر علت شده بود. در افغانستان و بعدها در ترکیه هم از این بیماری، عذاب‌های بی‌شمار کشیدم. اما طیبیان آلمانی توانستند علت‌ها را دریابند و ناراحتی‌ام را کاهش دهند. چند سالی را با راحتی نسبی گذراندم، از سگرت کشیدن هم دست کشیده بودم. تا این که در سال ۱۹۹۲ بار دیگر حمله‌های شدید نفس‌تنگی به سراغم آمدند. دکتوران توصیه کردند تا در یک استراحت‌گاه در یک منطقه ی سبز که در جای بلند واقع شده و هوای تازه و نمکین داشته باشد، مدتی اقامت کنم و در عین زمان درمان ترکیبی را ادامه دهم. درمان ترکیبی نوعی از تداوی است که در آن افزون بر داروهای لازم، ورزش، پیاده‌روی در گروه‌ها و همچنین تمرین‌هایی مانند یوگا و مانند آن را می‌آموزانند و به دلیل این که یکی از علت‌های

نفس تنگی، استرس است، در این نوع درمان، تمرین‌های استرس‌زدایی بسیار مهم هستند. درمانکار در جریان چنین آموزش‌هایی، همیشه می‌گفت: "حالا در خود فرو روید، نفس عمیق بکشید، به خاطره‌های خوش زندگی‌تان فکر بکنید؛ کوشش کنید تا آن خاطره‌ها را در حافظه‌ی‌تان مرور کنید، به گونه‌ی مرور کنید که گویا همین حالا در متن آن خاطره‌ها زندگی می‌کنید..." برای من خاطره‌انگیزترین دوران زندگی، از زمانی که می‌توانم به یاد بیاورم، همان کودکی و آغاز نوجوانی است. پس از آن روزها یاد گرفتم که گاهی به روزگار کودکی و نوجوانی که خوش‌ترین روزهای زندگی من بودند، برگردم؛ به جلگه‌های سبز، به کوه‌های شنگرفی بالاتر از خانه‌ی ما، به رودبار کרוخ، به خانه‌ی پر از شور و نشاط و آرامش‌مان در یکی از زیباترین جلگه‌های کشور.

پدرم حاجی شاه اعلم طاهری و مادرم فاطمه نام داشتند. خانواده‌ی پدری من یازده سال پیش از تولدم زندگی کوچی‌گری را کنار گذاشته و ده نشین شده بودند؛ اما عادت‌ها و سنت‌های کوچی‌گری، در رفتار و کردارشان همیشه نمودار بود. صحرائشینان طاهری همراه با جمشیدیان، تیموریان و برخی اقوام دیگر تا سال‌های جنگ علیه شوروی در نواحی هرات زندگی چادرنشینی داشتند. در خانواده‌ی ما، مادرم تا دیر سال‌ها به این زندگی به گونه‌ی فصلی ادامه داد. وقتی من در ۲۵ قوس ۱۳۳۲ به دنیا آمدم، خانواده‌ام روزگار سختی را می‌گذراند.

سه ماه پیش از تولدم، پدرم را با تعداد زیادی از اعضای خانواده‌ی ما به زندان انداخته بودند. در آن سال‌ها، بازرگانان دوره‌گرد از جنوب افغانستان همه‌ساله می‌آمدند و کالاهای‌شان را به زور و گاه با رضایت بر مردم بومی می‌فروختند. سال ۱۳۳۲ تنی چند از آنان در نواحی

کروخ گم شدند. کسی از زنده و مرده‌ی آنان خبری نداشت. سخن چینی به حکومت وقت گفته بود که این بازرگانان برای آخرین بار در نواحی کروخ دیده شده بودند. سران قبایل جنوب به حکومت وقت شکایت کرده بودند که خان طاهریان کروخ مسؤول گم شدن افراد قبیله‌ی ما است. صدراعظم وقت، سردار محمد داوودخان، به نایب‌الحکومه‌ی زمان که عبدالله خان ملکیار نام داشت، هدایت داده بود تا گمشدگان قبیله‌ی "گرابی" را به هر شکلی که می‌شود، پیدا کند.

این ملکیار همان نایب‌الحکومه‌ی با نام هرات است که بعدها وزیر مالیه و سفیر افغانستان در واشنگتن شد. وی در آبادانی و سرسبزی هرات بسیار کوشیده بود و مردم آن ولایت تا امروز نامش را به نیکی یاد می‌کنند. تفرج‌گاه تخت تخت صفر، باغ سبز شیدایی، سرسبزی‌های سید مختار، تأسیسات تفریحی آب گرم اوبه، پارک میرداود، نازوهای همیشه‌سبز که از پارک استادیوم روبه‌روی مقر ولایت تا دهانه‌ی میرداود قد بر افراشته‌اند و ساختمان ولایت هرات، همه حاصل ابتکارهای وی‌اند. بسیاری از این نازوها در زمان اشغال اتحاد شوروی (۱۹۷۹-۱۹۸۹) به دلیل این که به چریک‌های ضد نیروهای شوروی پوشش دفاعی می‌شدند، به دستور شوروی‌ها قطع شدند. هنوز هم تک‌دانه‌هایی از آن‌ها از میدان طیاره‌ی هرات تا میرداود، مثل این که شاهدان غم‌انگیز و سوخته‌ی یک دوران از تاریخ خونبار هرات باشند، بر جای مانده‌اند.

نایب‌الحکومه، به نیابت از پادشاه و صدراعظم به امر و نهی می‌پرداخت، وی حاکم بر جان و مال مردم بود، چرا که مردم در آن زمان رعایا بودند و پادشاه سایه‌ی خدا بود که بر مردم حکم‌رانی می‌کرد. در باره‌ی سرگذشت سرسبزی هرات و غرس درخت‌های

ناژو، آقای میرزا عبدالحق کروخی معروف به "آقای کله" که بر من مقام استادی دارد و تا زمان درگذشتش در سال ۲۰۱۶، در سن و سال بیشتر از نود به پژوهش در نسخ خطی و تاریخ تیموریان هرات می‌پرداخت، روزی به من گفت که این هزاران ناژویی که در اطراف و اکناف هرات می‌بینی، همه را از دانه‌های درختان آرامگاه حضرت صوفی اسلام کروخی غرس کرده‌اند.

حضرت شیخ‌الاسلام کروخی از بزرگان و از مشاهیر صوفیه‌ی نقشبندی، که اسلافش از سمرقند بودند، بعدها در کروخ رحل اقامت افکنده بود. وی در کروخ باغ بزرگی پر از درختان ناژو را بنا نهاد که بعدها هم در همین باغ دفن شد. وی با مریدان و اخلاص‌کشان وقتی که از حمله قاجار ۱۳۲۲ هـ ق (۱۸۳۷) بر هرات اطلاع می‌یابد به مصاف قاجاریان می‌پردازد و در شکیبان غوریان به شهادت می‌رسد. مریدان پیکر او را به کروخ انتقال می‌دهند و در همان جا هم دفن می‌کنند. غبار در کتاب افغانستان در مسیر تاریخ از فداکاری مردم کروخ در روزگار هجوم قاجار یاد می‌کند^۱ و استاد خلیل الله خلیلی در رساله‌ی خود "آثار هرات" نیز به این وقایع اشاره دارد.^۲ به روایت جناب میرزا عبدالحق، والی به مردم کروخ امر می‌کند که هر کدام دو من هراتی - نزدیک به هفت و نیم کیلوگرام - تخم ناژو تحویل بدهد. مردم مرکز کروخ می‌ریزند و تخم‌های ناژو را جمع می‌کنند. ثروتمندان به مستمندان برای جمع‌آوری دانه‌های ناژو پول می‌پردازند و بازار دانه‌های ناژو بالا می‌گیرد.

^۱ در مورد محاصره‌ی هرات و پیروزی افغان‌ها بر قوای قاجاری پارس، رجوع شود: غبار، میر غلام محمد، افغانستان در مسیر تاریخ، کابل، ۱۳۸۶، ص ۴۱۹.

^۲ رجوع شود: خلیلی، خلیل الله: آثار هرات، چاپ دوم، تهران ۱۳۸۳، صص. ۷۹ و ۲۷۲.

جناب میرزا عبدالحق خان سرگذشت غم‌انگیزی داشت. جد او از بزرگان صوفیه‌ی نقشبندیه‌ی سمرقندی و پسر کاکای صوفی اسلام کروخی بوده است. پس از انقلاب بلشویکی در سمرقند در سال ۱۹۲۴، انقلابیون به مصادره‌ی اموال روحانیون و زمین‌داران می‌پردازند، برخی را دستگیر و به زندان می‌اندازند و جمعی نیز اعدام می‌شوند. جناب میرزا به من گفت برخی از ازبکانی که با انقلابی‌های روسی همراه شده بودند، پیوسته پدر وی را در جریان تهدیدها و خطراتی که متوجه او بودند، قرار می‌دادند. بدین‌گونه پدر وی دریافت که به زودی قرار است وی را زندانی کنند. میرزا که شش ساله بوده همراه با برادر کوچک‌تر، پدر و خانواده سمرقند را به صوب کרוخ ترک می‌کنند. در میانه‌های راه، در نزدیکی‌های مرغاب رهنان دار و ندار این مهاجران را غارت می‌کنند. خانواده‌ی میرزا به هر نحوی خود را به کרוخ می‌رساند و در کروخ نیز مورد بی‌مهری اقارب قرار می‌گیرد. میرزای کوچک، نیمه‌روز به مکتبی که از برکت دوران امانی تازه تاسیس شده است، می‌رود و دروس متداول زمان را می‌آموزد و نیمه‌ی دیگر را به شاگردی در دکان کفش‌دوزی می‌پردازد. وقتی او به سن سربازی می‌رسد، به دلیل قامت بلندی که دارد، دوران سربازی‌اش را در ارگ ظاهر شاه، پادشاه وقت افغانستان، به مثابه‌ی عضو گارد سلطنتی می‌گذرانند. چون باسواد و از خانواده‌ی روحانی است به وی اجازه می‌دهند تا در کتاب‌خانه‌ی سلطنتی به مطالعه‌ی آثار دینی بپردازد. میرزا که در خردسالی تجربه‌ی تلخ مهاجرت و فقر را دیده است و هم روان جستجوگر دارد، از مطالعه‌ی آثار عرفای مذهبی فراتر می‌رود و به سخن خودش هر کتابی که توجه‌اش را جلب می‌کند، می‌خواند و در فرجام پسر درویش ضد انقلابی روزهای جمعه، به بهانه‌ی شطرنج‌بازی، به حلقه‌های

اصلاح طلبان و مشروطه خواهان کابلی راه پیدا می کند و به سخنان آنان گوش می دهد و بدین گونه میرزای کروخی مشروطه خواه و اصلاح طلب می شود.

گمان می کنم که سال ۱۳۴۱ بود که با پسر کاکای بزرگم به دکان کفش دوزی میرزا رفتیم. وی در این سالها به گونه‌ی خودآموز سوزن زدن را نیز آموخته بود. میرزا خانه به خانه می رفت و بیماران کروخی را سوزن می زد. کم کم این کار که نسبت به کفش دوزی درآمد بیشتری داشت به پیشه‌ی اصلی وی مبدل شد. پسر کاکایم از میرزا خواست تا به قلعه‌ی ما بیاید و به تزریق دواهای همسرش که از بیماری سل رنج می برد، پردازد. میرزا بعد از ظهرها به خانه‌ی ما می آمد و گاهی هم شبها مهمان ما بود. او پیوسته از من که شاگرد صنف دوم و سوم بودم راجع به بزرگ‌ترین شهرها، دریاها و پای‌تخت‌های جهان می پرسید. این کار او باعث می شد تا با هر جان‌کنندی بر اطلاعات عمومی خود بیفزایم؛ چرا که اگر پرسش‌های او را درست پاسخ می دادم در برابر پدرم از من ستایش می کرد و همیشه توصیه‌اش این بود که وقتی که شهر هرات می‌روم از کتاب‌فروشی هاشم امیدوار، سر چار سوق شهر نو، برایم کتاب بخرم و بدین گونه من شروع کردم به کتاب خواندن. یکی از نخستین کتاب‌هایی که از کتاب‌فروشی امیدوار خریدم، کتاب سه جلدی، سیر حکمت در اروپا بود. من در آن وقت نمی‌دانستم که حکمت فلسفه را می‌گویند و یا این که این کتاب یکی از نخستین آثار مدون از فرایند فلسفه‌ی اروپایی به زبان فارسی است. این پرسش بی‌جای از "هفده غزوات"، "بی بی ذیغون"، "امیر ارسلان رومی" و مانند آن‌ها به دلیل این که محتوای این کتاب سنگین را نمی‌دانستم، موجب سرخوردگی من شد. کسی در کروخ نبود تا به من بیاموزاند که این کتاب چه

می‌گوید و یا این که بگوید که فراگیری این کتاب در آن سن و سال کار آسانی نیست و در شهر هرات هم من کسی را نمی‌شناختم. از این کتاب دل‌زده شدم و در سفرهای بعدی به شهر هرات به همان مجله‌های اطلاعات هفتگی، تهران مصور، سپید و سیاه و مانند آن‌ها اکتفا می‌کردم. گاهی هم از آقای امیدوار می‌خواستم که آیا می‌تواند برایم مجله‌ی سخن را بیاورد. وی گاه گاهی مرا با نگاه‌های پر از شک اما همراه با مهربانی و رانداز می‌کرد.

پدرم خواندن را خوب بلد بود، اما در نوشتن مشکل داشت. او در نوجوانی بعد از مرگ پدرش مجبور شده بود، از تحصیل در مدرسه‌ی سلجوقیان هرات دست بکشد و به امور زندگی و سازماندهی اقوام طاهری که بعد از مرگ پدرش پراکنده شده بودند، پردازد. کاکاهایم مردان مدیری نبودند؛ پدرم با این که پسر کوچک خانواده بود، روح سرکش و تسلیم‌ناپذیری داشت.

روزی میرزا عبدالحق خان از من پرسید که "کدام رادیوها را می‌شنوی؟" گفتم رادیوی کابل و تهران را. رادیوی کابل آن وقت‌ها اگر اشتباه نکنم تا ساعت‌های ده شب و یا شاید هم نه شب برنامه داشت و من هم بعد از پایان برنامه‌ی رادیوی افغانستان به رادیوی تهران گوش می‌دادم. شنونده‌ی رادیو تهران شدن موجب کمک‌های فراوان به من شد و نخستین زمینه‌ی آشنایی مرا به ادبیات فارسی فراتر از حافظ و بوستان و گلستان سعدی فراهم آورد. حافظ، بوستان و گلستان از جمله آثاری بودند که ما در کودکی باید آن‌ها را برون از حوزه‌ی مکتب می‌آموختیم. از خانواده‌ی ما، تنها کسی که از آموختن این آثار فرار نکرد من بودم. گوش دادن به رادیو تهران در من تأثیر ماندگاری بر جای گذاشته است. هنوز بیشتر برنامه‌های موسیقی این رادیو را که زیر نام "گل‌های رنگارنگ" همراه با ترنم اشعار زیبا و

دل‌انگیز فارسی توسط بانوان "روشنک" و "فخری نیکزاد" همراهی می‌شد، به یاد دارم. با نام رهی معیری و بسیاری از شاعرانی که تا آن زمان در روستای ما ناشناخته بودند، از این طریق آشنا شدم. میرزا وقتی که شنید من به رادیوهای کابل و تهران گوش می‌دهم، زیاد خوش نشد. به من گفت: "از گوش دادن به این رادیوهای سلطنتی، استبدادی بهتر است تا به "پیک ایران" و برنامه‌ی فارسی رادیو پیکن (بیجینگ) گوش بدهی تا بدانی که در دنیا چه می‌گذرد؛ تا بدانی که در این دنیا چه عدالت‌خواهی‌هایی در جریان است." طول موج‌ها را به من داد و من هم پس از آن روز، هر شب افزون بر رادیوهای قبلی به این رادیوها نیز گوش می‌دادم.

دنیای کودکی من در گذار به نوجوانی، می‌رفت که دگرگون شود. روزی که مهدی خانبابا تهرانی را در فرانکفورت آلمان حین سخنرانی به مناسبت بیستمین سال تاسیس "کنفدراسیون جهانی دانشجویان ایرانی" در سال ۱۹۹۲ دیدم، صدایش برایم بسیار آشنا بود. این سخنرانی او مرا به دنیای نوجوانیم برد. برنامه‌ی فارسی رادیوی پکن همواره این طور آغاز می‌شد: "این جا پیکنگ است. برنامه‌ی فارسی... " طرح صحبت‌های تبلیغاتی، من نوجوان را به دنیای رماتیک انقلابی می‌کشاند. گاهی سخن‌های پراکنده را از تبلیغات رادیو یادداشت کرده در صحبت‌هایم با دیگران در میان می‌گذاشتم.

ماجرای دوستی پر از فراز و نشیب من و میرزا عبدالحق تا روز درگذشت وی ادامه یافت. کنفرانس "چهارمین گفتگوهای امنیتی هرات" در ۲۹ سپتامبر ۲۰۱۵ در هرات برگزار شد. من در مراسم گشایش این کنفرانس ضمن سخنرانی خود درباره‌ی صعود و افول علوم در سرزمین‌های اسلامی اشاره‌ای به ظهیرالدین فاریابی داشتم و در آن با استفاده از دیدگاه استاد خلیل الله خلیلی گفتم که زادگاه او

فاریاب افغانستان بوده است؛ در حالی که این ادعا درست نبود. روایت‌های قوی همه حکایت از این دارند که زادگاه وی روستای فاراب است که امروز در قلمرو ترکمنستان واقع شده است. روز سی سپتامبر به دیدار آقا صاحب میرزا عبدالحق به خانه‌اش رفتم. او با زحمت زیاد تا در اتاق آمد، قامت بلند او را زندگی خمانده بود؛ آقا پیر و افسرده می‌نمود. به من گفت: "سخنرانی دیروز شما را از طریق تلویزیون شنیدم. فراری از فاریاب نبود؛ شما چرا چنین حرفی را زدید." گفتم که در یکی از نوشته‌های استاد خلیلی خوانده بودم که از فاریاب بود، اما در منابع دیگر خوانده‌ام که زادگاه او روستای فاراب بود که امروز سهم ترکمنستان شده است. آغا گفت: "بلی من خودم به شهر زادگاهش رفتم. از فاریاب نبوده است." مثل پسر مکتبی کوچکی در برابر این مرد بزرگ شرمند شدم. از این که به دلایل بی‌معنا روایت ضعیف را بر روایت‌های قوی ترجیح داده بودم، احساس ناراحتی کردم. آدم اگر از روی نادانی چنین کاری بکند قابل بخشایش است؛ اما اگر هر دو روایت را بداند، بهتر است تا به هر دو اشاره کند و من این کار را نکرده بودم. آقا که در سالیان اخیر بیشتر از گذشته، شیفته‌ی تمدن خراسانی تیموری شده بود، برایم از هنرهای این دوران گفت؛ از سفرهایش به ایران و دیدار از موزیم‌های آن کشور، از شهر زادگاهش سمرقند و از هنرمندی شهزاده بایستقر که وی بسیار دل‌بسته‌ی او بود. روزگاری که وزیر خارجه بودم آقا از من خواسته بود تا برایش ویزای دیدار از ازبکستان بگیرم و من این کار را کردم. آغا با پسرش به دیدار اعضای خانواده‌اش به سمرقند رفت و دیدار از آن همه آثار تاریخی دوران تیموری بر وی تأثیر ماندگاری بر جای گذاشته بود. از من راجع به شکست جنبش‌های انقلابی جهان پرسید و از دنیای افسرده و درمانده‌ی کنونی. رابطه‌ی من و او در

سال‌هایی که در لیسه‌ی سلطان هرات متعلم بودم، دگرگون شده بود. نقش‌ها عملاً عوض شده بودند و من در هر سفر به کרוخ به آقا از مباحث مطروحه در نهضت‌های آزادی‌بخش و جنبش‌های انقلابی اطلاعات می‌دادم و او هم با صبوری گوش می‌داد. آقا هیچ وقت به گرایش‌های انقلابی متمایل به چین دلبستگی نیافت. روزگار عجیبی است، او که پدرش از هجوم بلشویک‌ها از سمرقند تا کרוخ فراری شده بود، به دستاوردهای اخلاف بلشویک‌ها خوشبینی داشت. بدون شک که او آدم حزبی با گرایش‌های کمونیستی نبود، بل که یک مسلمان و یک آدم عدالت‌طلب و برابری‌خواه بود. در این دیدار، حس دردناکی به من می‌گفت که این دیدار آخر با این مرد نازنین خواهد بود؛ اما نمی‌خواستم باور کنم. اوایل سال ۲۰۱۶ دوست دوران مکتبم جیلانی رها به من زنگ زد و گفت که "آقا حالش خوب نیست، برایش یک زنگ بزن." به آقا تلفون کردم. صدایش بسیار ضعیف می‌آمد و فقط گفت که "دعا کنید." در جریان یک سفر به شانگهای در ۲۸ جنوری ۲۰۱۶، پیامی دریافت کردم که در آن آمده بود: "آقا وفات کرد." دلم بسیار گرفت و دریغ دنیا را خوردم که در آن همه‌روزه خوبان می‌روند. من رفیقی بزرگ را از دست دادم و زادگاهم کروخ یکی از پیران خردمندش را. روانش شاد!

برگردیم به روزگار کودکی من. همان گونه که گفتم، در سال ۱۳۳۲ ده‌ها تن از اقوام و اعضای خانواده‌ی ما به اتهام قتل هفت تن بازرگان دوره‌گرد از جنوب کشور ما زندانی شده و در معرض بدترین شکنجه‌ها قرار گرفته بودند. اما هیچ مدرک مثبت جرم و یا نشانی به دست شکنجه‌گران نیفتاده بود و بالاخره بزرگان هرات پادرمیانی کردند و پدرم با فروش بخش‌هایی از زمین و دارایی خود به مبلغ دو صد هزار افغانی که در آن سال‌ها پول وافر بوده است، به مدعیان

پرداخته و آزاد شده بود. پس از این حادثه، آن گونه که من بارها از خود او شنیدم، برخورد او با بازرگانان دوره گرد تغییر کرد و وی تبدیل شد به کسی که خودش را مسؤول پاسبانی و حراست از چراگاه‌های طاهریان و تیموریان در برابر دیگران می‌دانست.

پدرم بعد از شکست شورش کوچک طاهریان و تیموریان در برابر سلطنت و برکناری هاشم خان صدراعظم از حکومت از مخالفت با پادشاه دست کشید و به یکی از جانبداران پادشاه تبدیل شد؛ اما ستم‌های هاشم‌خان را هرگز از یاد نبرد. یادم می‌آید که روزی وقتی پدرم رانندگی می‌کرد و من در عقب موتر نشسته بودم، متوجه فرق سرش شدم که پر از شیار و داغ‌های مانده از زخم بود. از او پرسیدم که پوست سر شما چرا این طور است؟ گفت وقتی ما را در زندان شکنجه می‌کردند، یکی از شکنجه‌ها این بود که دور سر ما را با حلقه‌ی خمیر می‌گرفتند و بعدا فرق سر ما را تیل داغ می‌کردند. در آن سال‌ها این یک نوع شکنجه‌ی متداول بوده است. اما انقلابیون حزب دموکراتیک خلق و برادران جهادی و طالبان، چنان ستم‌هایی بر مردم افغانستان روا داشتند که به روایت مادرم، پدرم در واپسین سال‌های زندگی‌اش می‌گفته است که "خدا پدر همان هاشم‌خان را بیامرزد".

در دوران مکتب ابتداییه، در بهاران برای من پنجشنبه‌ها، خوش‌ترین روزها بودند؛ نه به این دلیل که برای همه‌ی بچه‌های مکتب در افغانستان به خاطر این که فردای آن رخصتی است پنجشنبه‌ها روزهای خوشی‌اند. من عاشق پنجشنبه‌های بهاران بودم. به دلیل این که، تا از مکتب رخصت می‌شدم، اسپم را چهارنعل به طرف کوه می‌راندم. همان‌طور که گفتم، خانواده‌ی ما تا چند سال پیش از تولد من کوچی بوده‌اند. مادرم هرگز با دهن‌نشینی پدرم خوی نگرفت. او بهاران با رمه‌های گوسپندانش و چوپان‌ها به کوه‌های سبز و پر از آب و علف

کروخ می‌رفت. مادرم، از شاخه‌ی ساریبان خیل طاهریان بود. چادر سیاه کوچیان را که هراتیان به آن خانه پلاس می‌گویند، برپا می‌نمود. هنوز هم نام‌های یورت‌های مان را به یاد دارم: تخت خانم، تاوه‌سنگی، چشمه‌دراز و... روزی که در پی سال‌ها غربت در سال ۲۰۰۲ از آلمان به خانه برگشتم، با جمع بزرگی از اعضای خانواده به کوه‌های کروخ رفتم و یورت‌های مان را پیدا کردم. هنوز هم جای خانه‌های پلاس مان به وضوح نمودار بودند. خانه پلاس، چادر و یا خیمه‌ای است که کوچیان از موی بز می‌بافند. خوبی این چادر در این است که آب باران و برف از آن عبور نمی‌کند. از همه‌ی آن یورت‌ها از تخت خانم و چشمه‌دراز بیشتر خوشم می‌آمد. تخت خانم، چمن بزرگ و سبزی بود به بزرگی چند میدان فوتبال، که از هر طرف آن آب‌های زلال چشمه‌ها، خنک و خنک جاری بودند. در آن بچگی‌ها برای آزمایش مقاومت مان پاهای خود را در چشمه فرو می‌کردیم، هر کس که بیشتر می‌توانست سردی آب را تحمل کند، خودش را غیرتی و بهادر می‌پنداشت. تخت خانم در آن طرف تاوه‌سنگی، و تاوه‌سنگی در جانب آفتاب‌رخ (پتو) کوه قرار داشت. از قلعه‌ی کوه که می‌گذشتی در واقعیت در جانب سایه‌رخ کوه (نسر) تخت خانم بود. آن طرف‌تر از تخت خانم جنگل‌های وحشی ارچه بودند. تابستان‌ها آهنگران شهر هرات می‌آمدند و از این چوب‌ها زغال تهیه می‌کردند و به شهر می‌بردند. شنیده‌ام که از این درخت‌ها نشانی نمانده است؛ همان‌گونه که از کوچی‌گری طاهریان نشانی نمانده است. همسر خواهر بزرگ من، بالاتر از قلعه‌ی ما در سال‌های جنگ و جهاد برایش قلعه آباد کرده است. در بهار ۲۰۰۲ وقتی مرا مهمان کرد، خانه‌ی پلاش را نیز در وسط قلعه برافراشته بود. وقتی از او پرسیدم که این خیمه را چرا در وسط قلعه برافراخته‌ای؟ گفتم به خواب نیم‌روزی عادت دارم و در

داخل چار دیواری‌های تاریک و دم کرده نمی‌توانم بخوابم. دلم می‌خواست به او بگویم که من هم سال‌ها است که حسرت خوابیدن در این خیمه را می‌کشم؛ دلم می‌خواهد که کسی این خیمه را در چمن سبز تخت خانم و یا در کنار آب روان چشمه‌دراز برافرازد، تا دمی بیاسایم، اما چیزی نگفتم. چشمه‌دراز دره‌ی سبزی بود که از وسط آن آب زلال چشمه جاری بود و در دو طرف این آب درختان وحشی میوه‌قد بلند کرده بودند. درختانی که کوچیان طاهری به آن امرو می‌گفتند و همچنین درختانی که به آن زرشک می‌گفتند. امرو از خاندان ناک است و از زرشک که دانه‌های سرخ و ریز است در آشپزخانه استفاده می‌کنند. شنیده‌ام که این درختان را از ریشه برکنده‌اند و به جای چوب سوخت استفاده کرده‌اند. هنوز هم هر باری که به کרוخ می‌روم در دلم آتش آن کوه‌نشینی و آن بیابان‌گردی زیانه می‌کشد. من شیفته‌ی آن شیوه زندگی‌ام که در نوجوانی ده‌نشینان کروخ به خاطر آن مرا دست می‌انداختند. همصنفی‌های ده‌نشین من، به من مالدار می‌گفتند. یعنی کوچی گوسپنددار و یا گوسپندچران. حتی در سالیان پسین زمانی که مشاور امنیت ملی افغانستان بودم، یکی از همان همصنفی‌هایم که با برخی از اعضای خانواده‌ام درگیری داشت، در چند مقاله که در صفحه‌های اینترنتی انتشار داد، این طعنه را تکرار کرد. شنیدنی است که وی یکی از تحصیلکردگان کشور ما و از کادرهای جناح پرچم حزب دموکراتیک خلق بوده است.

پایزها، روزهای جمعه قلعه‌ی پدر من، تجمع‌گاه بزرگان طاهری بود. آن‌ها آخرهای تابستان با اسپ‌ها و تفنگ‌های برنو (منسوب به شهر برنو در چکسلواکی سابق) و شیش تیرشان از کوه‌ها فرود می‌آمدند و در دشت‌ساران پشت قلعه‌ی ما خیمه می‌زدند. مسابقه‌های نشان‌زنی و

بعدا اسپدوانی بود. تقریباً هر جمعه در خزان این برنامه تکرار می شد. پدرم کمند بزرگی از اسپان و خیلی از شتران داشت. این شتران بهاران مست و وحشی می شدند و کف می کردند و مستی. همه ی جوانان خانواده ی ما به تیراندازی آشنایی داشتند و استفاده از اسلحه های متداول آن زمان را می دانستند و حتا این امر در فرهنگ کوچی گری یک نوع فضیلت مردانه تلقی می شد. من هم در آن روزها مبتلا به چنین پنداری بودم اما امروز از تیر و صدای تیر بیزارم. در آن طرف سرای درون، اتاق های پر از تفنگ و قالین های خوش رنگ ایرانی، چینی های گردنر و سماوارهای نیکلی قرار داشتند. روزی که من از غربت برگشتم همه به تاراج رفته بودند. برخی را انقلابی های چپ به نام خلق و انقلاب برده بودند، برخی را که خانواده ی ما پنهان کرده بودند، به دست برادران جهادی تاراج شدند. من تنها به دنبال چند نسخه ی قلمی قرآن و کتاب های خودم گشتم که از آن ها هم نشانی نمانده بود.

قلعه ی بابای من، ساختمان بزرگی بود با شش برج برافراشته که روزگاری تفنگ داران در آن به پاسبانی می پرداختند. در طبقه ی دوم، اتاق های بزرگ تابستانی مهمانان قرار داشتند و در مقابل آن ها اتاق های آفتاب رخ زمستانی بودند. از در قلعه که داخل می شدی، چپ و راست اتاق های تاریکی بودند. این اتاق ها نشان هایی از زورمداری خان قبیله را در دل نهان داشتند. دزدان و رهنان و آن هایی که هنجارهای قبیله را می شکستند در این جا انداخته می شدند. تا یادی های من در میان اقوام طاهری و تیموری کרוخ، اوبه و کشک اغلب رجوع به حکومت و قاضی برای حل منازعات رسم نبود. حتا اگر کسی چنین کاری را می کرد، متهم به هنجارشکنی می شد. خانه ی بابای من در واقعیت مرکز تصمیم گیری بود. همه ی آنانی که مرا از کودکی

می‌شناسند، می‌دانند که هرگز با چنین روابطی دمسازی نداشته‌ام. دنیای عجیبی است. فرنگیس دخترم در رساله‌ی دکترایش در باره‌ی نقش نخبگان در فرایند دولت‌سازی در افغانستان یکی از مسایلی را که با شدت مورد انتقاد قرار می‌دهد (البته حق دارد) همین روابط ارباب‌رعیتی^۱ است.

وقتی من از صنف ششم ابتداییه فارغ شدم، در کרוخ لیسه نبود. ناگزیر با یکی از پسران کاکایم که همصنفی من بود، مقیم شهر هرات شدم. پدرم سرای کهنه‌ی ما را که در کنار حوض تاریخی دروازه‌ی ملک شهر هرات واقع شده بود، فروخت و خانه‌ی نوی خرید. این خانه هنوز هم با همان معماری قدیمی در شهر هرات در اختیار ماست. من در سال ۱۳۴۶ وارد لیسه‌ی مولانا نورالدین عبدالرحمن جامی شدم. ما بچه‌های اطرافی از منظر بچه‌های شهری آدم‌های عقب مانده‌ای بودیم. بچه‌های شهری با آن لهجه‌ی بسیار غلیظ هروی‌شان، لهجه‌ی اطرافی ما را که کش‌دار گپ می‌زدیم، دست می‌انداختند، تقلید می‌کردند و ما هم احساس شرمندگی می‌کردیم. یکی از دلایلی که لهجه‌ی فارسی کتونی من نه به لهجه‌ی مردم شهر هرات مانند است و نه هم به مردمان روستایی و کوچیان کروخی می‌ماند در همان دیکتاتوری همصنفی‌های من نهفته است. با این هم حتا در این پیرانه‌سری هرگاه چند روزی در روستا بمانم همان لهجه‌ی روستایی من احیا می‌شود و راست بگویم از این که اصالت لهجه‌ی خود را از دست داده‌ام زیاد راحت نیستم. اما برخی از کارهای ما شاگردان "اطرافی" واقعا خنده‌آور بود. روزی که از کروخ برای ادامه‌ی تحصیل به هرات آمده بودم، پدرم برایم لباس‌های گران‌قیمت تهیه

^۱ Patron-klientel

کرده بود؛ اما با این همه، نشانه‌های فراوانی از روستایی‌گری در آن دیده می‌شد. چیزهایی پوشیده بودم که نه ربطی به سنت‌ها داشتند و نه هم مدرن و موزون بودند. به گونه‌ی مثال من در صنف هفتم، کلاه قره‌قلی شتری‌رنگ بر سر می‌گذاشتم. دریشی یک دست داشتم و بالاپوش لامه را نیز روی لباس‌هایم می‌پوشیدم. سال‌ها بعد در آلمان فهمیدم که این بالاپوش لامه پارچه‌ای است که آن را از پشم لامه، حیوان شترمانندی که بیشتر در امریکای لاتین به ویژه در بولیوی پرورش می‌یابد، می‌بافند. خلاصه این که با آن لهجه‌ی کوچیکان کروخی و لباس‌های این چنینی شده بودم نقطه‌ی نیرنگی. چیز دیگری که موجب حسادت بیشتر همصنفی‌هایم می‌گردید، این بود که این بچه‌اطرافی در درس‌ها بر آنان برتری داشت. من شاگردی بودم کتاب‌خوان و در درس‌ها سرآمد همه‌ی همصنفی‌هایم. یادم می‌آید که در امتحان سه‌ماهه‌ی صنف هفتم، از تمام درس‌ها نمره‌ی ده گرفته بودم (ده در آن سال‌ها در مکاتب بالاترین نمره بود) و فقط در مضمون هندسه معلم برایم شش داده بود. زار زار می‌گریستم. وقتی از معلم پرسیدم که چرا نمره‌ی مرا کم داده است؟ گفت تو که پسر خانی، مرا معلم خانگی بگیری تا در امتحان شش‌ماهه نمره‌ات را کامل بدهم. از ستم‌گری این معلم به مدیر معارف عریضه دادم. هیتی پارچه‌ی امتحان مرا بازنگری کرد و نمره‌ی هندسه‌ی من نیز ده شد.

هنگامی که در صنف هشت درس می‌خواندم، کم‌کم جنبش‌های سیاسی که گمان می‌کردند رویکرد مارکسیستی - لنینیستی دارند، جان گرفته بودند. روزی در یک اجتماع متعلمین در سال‌روز "سوم عقرب"^۱، که برای همبستگی با قربانیان کابل برگزار شده بود، یک

^۱ در سوم عقرب ۱۳۴۴ تعدادی از دانشجویان، مکتب رفتگان و شهریان کابل می‌خواستند تا مراسم رای اعتماد به صدراعظم وقت دکتر محمد یوسف را در تالار شورا دنبال کنند.

جوان بلندبالا سخنرانی می‌کرد. خطیبی بی‌نظیر و انسانی با صلابت بود. نخستین باری که او را در کرسی خطابت دیدم، بالاپوش بلند خاکستری رنگ به تن داشت. نمی‌دانم چرا آن روز گمان می‌کردم که این شاگرد صنف دوازدهم، بلندقامت‌ترین شاگرد مکتب ما است. هنوز هم بر این باورم که او کلامی مسحورکننده داشت. قامت بلند او هرگز خم نشد تا این که انقلابیون "خلقی" او را با تعداد زیادی از روشنفکران کشور، در سال ۱۹۸۷ در پولیگون پلچرخی اعدام کردند. وقتی که سخن می‌گفت کلامش بر دل می‌نشست و وقتی با احساسات سخن می‌گفت، آدم گمان می‌کرد که می‌شود جهان را زیر و رو کرد. نام این جوان آزاده عبدالاله بود. پسان‌ها وقتی با تنی چند از بزرگان "شعله‌ی جاوید" در دوران ظاهر شاه به زندان افتاد، در زندان دهمزنگ نام خانوادگی‌اش را رستاخیز برگزید. روزی، در کنار کرسی‌ای که او سخنرانی می‌کرد، یکی از بچه‌های نسبتاً کوتاه‌قامت که من از جایی می‌شناختمش به من نزدیک شد و گفت که شنیده‌ام تو آدم کتاب‌خوانی هستی، کتاب "برمی‌گردیم گل‌نسرین بچینیم"، اثر ژان لافیت را خوانده‌ای؟ گفتم نه، نخوانده‌ام. گفت خوب من امروز شام برایت می‌آورم. نام او حیدر درخشان بود، بعدها با سیاست قطع رابطه کرد. مدتی میان استانبول-تهران-مسکو و وارسا به تجارت

مقامات حکومتی از ورود این جوانان به تالار شورا جلوگیری کردند. تعدادی از جوانان در برابر این عمل حکومت دست به اعتراض زدند. قوای نظامی بر روی آنان آتش گشوده و موجب کشته شدن سه تن شده بود. در پی اعتراض‌های مردم، دکتور محمد یوسف خان کناره‌گیری کرد. در آن سال‌ها، جوانان میهن ما با برپایی اعتراضات و محفل‌ها از این روز تجلیل می‌کردند. تا این که دریا‌های خون به راه افتاد و برخی از مدافعان قربانیان "سوم عقرب" (حزب دموکراتیک خلق) آن قدر آدم بکشند که دیگر کسی از "سوم عقرب" یاد نکرد.

^۱ "شعله‌ی جاوید" نام هفته‌نامه‌ای بود که به مدیر مسؤلی دکتور رحیم محمودی انتشار می‌یافت.

دوره گردی مشغول بود؛ تجارتی که به آن لینی می گفتند. چیزهایی را از یک کشور می خرید و در کشورهای دیگر می فروخت و بدین گونه امرار معاش می کرد. درخشان پس از اشغال افغانستان توسط شوروی‌ها به آلمان پناهنده شد و در شهر مونشن مقیم گردید. وی شام گاهی به خانه ی ما آمد و کتابی را که در زیر پیراهنش پنهان کرده بود به من داد. وقتی کتاب را گرفتم سخت می لرزیدم، گمان می کردم حادثه‌ی بزرگی در شرف وقوع است. با آن تدابیری که حیدر کتاب را آورده بود، آدم گمان می کرد که وی کلید راز همه‌ی دگرگونی‌ها و دانش‌ها را با خود آورده است. حالت پر از هیجان او و پنهان کردن کتاب در زیر پیراهنش، بیشتر به رمانتیسسم انقلابی نوجوانان بی‌خبر از دنیا، مانند من، دامن می‌زد. بر این پندار بودم که با خواندن این کتاب آدم دیگری خواهم شد و ما خواهیم توانست جهان را زیر و رو کنیم. هیجان پنهان‌کاری، شور نوجوانی و عصیان در برابر آنانی که گمان می‌کردیم مسؤول همه‌ی بدبختی‌های مردم ما اند، در آن سن و سال به من نیروی دیگری می‌بخشید. یادم است که کتاب را بسیار زود تا آخر خواندم. اگر اشتباه نکنم، موضوع داستان مبارزه‌ی یک پارتیزان کمونیست فرانسوی در جریان جنگ جهانی دوم بود. کتاب را پس بردم و به درخشان دادم. از محتوای کتاب به هیجان و از قهرمانی‌ها و رشادت‌های یک کمونیست فرانسوی در مبارزه با اشغال‌گران فاشیست آلمانی به شور آمده بودم. درخشان برایم وعده کرد که به زودی کتاب‌های دیگری می‌آورد. نمی‌دانم اگر در کشور ما جهالت، سانسور و کتاب‌ستیزی حاکم نمی‌بود و آدم می‌توانست بر سر هر کوی و برزن چنین کتاب‌هایی را آزادانه خریداری کند، باز هم این کتاب چنین تأثیری را بر من که نوجوانی بیش نبودم می‌گذاشت؟ شک دارم.

حیدر چند روزی نیامد، روزی با یک کتاب دیگر آمد که گمان می‌کنم عنوانش "اصول مقدماتی فلسفه" و نویسنده‌ی آن ژرژ پولیتسر نام داشت. موضوع کتاب تا جایی که به یاد می‌آورم، دیالوگی بود میان دو نفر که یکی جانبدار فلسفه‌ی ماتریالیستی و دیگری جانبدار فلسفه‌ی ایدآلیستی بود. کتاب، زبان بسیار ساده داشت، طوری نوشته شده بود که جوانانی در سطح ما می‌توانستند مطلب را بگیرند. از آن روز به بعد گمان می‌کردم که فیلسوف شده‌ام؛ کتاب را چندین بار خواندم، برخی از جملات آن را از بر کردم. چه سال‌هایی هدر رفتند تا فهمیدم که نه فلسفه‌ی ماتریالیستی به این سادگی است و نه هم فلسفه‌ی ایدآلیستی. سال‌ها گذشت تا دانستم جهان فلسفه بسیار پیچیده‌تر از این است و در جهان نیز تنها این دو گرایش فلسفی نیستند، بل که مکاتب دیگر فلسفی نیز وجود دارند. سال‌ها گذشت تا این که دانستم برخلاف تصور کمونیست‌ها، تاریخ اجبارا پنج مرحله ندارد، طبقه‌ی کارگر در همه‌جا اجبارا مبتلا به فقر و در نتیجه‌ی آن انقلابی نمی‌شود، چیزی به نام جبر تاریخ وجود ندارد؛ چه سال‌ها گذشتند تا به چشم خود دیدم مرحله‌ی پنجم تاریخ، سوسیالیسم لنین و استالین و یا مائو نیست. اما تا کشف حقیقت، در گرمی سوزان صحراهایی که انسان‌ها را به سوی این سراب‌ها می‌کشاندند، در مسلخ صاحبان به قدرت رسیده این باورها و نیز نظام‌های خودکامه و استبدادی دست راستی مردان و زنان بسیاری قربانی شدند.

تیوری و عمل ما در آن سال‌ها بیشتر متأثر از روح انقلاب بزرگی بود که سراسر جهان ما را فرا گرفته بود. در ویتنام و لائوس و کامبوجیا انقلاب‌ها و نهضت‌های ملی در جریان بودند. سراسر افریقا در آستانه‌ی پیروزی نهایی بر استعمار بود. جنبش‌های معروف به ۱۹۶۸ در اروپا و جنبش صلح در ایالات متحده‌ی امریکا همه نشان از اوج نهضت‌های

گسترده‌ی مردمی داشتند. انقلاب فرهنگی چین روح عصیان و شورش جوانان را به نمایش می‌گذاشت. و بسیار دیر آشکار شد که انقلاب فرهنگی چین، یک فاجعه‌ی بزرگ بود که در آن میلیون‌ها انسان بی‌گناه جان‌های‌شان را از دست دادند.

ما شب‌ها تا نیمه‌ها می‌نشستیم، ادبیات چپی متداول آن زمان را بازنویسی می‌کردیم. هر کس انگشت‌های پر آبله‌ی خود را به مثابه‌ی نشانی از غرور و تعهد به پخش دانش انقلابی به کسان دیگر نشان می‌داد. نوشتن چند ورق به کمک کاربن پیر برای این که بتوان از یک نوشته چند رونوشت به دست آورد، هنر بود. افزون بر فضای شکوهمند جهانی، برداشت‌های سطحی، دانش سطحی، بی‌خبری از دنیای واقعیت و بیشتر احساسات بودند که ما را رهبری می‌کردند. تظاهرات به مشغله‌ی اصلی ما تبدیل شده بود. با هر بهانه‌ای دست به تظاهرات می‌زدیم. سخت‌گیری هر معلم را در جریان درس به بهانه‌ی تبارز "فرهنگ نیمه‌استعماری" و "نیمه‌ملاکی" با اعتصاب و تظاهرات پاسخ می‌گفتیم. روزی دکتر احمد شاه فرزان که آموزش‌دیده‌ی ترکیه و نماینده‌ی مردم زنده‌جان هرات در شورای ملی بود، به من گفت: "شما را فریب می‌دهند. کیمیا و الجبر که فرهنگ ندارند، چرا شاگردان به بهانه‌ی دادن امتحان به توده‌ها از مشارکت در امتحان این دروس اجتناب می‌کنند؟" این پرسش بی‌جواب او تا به امروز به یاد من مانده است. سال‌ها بعد که متوجه ژرفای این پرسش شدم، از بی‌دانشی و بی‌خبری خودم سخت لرزیدم.

سال ۱۳۴۸ رسید و من صنف نهم بودم. در این سال من هم یکی از سخنرانان محافل سیاسی بودم. سخنرانی‌ها پر از نقل قول‌هایی از رهبران کمونیست جهان بود. واقعیت این بود که ما نوجوانان، از متن‌های اصلی اجتماعی و فلسفی آن سخنان و حتا از معانی و مفاهیم

آن‌ها برداشت درستی نداشتیم. به همین دلیل هم گاهی کلماتی را نقل قول می‌کردم که در واقعیت فاقد ارزش تیوریک بودند. به گونه‌ی مثال این که مائو می‌گوید: "از یک جرعه حریق بر می‌خیزد." سال‌ها بعد در دانشگاه آخن آلمان وقتی اتاق یک پروفیسور باز نشسته را به من داده بودند، در میان کتاب‌های او چشمم به آثار مائو از جمله "دفترچه سرخ" او افتاد. برداشتم و همین نقل قول را به آلمانی خواندم و شرمنده شدم. هنوز هم نمی‌دانم که چرا آن روزها پی نبرده بودم که این گونه جملات فاقد هر نوع ارزش تیوریک بودند. در جدال با کمونیستان جانبدار مسکو، از آثار جدلی منتشره در خبرنگار پی‌کی‌نگ "پی‌کی‌نگ روند شاو" در باره‌ی انقلاب و نقش قهر در انقلاب و این که لنین گفته است که باید "ماشین دولتی را شکست" و یا این که مائو گفته است برای انقلاب کردن به سه سلاح، "حزب کمونیست، جبهه متحد ملی زیر رهبری این حزب و ارتش آزادی‌بخش نیاز است" و چیزهایی مانند این‌ها استناد می‌جستیم. بهره‌گیری از نقل قول‌ها و تحریک احساسات همسن و سالان به آیین انتقادناپذیر مبدل شده بود. ما با برافروختن هیجان‌های خودی و دیگران، هم خودمان از درک واقعیت دورمانده بودیم و هم به اجتناب از درک واقعیت و کشف قوانین حقیقت کمک می‌کردیم. واقعیت این بود که تهاجم ایالات متحده به جنوب شرق آسیا و ستم‌های استعمارگران در افریقا و امریکای لاتین و بحران دموکراسی‌های غربی نیز در رادیکالیزه کردن رویکردها و مانفیس‌تاسیون^۱ جنبش‌های رادیکال آن زمان به عنوان واکنش به سلطه و بی‌رحمی زورمندان جهان نقش مستقیم و قاطعی داشتند. من با این انتقاد از خود، نفس عدالت‌طلبی را به هیچ وجه زیر

---

^۱ Manifestation

سوال نمی‌برم؛ اما رویکردی را که ما انتخاب کرده بودیم نه تنها نتوانست موجب تحقق عدالت شود، بل که خود موجب بی‌عدالتی‌های بسیار شد.

در سال ۱۳۴۸ متعلمان یک مدرسه ی دینی به نام "فخرالمدارس" در هرات به دلیل کیفیت بد غذایی و شرایط ناهنجار لیلیه دست به اعتصاب زدند. خواست آنان برکناری رییس مدرسه بود. واقعیت امر که بعدها آشکار گردید این بود که چند تن از دانشجویان سرکش مدرسه از انضباط رییس مدرسه که از عالمان دینی و از خانواده‌های فضیلاى سلجوقی بود، به تنگ آمده بودند. دامنه‌ی اعتصاب گسترده شد و منجر به تظاهرات گردید. در این تظاهرات شاگردان لیسه‌های پسران و دختران هرات شرکت کرده بودند. روزی میان پولیس و مظاهره‌چیان درگیری رخ داد. چند تن از متعلمین زخم برداشتند. این امر خشم مردم را برانگیخت و به کمک متعلمان شتافتند. بدین گونه کاری که به خاطر هیچ آغاز شده بود، به تاریخ دهم سرطان منجر به شورش شد. شهر از پولیس خالی گردید و قرارگاه‌های پولیس سقوط کردند و ما هم غرق رویاهای نوجوانی نمی‌دانستیم چه کار کنیم. شهر خالی خالی بود تا این که نیمه شب، سربازان اردو مسؤولیت تأمین امنیت را بر عهده گرفتند.

فردای آن روز هیئت بلندمقامی از کابل به هرات آمد تا متخلفان را مجازات و نظم را به شهر برگرداند. این هیئت را تاج محمدخان وردک، از مقامات وزارت داخله رهبری می‌کرد.^۱ هیئت با ما بسیار با مدارا برخورد کرد. پیشنهاد آن‌ها این بود که رییس فخرالمدارس

^۱ آقای تاج محمد خان وردک در حکومت موقت آقای کرزی در سال ۲۰۰۳ به مقام وزارت داخله رسید.

برکنار شود و شاگردان هم به تظاهراتشان پایان دهند. رهبران متعلمین به دلیل این که پولیس در برابر دانش‌آموزان از خشونت استفاده کرده بود، خواستار محاکمه قوماندان امنیه، قوماندان ژاندارم و رییس محکمه شدند. من در جلسه‌ای که چنین تصمیمی گرفته شده بود، حضور نداشتم و همچنین چند تن دیگر از رفقای ما در این جلسه حاضر نبودند. وقتی که این تصمیم در جریان یک گردهم‌آیی در صحن لیس‌ه‌ی سلطان هرات اعلام شد، برای من روشن بود که باید با چنین ماجراجویی مخالفت کنم. دو روز دیگر هم هیتی که از کابل آمده بود، اعتصاب ما را تحمل کرد. اما متعلمان حاضر نبودند به صنف‌های‌شان برگردند. دو روز بعد، یازده تن از سردهسته‌های مظاهره‌چیان از مکتب اخراج و حکم دستگیری آنان نیز صادر گردید. نام شماری از آنان به یادم مانده است:

۱. کریم شاگرد صنف یازدهم، آدم کتاب‌خوانی نبود اما خطیبی توانا بود؛ او در واقعیت سخنرانی بود که می‌توانست احساسات نوجوانان را به شور آورد. کلمات او ساده، بی‌پیرایه، مستقیم و برای جوانان کم‌سواد و احساساتی قابل درک بودند. وی در جریان تظاهرات به آدم شماره یک ارتقا یافته بود. بعدها با استفاده از یک عفو از زندگی مخفی برون آمد و مکتب را به پایان رساند. کریم در سال ۱۳۵۷ در دوران حاکمیت تره‌کی - امین اعدام شد. اعضای خانواده‌ی او در دوران حزب دموکراتیک خلق متحمل قربانی‌های فراوان شدند. برادران او که آدم‌های سرکش و دلیری بودند، نیز اعدام شدند.

۲. غلام محمد، شاگرد صنف یازدهم، به زندان افتاد، بعد از یک سال آزاد شد. مکتبش را به پایان رساند. بعد از کودتای حزب دموکراتیک خلق به ایران مهاجر شد. از ایران به افغانستان

برگشت و عضو گروه چریکی "معلمان" وابسته به "سازمان آزادی‌بخش مردم افغانستان" (ساما) شد تا این که همراه با تعداد زیادی از همراهانش در دهات شرق هرات، در جریان یک درگیری توسط ملیشه‌های شیر آغا چونگر کشته شد. یکی از جاسوسان کی جی بی که پس از سقوط نظام شوروی، کتابی زیر عنوان "کی جی بی" در افغانستان نوشته است،^۱ به این امر اشاره می‌کند. در همین کتاب به دستگیری تعداد زیادی از رهبران سازمان رهایی و درهم‌شکستن چاپ‌خانه و تاسیسات این سازمان در اوایل دهه‌ی هشتاد قرن گذشته اشاره می‌شود.^۲

۳. خلیل عمادی، از سیاست‌کناره‌گیری کرد، گمان می‌کنم هنوز زنده باشد؛

۴. مولانا عبدالسلام، به زندان افتاد، بعدها آزاد شد، از سیاست کناره‌گیری کرد. شنیدم که مصروف تجارت و مسایل حمل و نقل است.

۵. حیدر درخشان که در بالا به او اشاره داشتم.

---

^۱ واسیلیس متروخین: کی جی بی در افغانستان، برگردان به دری، حمید سیماب، در:

http://www.afghan-german.net/upload/elmi_bibliothek/h_simab_KGB_in_Afghanistan.pdf

تاریخ مراجعه: اول جنوری ۲۰۱۶. مترجم این اثر، دکتر حمید سیماب یکی از کادرهای برجسته "سازمان انقلابی وطن پرستان واقعی افغانستان" ساوو یکی از گروه‌های برخاسته از جنبش شعله‌ی جاوید بود. رهبران این سازمان که بیشترشان از اساتید دانشگاه و روشنفکران عدالت‌خواه بودند، توسط حزب دموکراتیک خلق اعدام شدند

^۲ نویسنده همین کتاب در صفحه ۷۹ می‌نویسد:

"در فیروزی ۱۹۸۱ سازمان مخفی «رهایی» یک‌جا با چاپ‌خانه و دستگاه رادیویی «واخاف» آن از بین برده شد.

۶. حبیب منصوری، بعدها استاد فاکولته ی دواسازی شد، فعلا در آلمان زندگی می کند؛
۷. رنگین دادفر سپتا (طاهری)؛
۸ و چند تن دیگر.

اما، ما علی رغم اخراج از مکاتب همچنان از برون متعلمان را دعوت به تظاهرات می کردیم و به تعطیل مکتب ها ادامه می دادیم تا این که دستگیری ها شروع شد و رقم اخراجیان از مکتب ها به بیشتر از ۱۲۰ تن بالا رفت. ماجراجویی بی معنا و کودکانه با محروم شدن تعداد زیادی از نوجوانان که در آن سن و سال باید به فوتبال و اتن و والیبال می پرداختند، پایان یافت. یک سال از محرومیت ما از تحصیل گذشت تا این که پدرم که وکیل شورا بود با دیگر نمایندگان شورا نزد پادشاه رفتند و فرمان عفو گرفتند. بعد از یک سال به مکتب های مان باز گشتیم؛ با این شرط که هیچ کس نباید به مکتب اصلی اش برود و بدین گونه من شامل لیسه ی سلطان غیاث الدین هرات شدم. این زمان مقارن سال هایی بود که در کابل نیز جنبش های دانشجویی آهسته آهسته سیر قهقرایی را آغاز کرده بودند.

پس از پایان دوران فرار و زندگی مخفی میان من و رفقایم جدایی افتاد. اکثریت با مخالفت من با طرح تقاضای محاکمه ی مقامات دولتی از جانب نوجوانان توسط حکومت، ناراحت بودند. استدلال این بود که "این شخص به دلیل پایگاه طبقاتی اش، نمی تواند انقلابی پیگیر باشد و باید او را تجدید تربیت انقلابی کرد". از من تقاضا شد، تا از خود "به دلیلی ضعف های انقلابی در جریان پیکار طبقاتی انتقاد کنم". جملاتی از این دست در آن سال ها از سخنان معیاری و جاویدانی جنبش های مائوستی بود. چنین "پرولتریزه کردن" ها و

انتقاد از خود مضحک و غم‌انگیز بودند. ما همه نوجوانان ساده و رمانتیکی بیش نبودیم؛ این در حالی بود که همسن و سال‌های ما در کشورهای دیگر مشغول تعلیم و ورزش بودند و ما می‌خواستیم با خواندن آن چند ورق‌پاره دنیا را تغییر دهیم و "شهرها را از طریق دهات محاصره کنیم." (تنزی است از مائو برای کشورهای دارای نفوس اکثریت روستایی) مسؤول محاکمه‌ی انقلابی من کسی بود به نام شیر آهنگر محصل پولی‌تخنیک کابل که برای رهبری تظاهرات از کابل به هرات آمده بود. در هرات دستگیر شده و به زندان افتاده بود. وی فعلا در شهر ایسن آلمان زندگی می‌کند و هنوز هم در رویای محاصره‌ی شهرها از طریق دهات است. آخرین باری که او را دیدم چند سال قبل در همان جا بود. بعد از این که اوضاع اندکی آرام شدند و ما توانستیم به زندان به دیدار رفقای خود برویم، وی مرا که گویا گرایش‌های لیبرالی داشتم مورد مواخذه قرار داد و بر پایداری انقلابی من شک کرد. از منظر امروز گمان می‌کنم که حق داشت و زیاد هم از این جهت ناراحت نیستم. چند روز بعد میان من و دوستانم جدایی افتاد و من هم از خیر همراهی با "شعله‌یی‌های هرات" گذشتم.

سال‌های مکتب رو به آخر می‌گذاشت. جنبش شعله‌یی‌ها نیز فروکش کرد. در هرات دیگر هیچ کار قابل توجهی در این رابطه به چشم نمی‌خورد. من هم از صنف دوازدهم لیسه سلطان شهر هرات در سال ۱۳۵۲ فارغ شدم. در سال ۱۳۵۳ وارد دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه کابل شدم. تعدادی از استادان ما آدم‌های خبره بودند و برخی‌ها هم بسیار کم‌سواد. یکی از آدم‌هایی که تازه اسبستان شده بود، کریم پاکزاد نام داشت. او آدم فعال و سخنور ماهری بود. بعدها

برای تحصیل به فرانسه رفت. دکتورا گرفت و به دلیل کودتای هفت ثور نتوانست به کشور باز گردد. حالا در بخش روابط خارجی حزب سوسیالیست فرانسه کار می‌کند. آخرین بار او را در اوایل نوامبر سال ۲۰۱۴ در کابل دیدم. ضعیف و شکسته شده بود. با عصا راه می‌رفت. من در سال ۱۳۵۳ از طریق او به "گروه انقلابی خلق‌های افغانستان" که یک سازمان برخاسته از جریان شعله‌ی جاوید بود، آشنا شدم اما دارای کدام مقام خاصی در این سازمان نبودم. درست یک ماه پس از آشنایی‌ام با این گروه، برای ادامه تحصیل به ترکیه رفتم.

من در دو سمستر سال اول دانشکده‌ی حقوق اول نمره‌ی عمومی شدم. فضای دانشگاه تغییر کرده بود. دیگر نه سخنرانی‌ای بود، نه مظاهره و اعتصابی. پیش روی کانتین‌های مقابل فاکولته‌ی حقوق، جایی که روزگاری دانشجویان با باران نقل قول‌ها و سخنرانی‌های آتشین نوید فردای بهتر را به مظلومان جهان می‌دادند و فضا را از رمانتسم بی‌مانند انقلابی آکنده می‌ساختند، پسران و دختران عاشق با طنازی و دل‌ربایی بالا و پایین می‌رفتند. انسان‌های بسیاری از باورهای کلکتیف کنار رفته بودند. اما گفتمان عدالت‌طلبی هنوز هم از جایگاه و مقام والایی برخوردار بود. بحث‌ها مانند امروز بر سر تقدیس انتحار و برتری قبایل و تبار و خون نبود. اگر بحثی هم بود روی کشف و درک راه‌های سعادت انسان و برابری بود.

کودتای داوودخان در سرطان ۱۳۵۲ در فروکش کردن سرکشی‌های انقلابی بسیار موثر بود. پس از این کودتا، دو گروه در معرض تهدید بیشتر قرار داشتند (اخوانی‌ها و شعله‌بی‌ها). آنانی که جدا در معرض تهدید قرار داشتند، گروه‌های معروف به "اخوانی"‌ها بودند، به خصوص پس از قیام پنجشیر که تعدادی دستگیر و جمعی هم

متواری شدند.^۱ در این سالها، آدم‌های منسوب به شعله جاوید نیز در هراس و نگرانی زندگی می‌کردند. دلیل آن آشکار بود؛ حکومت داوود خان در آغاز گرایش‌های نزدیکی به اتحاد شوروی داشت و اعضای هر دو جناح حزب دموکراتیک خلق با وی همراه بودند. واقعیت این است که شعله‌یی‌ها به دلیل اختلافات درونی و گسست‌های بسیار و همچنین به دلیل این‌که صحنه‌ی اصلی کار سیاسی برای آنان محدود شده بود، و به دلیل این‌که بیشتر در مکاتب و دانشگاه‌ها نفوذ داشتند، احساس فشار بیش از حد می‌کردند و گرنه در دوران حکومت داوود خان، تهدید جدی‌یی متوجه‌شان نبود.

---

^۱ یک‌عده از جوانان جانب‌دار تفکر اخوان المسلمین که در دوران ذوالفقار علی بوتو در پاکستان آموزش دیده بودند، در تابستان ۱۳۵۴ در دره‌ی پنجشیر دست به قیام زدند. مردم محل پیش از آن‌که نیروهای حکومتی دست به اقدامی بزنند، در برابر آنان مقاومت کردند. تی چند دستگیر و به دولت تسلیم داده شدند و بقیه نیز به پاکستان متواری شدند.

شعله‌ی جاوید؛ قربانی‌های بی‌شمار

"شعله‌ی جاوید" نام هفته‌نامه‌ای بود که به مدیر مسئولی دکتر رحیم محمودی در سال ۱۳۴۷ شروع به انتشار کرد. این نشریه بر تارک صفحه‌ی نخست خود نوشته بود "ناشر اندیشه‌های دموکراتیک نوین". طوری که بعدها آشکار شد، سازمانی که از این نشریه حمایت می‌کرد، "سازمان جوانان مرفقی" بود. برخی از مقاله‌های اساسی این نشریه را انقلابی جوان محمد اکرم یاری می‌نوشت. این هفته‌نامه پس از نشر یازده شماره مصادره شد و رهبران علنی آن به زندان افتادند. در زندان در سال ۱۳۴۹ مرحوم انجینیر محمد عثمان و آقای اسحق نگارگر که در آن زمان نام اسحق مضطرب باختری را داشت، با نوشتن چند صفحه‌ای زیر عنوان "پس منظر تاریخی" دست به انشعاب زدند. اعلامیه‌ی انشعاب، هیچ اختلاف بنیادی تیوریک را مطرح نکرده بود. از منظر امروز به آسانی می‌توان پی برد که بی‌اطلاعی این دو تن از موجودیت سازمان جوانان مرفقی و رهبری اکرم یاری موجب ناراحتی شده بود. انتقادها بر اصل جریان، هیچ مبنا و ارزش تیوریک نداشتند. فقط واکنش دو تن بود که احساس می‌کردند رفقای‌شان توجه و احترام لازم را به آنان نشان نداده‌اند. پسان‌تر انجینیر عثمان از سیاست فعال کناره گرفت، کورس‌های ریاضی و آمادگی کاندکور را

تاسیس کرد و گاه‌گاهی از فعالیت‌های عبدالمجید کلکانی (مجید آغا) حمایت کرد. بعدها به مرگ طبیعی در گذشت. استاد نگارگر هم از سیاست کناره‌گیری کرد و به تصوف روی آورد. او فعلاً در بیرمنگهام انگلستان زندگی می‌کند.

با فروکش کردن جنبش، جمعی از فعالان شعله‌ی جاوید در سال ۱۳۵۱ با نشر جزوه‌ای زیر عنوان "با طرد اپورتونیزم در راه انقلاب سرخ به پیش" ابراز وجود کردند. این گروه، معروف به انتقادیون بود که بعدها به "گروه انقلابی خلق‌های افغانستان" تغییر نام داد. رهبری این گروه را دکتر فیض احمد، تحصیل یافته‌ی طب بر عهده داشت. این گروه در سال ۱۹۸۰ به "سازمان رهایی مردم افغانستان" تغییر نام داد. عبدالمجید کلکانی نیز بعدها به "گروه انقلابی خلق‌های افغانستان" پیوست. در جریان برگزاری کنفرانس گروه انقلابی در سال ۱۳۵۴ گروهی به نام کادرها زیر رهبری دکتر عاکف از گروه انقلابی جدا شدند و گروه "سازمان تدارک، مبارزه برای ایجاد حزب کمونیست" را ایجاد کردند. این جریان نشریه‌ای را به نام "اخگر" انتشار می‌داد. رهبران این سازمان از باورهای مائوئی انصراف کردند و به جانبداران انور خوجه رهبر آلبانیا شهرت یافتند. تعدادی از کادرهای این سازمان در آغاز "کودتای هفت ثور" برای ادامه‌ی مبارزه از خارج به کابل برگشتند، دستگیر و پس از شکنجه‌های طاقت فرسا اعدام شدند. چند تنی از آنها در اروپا ماندند و از مبارزه‌ی سیاسی دست کشیدند.

هفته‌نامه‌ی شعله‌ی جاوید یازده شماره انتشار یافت تا این که از طرف دولت مصادره شد. این نشریه دارای گرایش‌های انقلابی و جانبدار اندیشه‌ی مائوتسه دون رهبر حزب کمونیست چین بود. گرایش‌های مارکسیستی-لنینیستی در سطح جهان در آن روزگار دچار دو دستگی بی‌مانندی شده بودند. دو گرایش در میان کمونیست‌ها متبازتر بود.

اختلاف‌ها در کنگره‌ی بیستم حزب کمونیست شوروی در سال ۱۹۵۶، پس از گزارش غیر علنی خروشچف در این کنگره که در آن پرده از جنایات استالین برداشت، بروز کرد. احزاب کمونیست چین و آلبانیا به دفاع از استالین برخاستند و از انقلاب قهرآمیز برای رسیدن به سوسیالیسم دفاع کردند. این جدایی در کنفرانس احزاب کمونیست و کارگری در سال ۱۹۶۰ در بخارست کاملاً آشکار شد. تبعات این انشعاب به درجه‌های گوناگون در تمام احزاب و سازمان‌های کمونیستی و گروه‌هایی که دارای چنین رویکردهایی بودند، آن وقت بازتاب یافتند. در کشور ما، نشریه‌ی شعله‌ی جاوید به دفاع از مواضع چین و اندیشه‌های مائوتسه دون برخاست. اما به دلیل نبود آزادی لازم افکار و نیز حساسیت‌های اجتماعی و سیاسی، هم جانبداران کمونیسم روسی و هم پیروان اندیشه‌های مائوتسه دون ناگزیر بودند آرا و افکار و داعیه‌ی مارکسیستی-لنینستی‌شان را پنهان کنند. همان‌گونه که اشاره شد، سازمان اصلی‌یی که در پشت شعله‌ی جاوید قرار داشت، "سازمان جوانان مترقی" بود که بنیان‌گذاران و کادرهای آن چند تن از جوانان دارای آرمان‌های انقلابی مانند اکرم یاری، صادق یاری، استاد واصف باختری، دکتور رحیم محمودی، دکتور هادی محمودی، دکتور عبدالله محمودی، کاظم دادگر، قاسم واهب، شاکر ابوی، دکتور فیض احمد، رستاخیز، حیدر علی لهیب، سیدال سخندان، خداداد خروش و چند نفر دیگر بودند. جوانان زیادی به هواداری از افکار مطروحه توسط نشریه‌ی شعله‌ی جاوید در شهرهای کشور ما به خصوص در هرات، کابل و مزارشریف دست به تظاهرات می‌زدند. رادیکالیسم انقلابی و آشتی‌ناپذیر بودن این جریان، بیشتر مورد پسند جوانان بود، و به زودی جریان معروف به "شعله‌ای"ها در میان جوانان به بزرگ‌ترین جنبش اعتراضی ارتقا یافت. بدون شک که اکرم یاری از بیشتر

همراهان خود، علی‌رغم جوانی از اندیشه‌های مارکسیستی-لنینیستی و اندیشه‌های مائو آگاهی داشت. او یکی از جوانان بی‌نظیر و از استعداد‌های استثنایی کشور ما بود. برخی از مقاله‌های شعله‌ی جاوید را او نوشته است. او در جوانی یکی از فرزندان تفکر چپ انقلابی افغانستان بود. با این که من امروز به تیوری‌های مارکسیستی-لنینیستی و مائویستی باور ندارم، اما استحکام سیاسی بیان آرا و افکار اکرم یاری مبتنی بر تیوری‌های مائویی در آن مقطع تاریخی، از منظر مطالعه‌ی تاریخ سیاسی کشور ما در خور تعمق است. این ستاره‌ی تابان جنبش چپ کشور ما در جاغوری در حالی که سخت بیمار بود و فعالیت سیاسی هم نداشت همراه با یکی از دوستانش به اسم محمد علی دستگیر و به دستور رهبران حزب دموکراتیک خلق هر دو نفرشان تیر باران شدند. برادر دیگر او، دکتور صادق یاری، بعدها با همفکرانش، "سازمان رهایی‌بخش خلق‌های افغانستان" (سرخا) را ایجاد کرد. وی و تعدادی از همفکرانش در دوران حاکمیت حزب دموکراتیک خلق افغانستان، دستگیر و اعدام شدند. شاعر و نویسنده‌ی نامدار علی حیدر لهیب، در شرایطی توسط رهبران حزب دموکراتیک خلق اعدام شد که چند سالی از کناره‌گیری او از فعالیت‌های سیاسی می‌گذشت.

یکی از فعالان جریان شعله‌ی جاوید که در همان اوایل از این جریان جدا شد، همان گونه که در بالا اشاره کردم، انجینیر محمد عثمان بود. او در بسیاری از رفتارهای خود آدم یک‌دنده‌ای بود. روزی که در دادگاه شاهی در سال ۱۳۴۸ محاکمه می‌شد، قاضی او را به جرم توهین به شاه و اخلال نظم عامه به سیزده سال زندان محکوم کرد و از او خواست تا آخرین حرف‌هایش را به عنوان دفاع از خودش بگوید. او در پاسخ قاضی گفت: "اگر این نظام پوسیده سیزده سال دیگر پا

برجا ماند، مرا یک صد و سی سال حبس کنید." از تصادف روزگار که نظام پادشاهی چهار سال بعد از ابلاغ این حکم در نتیجه‌ی کودتای محمد داوود خان سقوط کرد. زمانی که در قلعه‌ی کرنیل دهمزنگ زندانیان سیاسی آن زمان به خاطر رسیدن به برخی تسهیلات دست به اعتصاب غذایی زده بودند، با این که خواست‌های زندانیان بعد از چند روز قبول شد، انجینیر عثمان به اعتصاب‌غذایش ادامه داد و در پاسخ هم‌زنجیرانش که چرا چنین می‌کند، گفت: "من می‌خواهم اراده‌ام را آزمایش کنم." وی زمانی که از سیاست برید نیز به همین گونه رادیکال بود و دیگر به گرد قضا یا نگشت و خودش را وقف تدریس کرد.

در بالا اشاره کردم که من به تشویق کریم پاکزاد در سال ۱۳۵۳ به "گروه انقلابی خلق‌های افغانستان" پیوستم و تا سال ۱۳۶۲ عضو آن بودم. دکتر فیض احمد رهبر این گروه که به سازمان‌رهایی تغییر نام داده بود، بر اساس ادعای سازمان‌رهایی، توسط حزب اسلامی در اثر خیانت یک تن از کادرهای این سازمان در پاکستان کشته شد. از وی هیچ اثر تیوریک و سیاسی در دست نیست. او در زمینه‌ی سازماندهی مخفی و ایجاد گروه‌های زیرزمینی توانایی داشت. سازمان‌های دیگری نیز یا از پیکر سازمان جوانان مترقی جدا شدند و یا این که به گونه‌ی مستقل عرض وجود کردند. یکی از سازمان‌های نامداری که شخص اول آن از گروه انقلابی خلق‌های افغانستان جدا شد، "سازمان آزادی‌بخش مردم افغانستان" (ساما) به رهبری عبدالمجید کلکانی بود. او از نامدارترین انقلابیون دهه‌های هفتاد و هشتاد کشور ما بود. مجید آغا در اثر خیانت‌های آشنايان غیرسیاسی‌اش در دوران بیرک کارمل به دست خاد افتاد و اعدام شد. برادرش قیوم رهبر نیز بر اساس ادعای برخی‌ها توسط حزب اسلامی حکمتیار در پشاور به گلوله بسته و کشته شد. بعدها تعدادی از رهبری سازمان آزادی‌بخش مردم افغانستان به

دام خاد افتادند و اعدام شدند. از جمله: نعیم ازهر، عضو دفتر سیاسی، زاده‌ی هرات، فارغ دانشکده‌ی اقتصاد دانشگاه کابل، انجینیر محمد علی، عضو دفتر سیاسی، مسؤول نشرات، از ارزگان فارغ التحصیل پولی‌تخنیک کابل، انجینیر میرویس فراهی، عضو دفتر سیاسی و مسؤول کمیته‌ی نظامی، متولد فراه و فارغ پولی‌تخنیک، انیس آزاد، یکی از مسؤولین منطقه‌ی کوه‌دامن، زاده‌ی کلکان، شاعر، شاهپور روین قریشی، در آغاز از بنیان‌گذاران ساما بود، اما در زمان دستگیری با ساما در ارتباط نبود. دکتور نجیب که از دوران برخوردها میان دانشجویان دانشگاه در کابل با او کینه‌ی عمیق داشت، دست به اعدامش زد. دکتور عبدالواحد روین واکمن، عضو علی‌البدل دفتر سیاسی دکتور طب، زاده‌ی ولایت لوگر، انجینیر زمری صدیق عضو علی‌البدل دفتر سیاسی، عضو کمیته‌ی تشکیلات، زاده‌ی لغمان، تحصیل کرده‌ی شوروی، انجینیر محمد امین عضو کمیته‌ی تشکیلات، زاده‌ی اندخوی، فارغ پولی‌تخنیک کابل، انجینیر حسین، زاده‌ی پنجشیر، فارغ پولی‌تخنیک کابل، قاضی احمد ضیا عضو مرکزیت سازمان، زاده‌ی ولسوالی بهسود میدان وردک، فارغ دانشکده‌ی حقوق و علوم سیاسی و ضیاالحق افسر نظامی، زاده‌ی هرات.

دکتور اسد، زاده‌ی کنر، یکی دیگر از مبارزان منسوب به شعله‌ی جاوید و از اعضای سازمان‌هایی در پشاور به شهادت رسید. بسیاری این قتل را کار حزب اسلامی به رهبری آقای حکمتیار تلقی می‌کردند. دکتور صمد درانی، زاده‌ی پکتیا، یکی دیگر از جوانان عضو سازمان‌هایی نیز ترور شد و بسیاری انگشت اتهام را به سوی حزب اسلامی نشانه رفتند. پسرلی جوانی دلیر و سرشار از امید به فردای بهتر کشور ما بود که در پشاور توسط همان گروه‌های کشتار و

ترور به قتل رسید. من با این جوانان مدتی در پشاور هم‌خانه بودم و آنان را از نزدیک می‌شناختم.

از نخستین بنیان‌گذاران جریان شعله‌ی جاوید و یا "سازمان جوانان مرفقی" که یک گروه مخفی بود، فقط دو تن زنده مانده‌اند. یکی دکتر هادی محمودی که می‌گویند زمینگیر شده است و در کانادا زندگی می‌کند. دیگری هم شاعر نامدار و بزرگ کشور ما، استاد محمد شاه واصف باختری است. استاد واصف باختری در اوایل سال‌های هفتاد قرن بیستم از باورهای انقلابی دست برداشت و در باره‌ی تجاربتش نیز سکوت اختیار کرد. شایان یادآوری است که او علی‌رغم این‌که سال‌ها پیش از کودتای هفتم ثور از سیاست کناره‌گیری کرده بود، در دوران حاکمیت حزب دموکراتیک خلق به زمام افتاد، شکنجه شد و آزار و اذیت‌های فراوان دید. هزاران تن از رهبران، پیروان و خوش‌بین‌های جریانی که به شعله‌ی جاوید معروف شده بود، به دست "حزب دموکراتیک خلق افغانستان" و یا "احزاب افراطی اسلام‌گرا و سازمان‌های افراطی دیگر در کشتار گاه‌های دولت و یا در قتل گاه‌های پشاور و ایران به قتل رسیدند.

واسیس متروخین، در اثر خود زیر عنوان، کی‌جی‌بی در افغانستان که آن را دکتر حمید سیماب به فارسی برگردانده است، اطلاعاتی در این زمینه به دست می‌دهد.^۱ مترجم این اثر، دکتر حمید سیماب یکی از کادرهای برجسته‌ی "سازمان انقلابی وطن‌پرستان واقعی افغانستان" (ساوو) یکی از گروه‌های برخاسته از جنبش شعله‌ی جاوید بود.

---

^۱ http://www.afghan-german.net/upload/elmi_bibliothek/h_simab_KGB_in_Afghanistan.pdf

رهبران این سازمان که بیشترشان از اساتید دانشگاه و روشنفکران عدالت‌خواه بودند، توسط "حزب دموکراتیک خلق" اعدام شدند. استاد مسجدی خان، بشیر بهمن، لطیف محمودی، نجیب‌الله، یونس زریاب، از این جمله بودند. من با زنده یاد استاد مسجدی خان از نزدیک آشنایی داشتم. در سال‌هایی که در دانشگاه کابل دانشجوی (۱۳۵۳-۱۳۵۴) بودم با یک دیگر می‌دیدیم و گفتگو می‌کردیم. او در گرایش عبداللّه رستاخیز به باورهای چپ بسیار نقش داشت. وی در دهه‌ی چهل هجری شمسی مدیر دارالمعلمین هرات و در یکی از سراچه‌های پدر رستاخیز کرایه‌نشین بود. دکتور سیماب نزدیک به ده سال را در زندان سپری کرد. وی فعلاً در کانادا زندگی می‌کند. دکتور سیماب را نخستین بار در شهر آخن آلمان و آخرین بار در وزارت خارجه افغانستان دیدم. او انسانی بسیار فروتن و پر تلاش است. دکتور سیماب هرگز از جفاهایی که شکنجه‌گران خاد در حق او روا داشته بودند، یاد نکرد. وقتی در نخستین ملاقات (۱۹۸۴) برایش گفتم که من به افکار کمونیستی، مارکسیستی-لنینیستی و مائویستی باور ندارم، اما به همه‌ی آنانی که در راه عدالت و آزادی جان‌بازی می‌کنند، احترام می‌گذارم، به باورهایم احترام گذاشت و این موضع‌گیری را حق من به عنوان انسان شهروند تلقی کرد و هرگز به مقتضای فرهنگ حاکم میان بسیاری از انقلابیون افغان و ناسزپردازی‌های متداول استالینستی، به شخص من اتهام نبست. او به راه خود رفت و من هم به راه خود. پس از فروپاشی شوروی همان‌گونه که در بالا نیز اشاره شد، افسر کی‌جی‌بی رازهای برخی از عملیات‌های این سازمان در افغانستان را افشا کرد. وی در باره‌ی فعالیت‌های شیر آغا چونگر که بعدها به یکی از قاتلان شعله‌ای‌ها تبدیل شد چنین می‌نویسد:

"افسران عملیاتی یکی از واحدهای «شرشره» از طریق عوامل خود در آغاز سال ۱۹۸۱ با خواجه شیر آقا چونغر (وی خواجه نبود و نگارش درست نام وی نیز چونگر است. چونگر دهی است در شرق هرات) سرکرده‌ی تاجک (وی تاجیک هم نبود) سنی مذهب ۴۵ ساله‌ی یک گروه ۱۵۰ نفری اشرار در ولایت هرات شناسایی شخصی بهم رسانده به دیدن او بدون حمل سلاح رفتند و او را متقاعد ساختند تا از در همکاری پیش آمده از مبارزه دست بکشد. آنان از چونغر درخواست کردند که برای اجتناب از خلع سلاح کردن گروهش باید علیه یاران و همدستان سابق خود سلاح بردارد. چونغر با نام مستعار "ابی" سخت کوشانه هدایات کی جی بی را اجرا می‌کرد و فعالانه در سرکوب گروه‌های مقاومت و پیاده‌سازی ماموریت‌های ویژه علیه رهبران آنان کمک کرده معلومات، راه بلدان و مخبران را در اختیار واحد "شرشره" قرار می‌داد. گروه مربوط به چونغر بر خطوط مهم مخابراتی و مواصلاتی و ۴۸ قریه استیال (استیلا) و کنترل داشت. چونغر با خدمات صادقانه‌اش اعتماد کی جی بی را به دست آورد چنان که کی جی بی ۶۴۰ تن جنگنده‌ی دیگر را نیز برای پیوستن به گروهش اختصاص داد. نیروهای مربوط به چونغر از اپریل ۱۹۸۱ تا مارچ ۱۹۸۹ چه مستقلانه (مستقلانه) و چه یکجا با یک واحد "شرشره" در ۱۹ عملیات عمده‌ی رزمی سهم گرفتند و ۹۹ فرمانده گروه‌های مقاومت را نابود ساختند که در آن جمله یکی کمال قلبه گزی با دو معاونش و دیگری قیوم ترکان بود که این اخیرالذکر مشاور کمیته مرکزی حزب کمونیست اتحاد شوروی کوالژنکو را اسیر گرفته بود. نیروهای چونغر همچنین فرمانده گروه "کوبالت" را که مسؤول حملات جسورانه بر سربازان شوروی در هرات و مناطق دور و پیش آن بود به قتل رساندند. در مجموع گروه چونغر با خیانتکاری خود ۱۰۰۵۰۰ نفر را

کشته و هشتاد تن را اسیر گرفتند. در مارچ ۱۹۸۹ به چونغر و دو معاونش مبلغ ۹۰۰،۰۰۰ افغانی ۴۰۵۰۰ روپل قابل تسعیر داده شد و به تعقیب آن در ماه اپریل به هر یک مبلغ اضافی ۹۵۰،۰۰۰ افغانی پرداخت گردید. همچنین به شخص چونغر یک میل تفنگچه‌ی "ستچکین" با هزار مرمی و نیز در تابستان ۱۹۸۱ سفر تفریحی در اتحاد شوروی هدیه داده شد."

وی در صفحه ۷۹ کتابش ادامه می‌دهد:

"در فبروری ۱۹۸۱ سازمان مخفی "رهايي" یک‌جا با چاپ‌خانه و دستگاه رادیویی "واخاف" آن از بین برده شد. این سازمان ارتباطات گسترده‌ای با استادان، دانشجویان و کارمندان دفتری در کابل و سایر شهرهای افغانستان داشت. ۹۹ کارمند رسمی، ۶۰ دانشجو و شاگرد مکتب، ۹ معلم، ۹۹ کارگر، ۱ فروشنده و بازرگان و ده منسوب اردو که جمله ۹۹۰ تن می‌شدند، دستگیر گردیدند."

یکی از استادان نامدار دستگیر شده که بعدها اعدام شد، دکتور یونس اکبری بود. وی از فرزندان استثنایی کشور ما در رشته‌ی فزیک اتمی بود. خانواده‌ی اکبری سرنوشت بسیار غم‌باری داشت. خانواده‌ی وی نماد راستینی از قربانی‌های بی‌شمار مردم افغانستان در این چهار دهه‌ی اخیر است. برادر دیگر، انجینیر محمد رسول اکبری در اوایل جهاد توسط مجاهدین دستگیر و به اتهام غیرمسلمان بودن اعدام گردید. من در پشاور بودم که پدر موی سپید او که معلم بود با نامه‌ای از شهید احمد شاه مسعود که از نزدیکان وی بود و عنوانی ربایندگان او نوشته شده و از آن‌ها تقاضا کرده بود که وی را نکشند، به پشاور آمد. اما ربایندگان، او را اعدام کرده بودند. برادر سومی عبدالرسول افسر نظامی بود که می‌گویند توسط حزب حرکت اسلامی کشته شد؛ برادر چهارمی انجینیر نور اکبری، مشاور وزارت زراعت جمهوری اسلامی

افغانستان بود. وی از مهاجرت در انگلستان برای کار به کشور برگشته بود، با سیاست و گرایش‌های سیاسی نیز کاری نداشت. طالبان وی را با تعدادی از انجینیران وزارت زراعت در سال ۱۳۹۲ در لوگر دستگیر و به شهادت رساندند. یکی دیگر از این دستگیر شده‌گان که جاسوس کی‌جی‌بی به آن اشاره دارد، سید فاروق فارانی شاعر بود که هفت سال را در زندان پلچرخی گذشتاند و امروز در آلمان زندگی می‌کند. وی با همه‌ی عذاب‌ها و شکنجه‌هایی که دیده است هرگز، بجز صحبت با شخص من، زبان به شکوه نگوید. با اندوه که یادداشت و نوشته‌ای از سال‌های زندان و شکنجه به قلم نیاورده است. قاضی راتب فقیری یکی دیگر از جوانان عضو این سازمان بود که با برادر جوانتر و دو خواهرش به زندان افتاد. برادر نژده ساله‌ی او، احمد فیاض فقیری، در زمان کشته‌شدنش نژده سال داشت و دانشجوی صنف اول دانشکده‌ی فارمسی دانشگاه کابل بود. او در زیر شکنجه جان داد و سایر اعضای خانواده‌اش بعد از سال‌های طولانی زندان در دوران حکومت دکتور نجیب‌الله آزاد شدند. وی فعلا در هالند زندگی می‌کند. یکی دیگر از کسانی که توسط سازمان خاد و کی‌جی‌بی به گونه‌ی بسیار غم‌انگیزی کشته شد، مینا، مشهور به کشور کمال، همسر دکتور فیض احمد رهبر سازمان رهایی بود که خاد وی را در کوئته همراه با اقبال یکی دیگر از اعضای سازمان رهایی کشت. نام‌های هزاران تن از پیروان این جنبش و هواداران آن بعدها در لیست‌هایی که در کشور هالند انتشار یافتند، دیده می‌شود. گفتنی است که تعداد اندکی از کادرها و پیروان این جنبش جان سالم به در بردند. برجسته‌ترین افراد وابسته به این جریان و یا منسوب به آن کشته شدند. آنانی که زنده ماندند برخی‌ها با افکار جوانی‌شان قطع رابطه کردند. من در نتیجه‌ی مطالعات و پژوهش‌های خودم در سال‌های هشتاد قرن

گذشته از افکار انقلابی آن دوران بریدم. این واقعیت را که در روزگار نوجوانی و جوانی با سازمان‌های برخاسته از این جنبش رابطه داشتم و عضو بودم، هیچ وقت انکار نکردم. این مرحله‌ای از زندگی من و برخی از زیست‌نامه‌ی من است. تعدادی هم نه تنها راه‌شان را جدا ساختند، بل که به انکار گذشته‌شان پرداختند. برخی هم به افکار رادیکال‌شان وفادار ماندند و کارشان را ادامه می‌دهند. در کابینه‌ی انتخابی حامد کرزی از خوش‌بین‌های گذشته این جنبش پنج تن عضویت داشتند. از آن میان فقط دکتور اعظم دادفر و من هم گذشته‌مان را انکار نمی‌کردیم و هم افکار عدالت‌طلبانه امروزمان را. سه تن دیگر که هیچ رابطه‌ای به آرا و افکار گذشته‌شان نداشتند و هم تنها با جریان شعله‌ی جاوید خوشبینی‌هایی در دوران جوانی‌شان داشتند، ترجیح می‌دادند کسی به گذشته‌ی آنان پی نبرد. از این افراد در حکومت حامد کرزی چند تن دیگر نیز بودند که به مقام‌های معین، وزیر و والی رسیده بودند و بیشتر این کسان نه تنها دیگر با گذشته‌شان رابطه نداشتند، بل که بیشتر بر بنیاد سهمیه‌های قومی و تباری به مقام‌ها رسیده بودند. دکتور اعظم دادفر انسان وطن‌دوستی است که در دوران وزارتش در تحصیلات عالی بسیار کوشش کرد تا در حد توان، عدالت را در دسترسی به تحصیلات عالی تحقق بخشد. وی که از مداخله‌هایی که رهبران حکومت و وکلا برای انتخاب دانشجویان خلاف معیارهای اکادمیک می‌کردند، به ستوه آمده بود، بسیار خوشحال بود از این که دوران وزارتش به پایان رسید. پس‌انتر، دکتور دادفر به عضویت کمیسیون مبارزه با فساد اداری تعیین شد، اما وقتی دید که کمیسیون مبارزه با فساد اداری نیز نمایش بی‌معنایی بیش نیست، همه چیز را گذاشت و به آلمان برگشت. او چند بار در دوران وزارتش و همچنین پس از آن، از این وضعیت ابراز

نارضایتی کرد و به من گفت که بیشتر از این تحمل ندارد و بر می‌گردد به آلمان. او به آلمان برگشت و از آنجا هم به کانادا رفت. دادفر یکی از نازنین‌های دیار ما بود. حیف که خوبان از این دیار می‌روند.

یکی دیگر از طرف‌داران جریان شعله‌ی جاوید که زنده مانده و با آرای گذشته‌اش قطع رابطه کرده است، خانم سیما سمر است.

در مقام رهبری کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان، با عزت و سنگینی و اراده‌ی استوار از حقوق مردم افغانستان دفاع می‌کند. عدالت‌طلبی و روح سرکش او باعث می‌شود که از چهار سو مورد حمله باشد. افراطیون با "راوایی" گفتن به او می‌تازند و رفقای گذشته‌ی او به او "وحدتی" می‌گویند. اما او به راهش ادامه می‌دهد. سیما سمر برای من خواهر مهربانی است. در این چند سال گذشته در باره‌ی قضایای سیاسی همیشه تفاوت نظر داشته‌ایم، اما عمیق‌ترین اختلاف ما بر سر رهبری حکومت وحدت ملی بوده است. با این همه، ناهمسازی دیدگاه‌ها هرگز بر روابط برادری و خواهری ما و اعتماد ما نسبت به یک‌دیگر تأثیر منفی نینداخته است.

تعداد دیگری از افراد این جریان که دیگر پدر بزرگ شده‌اند، در شهرها و برخی از دهات کشور ما زندگی می‌کنند و با همه‌ی دشواری‌ها عزت و پاکیزگی شان را نگه داشته‌اند. گاهی با برخی از آنان می‌بینم؛ آنان حتا با فرزندان و نواسه‌های شان به دیدن من می‌آیند. آنان با افکار و آرای من توافق ندارند، همان‌گونه که من آرای شان را مربوط به یک دوران دیگر می‌دانم، اما از صفا و غرور و عزت شان خوشم می‌آید. بیشتر شان در من یاد و خاطره‌ی یک نسل پاکیزه و سلحشور را بر می‌انگیزند که در گذار تاریخ طوفانی و خونین گذشته‌ی کشور ما در مصاف‌های نابرابر از پای در آمدند.

با این که درباره‌ی تاریخ و فرایند "حزب دموکراتیک خلق افغانستان" در این سال‌ها کتاب‌هایی انتشار یافته‌اند، اما در باره‌ی فرایند عروج و افول جریان "شعله‌ی جاوید" هیچ کار جدیدی صورت نگرفته است. درست است که پس از کارهای اکرم یاری، مبارزان این جنبش در عرصه‌ی تیوری و تحلیل کارهای به درد بخوری از خود به جای نگذاشته‌اند؛ اما شعله‌ی جاوید یک جریان بزرگ و نیرومندی بود که به ویژه در میان جوانان نفوذ فراوان داشت و باید رازهای عروج سریع و افول سریع آن مورد پژوهش قرار بگیرد. در کلیت جریان‌های معروف به جنبش‌های پیرو اندیشه‌ی مائوتسه دون در دنیا، جریان‌هایی از منظر تیوریک نیرومند نبودند. خصلت‌های کنش‌گری و شیفتگی افراطی به رمانتیسیم انقلابی و برخوردهای ملت‌بند نسبت به توده‌های روستایی و شهری این جریان‌ها را در آفرینش‌های تیوریک ناتوان می‌ساخت. در سال‌های هفتاد قرن بیستم شارل بتلهایم فرانسوی تلاش کرد تا رویکردهای مائویستی را اندکی اکادمیزه بکند، اما این تلاش نیز دیرپا و توانا نبود. بتلهایم نیز از نیمه‌ی راه برگشت و به انکار آرای گذشته‌اش پرداخت. سمیر امین نیز با آمیخته‌ای از خوشبینی نسبت به انقلاب چین و گرایش‌های چپ‌نواروپایی نتوانست از دگماتیسیم فراتر برود.

آن‌چه به مارکسیسم - لنینیسم - اندیشه مائوتسه دون معروف شده بود، توانست در یک دوران تاریخی بسیاری از جوانان جهان را شیفته‌ی خود سازد، اما این جریان همان‌گونه که در کشور زادگاهش، چین، به بن‌بست رسید، در بسیاری از کشورهای جهان رو به زوال گذاشت و نتوانست پا به پای تحولات جهان به پیش برود و به چالش‌های دوران کنونی پاسخ بدهد. چین به راه آبادانی سرمایه‌داری روی آورد و در این راه به موفقیت‌های عظیمی در توسعه‌ی اقتصادی و رفاه اجتماعی

دست یافت، اما به پیوند دموکراسی و آزادی و توسعه اقتصادی به مثابه‌ی یک ستیز مطلوب تا هنوز نتوانسته است پاسخی درخور ارائه کند. کمونیسم شوروی و کلیت سیستم آن در هم شکست. کشورهای برون‌آمده از سیستم شوروی یا شیفتگان افراطی نولیبرالیسم اند و یا این که بدترین نوع دیکتاتوری‌ها را به نمایش می‌گذارند.

Handwritten title or header text, likely in Arabic script.

Main body of handwritten text in Arabic script, consisting of several paragraphs. The text is very faint and difficult to read.

Bottom section of handwritten text in Arabic script, possibly a conclusion or a separate paragraph.

سال‌های تحصیل در ترکیه

در سال ۱۹۷۵ دانشگاه کابل چهار بورس تحصیلی را به اول نمره‌ها و دوم نمره‌های فاکولته‌های حقوق و شرعیات جهت ادامه‌ی تحصیل در ترکیه عرضه کرد. من در صنف اول فاکولته‌ی حقوق اول نمره‌ی عمومی بودم. در نوامبر ۱۹۷۵ برای ادامه‌ی تحصیل عازم ترکیه شدم. چون دوم نمره‌ی دانشکده‌ی حقوق یک دختر بود و اجازه‌ی تحصیل در خارج را نیافت، ما سه نفر عازم ترکیه شدیم. واقعیت این است که تحصیل در ترکیه در آن زمان‌ها در مقایسه با کشورهای غربی و حتی کشورهای اروپای شرقی کدام امتیازی نبود. به همین دلیل هم زیاد داوطلب نداشت. ترکیه کشور پیشرفته‌ای نبود، شرایط زندگی بسیار سخت و افزون بر آن زبان ترکی هم زبان بین‌المللی نبود. من شخصا می‌خواستم، در جایی که سطح دانش آن بالاتر از دانشگاه کابل باشد، تحصیل کنم و هم چند روزی از آن تهدید، فشار و خفقانی که ایجاد شده بود برکنار باشم. از تصادف‌های روزگار این تصمیم موجب شد تا زنده بمانم. چون در روزهای آغازین "کودتای هفت ثور" هر کسی را که به نام شعله‌ای معروف بود، دستگیر و اعدام می‌کردند. حتی تعدادی از دانشجویان به جرم شنیدن رادیوی بی‌بی‌سی اعدام شدند. این فضای خفقان چنان گسترده بود که منسوب بودن به یک شهر و

دیار خود شک بر انگیز بود. دانشجویان بسیاری در این سال‌ها صرف به دلیل همشهری بودن با کسانی کشته شدند. دو نفر دیگر که با من از دانشکده‌ی شرعیات عازم ترکیه بودند، یکی سید محمد خیرخواه و دیگری محمد نور نام داشت. خیرخواه از جانبداران جمعیت اسلامی و محمد نور از هواداران حزب اسلامی بود. خیرخواه جوانی خوش‌برخورد، زحمت‌کش و درس‌خوان بود. وی در زمان حکومت استاد برهان‌الدین ربانی، سفیر افغانستان در تهران و در زمان جمهوری اسلامی افغانستان، والی هرات و سفیر افغانستان در تاجیکستان شد. محمد نور را از سال ۱۹۸۲ به بعد ندیدم. شنیدم که به افغانستان برگشته است، با دختری ترکی ازدواج کرده و کارمند بانک اسلامی شده است.

در آن وقت‌ها، شرکت هوایی آریانا مستقیم به استانبول، فرانکفورت و لندن پرواز داشت. آریانا یک شرکت مختلط افغانی و امریکایی بود که پنجاه و یک در صد آن به افغانستان و بقیه به شرکت پان امریکن تعلق داشت. خدمه، پیلوت‌ها و مسافران آدم‌های خوش‌لباس و پاکیزه بودند. ساعت پرواز، خدمات و همه‌چیز بسیار دقیق بود. صبح زود جانب استانبول پرواز کردیم و از استانبول با یک طیاره‌ی ترکی به انقره رفتیم. از ما سه تن، من اندکی به زبان انگلیسی آشنایی داشتم؛ خیرخواه می‌توانست تا رقم ده به زبان ترکی از یکی بشمارد. نه انگلیسی من و نه هم شمارش‌های خیرخواه در ترکیه‌ی آن زمان به درد می‌خوردند چرا که تعداد کسانی که در ترکیه آن سال‌ها انگلیسی بلد بودند، اندک بود. گذشته از آن بسیاری از عوام ترکیه گمان می‌کردند، آدم که مسلمان باشد، ترک است و باید ترکی یاد داشته باشد. شامگاهان از پنجره‌ی هتل به بیرون نگاه می‌کردم، دیدم در همان نزدیکی‌های هتل، جای چراغانی است. به همراهان گفتم،

بچه‌ها مثل این که ترک‌ها جشن دارند، بیایید برویم بینیم چه خبر است؟ خیرخواه گفت: گپ خوبی است. محمد نور گفت من نمی‌روم چرا که امکان دارد مفکود (مفقود) شویم. بسیار خندیدیم و از خیر رفتن گذشتیم.

فردای آن روز رفتیم سفارت افغانستان. سفارت به قرق (ریزرو) یک خانواده مانند بود. مستشار فرهنگی آقای عزیزی نام داشت. آدم بسیار با تربیت، اما کم‌اطلاعی بود؛ برادرش گل احمد نام داشت، حقوق می‌خواند، ناکام شد و از خیر تحصیل گذشت. آقای نوایی کنسول و آقای حباب مستشار وزیر مختار بود. سفیر افغانستان، جنرال سید خان، از تحصیل کردگان ترکیه بود که در دوران داوود خان مغضوب واقع شده بود. ما که انقره رسیدیم تنها سه دانشجوی دیگر افغان در انقره درس می‌خواندند، گل احمد عزیزی، گلبند وردک و دیگری عوض امینی. گلبند وردک انسان شریفی بود، یک سال پس از رسیدن ما به ترکیه از دانشکده‌ی حقوق فارغ‌التحصیل شد، بی‌درنگ به افغانستان برگشت. وقتی که وزیر خارجه بودم، به دیدارم آمد، گفت که کارمند دولت است. شکسته و افسرده شده بود. شنیدم که امینی در ترکیه ماندگار شده و عزیزی نیز به استرالیا پناهنده شده است.

آنچه از دانشجویان افغان در باره‌ی اوضاع سیاسی و شرایط تحصیلی شنیدیم، مایه نگرانی ما شد. بالاخره مرا به یک لیلیه به نام جمهوریت در نزدیکی‌های دانشکده‌ی علوم سیاسی فرستادند و دو دانشجوی دیگر را به لیلیه‌ای به نام اتاترک. این تصمیم در اثر تقاضای دانشجویان افغان پیشکسوت ما صورت گرفته بود. در لیلیه‌ی جمهوریت برای دانشجویان دارای گرایش‌های دست راستی زندگی ناممکن بود و لیلیه‌ی اتاترک هم در اشغال دانشجویان دست راستی بود و بر این مبنا دانشجویان دارای گرایش‌های چپ نمی‌توانستند در

آن‌جا زندگی کنند. ما افغان‌ها هر روز قرار می‌گذاشتیم و در برون از لیلیه‌ها ملاقات می‌کردیم.

کورس زبان ترکی ما در طرف غرب شهر موقعیت داشت. در جایی که در آن چند مکتب عالی و دانشکده‌ی الهیات واقع شده بودند. کورس زبان ما، در یکی از اتاق‌های دانشکده‌ی الهیات بر پا می‌شد. چند روزی رفتم به کورس زبان تا این که روزی در کانتین یکی از جوانان ترکی با یک انگلیسی دست و پا شکسته از من پرسید: تو سوسیالیست می‌باشی؟ گفتم چرا می‌پرسی؟ گفت به دلیل این که موهای بلند است. من در آن روزها موهای پرپشتی داشتم که تا شانه‌هایم ریخته بودند. در ترکیه برخی از دانشجویانی که گرایش‌های چپی داشتند، اما انقلابی نبودند، موهای بلندی داشتند. به این‌ها می‌گفتند، "سوسیالیست‌های بورژوا". من برایش گفتم که برادر، آدم با آنچه در مغزش دارد، می‌اندیشد نه با موهایش. بسیار بر آشفته شد و با دوستانش دور مرا حلقه زدند. گفت کارت هویت را بده. من فهمیدم که کار خراب شده است. کارت کورس زبان را نشان دادم. وقتی چشمش به کلمه افغانستان افتاد، گفت: از یک هستی؟ گفتم من از افغانستانم. برایم توصیه کرد که موهای بلند نشانی از فرهنگ مبتدل غربی و غیراسلامی است و... من هم وقتی که دیدم اندکی آرامش را باز یافته است، شروع کردم به تشریح دادن این که داشتن موی کوتاه و یا بلند، مسأله‌ی شخصی انسان‌ها است و ما باید در امور شخصی مردم مداخله نکنیم و غیره. او که از صحبت‌های من چیزی نمی‌دانست گفت برادر انگلیسی من تمام شد. من خوشحال شدم از این که انگلیسی او به پایان رسیده بود. دنیای عجیبی بود. در کابل نیز دوستان چپ ما، به ویژه شعله‌ای‌ها به سر و موی انسان‌ها کار داشتند و به آدم‌های دارای موی بلند "آقا بیتل" می‌گفتند. کلمه‌ی بیتل را از نام

گروه جوانان هنرمند انگلیسی که علیه سنت‌های محافظه کارانه‌ی زمان خود شوریده و یک گروه موسیقی نامدار را ایجاد کرده و محبوب جوانان کشورهای غربی شده بودند، به عاریت گرفته بودند. داشتن موه‌های بلند را چپ‌های افغانی نشانی از زوال فرهنگی و ابتلا به فرهنگ بورژوازی می‌دانستند. علی حیدر لهیب را که موه‌های پر پشت و بلندی داشت هم به دلیل موه‌ایش و هم به دلیل این که از سیاست‌های انقلابی کنار رفته بود، با استفاده از لقب بیتل تحقیر می‌کردند...

از فردای آن روز دیگر به کورس زبان نرفتم. هم اتافی من وقتی که جریان را دانست به اتحادیه‌ی دانشجویان لیلیه اطلاع داد. در اتحادیه‌ی لیلیه نمایندگان تمام گروه‌های دانشجویی با گرایش‌های چپی حضور داشتند، اما اکثریت شان جانبداران جریان‌های چریکی متمایل به شوروی بودند. اتحادیه‌ی لیلیه دو تن از جوانان انقلابی را که تعلیم و تربیه تحصیل می‌کردند وظیفه داد تا به من درس زبان بدهند. بدین گونه من فقط روز آخر در امتحان زبان شرکت کردم و چون به جای رفتن در کورس زبان، همه‌روزه در بحث‌ها و غوغاهای دانشجویی شرکت می‌کردم، بهتر از بیشتر همصنفی‌هایم در کورس زبان می‌توانستم ترکی صحبت کنم و بخوانم.

من وقتی صنف دوازدهم مکتب بودم، ازدواج کردم. خلاف سنت معمول در خانواده‌ی ما، حفیظه همسرم را خودم برگزیدم؛ وقتی صنف اول دانشکده بودم، پسرم آرش به دنیا آمد. آرش فعلا در برلین و کیل مدافع است. او حقوق خوانده است و دارای دو فرزند است. وقتی درس را در ترکیه شروع کردم، حفیظه و آرش نیز به من پیوستند. ما در یکی از محلات انقره خانه‌ی ارزانی را به کرایه گرفتیم. ما همه پر از آرزو بودیم، درس می‌خواندیم، روزهای آخر هفته دانشجویان

افغان که تعداد آن‌ها زیاد شده بود، با گرایش‌های گوناگون سیاسی و حتا آنانی که هیچ گرایش سیاسی نداشتند، دور هم جمع می‌شدیم، صمیمی بودیم و به پخت و پز می‌پرداختیم. صابر کارگر، جوان هنرمندی بود که بسیار دل‌انگیز دمبوره می‌نواخت، بشیر کریم هم هارمونی می‌نواخت، اما بسیار بد. جلیل آرزویی از بای‌بچه‌های شمال بود، حیات‌الله فیضی از پغمان که یک مصیبت خدا بود و هر روز با ما سر جنگ داشت. همه با امید به فردای خود و میهن‌مان می‌نگریستیم. تا این‌که فاجعه "کودتای هفت ثور" به وقوع پیوست و همه‌ی امیدها و برنامه‌ریزی‌های جوانی بر باد رفتند. جمع ما هم در راستای گرایش‌های ایدئولوژیک از هم فرو پاشید.

کودتای هفت ثور

روز ۲۷ اپریل ۱۹۷۸ برای جمع کوچک دانشجویان افغان روز بد و سرشار از دلهره و اضطراب بود. شامگاه آن روز بیشتر دانشجویان به خانه‌ی ما جمع شده بودند. کسی به جز از من نمی‌دانست که جنرال قادر کیست. من گفتم بچه‌ها این کودتای جانبداران شوروی است. وحدت دوباره‌ی جناح‌های حزب دموکراتیک خلق، پرچم و خلق، را چند ماه پیش به یادشان آوردم و از حوادثی که بعداً منجر به دستگیری رهبران حزب توسط داوود خان شده بود، گفتم. با این هم ما دقیق نمی‌دانستیم که چه به وقوع پیوسته است و فردای وطن چه خواهد شد. هیچ کس نمی‌توانست ابعاد فاجعه و مصیبتی را که در انتظار کشور ما بود، پیش‌بینی کند.

من بسیار نگران حفیظه و آرش بودم که جهت دیدار خانواده به افغانستان رفته و در آن‌جا گیر مانده بودند. یک ماه از کودتای ثور نگذشته بود که یکی از دوستان شخصی‌ام که افسر پولیس بود و وزیر داخله‌ی حکومت جدید را می‌شناخت، برای حفیظه پاسپورتی تهیه و به او کمک کرد تا از کشور برون شود. نام این دوست عزیز نثار احمد پیکار است وی همین روزها بازنشسته شده است. چند ماهی نگذشته

بود که صدای اعتراض مردم در کشور بالا شد. کودتاچیان اگر از یک سو به کشتار مردم بی گناه می پرداختند، از جانب دیگر به جان یکدیگر شان افتاده و بر خویشان نیز رحم نمی کردند. حرکت های مضحک بی معنا و بی هدف حزبی، نمایش های بی محتوای جوانانی که در هر شرایطی آماده ی اعمال خشونت بودند، همه جاگیر شده بود. حمله بر ارزش های فرهنگی و باورهای دینی مردم، کشتارهای جمعی توسط انقلابیون حزبی سراسر کشور را فرا گرفت. "ارتجاع سیاه، ناسیونالیست های تنگ نظر، افراطیون مائویست، خمینیست ها و..." از منظر تبلیغات حزبی در همه جا حضور داشتند. لیستی که از کشته شدگان توسط حاکمیت حزب دموکراتیک خلق دو سال پیش به کمک کشور هالند انتشار یافت، نشان می دهد که کودتاچیان شهوت کشتار داشته اند و هر کسی را که به گیر می آوردند، می کشتند. هر آنچه ما دانشجویان در خارج از کشور می شنیدیم، خبر خون و کشتار و قتل عام بود.

روزی پروفیسور ممتاز سویسال^۱، استاد حقوق اساسی من که خود روزگاری از زندانیان سیاسی در ترکیه بود و به دلیل همین پیشینه اش

---

^۱ Mümtaz Soysal

ممتاز سویسال، از استادان نامدار حقوق اساسی در ترکیه است. وی مدتی را به دلیل گرایش های سیاسی اش در سال های هفتاد قرن گذشته در زندان گذشتاند. پس از آزادی از زندان به تدریس برگشت و همکاری را با عفو بین الملل آغاز کرد. بعدها باورهای سویسال دموکراتیکش را با کمی گرایش های ناسیونالیستی در هم آمیخت. در نازعه ی قبرس مشاور حقوقی حکومت ترکی قبرس شد. وی یکی از اعضای کمیسیون نگارش قانون اساسی ۱۹۶۱ ترکیه بود. این قانون اساسی یکی از مترقی ترین قوانین اساسی جمهوری ترکیه تلقی می شود. او در سال ۱۹۹۴ برای مدت بسیار کوتاهی وزیر خارجه ی ترکیه شد.

معاون سازمان عفو بین‌المللی شده بود، از من خواست تا در تهیه‌ی گزارش افغانستان با وی همکاری کنم. روزی که به افغانستان می‌رفت، من آدرس چند تن از دوستانم را که استادان دانشگاه بودند به وی دادم تا با آنان در کابل مصاحبه کند. من نمی‌دانستم که برخی از آن دوستان کشته و شماری زندانی شده و تعدادی هم فرار کرده بودند. با این‌همه این گزارش به کمک برخی از دوستان، به شمول افرادی از اعضای خانواده‌های زندانیان سیاسی تهیه شد و واقعیت خونبار افغانستان را تا حدودی بازتاب داد.

با کودتا، زندگی خانواده‌ی من بسیار دشوار شد. به دلیل مصادره‌ی مال و ملک ما و تاراج خانه‌ی ما به دست انقلابیون، خانواده‌ی ما در افغانستان دیگر در موقعیتی نبود تا به من کمک مالی نماید. پول بورس نیز کرایه‌ی یک هفته‌ی خانه‌ی ما می‌شد. در این سال من شاگرد صنف دوم دانشکده‌ی علوم سیاسی در انقره بودم. کار به جایی رسید که ما روزها به مشکل می‌توانستیم نان خشک برای خوردن پیدا کنیم. هر چه در خانه داشتیم کم می‌فروختیم و با آن یک زندگی بخور و نمیر را می‌گذشتانیدیم.

بولنت اوزر^۱ رفیق و هم‌مصنفی من بود، او یکی از آن جوانانی بود که از صبح تا شام کتاب می‌خوانند، سیگار می‌کشند و از همه چیز انتقاد

در جریان یکی از سفرهای حامد کرزی رییس‌جمهور افغانستان به پاکستان، در ضیافت شامی که به افتخار وی داده شده بود، سفیر جمهوری ترکیه در اسلام‌آباد آمد و خودش را معرفی کرد. وی گفت که کاکایش ممتاز سوسیال استاد حقوق اساسی در دانشکده‌ی علوم سیاسی انقره بوده است. من از او به نیکی یاد کردم و آرزویم را مبنی بر دیدار با وی ابراز کردم. بعدها این سفیر مسوول بخش افغانستان و پاکستان در وزارت خارجه ترکیه شد. از صحبت با او فهمیدم که استاد ممتاز زمینگیر شده و تا حدودی هم حافظه‌اش را از دست داده است. استاد سوسیال در سال ۱۹۲۹ به دنیا آمده است.

^۱Bülent Özer

می‌کنند، اما خود یک قدم هم در راه تحقق آن چه می‌گویند بر نمی‌دارند. بولنت از قونیه بود. شاید به دلیل این که مولانا در قونیه به رشد و قوام معنوی رسیده بود، از همان روز اول نسبت به او احساس نزدیکی داشتم. مادر بولنت معلم کالج بود؛ بانوی پر سروصدا و مانند بسیاری از معلمان ترکی خانمی پر قدرت و رهبر بلامنازع در خانواده. وقتی او از مشکلات ما شنید به یکی از شاگردانش که بنگاه نشراتی و کتاب‌فروشی داشت توصیه کرد تا برای من کاری دست و پا کند. بدین گونه من صاحب یک کار نیم‌روزه در یک دکان کتاب‌فروشی شدم. کار من خدمات روی ماشین فوتوکاپی بود. ماشین فوتوکاپی در آن سال‌ها وسیله بسیار با اهمیت و نایابی بود و به مشکل می‌شد، آن را گیر آورد.

از کارم زیاد ناراضی نبودم، دست کم می‌توانستم بخشی از مصارف خورد و خوراک را بدین گونه تهیه کنم. در چنین روزهایی بود که جهت تمدید پاسپورتم به سفارت افغانستان رفتم. قونسل افغانستان به من گفت که از مرکز هدایت آمده تا پاسپورت شما را بگیریم و به شما ورقه‌ی عودت به وطن بدهیم. گفتم که من هنوز تحصیلاتم تمام نشده است چگونه پاسپورتم را مصادره می‌کنید؟ در صنف خود نیز از دانشجویان ممتاز استم، به زبان ترکی مقاله می‌نویسم، سخنرانی می‌کنم، به چه دلیلی مرا به وطن می‌فرستید؟ گفت هدایت حکومت انقلابی است. من بسیار ناراحت شدم. در آن روزها مسایلی مانند پناهندگی و مانند آن نیز زیاد شناخته شده نبود. قونسل وقتی متوجه شد من بسیار ناراحتم، خنده کرد و گفت من امر مرکز را به شما انتقال دادم اما من خودم رونده‌ی امریکا استم؛ می‌روم و پناهنده می‌شوم. من می‌خواهم به شما کمک کنم. در اخیر پاسپورت دانشجویی من، حدود بیست ورق سفید را علاوه کرد و به انگلیسی نوشت که به دلیل

نبود پاسپورت نو در سفارت این اوراق علاوه شدند؛ وسط هر ورق را نیز مهر کرد. بدین گونه من پاسپورتم را از دست ندادم. این پاسپورت را هنوز نگه داشته‌ام.

در چهاردهم اسد ۱۳۵۸ "گروه انقلابی خلق‌های افغانستان" که بعد از خروج از افغانستان رابطه‌ی من با آن‌ها قطع شده بود با چند حزب سیاسی دیگر در بالاحصار کابل دست به قیام زدند. این قیام سرکوب شد و عده‌ای از طرفداران این گروه دستگیر و اعدام شدند. در میان دستگیر شده‌ها یکی هم دکتور فیض احمد رهبر این گروه بود که فردای دستگیری از زندان صدارت فرار کرد. همان طور که در بالا یاد کردم، دکتور فیض احمد نیز سال‌ها بعد به کمک یکی از رهبران این گروه که به "سازمان رهایی افغانستان" تغییر نام داده بود، در پاکستان به قتل رسید. اتهام این قتل نیز مانند قتل تعداد دیگری از روشنفکران مهاجر افغانستان در شهرهای پاکستان به حزب اسلامی آقای حکمتیار حواله گردید. در قیام بالاحصار تعداد زیادی از انسان‌های وطن‌دوست و فرهنگی که به گروه‌های چپی هم رابطه نداشتند به شهادت رسیدند. هر روز از کابل خبرهای ضد و نقیضی می‌رسید و ما نمی‌دانستیم که بر دوستان و خانواده‌های ما چه می‌گذرد. دانشجویان در بی‌خبری بی‌مانندی به سر می‌بردند. سفارت افغانستان هم تا حدودی حزبی شده بود و ما که از مخالفان بودیم با آن رابطه نداشتیم.

در ۲۷ دسامبر ۱۹۷۹ شوروی به افغانستان هجوم کرد. اشغال وطن در سراسر کشور خشم مردم در داخل و همچنین بسیاری از دانشجویان افغان در خارج از کشور را برانگیخت. سال ۱۹۸۰ من صنف چهارم دانشکده در رشته‌ی روابط بین‌المللی بودم. تمام امتحان‌هایم را گذشتانده بودم، اما به خاطر این که اجازه‌ی اقامت را از دست ندهم از

اشتراک در امتحان زبان انگلیسی اجتناب کردم، بدین گونه اجازه‌ی اقامت من یک سال دیگر هم تمدید شد.

پس از شکست قیام بالا حصار چند تن از دوستان آن وقت من مقیم پاکستان شده بودند. برایم پیام آمد که به ایران رفته و در آن جا به دوستانی که می‌خواهند یک هفته‌نامه را منتشر نمایند، کمک کنم. عازم ایران شدم. در ایران تعدادی از جوانان به کمک نجیب روشن که از آلمان آماده بود، اتحادیه‌ی دانشجویان افغان در ایران را تأسیس کرده بودند و هفته‌نامه‌ای داشتند به نام "صدای افغانستان". من که به ایران رسیدم یک شماره از این نشریه چاپ شده بود.

نجیب روشن در سال ۲۰۰۵ به حیث رییس رادیو و تلویزیون ملی افغانستان مقرر شد. وی این دستگاه فرسوده و رو به زوال را احیا کرد و در پی آن بود تا از آن یک رادیو تلویزیون مدرن مانند سایر کشورهای دموکراتیک بسازد. دستگاه فرسوده‌ی تلویزیون ملی به چنان سرعت و ابتکار احیا گردید که حتی تلویزیون‌های خصوصی کشور ما به هراس افتادند. طبیعی است که سیاست استقلال و تعهد به دموکراسی به روان و سیاست آنانی که جانبدار داشتن یک تلویزیون عقب مانده در خدمت تبلیغات قبیله‌ای در دوران دموکراسی بودند، هماهنگ نبود. روشن در سال ۲۰۰۷ با نوشتن یک استعفانامه‌ی بسیار معنادار از مقامش کناره‌گیری کرد. من که در آن زمان وزیر خارجه بودم از وی خواستم تا به حیث سفیر افغانستان به برلین برود و تأیید رییس جمهوری را هم گرفته بودم، اما او نپذیرفت و از همکاری با دولت افغانستان ابا ورزید.

در ایران در امر انتشار هفته‌نامه‌ی "صدای افغانستان"، داد نورانی، ضیا عاکفی، شکیب علومی و جمع دیگری از جوانان افغان همکار بودند.

مصارف چاپ و نشر را جوانان کارگر مهاجر پرداخت می کردند. داد نورانی روزنامه‌نگار متعهد و نامداری شده؛ از ستم‌های دوستان سیاسی اش به تنگ آمد، با آنان قطع رابطه کرد و در سال ۲۰۱۴ در کابل در گذشت. ضیا عاکفی به تجارتش ادامه داد و پسانتر به کانادا پناهنده شد. شکیب علومی که از همه‌ی ما جوان‌تر بود، به امریکا رفت. شنیده‌ام که در یکی از تلویزیون‌های افغان‌ها در امریکا گاه‌گاه برنامه اجرا می کند. بعد از این که کار هفته‌نامه رونق گرفت، من به تقاضای دوستانم در تابستان سال ۱۹۸۰ عازم پاکستان شدم.

از ایران با یکی از دوستان عازم پاکستان شدیم. همراه من جوان با ادب و خوش‌برخوردی از فراه بود به نام مستعار نعیم. او پیش از من از پاکستان به ایران برگشت و دیگر هرگز ندیدمش. شنیدم که زنده است و در فراه و یا نیمروز زندگی می کند. وقتی که من از تفکر انقلابی دست برداشتم او هم یکی از کسانی بود که سخت بر آشفت و ناسزا گفت. از راه تفتان با اسناد ساختگی و توصیه‌نامه‌های تقلبی از یکی از احزاب اسلامی عازم کویته شدیم. راننده‌ی بلوچی ما شب در جایی توقف کرد و ما زیر آسمان در هوای دل‌انگیز شب کویری خوابیدیم. شب بسیار زیبایی بود. پاسی از شب را شاهد بحث پر از هیجان دو دانشجوی ایرانی که یکی در هند و دیگر در بنگلادیش درس می خواند، بودیم. یکی جانبدار چریک‌های فدایی خلق ایران و دیگری حزب اللهی بود. این بحث مرا برد به دانشگاه انقره و خشونت‌های حاکم میان دانشجویان دارای گرایش‌های چپ و راست. خوشحال بودم از این که این دو نفر فقط به طرح اختلاف نظرهای شان می پرداختند و در پی قانع کردن یک‌دیگر بودند؛ اگر چه بی حاصل. هنوز آفتاب سر بر نیاورده بود که جانب کویته حرکت کردیم. میانه‌های راه موتر حامل ما جایی توقف کرد. کنار راه، برکه‌ی زیبا و

زلالی جاری بود. نشستم و پاهایم را درون آب گذاشتم. به یاد کاریز
 زلال عزیزان کروخ افتادم و به یاد باغ سبز خانه‌ی ما و قلعه‌ی شکوهمند
 پدری، جایی که بزرگ شده بودم. کودکی من دل‌انگیزترین دوران
 زندگی من بود. نمی‌دانستم، مادرم و خواهرانم حالا چکار می‌کنند. از
 پدرم و برادر سیزده‌ساله‌ام امین می‌دانستم که در زندان بودند. غرق
 دنیای آشفته‌ی خود بودم که مردی آمد به زبان پشتو از من پرسید که
 شما کیستید و کجا می‌روید؟ گفتم که ما مهاجران افغان هستیم و
 پشاور می‌رویم. نگاهی از روی تعجب به من که پطلون جینز آبی‌رنگی
 به پا داشتم، انداخت و از روی ناباوری پرسید که تو مجاهدی؟ گفتم
 بلی. گفت نه ممکن نیست. گفتم چرا؟ اشاره به لباس‌هایم کرد و
 گفت که این‌ها لباس مجاهد نیست. واقعیت این است که او راست
 می‌گفت، اما سر صحبت ما باز شده بود او بالاخره پذیرفت که اگر
 مجاهد نباشیم، مهاجر که هستیم و گفت که شما را خداوند برای ما
 مهمان فرستاده است. رفت و با یک چایبر بزرگ چای برگشت. من
 که در چند ماه اقامت میان همزبانان ایرانی همه‌روزه توهین و تحقیر را
 تجربه کرده بودم از صفا و صمیمیت این شخص در حیرت شدم. یادم
 آمد که روزی برای خریدن یک بوتل شیر در تهران به دکانی رفته
 بودم؛ گفتم آقا یک بوتل شیر سرد می‌دهید؟ نگاهی به سر و وضع من
 کرد و گفت: "به به آقای افغانی این شلوارو کشیدی پایت که
 شناسمت؟ برو این شلوار به تو نمی‌آید." من هم از خیر شیر گذشتم.
 اشتباه من این بود که به جای صفت خنک از صفت سرد استفاده کرده
 بودم و این امر موجب شده بود تا فروشنده به هویت من پی ببرد. اما
 برعکس نخستین تجربه‌ی من با مردم بلوچستان پاکستان مثبت بود.
 وقتی به موتر نشستیم، صورتم را با پتویی پوشیدم و بر بی کسی ملت
 خود زارزار گریستم.

شام گاه به کویته رسیدیم. کویته شهری بود شبیه کندهار خود ما و شاید ترکیبی از کندهار و کوتاه سنگی کابل. مردم پشتو و فارسی صحبت می کردند. همراهم به سراغ یک دکان دار از قوم هزاره رفت. او از ما با مهربانی بی مانندی پذیرایی کرد. در یک هوتلی برای ما جای گرفت. شب هنگام کمی در شهر گشت و گذار کردیم. هیچ کس با نگاه بیگانه به ما نمی دید، مردمان مهربان و خوش برخوردی بودند. تنها چیزی که مزاحم من بود همان ترافیک، از منظر ما افغان ها، سرچپه بود. صبح وقتی به ایستگاه قطار رفتیم، مرد تکت فروش گفت: تکت ها همه فروخته شدند. تا هفته ی آینده تکت نداریم. نعیم برایش گفت برادر ما باید هر چه زودتر خودمان را به پشاور برسانیم. چند کلدار را بر قیمت اصلی افزود و پیش رویش گذاشت. مأمور فروشنده دو تا تکت از جعبه ی میزش برون آورد و ما وارد ایستگاه قطار شدیم. وقتی که به قطار سوار شدیم، جایی برای نشستن نبود با این که تکت های ما نمره داشت، در جای ما دو نفر، شش نفر دیگر نشسته بودند و عقب کوبه قطار را نیز پرده زده نوشته بودند: "مستورات". تلاش های ما مبنی بر این که ما پول دادیم و تکت خریدیم، لطفاً از جای ما برخیزید، سودی نداشت. یکی از مردانی که در جای ما نشسته بود، آمد و به زبان فارسی گفت اگر کمی پول بدهید، می توانید به جای من بنشینید. ما از پرداختن پول اجتناب کردیم. وقتی قطار حرکت کرد، دویدن دویدن شروع شد و جمعی از قطار به بیرون پریدند، از جمله همان هایی که چوکی های ما را اشغال کرده بودند. بعداً فهمیدیم که کارهایی از این دست برای پول پیدا کردن است و از این افراد در ایستگاه های قطار پاکستان زیاد اند. آدم های کلاه بردار از این طریق پول پیدا می کنند. درست یادم نیست، تا پشاور چند ساعت راه بود. اما یادم است که یک و یا دو شب را در

قطار گذشتانیدیم. در ایستگاه قطار، شاید لاهور بوده باشد، صبح وقت فروشنده‌ی دوره گردی صدا می‌کرد: چای. من هم که در حسرت یک پیاله چای می‌سوختم گفتم که آقا یک پیاله چای می‌دهی؟ او یک پیاله چای داد؛ اما دیدم که بیشتر شیر است تا چای و مگسی نیز در آن شناور است. وقتی گفتم که آقا این که چای نیست و مگس نیز این شیر را آلوده کرده است، دوست همراهم گفت که این چای پاکستانی و میراث استعمار انگلیس است. فروشنده انگشتش را داخل پیاله کرد و مگس را با مهارتی برون کرده آن سو انداخت. من پول او را دادم و از خیر آن چای گذشتم.

نزدیک‌های عصر بود که به پشاور رسیدیم. ریکشایی گرفتیم و آدرسی را که داشتیم به راننده نشان دادیم. آدرس ما هم از کمدی‌های روزگار بود. روی کاغذپاره‌ای نوشته شده بود:

Aghah Taylor Company

من تمام راه در فکر یک کمپنی بزرگ خیاطی با محوطه و تشکیلات بزرگ بودم. وقتی ریکشا مقابل یک طاق کوچک در دیوار کوچک توقف کرد، من در حیرت فرو رفتم. مرد کوچک‌اندام کابلی در آن‌جا به خیاطی مشغول بود. وقتی ما را دید، دکانش را بست و ما هم به دنبال او روان شدیم. در یک خانه را با شفر و رمز کوبید. مردی که عینک داشت دروازه را باز کرد. انتظار ما را داشت. گفت: من دکتور اسد استم. همدیگر را در آغوش گرفتیم. دکتور اسد، از شرق افغانستان بود. مردی فروتن و مهربان که با خانم و فرزندان کوچکش در قسمت پیش روی خانه زندگی می‌کرد. در باره‌ی او نوشتم که با بی‌رحمی توسط گروه‌های ترور منسوب به حزب اسلامی کشته شد. داخل خانه که شدیم، دست‌خوان با ته‌مانده‌هایی از دال هنوز هموار و سه نفر نیز در اطراف دست‌خوان خوابیده بودند. در حیرت رفتم که

این چه انضباط انقلابی است که دسترخوان تا حال هموار و دوستان به خواب رفته‌اند. دوستان را از خواب بیدار کردیم: فاروق فارانی، امین میوند و دکتور صمد درانی. صمد درانی را نیز گروه‌های مسلح منسوب به حزب اسلامی حکمتیار بعدها در خیابان به گلوله بستند و کشتند. آن شب تا دیر وقت‌ها نشستیم و از دشواری‌های مبارزه گفتیم. قرار بر این شد تا ما به کار مبارزه در چند عرصه ادامه دهیم. به وضوح دیده می‌شد که شکست قیام بالا حصار و ضربه‌هایی که سازمان‌هایی در نتیجه‌ی آن دیده بود از منظر کادری این سازمان را ضعیف ساخته بود. به باور من گروه‌های جانبدار افکار مائو از چند منظر گرفتار مشکلات بودند. از جانبی تعداد زیادی از رهبران و فعالان آن‌ها که برخاسته از جنبش محصولی بودند، به دلیل این که گروه‌های کشتار حزب دموکراتیک خلق آن‌ها را می‌شناختند، در همان آغاز توسط حکومت دستگیر و اعدام شده بودند. این گروه‌ها در میان خود چندین دسته شده و به گروه‌های کوچک انقلابی تقلیل یافته بودند. مباحث درونی آن‌ها تا جایی انتزاعی بود که هیچ ربطی به مسایل واقعی کشور ما نداشتند. از جانب دیگر چگونه ممکن بود که بتوان مردمی را که به دلیل باورهای دینی و ارزش‌های فرهنگی‌شان همه‌روزه قتل عام می‌شدند قانع کرد که برنامه‌های ما بهتر از آنانی است که همه‌روزه مردم را به نام انقلاب دموکراتیک ملی می‌کشتند. کشورهای غربی و دستگاه‌های استخباراتی آن‌ها حتا دستگاه‌های مربوط به کلیسا و کشورهای مسلمان عربی همه در تلاش گسترش این جنگ به مثابه‌ی یک قیام ضد کمونیستی بودند. یکی از اصلی‌ترین و اساسی‌ترین علت‌های قیام مردم افغانستان علیه حزب دموکراتیک افغانستان و اتحاد شوروی بدون شک که باورهای دینی مردم و دفاع از دین اسلام بود. از این رو بدون هویت دینی و گره زدن مبارزه با ارزش‌های فرهنگی

مردم و پذیرش ادبیات دینی به گونه‌ی صادقانه و نه تاکتیکی، امکان مشارکت در مبارزه‌ی ضد اشغال شوروی کار دشواری بود. با این‌همه جوانان انقلابی مخالف شوروی در جریان‌های ملی‌گرا و چپ‌گرا در محدوده‌های خودشان تلاش می‌کردند به هر نحوی که می‌شود در مبارزه با اشغال‌گران شرکت کنند، اما به دلیل این که مبارزه با اشغال‌گران شوروی به دلیل نفوذ دستگاه‌های برونی و اوج تفکر توده‌ای ضد دموکراسی به یک جریان افراطی پر از تعصب استحاله می‌یافت امکان مبارزه برای نیروهای از نظر مذهبی کمتر افراطی محدود می‌شد. با این‌همه ما تلاش می‌کردیم تا آخرین نیروهای خودمان را برای مشارکت بسیج کنیم.

از آن عده‌ی معدودی که به پاکستان جمع شده بودیم، فاروق فارانی، نخست به نورستان و بعدا به کابل رفت. در خیرخانه‌ی کابل همراه با چاپ‌خانه‌ی سازمان رهایی کشف و دستگیر شد. او نخست به اعدام، بعدا به دوازده سال حبس محکوم گردید و در زمان دکتور نجیب‌الله بعد از سپری نمودن هفت سال زندان رها شد و در آلمان به ما پیوست. فارانی از تغییراتی که در آن زمان در تفکر ما به وقوع پیوسته بود، در حیرت مانده بود. امین میوند بعد از کشته شدن دکتور فیض احمد و همسرش مینا (کشور کمال) به دست عوامل خاد، رهبری سازمان رهایی و جمعیت انقلابی زنان افغانستان را بر عهده گرفت. وی از سال ۱۹۷۸ در بیرون از افغانستان زندگی می‌کند و در نشریه پیام زن ارگان جمعیت انقلابی زنان افغانستان علیه روشنفکرانی که با او هم‌نظر نیستند و به ویژه اگر فارسی‌زبان باشند، به ناسزاپراکنی می‌پردازد. وی عامل اصلی قتل و کشتار افرادی است که در درون سازمان رهایی افغانستان به باورهای متفاوت رسیده بودند. وی در واقعیت آدمی انسان‌ستیز و به دوپارگی شخصیتی مبتلا است. او یک نژادپرست تمام‌عیار است که با

تمام توش و توان، تنها دیگر باورانی را هدف قرار می‌دهد که به زبان فارسی سخن می‌گویند و می‌نویسند. کینه‌توزی بدوی را وی در مقاله‌های مجله‌ی «پیام زن» نشریه‌ی جمعیت انقلابی زنان افغانستان به گونه‌ی قبیله‌ای بازتاب می‌دهد. اگر با کسی دشمنی داشته باشد با سلاله، خانواده، فرزندان و تبار او دشمنی می‌ورزد. به مخالفان فکری خود فحش‌های ناموسی می‌دهد و شاگردانش را نیز با چنین ادبیاتی پرورش داده است. بسیار جالب است، در شرایطی که افغان‌ها دسته دسته توسط آی‌اس آی کشته می‌شوند، امین میوند و دستگاهش در پشاور آزادانه جلسه می‌گذارند و تظاهرات برپا می‌کنند. وی با این که چند تن از همفکرانش را به کابل و هرات فرستاده است، اما ملجای اصلی خود او هنوز پاکستان است.

در روزهایی که تازه به پشاور رسیده بودم، فارانی تازه غزل حماسی‌اش، "نیافتادی ز پای قهرمان افغانستان من" را سروده بود. شادروان جلیل زلاند روی آن آهنگ دل‌نشینی گذاشته بود و خانم شهلا زلاند این آهنگ را اخیراً بازخوانی کرده است. مطمئن نیستم که او می‌داند شاعر این غزل کیست و یا نه. این آهنگ آن روزها در حلقه‌های مهاجران پشاور ورد زبان‌ها بود. همان شب نخست اقامت در پشاور مبتلا به حمله‌ی شدید نفس‌تنگی شدم و روزها در بستر افتادم. اقامت من در پشاور چند ماه به درازا کشید. از شیوه‌ی کار و سطح دانش رهبری سازمان احساس شرمندگی می‌کردم. دوستان ما به نورستان رفت و آمد داشتند، در آنجا یک جبهه‌ی محلی قومی ضد شوروی وجود داشت که جوانان هوادار سازمان نیز در آن فعالیت داشتند. بسیاری از دلیرانی که در این جبهه مشارکت داشتند، به شهادت رسیدند. از آن جمله جمعیت‌الله جلال که به دلیل اعتراض بر سیاست مداخله‌گرانه‌ی پاکستان در دوران طالبان توسط افراد نصیر الله

بابر وزیر داخله ی پاکستان دستگیر و ناپدید شد. بعدها در کتر و فراه نیز جبهه‌هایی ایجاد شدند که تعداد زیادی از سلحشوران در این جبهه‌ها کشته شدند. تعدادی هم زنده‌اند و بسیاری از باورهای گذشته دست کشیده‌اند. اما من از سازماندهی و نحوه‌ی فعالیت دوستانم راضی نبودم. گذشته از این‌ها پرسش‌های زیادی در باره‌ی فرایند جنبش‌های چپ انقلابی با رویکردهای مارکسیستی-لنینیستی پیش از هجوم شوروی در ذهن من مطرح شده بودند. کشتارهای جمعی استالینی، کشتارهای بی‌شماری که در دوران انقلاب خونین فرهنگی چین صورت گرفته بود، فقر و عقب‌ماندگی اقتصادی کشورهای سوسیالیستی و خیلی پرسش‌های دیگر. هجوم شوروی به کشور ما موجب شد تا پژوهش در این رابطه را موقتاً به کنار بگذارم. واقعیت این بود که افرادی مانند من در آن روزها در یک برزخ عجیبی قرار داشتند. از سویی حکومت کودتاچیان وابسته به یک کشور دیگر بود و دسته دسته دوستان ما را به اعدام گاه می‌فرستاد، و از جانب دیگر احزاب افراطی اسلامی نیز تحصیل‌کردگانی را که با آن‌ها همفکر و همسو نبودند، اعدام می‌کردند. دموکراسی، آزادی و حتا به کاربردن این کلمات کفر تلقی می‌شدند. معلم‌کشی و مکتب‌سوزی از همان روزها شروع شد. من از پشاور در اوایل سال ۱۹۸۱ به ایران برگشتم و از آن‌جا برای انتقال خانواده‌ام از ترکیه به ایران، به انقره رفتم. در غیاب من دفتر اتحادیه‌ی دانشجویان افغان در ایران مورد حمله قرار گرفت، چند نفر دستگیر و بقیه نیز متواری شدند. من نزدیک به یک سال دیگر در ترکیه ماندم. این مدت برای سرنوشت آینده‌ی من نقش بسیار تعیین‌کننده داشت. اگر چه با کودتای نظامی در ترکیه دسترسی به ادبیات انقلابی دشوار شده بود با این‌هم دوستان ترک در این زمینه همچنان فعال مانده بودند. واقعیت این است که من به درستی باورهای

گذشته‌ام عمیقاً شک پیدا کرده بودم و به ایدیولوژی مارکسیستی - لنینیستی و انواع دیگر آن باور نداشتم.

در بیست و هفتم جنوری ۱۹۸۲ به شهر فرانکفورت آلمان رفتم و نخست به جز دوستان دوران تحصیلم به کس دیگری خبر ندادم. دو سه روز نگذشته بود که نجیب روشن پیدا شد و از من خواست تا به آخن بروم. آخن مرکز "فدراسیون افغان‌ها و محصلان افغان" (فازا) در خارج از کشور بود. من هم قبول کردم و رفتم آخن. تا روزی که مجدداً برای همیشه در سال ۲۰۰۴ به کشور برگشتم، مقیم آخن بودم. چند ماه نگذشته بود که من در کنگره‌ی فازا به حیث مسؤول اجرایی و فرهنگی انتخاب شدم. مجدداً کارهای سیاسی شروع شد. اما در رهبری فازا دو گرایش در حال شکل‌گیری بود، یکی گرایشی که از رادیکالیسم انقلابی دور می‌شد و به سوی اصلاح‌طلبی و دموکراسی روی می‌آورد و دیگر گرایشی بود که کماکان گرایش‌های مائوئیستی داشت. من در سخنرانی خود در کنگره‌ی فازا در سال ۱۹۸۳ آشکارا موضوع نیاز به رویکرد دموکراسی‌خواهی و اصلاح‌طلبی و بریدن از ایدیولوژی‌های انقلابی را مطرح کردم. عنوان سخنرانی من به وضوح نشان از رویکردی داشت که من به آن باور پیدا کرده بودم: "این راه ما را به مقصد نمی‌برد". وقتی با این عنوان صحبت‌م را آغاز کردم جمعی به حمایت و برخی هم به مخالفت برخاستند. یکی از کسانی که از من و از مواضع جدید حمایت می‌کرد، نجیب روشن بود. او در شرایطی که من برای دیدار جمعی از دوستان همفکر ما به پاکستان رفته بودم، مقاله‌ای در نشریه‌ی صدای افغانستان، نشریه‌ی فازا زیر عنوان "چه می‌توان کرد؟" نوشت و در آن با صراحت از دیدگاه‌های جدیدش دفاع کرد. عنوان مقاله نیز پیامی از یک رویکرد جدید داشت.

لنین رهبر بلشویک‌های روسی یکی از تیوری‌های اصلی خود را در اثری زیر عنوان "چه باید کرد" تدوین کرده است. وی در این اثر بر ایجاد حزب پیشاهنگ کمونیستی و تشکیلات آن به گونه‌ی بیروکراتیک از بالا به پایین تاکید می‌کند. "چه باید کرد" یک اثر ایدیولوژیک است که ایده‌های ایده‌آل تشکیلاتی را به جای واقعیت‌ها می‌گذارد. عنوان مقاله‌ی چه می‌توان کرد، پیامی عمل‌گرا دارد؛ برخاستگاه آن ایده‌ی ایده‌آل نیست، بل که کنش در حوزه‌ی ممکنات است. با این‌که مقاله از منظر زبانی و حتا انسجام درونی دارای اشکالات بود، اما گسست نهایی فکری و اندیشگانی را با طرز تلقی گذشته‌ی وی به نمایش می‌گذاشت. بهایی که ما برای این گسست پرداختیم، بسیار سنگین بود. سازمان‌های افغانستان جانب‌داران انتقاد را به شیوه‌های خشن و خونین مجازات کرد. آن عده از افراد که در پشاور بودند در معرض تصفیه‌های فزیکتی قرار گرفتند و تعدادی از همفکران ما به دست دوستان قبلی خود ما کشته شدند و بدین گونه در تاریخ گروه‌های مائوئیستی کشور ما برای نخستین بار گروهی تلاش کرد تا تفاوت‌های فکری را با خون و کشتار از میان بردارد. این جنایت بی‌مانند موجب شد تا احزاب افراطی که همه‌روزه به کشتار روشنفکران و شهروندان عادی افغان می‌پرداختند، همه‌ی جنبش‌های ترقی‌خواه و ملی را متهم به تروریسم و آدم‌کشی کنند. من به دلیل این که با خون و کشتار و انتقام‌جویی به هر شکل آن مخالفم، در سال ۲۰۱۳ دو تن از جوانان هوادار سازمان‌هایی را که با یکی از بزرگان حکومت افغانستان مشکل پیدا کرده بودند و به زندان افتاده بودند بی‌خبر از خودشان زمینه‌های آزادی‌شان را فراهم آوردم. بعدها آن‌ها را در جشن اتحادیه‌ی اروپا دیدم و گفتم که شما هم مانند هر شهروند این کشور حق دارید تا در چارچوب قوانین کشور ما از مصوونیت

قانونی برخوردار باشید. زمان به پیش می‌رفت و من نیز از ادامه‌ی مبارزه به شیوه‌های گذشته دور می‌شدم. باورهای دموکراسی‌خواهی ایجاب بر خورد و عمل دیگری را می‌کردند.

سال ۱۹۸۷ در کورس زبان آلمانی در دانشگاه آخن ثبت نام و بعداً به ادامه‌ی تحصیلاتم آغاز کردم. علم سیاست، رشته‌ی اصلی و رشته‌های جانبی من جامعه‌شناسی و همکاری‌های اقتصادی و تکنیکی بین‌المللی بودند. به دلیل این که لیسانس ترکی من کاملاً پذیرفته نشده، ناگزیر باید چهار سمستر دیگر هم می‌خواندم تا اجازه می‌یافتم دوره‌ی دکتورایم را شروع کنم. در سال ۱۹۸۹ اجازه یافتم تا به کار دکتورایم بپردازم. به تاریخ ۲۱ نوامبر ۱۹۹۱ از رساله‌ی دکتورایم دفاع کردم. موضوع رساله‌ی دکتورایم "فرایند عقب‌ماندگی، جنگ و مقاومت در افغانستان" بود. استاد رهنمای من رییس انستیتوت علم سیاست دانشگاه آخن پروفیسور کورت لینک^۱ از استادان و تیورین‌های نامدار مکتب فرانکفورت بود. من برای مدت چهار سال، به حیث استاد تمام وقت در همین انستیتوت کارم را آغاز کردم. بعد از پایان چهار سال تا برگشتن همیشگی‌ام به کشور، استاد قراردادی بودم. تمرکز کار دانشگاهی من بیشتر روی تیوری‌های نژادپرستی و سیاست‌های توسعه و آبادانی بود. در همین سال‌ها، هم‌زمان مدیریت فورم جهان سوم را داشتم.

در جریان این سال‌ها چندین کنفرانس را در رابطه با افغانستان در آلمان برگزار و رهبری کردم. همچنان همراه با یک عده همفکران و سازمان‌های سیاسی افغانستان "اتحاد دموکراسی برای افغانستان" را ایجاد کردیم. من عضویت "شورای دموکراسی برای افغانستان" را که

---

^۱ Kurt Lenk

یکی از سازمان‌های ایجادکننده‌ی اتحاد دموکراسی بود. ما در آن زمان به عنوان سخن‌گویی این شورا برگزیده شدیم. افزون بر نوشتن مقالات گوناگون در نشریه‌های برون‌مرزی مانند نشریه‌ی "فریاد" و مجله‌ی "نوبهار" در کنفرانس‌های بین‌المللی و آلمانی در باره‌ی حقوق خارجی‌ان و تهدیدهای نژادپرستی فعال بودم. در سلسله انتشارات "یک جهان" چندین مقاله و جستار را به زبان آلمانی انتشار دادم. در همین سال‌ها به عضویت هیئت ریسه‌ی شوراهای "یک جهان" در ایالات راین و ایستفالیای غربی که اتحادیه‌ی بیشتر از چهارصد سازمان غیردولتی همبستگی جهانی بود، انتخاب شدیم. تا زمانی که به حیث وزیر خارجه افغانستان در سال ۲۰۰۶ شروع به کار کردم، در حزب سبزهای آلمان فعال بودم.

پس از سال ۱۹۹۴ شهرهای افغانستان یکی پی دیگری به دست طالبان سقوط کردند. ستم‌های بی‌مانند گروه‌های مجاهدین بر مردم و سقوط افغانستان به یک سرزمین فاقد دولت ملی و به یک جغرافیای فاقد قانون زمینه‌ی سلطه طالبان بر کشور ما را بسیار آسان ساختند. اسناد کافی در این سال‌ها انتشار یافتند که نشان می‌دهند، طالبان یک پروژه‌ی مشترک انگلیسی، امریکایی و سعودی بود که توسط پاکستان اجرا گردید. برخی از مکتب‌رفتگان تبارگرای کشور ما نیز منادیان بلندآوازه‌ی پروژه‌ی پاکستان بودند. فضای یاس و حرمان در این سال‌ها بر بسیاری از مهاجران کشور ما که در انتظار برگشت به میهن لحظه‌شماری می‌کردند، حاکم شده بود. سقوط مزارشریف در هشتم آگست ۱۹۹۸ به دست طالبان یکی دیگر از نقطه‌های عزیمت در این راستا بود. فردای روز سقوط مزارشریف، رهبری شورای دموکراسی در بن جلسه داشت. در این جلسه، دکتر رسول رحیم، معراج امیری، دکتر موسی صمیمی، باقی سمندر، دکتر سید کبیر میری، سلطان

کریمی، اسد الم، شبگیر پولادیان، اسد حبیبی و من در شهر بن حضور داشتیم و به این نتیجه رسیدیم که موضوع اصلی در کشور ما نجات میهن از اشغال پاکستان و بازگرداندن زندگی انسانی و باور به روشنگری و حقوق شهروندی می‌باشد. از این رو باید با تمام گروه‌های سیاسی که با دانش و علوم مخالفت ندارند و مخالف اشغال کشور استند، همکاری نمود.

ما با تمام گروه‌هایی که گمان می‌کردیم می‌توانیم با آن‌ها همکاری کنیم در تماس شدیم. گروه دکتور محمد یوسف صدراعظم سابق، نخستین جمعی بود که با ایشان صحبت کردیم. با وی در خانه‌اش در بن ملاقات داشتیم. وی را آدمی مهربان و دارای وسعت فکر یافتیم. از اعضای این گروه تنها کسی که در آغاز مخالف همکاری با ما بود، دکتور محمد امین فرهنگ بود. با وی نیز جداگانه در دفتر کارش در بوخوم ملاقات کردیم. برداشت او از باورهای ما بیشتر در دهه هشتاد در جا زده بود. بعد از این صحبت قرار ما بر این شد تا به صحبت‌های خود ادامه بدهیم. با تمام گروه‌هایی که گمان می‌کردیم می‌توانیم همکاری کنیم، تماس گرفتیم. با سازمان ولسی ملت، با حزب افغان ملت، با سازمان زحمت کشان افغانستان، با جانبداران شورای نظار، با بخش برون از افغانستان سازمان ساما و گروه‌های دیگر. در این میان دکتور عبدالرحمن، سید مصطفی کاظمی و احمد ولی مسعود، به بن آمدند. رهبری شورای دموکراسی با ایشان ملاقات داشتند. قرار ما بر این شد تا به این گفتگوها ادامه دهیم. دکتور رسول رحیم از دوران تحصیل با دکتور عبدالرحمن آشنایی داشت. پس از این ملاقات، ما انتقاد بر مقاومت ضد طالبان را توقف داده و تمام مبارزه را بر ضد طالبان متمرکز ساختیم. دوستان هم‌فکر ما نیز در داخل کشور همین کار را کردند.

در ماه جون ۲۰۰۱ یک کنفرانس بزرگ را با اشتراک نمایندگان این گروه‌ها در شهر آخن تدارک دیدم. در این کنفرانس آقای پشتونیار از سازمان ولسی ملت، دکتور احدی رییس افغان ملت، آقای محبوب الله کوشانی رییس سازا، دکتور رسول رحیم سخنگوی شورای دموکراسی، دکتور گردیزی به نمایندگی از بخش خارجی ساما و من به عنوان مهمان‌دار سخنرانی داشتیم. توافق شد تا اتحاد دموکراسی برای افغانستان را اعلام کنیم و کمیته‌ی مشترکی نیز برای هماهنگی کارها ایجاد شد. ما با جلسات منظم در پی گسترش همکاری با سایر نیروها بودیم تا این که وقایع یازدهم سپتامبر به وقوع پیوستند. متعاقب آن کنفرانس بن در نوامبر ۲۰۰۱ برگزار شد و بدین گونه صفحه‌ی نوی در سرزمین ما رقم خورد.

میهن ویران؛ افغانستان من به تاریخ پیوسته بود

با سقوط طالبان، شور و شعف بی‌مانندی میان افغان‌های مهاجر در سراسر دنیا حاکم شد. بسیاری با امید برگشت به وطن لحظه‌شماری می‌کردند. برخی برای برگشت همیشگی بار و بنه را می‌بستند و برخی هم برای دیدار خانواده‌ها و دوستان‌شان آمادگی می‌گرفتند. من هم مانند بسیاری از آوارگان میهن در حسرت برگشت به وطن بودم. یک زوج فیلم‌ساز آلمانی از من تقاضا کردند تا در سفر برگشت مرا همراهی کنند. اوایل مارچ ۲۰۰۲ از طریق اسلام‌قلعه با همسر و فرزندانم وارد کشور شدم. این نخستین باری بود که بعد از بیست و پنج سال به گونه‌ی قانونی وارد افغانستان می‌شدم. وقتی از ایران داخل خاک کشور شدم، از دیدن آن‌همه ویرانی و بریادی وحشت‌زده شدم. اعضای خانواده، اقارب و دوستان زیادی به استقبال آمده بودند. سرک اسلام‌قلعه - هرات که در جوانی بارها از آن گذشته بودم، به یک جاده‌ی پر از خاک و دست‌انداز مبدل شده بود. کودکان مهاجر دو طرف جاده با ریختن چند بیل خاک به دست‌اندازها در پی گرفتن چند افغانی از رانندگان بودند. تنها چیزی که نشان از تازگی و قدرت می‌داد، موترهای لندکروزر سازمان ملل متحد بود که بر روی آن‌ها به

رنگ آبی نوشته شده بود UN. رانندگان این موترها هم با شیوه‌ی رانندگی شان برتری شان را به رخ هر بنده‌ی خدا می‌کشیدند. به شهر که رسیدیم، جاده‌ها همه به نظرم تنگ‌تر و ساختمان‌ها کوچکتر از آن به نظر می‌آمدند که من در حافظه داشتم. همه چیز در آن آغاز بهار خشک و گردآلود به نظر می‌آمد. از سیمای مردم هنوز هم می‌شد، نشانه‌های ستم بی‌مانندی را که بر آن‌ها رفته بود، خواند. هیچ مرد همسن و سال خود را در آن روزها ندیدم که دندان‌هایش نریخته باشند. لباس‌های مندرس و ژولیده را می‌شد بر تن بسیاری از مردم دید. دوران ولایت امیر اسماعیل خان در هرات بود. در هر صحبتی می‌شد دریافت که چگونه مردم از روی احترام و یا از روی ترس و نگرانی و یا شاید ترکیبی از هر دو از وی یاد می‌کردند.

به خانه که رسیدیم مادرم دم در، در انتظارم بود. دستان مهربانش را برگردنم انداخت و مانند بسیاری از مادران کوچی طاهری به ترنم فلکلورهای مادرانه پرداخت. مادر در این سال‌ها بسیار افسرده شده بود. زندانی شدن پدر و برادرانم، فرار و جدایی فرزندان و دشواری‌های زندگی، بی‌قانونی و زورگویی‌های حزب دموکراتیک خلق، مجاهدان و طالبان همه تأثیر ماندگاری بر او که روزگاری تفنگ بر شانه می‌انداخت و بارمه‌های گوسپندانش به کوهستان‌های کרוخ می‌رفت و خیل و ایلش را ریاست می‌کرد، بر جای گذاشته بودند. جای پدر خالی بود. او در سال ۱۹۹۷ در کרוخ در گذشته بود. آخرین باری که پدرم را دیدم، نوامبر ۱۹۷۷ بود. سیمایی که من از او در ذهنم دارم، آدم میان‌قد، خوش سیرت و بسیار سرکش و با غرور بود. در سن و سال او در آن سال‌ها، کمتر کسی تحصیلات مدرن داشت. او در مسجد تعلیم دیده بود خواندن را خوب می‌دانست، در نوشتن مشکلات داشت؛ اما شیفته‌ی تحصیل پسرانش بود. نخستین

کسانی که از طاهریان به مکتب‌های مدرن رفتند، برادر بزرگ من و پسر کاکایم بودند. این امر موجب دل‌آزردگی بسیار میان پدرم و کاکایم شد. کاکایم درویشی بود که عمیقاً بر این باور بود که مکتب‌های مدرن کانون‌های بی‌دینی و کفر اند. خود او نیز تا سال‌هایی که به زیارت حج رفت هرگز بر موتر سوار نمی‌شد. او بر این عقیده بود که این ماشین‌ها چرخ‌های شیطان اند. او هر روز جمعه در میان سرما و برف شش کیلومتر را با پای پیاده به مرکز ولسوالی کרוخ برای ادای نماز جمعه می‌رفت و بر می‌گشت. یادم می‌آید، هر باری که پدرم با موترش از کنار او می‌گذشت، از او که برادر بزرگترش بود، خواهش می‌کرد تا به موتر سوار شود، اما او هرگز نمی‌پذیرفت. وقتی که می‌خواست به حج برود، متوجه شد که دیگر دوران سفر به حج با کاروان‌های شتر گذشته است، ناگزیر شد بپذیرد تا با طیاره پرواز کند. از حج که بر گشت اگر چه با اکراه، اما به موتر سوار می‌شد، چرا که دیده بود اهالی خانگی خدا مشکلی ندارند که موترسواری کنند. برادر بزرگم مکتب را به پایان نرساند. به دلیل ناکامی در امتحان سه‌ماهه در صنف هفتم با شلیک گلوله به زندگی‌اش پایان داد.

در برگشت بسیاری از اعضای خانواده به شمول خواهران و برادران خردتر از خود را به خاطر نمی‌آوردم. فرزندان ایشان را، به جز از چندتای‌شان را که چند سال پیش در ایران دیده بودم، هیچ نمی‌شناختم. غم و شادی هر دو بر من مستولی بودند. بعد از دو روز به کרוخ رفتیم. هرات و کروخ برای من خانه اند و آرامش می‌بخشند، مانند آغوش مادری که به کودکش آرامش می‌بخشد. من که از نوجوانی به بعد همیشه با مشکلات زندگی در مصاف بوده‌ام، خوش‌ترین دوران زندگی‌ام را همان روز‌هایی می‌دانم که در کروخ گذرانده‌ام.

کروخ یک وادی سبز و زیبا است در ۳۶ کیلومتری شرق هرات که مشاهیر صوفیه را در خود جای داده است. هنوز هم کروخ یک از مرکزهای صوفیه هرات تلقی می‌شود. کروخ که رسیدم، مستقیم به مکتب ابتداییه ای که از آن فارغ شده بودم، رفتم. فقط یک تن از معلمان من در حیات بود، بر دستانش بوسه زدم و زارزار بر آوارگی و بی کسی خود و مردم خود گریستم. مردم زیادی از اطراف و اکناف کروخ به استقبال آمده بودند. سخنرانی کوتاهی کردم و به سوی مزار پدر رفتم. از آن جا به قلعه‌ی زیبای پدر که در نوع خود هنوز هم از زیباترین قلعه‌های ولایت ما بود، شتافتم. فرزندانم از محبت مردم ما و از زیبایی طبیعت به وجد آمده بودند. من هم خوشحال بودم و سخت باور داشتم که سال‌های بی کسی و آوارگی به زودی به پایان می‌رسند. دیوارهای قلعه‌ی پدری آسیب دیده بودند؛ زخم‌های ناشی از اصابت راکت، بی توجهی از روی ناتوانی و فروپاشی همبستگی‌های سنتی موجب شده بودند تا قلعه نیز رو به ویرانی بگذارد. در دلم با خود گفتم دیر آمدی، خانه‌ی بزرگ و خانه‌ی کوچک هر دو ویران شده‌اند. چند روزی در کروخ ماندم. مردمان بسیاری از سراسر ولایت هرات به دیدارم آمدند. اما بسیاری از آشنایان غایب بودند. عبدالاله نبود، و کیل نبود، ظاهر الکوزی نبود، کریم نبود، غلام محمد نبود، بی‌شمارانی نبودند. حتا در روزهای اخیر وقتی آشنایان را می‌دیدم، از ترس این که مبادا خبر شهادت عزیز دیگری را بشنوم، مستقیم از احوال آن‌هایی که در این روزها ندیده بودم، نمی‌پرسیدم.

در کروخ دیدم که مناسبات قدرت و روابط اجتماعی، دیگر آن مناسباتی که من می‌شناختم نیستند. افغانستان تغییر کرده بود. برخی از افرادی که به دیدنم می‌آمدند، نو بر خاستگانی بودند، که در سال‌های پسین به برکت جهاد و جنگ به مقام و قدرت رسیده بودند. قدرت

آن‌ها آشکارا از توانایی جنگی و تداوم نمایش این قدرت ناشی می‌شد. جامعه از منظر روشن‌اندیشی و حتا به کاربردن واژگان و مفاهیم دچار یک دگرگونی بی‌مانند شده بود. سراسر جامعه، به باور من، بازتاب پارادوکسیکال داشت. از سویی مناسبات قدرت سنتی به گونه‌ی بارزی گسسته بود، اما از جانب دیگر این امر موجب جای‌گزینی ساختارها و اندیشه‌های بدیل با رویکردهای ترقی‌خواهانه نشده بود. برعکس، جامعه در چنین حالت پارادوکسی از لحاظ روح حاکم، افت کرده بود. تفکر‌گریزی و پناه به قبیله و شاخه‌های قبیله به روند مسلط جامعه تبدیل شده بود. جامعه سرشار از گسست‌ها و فروپاشی ارزش‌ها بود.

بعد از یک هفته اقامت در کרוخ به شهر هرات آمدم. در شهر هرات نیز دیدارها با مردم بسیاری از اکناف و اطراف ولایت ادامه داشت. در شورای متخصصان هرات به دعوت رییس آن شورا آقای رفیق شهیر سخنرانی کردم. روز نوزدهم به یاد روزگار جوانی، به تخت صفر رفتم. کسی از مقابل آمد نگاه‌های ریمده‌ای به من کرد و رد شد؛ اما پس از لحظه‌ای برگشت و از شانهم گرفت و گفت، ببخشید شما رنگین استید یا برادرش؟ نگاهی به او کردم و در آغوشش گرفتم. او مسعود رجایی یکی از دوستان روزهای سرکشی و عصیان ما بود که در همان سال‌های نخستین به پژوهش در ادبیات و تاریخ هرات روی آورد، استاد ادبیات در دانشگاه هرات شد تا این که بیماری سرطان چهار سال پیش او را از پای افکند. دیدار مسعود برایم سفری به گذشته‌ها و به روزگاری بود که رویاهای بزرگ در سر داشتیم. چند روز دیگری که در هرات ماندم، مسعود را همه‌روزه می‌دیدم؛ همان درویش کم‌مدعا، فروتن و شکسته. در روزهای بیماری، چه در مدت اقامتش در هند، چه پس از بازگشتش گاه‌گاهی احوال او را تلفونی می‌گرفتم. روزی که دوستی تلفونی خبر مرگش را داد، چه غریبانه گریستم.

از هرات، کابل آمدم. کابل بیشتر به یک وحشت سرا مانند بود. من کابل را از مسافرت‌های دوران مکتب و یک و نیم سالی که در دانشگاه کابل دانشجو بودم، می‌شناختم. شب جایی برای بود و باش پیدا کردیم. فکر می‌کنم که هتل انصاف بود. ساعت‌های هشت شب از هتل برون شدم، شهر تاریک و وحشت‌زده، خیابان‌ها در اشغال سگ‌های ولگرد بود. روز بعد همراهم را دنبال دوستانی فرستادم که باید با ایشان تماس می‌گرفتم. چند تای از آن‌ها پیدا شدند و به گفتگو نشستیم. زنده‌یاد استاد اخگر را برای نخستین بار می‌دیدم. پر از شور و امید و سرشار از نیروی مبارزاتی بود. استاد سیف‌الدین سیحون را با دوستانش دیدم، آقای حساس و دیگران را. برای دیدار از ویرانه‌های کابل به جاده‌ی میوند رفتم، دارالامان و تپه‌ی مرنجان. در تپه‌ی مرنجان ده‌ها جوان افغان به اتن و پای کوبی مشغول بودند. باورنکردنی بود، پس از سال‌های ممنوع‌ها، مثل این که مردم می‌خواستند با ذره ذره‌ی وجودشان این نخستین بهار مهربان را جشن بگیرند. به دانشگاه کابل رفتم، با آن که دانشگاه از جنگ‌ها مانند جنوب شهر کابل بسیار آسیب ندیده بود، اما آثار ویران‌کننده‌ی جنگ را هم در ساختمان‌ها و هم در کتابخانه‌ی تاراج‌شده‌ی دانشگاه و هم در سیما و کلام استادان می‌شد دید. به ریاست دانشکده‌ی حقوق و علوم سیاسی رفتم. با چند تن از استادان دیدم. راست بگویم وقتی که از آن دفتر بیرون شدم، اندوه بی‌پایانی مرا فرا گرفت. بیرون شدم و به دیدار صنف‌های درسی که روزگاری من هم در آن‌جا به تلمذ نشسته بودم، رفتم. نمی‌دانم چرا در دانشگاه هنوز هم درس‌ها آغاز نشده بودند. در پارک‌ها، جایی که روزگاری پسران و دختران در گشت و گذار بودند و فضای دانشگاه سرشار از زندگی و نشاط بود به جز از یک خلای بزرگ، مانند خمیازه‌ی پیرمردی از پای‌افتاده چیزی ندیدم. می‌خواستم حامد

کرزی، رییس اداره موقت را نیز ببینم، اما او به سفر اروپا رفته بود. بعد از دیدار با دوستان دیگر و گوش فرادادن به سخنان و انتظارات آنها، به هرات برگشتم. اعضای خانواده و دوستانم گمان می کردند که باز جدایی طولانی در پیش روست، اما من می دانستم که باید به زودی بار و بنه را بریندم و به میهن برگردم. روزی که با همسر، فرزندانم و دو فیلم بردار آلمانی وارد فضای خالی، زمین بی صاحب میان افغانستان و ایران شدم، یکی از غم انگیزترین روزهای زندگی من بود. از سویی مصمم به برگشتن بودم و از جانب دیگر نمی دانستم که آیا می توانم برگردم، اوضاع بر همین منوال خواهد ماند و یا این که باز هم مصاف های خونین دوباره آغاز خواهند شد.

به آلمان که رسیدم باز همان زندگی همیشگی با اندوه های بی پایان آدم های مهاجر و بی ریشه بر من مستولی شدند. دیگر نه آن گونه که باید شور درس و صنف در سرم مانده بود و نه هم به ادامه ی مبارزه ی سیاسی در خارج از کشور باور داشتم. در بحث های سیاسی با دوستان به این نتیجه رسیدیم تا فعالیت سیاسی را از خارج به داخل کشور منتقل کنیم. ما همه در صدد تدارک این کار شدیم. سپتامبر ۲۰۰۲ باز به کابل آمدم. با دوستان و همفکران زیادی به گفتگو نشستیم، با مقامات دولتی دیدم. در هرات نیز چند روزی ماندم و به آلمان برگشتم.

در ماه جدی ۱۳۸۲ برادرم احمد سعید طاهری در مقابل دروازه ی خانگی ما توسط موتوری که از راه قصدا منحرف ساخته شده بود، به شهادت رسید. من از آلمان طرف افغانستان حرکت کردم. در دویی به ما گفتند که هوای کابل بارانی است و طیاره نشست کرده نمی تواند. در آن روزها طیاره ها در هوای بارانی و یا شب هنگام نمی توانستند در کابل و یا دیگر میدان های طیاره ی افغانستان نشست کنند. درست به

یاد دارم روزی که تغییر را بعد از این سال دیدم، چه هیجانی به من دست داد. سال ۲۰۰۸، شبی دیر هنگام از ترکیه با طیاره با رییس جمهوری کوزی به کابل بر می گشتیم، در میدان هوایی کابل باران می بارید و ما نگران بودیم. فرید پوپل از عملی پرواز آمد و گفت، آقای رییس، نگران نباشید، میدان ما حالا به انواع رادار مجهز است و ما می توانیم راحت نشست کنیم. خوشی من از این بود که در میهن ما تغییر آمده است. گاهی چه چیزهای کوچکی موجب نشاط ما انسان های پسا استعمار می شوند!

بالاخره به کابل رسیدم، اما به دلیل خرابی هوا سه روز آن جا ماندم تا این که با پرواز به هرات رفتم. سراسر خانه ی ما را ماتم و عزا گرفته بود. از دست دادن برادر جوان، آن هم کسی که در برابر طالبان به عنوان سرباز جنگیده بود، در روزگاری که همه در انتظار روزهای بهتر و سرشار از امیدواری بودند، اندوه ما را سنگین تر می کرد. روزگار سخن چینی و نمایی مانند همیشه در کشور ما در چنین اوضاعی بازار گرمی داشت. یکی پای ایران را به میان می کشید، دیگری می گفت من شواهد کافی دارم که امیر اسماعیل خان در این حادثه دست داشته است و بسیار سخن های دیگر. واقعیت این است که حادثه به نحوه ای که رخ داده بود بسیار مشکوک به نظر می آمد، اما هیچ دلیل و شاهی بیشتر از آن وجود نداشت. اعضای خانواده و موی سپیدان دهی که زادگاه راننده بود، روز دیگر آمدند و طلب عفو وی را کردند. آن ها گفتند که این راننده چندین طفل خردسال دارد و دار و ندارش همین پیشه ی رانندگی است. با سایر اعضای خانواده مشورت کردم و دلایلم را مبنی بر این که باید به این شخص ابرا داده شود، گفتم. همه پذیرفتند. برادرم سنگین ظاهری را که از آلمان با من آمده بود با مقداری پول فرستادم به توقیف خانه ی قوماندانی امنیه نزد

راندند ی زندانی و خودم هم شخصا از قوماندان امنیه تقاضا کردم که وی را تا تصمیم محکمه در موضوع حق الهی آزاد کند. خانواده ی ما به وی ابراً دادند. من هرگز به یاد ندارم که در لهیب انتقام و کینه نسبت به کسی سوخته باشم. از منظر من، فلسفه ی مجازات باید این باشد تا مجرم اصلاح و جامعه از آسیب وی در امان بماند. در اصول مجرم باید به عنوان عضو جامعه امکان برگشت به آغوش جامعه را داشته باشد. مجازات باید هم به مجرم کمک کند تا از رویکردهای جنایی اجتناب کند و هم جامعه را از آسیب های وی در امان نگهدارد. زندان نباید، جایی برای دل یخ کردن و انتقام گرفتن باشد، بل که باید مکانی برای اصلاح و تأدیب باشد.

بهار سال ۲۰۰۳ به کابل آمدم. با جمعی از شخصیت های سیاسی دیدار و گفتگو داشتم. فعالیت های سیاسی در دو جهت در جریان بودند؛ یکی تقویت کارهای سیاسی با دوستان و همفکران خود ما و دیگر گفتگو با شخصیت های سیاسی به منظور ایجاد یک جبهه ی وسیع برای قانون مداری و ترویج اعتدال... در مورد اول کارها ادامه داشتند، جلسات هفته وار و جلسات منظم سخنرانی با جوانان و مکتب خواندگان. در بخش دوم نیز گفتگوهای منظمی در منزل قیوم کرزی، برادر بزرگتر حامد کرزی، در جریان بود. قیوم آدمی بسیار با ادب و آرام است. او در پی ایجاد یک جنبش وسیع متشکل از نمایندگان ساکنان سراسر کشور بود. صحبت ها با هر کسی که گمان می رفت خواهان یک نظام قانون مند و قانون مدار در افغانستان است در جریان بود. البته کسانی بودند که در پی قومی کردن این جریان بودند؛ جمع دیگری نیز وجود داشت که به این جریان به عنوان مرجعی برای گرفتن کمک از خارجیان می نگرست. اما این تلاش ها، به جایی نرسیدند. تفاوت نظرها میان نخبگان سیاسی کشور و بی اعتمادی بسیار

گسترده بود. یادم می آید، زمانی که افراد وابسته به یک قوم با خود بودند، از خود به نام "ما" و از دیگران به نام "آنان" یاد می کردند. استدلال‌ها به جای تمرکز روی برنامه، اهداف و کشف مشترکات بیشتر، متوجه تعیین مرزهای میان "ما" و "آنها" بود. من که نه آگاهی تعلق به این "ما" و یا "آنها" را داشتم، متوجه شدم که در جای غلط گیر مانده‌ام. روزی به قیوم کرزی گفتم که این کار به جایی نمی‌رسد و من هم باید به دانشگاهم برگردم. یک روز پیش از پرواز به آلمان قیوم کرزی گفت که رییس صاحب شما را به نان شب دعوت کرده است. همان شبی که فردای آن پرواز داشتم، برای نخستین بار با حامد کرزی از نزدیک می‌دیدم.

حامد کرزی را من انسان صمیمی و دارای آرزوی خدمت به افغانستان یافتم. نخستین باری که او را دیدم، از طرز زندگی ساده‌ی او بی‌نهایت خوشم آمد. او در خانه‌ی خودش از مهمان، پذیرایی می‌کند و به خدمتگاران اجازه نمی‌دهد تا چای سرویس کنند. غذای خانه‌ی او بسیار درویشانه‌تر از سفره‌ی سایر سیاست‌مداران معروف افغانستان است. وقتی آدم با او سرگفتگو را باز می‌کند، هرگز این احساس دست نمی‌دهد که با رییس جمهور یک کشور طرف است. آن شب در خانه‌اش من به عنوان یک سوسیال دموکرات دیدگاه‌های بسیار انتقادی داشتم. از طرز حکومت او و همکاری‌اش با جنگ‌سالاران انتقاد کردم. کرزی تمام حرف‌های مرا تایید کرد و گفت که من می‌دانم که این‌ها تهدید جدی اند، اما حکومت من بسیار ضعیف است و متحدان جهانی ما هم خواهان همکاری با اینان هستند. کرزی آن زمان با ایالات متحده آمریکا و کشورهای غربی روابط بسیار دوستانه داشت. وی محبوب‌القلوب غربیان و سیاست‌مدار نمونه برای آنها بود. خلیزاد سفیر آمریکا در واقعیت همه‌کاره‌ی کابل بود. کرزی از من

درباره‌ی تلاش‌های من و قیوم در رابطه با ایجاد جنبش سیاسی پرسید. من نظراتم را برایش گفتم. او با جنبش‌سازی و حزب‌سازی مخالف بود. برایم از بی‌نتیجه بودن این تلاش‌ها گفت. البته من هم به این باور رسیده بودم، اما دلایل ما کاملاً متفاوت بود. من ایجاد یک جنبش را برای تداوم، تحکیم و بقای دموکراسی الزامی می‌دانستم و امروز نیز بر این باورم، اما او به چنین چیزی باور نداشت. من بر این نظر بودم که در آن شرایط ایجاد یک جنبش ممکن نیست، اما او معتقد بود که نباید وقت را برای ایجاد جنبش و یا حزب "ضایع" کرد. در این شب آقای علی احمد جلالی وزیر داخله‌ی وقت نیز حضور داشت. من قبلاً او را در امریکا دیده بودم. آدمی آشنا به زبان و ادب فارسی بود. حافظه‌ی بسیار قوی در نقل اشعار فارسی کلاسیک داشت. صحبت با او برایم جالب بود. او پسان‌ها برایم از تحقیقاتش راجع به ملالی دختر افسانه‌ای جنگ می‌وند گفت. آدمی بود آشنا با تیوری‌های نظامی که فارسی را نسبت به افغان‌هایی که از امریکا آمده بودند، با زیبایی و رسایی صحبت می‌کرد.

از کرزی خدا حافظی کردم و فردای آن روز به آلمان برگشتم، اما در درون من التهاب سوزان برگشتن به وطن زیانه می‌کشید. دیگر روح و روانم در افغانستان بود. دکتور رسول رحیم سفری داشت به کابل. در کابل با جمعی از سیاست‌مداران و فعالان اجتماعی "پیمان کابل" را با اشتراک "شورای دموکراسی برای افغانستان"، "سازمان توده‌ای ملت"، "سازمان زحمت‌کشان افغانستان" و جمعی از فعالان سیاسی کشور ایجاد کرد. "پیمان کابل" نشریه "پیمان عدالت" را انتشار داد. نشریه‌ای که من هم در آن می‌نوشتم.

در جریان سفر به افغانستان، وزیر تحصیلات عالی وقت دکتر شریف فایض از من خواست تا برای تدریس در دانشکده‌ی حقوق و علوم سیاسی به کابل برگردم. یکی از کسانی که در این زمینه بسیار اصرار کرد، دکتر سید عسکر موسوی بود. موسوی در آن زمان به صفت مشاور وزیر تحصیلات عالی کار می‌کرد. آلمان که رسیدم، برای یک سال از کارم مرخصی بدون معاش گرفتم. موسسه‌ی آلمانی خدمات تبادل علمی^۱، بخشی از مصارف سفرم را بر عهده گرفت. کابل آمدم و در پی آن شدم تا در دانشکده‌ی حقوق و علوم سیاسی کارم را آغاز کنم. آقای سید عسکر موسوی و دکتر فایض هر دو بنا ریاست دانشکده‌ی حقوق تماس گرفتند و مرا کتبا به دانشکده‌ی حقوق به عنوان استاد مهمان معرفی کردند.

شروع به کار بسیار دشوارتر از آن بود که من می‌پنداشتم. آقای فایض وزیر تحصیلات عالی و آقای سید عسکر موسوی هم‌روزه در پی آن بودند تا من هر چه زودتر کارم را در دانشکده‌ی حقوق آغاز کنم. فایض یکی از پاکیزه‌ترین انسان‌هایی است که من در میان وزرای افغانستان شناخته‌ام. او از هر نوع سو استفاده و تعصب مبرا است. شیفته و دیوانه‌ی کار اکادمیک است. ادبیات انگلیسی خواننده و به زبان فارسی نیز تسلط کافی دارد. وقتی سخن می‌گوید، لهجه‌ی غلیظ هروی او بسیار آشکار است. او با این لهجه چنان کلمه‌ی پوهنتون را کش‌دار تلفظ می‌کند که دل آدم به این نهاد می‌سوزد. او با دل‌سوزی یک همشهری به من گفت این آن افغانستان جوانی‌های ما نیست، اگر آدم بخواهد خدمت کند، باید چشمانش را بر بسیاری بدی‌ها ببندد. تجربه‌ی سال‌های بعدی در میهن به من نشان داد که او چقدر راست

^۱ DAAD

می گفته است. از دکتور موسوی خواست تا مرا همراهی کند. من دکتور موسوی را پیش از برگشتم به کابل می شناختم. آدم وطن دوست و یک دنده است. او وقتی به افغانستان برگشت، در این جا ماند و با دشواری ها دست و پنجه نرم کرد. از من دل خور است، اما این دل خوری اش را بیشتر با اشاره های طنز گونه اش، با دوستان مشترک ما در میان می گذارد. در آن روزهای آغازین دفتر کار او به سخن ایرانی ها یکی از پاتوق های ما بود. دکتور موسوی آدم بذله گویی است و بیشتر انتقادات و گاهی هم تحلیل های سیاسی اش را با چنین لفافه ای ابراز می کند، به همین دلیل هم درک سخنانش برای کسانی که با وی آشنایی نزدیک ندارند، دشوار می شود.

فردای آن روز با دکتور موسوی به دانشکده ی حقوق رفتیم. وی به رییس گفت که من به نمایندگی از وزارت آمده ام از شما می خواهم تا زمینه ی تدریس را برای دکتور سپنتا مهیا کنید. من به رییس گفتم که من استاد علم سیاست استم و می خواهم در صنف اول مقدمه علم سیاست تدریس کنم و علاوه بر آن می توانم تیوری های سیاسی و تاریخ ایده ها و افکار سیاسی را نیز برای صنف های بالاتر درس بدهم. او گفت ما استاد تاریخ افکار سیاسی داریم، اما ما یک صنف داریم که در آن شاگردان را برای نقش های رهبری کننده ی آینده آماده می کنیم. اگر می خواهید، می توانید در این صنف نیز تدریس کنید. پذیرفتم.

در آغاز همه ی شاگردان نگران بودند و نمی دانستند با من چگونه رفتار کنند. در دانشکده ی حقوق دانشگاه کابل حضور دانشجویان در درس ها اجباری است. استاد مکلف است تا در آغاز و یا اخیر ساعت حاضری بگیرد. این کار خلاف اصول و تجربه ی من به عنوان استاد

بود. من می دانستم و عمیقاً باور داشتم که "درس استاد گر بود زمزمه‌ی محبتی / جمعه به مکتب آورد طفل گریزپای را" بعد از ساعت نخست درس باید، یادداشت‌هایی را که آماده کرده بودم، تعدیل می کردم. افزون بر محتوای درس‌ها، شاگردان به شدت مشکل زبانی داشتند. سال‌های جنگ و کشتار، دانشجویان کم‌سواد تولید کرده بود. البته چند تن بودند که از دیگران برتر بودند. من به شاگردان گفتم که من چهل و پنج دقیقه سخنرانی می‌کنم و چهل و پنج دقیقه دیگر را به گونه‌ی دیالوگ بحث می‌کنیم. شاگردان، کم‌کم عادت می‌کردند به این که استاد به آنان همیشه شما بفرماید، شما بگویند، بلی درست می‌فرماید، سپاس گزارم و کلماتی مانند این‌ها بگوید. آهسته آهسته داستان شیوه‌ی تدریس و محتوای درسی من به صنف‌های بالاتر حقوق و دانشکده‌های دیگر رسید و تعداد زیادی از دانشجویان دانشکده‌های دیگر نیز در درس من شرکت می‌کردند. بدین گونه تعداد آنانی که شیفته‌ی بحث روی مفاهیم، واژگان و تیوری‌های سیاسی بودند، افزایش می‌یافت. من ناگزیر تا دیر وقت در دانشگاه می‌ماندم و با دانشجویان بحث و گفتگو می‌کردم. حتا برخی از دانشجویان تا دروازه‌ی تاکسی نیز به بحث‌ها ادامه می‌دادند. من متوجه یک کاستی دیگر نیز شده بودم. در آلمان دانشجویانی که علم سیاست می‌خواندند، در سمستر اول باید شیوه‌های پژوهش را یاد بگیرند. روش‌های تحقیق تیوریک - کتابخانه‌ای و همچنین روش‌های پژوهش تجربی - اجتماعی. این شیوه‌ی آخری در نهادهای علم سیاست آلمانی اگر چه مروج است، اما زیاد محبوب نیست. برعکس در تجربه‌ی اکادمیک امریکایی به روش تجربی بسیار بها می‌دهند. آلمانی‌ها ترجیحاً، به تیوری‌های انتزاعی و گپ‌های کلان بیشتر

دلبستگی دارند. طبیعی است که کشوری که خود را زادگاه فلسفه و پردازش‌های فلسفی و تیوریک می‌داند با این که در سالیان اخیر سلسله مراتب لیسانس، ماستر و دکتور را به گونه‌ی امریکایی در بیشتر دانشگاه‌های آلمانی پیاده می‌کند، به همان سنت آزادی اکادمیک و خط فاصل کشیدن میان روش‌های تعلیمی در مکتب و سنت دانشگاهی ارج بیشتر می‌گذارد. چند دانشگاه آلمان به نظام موازی آموزشی روی آورده‌اند. یعنی با حفظ همان نظام سلسله مراتبی امریکایی و تدریس شبه مکتب به نظام ماگستر آلمانی برگشته‌اند. در این اواخر استادان علم سیاست و فلسفه در آلمان به گونه‌ی جدی روی اتصرف از تطبیق تجربه‌ی امریکایی در این رشته‌ها بحث می‌کنند.

روزی از دهلیز دانشکده‌ی فلسفه رد می‌شدم که یک استاد با احترام زیاد مرا به جای دعوت کرد. گفت من دکتور پنجشیری هستم، رییس این دانشکده. از آمدن شما شنیده بودم، می‌خواستم با شما آشنا شوم. از آن‌همه محبت و احترام شرمنده شدم. من در دانشگاه کابل با چنین برخورد مودبانه از جانب استادان عادت نداشتم. در حیرت فرو رفتم، باورم نمی‌شد که در دانشگاه‌های ما هنوز هم کسانی هستند که با انسان‌ها از روی صمیمیت، بدون حسادت و یا بهره‌گیری از واژگان کوچ و خیابان صحبت کنند. من که از نخستین تجربه‌ام با ریاست دانشکده‌ی حقوق، تا جای ممکن از رویارویی با مسؤولان دانشکده‌ها اجتناب می‌کردم، شیفته‌ی آقای پنجشیری شدم. برایش گفتم که شما با آقای داوود پنجشیری نسبتی دارید؟ گفت برادرم است. گفتم که وقتی که من صنف اول دانشکده بودم، ایشان تازه اسیستانت شده بودند و به گونه‌ای استادم تلقی می‌شوند. از آن روز به بعد وقتی که از درس قبل از ظهر فراغت می‌یافتم گاه گاهی سری به او می‌زدم و بعداً

میهن ویران؛ افغانستان من به تاریخ پیوسته بود/ ۱۰۲

می‌رفتم به "مرکز مطالعات منطوقوی" و نان چاشت را با استاد سیحون صرف می‌کردم. در همین مرکز با پوهاند گل رحمان قاضی که بعدها رییس کمیسیون نظارت بر تطبیق قانون اساسی شد، آشنا شدم.

استاد سیحون یکی از نادران کشور ما است. انسانی که تعهد، تربیت و دانش را با هم تلفیق داده است. جمع ما، زنده‌یاد استاد قسیم اخگر، استاد سیحون و من منظم با هم دیدار داشتیم. استاد اخگر در بیرون از دانشگاه یک حلقه‌ی درسی داشت که من هم گاه‌گاهی می‌رفتم. تا زمانی که استاد اخگر زمینگیر شد، ما منظم همدیگر را می‌دیدیم. استاد سیحون و من هنوز هم گاه‌گاهی با یک‌دیگر می‌بینیم و به درد دل می‌پردازیم.

روزی دکتور پنجشیری گفت: گمان می‌کنم شما اتاق کار ندارید. گفتم: متأسفانه نه. وی به همکاری هدایت داد تا اتاق روبه‌روی دفتر وی را برای فردا آماده کنند. بدین‌گونه من صاحب یک اتاق کار هم شدم. روزی با دکتور پنجشیری راجع به اصلاحات در نهادهای اکادمیک صحبت می‌کردیم. من دیدگاه‌هایم را در راستای تجدید ساختار دانشکده‌های علوم اجتماعی و مفاد درسی تشریح کردم و همچنین گفتم که دانشجویان من در دانشکده‌ی حقوق نمی‌دانند که روش پژوهش علمی چیست. او نیز شکایت‌های فراوان داشت. از من خواست تا یک کورس آموزشی روش‌های پژوهش را برای ایستانت‌های جوان و دانشجویان سمسترهای بالا برگزار کنم. دفتر مطالعات منطقه‌ای اتاقی را در اختیارم گذاشت و من هم افزون بر کارهای دیگرم به تدریس روش پژوهش نیز آغاز کردم.

در دانشکده‌ی حقوق و علوم سیاسی هر روز بر تعداد شاگردانم افزوده می‌شد. بسیار خاطره‌انگیز است؛ من تدریس را در همان اتاقی آغاز

کردم که دقیقا ۳۱ سال پیش خودم در آنجا به تحصیل شروع کرده بودم، اما این اتفاق با افزایش تعداد شاگردانم، جای کافی نداشت. رییس دانشکده‌ی حقوق با پا درمیانی وزارت تحصیلات عالی آودی‌توریوم دانشکده‌ی حقوق را در اختیارم گذاشت.

من در پرتو نشاط و شور دانشجویان و شیفتگی آن‌ها به دانش رفته‌رفته بی‌مهری روزهای نخست را فراموش می‌کردم. جمعی از دانشجویان بودند که با همه‌ی دشواری‌های جنگ و طالبان‌سپاس کتاب خوانده و دانش‌اندوزی کرده بودند. برخی هم که از ایران برگشته بودند با گفتمان‌های سیاسی و ادبی آن کشور آشنایی داشتند. ایستادن در برابر چنین جوانانی و تدریس به زبان مادری موجی از امید و خوشبینی را در من برانگیختانده بود. هر روز درس‌م را زودتر شروع می‌کردم و گاهی هم تا دیر وقت‌ها و تا تاریکی هوا ادامه می‌یافت. همزمان با اشتغال دانشگاهی، هفته‌وار جلسات بحث و گفتگو با حلقه‌های مکتب رفتگان و سیاسیون کشور در جریان بود. هفته‌ای دو بار نیز جلسه‌ی شورای نویسندگان "پیمان عدالت" برگزار می‌شد. روزگار خوشی بود. وقتی به گذشته نظر می‌کنم، بعد از دوران کودکی و روزگاران خوش در جلگه‌ی زیبای کרוخ و کوهستان‌های آن‌سوی خانه‌ی بابا، خوش‌ترین لحظه‌های زندگی من را همان روزهای تدریس در دانشگاه کابل تشکیل می‌دهند. در این روزها وقتی که شاگردانم را می‌بینم که صاحب مقام و منزلت شده‌اند احساس افتخار و غرور می‌کنم. یک روز پر غرور دیگر را نیز به یاد آوردم؛ آن روزی که در کتاب‌فروشی شماره‌ی ۳۹ در شهر آخن، گرداننده‌ی کتاب‌فروشی، که یکی از شاگردانم با گرایش‌های آنارشستی بود، به من گفت: می‌دانی که آرام پروفیسور شده است. آرام ضیایی، از مادر آلمانی و پدر ایرانی به دنیا آمده بود. پسری بود بسیار درویش و فروتن. او از آن

میهن ویران؛ افغانستان من به تاریخ پیوسته بود/ ۱۰۴

دانشجویانی بود که در برخی از رشته‌ها، از استادان شان از همان روزهایی که تازه درس را آغاز می‌کنند، برتر اند. آرام در درس‌های من در باره‌ی تیوری‌های توسعه همیشه حضور داشت. او با تبحری که در این حوزه داشت، به من کمک بزرگی بود. بسیار شنیده‌ام که در افغانستان شاگردانی را که از استادان شان در حوزه‌هایی برتری دارند، سرکوب می‌کنند؛ اما آرام مایه‌ی افتخار من بود. اگر استثنائاً روزی به درس نمی‌آمد، تلفون می‌کردم و از احوالش می‌پرسیدم. بعدها آرام برای شش ماه گرداندگی کتابخانه‌ی فورم جهان سوم را بر عهده گرفت. مدتی به عنوان استاد میهمان در دانشگاه هامبورگ و دانشگاه ویانا درس داد، تا این که از دانشگاه هامبورگ به دانشگاه ماربورگ رفت و یکی از تیورسین‌های پسا کلونیالیسم شد؛ و من احساس عزت و سربلندی کردم.

پیش از انتخابات ریاست جمهوری ۲۰۰۴، حامد کرزی مرا به خانه‌اش مهمان کرد. یکی از عادت‌های حامد کرزی این است که گمان می‌کند باید افرادی را که با هم تفاوت فکری دارند، نزدیک بسازد. نمی‌دانم چه کسی به او گفته بود که میان من و دکتور انوار الحق احدی تفاوت فکری بسیاری وجود دارد. در حالی که ما با آقای احدی در چارچوب اتحاد دموکراسی برای افغانستان کار کرده بودیم، اختلاف نظرهایی داشتیم، اما دشمنی سیاسی نداشتیم. آن شب در خانه‌ی آقای کرزی، قیوم کرزی، آقای احدی و یک نفر دیگر که نامش را فراموش کرده‌ام، اما بسیار حرف‌های بی‌ربط می‌زد، حضور داشتند. راجع به انتخابات پیش رو و نتایج احتمالی آن صحبت کردیم. من مانند همیشه موضوع را باز به نقش گروه‌های مسلح و نقض حقوق بشر و تهدیدهای گرایش‌های اتنیکی کشاندم. فضای جلسه بسیار خودمانی و صمیمانه بود. کرزی از من پرسید که در روزهای آینده همین‌جا

هستید و یا می‌روید. من برایش گفتم که تا آخر سال ۲۰۰۴ همین جا هستم. وی گفت می‌خواهم شما را در روزهای آینده در دفتر بینم تا کمی رسمی‌تر صحبت کنیم، قبول کردم و خداحافظی کردیم.

یکی از نخستین کسانی که در خزان آن سال در کابل دیدم، دکتر اشرف غنی بود. آقای طنین سفیر قبلی ما در سازمان ملل متحد و نماینده‌ی کنونی آن سازمان برای کوسو که در آن سال‌ها در رادیوی بی‌بی‌سی کار می‌کرد ما را با هم معرفی کرده بود. خانه‌ی اشرف غنی در آن روزها در وزیر اکبر خان بود. روز جمعه به دیدارش رفتم با خوش‌رویی بسیار از من پذیرایی کرد. دقیق یادم می‌آید که بر روی چارپایی نشسته بود. در خانه تنها خودش، همسرش و تعداد اندکی از محافظانش حضور داشتند. کتاب جنگ اشباح را در دست داشت، معلوم می‌شد که تا نیمه‌ها خوانده بود. راست بگویم از این که یکی از وزرای افغانستان کتاب می‌خواند، خوشم آمد. با هم راجع به دورنمای افغانستان صحبت کردیم. او چندین برنامه‌ی کوتاه‌مدت و بلندمدت داشت. ایده‌های بزرگ که به مشکل می‌شد در افغانستان پیاده کرد، اما این که یک سیاست‌مدار این قدر گسترده می‌اندیشید، برایم بسیار جالب بود. این دیدار ما چند روزی پیش از انتخابات ریاست جمهوری صورت گرفت. آن روز خداحافظی کردم و قرار گذاشتیم تا باز همدیگر را ببینیم. چند روز بعد، دکتر غنی مرا به افطار مهمان کرد. غذا بسیار ساده بود. ما در یک فضای صمیمی با هم صحبت کردیم. من برایش گفتم که من به هدف تدریس آمده‌ام و فعلاً کدام برنامه‌ی خاص ندارم؛ اما اگر یک موقعیت اکادمیک فراهم شود، آرزو دارم تا در افغانستان بمانم.

نخستین انتخابات ریاست جمهوری افغانستان در نهم اکتبر ۲۰۰۴ برگزار شد. کرزئی این انتخابات را در دور اول برد. انتخابات در فضای بسیار امن و آرامش گذشت. آن روز را دقیقاً به یاد دارم؛ هوای کابل اندکی ابری و گرفته بود. وقتی از خانه برون آمدم، زنان و مردان بسیاری را دیدم که دسته‌دسته برای رای دادن می‌رفتند. با تاکسی بسیار جاهای کابل را گشتم. همه چیز بوی جشن و شادی می‌داد. شهر، شهر، شهر ما شده بود و جوانان پر از نشاط و سرور بودند. با پا در میانی جاوید لودین و خانم شکرپه بارکزی من هم به مراسم تحلیف حامد کرزئی دعوت شدم. چه روز پر شوری بود. چند روز گذشت، دفتر حامد کرزئی تماس گرفت و گفتند که رییس صاحب می‌خواهد فردا شما را ببینند. فردا قرار گذاشتیم، چون من موتر نداشتم یکی از دوستانم حاضر شد تا مرا به ارگ برساند. در چارراهی آریانا، ما را متوقف کردند و گفتند که شما باید از این جا پیاده بروید. من هم گفتم که ببخشید، من از رییس شما تقاضای ملاقات نکرده‌ام؛ ایشان مرا دعوت کرده‌اند و شما مرا در این فاصله‌ی دور پیاده می‌کنید؟ به همراهم گفتم برگردد و من هم برگشتم. قیوم کرزئی و دفتر حامد کرزئی تلفون کردند و عذرخواهی نمودند. فردای آن روز موتری را به دنبالم فرستادند. حامد کرزئی با آن صمیمیت همیشگی عذرخواهی کرد و همه چیز را بر بی تجربگی کارمندان حواله نمود. حامد کرزئی مستقیم به موضوع مورد نظرش پرداخت. گفت: این کشور به آدم دموکراتی مانند شما نیاز دارد حیف است اگر شما دوباره به خارج بروید. من می‌خواهم که شما در کابل بمانید و با من در بازسازی کشور همکاری کنید. من برایش گفتم آقای رییس، در گذشته من شعله‌ای بوده‌ام، اگر چه امروز از باورهای گذشته‌ام بریده‌ام، اما من یک آدم دموکرات استم، به حقوق بشر باور دارم؛ معتقد به عدالت اجتماعی هستم. بهتر بگویم من یک سوسیال

دموکراتم. برای من بسیار سخت است تا آرا و افکارم را پنهان کنم، حتا به مشکل می توانم تابع دسپلین حکومتی شوم، شما نمی توانید مرا تحمل کنید؛ با من دچار درد سر می شوید. حامد کرزی گفت "من به چنین همکاری نیاز دارم. من هم یک دموکراتم، اما مشکلات افغانستان را می دانم و می خواهم با احتیاط به جلو بروم. تندی شما و نرمی من هر دوی ما را معتدل می سازند." من برایش گفتم تنها جایی که من می توانم کار کنم، دانشگاه کابل است. حامد کرزی گفت: "وزارت تحصیلات عالی چطور است؟" گفتم: گمان نمی کنم برای این کار مساعد باشم. در فرجام توافق کردیم که بعد از تعیین کابینه من مسؤولیت ریاست دانشگاه کابل را بر عهده بگیرم.

شبی که کابینه ی جدید حامد کرزی اعلام شد، نام اشرف غنی به حیث رییس دانشگاه کابل اعلام گردید. فردای آن روز قیوم کرزی از امریکایا به من زنگ زد و از من به دلیل این بی برنامگی عذرخواهی کرده و خواهش کرد تا یک بار با رییس جمهور بینم. رییس جمهور از من خواست تا مقام مشاوریت وی در امور بین المللی را بر عهده بگیرم. من گفتم که در این باره باید با دوستان و خانواده ام مشورت کنم. روزهای آخر سال عیسوی بود و میعاد رخصتی من هم به سر رسیده بود. باید ششم جنوری کارم را در آلمان شروع می کردم. عازم آلمان شدم. با خود گفتم که با این حکومت نمی شود کار کرد. از همان لحظه ی رسیدن به آلمان برایم آشکار شد که ادامه ی کار در آلمان برایم از لحاظ روانی بسیار مشکل شده است. همه ی هوش و حواسم در افغانستان بود و دیگر نمی توانستم در خارج کشور بمانم. به حامد کرزی از طریق قیوم کرزی پیام دادم که من حاضرم مقام مشاوریت وی در امور بین المللی را بپذیرم، مشروط بر این که مشاور بی کاره و بی صلاحیت باشم، در حوزه ی کاری ام مشورت بدهم، آنچه را که

می نویسم خوانده شود و دفترم نیز در داخل ارگ و نزدیک به رییس جمهور باشد. رییس جمهور تیلیفون زد و گفت که "برای من افتخار است که شما همکار من می شوید. فرمان تقرر شما را که از اول ماه جنوری نافذ خواهد شد، همین امشب صادر می کنم." و چنین شد.

واقعیت این بود که پیش از این که تصمیم نهایی در مورد کار کردن در دولت را بگیرم، در آن روزها از امکان به وجود آمدن یک جنبش سیاسی دموکرات، مبرا از گرایش های قومی، مبتنی بر باور و اراده ی انسان های باورمند به دموکراسی و اصول شهروندی، نا امید شده بودم. تعداد محدودی از انسان هایی که باورمند بودند و می شد با آنان نشست و گفتگو کرد، امکان به راه انداختن جنبش اجتماعی - سیاسی موثر را نداشتند. روزی در صنف درس استاد اخگر از شرکت کنندگان که تعداد شان، بیشتر از هفتاد تن بود، پرسیدم: در میان شما زبان اول چند نفر تان پشتو است؟ هیچ کس نبود. شرمنده شدم. برخی ها باور نداشتند که افتراق های قومی در کشور هر روز بیشتر عمق می یابند. اما من به تجربه ی خود می دیدم که چنین است. در رهبری "پیمان کابل" نیمی از دوستان ما پشتو زبان بودند و ما با هم بر روی ارزش ها به توافق رسیده بودیم نه بر بنیاد قوم و زبان، اما این افراد نیز در آستانه ی انتخابات ریاست جمهوری درست در راستای مرزهای قومی بسیج شدند.

پیش از آن که من تصمیم همکاری با حکومت را بگیرم، با تعدادی از دوستانم مشورت کردم. با احراز مقام ریاست دانشگاه کابل کسی مخالف نبود. زمانی که موضوع مشاوریت روابط بین المللی مطرح شد، میان دوستان من دو نظر وجود داشت. زنده یاد استاد قسیم اخگر و دکتور رسول رحیم مخالف بودند. استاد سیحون مخالفتی نداشت، نجیب روشن طرفدار بود. اکثریت اعضای رهبری پیمان کابل مخالف

نیودند. اما اتخاذ تصمیم را به خودم گذاشتند. من هم تصمیم گرفتم با حکومت همکاری کنم.

من مدت‌ها بود که دیگر انقلابی نبودم. مطالعات من در باره‌ی انقلاب شوروی، چین و خیزش فاشیسم آلمانی با حمایت توده‌های میلیونی و استقرار حکومت‌های خودکامه و دموکراسی‌ستیز در این کشورها موجب شده بودند تا من در برخورد با مسایل انقلاب بسیار محتاط و خویشتن‌دار باشم. تجربه‌ی کودتای حزب دموکراتیک خلق افغانستان و آنچه را که مجاهدان در جریان مقاومت در برابر آن موجب شدند و در فرجام حکومت استبدادی بدوی طالبان با آن‌همه سببیت و بربریت، باعث شدند تا من آنچه را که افغانستان پس از طالبان به آن دست یافته بود، در مقایسه با هر سه دوران گذشته موهبت عظیمی بیندارم. من بعد از چند سفر به کشور در دوران پس از طالبان عمیقاً به این باور بودم که در قانون اساسی جمهوری اسلامی افغانستان و در تیوری و عمل آن علی‌رغم کمبودهای عظیم دستاوردهایی وجود دارند که باید از آن‌ها دفاع کرد. بازگشت به دوران پیش از ایجاد جمهوری اسلامی را برای افغانستان وحشت عظیمی می‌دانستم که هیچ دموکراسی‌خواهی نباید چنین خطری را قبول می‌کرد. به سخن دیگر من دارای یک رویکرد مینیمالیست شده بودم که داشتن حداقل‌های یک زندگی سیاسی و اجتماعی، مبتنی بر آن حداقل آزادی‌های سیاسی و انسانی و اندکی قانون‌مداری را برای مردم افغانستان پیشرفت عظیمی برای ایجاد یک جامعه‌ی انسانی می‌دانستم. بر این امر هنوز هم باور دارم. هر رویکرد انقلابی برای تغییر را در آن زمان و هم چنین در شرایط کنونی، تهدید بزرگی برای استقرار پیش شرط‌های ایجاد یک دولت قانون‌مدار می‌دانستم. از بازگشت استبداد بدوی آزادی‌ستیز هراس داشتم. از این رو می‌خواستم در ساختن آن‌چه آغاز شده بود،

سهیم باشم. نمی‌دانم این کار درست بود و یا نادرست؛ من هنوز در مقام و موقعیتی نیستم که نتیجه‌گیری نهایی داشته باشم. برخی از انقلابیون نتیجه‌گیری خودشان را کرده‌اند. مرا با ایشان کاری نیست، اما در میان آن‌ها آشنایانی که در رسانه‌های جمعی از پیوستن من به حکومت انتقاد کردند، منظورم آنانی است که از نعمت‌های زندگی در جوامع غربی دست شستند و حاضر بودند در شرایط دشوار داخل کشور تلاش و مبارزه کنند و همچنین آنانی که در داخل کشور با من در رابطه بودند حتی یک تن را به یاد ندارم که به خاطر رسیدن به مقام‌های همین دولتی که به دلیل همکاری با آن مرا محکوم می‌کردند، خود با تماس مستقیم و یا غیرمستقیم با من در تقلا می‌گرفتند. مقام و منزلت نبوده باشند و یا تا مرز گرفتن امتیاز یک پاسپورت سیاسی پایین نیامده باشند. حتی یکی از استادان دانشگاه که در مراسم یادبود بر مزار شادروان غبار تا جایی که می‌توانست سخنان مرا جعل کرد و علیه من کارزار تبلیغاتی به راه انداخت، روزی که من مسؤولیت مشاوریت امنیت ملی افغانستان را بر عهده گرفتم، دیدم که نامش در لیست حقوق‌بگیران استخباراتی است. با این‌همه از خداوند می‌خواهم که او را بیامرزد.

از استاد دانشگاه تا کارمند عالی رتبه دولت

هفته‌ی اول ماه جنوری ۲۰۰۵ به کابل برگشتم. با تعدادی کتاب و یک دانه لپتاب. روز نخست که به ارگ رفتم، جاوید لودین، سخنگوی جوان رییس جمهوری را دیدم. در دفترش نشستم و کمی گفتگو کردیم. بعدا با هم به دفتر رییس جمهوری رفتیم. این بار دوم بود که این دفتر را می‌دیدم. در تمام سال‌های بعدی که عضو دولت بودم هرگز از آن فضایی که افسردگی می‌پراگند و آن موبلمان خسته کن خوشم نیامد. روز اول که آن دفتر را دیدم، هرگز گمان نمی‌کردم که این دفتر برای من به جایی تبدیل خواهد شد که همه‌روز چند ساعت وقت خود را در آن بگذرانم. آقای داوودزی رییس دفتر رییس جمهوری نیز حضور داشت. او از دیدن من چنان ناراحت بود که با تمام کوشش نمی‌توانست این ناراحتی را پنهان کند. رییس جمهور به وی گفت که هرچه زودتر برای دکتور سپنتا دفتر و موتر و هرچه نیاز دارد، تهیه بدارید. داوودزی هم مانند همیشه گفت: "پر دوارو سترگو صاحب". برون که شدیم برایم گفت خوب شما امروز بروید، می‌دانید که ارگ در جنگ‌ها ویران شده است و ما دفتر نداریم، تا من جایی برای شما تهیه کنم. باز با جاوید لودین به طرف دفترش رفتیم و

نشستیم. دفتر سخنگوی رییس جمهوری در یک دهلیزی که از چندین کانتینر ایجاد شده بود، قرار داشت. داخل دفتر پر بود از چوکی های بد رنگ و میزهای شیشه ای با دیزاین های نازیبا. در دفتر افراد بسیاری رفت و آمد می کردند، افرادی هم می آمدند و چیزهای بسیار بی معنا و بی مفهوم را می پرسیدند. در همین دفتر بود که با سیامک هروری آشنا شدم. آشنایی با لودین و سیامک برای من کمک بزرگی بود و گرنه در همان روزهای اول تاب آن همه جعل و دروغ را نمی آوردم. چند روزی گذشت تا این که یک جوان که از کارمندان دفتر لودین بود موترش را در اختیار من گذاشت. این موتر صبح ها مرا به دفتر می آورد و بعد از ظهرها به خانه می برد. در طبقه ی دوم دفتر مطبوعات نیز چند کانتینر گذاشته بودند که یکی از آن ها را که فکر می کنم حدود دوازده متر مربع مساحت داشت، به عنوان دفتر در اختیار من گذاشتند. کانتینر بسیار تاریک بود و فضای وحشت آوری داشت. هر بنده ی خدا را که آن جا می انداختی، بعد از چند روز به بیماری افسردگی مبتلا می شد. من کوشش می کردم تا کمتر در درون دفتر بمانم. در این روزها گاه گاهی که رییس جمهور لازم می دید، در ملاقات ها و عمدتاً در گفتگوها با خارجیان شرکت می کردم. بیشتر در جلسات مربوط به مسایل حقوقی و حقوق بشری حضور داشتم.

در نخستین روز اقامتم به عنوان مشاور روابط بین المللی رییس جمهور، وقت نان چاشت روبه روی مرحوم مولوی شینواری نشستیم. او ملای ساده، متعصب اما در عین زمان دارای گذشت های قبیله ای بود. وقتی رییس جمهور مرا به وی معرفی کرد، فقط برایم گفت: خوش آمدید و دیگر هیچ نگفت. گاهی از گوشه ی چشمانش با نگاهی از روی بیگانگی به من می نگرست. من نخستین باری که وی را از دور دیده بودم، در مراسم تحلیف رییس جمهوری بود؛ اما نمی دانستم چرا با

چنین بی‌مهری به من نگاه می‌کند. سال‌ها بعد خبر شدم، که دو تن از نزدیکان رییس جمهور نزد وی رفته و از او خواسته بودند تا به رییس جمهور بگویند که تقرر یک "شعله‌ای" مغایر شان و شوکت جمهوری اسلامی افغانستان است. راست بگویم برای من هم نخستین حضور بر روی آن میز عذاب آور بود. بعدها با تجربه‌ی خود دریافتیم که کار و بحث با ملایان سنتی و مدرسه‌رفته به مراتب آسان‌تر از افراطیون طرفدار اسلام سیاسی و یا دارای گرایش‌های تباری است. صحبت‌های روی میز نان چاشت، سنتی بود که حامد کرزی تا روز آخر زمامداری‌اش ادامه داد. بیهوده‌ترین صحبت‌هایی که همیشه مایه‌ی درد و عذاب روحی برای من بودند. چند دسته افراد در این صحبت‌ها حضور داشتند. اکثراً تعداد زیادی از اهالی ولایات می‌آمدند و مراسم با روال خاصی پیش می‌رفت. این امر تا روزهای آخر ریاست جمهوری حامد کرزی ادامه یافت. تا زمانی که فاروق وردک رییس اداره‌ی امور بود، افراد برگزیده‌ی خود را می‌آورد. در آن روزها آهسته و گاه‌گاهی صدای ناراحتی شنیده می‌شد. رییس جمهور به این باور رسیده بود که نشرات تلویزیون طلوع علت اصلی این نارضایتی‌ها را تشکیل می‌دهند. شنیدنی بود که هیئت‌هایی که از ولایات می‌آمدند طوری آموزش می‌دیدند که در راس خواسته‌های آن‌ها نیز توقف نشرات "ضد اسلامی" طلوع قرار داشت. طرح این خواست گاهی بسیار ناشیانه بود. هر هفته دو تا سه گروه مردم به نام بزرگان قومی و علما می‌آمدند و سیاهه‌ای از نارسایی‌ها را ارائه می‌داشتند. در این مراسم تکراری دو چیز بسیار چشم‌گیر بود. یکی این که رقم علت‌های نارضایتی مردم همیشه تقریباً همسان بودند. حتا گاهی سلسله‌مراتب نیز تغییر نمی‌کرد. به گونه‌ی مثال در راس همه‌ی این نظرات همیشه به عنوان علت‌العلل اوج دوباره‌ی تروریسم، اشاعه‌ی فساد توسط

تلویزیون‌ها قرار داشت. نکته‌ی دیگر که تا روز آخر کار من شاهد آن بوده‌ام، در ترکیب افرادی از ولایت‌های گوناگون که به دیدار رییس جمهوری می‌آمدند، به جز آنانی که به رحمت حق پیوسته بودند، تغییر چشم‌گیری رونما نگردید. بدین‌گونه تکرار مکررات و تداوم دایره‌ی اهریمنی در عرصه‌ی نظردهی همواره بسته می‌ماند و نهادینه می‌شد.

رییس دفتر حامد کرزی آقای داوودزی ترکیبی بود از بلی‌گویی نهادینه‌شده و آدمی با زیرکی‌های بسیار و شامه‌ی نیرومند نزدیکی به قدرت. او تا آخر کارش هر چه رییس‌جمهور حامد کرزی می‌گفت در پاسخ می‌گفت "بیخی صحیح ده"، اما در سال آخر کارش وقتی از سفارت پاکستان برگشت، نمی‌توانست کینه‌اش را در برابر کرزی پنهان کند.

از روزی که من کارم را به عنوان مشاور روابط بین‌المللی حامد کرزی آغاز کردم، آقای داوودزی با من همکار نبود. من تا چهار ماه بعد از تقرر در یک کانتینر بسته و تاریک کار می‌کردم و حتا از داشتن یک کمپیوتر نیز محروم بودم.

بعد از برگزاری انتخابات پارلمانی در ماه قوس ۱۳۸۴ حامد کرزی نخستین جلسه‌ی شورای ملی را افتتاح کرد. وی قبلا از من خواسته بود تا مسوده‌ی نخستین بیانیه‌ی افتتاحیه‌ی او را بنویسم. من برایش گفتم که به باور من بهتر است این بیانیه به دلیل بحران‌ها و دردهایی که مردم کشور ما کشیده‌اند و به دلیل یاس و حرمانی که طی سالیان بسیار حاکم شده بود، مقداری عاطفی و مقداری برنامه‌ای باشد. او قبول کرد. متن این بیانیه در نشست‌های گوناگون در حضور معاونان رییس‌جمهور، رییس دفتر و بسیاری دیگر چندین بار بازنویسی شد. غم‌انگیز

این بود که بسیاری که به قواعد اولیه‌ی دستور زبان نیز آشنایی نداشتند در افزایش و زدایش و اصلاح جملات و تغییر واژگان نظر می‌دادند. طبیعی بود که این همه خزعبلات را به نام این که باید به زبان خودمان که دری است بنویسیم، توجیه می‌کردند. اما من در برابر بی‌دانشی‌ها ایستادم و بجز اندک تعدیلاتی با اصرار از رییس جمهور خواستم تا متن نوشته را بخواند. رییس جمهوری بیانیه را با تغییراتی پسندید و در شورا خواند. وقتی حامد کرزی بیانیه‌اش را ایراد می‌کرد تعدادی از حاضران گریه می‌کردند. قسمت‌های از آن سخنانی چنین بود:

"این چهار سال، سال‌های امید و سربلندی برای کشور ما بود. افغانستان از خاکستر اشغال و تجاوز، ققنوس وار سربلند کرد. این میهن زخمی امروز استوارتر نسبت به سال‌های خونین گذشته به سوی بهروزی گام بر می‌دارد. دیگر سرشکستگی و وابستگی هزیمت نموده و سرافرازی به میهن برگشته است..."

"سیاست اعتدال و مردم‌سالاری، سیاستی است که در بسیاری از کشورهای جهان از آزمون‌های سخت پیروزمند برون آمده است و مردم کشور ما نیز حق دارند به اعمال حق حاکمیت پردازند..."

"سیاست به دورنمای روشن نیاز دارد، آن‌هم در کشوری که بسیاری از روندها تازه آغاز شده است..."

"به فرهنگ خشونت و قانون‌گریزی و قانون‌ستیزی باید برای همیشه پایان داد. افغانستان نیازمند نوگرایی و نوآوری است. ما تلاش کردیم تا با سیاست اتکا به خدا و مردم به ایجاد نهادهای دولتی دست یابیم و به تداوم این سیاست کماکان باور داریم..."

"ما می‌خواهیم نقش افغانستان را به مثابه‌ی کشوری دارای دموکراسی و حاکمیت مردم در منطقه‌ی ما تقویت کنیم."

"ما می خواهیم یک افغانستان مسلمان و دموکرات را به مثابه‌ی کشوری که از آن هیچ خطری متوجه کشور دیگری نباشد به جلو ببریم. ما می خواهیم، افغانستان نیرومندی را ایجاد کنیم تا هیچ تجاوزگری و سوسه‌ی تجاوز به کشور ما در سر نپوراند. باور ما به حاکمیت مردم ایجاب می نماید تا کشوری دارای فرهنگ تسامح، آزاد و باورمند به حقوق بشر و حقوق شهروندان و دولتی متکی بر قانون ایجاد نماییم."

فرایند دولت‌سازی و جنایات جنگی

بدون شک که افغانستان در سه دهه شاهد بزرگترین جنایات‌های جنگی بوده است. هر گروهی که قدرت را به دست گرفته به درجات گوناگون بر مردم ستم روا داشته است. سال‌های جنگ و تلاش همراه با خشونت برای زنده ماندن و سلطه‌ی ایدئولوژی‌هایی که کشتار و نابودی هر مخالفی را به آسانی توجیه می‌کنند، موجب شده‌اند که ما آدم‌های بی‌عاطفه، بی‌رحم و خون‌ریز به فراوانی داشته باشیم. فرهنگ کشتار و شکنجه در کمتر فرهنگ و جامعه‌ای تا این اندازه مقبولیت دارد که در افغانستان امروز مورد پذیرش است. کار به جایی کشیده‌است که انسان‌های افغانستان گمان می‌کنند، هرچیز را می‌شود با زدن و کندن مسیر درستی داد. مردان و زنان مدافع حقوق بشر و نمایندگان جامعه‌ی مدنی از کمبود اعدام در افغانستان انتقاد می‌کنند. در محاوره‌های روزمره‌ی ما کلمه‌ی "مباح‌الدم" رایج‌ترین کلمه‌ای است که آدم می‌تواند بشنود. گردن زدن، سنگسار کردن، بر روی ماین انفجار دادن دسته‌جمعی انسان‌ها از اعمال آنانی شده است که برای تحقق اهداف‌شان توسل به قهر را تقدیس می‌کنند. صدها هزار خانواده‌ی داغدار در این کشور وجود دارند. این در حالی است که

هزاران جنایتکار خرد و کلان با پناه بردن به قوم و به زور و یا به پاکستان از مجازات قانونی در گریز اند.

یکی از تعهدات دولت افغانستان در کنفرانس لندن، ۲۰۰۶، پرداختن به جنایات جنگی و موضوع مصالحه و آشتی ملی بود. از جانب حکومت افغانستان من مأمور شدم تا در همکاری با کمیسیون حقوق بشر و بخش حقوق بشر یوناما، سفارت هالند و نمایندگی اتحادیه‌ی اروپا، برای تحقق عدالت و قانونیت برنامه‌ای تهیه کنیم. یک گروه کاری مرکب از آقای ریچارد بنیت از یوناما، خانم مارتینا از اتحادیه‌ی اروپا، خانم ماریکو پیترز از سفارت هالند و آقای نادر نادری از کمیسیون حقوق بشر و من از جانب حکومت افغانستان، کار را روی این موضوع شروع کردیم. روزی حامد کرزی، جلسه‌ی بزرگان جهادی را برای مشورت روی اعلامیه‌ی همکاری‌های استراتژیک با ایالات متحده‌ی امریکا در ماه اپریل ۲۰۰۵ فرا خوانده بود. نمی‌دانم به چه دلیلی برخی‌ها علیه حقوق بشر موضع می‌گرفتند. من و استاد عبدالرب رسول سیاف در آن زمان یک‌دیگر را نمی‌شناختیم. وی با آن زبان فصیح و بلیغش و با صراحت بی‌نظیری که دارد به طرح دیدگاه‌هایش پرداخت. از جمله به کمیسیون حقوق بشر و رییس آن که به باور او گویا راوایی است (جمعیت انقلابی زنان افغانستان) حمله کرد. استاد، سیما سمر را به بی‌دینی متهم کرد. برای من جالب بود که در همان روزها مقاله‌ای از راوا خوانده بودم که سیما سمر و مرا به خیانت و جاسوسی متهم کرده بود. بعد از استاد من نوبت گرفتم و گفتم که بسیار ظالمانه است که همیشه علیه کسانی که آنان را نمی‌پسندیم، چماق تکفیر بلند می‌کنیم. با چنین زیاده‌روی‌ها خون‌های بسیاری در این وطن ریخته شدند و زمان آن رسیده است که بس کنیم... استاد سیاف پرسید که این آقا کیست؟ حامد کرزی گفت که

این دکتور سپتا است؛ همکار جدید من است. او انسان بسیار وطن دوست است، اما اندکی مانند شما تندمزاج است و موضوع را به جاهای دیگر برد. پس از آن روز رهبران جهادی به جز حضرت صاحب، مرا دشمن تلقی می کردند و از من کینه به دل گرفته بودند. سال‌ها بعد من و استاد سیاف با هم صحبت‌های سازنده‌ای برای دفاع از وطن و مبارزه با پاکستان و داشتن یک سیاست خارجی روشن و مسایل دیگر داشتیم. موضع گیری‌های او به سود کشور و مردم باعث شدند تا من به او احترام بگذارم. وقتی جلسه به پایان رسید، بسیاری ترسیده بودند و گمان می کردند که کار من تمام است. جاوید لودین به من گفت شما بسیار بی احتیاطی می کنید؛ نمی دانید که این رهبران عادت ندارند سخن مخالف را بشنوند؟ گفتم، خوب است که بالاخره عادت کنند. تنها کسی که از من ستایش کرد، رییس جمهور کرزئی بود. گفت خوب کاری کردی که نظراتت را گفتی، اما پس از این بهتر است که با رهبران مقابله نکنی و طور دیگری برخورد کنی.

اعلامیه‌ی همکاری‌های استراتژیک با ایالات متحده امریکا

ماه فبروری و یا مارچ ۲۰۰۵ آقای خلیلزاد، سفیر ایالات متحده در کابل، متنی را به حامد کرزی داد و گفت که ایالات متحده می‌خواهد با افغانستان یک اعلامیه همکاری‌های استراتژیک را امضا کند. شما این متن را مطالعه کنید و نظرات‌تان را بگویید. وزیر خارجه‌ی افغانستان، دکتور عبدالله بود. از جانب افغانستان، جنرال رحیم وردک، جاوید لودین و من به عنوان رهبری کننده‌ی هیئت افغانستان موظف شدیم تا متن پیشنهادی ایالات متحده امریکا را مطالعه کرده و نظرات افغانستان را در این رابطه ارائه کنیم. در نخستین نشستی که در دفتر بدنمای جاوید لودین داشتیم، متوجه شدم که هیچ یک از ما در این زمینه تجربه‌ای ندارد. تجربه‌ی من هم محدود می‌شد به عمومیاتی که در کتاب‌های حقوق بین‌المللی خوانده بودم. پرس و پال ما در دستگاه دولت نیز نشان داد که در تمام دستگاه حتا یک نفر نداریم که با چنین کارهایی آشنا باشد. قرار را بر این گذاشتیم که ما همه متون قراردادها و اعلامیه‌های مشابه را مطالعه کنیم و بعدا بیاییم، بحث کنیم. در جلسه‌ی بعدی، رحیم وردک با آمادگی نسبی آمده بود. دیگران چندان آمادگی نداشتند. من هم هر آنچه را که توانسته بودم از نظر

گذشتانده بودم. توافق بر این شد تا ما متن جانب افغانستان را به زبان فارسی آماده کنیم. من پیشنهاد کردم که تا جلسه‌ی دیگر هر کدام نظرات مان را بنویسیم و بعدا از آن یک متن بسازیم. در جلسه‌ی بعدی تنها یک متن ارائه شد و آن هم متنی بود که من نوشته بودم. متن با اندک تغییرات مورد تأیید قرار گرفت و جاوید لودین آن را به انگلیسی برگرداند. حامد کرزی متن‌های جانب آمریکا و افغانستان را از نظر گذراند و بعدا در جلسه‌ی رهبران جهادی هم مواردی از آن را به منظور گرفتن تأیید آنان قرائت کرد. حامد کرزی در این کارها سرآمد همه بود. او وقتی می‌خواست برای مطالبی تأیید بگیرد دقیقا بر همان جاهایی تاکید نموده آن‌ها را تفسیر می‌کرد، که باور داشت مورد مخالفت قرار نمی‌گیرند. در مواردی که می‌خواست چیزی رد شود، نیز عکس این کار را انجام می‌داد. بدون شک که در آن روزها و در آن جو امریکاگرایی در میان رهبران جهادی کسی مخالف اعلامیه همکاری‌های استراتژیک با آمریکا نبود. ما متن پیشنهادی جانب افغانستان را به امریکایی‌ها سپردیم. چندین بار مسوده‌ها تبادل شدند، اما ما نتوانستیم، تا پیش از رفتن به ایالات متحده به تاریخ ۲۲ می ۲۰۰۵ روی جزئیات متن توافق کنیم.

کرزی پیش از حرکت ما جانب واشنگتن، جلسه‌ی بزرگی از بزرگان افغانستان را فراخواند و در این مورد با آنان به رایزنی پرداخت. از مجموعه‌ی افرادی که سخنرانی کردند، تنها یک ملا از پنجشیر با امضای اعلامیه‌ی مشترک با آمریکا مخالفت کرد و تمام سخنرانان دیگر از آن حمایت کردند. روز ۲۳ می، قرار بود این اعلامیه در واشنگتن میان کرزی و جورج بوش امضا شود. من با سرسختی تمام، جانبدار تأکید بیشتر بر تامین حاکمیت ملی افغان‌ها و در صورت استفاده از تأسیسات افغانی توسط امریکایی‌ها خواهان حق مداخله‌ی

افغان‌ها بودم. بدین معنا که امریکایی‌ها می‌توانند فقط در صورت توافق افغان‌ها از تاسیسات کشور ما استفاده کنند. شبی که به واشنگتن رسیدیم نیز روی متن کار کردیم. اعضای هیئت افغانستان در این موضوع با خلیل‌زاد موافقت کردند، اما من روی دیدگاه‌هایم ایستادم. وقتی کرزی از موضوع مطلع شد، گفت تا زمانی که سپتا تأیید نکند، من اعلامیه را امضا نمی‌کنم. من هم به آقای خلیل‌زاد گفتم که می‌شود ما بحث‌های مان را در کابل ادامه بدهیم و در این سفر تنها یک اعلامیه صادر شود. در متن این اعلامیه آمده بود: "این واضح است که به منظور دسترسی به اهداف مندرج در این موافقت‌نامه، نیروهای ایالات متحده مستقر در افغانستان همچنان به تاسیسات میدان هوایی بگرام و تسهیلات آن و تسهیلات واقع در دیگر مناطق، که می‌تواند با توافق جانبین تعیین گردند، دسترسی خواهند داشت. نیروهای ایالات متحده و ائتلاف بین‌المللی در اجرای عملیات نظامی مقتضی براساس مشوره و ضوابط از قبل تعیین شده آزادی عمل خواهند داشت." جانب امریکایی با افزودن جمله "... با توافق جانبین تعیین گردند، دسترسی خواهند داشت. نیروهای ایالات متحده و ائتلاف بین‌المللی در اجرای عملیات نظامی مقتضی براساس مشوره و ضوابط از قبل تعیین شده آزادی عمل خواهند داشت" توافق نمی‌کرد. نیم ساعت مانده بود که هیئت جانب قصر سفید حرکت کند که خلیل‌زاد زنگ زد و گفت که من با خانم رایس صحبت کردم؛ ما با پیشنهادهای شما موافقیم. هیئت افغانی آماده‌ی حرکت جانب قصر سفید بود که جاوید لودین و من روی چاپ متن نهایی کار می‌کردیم. هنوز متن چاپ نشده بود که هیئت حرکت کرد. وقتی متن نهایی شد، جاوید لودین در لحظات آخر آن را به کاخ سفید رساند. اعلامیه به تاریخ ۲۳ می ۲۰۰۵ به امضا رسید. این متن در واقعیت نخستین چارچوب توافقات بین‌المللی ما را

با کشورهای دیگر بعد از ایجاد جمهوری اسلامی از جمله قرارداد همکاری‌های استراتژیک درازمدت با ایالات متحده تشکیل داد.

محل اقامت ما، مهمان‌خانه‌ی رییس جمهوری آمریکا به نام بلیر هوز^۱ بود. کارمندان سفارت افغانستان در واشنگتن وقتی از این مهمان‌خانه صحبت می‌کردند، گمان می‌شد که ما را به یک جایگاه رویایی در کنار بزرگان بشریت، در جایی که هیچ افغان بی‌چاره پای نمانده است، مستقر خواهند کرد. این برداشت نه از درک و علاقه‌ی آنان به بناهای تاریخی و ساختمان‌هایی با ارزش‌های هنری ناشی می‌شد، بل که از این برداشت مایه می‌گرفت که هیئت افغانستان در مهمان‌خانه‌ی خاص رییس جمهوری مستقر می‌شد و این امر نشانی از پذیرش و ارزش قایل شدن به رهبر یک کشور تلقی می‌شد. چنین ذهنیتی با سرافکندگی رهبران حزب دموکراتیک خلق افغانستان در برابر شوروی، سرسپردگی رهبران جهادی به سعودی، ایران و به ویژه پاکستان و بعدها با زانو زدن غرب‌گرایان در برابر ایالات متحده به نوعی از فرهنگ عدم اعتماد به نفس و عدم باور به مردم به مثابه‌ی قدرت بزرگ و لایزال استقلال‌طلبی تبدیل شده بود. مهمان‌خانه‌ی رییس جمهوری ایالات متحده، خانه‌ی یکی از ثروتمندان آمریکایی بود که آن را برای پذیرایی از مهمانان تخصیص داده بودند. وسایل و تجهیزات آن نیز همان مدل‌های قدیمی بودند. دستگاه تهویه مانند تراکتوری صدا می‌کرد. بیشتر به خانه‌های ثروتمندان قرن هژدمی اروپا شباهت داشت؛ مانند خانه‌های آدم‌هایی که فرزندان زیاد دارند و خدمت‌کاران هم این طرف و آن طرف می‌دوند. پنجره‌ها کوچک و اتاق‌ها بسیار کم‌نور بودند. سالون غذاخوری در طبقه‌ی پایینی قرار

---

^۱ Blair House

داشت. از در درآمد که درون می‌رفتی طرف چپ اتاق‌های ملاقات بود؛ اتاق‌هایی که در آن دیدارهای بزرگ و تاریخی صورت گرفته بودند. تصاویر آویخته بر دیوارها نیز گواه آن نشست‌ها بودند. در سفرهای بعدی رییس جمهوری نیز، به جز از یک سفر، تقریباً همیشه در همین محل اقامت داشتیم. بعد از امضای سند، با طیاره‌ی ویژه که احتمالاً مورد استفاده‌ی معاون رییس جمهوری دیک‌چینی قرار داشت، به افغانستان برگشتیم. در برگشت از همین سفر بود که در حین پرواز حامد کرزی به من گفت: "سپتا باید آماده شوی تا مسؤولیت وزارت خارجه را بر عهده بگیری". راست بگویم من نه دلبستگی و نه هم آمادگی گرفتن چنین مقامی را داشتم.

به تاریخ ۳۱ جنوری ۲۰۰۶ در لندن کنفرانس بین‌المللی بزرگی در باره‌ی افغانستان برگزار شد. برای نخستین بار در این کنفرانس بود که استراتژی انکشافی افغانستان بر اساس "موافقت‌نامه‌ی افغانستان" مورد تایید قرار گرفت. بر بنیاد این موافقت‌نامه افغانستان و جامعه‌ی جهانی بعد از چهار سال حضور نیروهای خارجی در افغانستان، برای نخستین بار توافق کردند تا در افغانستان دولت‌سازی صورت بگیرد؛ اما هر دو طرف موضوع را زیاد جدی نگرفته بودند. این کار بعدها موجب سوء تفاهم‌های فراوانی شد.

[The text in this block is extremely faint and illegible, appearing as a series of horizontal lines.]

وزیر خارجه‌ی جمهوری اسلامی افغانستان

با معرفی کابینه‌ی جدید به پارلمان نام من به عنوان وزیر خارجه اعلام شد. به تاریخ ۲۳ حمل ۱۳۸۵ برابر سیزدهم اپریل ۲۰۰۶ جهت گرفتن رای اعتماد وارد تالار ولسی جرگه‌ی افغانستان شدم. وقتی که رییس جمهوری کرزی نام مرا به حیث وزیر امور خارجه در لیست وزرای پیشنهادی اش اعلام کرد، در بسیاری از رسانه‌های آن وقت کارزارهای بی‌مانندی از تهمت و افترا به راه افتاد. رسانه‌های نزدیک به رهبران جهادی، رسانه‌های زیر کنترل جنگ‌سالاران، رسانه‌های تبارگرایان و بسیاری دیگر همه‌روزه موجی از شایعات را می‌نوشتند و در گوشه و کنار پخش می‌کردند. یکی می‌گفت "این شخص از سلاله‌ی هندوان هراتی است"، دیگری می‌گفت "وی یهودی است"، کس دیگری می‌نوشت که "وی در ازبکستان به قاچاق آدم مصروف بوده است"، یکی می‌نوشت که "وی در لیست سیاه پولیس ترکیه است"، دیگری می‌نوشت که "وی داماد یهودی دارد"، کسی می‌نوشت که "وی نماینده‌ی اتحادیه‌ی اروپا است و ماهانه از سفارت آلمان یک میلیون یورو دریافت می‌دارد" و بسیار چیزهای دیگر. کارزارهایی چنین بدوی از جانب بدپنداران و بدکرداران هرگز در برابر من پایان نیافتند.

اما این همه کارزار کثیف نه تنها مرا از پای نینداخت، بل که به من کمک کرد تا بتوانم به علت‌های زوال فرهنگی، لومپن‌بازی و دورویی‌ها و حق‌تلفی‌ها در فرهنگ کشور که بیشتر ارزش‌های انسانی آن طی سه دهه جنگ و ستم و خشونت از هم پاشیده بودند، بیشتر پی ببرم. در روزهای نخست، ناراحت می‌شدم، به ویژه که بیشتر این تهمت‌ها را با زبان شیوای فارسی می‌نوشتند و بعضی وقت‌ها نیز به هويت نويسندگان به آسانی پی می‌بردم و مسایلی مانند آن. اما بعدها به چنین یاهو‌سرایی‌هایی هیچ اهمیت ندادم و به کارم ادامه دادم. در کشور ما رایج‌ترین نحوه‌ی برخورد با آدم‌هایی که دگرگونه می‌اندیشند، همین ناسازگویی‌ها است. خوب چه بگویند، کسانی که به فرهنگ دموکراسی و کثرت‌گرایی باور ندارند و دارای معرفت انتقادی نیستند، و در آغوش یک فرهنگ توده‌ای لومپن‌پسند پرورش یافته‌اند، بجز ناسزا چه می‌توانند بگویند. این امر تنها در مورد من صادق نیست، بل که یک مشکل همگانی است. چند روز پیش از این که دکتر اشرف غنی به تاریخ ۲۹ سپتامبر ۲۰۱۴ به کار آغاز کند همراه با خانم سیما سمر به خانه‌ی من آمد. از بی‌رحمی و بی‌عاطفه‌گی رسانه‌های افغانستان، به ویژه فیس‌بوک و صفحات انترنیتی و تهمت‌هایی که علیه خانواده‌اش پخش می‌شد، شکایت‌ها داشت. برایش گفتم که آغاز کار است. در افغانستان کسی که می‌خواهد پا به سیاست بگذارد، باید آماده باشد تا بدترین تهمت‌ها و زشت‌ترین ناسزاها را به جان بخرد. آدم‌های گیرمانده در قرن هفدهم و با افکار بدوی به ابزار و وسایل قرن بیست و یکمی مجهز شده‌اند و از این وسایل برای شخصیت‌کشی استفاده‌ی فراگیر می‌کنند. برایش گفتم که من در یک مقاله به چنین افرادی صاحبان کلمات قاتل گفته‌ام. نمی‌شود کاری کرد، باید نادیده گرفت.

البته برخی از تحصیل کردگان و ستم کشیدگانی که به فردای کشور امید داشتند، از پیشنهاد رییس جمهوری در مورد من استقبال کردند. اما جانبی که از من حمایت می کرد، خوش بختانه که زور مسلحانه نداشت تا از من در برابر تهدیدهای زورمندان حمایت کند. در آن زمان، آنانی که از من حمایت می کردند، دسترسی چندانی به رسانه‌ها نداشتند. رسانه‌ها نیز اکثرا در گرو زورمندان بودند. روزی که من در وزارت خارجه کار را آغاز کردم، تعداد زیادی از تحصیل کردگان و جوانان کشور ما، نمایندگان مجلسین شورا و نمایندگان نهادهای جامعه‌ی مدنی به وزارت خارجه آمدند. از سیمای برخی از کارمندان وزارت امور خارجه می شد، ناخوشنودی را خواند. وزیر خارجه‌ی قبلی خلاف عرف کشورهای متمدن برای معرفی من نیامده بود؛ معین سیاسی در مراسم معرفی من طوری سخن می گفت، مثل این که چنگیزی آمده باشد تا بر ویرانه‌های هرات بت‌خانه برپا کند. اینان حتا شهامت آن جنرال فرانسوی که بعد از انتخاب فرانسوا میتران سوسیالیست به مقام ریاست جمهوری فرانسه گفت که من به دلیل باورهای سیاسی‌ام حاضر نیستم گارد ریاست جمهوری را در مقابل یک سوسیالیست به تعظیم وادارم، بنابراین استعفا می کنم، نداشتند. ماندند تا پسان‌ها نقش بلی گوی وزیر خارجه‌ی نو را بازی کنند تا از این طریق بتوانند بیشتر از پیش خراب کاری کنند.

معاون اول رییس جمهوری، احمد ضیا مسعود مرا معرفی کرد. من در این مراسم تاکید کردم که من به مردم افغانستان، به کشورم و قانون اساسی آن وفادارم. من نیامده‌ام تا وزارت خارجه را از کارمندان فعلی خالی بسازم. هرکس حق دارد گرایش‌های سیاسی خاص خود را داشته باشد؛ اما در هنگام انجام وظیفه باید کارمندان وزارت خارجه مطابق گرایش‌های سیاسی‌شان عمل نکنند. در وزارت خارجه باید همه

با این روحیه کارکنند که کارمندان اداره‌ی ملکسی و میرا از گرایش‌های حزبی و گروهی اند. من با قاطعیت گفتم که هیچ کس را بر کسی امتیاز نیست. همه باید تابع قانون باشند. از همان آغاز کارشکنی‌ها شروع شد. رییس دفتر وزیر خارجه استعفا داده بود، مسؤول امور تکنالوژی و کمپیوتر، بدون جا گذاشتن رمزهای لازم و روند دوره تسلیمی کار را گذاشت و رفت. بسیاری از کارمندان به جای کار هر روز مشغول شایعه‌پراکنی بودند. بسیار شنیدنی است که ائتلاف نیرومندی میان تبارگرایان متمایل به پاکستان در دفتر رییس جمهور و تبارگرایان جانب دیگر علیه وزیر خارجه به وجود آمده بود. در حیرت بودم که دستگاه‌های دروغ‌پراکنی با چه مهارتی می‌توانند هر اقدام مرا طور دیگری جلوه دهند. کار دموکراتیک و افغانستان‌شمول در میان باورها و سیاست‌های پرتش پاتروناژ اگر ناممکن نباشد، بسیار دشوار است. روزی وکیلی از هرات در ولسی جرگه سوانح هفت نفر را به منظور تقرر در کادر دیپلوماتیک وزارت خارجه به من سپرد و گفت که این افراد از جانب من و استاد... معرفی شده‌اند. وقتی او رفت به دوسیه‌ها نگاه کردم بیشتر آن‌ها تحصیلات عالی نداشتند و هیچ یک از آن‌ها به زبان‌های بین‌المللی آشنایی نداشتند. مشکل را با آن آقای وکیل در میان گذاشتم وی بر آشفت و ناراحتی‌اش را از این که از من حمایت کرده است، ابراز کرد. روز دیگر یک وکیل زن با کسی به دفتر ملاقاتم آمد و گفت می‌خواهم تا ایشان به حیث مستشار در قزاقستان مقرر شوند. گفتم ایشان تجربه‌ی کار دیپلوماتیک دارند؟ گفت نه، تازه آغاز به کار خواهند کرد. من گفتم که ایشان می‌توانند به کار آغاز کنند، مشروط بر این که در کانکور عمومی وزارت خارجه موفق شوند. من جانبدار چنین شیوه‌ای می‌باشم و صلاحیت این کار را هم در اختیار هیئتی از کارمندان

عالی رتبه‌ی وزارت خارجه، استادان دانشگاه، دو تن نماینده‌ی پارلمان در حضور روزنامه‌نگاران گذاشته‌ام. همان دم، در دفتر ملاقات من، کسی که می‌خواست به حیث مستشار مقرر شود به نماینده‌ی مردم گفت: "وکیل صاحب پول مرا پس بدهید، شما به من وعده‌ی دروغی داده بودید..." من دروازه‌ی اتاق ملاقات را گشودم و راه خروج را به ایشان نشان دادم. چند روز بعد وکلای یک حوزه آمدند و گفتند که از حوزه‌ی ما تعداد بسیار اندکی در وزارت خارجه کار می‌کنند و ما به تو رای داده‌ایم و حالا از تو می‌خواهیم تا این افراد ما را به سفارت‌های سعودی، امارات و قطر مقرر کنی. من حیران مانده بودم که به ایشان چگونه جواب بدهم که من برای تقرر فرزندان بی‌سواد شما نیامده‌ام. وقتی که ناراحت شدند من هم دروازه را باز کردم و راه خروجی را نشان‌شان دادم. از این حوادث هم‌روزه به وقوع می‌پیوست و بر تعداد مخالفان من در میان وکلا افزوده می‌شد.

از جانب دیگر، برخی از سفرای خارجی عادت داشتند که صرف با وزیر ملاقات کنند، از وزیر پایین‌تر را توهینی به مقام خود و کشورهای شان می‌دانستند. من به اداره‌های وزارت خارجه ابلاغ کردم که اصل برخورد متقابل را باید رعایت کنند و به جز از حالات استثنایی وزیر خارجه نباید هم‌روزه با سفرای ملاقات داشته باشد. روزی سفرای اتحادیه‌ی اروپا به ملاقات من آمده بودند. معاون نمایندگی اتحادیه‌ی اروپا و یکی از کارمندان عالی‌رتبه آن، درست یادم نمی‌آید که چه مقامی داشت، شروع کرد به سخن پراکنی و صحبت در باره‌ی اهمیت میثاق‌های بین‌المللی و این که افغانستان چگونه متعهد شده است و عدم اجرای تعهدات چی پیامدهایی خواهد داشت و مسایلی مانند آن. من در جریان صحبت چند بار به او تذکر دادم که من به اصول حقوق بین‌المللی آشنایی دارم، لطفاً نتیجه‌ی صحبت‌تان را

بگویند؛ اما او مرا به جای دانش آموز کم‌سوادی گرفته و توضیح می‌داد، هی می‌گفت و می‌گفت. من هم که با چنین رویکردهای اروپامرکزی و تحقیر‌هایی از جانب سپیدپوستان اروپایی به حد کافی آشنایی داشتم، در پایان کلامش گفتم که من در جلسه‌ی وزیر دفاع شما با رییس جمهوری افغانستان حضور داشتم. وزیر شما گفت که نحوه‌ی برخورد شما به موضوع عدالت انتقالی، مربوط به خود شماست و ما در این مورد مداخله نمی‌کنیم. دوم آقای سفیر من چند هزار دانشجوی اروپایی را در مسایلی که شما یادآوری کردید، درس داده‌ام. آن دورانی که شما به وزیر خارجه‌ی افغانستان درس حقوق بین‌الملل بدهید، گذشته است. روز شما به خیر، جلسه‌ی امروز همین‌جا به پایان رسید. و از جلسه برون شدم.

یکی از مسایلی که بسیار مایه‌ی ناراحتی می‌شد، موضوع جنایات جنگی و عدالت انتقالی بود. به جز از نمایندگان کشورهای ناروی، دانمارک، هالند و کانادا نمایندگان تمام کشورهای دیگر غربی در این مورد موضع دوگانه داشتند. به ویژه رهبران ایالات متحده‌ی امریکا و انگلستان. در واقعیت موضوع عدالت انتقالی برای آنان هیچ مطرح نبود و حتا ذره‌ای به آن باور نداشتند؛ اما در حضور رسانه‌های کشورهای شان و سازمان‌های غیردولتی افغانی که توسط آن‌ها تمویل می‌شدند از حقوق بشر و عدالت انتقالی دم می‌زدند و در صحبت‌ها با ما کاملاً خلاف آن را می‌گفتند. در ملاقات‌های دو به دو، من هم در مواردی به این دوگانگی در سیاست‌های آنان اشاره می‌کردم. این کار من دو تا مشکل داشت: یکی این‌که همیشه در ترکیب هیئت‌های افغانی کسانی بودند که از گفتگوهای من با خارجی‌ها، بر مبنای باورهای ایدئولوژیک‌شان به برون‌طوری که خودشان می‌خواستند چیزهای ناقصی را انتقال می‌دادند و بدین‌گونه در ذهن کسانی که در

معرض اتهام نقض حقوق بشر قرار داشتند، این ذهنیت را به وجود می‌آوردند که وزیر خارجه در پی آن است تا شما را به محاکمه بکشاند. دوم این که خارجی‌ها عادت نداشتند تا وزیر خارجه‌ی افغانستان دورویی‌های آنان را به رخ شان بکشد و از رفتار من ناراحت می‌شدند. بدین گونه و در نهایت من در هر دو جبهه بازنده بودم. اما من متعهد به درست‌پنداری و درست‌گویی بودم.

حامد کرزی در موارد متعددی به من گفت که وی می‌خواسته است علیه زورمندان اقدام کند، اما در سال ۲۰۰۳ رامسفلد وزیر دفاع وقت ایالات متحده به وی گفته است که او نمی‌خواهد "سبز با سبز بجنگد."^۱ (اصطلاح سبز با سبز در اصطلاح نظامی ایالات متحده برای نیروهای کاملاً خودی به کار برده می‌شود). آقای خلیلزاد در کتابش (نماینده) نیز به این مطلب با صراحت اشاره کرده است. برخورد من به این دورویی دیپلماتیک موجب محبوبیت من نشد، بل که موجب شد تا نمایندگان مجاهدین نیرومند و اعضای خاد سابق که در ارگان‌های امنیتی کشور ما و از آن طریق و یا به شکل مستقیم در

---

^۱ رامسفیلد، یکی از محافظه‌کاران سرسخت ایالات متحده بود. او حتا در میان هم‌حزبی‌هایش نیز آدمی بود مورد مناقشه. تا جایی که بوش پدر در کتابی که در سال ۲۰۱۵ انتشار داد، گناه لشکر کشی‌های اشتباه‌آمیز پسرش جورج بوش را به گردن او انداخت. رامسفیلد، روی میز دفتر یک عکس بزرگ داشت از شبه جزیره‌ی کوریا که در شب توسط ماهواره گرفته شده بود. در این عکس، کوریای شمالی تاریک و تار بود، اما کوریای جنوبی پر از چراغ و روشنایی. او هر بار می‌گفت: "ببینید، شما می‌خواهید که کشور شما تیره و تار مانند کوریای شمالی کمونیستی تیره و تار باشد و یا این که مانند کوریای جنوبی روشن و چراغانی؟" من این عکس را چندین بار در دفتر وی دیده بودم. واقعیت این است که کوریای شمالی به گونه‌ی غم‌انگیزی تاریک و سیاه می‌نمود و کوریای جنوبی پر از نور و نشاط می‌نمود.

رسانه‌ها نفوذ داشتند به گونه‌ی منظم، همصدا و هم‌آوا علیه من کارزارهای تبلیغ و تخریب به راه بیندازند.

در ۳۰ دسامبر ۲۰۰۶ صدام حسین رییس جمهوری مخلوع عراق به جرم جنایات جنگی و نقض نظام‌مند حقوق بشر اعدام شد. اعدام وی، موجب رعب و وحشت بسیار میان آنانی گردید که در افغانستان نیز در معرض اتهام جنایات جنگی قرار داشتند. در این رابطه من دشمن اصلی آنان پنداشته می‌شدم. چرا که رییس جمهوری کرزی به تشویق من در دهم دسامبر همان سال موضوع رسیدگی به عدالت انتقالی را به مثابه‌ی برنامه‌ی دولت افغانستان در تالار رادیو و تلویزیون ملی اعلام داشت. واقعیت این است که بر بنیاد این برنامه، دو چیز موضوع‌های اصلی تلقی می‌شدند: یکی اذعان به ستم‌هایی که بعد از کودتای هفتم ثور تا سقوط رژیم طالبان بر مردم افغانستان روا داشته شده بود و موضوع دیگر، موضوع آشتی ملی بود. اما همه‌ی آنانی که در سه دهه‌ی گذشته به نحوی در معرض اتهام قرار داشتند از محاکمه و مبتلاشدن به سرنوشتی مانند صدام می‌ترسیدند. امنیت ملی افغانستان هم در این زمینه نقش منفی بازی می‌کرد. تا جایی که روزی حامد کرزی، زمانی که من مشاور او در امور بین‌المللی و مصروف تهیه‌ی متن عدالت انتقالی بودم، به من زنگ زد و گفت: رییس امنیت ملی موضوعی دارد و می‌خواهد با شما در میان بگذارد. گاهی که کرزی به گزارشی در مورد افراد توسط امنیت ملی اعتماد نداشت، چنین می‌کرد که فرد مورد اتهام را می‌خواست و گزارش را در حضور گزارش‌دهنده با او در میان می‌گذاشت. کرزی به رییس امنیت ملی افغانستان، جناب صالح، گفت: موضوع گزارش را با خود سپتا در میان بگذارید. رییس امنیت ملی به من گفت: "یکی از عوامل خارجی ما به ما اطلاع داده است که شما خلقت را انکار کرده‌اید." من

فهمیدم که وی چه می گوید. برایش گفتم: واقعیت طور دیگری است. روزی من در یک صحبت تلفونی با یکی از نمایندگان هالندی اتحادیه‌ی اروپا که می‌خواست جلسه‌ی صحبت روی تهیه‌ی سند عدالت انتقالی را به خاطر رفتن به کلیسا در سفارت ایتالیا به تعویق بیندازد، به شوخی گفتم که شما اروپایی‌ها ما مسلمانان را عقب مانده می‌گویید، در حالی که شما خدا را تا سطح یک انسان دارای زن و فرزند پایین می‌آورید. من با این نماینده شوخی کردم و گرنه من هرگز درباره‌ی باورهای دیگران به ابراز نظر نمی‌پردازم. واقعیت این بود که امنیت ملی افغانستان مکالمه‌ی تلفونی مرا ثبت کرده بود. (دنیای سیاست، دنیای عجیبی است. همان رییس امنیت ملی مورد حملات منظم کسانی قرار گرفت که به خاطر آن‌ها صدای مرا ثبت کرده بود و من هم به دلیل دیدگاه‌های روشن او در دفاع از امنیت و استقلال افغانستان از او دفاع کردم. کاری که هنوز ادامه دارد.)

ولسی جرگه‌ی افغانستان در ۳۱ جنوری ۲۰۰۷ منشور مصالحه و آشتی ملی را که بعداً توسط مشرانو جرگه نیز تأیید شد، به تصویب رسانید. متن این منشور را همان‌طور که تصویب شد و انتشار یافت بدون اصلاح لغزش‌های زبانی و ادبی نقل می‌کنم:

منشور مصالحه و آشتی ملی

بسم الله الرحمن الرحيم

تاریخ انسان‌ها در جریان فراز و فرودهایش گاهی شاهد حوادث تلخ ویرانگر جنگ و برخورد بین دول و یا ملل جهان بوده است. افغانستان نیز از قاعده مستثنی نبوده و در طول حیات سیاسی خویش بارها مورد

تجاوز زورمندان جهان قرار گرفته است که ملت عزیز ما با نثار جان و مال‌شان از این آب و خاک در برابر تجاوز بیگانگان دفاع نموده‌اند. در طول ۲۸ سال گذشته مردم افغانستان شاهد دو تجاوز خارجی بوده، از شمال توسط اتحاد شوروی سابق و از جنوب توسط تروریسم بین‌المللی که بیشتر از دو نیم دهه این ویرانیا و خونریزی‌ها دوام کرده و هنوز هم سایه سیاه و شوم جنگ حیات فردی و جمعی مردم را تهدید می‌نماید.

با توجه به دورنمای آینده دشوار و گسترش جنگ در بخش‌هایی از کشور و رشد زمینه‌های بی‌اعتمادی در لایه‌های مختلف اجتماع اکنون و ملت ما بیشتر از هر زمانی دیگر نیاز به یک طرح جامع برای تحکیم ثبات و مصالحه ملی دارد، چنانکه روشن است پایان هر جنگی صلح است و هر مصالحه می‌تواند بر معیارهای متناسب با عقاید، فرهنگ و عنعنات ملی آن کشور استوار باشد.

دولت و ملت افغانستان برای رسیدن به یک مصالحه مطمئن و نقطه پایان گذاشتن بر جنگ و تباهی می‌توانند از دو الگو و طرز‌العامل بهره بگیرند:

- از نظر اینکه مسلمان‌اند، از سیره پیامبر بزرگوار اسلام پس از فتح مکه معظمه که همه کسانی را که در مقابل اسلام و مسلمانان جنگیده بودند مورد عفو قرار داد.
- از نظر اینکه از جهت سطح زندگی سیاسی و سیستم حکومتی جزء کشورهای جهان سوم‌اند از الگوی مصالحه در افریقای [جنوبی] و کشور همسایه تاجکستان مبنی بر مصالحه و همدیگر بخشی. تا هنوز در جهت ایجاد زمینه صلح و همزیستی فرامین و میثاق‌هایی صادر و امضاً گردیده، مانند فرمان عفو عمومی در زمان حکومت

سیاست افغانستان؛ روایتی از درون / ۱۳۷

موقت مجاهدین به رهبری حضرت صبغت‌الله مجددی در سال ۱۳۷۱، معاهده بن مبنی بر آشتی و باهمی تمامی جناح‌های سیاسی در سال ۱۳۸۰، فرمان عفو عمومی عناصر معارض طالبان مورخ ۱۳۷۲، فرمان ایجاد کمیسیون تحکیم صلح و اخوت اسلامی مورخ ۱۳۸۴ توسط آقای کرزی، رئیس جمهوری اسلامی افغانستان و این فرامین و میثاق‌ها به [نوبه‌ی] خود موثر بوده ولی برای استحکام صلح و ثبات در کشور و ایجاد اطمینان برای همه طرفهای درگیر مبنی بر مصونیت آنان در صورت پابندی به قانون اساسی و قوانین نافذ کشور، باید گام‌های قانونی و شفاف بیشتر برداشته شود که زمینه‌های بی‌اعتمادی رفع گردیده و همه مردم، جناح‌های سیاسی، فکری برای تحکیم صلح و ثبات بیسج [بسیج] گردند.

اکنون که به همت ملت مسلمان افغانستان ارکان ثلاثه نظام جمهوری اسلامی افغانستان، قوه اجرائیه، مقننه و قضائیه تکمیل گردیده، شورای ملی افغانستان به عنوان یک گام موثر در جهت استقرار صلح و ثبات، تأمین مصالح علیای کشور، ختم خصومت‌های گذشته و حال و ارائه یک راه حل جامع که در برگیرنده تمامی اطراف بوده و پاسخ واقعی به نیازهای جدی کشور اسلامی ما باشد، موارد زیر را به عنوان منشور مصالحه و همزیستی ملی برای همه باشندگان این سرزمین تصویب می‌نماید:

۱. جهاد، مقاومت و مبارزات بر حق مردم ما در راه دفاع از دین و وطن، فرازهای شکوهمند تاریخ کشور بوده و از افتخارات بارز ملی مردم ما محسوب می‌شوند و باید به آن ارج گذاشته شده و سنگرداران آن تقدیر و در چوکات نظام جمهوری اسلامی افغانستان با آنان برخورد مناسب صورت گرفته و از هر گونه تعرض مصون بمانند.

۲. تمامی جناح‌های سیاسی و طرف‌های متخاصم که طی دو و نیم دهه جنگ به نحوی با هم درگیر بوده‌اند به منظور آشتی بین اقشار مختلف جامعه، تحکیم صلح و ثبات و آغاز زندگی نوین در تاریخ سیاسی معاصر افغانستان مشمول برنامه مصالحه ملی و همدیگر بخشی بوده و مورد تعقیب عدلی و حقوقی قرار نمی‌گیرند.

۳. گزارش‌های نادرست سازمان دیده بان حقوق بشر، که در باره رهبران جهادی و شخصیت‌های ملی کشور نشر گردیده ناشی از نیت مشکوک بوده، شورای ملی افغانستان آن را فاقد اعتبار اعلام می‌نماید.

۴. تمای کسانی که تا هنوز در مخالفت مسلحانه با دولت جمهوری اسلامی افغانستان قرار داشته و پس از این به پروسه مصالحه ملی پیوسته و به قانون اساسی افغانستان و قوانین نافذه کشور احترام می‌گذارند از مزایای مفاد ماده دوم این منشور برخوردار استند.

۵. هیچ گروه و جریان سیاسی از این منشور مستثنی نمی‌گردد.

۶. برای کمک به ختم خشونت‌ها و بی‌اعتمادی بین دولت و جناح‌های مخالف مسلح و تحکیم ثبات و مصالحه ملی کمیسیونی فوق العاده از سوی ولسی جرگه تعیین گردد تا زمینه پیوستن آنان را به پروسه تحکیم ثبات و مصالحه ملی مساعد [مساعد] گرداند.

۷. با تشکیل شورای ملی افغانستان تمام قوانین و میثاق‌های بین‌المللی با قانون اساسی و سایر قوانین افغانستان مقایسه

گردیده، و تنها قانونی برای دولت و مردم افغانستان الزام آور می‌باشد که به تصویب شورای ملی افغانستان برسد.

۸. ولسی جرگه افغانستان به منظور تقویه صلح و ثبات و ختم جنگ از تمامی گروههای مسلح مخالف دولت جمهوری اسلامی افغانستان دعوت به عمل آورد تا به پروسه تحکیم ثبات و مصالحه ملی افغانستان بپیوندند.

۹. ولسی جرگه افغانستان طرح ماین گذاری و کشیدن سیم خاردار در امتداد خط دیورند را راه حل مناسب برای کنترل و مهار کردن تروریزم ندانسته و باور دارد تا باید تروریزم از راه پرچیدن مراکز تعلیم، تجهیز و تمویل آن مهار و کنترل گردد.

۱۰. ولسی جرگه ضمن تاکید بر استقلال و تمامیت ارضی افغانستان، روابط حسنه و صلح آمیز با همسایگان را در صدر اولویت‌های خویش قرار داده و برای تحقق آن صادقانه تلاش می‌نماید.

۱۱. رسانه‌های همگانی باید مفاد منشور و مصالحه ملی را در نظر داشته و برای تقویه صلح و آشتی ملی تلاش نمایند.

۱۲. منشور مصالحه و آشتی ملی طی یازده ماده تصویب و قابل اجرا می‌باشد.

والسلام

در یک جلسه که من و رییس جمهور کرزئی، فاروق وردک رییس اداره ی امور، داوودزی رییس دفتر و زلمی رسول مشاور امنیت ملی حضور داشتیم، من به رییس جمهور گفتم که مصوبه‌ی شورا از لحاظ حقوق بین‌المللی اعتبار ندارد. رییس جمهور چیزی نگفت؛ وقتی که

می‌خواستیم از دفتر او برون شویم، گفت: وزیر خارجه منتظر باش کارت دارم. به من گفت که رهبران جهادی می‌گویند که جامعه‌ی جهانی و برخی از رسانه‌ها و کمیسیون حقوق بشر را که زیر رهبری "شعله" ای‌ها قرار دارد، شما تحریک می‌کنید و هدف شما کشاندن رهبران جهادی به پای میز محاکمه است. من برای رییس جمهور یک بار دیگر دورویی‌های برخی از همکاران او و بیشتر کشورهای غربی را تشریح کردم، هدف از برنامه‌ی صلح و آشتی افغانستان را که به "عدالت انتقالی" مشهور شده بود، تذکر داده بر این امر تاکید کردم که این کشور به آشتی ملی و گذشت نیاز دارد. باید بر زخم‌های قربانیان مرهم نهاد و این کار صرفاً از طریق آشتی ممکن می‌گردد. او از من خواست تا در این روزها زیاد سروصدا نکنم.

رهبران جهادی و عبدالرشید دوستم در ۲۳ فروری ۲۰۰۷ در غازی استدیوم برای حمایت از رهبران جهادی و پشتیبانی از منشور عفو شورای ملی، نمایش بزرگی را برگزار کردند. رهبران جهادی از رییس جمهور خواستند تا این طرح را توشیح و دست مخالفان مجاهدین را از حکومت کوتاه کند. رییس جمهوری کرزی به حواله دادن این طرح برای رایزنی‌های بیشتر از توشیح آن اجتناب کرد. من هم در یک مصاحبه گفتم که موضوع جنایات جنگی و نقض سیستماتیک حقوق بشر از منظر حقوق بین‌المللی شامل مقوله‌ی عفو نمی‌شود. حتا اگر این طرح مجلسین از پروسه‌های قانونی داخلی هم بگذرد، از منظر حقوق بین‌المللی اعتبار قانونی نخواهد یافت. دفتر نمایندگی سازمان ملل متحد در افغانستان یوناما نیز در برابر منشور عفو شورای ملی افغانستان با صدور اعلامیه عکس‌العمل نشان داد. در این اعلامیه آمده بود: "هیچ کسی به جز قربانیان جنگ‌های افغانستان حق ندارد افرادی که مسؤول نقض حقوق بشر هستند را مورد عفو قرار

دهد." به دلیل این که نماینده خاص سرمنشی سازمان ملل متحد در افغانستان آقای توم کنینگ عضو حزب سبزهای آلمان بود، موجب شد تا به وی و من حمله‌های فراوان از جانب رسانه‌های جانبدار گروه‌های یادشده، صورت بگیرد.

در ۲۲ حمل ۱۳۸۶ برابر یازدهم اپریل ۲۰۰۷ به دعوت آقای منوچهر متکی وزیر خارجه ی جمهوری اسلامی ایران از آن کشور دیدار کردم. در این دیدار یکی از موارد مورد تاکید من، موضوع رویکرد کشورهای همسایه در برابر حکومت افغانستان و برقراری روابط بین‌الدولتی صرف از این طریق بود. من با صراحت لازم به مقامات ایرانی گفتم که دوران فتور و گسست در افغانستان به پایان رسیده است؛ حالا زمانی است که باید به روابط دولتی از طریق دولت‌ها پرداخته شود. من به مقامات ایرانی گفتم که ما شواهدی داریم که ایجاد برخی از جنبش‌های سیاسی به کمک ایران صورت می‌گیرد و این امر به روابط دو جانبه آسیب می‌رساند. من تاکید کردم که من به عنوان وزیر خارجه ی جمهوری اسلامی و به عنوان یک میهن‌پرست افغان به روابط برابر و برادرانه میان دو کشور عمیقاً باور دارم، اما ما باید به مثابه ی دو دولت با هم برخورد بکنیم. داشتن روابط جانبی با گروه‌های سیاسی آن‌هم از جانب یک دولت دوست در کشور ما بازتاب خوب نخواهد داشت. در این باره در فصل روابط افغانستان و ایران بیشتر خواهم پرداخت.

وقتی از تهران به کابل برگشتم، مستقیماً به ارگ رفتم و به رییس جمهوری گزارش دادم. رییس جمهوری گفت که تو وظیفه‌ات را به عنوان یک وطن‌دوست انجام دادی، اما باید متوجه فشارهای ایران باشی. هنوز از رسیدن من به کابل چند روزی نگذشته بود که لحن مطبوعات معین وطنی در باره ی من تغییر کرد. کارزارهای بسیار

بی معنا و بی مفهوم برای مغشوش ساختن اذهان عامه از هر سو به راه افتادند. معاون اول رییس جمهور، آقای احمد ضیا مسعود، در مجلس وزرا به من گفت که "تو چه حق داری که به ایرانیان می‌گویی از جبهه‌ی ملی حمایت نکنید!" حامد کرزی که در جریان تمام قضایا قرار داشت گفت "اگر سپتا این کار را کرده باشد، معلوم می‌شود که انسانی وطن پرست است و وظیفه‌ی وطنی خود را ادا کرده است." من هم در پاسخ احمد ضیا مسعود، به جریان‌های مزدبگیر ایران و آی‌اس‌آی و به هر آنچه در این راستا می‌دانستم، اشاره کردم. چون سخنان معاون اول رییس جمهور همراه با اندکی تهدید بود، من هم گفتم که من از تبار سیاسی‌ای‌ام که به جز شهادت دادن هنر دیگری ندارد و از هیچ مزدبگیر بیگانه هم نمی‌ترسم. جلسه به تشنج گرایید و حامد کرزی سخنان مرا قطع کرد. راستی یکی از موارد دیگری که موجب تقابل من با معاون اول رییس جمهوری شد، موضوع مصاحبه‌ی من با خبرنگار ایرانی رادیو فردا بود. من در این گفتگو تقریباً چنین گفته بودم که من از مکتب انتقادی فرانکفورت می‌آیم و وظیفه‌ی خود می‌دانم تا نارسایی‌های اجتماعی را مورد انتقاد قرار بدهم. این گفته‌ی من مجوزی شده بود تا برخی از افراطیون با استناد به پیشینه‌ی فکری برخی از بنیان‌گذاران نسل اول و دوم مکتب فرانکفورت که رویکردهای نومارکسیستی داشتند، مرا تکفیر کنند. شایان یادآوری است، آن هم در شرایطی که رهبران این جریان‌های فکری با وزرا، جنرالان و افسران خاد یادگار دوران اشغال شوروی جبهه‌ی متحد می‌ساختند. آقای مسعود، روزی در دفتر رییس جمهور به من گفت "شما خود تان می‌گویید که از پیروان مکتب فرانکفورت هستید، اما می‌خواهید وزیر خارجه جمهوری اسلامی افغانستان بمانید، من اگر جای شما بودم کنار می‌رفتم." من هم برایش گفتم که

فرانکفورتی بودن من هیچ دلیلی برای کناره‌گیری نیست. من برای این آمده‌ام تا با غارت و ستم مبارزه کنم. گذشته از این‌ها آقای معاون رییس جمهوری شما چیزهایی شنیده‌اید و نمی‌دانید که این مکتب فرانکفورت چیست، بگذارید تا یک روز دیگر در این باره صحبت کنیم. مسعود خاموش ماند و چیزی نگفت. باید بگویم با این که من چندین بار با وی در تقابل قرار گرفتم، او یکی از آدم‌های بسیار باادبی است که من در کشورمان شناختم. در وجود احمد ضیا مسعود من برخوردهایی از روی عقده ندیدم. در واقعیت وی یکی از انسان‌های باتریه و آقازاده‌ی طبقه‌ی سیاسی برخاسته از دوران جهاد است. در مورد فرانکفورتی بودن من مقالاتی بسیار نوشته شد؛ مقالاتی به منظور تکفیر من. برخی از جوان‌ها هم چیزهایی نوشتند که از روی نادانی محض بود. ناراحت نشدم، چرا که می‌دانستم آگاهی آنان در سطح کتاب انسان تک‌بعدی مارکوزه در جا زده است و بسیاری نمی‌دانند که فرانکفورتی امروزی یعنی چه.

جمعی از رهبران مجاهدین و بقایای حزب دموکراتیک خلق در سوم اپریل ۲۰۰۷ دست به ایجاد یک تشکیل به نام "جبهه‌ی ملی" زده بودند. استاد ربانی به حیث رییس این جبهه انتخاب شده بود. وقتی تشکیل جبهه اعلام شد، رییس جمهوری مصروف دیدار از هند بود. پیش از سفر به هند گزارش‌های زیادی مبنی بر این که یک عده می‌خواهند به کمک ایران دست به ایجاد یک تشکیل سیاسی بزنند، وجود داشت. امنیت ملی افغانستان گزارش‌هایی از این دست را به رییس جمهوری داده بود، افزون بر آن برخی از افرادی که توسط مقام‌های خارجی تشویق شده بودند تا به این جبهه پیوندند، رییس جمهوری را در جریان قرار دادند. وقتی ما از هند برگشتیم، پیش از آن که به سوی کنفرانس مطبوعاتی برویم، من به رییس جمهور گفتم که خبرنگاران از شما حتما

راجع به تشکیل جبهه‌ی متحد می‌پرسند، به نظر من بهتر است بگویید که افغانستان یک کشور دارای قانون و دموکراسی است، هرکس حق دارد دست به تشکیل احزاب و تشکلات سیاسی بزند. من برای جبهه‌ی ملی آرزوی موفقیت دارم. باور من این بود که ایجاد این جبهه، یک حرکت واکنشی است و اختلافات درونی آن آن قدر زیاد است که به زودی از هم فرو می‌باشد و نباید با مخالفت با آن زمینه‌ی رشد و قوام آن را فراهم کرد. جالب این جاست، با وجود آن که رییس جمهوری خلاف مشوره‌ی من عمل کرد، رهبران جبهه، انتقاد رییس جمهوری را بیشتر نظر من می‌دانستند. به خصوص نظر او در مورد عضویت اعضای حکومت در جبهه و مسایلی که به باور وی نشان از یک رویکرد فدرالی داشتند، موجب ناراحتی بیشتر او شده بودند. من اگر موضوع وابستگی تشکل‌ها به شماری از کشورها و یا باج‌گیری برای رسیدن به مقام‌های دولتی نباشد، شدیداً طرفدار ایجاد احزاب و جبهه‌ها هستم. بدون احزاب سیاسی در جهان کنونی استقرار یک دموکراسی پایدار و هدف‌مند ناممکن است.

در همین اوضاع، چند تن از وکلای هرات و وکلای منسوب به جناح‌های روشنفکری جداگانه آمدند و به من گفتند که رییس اداره‌ی امور فاروق وردک و همکاران او، به ویژه آقای رویدار همراه با جمعی از رهبران جهادی و وکلای نزدیک به ایران در پی سلب اعتماد از شما در ولسی جرگه هستند. این عده گفتند که آقای وردک ادعا دارد که وی به دستور حامد کرزی این کار را می‌کند. من از این که حامد کرزی از جریان خبر ندارد، مطمئن بودم، اما این امر برایم قابل درک نبود که چگونه رییس اداره‌ی امور می‌تواند بدون اجازه‌ی رییس جمهور دست به چنین عملی بزند. روز دیگر یکی از وکلای منسوب به حزب اسلامی نیز برایم عین مطلب را گفت، صدای

تلفونش را بلند کرد و در حضور من به فاروق وردک زنگ زد و از وی پرسید که آیا رییس جمهور موافق سلب اعتماد از سپتا می باشد؟ فاروق وردک با نثار چند فحش ناموسی به من، بر این امر تاکید کرد و گفت رییس جمهور از این که این کمونیست را پیشنهاد کرده بود، پشیمان است و به من اکیدا دستور داده است، تا کشور را از این مصیبت نجات دهم. وی شروع کرد به شمارش نام‌های تمام بزرگان جهادی که در این رابطه با وی موافق اند.

من رییس جمهور را در جریان قرار دادم، وی به من گفت "تو از جنگ ایدیولوژیک دست بردار نیستی؛ فاروق وردک هرگز دست به چنین خیانتی نمی‌زند." چند روز نگذشته بود که ریاست پارلمانی وزارت امور خارجه لیست طولانی از وکلایی که به بهانه ی تداوی در دو ماه گذشته با خانواده‌های شان به هند فرستاده شده بودند و مصارف آن‌ها نیز از بودجه دولت از طریق اداره‌ی امور پرداخته شده بود را، در اختیارم گذاشت. من به این توطئه‌ها در آغاز زیاد اهمیت نمی‌دادم. برای سلب اعتماد از من هیچ دلیل موجهی وجود نداشت و من هم گمان می‌کردم که وکلان نیز ناگزیر خواهند بود تا در مطابقت با قانون اساسی دلایل موجهی را پیدا کنند و تصور دیگرم این بود که طرح این توطئه یک فشار سیاسی است و می‌گذرد. من به جبهه ی متحد، رشوه‌خواران، جانبداران ایران و آنانی که از اعدام صدام حسین به هراس افتاده بودند و همچنین آنانی که در درون دستگاه قدرت مرا مخل کارشان می‌دانستند، زیاد بها نداده بودم. این سیاست من صادقانه بود و صادق بودن در کشور ما بهای سنگینی دارد. مشکل من این بود که نمی‌خواستم همرنگ جماعت باشم.

تبلیغات ناروا حتا زمانی که من برای انجام مسایل شخصی در برون از کشور بودم، ادامه یافتند. ترکیه برای من کشور بسیار عزیز است. من

یک رنگ‌ترین و با صفات‌ترین انسان‌ها را در این کشور یافتم. دوستان بسیار با صفا و صمیمی در این کشور دارم. انسان‌های درست‌پندار، مهمان‌نواز، راست‌کار و عزیز. در دورانی که وزیر خارجه بودم، دختر یکی از دوستان ترک من خواست تا شاهد نکاح او باشم. من هم با همسر و دخترم به ترکیه رفتم تا در مراسم عروسی دختر دوستم شرکت کنیم. سال ۲۰۰۷ بود، بی‌خبر از همه‌جا، یک روز صبح اخبار افغانستان را از طریق صفحات انترنیتی مطالعه می‌کردم که چشمم به مقاله‌ای افتاد که در آن تقریباً این متن نوشته شده بود: سپنتا از کار برکنار می‌شود... یک منبع دقیق گفت دولت آلمان که سپنتا تابعیت آن را دارد وی را احضار کرده است و وی نیز دیروز از کابل به آلمان پرواز کرد. (نقل به معنا است) من می‌دانستم که این کار بخشی از جنگ روانی و استخباراتی است و بر آن خندیدم. یادم نرفته بگویم که من در نوامبر ۲۰۰۷ پاسپورت آلمانی‌ام را پس دادم. روزی در شورا در برابر سوال یکی از وکلا گفتم که کسی از من نخواست است که از تابعیت آلمانی‌ام صرف نظر کنم، اما من این کار را کرده‌ام و باید یادآوری کنم که این کار از منظر حقوقی زیاد پر معنا نیست، چرا که اگر من بخواهم، می‌توانم پاسپورتم را پس بگیرم.

در همین اوضاع ایران شروع به اخراج مهاجران افغان از آن کشور کرد. هر روز دسته‌دسته شهروندان افغانستان از ایران اخراج می‌شدند. نهادهای ایرانی خلاف توافق‌نامه‌ی سه‌جانبه میان افغانستان، ایران و کمیسیون مهاجران سازمان ملل متحد دست به این کار می‌زدند. مقامات ایرانی به اعتراض‌های دیپلماتیک افغانستان نیز وقعی نمی‌گذاشتند. تعدادی از وکلای ولسی جرگه پیشنهادی را به مجلس به منظور احضار وزیر خارجه و وزیر امور مهاجران ارائه دادند. من به مجلس رفتم و توضیحات لازم را دادم. در همان جلسه بیشتر از همه‌ی

آنانی که افرادشان را مقرر نکرده بودم، همراه با مدافعان سیاست‌های ایران در افغانستان سر و صدا می‌کردند. به سیمای تک تک آنانی که من فرزندان و یا نزدیکان بی‌سواد و کم‌سوادشان را مقرر نکرده بودم، می‌نگریستم و به سخن‌فراکنی‌های آنان گوش می‌دادم. بدین گونه در دهم ماه می ۲۰۰۷ مورد استیضاح ولسی جرگه قرار گرفتم. در دور اول مخالفان نتوانستند به اکثریت دست بیابند. یکی از معاونان ولسی جرگه که از خویشاوندان رییس جمهوری بود، در پیش روی کامره‌ها، بر روی یکی از کارت‌های رای‌گیری با قلم خط کشید تا بدین وسیله جریان رای‌دهی را مشکوک جلوه دهد، ولی باز هم مخالفان به اکثریت دست نیافتند و تصمیم گرفته شد تا روی آن موضوع خلاف اصول وظایف داخلی شورا، دوباره رای‌گیری شود.

من بعد از ظهر همان روز به رییس جمهوری گفتم که، تمام کارزار علیه من از دفتر شما سازماندهی می‌شود، از این رو من کنار می‌روم. تقاضای کناره‌گیری‌ام از مقام وزارت خارجه را به رییس جمهوری تقدیم کردم. رییس جمهوری گفت: "هرکس می‌داند که این کار ناشی از یک توطئه و مغایر قانون اساسی کشور است. اگر من استعفا می‌دهم شما را بپذیرم، هیچ وزیر دیگر نمی‌تواند کار کند. قبولی استعفا می‌شود شما به معنای تسلیم شدن به یک عده قانون‌شکن و سواستفاده‌گر است." رییس جمهوری به فاروق وردک تلفون کرد و گفت "گزارش‌هایی وجود دارد که تو در کارزار سلب اعتماد از سپنتا فعال استی، من از تو می‌خواهم تا از همین لحظه خلاف آنچه تا حال کرده‌ای عمل کنی" و گوشی را به من داد و گفت "خودت با او صحبت کن." فاروق وردک بسیار برآشفته به من گفت که "من هیچ مداخله ندارم، اما تو ذهن رییس جمهور را نسبت به من خراب می‌کنی و..." وقتی مکالمه‌ی تلفونی بسیار غیردوستانه به پایان رسید، من به رییس

جمهوری گفتم که این آقا سردسته‌ی توطئه‌گران است و دو نفر دیگر از نزدیکان رییس جمهوری را نیز نام گرفتم که در این کار شامل اند. دو روز بعد ولسی جرگه مجدداً رای گیری کرد و به من رای عدم اعتماد داد. رییس جمهوری نیز این تصمیم ولسی جرگه را خلاف قانون اساسی دانست و موضوع را به ستره محکمه راجع کرد. شورای عالی ستره محکمه نیز در جلسات برگزار شده در بیست و بیست دوم ثور ۱۳۸۶، تصمیم ولسی جرگه را مغایر با قانون اساسی و طرزالعمل داخلی ولسی جرگه دانست.

در این جا بخش‌هایی از حکم ستره محکمه را بدون آنکه لغزش‌های ادبی و دستوری آن را اصلاح کنم، نقل می‌کنم:

"... شورای عالی ستره محکمه چنین استدلال و ایضاح می‌دارد که: قانون اساسی در ماده ۹۲ حکم می‌کند: ولسی جرگه به پیشنهاد بیست فیصد کل اعضا می‌تواند از هر یک از وزرا استیضاح بعمل آورد. هرگاه توضیح ارایه‌شده قناعت‌بخش نباشد ولسی جرگه موضوع رای عدم اعتماد را بررسی می‌کند.

رای عدم اعتماد از وزیر باید صریح، مستقیم و بر اساس دلایل موجه باشد، این رای با اکثریت آرای کل اعضای ولسی جرگه صادر می‌گردد. آنچه از منطوق روشن این ماده به دست می‌آید این است که:

۱. در صورت توضیح ارایه‌شده طوریکه عبارت (بررسی می‌کند) می‌رساند باید درست و عمیقانه تحلیل گردد زیرا در این مرحله موقف ولسی جرگه مانند یک محکمه ملی است که در موارد اجرای وظایف مشخص یک وزیر که بصراحت ماده ۷۷ قانون اساسی نزد ولسی جرگه مسؤل است، استیضاح می‌نماید اگر توضیح وزیر در انجام اموریکه بحکم ماده ۷۷

قانون اساسی از وظایف مشخص وی بوده مدلل و قانع کننده تلقی نگردد وزیر موصوف مسول عدم اجراء امور مربوط و مقصر در انجام وظیفه مشخصه اش محسوب می گردد. درینحال صلاحیت قانونی شورای ملی است که دوام وظیفه وزیر را تحمل می نماید و یا اینکه رای عدم اعتماد او را بررسی می کند و در صورتیکه تصمیم بگیرد که توضیحات ارائه شده قناعت بخش نیست موضوع را موکول به رای دهی عدم اعتماد می سازد. و همین رای گیری عدم اعتماد در حقیقت حکم نهائی این محکمه ملی است که صادر می گردد اما مشروط بر اینکه مدلل به دلائل موجهی که در بالا گفته آمدیم بوده صراحت و روشنی کامل داشته باشد و مستقیماً مربوط به قصور ناشی از عدم انجام وظیفه مشخص وزیر باشد نه اینکه ناشی از اجرات و یا اعمال شخص و یا اشخاص و یا مرجعی که زیر بر اعمال ایشان کنترل ندارد باشد و رای عدم اعتماد اکثریت کل اعضای ولسی جرگه را داشته باشد.

۲. چنانکه در سوالات مطروحه مقام ریاست جمهوری تذکر یافته اگر استیضاح وزیر خارجه در ارتباط بوضع نابه سامان و قابل تاسف اخراج مهاجرین از ایران که ناشی از اراده و تصمیم دولت جمهوری اسلامی ایران صورت گرفته است، باشد که نتیجه آن موجب عدم اعتماد از وی گردیده است باید پذیرفت که ممانعت از این امر و توقف آن خارج اراده و دور از صلاحیت وظیفه مشخصه وزیر مذکور بوده نباید در این امر مقصر خوانده می شد و این امر نمی تواند دلیل موجهی برای عدم اعتماد از وزیر گردد، زیرا از یک طرف اخراج مهاجرین که مسلماً در نتیجه تصمیم گیری دولت ایران انجام

شده مستقیماً به ساحه کاری وزیر خارجه ارتباط ندارد، و از طرف دیگر جلوگیری و ممانعت حکومت ایران از اتخاذ تصمیم آن کشور از وظایف مشخصه وزیر خارجه دولت افغانستان بحساب نمی‌رود. و جانب سوم اینکه قرار توضیحاتیکه در مقدمه دادیم وزارت خارجه بصورت مفصل و دوامدار تماس‌ها و فعالیت دپلوماسی خویش را در رابطه بامور مهاجرین طوریکه مطابق ماده ۷۷ قانون اساسی از وظایف مشخصه آن بوده انجام داده و درین باره قصوری را مرتکب نگردیده است. پس اینکه این امر دلیل عدم اعتماد از وی باشد توجیهی است بیرون از صراحت قانون.

موضوع رای عدم اعتماد که روز پنجشنبه ۲۰ ثور ۱۳۸۶ روی آن رای گیری صورت گرفت با در نظر داشت اینکه جمعا ۱۲۴ رای مبنی بر عدم اعتماد بوده و در حال رد یک رای مشکوک و باطل اکثریت آراء کل اعضای ولسی جرگه را احتوا نمی‌کند خود بخود قضیه را ساقط می‌سازد زیرا مجموع کل اعضای ولسی جرگه در حال حاضر ۲۴۸ نفر تثبیت شده و ۱۲۴ رای مخالف در برابر ۱۲۴ رای باقی مانده دیگر تعارض مینماید که خود بخود از نظر مویدات حقوقی منجر به اسقاط است و باز هم روی اساسات حقوقی چه از نگاه منابع متعارف حقوق اسلامی و چه از نگاه حقوق بین‌الملل، وقتی رای الزام و رای عدم الزام باثر تعارض متساویانه ساقط می‌گردند براثت ذمه حالت اصلی می‌گردد. و اینکه یک رای، مشکوک و در محل بطلان بوده سوالی نیست زیرا طرز العمل شناخته شده خود مجلس محترم ولسی جرگه در تمام موارد اجراات رای گیری شان طول دو سالی که فعالیت دارند همین

رویه را قبول و بکار برده اند و بالخصوص که خود مجلس محترم قضیه را مجدداً بتاريخ ۲۲ ثور ۱۳۸۶ به رای گیری مجدد قرار داده اند ورنه اگر حایز اعتبار می بود چرا بار دوم رای گیری می کردند.

۳. باز تباط رای گیری مجدد با نصاب حضور متفاوت و کلای محترم باید امعان نظر کرد که متأسفانه این رای گیری صبغه حقوقی و قانونی ندارد چه در رای گیری روز ۲۰ ثور که پیرامون آن توضیح داده شده مجلس اصدار حکم بمشابه یک مجلس استیضاحیه جزائی خاتمه یافته تلقی شده و محلی به اجلاس و رای گیری مجدد در مورد عین قضیه فیصله شده دیده نمیشود زیرا در این دور مجدد یکعده و کلای تشریف داشته اند که در جلسه روز قبل حضور نداشته و از محضر استیضاح و جوابات توضیحی که آیا مدلل و معقول بوده و موجه پنداشته میشود و یا خیر؟ معلوماتی نداشته اند چگونه می توان عادلانه و قانونی پنداشت که حکم مجلس استیضاحیه بدون معلومات از توجیه و استدلال صادر گردد. و از طرف دیگر فقره اخیر ماده شصت و پنجم طرز العمل مصوب ولسی جرگه واضحاً مشعر است که «بعد از اعلان نتایج رای گیری موضوع تصویب شده، بحث دوباره صورت نمی گیرد» در حالیکه نظر به استدلال ماده دوم این ارزیابی، رای گیری روز ۲۰ ثور ۱۳۸۶ با نتیجه ۱۲۴ رای عدم اعتماد و ۱۲۴ رای مقابل آن که مین کدام الزامی نبوده مساویانه به پایان رسیده و قضیه را ساقط ساخته است هیچ محلی به رای گیری مجدد ۲۲ ثور دیده نمی شود.

۴. دلیل حقوقی و قانونی دیگر این است که تدویر مجلس مجدد به منظور رای گیری در عین موضوع خاتمه یافته حیثیت تجدید نظر بر حکم استیضاحیه صادره قبلی را دارد. از نظر پرنسپ های حقوقی و صراحت قانونی با استفاده از قیاس قانونی به قضایای جزایی تجدید نظر باید صرف بمفاد محکوم صورت بگیرد نه بضرر آن که روی این استدلال اتکا به آرای مجلس ۲۲ ثور مبنی بر توثیق و توجیه عدم اعتماد موافق با مویدات حقوقی نیست."

با این هم در پی صدور حکم ستره محکمه من به رییس جمهوری مراجعه کرده، مجددا استعفایم را تقدیم کردم. من گفتم که بر اساس حکم ستره محکمه، اقدام مغایر قانون اساسی ولسی جرگه ملغی گردید، اما برای من دیگر آن شور و هیجان برای ادامه کار نمانده است. دقیق یادم است که گفتم من نمی خواهم برای سه سال دیگر در تقابل با سندیکای رشوه گیران، جنگ سالاران و قاچاق چیان کار کنم. رییس جمهور برایم گفت که "خوب چند ماهی ادامه بدهید تا کسی گمان نکند که شما تسلیم زور شدید." برای من بسیار جالب بود که پس از تصمیم ولسی جرگه افراد زیادی مرا متهم به قانون گریزی و عدم احترام به قانون کردند، در این راستا مقاله ها نوشتند. حتا برخی از آن عده از اعضای جامعه ی مدنی و قلم به دستانی که از سیاستمداران افغانستان باج گیری می کردند، هر زمانی که تقاضای شان در رابطه با تقرر خودشان و یا اعضای خانواده شان به خدمات دیپلوماتیک قبول نمی شد در این باره می نوشتند و ناسزا می گفتند. حتا یکی از استادان دانشکده ی حقوق که با پاسبان وزارت خارجه درگیری لفظی پیدا کرده بود، شب در تلویزیون مرا متهم به فساد و نیپوتیسم کرد. در این کشاکش، زنده یاد استاد اخگر که با تصمیم من در باره ی کار با

حکومت افغانستان شدیداً مخالف بود، شبی به خانه آمد و گفت: "نو نظر مرا در باره ی کار کردنت با این حکومت می‌دانی. اما حالا زمان آن است تا سخت و استوار بایستی و از خودت در برابر این حلقه ی زورگویان دفاع کنی". استاد خود نیز روز بعد در روزنامه ی هشت صبح مقاله‌ای در دفاع از من زیر عنوان "دشمن طاووس آمد پراو" نوشت. جمعی از روشنفکران از من دفاع کردند اما بسیاری سکوت کردند و یا علیه من نوشتند.

واقعیت این است که در پی این حادثه دیگر برای من هم آن شور و هیجان نمانده بود و آرمان‌گرایی برای اصلاحات به روزمرگی و اداره‌ی امور روزانه و حفظ خود از آلودگی‌های بسیار مروج در سیاست افغانستان کاهش یافته بود. تمام تلاشم این بود که تا در سطح دیگران سقوط نکنم؛ اما تلاش برای این که وزارت خارجه را به یک نهاد استثنایی و نمونه در میان نهادهای دولت تبدیل کنم، دیگر بخشی از خاطراتم بود. فقط به چند کورس زبان، برگزاری امتحان کنکور و معرفی چند تن از دیپلمات‌های برجسته که از پول و دارایی ملت سو استفاده کرده بودند، به سارنوالی، ارتقای شفافیت در مسایل مالی و سعی به منظور حرفه‌ای ساختن فعالیت‌های دیپلمات‌های ما، طرح برخی از موازین کلی سیاست خارجی افغانستان، اجتناب از استخدام مشاوران بیگانه در وزارت امور خارجه، گشایش دروازه‌های وزارت خارجه به روی شهروندان با استعدادی که سال‌ها به دلیل تبعیض و نژادگرایی به گونه‌ی گسترده از خدمت در وزارت خارجه افغانستان محروم بودند و همچنین توجه به ارتقای تعداد کارمندان زن به امید کاهش تبعیض جنسیتی مسایلی بودند که در اولویت کاری من قرار گرفتند.

در راستای اصلاحات مالی و تفتیش و بررسی‌ای که من جدا در وزارت خارجه و نماینده‌گی‌های آن آغاز کردم، تنها سفیری که بدهی‌هایش را به وزارت خارجه افغانستان پرداخت کرد، احمد ولی مسعود بود. مسعود سفیر افغانستان در لندن بود، وی به دلیل اشتغال‌های سیاسی‌اش، به مسایل مالی و اداری سفارت توجه لازم را مبذول نداشته و تمام امور را به معاونش سپرده بود. معاون او نیز به حد کافی از حساب سفارت برداشت کرده بود. نزدیک به هشت صد هزار دالر بدون مجوز قانونی برداشت شده بود؛ اما مسعود تمام بدهی را به حساب دولت واریز کرد. سفرای دیگر که سو استفاده کرده بودند و من آن‌ها را به سارنوالی معرفی کرده بودم، همه بعد از این که من از وزارت خارجه رفتم با احراز مقامات گوناگون برگشتند و یا این که فراری امریکا شدند.

دوران کار در وزارت خارجه افغانستان از غم‌انگیزترین و دردآورترین روزهای زندگی من است. در هیچ جایی با آن‌همه تهمت، افترا، توهین، دروغ و جعل روبه‌رو نشده بودم که در وزارت خارجه تجربه کردم. اگر چه می‌دانستم که چرا چنین است. سیاست دموکراتیک در سرزمینی که در آن روابط پاتروناژ حاکم باشد، دشوار است. من در دوران تصدی وزارت امور خارجه یک بار دیگر هم بر اساس توافقی که با رییس جمهوری داشتم، از وی خواستم تا استعفای مرا بپذیرد، اما وی به من گفت آن‌چه را که آغاز کرده‌ایم باید با هم به آخر برسانیم. من به وی گفتم که من از مرکز مطالعات منطقوی دانشگاه نیویورک دعوت‌نامه دارم تا در آن‌جا کار کنم و برای من از لحاظ انسانی و هم از لحاظ شخصی بهتر است تا برای مدتی در برون از کشور باشم؛ اما او این امر را توطئه‌ی امریکا علیه خود تلقی نموده با رفتن من شدیداً مخالفت کرد. من هم بر اساس همان تعهد سستی که

به وی داشتم، ماندم؛ ماندم؛ اما با اکراه. اگر چه با برخی از سیاست‌های حامد کرزی، به ویژه برخورد او با طالبان، مسایل دموکراسی، امریکا و موضوع عدم مبارزه با فساد هیچ توافق نداشتم و این عدم توافق را نیز آشکارا اعلام می‌کردم، اما با او به همکاری ادامه دادم و کوشش کردم با حفظ آرا و افکار خودم به عنوان انسانی وفادار به قانون و میهن کار کنم. بسیار از خود پرسیده‌ام که آیا با پیوستن به کار دولتی کار خوبی کردم؟ این پرسش را هنوز هم گاهی از خود می‌پرسم. واقعیت این است که من از کار با حکومت آقای کرزی علی‌رغم تفاوت‌ها و نارسایی‌ها، پشیمان نیستم. من در یکی از دشوارترین مرحله‌های تاریخ معاصر کشور ما خواستم به وطنم خدمت کنم. برخی‌ها می‌خواهند از طریق انقلاب به این کار پردازند؛ برخی می‌خواهند روشن‌گری و انتقاد بکنند؛ اگر چه در کشور ما تعدادشان از انگلستان یک دست هم کمتر است. من خودم را سیاست‌مدار می‌انگاشتم و می‌خواستم در مقام‌های تصمیم‌گیرنده باشم و بر فعل و انفعالات سیاسی و اجتماعی از آن طریق موثر واقع شوم. من فکر می‌کنم که چنین تصمیمی حق هر شهروند است؛ و چنین کاری در نفس خود نه تنها مغایر با دموکراسی و حقوق شهروندی نیست، بل که مسؤولیت و وظیفه‌ی هر سیاست‌مداری است که در پی مشارکت در قدرت سیاسی باشد تا بتواند از آن طریق به منظور تحقق عدالت و رفاهی انسان به شهروندان خدمت کند. من خودم را سیاست‌مداری با پیشینه‌ی اکادمیک می‌دانم، همان‌گونه که در سراسر دنیا هزاران تن از زندگی دانشگاهی به سیاست روی آورده‌اند و بر عکس. هیچ قانون و قاعده‌ای اکادمیسین را از مشارکت در دولت‌داری منع نمی‌کند. این یک توهم و باور پیش‌مدرن است که چنین رویکرد زاهدانه را سیاست دموکراتیک می‌پندارد. من هیچ‌گاه خودم را به زندگی انزواطلب،

قدرت پرهیز برخی از روشنفکران ملزم ندانسته‌ام و به عنوان شهروند حق دارم چنین باوری داشته باشم. آن‌چه در قدرت سیاسی بد است، استفاده از آن بر ضد سعادت انسان و رهایی شهروندان و گریز از مسؤولیت‌پذیری برای جامعه است. من سیاست را تلاشی برای تحقق سعادت جمعی در یک فرایند رهایی‌بخش می‌دانم و امکان رسیدن به چنین هدفی و درجه‌ی تحقق چنین آرمانی نمی‌تواند با توازن قوای اجتماعی تغییر طلب و ضد ترقی‌بی‌رابطه باشد.

جنرال دوستم در اواخر سال ۲۰۰۸ با یک سلسله اقدامات ناروا موجب دردسرهای فراوان شد. رییس جمهور از من خواست تا با ترک‌ها در این باره صحبت کنم و از آن‌ها بخواهم تا کاری نکنند که دوستم از افغانستان برون شود. من به انقره رفتم. با عبدالله گل رییس جمهور آن کشور که از دوران وزارت خارجه‌اش با هم دوستی داشتیم، دیدار کردم. در صحبت میان ما، ترک‌ها تاکید کردند که در انتخابات آینده در حدودی که روابط بین‌المللی ایجاب می‌کند از آقای کرزی حمایت کنند. عبدالله گل گفت: "آرزوی ترکیه این است تا افغانستان بر مشکلات جاری غلبه کند و همچنین بر مشکل دوستم. وی افزود که دوستم آدم بسیار آلوده و کثیفی است. باید مشکل وی حل شود. ما جنبش ملی اسلامی را تشویق کردیم تا کنگره‌ی حزبی برگزار کند، فعلا رییس جدید انتخاب شده است. این یک قدم خوب است. ما خواهان وحدت ملت افغانستان هستیم. به دوستم اجازه داده شود تا از کابل به شمال برود و ما باز او را برای تداوی به ترکیه می‌آوریم." خانه‌ی دوستم به دلیلی توسط نیروهای پولیس محاصره شده بود که وی بعد از باده‌نوشی فراوان همراه با هم‌پیاله‌هایش به خانه‌ی یکی از ترک‌تباران در وزیر اکبرخان حمله کرده و وی را با شیوه‌های بسیار بدوی بی‌عزت ساخته و بعدا به خانه‌اش برگشته بود. نیروهای وزارت

داخله خانه‌ی او را محاصره کردند؛ اما بیشتر از آن کاری در برابر قانون‌شکنی‌های وی صورت نگرفت. پس از این توافق با ترک‌ها، وزارت داخله‌ی افغانستان به محاصره‌ی منزل دوستم پایان داد. وی نخست به شمال و بعداً به بهانه تداوی به ترکیه رفت و ترک‌ها هم وی را به گونه محترمانه نگهداشتند. دوستم به ترکیه رفت، اما حامد کرزی به دلیل این که در انتخابات سال ۲۰۰۹ به آرای او نیاز داشت، دوباره تقاضای برگشت او را نمود و بدین گونه دوستم علی‌رغم مخالفت ایالات متحده به افغانستان برگشته شد.

مشاور امنیت ملی جمهوری اسلامی افغانستان

دومین انتخابات ریاست جمهوری افغانستان در هفدهم سپتامبر ۲۰۰۹ برگزار شد. برای بسیاری ها روشن بود که حامد کرزی برنده ی این انتخابات خواهد بود و من هم مصمم بودم که دیگر به حیث وزیر خارجه کار نکنم، اما اعلام نتایج انتخابات به دو دلیل به ابتداء کشانده شد. دلیل نخستین این بود که ریچارد هالبروک و رهبری جدید ایالات متحده ی امریکا مصمم بودند تا از به قدرت رسیدن دوباره حامد کرزی جلوگیری کنند و از سوی دیگر در برخی از مناطق به درجات گوناگون تقلب صورت گرفته بود. ناگفته نمی گذارم که تقلب در مقایسه با آنچه بعدا در انتخابات ۲۰۱۴ به وقوع پیوست، بسیار ناچیز بود. نارسایی های انتخابات ۲۰۰۹ مایه ی شرمندگی بودند، اما در حد واقعیتهای کشورهای در حال جنگ جهان سومی، انتخابات قابل قبولی بود. در فرجام حامد کرزی به حیث رئیس جمهوری و مارشال فهیم به حیث معاون اول و استاد خلیلی به حیث معاون دوم انتخاب شدند. مراسم تحلیف رئیس جمهوری جدید در ۲۸ عقرب ۱۳۸۸ برابر با نوزدهم نوامبر ۲۰۰۹ برگزار شد.

پس از این مراسم گفتگوها برای تشکیل کابینه‌ی جدید آغاز شد. روزی در دفتر رییس جمهوری، معاونانش، دکتور مدبر، داوودزی و من نشسته بودیم. مارشال فهیم به من گفت ما شما را وزیر خارجه‌ی وطن دوست و شایسته می‌دانیم و همه تصمیم گرفته‌ایم تا مشترکاً از شما حمایت کنیم و در شورا هم خود ما برای شما کمپاین کنیم. من از اعتماد رییس جمهوری، شخص مارشال و معاون دوم رییس جمهوری تشکر کردم و گفتم من به عنوان انسان آن‌قدر زخمی و آزرده شده‌ام که دیگر هرگز آماده نیستم در مقام وزیر امور خارجه کار کنم.

در مورد مارشال فهیم سخنان بسیار گفته شده است. به ویژه دوستان من در حلقه‌های حقوق بشری و همچنان برخی از مقامات خارجی. واقعیت دورویی برخی از حلقه‌های خارجی آن بود که همیشه در پی داشتن روابط نیک با وی بودند و مخالفت آن‌ها با وی بیشتر از موضع رای‌دهندگان کشورهای خودشان بود، ولی می‌خواستند طوری تداعی کنند که دیپلمات‌های آن‌ها حاضر نیستند با وی همکاری کنند و این حکومت افغانستان است که از وی دست‌بردار نیست. یک واقعیت را نباید از یاد برد که امریکایی‌ها با نامزدی مارشال فهیم به حیث معاون اول رییس جمهوری مخالف بودند و این موضوع را با حامد کرزی نیز در میان گذاشتند. مارشال آدم بسیار رک و راستی بود، آدم یک‌رنگ و یک‌روی. وقتی با او صحبت می‌کردی، می‌دانستی که با چه کسی طرف هستی. او از دورویی‌هایی که من در برخی از هم‌زمانش دیدم، مبرا بود. بدون شک که مارشال آدم باورمند به دموکراسی نبود، اما همیشه می‌شد فهمید که او چه می‌خواهد و نظراتش چیست. من همیشه به انسان‌هایی که بر روی باورهای شان می‌ایستند و لو این باورهای آن‌ها در نقطه مقابل نظرات من باشند، احترام می‌گذارم و همیشه از دلقک‌بازی‌ها و دورویی‌های افراد فاقد رنگ سیاسی نفرت

داشته‌ام. یکی دیگر از مشخصات مارشال این بود که با اتکا به حافظه‌ی نیرومندش می‌توانست در هر مناسبتی قصیده و یا غزلی از بر بخواند. آدم حیرت می‌کرد که آدم جنگی مثل او چگونه شیفته‌ی نازکی‌های شعر فارسی است.

استاد خلیلی معاون دوم رییس جمهوری آدم محترم و آرام بود. اغلب کوشش می‌کرد از تقابل اجتناب کند. من همیشه به سخن ایرانیان سر به سرش می‌گذاشتم و می‌گفتم این ادامه‌ی همان فرهنگ تقیه است. او می‌خندید و می‌گفت: من می‌دانم که اصل کار به دست "حلقه خاص" است، چه بگویم. منظور او از حلقه‌ی خاص، خرم، مدیر، انجنیر ابراهیم و من بودم. در برون هم چنین برداشتی وجود داشت. واقعیت این بود که من از بسیاری مباحث مربوط به مقرری‌ها و گزینش افراد در مقام‌ها خودم را کنار می‌کشیدم و مداخله نمی‌کردم. حوزه‌ی کاری من سیاست امنیتی و خارجی بود. در این حوزه هم هر روز بیشتر از پیش در برخورد با پاکستان، طالبان و ایالات متحده میان دیدگاه‌های من و رییس جمهور شکاف عمیق‌تر می‌شد. با همه‌ی اصرارها من از پذیرفتن مجدد مسؤلیت وزارت امور خارجه اجتناب کردم. رییس جمهور چند روزی انتخاب وزیر خارجه را به تعویق انداخت. قیوم کرزی با من تماس گرفت، از من خواست تا پیشنهاد رییس جمهوری را بپذیرم؛ استاد زلمی هیوادم‌ل را رییس جمهوری به خانه من فرستاد، اما من رد کردم. سفیر امریکا آیکن‌بری و بسیاری از نمایندگان کشورهای خارجی، از من خواستند تا به کارم ادامه بدهم، اما من نپذیرفتم. چند نفر داوطلب این مقام بودند و از همه بیشتر دکتور زلمی رسول مشاور امنیت ملی کشور ما بود. بحث‌های نهایی روی وی و سید طیب جواد متمرکز بودند. اکثریت طرفدار آقای جواد بودند و قرار بر این شد تا او معرفی شود، اما نمی‌دانم چه به

وقوع پیوست که در یک شب دیدگاه‌ها تغییر کرد و همه طرفدار زلمی رسول شدند. من زلمی رسول را از روزی که مشاور رییس جمهوری در امور بین‌المللی بودم، می‌شناختم. آدم محترمی بود، پدرش از مبارزان حزب وطن و از همسنگران شادروان غبار و فرهنگ بود. آدمی بود آرام و خویش‌ن دار. اشکال کار او، این بود که در مدیریت مشکل داشت. او سال‌ها برای رسیدن به مقام وزارت خارجه تلاش کرده بود. روزی که تنش‌ها میان من و افرادی که متهم به نقض حقوق بشر، روی مسایل حقوق بشری اوج گرفت، او یکی از کسانی بود که تلاش می‌کرد من از مقام وزارت خارجه کنار زده شوم. خوب من او را درک می‌کردم چرا که این امر در همه‌جای دنیا در سیاست امر مشروع تلقی می‌شود. زلمی رسول به حیث وزیر خارجه معرفی شد. بعد از گرفتن رای اعتماد از ولسی جرگه من در وزارت خارجه از او استقبال کردم، او را به همکاران معرفی و تا اتاق کارش همراهی کردم. به وی وعده‌ی همکاری صادقانه دادم؛ وعده‌ای که تا کنار رفتن او از مقام وزارت خارجه همچنان پابرجا ماند. مدتی دیگر در کابل ماندم و بعداً برای انجام معاینات صحی رفتم آلمان. در آلمان بعد از چند سال، سری به انستیتوت علم سیاست دانشگاه آخن زدم. رییس انستیتوت از من پرسید که کی کارت را آغاز می‌کنی؟ برایش گفتم نمی‌دانم؛ اما برای من ماندن در غربت مشکل است با این که از دانشگاه نیویورک هم دعوت‌نامه دارم، توان ماندن در برون از افغانستان را ندارم. با خانم سیما سمر قرار گذاشته بودیم تا بعد از پایان دوران وزارت خارجه برای تدریس در موسسه‌ی تعلیمات عالی گوهرشاد وقت بیشتری بگذارم. آماده‌ی برگشت به کشور بودم. آقای کرزی زنگ زد و گفت که هرچه زودتر برگردید. کابل که آمدم دروازه‌ی

وی آی پی^۱ میدان بسته بود. یکی می گفت کلید نیست و دیگری می گفت که قوماندان صاحب امر کرده است که این دروازه را تنها بر روی وزیران بگشایید. راست می گفت من که دیگر وزیر نبودم. بالاخره از معبری گذشتم و به خانه آمدم. شب به دیدار رئیس جمهوری رفتم. او از من خواست تا به صفت مشاور امنیت ملی کار کنم. بعد از چانه زنی های زیاد، گفتم در صورتی می پذیرم که ساحه ی کار من محدود باشد به مسایل پالیسی و در ضمن هفته ی دو روز اجازه داشته باشم تا برای تدریس بروم. رئیس جمهور گفت "من از شما کار زیادی نمی خواهم مسایل اوپراتیفی و مالی را کس دیگر انجام می دهد و شما تنها به کار پالیسی و مسایل روابط خارجی پردازید." در ضمن رئیس جمهوری گفت: "ما در وزارت خارجه مشکلات زیاد داریم و باید مسایل استراتژیک را هم به مشاوریت امنیت ملی انتقال دهیم." قرار بود دومین کنفرانس لندن درباره ی افغانستان در ۲۸ جنوری ۲۰۱۰ برگزار شود. به تاریخ نهم جنوری ۲۰۱۰ برابر به ۲۹ جدی ۱۳۸۹ حامد کرزی فرمانی را مبنی بر آمادگی برای اشتراک در کنفرانس لندن در باره ی افغانستان و همچنین ریاست هیئت افغانستان با رهبری این جانب صادر کرد. در دوران تصدی من به حیث وزیر خارجه آمادگی ها برای برگزاری دومین کنفرانس لندن در باره ی افغانستان گرفته شده بود. در تمام مدتی که ما آمادگی تهیه ی متون کنفرانس را می گرفتیم، من متوجه تلاش های کارمندان سفارت انگلیس برای جای انداختن برخی از مفاهیم بودم که ما با آن موافق نبودیم. از جمله در مسوده ی پیشنهادی واژه ی تروریسم به کلی ناپود شده بود، از طالبان نامی در میان نبود، صرفاً از کلمه "شورشیان" استفاده شده بود و هم هیچ اشاره ای به ماهیت منطوقی تروریسم نشده بود. در موضوع

فساد، تنها به فساد در دستگاه‌های دولت افغانستان اشاره شده بود. در نحوه‌ی مصرف کمک‌ها و فساد در این حوزه هیچ اشاره نشده بود. این موضوع‌ها به شمول مصرف کمک‌ها از طریق بودجه‌ی دولت افغانستان از موارد مهم مورد اختلاف بودند. رییس جمهور که نگران ضعف و گوش‌به‌فرمانی برخی از همکارانش در برابر سفارت خانه‌های خارجی بود، از من خواست تا این کنفرانس را رهبری کنم. ما پیش از رفتن به لندن روی موارد زیادی توافق کردیم اما موضوع تاکید بر تروریسم به عنوان تهدیدی برخاسته از منطقه و مبارزه با پناه‌گاه‌های آن و استفاده از واژه‌ی تروریسم به جای "شورش" کماکان از موارد مورد اختلاف باقی ماندند. قرار بر این شد تا هیئت‌های دو طرف، شب فردای کنفرانس روی این مسایل صحبت کنند. من به همکاران وزارت خارجه گفتم که تا آخر باید موضوع را کلمه کلمه از نظر بگذرانند. رییس جمهور برای صرف صبحانه به دفتر براون صدراعظم انگلیس دعوت بود. در این مهمانی صبحانه از جانب افغانستان رییس جمهوری، وزیر خارجه زلمی رسول و من حضور داشتیم. وقتی نشست به پایان رسید، در حینی که به سوی کنفرانس می‌رفتیم، دکتور داوود مرادیان از همکاران وزارت خارجه تلفونی تماس گرفت و گفت که زاخیلوال وزیر مالیه می‌گوید: من در وقت صرف صبحانه با رییس جمهور و صدراعظم حضور داشتم، طرفین با استفاده از واژه "شورشیان افغان" و حذف "لزوم محو پایگاه‌های تروریستان در منطقه" از متن اعلامیه‌ی نهایی کنفرانس توافق کردند. من برایش گفتم که آقای زاخیلوال حضور نداشت؛ فوراً به انگلیس‌ها بگو که اگر این مسایل درج اعلامیه نهایی نشوند، نماینده‌ی افغانستان در کنفرانس مطبوعاتی می‌گوید که این اعلامیه از ما نیست. پیش از رفتن

به کنفرانس از زاخیلوال پرسیدم که چرا چنین حرفی زده است؟ او گفت: "من می‌خواستم تا مشکل حل شود."

یک تجربه را که من در برخورد با دیپلمات‌های برخی از کشورهای غربی آموختم این است که رویکرد نمایندگان آنان با ما انسان‌های شرقی، متأثر از سلطه‌طلبی استعماری است. در این جا نمی‌خواهم نظرم را تعمیم بدهم، اما با احتیاط می‌خواهم بگویم که دیدگاه مسلط بر رویکرد اغلب سیاست‌مداران چپ و راست غربی نسبت به انسان‌های شرقی و سیاه‌پوستان، نگاهی است دارای رگه‌هایی از برتری‌طلبی فرهنگی و یا نژادی و یا ترکیبی از هر دوی آنها. یکی از کسانی که برخوردهایش موجب سرخوردگی من شد، دیوید میلند وزیر خارجه‌ی بریتانیا بود. بعدها که با جانشین محافظه‌کار وی ویلیام هیگ آشنا شدم، از رفتار او در مقایسه با رفتار دیوید میلند سوسیال دموکرات به مراتب بیشتر راضی بودم. من از پدر دیوید ملبند، رالف ملبند^۱ که یکی از جامعه‌شناسان با نام انگلستان و از دوستان بندیک اندرسن و اریک هوبسباوم بود چیزهایی خوانده بودم و گمان می‌کردم که فرزند وی نیز حداقل اندکی به افکار پدرش باور دارد، اما وقتی که با او همکاری را شروع کردم، از باورهای اروپامرکزگرایانه و نگاه تفوق‌طلبانه‌ی او در حیرت شدم. او از جمله‌ی نادر سیاست‌مداران غربی بود که از رییس جمهوری افغانستان بدون هیچ نوع لفافه‌ی دیپلماتیک می‌خواست تا فلان کس به حیث وزیر و بهمان کس به مقام دیگر دولتی تعیین شود. در جریان سفری به هلمند من به او گفتم که من برخی از نوشته‌های پدرت را خوانده‌ام (اقتدار دولت و اقتدار طبقه...) وی دوست و دوست‌دار مردم ستم‌دیده‌ی دنیا بود. من از پدر

---

^۱ Ralph Miliband

تو و دو دوست دیگرش اندرسن (در باره ناسیونالیسم)، اریک هوبسباوم (تاریخ قرن بیستم) چیزهای زیادی آموخته‌ام... با این تذکر می‌خواستم به وی بفهمانم که من مانند پدر تو آدم ضد استعماری هستم، ممکن نیست که منافع کشورم را آگاهانه از نظر دور بدارم، اما او همیشه بسیار هوشیارانه تلاش می‌کرد تا این تز دستگاه‌های انگلیسی را که در افغانستان "شورش مردم ناراضی" بر علیه یک دولت فاسد جریان دارد، حقه کند. وقتی من بعد از کنفرانس لندن در گفتگوی رسانه ای مشترک موجودیت پناه‌گاه‌های تروریسم در منطقه و نیاز به همکاری صادقانه‌ی پاکستان را مجدداً یادآوری کردم، میلند با شیوه‌ی خود به تذکر از "شورشیان افغان" پرداخت. کنفرانس به پایان رسید و ما با یک طیاره‌ی بسیار لوکس، که انگلیس‌ها از یک شرکت خصوصی فرانسوی برای ما به کرایه گرفته بودند، به کابل برگشتیم.

حامد کرزی با آن صمیمیت و توانایی که برای بهره‌گیری از رفاقت‌های شخصی دارد، در ۲۱ فبروری ۲۰۱۰ فرمان تقرر مرا به حیث مشاور امنیت ملی جمهوری اسلامی افغانستان صادر کرد. بعد از شروع به کار، چند روزی برای تدریس به موسسه‌ی تحصیلات عالی گوهرشاد رفتم، اما به دلیل جدی‌شدن تهدیدهای امنیتی نسبت به من و بالطبع نسبت به دانشجویان ناگزیر از تدریس منظم منصرف شدم.

با شروع به کار، مهم‌ترین موضوعی که در دستور کار مشاور امنیت ملی قرار داشت، تهیه‌ی مسوده "قرارداد همکاری‌های درازمدت استراتژیک" با ایالات متحده‌ی امریکا و بیشتر از آن مرمت‌کاری روابط سخت آسیب‌دیده میان افغانستان و ایالات متحده بود. تدوین پالیسی و استراتژی امنیتی به منظور هماهنگی بیشتر میان نیروهای امنیتی و یا تعیین استراتژی ملی افغانستان، جز کارهایی بودند، که باید

انجام می‌یافتند؛ اما رییس جمهور که دیگر به همکاری نزدیک با ایالات متحده باور نداشت، هر کاغذی را که ما ارائه می‌کردیم، ناخوانده محصول افکار امریکایی‌ها تلقی می‌کرد. بدین‌گونه عملاً حوزه‌ی کار دفتر شورای امنیت ملی محدود شده بود. در فضای حاکم بر سیاست و برداشت‌های روستایی از شیوه‌های کار، بدترین و عذاب‌آورترین موضوع تلاش برای پرداختن به مسایل بزرگ است. به‌گونه‌ی مثال من روزی به رییس جمهور پیشنهاد کردم که ما در دفتر شورای امنیت ملی یک اتاق را برای کنفرانس‌های ویدئویی و وصل به مراکز قوماندانی‌ها و والیان آماده کرده‌ایم؛ خوب خواهد بود. همان‌گونه که در کشورهای دیگر رسم است جلسه‌های شورای امنیت را در این سالون برگزار کنیم. برخی‌ها که مفهوم وصل به نیروهای امنیتی و یا والیان را با استفاده از تکنالوژی ارتباطی نمی‌دانستند، از این مسأله برداشت فروکاست پرستیژ را نمودند که گویا من در پی آنم که رییس جمهور و معاونان او به دفتر من بیایند و من آنان را زیر رهبری خود داشته باشم، و یا روز دیگر که ما روی نحوه‌ی کار دفتر شورای امنیت و نحوه‌ی جلسه‌های شورای امنیت صحبت می‌کردیم، من از مدل کار شورای امنیت ایالات متحده که جنرال جونز مشاور امنیت ملی امریکا برایم فرستاده بود، گزارش دادم. معاونان رییس جمهور به‌جای این که با شنیدن این گزارش، مدل مطلوب را برای افغانستان برگزینند و یا بحثی را در این رابطه اجازه بدهند به بهانه‌ی این که مشاور امنیت ملی می‌خواهد تا معاونان رییس جمهور زیر رهبری او جلسه کنند، همه‌چیز را رد کردند. برخورد شخص رییس جمهور در آغاز نسبت به دفتر شورای امنیت طوری بود، مثل این که، دفتر شورای امنیت، یک دستگاه برای استقرار افراد بی‌کار، اما نزدیک به قدرت باشد که در آن گاهی خیرچینی نیز با تکیه بر اطلاعات ریاست امنیت

ملی صورت می‌گیرد. از این‌رو به تحلیل و بررسی مسایل زیاد دلبستگی نداشت.

با گذشت زمان، به هر اندازه که شک و تردیدهای رییس جمهوری نسبت به غریبان افزایش می‌یافت، به همان اندازه به قضا یا بیشتر از منظر استخباراتی می‌دید؛ بر خلاف من. من که به دلیل سوسیالیزاسیون سیاسی ام، نسبت به دستگاه‌های خیرچینی بدبین بودم، به جز دو بار هرگز به جلساتی که با سران استخبارات کشورهای غربی مقیم کابل برگزار می‌شد، شرکت نکردم. از جانب دفتر من یکی از معاونان شرکت می‌کرد. این جلسات بسیار مورد علاقه‌ی رییس جمهوری بودند. بعد از چند هفته از این که مشاوریت امنیت ملی را قبول کرده بودم پشیمان شدم. غیر از قراردادهای استراتژیک کار دیگری نبود که مورد علاقه‌ی من باشد. اصولاً دفتر شورای امنیت بیشتر به یک مجتمع افراد نامتجانسی می‌مانست که به دلایلی در آنجا جمع شده بودند؛ من هم نمی‌دانستم که بیشتر این کسان برای چه آنجا آمده‌اند.

دفتر مشاوریت امنیت ملی یک واحد بودجوی مستقل است و مشاور امنیت ملی هم عضو کابینه؛ اما نیاز به کسب رای اعتماد از ولسی جرگه ندارد. مدلی که برای این دفتر انتخاب شده است، مدل ایالات متحده‌ی امریکا است. در افغانستان، اهمیت مشاور امنیت ملی، در واقعیت به دو عامل بستگی دارد. یکی به نزدیکی وی به رییس جمهوری و دیگری هم به توانایی‌های فردی او برای مشارکت در گفتمان‌های استراتژیک در سطح ملی. اشکالات کاری من به حیث مشاور امنیت ملی در این بود که در دفتر مشاوریت امنیت ملی افرادی قبلاً مقرر شده بودند که دارای توانایی‌های اندکی در امر تولید فکر و یا توانایی در تحلیل بودند. من از مشاوران خارجی، در هر جایی که کار کرده‌ام خودم را بی‌نیاز ساختم از این‌رو به حضور مشاوران

خارجی در دفتر پایان دادم. زمانی که من در دفتر شورای امنیت ملی کار را آغاز کردم، نمی‌دانستم که دو تن از شهروندان خارجی با آقای بی به اسم داوود یار همکار اند. این آقای یار از روزگار قدیم از من نفرت داشت. او در آلمان مسؤول دفتری بود که مسؤولیت کمک به مهاجران افغانستان در پاکستان را بر عهده داشت. وی بعدها به گونه‌ی پرسش برانگیزی با این دفتر دچار مشکلات شد و به ایالات متحده پناهنده شد. در دورانی که من وزیر خارجه بودم او همراه با رئیس دفتر آن زمان رییس جمهوری آقای داوودزی و یکی از معاونان من که سابقه "شعله‌ای" داشت، از معاون من آقای کبیر فراهی خواسته بودند که در نزد رییس جمهور برود و بگوید که وزیر خارجه آدم ضد پشتون است و به دلایل نژادی از تقرر پشتون‌ها در وزارت خارجه اجتناب می‌کند. معاون من به آن‌ها گفته بود که وزیر خارجه چنین نمی‌اندیشد و من چرا دروغ بگویم و خواست آن‌ها را رد کرده بود. آقای فراهی یکی از نادر دیپلمات‌های پاکیزه‌ی کشور ما است که به فساد و دروغ و توطئه آلوده نیست. او هرگز این مطلب را به من یادآوری نکرد تا این که روزی خود آقای داوودزی در این باره به من گفت و من هم بعدها از آقای فراهی که سفیر ما در چین بود، در این باره پرسیدم و از دورنگی‌ها و دورویی‌های کارمندان دولت افغانستان یک بار دیگر دچار حیرت شدم. من علی‌رغم مداخله‌های یک تن از اعضای خانواده‌ی حامد کززی تقرر آقای یار را به حیث سفیر افغانستان به دو دلیل رد کردم. یکی این که او یکی از نژادپرستان افغانستان بود و دوم این که من از اتهامات فساد مالی علیه او در آلمان و امریکا شنیده بودم. وقتی من از موجودیت مشاوران خارجی در دفتر ایشان اطلاع حاصل کردم از او خواستم تا ایشان را هر چه زودتر از دفتر شورای امنیت به همان جایی که آمده‌اند بفرستد. نمی‌دانم آن

خارجیان چه توانایی‌هایی داشتند که جوانان ما نداشتند. آقای یار بعدها به حیث سفیر افغانستان در لندن مقرر شد. روزی از حامد کرزی خواسته بود تا به خاطر فردای کودکانش، یک خانه در لندن خریداری کند... رییس جمهوری از این پیشنهاد بسیار ناراحت شده و همان روز به من گفت "می‌دانی این وطن فروش به من می‌گوید که باید برایت در لندن خانه بخری..." اما اکثریت قریب به اتفاق کارمندان افغان دفتر شورای امنیت، افراد خوب و آدم‌های وطن‌دوستی بودند. دو نفر از معاونان من به دلیل نزدیکی به رییس جمهوری و بر اساس توافقات قبلی با رییس جمهوری حوزه‌های کاری خود را داشتند. از این رو من ناگزیر شدم تا با آوردن صرفاً سه تن دیگر، بر کار تمرکز کنم. مشکل دیگر در کار من این بود که، با وجود آن که ما سیستم امریکایی مشاوریت امنیت ملی را پذیرفته بودیم، معاونان رییس جمهوری و خود رییس جمهوری میان جلسات شورای امنیت ملی و جلسات کابینه کمتر تفاوت می‌دیدند. در حالی که چند تن محدود از وزرا و رییس امنیت ملی اعضای شورای امنیت ملی استند، رییس جمهوری وقتی کسی را به یک جلسه به دلیل اقتضای اجندای جلسه‌ی همان روز به نشست دعوت می‌کرد، همچنان می‌ماند و کسی هم نمی‌توانست به او بگوید که از این به بعد نیاید. چرا که به اجازه‌ی رییس جمهوری آمده بود. اندک اندک جلسات شورای امنیت ملی به محفل دوستانه تقلیل یافت. در آغاز در اجندا، مسایل مهم استراتژیک مانند استراتژی و پالیسی امنیت ملی و مسایل روز دارای اهمیت استراتژیک، مانند شرکت‌های خصوصی امنیتی، قراردادهای استراتژیک، برخورد با ایالات متحده‌ی امریکا و تلفات ملکی گذاشته می‌شد، اما رفته رفته بحث‌های تکراری روی این مسایل طوری صورت می‌گرفتند که عملاً بحث دیگری جای نداشت.

موارد زیادی اتفاق افتاده است که یکی از آشنایان رییس دفتر رییس جمهور، تلفونی به شخص وی راجع به اقدام‌های نیروهای خارجی گزارش‌هایی را ارائه می‌کرد و رییس جمهور نیز شخصا ابتکار عمل را به دست می‌گرفت و تمام جلسه روی همین موضوع و ناسزاگویی به خارجیان متمرکز می‌شد. طبیعی بود که در چنین حالت‌هایی مشاور امنیت ملی از چند و چون قضایا آگاه نبود، همان‌گونه که امنیت ملی و وزارت‌های مربوط آگاه نبودند. در مواردی نیز اطلاعات امنیتی طبقه‌بندی می‌شدند و حتا گاهی مشاور امنیت ملی اطلاعات دقیقی نداشت. تنها در دوران ریاست انجینیر نیل این شیوه تغییر کرد. ریاست امنیت ملی زیر ریاست اسدالله خالد نه تنها از زنجیر ی اطلاع‌دهی برون شد، بل که حتا مشاور امنیت ملی نیز به شخص مورد دیده‌بانی آن ریاست تبدیل شد و در این رابطه شخص رییس جمهور نیز بی‌اطلاع نبود. هر روز که می‌گذشت، شک رییس جمهور به عملکرد غریبان بیشتر می‌شد و کشورهای غربی هم با سیاست‌های نادرست شان به حد کافی مواد اعتراضی به رییس جمهور تحویل می‌دادند و جلسات شورای امنیت شده بود، پرداختن به تکرار مکررات. در آغاز من مسایلی را به عنوان اجندا مطرح می‌کردم، اما متوجه شدم که رییس جمهوری به این مسایل علاقه‌ای ندارد و من هم از خیر این کار گذشتم.

وقتی من به حیث مشاور امنیت ملی منصوب شدم به اقتضای کارم، در زمینه‌ی مسایل امنیت ملی و تهدیدهای موجود در دوران جهانی شدن و مشکلات دولت‌های داخل منازعه به تحقیق بیشتر پرداختم. نخستین اثر تیوریکی که توجه مرا در این رابطه جلب کرد، کتاب قطوری بود به نام "جهانی شدن بی‌امنیتی" از پروفیسور المار آلتفاتر^۱ و پروفیسور

^۱ Elmar Altvater

برگیت ماهنکوپف^۱. پس از خواندن این کتاب بود که مجدداً به پژوهش در اقتصاد سایه‌ای، شرکت‌های امنیتی و کمپنی بلاک‌واتر پرداختم. نتیجه‌ی تحقیقات برای من بسیار وحشت‌آور بودند. وقتی موضوع را با رییس جمهور در میان گذاشتم او هم به نتایج بسیار مشابه رسیده بود. هردوی ما در باره‌ی عمق و گستره‌ی شرکت‌های امنیتی داخلی و خارجی و سهم اعضای خانواده‌های بزرگان دولت افغانستان چیزی نمی‌دانستیم. نفوذ شرکت‌های امنیتی در دستگاه دولت تا اندازه‌ای بود که پیوسته تصمیم‌های شورای امنیت برای تعطیل آن‌ها با مشکلات جدی روبه‌رو می‌شد. یک روز در شورای امنیت ملی تصمیم گرفته شد تا این شرکت‌ها به هر نحوی که می‌شود، منحل شوند. من بعد از جلسه‌ی شورای امنیت برای ده دقیقه به دفتر رییس جمهور رفتم تا از وی در باره‌ی مسایلی هدایت بگیرم. وقتی از دروازه‌ی دفتر شورای امنیت ملی داخل شدم، یک شخص بلند قامت منتظر بود و به من گفت که شما با کدام حق تصمیم به انحلال شرکت من گرفته‌اید؟ من وقتی پرسیدم که جناب عالی کی باشند؟ خودش را که معرفی کرد بچه کاکای یک از بزرگان دولت ما بود. من هم او را پیش بچه کاکایش فرستادم. همان روز از امنیت ملی خواستم تا نام‌های صاحبان شرکت‌های امنیتی و پیوندهای آن‌ها را با بزرگان دولت افغانستان برایم تهیه کنند. وقتی این لیست آمد، باورم نمی‌شد که دولت افغانستان تا این حد در محاصره‌ی شرکت‌های امنیتی باشد. هر روز از جاهایی که هیچ گمان نمی‌رفت، تیلیفون می‌آمد. از بزرگان جهادی، از وزراء، از سناتوران امریکایی و سفرایی که دوست من بودند. برخی‌ها تهدید می‌کردند و برخی دیگر هم به دوستانم توسل می‌جستند. هر تصمیمی که می‌گرفتم، کار شرکت‌های

^۱ Birgit Mahnkopf

امنیتی با هزار بهانه مجدداً تمدید می‌شد. حامد کرزی تنها پشتیبان من در این امر بود. با هزار و یک بهانه، تامین امنیت سفارت‌خانه‌ها و نهادهای بین‌المللی، آموزش اردو و پولیس، تامین امنیت کاروان‌های نظامی، تامین امنیت پروژه‌های آبادانی را مطرح می‌کردند. بسیار چیزهای دیگر در دست شرکت‌های امنیتی خصوصی داخلی و خارجی بودند. تلاش ما به پر کردن پرویزن با آب می‌مانست. در سکتور شرکت‌های امنیتی موضوع میلیاردها دالر مطرح بود. در مواردی هم شرکت‌های امنیتی در صورتی که قرارداد تامین امنیت با آن‌ها بسته نمی‌شد، خود موجب بی‌امنیتی می‌شدند. شماری از شرکت‌های امنیتی یکی از منابع تمویل طالبان بودند. کشور ما عملاً در گرو این شرکت‌ها قرار داشت. حامد کرزی هم همه‌روزه از من می‌پرسید که کار انحلال شرکت‌ها به کجا رسید؟ دفتر شورای امنیت در همکاری با نهادهای امنیتی یک طرز‌العامل را برای انحلال شرکت‌های امنیتی تدوین کرد. اما این طرز‌العامل هم عملاً به دلیل خलाهایی که داشت و فساد گسترده در نهادهای مجری موجب تداوم کار شرکت‌های امنیتی شد. تا این که یکی از روزها، حامد کرزی بر آشفته شد و شورای امنیت ملی انحلال معینیت محافظت عامه‌ی وزارت داخله را تصویب کرد. - شنیده‌ام که این معینیت دوباره احیا شده است. باید مراقب شرکت‌های امنیتی خصوصی بود و در همه حال انحلال این شرکت‌ها را و جلوگیری از فعالیت آن‌ها را باید به مثابه‌ی یکی از مسایل اصلی امنیت ملی تلقی کرد.

یکی از موضوعات دیگری که طرح آن در جلسات شورای امنیت ملی به نتیجه نرسید، موضوع قاچاق سگرت بود. افغانستان یکی از بزرگ‌ترین واردکنندگان سگرت در منطقه‌ی ما است. محصول گمرک سگرت در سال ۲۰۱۲ در افغانستان حدود ۷٫۵ درصد بود. بعد

از این که من به حیث مشاور امنیت ملی تعیین شدم، ده‌ها گزارش امنیتی را به دست آوردم که نشان می‌دادند که سگرت وارداتی برای صادرات مجدد است و در واقعیت موجب گسترش قاچاق و ساختارهای مربوط به آن می‌شود. شبکه‌ی بزرگی از تاجران و سیاست‌مداران عالی‌رتبه‌ی افغانستان از سکتور صدور مجدد سود می‌بردند. من تحقیق در این موضوع را زمانی جدی پی‌گیری کردم که رییس جمهوری ترکمنستان در دیداری، وقتی من از وی راجع به پاسخ او در باره‌ی نامه‌ی رییس جمهوری افغانستان در رابطه با دارایی‌های مصادره شده یک تاجر افغان پرسیدم، بر آشفت و "گفت او یک قاچاقچی بین‌المللی است که اقتصاد کشور ما را با قاچاق سگرت و ویسکی تباه کرده است و من به خاطر جرایم او بهترین دوستانم را به زندان انداخته‌ام و..."

در برگشت به کابل شاخه‌هایی از این شبکه را کشف کردم. موضوع را با حامد کرزی در میان گذاشتم، زیاد جدی نگرفت. روزی رییس جمهور تاجیکستان، سفیر افغانستان دکتور عبدالغفور آرزو را در پی درگیری‌های مرزی میان دو کشور و کشته‌شدن چند تن از مرزبانان تاجیک احضار و به وی به دلیل فعالیت‌های قاچاق‌چیان مواد مخدر و سگرت در مرزهای تاجیکستان شکایت کرده بود. پیام رییس جمهوری تاجیکستان بسیار طولانی بود، اما دو سه مورد بسیار عمده به نظر می‌رسیدند: رخنه‌ی افراطیون، قاچاق‌چیان تریاک و سگرت. موضوع افراطیون اسلامی، موضوعی بود که باید در رابطه با کلیت مبارزه با تروریسم مطرح می‌شد. موضوع تریاک و سگرت مسایلی بودند که می‌شد در مورد آن‌ها اقدام کرد. در تمام مباحث شکست دولت‌ها، موجودیت اقتصاد نامشروع یک از بزرگ‌ترین عوامل زوال آن‌ها است. موضوع را با رییس جمهوری در میان گذاشتم. او گفت

این موضوع را شامل آجندای جلسه شورای امنیت بساز. در جلسه ی شورای امنیت وزیر مالیه گفت اگر ما مالیه ی سگرت را بالا ببریم، کشور ما به بازار قاچاق سگرت پاکستان تبدیل خواهد شد. همین حالا ما از سگرت برابر پاکستان محصول گمرکی می گیریم. من از سفارت های افغانستان در کشورهای همسایه خواستم تا سطح مالیات بر سگرت های وارداتی در کشورهای محل اقامت خود را اطلاع دهند. در نتیجه معلوم شد که مالیه ی گمرکی در پاکستان بر سگرت نزدیک به هشتاد درصد است. در چند روزی که من مصروف تحقیق و کار در این باره بودم، ده ها نفر زورمند و بی زور با من تماس گرفتند و از من خواستند تا از پی گیری این موضوع دست بردارم. برای من این کار ممکن نبود به دلیل این که می دانستم شبکه های قاچاق در زوال اقتصاد ملی، ظهور شبکه های مسلح، تمویل تروریسم، دولت گریزی و در نهایت فروپاشی دولت نقش بسیار تعیین کننده دارند.

روز دیگر موضوع را با وزیر مالیه در میان گذاشتم وی به من گفت: "تو به این موضوع چه دل بستگی داری؟ چرا تاجیکستان از قاچاق شراب به افغانستان جلوگیری نمی کند که ما از قاچاق سگرت جلوگیری کنیم..." بعدها این مسأله باعث کشیدگی های شخصی من با افراد صاحب نام گردید و خیلی مسایل دیگر و تکان دهنده را شاهد شدم که می گذارم به زمانی دیگر. برخی در این مبحث حتا این مساله را که از قاچاق سگرت تعداد زیادی از خانواده های پشتون استفاده می کنند، همان گونه که از قاچاق سنگ خانواده های تاجیک بهره می برند، مطرح کردند و به کمک تیوری مشارکت ملی در امر قاچاق خواستند با من مخالفت کنند. من وقتی دیدم که به هیچ وجه نمی توانم با این امر مبارزه کنم و هیچ کس حتا یک تن هم در درون حکومت در این رابطه پشتیبان من نیست، سکوت کردم و چه سکوت

دردآوری. پسان‌ها، پژوهش در باره‌ی علت‌های تداوم فساد در افغانستان را مبتنی بر داده‌های استخباراتی گسترش و تعمیق دادم. دسترسی به اطلاعات باعث شد تا تیوری "فساد به مثابه‌ی فورماسیون اقتصادی و اجتماعی" را در مقاله "اشرافیت جنگ نافرجام" توسعه دهم. این تحقیق چون خون نژادی کسی را به جوش نمی‌آورد، مورد توجه واقع نشد. اما پی برده بودم که نخبگان طبقه‌ی سیاسی افغانستان، حتا آنانی که می‌گویند "دست‌های ما به فساد آلوده نیست" تا کجا در گرو دسته‌های مافیا استند.

در دوران کار در مشاوریت امنیت ملی بیشتر درگیر تدوین روابط استراتژیک افغانستان با کشورهای همکار افغانستان بودم. کاری که در واقعیت بسیار دشوار می‌نمود. شک رییس جمهور افغانستان هر روز به غریبان، به ویژه ایالات متحده بیشتر از پیش می‌شد. اصولاً هیچ بحثی نبود، حتا عادی‌ترین مسایل روزمره، که از منظر توطئه‌های امریکا به آن دیده نشود. با حاکمیت چنین پیش‌داوری فراگیر، امکان بحث عقلانی و پرداختن به تحلیل قضایا هر روز بیشتر از پیش نابود می‌شد. رییس جمهور در پی آن بود تا به پاکستان بفهماند که وی می‌خواهد با آن‌ها دوست باشد. هر آن‌چه در منطقه می‌گذرد، حاصل یک توطئه‌ی امریکا است و هر دو کشور قربانی‌اند؛ پاکستان دانسته یا نادانسته بازیگر، تیاتر دیگران است... روشن بود که این سیاست به هیچ نتیجه‌ی منطقی نمی‌رسید. پاکستانی‌ها نیز با استفاده از هر فرصتی و فرستادن اطلاعات و شایعات غلط از طریق افراد نفوذی شان به این باورها دامن می‌زدند. مسؤولان ایالات متحده در کاخ سفید نیز همراه با برخی از فرمان‌دهان نظامی شان که به اصل زور و حل همه‌ی مشکلات از طریق توسل به زور باور داشتند با تداوم یک استراتژی مبهم به این پیش‌داوری‌ها دامن می‌زدند و یا بهتر بگوییم زمینه‌ی مساعدی فراهم

می‌آوردند. ادامه‌ی بمباران‌ها در مناطق مسکونی، دستگیری‌های دسته‌جمعی مردم و به زندان نگهداشتن‌های خلاف قوانین افغانستان و قوانین بین‌المللی در شرایطی که هیچ اقدامی علیه منابع و برخاستگاه‌های تروریسم در پاکستان صورت نمی‌گرفت، موجب عصبانیت و ناراحتی روزافزون می‌شد.

شور به کشور جهان

در این کشور، مردم از بی‌وفایی و بی‌اعتمادی دولت‌ها و حکومت‌ها و از بی‌کفایتی و بی‌سوادگی و بی‌توانی و بی‌فعا...

شهر به شهر میهن

وزیران امور خارجه در بسیاری از کشورهای جهان، آدم‌هایی اند که پیوسته از کشوری به کشوری در سفر اند. حوزه‌ی کاری اینان ایجاب می‌کند تا برای اشتراک در گفتگوهای دو جانبه، گردهمایی‌های چندجانبه و کنفرانس‌های بین‌المللی به کشورهای دیگر سفر کنند. افغانستان با آن که کشور فقیر و عقب مانده‌ای است، اما به دلیل این که در سالیان پسین در محراق سیاست جهانی قرار داشته، وزرای خارجه‌ی آن پیش از اندازه در سیر و سفر بوده‌اند. رئیس جمهور کرزی وزرای امور خارجه را "وزیر اندر خارجه" می‌گفت.

بسیاری از همکاران ما در کابینه‌ی افغانستان به سفرهای خارج از کشور بسیار علاقه‌مند بودند. باید اعتراف کنم که من از پروازهای زیاد و سیر و سفر به زودی خسته می‌شدم و به ویژه پروازهای طولانی بسیار اذیتم می‌کردند. بسیاری از این سفرها نیز زیاد لازم نبودند. برخی از کشورهای کمک‌کننده به افغانستان برای این که به مالیه‌دهندگان و شهروندان خود تداعی کنند که در افغانستان کارهای مثبتی انجام می‌دهند، پیوسته جلسه برگزار می‌کردند و برخی‌ها هم با این که به گونه‌ی جدی به سخن ما گوش نمی‌دادند و طوری که دل‌شان

می خواست به تدوین پالیسی های شان می پرداختند به ظاهر طوری وانمود می کردند که گویا افغانستان هم در فرایند تدوین پالیسی مشارکت داشته است. بنا بر این باید ما هم سیمای مان را به نمایش می گذاشتیم. از ما انتظار می رفت که ممنون باشیم و اگر صدای مان را در می آوریم چند روز بعد رسانه های "آزاد" به ما نیش می زدند. اگر سکوت می کردیم محبوب و مقبول بودیم و دارای "عزت نفس" و جانبدار حقوق بشر و دموکرات تلقی می شدیم. تا جایی که مربوط به من می شود، هیچ به یاد ندارم که اگر دیدگاه های خارجیان با باورهای من همسو نبوده باشند در برابر آنان سکوت کرده باشم. به همین دلیل هم خبرنگار واشنگتن پست یوشوا پارتلو^۱ در کتابی که در باره رییس جمهوری کرزی نوشته است در باره من می گوید که وی در "حلقه های دیپلماتیک آدمی مورد مناقشه بود".

افغانستان عضو سازمان جنوب آسیا برای همکاری های منطقه ای، سارک^۲، سازمان همکاری های اقتصادی، ایکو^۳ عضو جنبش نامتعهدها، عضو سازمان کنفرانس کشورهای اسلامی^۴، سازمان اتومی جهانی، عضو سازمان ملل متحد و چندین مجمع منطقه ای و بین المللی بود. رییس دیپلوماسی کشور ما باید در بیشتر این مجامع شرکت می کرد و یا این که از لحاظ خط مشی هیئت های شرکت کننده را رهبری می نمود.

دقیقا نمی دانم که در چند کنفرانس بین المللی و یا چند گفتگوی دوجانبه و یا چندجانبه در برون از کشور شرکت کرده ام، اما می دانم

---

^۱ Joshua Partlow

^۲ SARK

^۳ ECO

^۴ OIC

که بسیار زیاد بوده‌اند و در متن کتاب گاه‌گاه به آن‌ها اشاره کرده‌ام. اگر چه حوزه‌ی کاری من به عنوان وزیر امور خارجه‌ی کشور و به عنوان مشاور امنیت ملی جمهوری اسلامی افغانستان به دلیل شرایط ویژه‌ی ما به گونه‌ی تنظیم شده بود که بیشتر درگیر مسایل خارجی بودم، اما سفر به ولایت‌ها و دیدار با مردم را هرگز فرو گذاشت نکردم. من در شانزدهمین کنفرانس وزرای خارجه سازمان ایکو پیشنهاد کردم تا شهر هرات میزبان هفدهمین کنفرانس وزرای خارجه‌ی این سازمان باشد. این پیشنهاد با استقبال کشورهای عضو روبه‌رو شد. وقتی به کابل رسیدم، تقریباً همه‌ی همکارانم با شک و نگرانی به این طرح بلندپروازانه‌ی من نگاه کردند. برخی از روی صمیمیت و صادقانه به دلیل مسایل امنیتی و کمبود زیرساخت‌ها برای پذیرایی از مهمانان نگران بودند و برخی هم نمی‌توانستند تعصب و ضدیت خود را با این شهر کشور ما پنهان کنند. برای من انتخاب هرات به چند دلیل بسیار مهم بود. یکی این که می‌خواستم از این طریق پیامی به جهان فرستاده شود که افغانستان به سوی ثبات و امنیت به پیش می‌رود و دیگر این که هرات به دلیل موقعیت در کنار آسیای میانه و ایران و اهمیت تاریخی آن در بده‌وبستان‌های فرهنگی، اقتصادی و تجارتي در منطقه، دارای اهمیت ویژه بود. افغانستان می‌توانست از این طریق این پیام را به جهان برساند که ما می‌خواهیم چهارراه تبادلات اقتصادی و خدمات در این منطقه باشیم. برگزاری هفدهمین کنفرانس وزرای خارجه‌ی کشورهای عضو ایکو در سال ۱۳۸۶ در عین زمان از دید من فرصتی بود تا مهمانان با گنجینه‌های فرهنگی و آبدات بی‌نظیر کشور ما آشنا شوند.

برای برگزاری بهتر این کنفرانس از دوست خود نجیب روشن که به دلیل سیاست تبعیض‌گرایانه و توطئه‌های حلقه‌های متعصب از ریاست رادیو و تلویزیون ملی کناره‌گیری کرده بود، تقاضا کردم تا به

برگزاری این کنفرانس کمک کند. محل برگزاری کنفرانس به گونه‌ی شایسته آماده شده بود. این کنفرانس با سخنرانی رییس جمهور در بیست و هشتم میزان ۱۳۸۶ افتتاح شد. در حاشیه‌ی این کنفرانس گفتگوهای دو جانبه میان وزرای خارجه کشورهای عضو برگزار شد. رییس جمهور افغانستان با وزرای خارجه‌ی مهمان به گفتگو پرداخت. هرات با همه‌ی زیبایی‌ها و دل‌انگیزی‌هایی که دارد، شهر شایعه‌ها و پس‌گویی‌های بی‌حاصل است. بر خلاف تصویری که در برون از جامعه هراتی وجود دارد، افراطیون مذهبی اگر از نوع انتحاری در این ولایت و به ویژه در شهر هرات اندک اندک افراطیونی که سخن‌های ناروا می‌پراکنند کم نیستند. قلعه‌ی اختیارالدین هرات به استقبال مهمانان خارجی چراغانی و شب فرهنگی با ارائه‌ی موسیقی محلی هراتی برگزار شده بود. بدین منظور دولت آلمان نورافکن‌های زیبا را به وزارت خارجه‌ی افغانستان هدیه داد و متخصصان آلمانی آن‌ها را نصب کردند. این دژ زیبا با سلیقه‌ی خاصی نورافشان شده و در چند گوشه‌ای از قلعه برای زیبایی فضای شبانه آتش افروخته شده بود. متعصین از هر فرصتی برای بدگویی از برگزارکنندگان کنفرانس و تخریب شخصیت آنان استفاده می‌کردند. یکی می‌گفت در شهر باستانی هرات که زادگاه جامی و انصاری است و در بیست و چهار حوت بیست و چهار هزار شهید داده است، با نواختن موسیقی دست به شادی و هلله می‌زنند و به شهدای بی‌احترامی می‌کنند. نمی‌دانم که نواختن موسیقی محلی چه ربطی به مسایل احترام و یا بی‌احترامی به شهدای هراتی داشت. نمی‌دانم که آیا همین سخن‌چینان می‌دانستند که همان مولانا نورالدین عبدالرحمن جامی که ایشان به نام او فرهنگ‌ستیزی می‌کردند در باره‌ی موسیقی رساله‌ای دارد؟ جمعی گفته بودند که آتش افروزی در قلعه‌ی اختیارالدین به نحوی بیان تعلق

وزیر خارجه‌ی افغانستان به گذشته سیاسی‌اش است که شعله‌ای بوده است و کسی دیگری گفته بود که این کار حرام است چرا که سنت زردشتی است. خلاصه این که هر متعصبی به نحوی زبان گشوده بود و زخم زبان زده بود. چند روز مانده به برگزاری این کنفرانس آقای غلام‌سخی غیرت که از دل‌باختگان هرات است و در آن زمان کارمند وزارت خارجه بود به من زنگ زد و گفت که اتاق تجارت هرات می‌پرسد که اگر ما چند عراده موتر را برای انتقال مهمانان در اختیار قرار دهیم، مصرف تیل موترها را چه کسی عهده‌دار می‌شود؟ من برایش گفتم که به ایشان بگو که ما به موترهای شما نیازی نداریم و خود ما موتر تهیه می‌کنیم. با سفارت ایتالیا تماس گرفتم و تقاضای موتر کردم و آن‌ها نیز وعده دادند که چند عراده موتر را از طریق پی‌آرتی در اختیار ما بگذارند. اما رییس اتاق‌های تجارت هرات بالاخره چند عراده موتر را آماده کرد.

در سمت شرقی شهر هرات تاسیسات سیزی قرار داشتند که قبلاً قرارگاه عسکری زلمی‌کوت در آن قرار داشت؛ در بخشی از این ساحه باغ فرامرز خان قرار داشت. باغ و زمین‌های اطراف آن ملکیت وزارت دفاع است. من با وزیر دفاع جنرال وردک توافق کردم تا این پارک را به نام پارک ایکو اعلام کنیم. امیدواری این بود تا بدین وسیله زمین‌های وسیع دولتی این منطقه را از غارت غاصبان حرفه‌ای نجات دهیم و هم شاید با گرفتن کمک از برخی از کشورها بتوانیم این منطقه را به یک باغ سبز و آبادان و تفرج‌گاهی برای خانواده‌های هراتی تبدیل کنیم. بخش‌هایی از زمین‌های این پارک غصب شدند و برنامه‌ی آبادانی هم به فراموشی سپرده شد. در سالیان پسین هر باری که به کרוخ می‌روم از کنار این پارک می‌گذرم و از این که کاری صورت نگرفت، ناراحت می‌شوم.

زلمی کوت که قرارگاه عسکری بود، در تاریخ هرات وقتی آدم به کنجکاوی پردازد، معنای خاص دارد و برای خانواده‌ی ما هم خاطرات غم‌انگیزی را تداعی می‌کند. از شمال این تاسیسات و از جنوب آن جوی‌های آب روان می‌گذرند. جویبارهای جنوب این تاسیسات که یکی از آن‌ها جوی انجیل است، از هریرود سرچشمه می‌گیرد. جوی سلطانی که از شمال این تاسیسات می‌گذرد، در رودبار کרוخ منبع دارد. این جوی را پادشاه تیموری سلطان ابوسعید احداث کرده است. آب از رودبار کרוخ تا دامنه‌های تخت صفر که تفرج‌گاه هراتیان است، در قدیم جاری بوده است. از این منظر این جویبار دارای پیشینه‌ی تاریخی است.

در سالیان پسین هر باری که به پیشینه‌ی احداث این جویبار و انتقال آب از راه دور به تاسیسات تاریخی تخت صفر می‌اندیشم، نمی‌دانم چرا ناخودآگاه با خودم بحث ایجاد دولت‌های مرکزی قدرت‌مند را از منظر ویت فوگل^۱ جامعه‌شناس آلمانی مرور می‌کنم. وی با مطالعه‌ی جامعه‌ی چینی در سال‌های سی‌ام قرن گذشته، مفهوم استبداد فراگیر آسیایی را که در آن حکم‌دار و یا پادشاه به عنوان حاکم مطلق بر همه‌ی امور فرمان می‌راند و بدین‌گونه مانع ظهور قدرت‌های رقیب در جامعه می‌شود، مطرح می‌کند. ویت فوگل یکی از علت‌های چنین دیکتاتوریهایی را کمبود آب در این مناطق می‌داند و در کتاب خود زیر عنوان "استبداد شرقی" به چنین دولت‌هایی، دولت‌های هایدرولیک می‌گوید. دولت‌هایی که از سازماندهی آب و آبیاری احتمالاً ریشه گرفته‌اند، اما این تیوری در مورد ابوسعید گورکانی و احداث جوی سلطانی در هرات زیاد صدق نمی‌کند، چرا که او زمانی

^۱Karl August Wittfogel

این امر را روی دست گرفت که پادشاه بود. در همه حال تداعی قشنگی است که آدم را وادار به کنکاش تیوریک می‌کند.

اما با گسترش تاسیسات نظامی و احداث فرقه‌ی عسکری در دوران پادشاهی ظاهرشاه در شرق تخت صفر و همراه با آن احتمالاً تغییرات اقلیمی و افزایش نفوس همه‌ساله‌ی مردم پایین کרוخ (پایین بلوک) تابستان‌ها با کم‌آبی مزمن روبه‌رو می‌شدند. در شرایطی که مردم آب آشامیدنی نداشتند، سربازان بر سر منبع جوی سلطانی خیمه‌فراز می‌کردند و نمی‌گذاشتند که آب به روستاهای پایین برود. مردم دهات، چاربرج، عنبر و چقماق و چند روستای کوچک دیگر از ذخیره‌های سنتی و از حوض‌هایی آب می‌آشامیدند که حیوانات هم از آن‌ها آب می‌خوردند. عابدان نیز در همین حوض‌ها به طهارت می‌پرداختند. پدرم که در ولسی جرگه سالیان درازی نماینده‌ی مردم کרוخ بود، در یکی از سخنرانی‌هایش در مجلس خطاب به صدراعظم دکتور ظاهر خان گفته بود که "مردم کרוخ آب آشامیدنی ندارند و قرارگاه عسکری زلمی کوت آب آشامیدنی را از مردم ما دریغ می‌دارد. چرا چند حلقه چاه عمیق حفر نمی‌شود تا مردم از این ظلم رهایی یابند. با کاری که قوماندان فرقه می‌کند این زلمی کوت نیست، ظلم‌آباد است..." فرقه‌مشره‌رات در آن زمان کسی بود به نام جنرال عبدالکریم مستغنی که به دلیل این که فرزند عبدالعلی مستغنی، از منورین دور امانی بود با در نظر داشت معیارهای منورالفکری آن دوران از جمله‌ی منورین شمرده می‌شد. گویا وی بسیار بر افروخته شده بود، اما به دلیل این که پدرم و کیل بود و وی نمی‌توانست او را مانند دوران هاشم‌خان دوباره به زنجیر بکشد، ناگزیر شده بود خشمش را فرو بلعد تا روزگاری دیگر. تا این که سردار محمد داوود خان در

سرطان ۱۳۵۲ کودتا کرد و آقای مستغنی به حیث لوی درستیز تعیین شد. از نخستین اقدام‌های آقای مستغنی یکی این بود که به انتقام آن سخنرانی، به جای این که چاه عمیقی حفر کند، دو پسر کاکایم را که یکی بیشتر از پنجاه سال عمر داشت و دیگری را که نیز نزدیک به پنجاه بود به دلیل این که خدمت سربازی را سپری نکرده بودند، به خدمت سربازی جلب کرد. یکی را به ارگون فرستادند و دیگری را به مشرفی. ششی در هامبورگ آلمان در دوران پس از کودتای حزب دموکراتیک خلق آقای مستغنی را در مراسم ختم قران شریف در خانه یکی از کلان‌های هرات دیدم. من تازه اسپستان شده و در میان جمعیت مهاجر افغان دارای نام و نشانی بودم. خانواده‌ای که مراسم ختم قران را برگزار کرده بود، از دوستان خانوادگی ما بود. روزگار وارونه شده بود؛ وی آقای جنرال مستغنی را که به آلمان در پیرانه‌سری آورده شده بود، به من معرفی کرد. وی به جنرال گفت که "ایشان در آلمان استاد پوهنتون استند و مایه‌ی افتخار ما افغان‌ها اند که در جرمنی به چنین مقامی رسیده‌اند... پدر وی مرحوم حاجی شاه اعلم خان وکیل نیز از معززین هرات بوده اند..." سیمای جنرال تیره و تار شد، من فقط گفتم که روزگار گردش بی‌رحمی دارد جنرال صاحب! ما افغان‌ها امروز آورده و پریشان هستیم، اما این روزها هم می‌گذرند؛ همان‌گونه که روزگار استبداد هاشم خان و داوود خان گذشتند. جنرال مستغنی در غربت در گذشت و روزهای آزادی وطن را ندید. یکی از آن بچه‌های کاکایم را در زمان حفیظ‌الله امین دستگیر و در تاسیسات نظامی زلمی کوت زندانی کردند. در نیمه‌شبی که زندانیان "ضد انقلاب" را به منظور اعدام می‌بردند، یکی از افسرانی که از اقوام بازکزی شیندند بود، پسر کاکایم را می‌شناسد و او را فرار می‌دهد. او

بعدها به صف قیام کنندگان علیه حکومت پیوست با این که هیچ گرایش اخوانی نداشت، با حزب اسلامی آقای حکمتیار نزدیک شد و این نزدیکی با حزب اسلامی سر آغاز دشمنی مضاعفی شد که تا کنون ایدیولوگ‌ها و فرماندهان نیرومند جمعیت اسلامی در هرات بر کروخیان و طاهریان نبخشوده‌اند.

به منظور نزدیکی میان کشورهای منطقه و به عنوان یکی از اقدام‌ها در این راستا، زمانی که آرزوی برگزاری جشن نوروز را به گونه‌ی مشترک رئیس جمهور تاجیکستان مطرح کرد، افغانستان و ایران نیز استقبال کردند. برگزاری جشن نوروز به گونه‌ی نوینی در یکی از کشورها بخشی از برنامه‌ی همگرایی منطقه‌ای میان سه کشور بود. پیدا بود که از همان روز نخست به ویژه از جانب افغانستان و ایران در این مسیر مشکلاتی وجود داشت. در افغانستان حساسیت‌ها بیشتر در برابر همکاری میان کشورهای فارسی‌زبان به وجود آمد. طرح تبدیل تلویزیون مشترک میان سه کشور به تلویزیونی که از آن به زبان‌های رایج سه کشور نشرات صورت بگیرد هم زیاد بازتاب مثبت پیدا نکرد. از جانب ما در این مورد شور و دل‌بستگی زیادی وجود نداشت. در ایران هم در برابر نوروز در حلقه‌های محافظه‌کار آن کشور به دلیل این که یک آیین باستانی پیش از اسلام است واکنش‌هایی ابراز شدند. بعدها حکومت آقای احمدی‌نژاد با گسترش برگزاری جشن‌های نوروز با مشارکت کشورهای حوزه‌ی نوروزی در پی آن شد تا آن را از یک جشن فرهنگی میان سه کشور تاجیکستان، افغانستان و ایران به یک گردهمایی سیاسی با شرکت تعداد زیادی از کشورهای آسیای میانه، ترکیه، پاکستان و هند تبدیل کند. بدین گونه این تلاش از هدف اصلی‌اش منحرف شد و به جایی نرسید.

در سال ۱۳۸۸ وزرای خارجه سه کشور افغانستان، تاجیکستان و ایران توافق کردند تا این جشن را در شهر مزارشریف برگزار کنند. جشن نوروز در این شهر همه‌ساله با شکوه بیشتر از سایر شهرهای کشور ما برپا می‌شود. همزمان با برگزاری گفتگوهای میان سه کشور، کنفرانس وزرای فرهنگ کشورهای عضو ایکو نیز در این شهر برگزار شد. باشندگان و اداره‌ی مزار در برگزاری این جشن و کنفرانس، نمونه‌ی عالی از مهمان‌نوازی بلخی را به نمایش گذاشتند. والی، اتاق‌های تجارت و بازرگانان مزارشریف به مهمانان جشن نوروز و کنفرانس ایکو هدایای خاطره‌انگیزی از صنایع محلی تقدیم کردند. شرکت هوایی کام‌ایر به تمام رانندگان و محافظان هیئت‌های شرکت‌کننده در این مراسم چپ‌های ابریشمی مزاری بخشید و مهمانان را با کرایه‌ی نازل به شهر مزارشریف انتقال داد. مهمانان در مراسمی که در آن درفش منسوب به زیارت حضرت علی شاه مردان برافراشته شد، شرکت کردند و شاهد شور و هلهله‌ی مردم ما بودند. بازدیدکنندگان با سفره‌ی هفت سین و سمنک پذیرایی شدند. من از آن‌همه مهمان‌نوازی مردم مزار احساس سربلندی کردم. هیچ عالم مزاری در آن روزها علیه جشن نوروز فتوا صادر نکرد. شاعران، هنرمندان و روشنفکران مزاری با سرودن و ترنم سروده‌های نوروزی و برپایی جشن‌های موسیقی و نشاط به استقبال نوروز و بهاران جمشیدی کشور ما رفتند. بر دیواری از شهر بلخ، سیماهای فرخنده‌ی فرزندگان بلخی حک شده بودند. ابوعلی سینای بلخی، ابوریحان بیرونی، رابعه‌ی بلخی، مولانا جلال الدین محمد بلخی و... بزرگانی دیگر و مسلمانان هزار هزار از "خیابان زردشت" و "کاوه آهنگر" گذشتند و نوروز را جشن گرفتند. با این‌همه برخلاف شهرهایی که خود را مرکز تمدن و

فرهنگ می‌دانند و با شرننگ هر تار ربابی گمان می‌کنند که به ایمان‌شان آسیب می‌رسد، در ایمان بلخیان رخنه‌ای وارد نشد.

برداشت نادرستی که در رابطه با مسؤولیت‌ها و صلاحیت‌های مشاور امنیت ملی در افغانستان وجود دارد، به نحوی ریشه در دوران حاکمیت حزب دموکراتیک خلق افغانستان دارد. شورای امنیت در آن زمان نهادی بوده است دارای صلاحیت‌های بی‌مانند؛ جایی که در آن قدرت تمرکز یافته بود و بالاتر از قانون به امر و نهی می‌پرداخت. اما مشاور امنیت ملی در یک کشور دموکراتیک، شخصیت امنیتی و یا استخباراتی نیست. مشاور امنیت ملی در واقعیت از یک سو سکرتریت شورای امنیت ملی کشورش را بر عهده دارد و از جانب دیگر به رئیس جمهور در باره‌ی قضایای مهم استراتژیک خارجی، داخلی و پالیسی‌های امنیتی مشوره می‌دهد. مشاور امنیت ملی در واقعیت وزیری است که همیشه به رئیس جمهور دسترسی دارد و زیر رهبری او پالیسی‌های مربوط را تدوین می‌کند. وی یک جنگجو نیست؛ مامور سیاسی است.

در دوران ماموریتم، کسانی که مرا در راس کار نمی‌خواستند ببینند به میل خودشان هر روز چیزی را بر من ایراد می‌گرفتند. یکی می‌گفت که معلوم نیست که آیا علم سیاست خوانده است و یا نه، دیگری می‌گفت که آدمی که تمام عمرش تفنگ ندیده مشاور امنیت ملی شده است. هر کسی سخنی می‌گفت و نظریه‌پردازی می‌کرد. ما مردمان جالبی هستیم. حتا بعدها در دوران فراغتم از ماموریت دولتی کسی نوشته بود که وی داند گفتمان چیست و بر این باور است که در علوم اجتماعی پارادایم وجود دارد و چیزهایی مانند این‌ها. اما من به این چیزها هیچ اهمیت نمی‌دادم و به راه خودم می‌رفتم.

برای درک برخی از معضلات مربوط به امنیت ملی و گفتگو با مردم و مسؤولان دولتی در دوران کاری‌ام به بیشتر ولایت‌های کشور ما سفر کرده‌ام. در ولسولی گرمسیر هلمند، بسیار شنیدنی بود که قوماندان امنیه در سخنرانی خیر مقدمش گفت: "لطفاً به شورای عالی انقلابی جمهوری دموکراتیک افغانستان اطمینان بدهید که ما منسوبان قوای امنیتی افغانستان تا پای جان به دفاع از بیرق و رهبر انقلابی خود ادامه می‌دهیم..." او جسماً پا به دوران جمهوری اسلامی گذاشته بود، اما ذهن و فکر او در یک دوران سیاسی دیگر گیر کرده بود. من گمان می‌کنم که او نسبت به باورهای گذشته‌اش بسیار صادق بود و این باورها چنان عمیق در او جا گرفته بودند که از طوفان جنگ‌های میان‌گروهی مجاهدان و دوران حکومت زور و سلطه‌ی طالبان و گشایش سیاسی در جمهوری اسلامی کمتر چیزی در ذهن داشت. ما می‌خواستیم با تکیه با چنین افرادی در سطح یک ولسوالی و با رهبری آنان دموکراسی و حکومت قانون را پیاده کنیم. در ننگرهار نمایندگان اقوام در تمام سخنرانی‌های‌شان از اقوام مشرقی و سهم آنان در حکومت سخن می‌گفتند و از حضور کم‌رنگ اقوام مشرقی در حکومت شکایت داشتند. در هرات نمایندگان شورای ولایتی و بزرگان این شهر از حضور کم‌رنگ هرات در قدمه‌های قدرت سیاسی شاکی بودند و می‌گفتند که این بی‌عدالتی در شرایطی به وقوع می‌پیوندد که یک چهارم عواید مالی دولت از ولایت و گمرک‌های هرات جمع می‌شود. باید خاطر نشان بکنم که در آن روزهایی که این شکایت‌ها صورت می‌گرفت پنج تن که زادگاه‌شان هرات بود، در کابینه‌ی کرسی وزیر بودند. در چندین سفری که همراه با رییس‌جمهور به قندهار داشتم، بزرگان قندهار حیات و ممات افغانستان را مربوط به قندهار می‌دانستند و با اشاره به احمد شاه بابای درانی

می گفتند که اقوام قندهاری در حکومت کنونی حضور ندارند. آنان می گفتند که آبادانی دولت همان گونه که با احمد شاه بابا شروع شد اگر به خواست های این مردم توجه نشود، ویرانی آن هم همان گونه که به دست طالبان صورت گرفت، می تواند از قندهار سرچشمه بگیرد. با این همه، به یاد دارم که روزی یکی از بزرگان قومی قندهار برخاست و حامد کرزی را مخاطب قرار داده و گفت: "تو زمانی از ما و از قندهار می شوی که همه ی مردم افغانستان از پنجشیر تا شمال و هرات تو را از خود بدانند". اما برخی دیگر همیشه شکایت می کردند که قندهاریان در حکومت حضور لازم را ندارند.

من که وزیر خارجه شدم با برگزاری امتحان ورود به وزارت خارجه شماری از جوانان هزاره را که واقعا توانایی داشتند و در امتحان نمره های بالاتر از دیگران گرفته بودند، در وزارت خارجه استخدام کردم. با این هم برخی از قلم شوران منسوب به هزاره مرا هزاره ستیز گفتند. در حالی که برخی ها از شمال کابل مرا به هزاره گرایی متهم می کردند و برخی از قلم به دستان پشتون هم به هراتی گرایی و... همین اتهامات را به فراوانی شنیدم و خواندم. روزی مرحوم مارشال فهیم با ناراحتی زیاد به رییس جمهوری کرزی گفت که "یکی، دو نفر را از همین مردمی که شما را به پادشاهی رسانده اند مقرر کنید..." منظور او نمایندگان مردم پنجشیر بود. این سخن در شرایطی گفته می شد که در مقام های کلیدی دولت افغانستان نمایندگان مردم پنجشیر به وفور حضور داشتند. همزمانی چنین نظریه هایی در کشور ما تصادفی نبودند. روزی سر میز نان دفتر شورای امنیت، آقای اسماعیل یون گفت که "دولت افغانستان را نمایندگان کولاب (ولایتی در جمهوری تاجیکستان) در حیطه ی خود در آورده اند." منظور او حضور افراد منسوب به تبار تاجیک و فارسی وان در حکومت بود. روزی که مراسم هشتصدمین

سال روز تولد مولانا جلال الدین محمد بلخی در هوتل کاتینتتل برگزار شد، رییس جمهور افغانستان در شرایطی سخنرانی اش را زیر فشار حلقه‌های خاصی به زبان پشتو قرائت کرد که هیچ یک از مهمانان خارجی به زبان رسمی پشتو آشنایی نداشتند، اما همه زبان رسمی فارسی دری را در حد تخصص بلد بودند. این کار به دلیلی صورت می‌گرفت که مسؤولان وزارت اطلاعات و فرهنگ کشور ما پیر شوریده‌ی بلخ را زیاد متعلق به افغانستان و فرهنگ آن نمی‌دانستند. روزی در مجلس وزرا روی نتایج امتحان سراسری کانکور بحث بود. به تناسب ولایت‌های دیگر، تعداد کمی از جوانان مناطق پشتون‌نشین در این امتحان کامیاب شده بودند. مسؤولان وزارت تحصیلات عالی، متخصصان امور کانکور و تعدادی از وزرا نتایج کانکور را بسیار عادلانه می‌دانستند. بدون شک که از لحاظ نتایج امتحان چنین بود، اما واقعیت دردناک کشور ما و بی‌عدالتی‌هایی را که پاکستان و طالبان موجب شده بودند ایجاب اتخاذ یک سیاست مقتضی با واقعیت‌های افغانستان را می‌کرد. من در این جلسه گفتم که ما باید با اتخاذ تدابیر مقتضی به طالبان اجازه ندهیم تا بخشی از مردم افغانستان را با زور و انتحار در بی‌دانشی و جهالت نگه داشته و از تحصیل محروم کنند. در کشور ما فارغان مکاتب ولایت‌هایی مانند کابل، هرات، مزارشریف، بامیان و ننگرهار از شرایط بهتر تحصیلی و آمادگی برای کانکور برخوردار استند، در حالی که شاگردان ما در ولایت‌های جنوب از چنین امکاناتی محروم استند. برای جلوگیری از عدم توازن ساختاری اجتماعی ما باید به فارغان این ولایت‌ها امتیاز بدهیم. در غیر آن بخش مهمی از مردم افغانستان از فرایند تحول اجتماعی محروم می‌شوند و این محرومیت موجب نارسایی‌های ساختاری زیاد خواهد شد. در نتیجه قرار شد تا به فارغان ولایت‌های جنگ‌زده امتیاز داده شود. وقتی

سیاست افغانستان؛ روایتی از درون / ۱۹۳

مجلس وزرا به پایان رسید یکی از وزرا با ناراحتی مرا همکار قوم پشتون خطاب کرد و این در حالی بود که برخی از قلم‌به‌دستان پشتون همان روزها مرا متهم به خلاف آن کرده بودند. راست بگویم، هر سیمایی که نژادپرستان هر طایفه‌ای، از من تصویر کنند، برای من بی تفاوت است. من به ارزش‌های سیاسی دموکراتیک باور دارم و دوری و نزدیکی‌هایم با انسان‌های دیگر به زبان، نژاد و دین ایشان بستگی ندارد. آرمان‌گرایی، باور به امکان بلوغ فطری انسان‌ها، خردورزی، باور به عدالت اجتماعی، باور به کثرت‌گرایی سیاسی و فرهنگی، باور به کثرت هویتی و حاکمیت مردم، معیارهایی‌اند که بنیاد رابطه‌ی من را با انسان‌های دیگر می‌سازند.

روزی که برای نخستین بار به کتر رفتم، محو زیبایی‌های طبیعی آن شدم. رودخانه‌ی سرکش از ماریچ دره می‌گذشت و پاکستانی‌ها هم همه‌روزه بر مواضع نیروهای ما آتش می‌گشودند و متحدان امریکایی ما با داشتن چندین پایگاه تماشاگر بودند. اما از جانب دیگر روزی که با خانواده‌هایی که اعضای‌شان را در بمباران امریکایی‌ها از دست داده بودند، در کتر دیدم از این همه صبوری و پایداری مردم ما در حیرت شدم.

روزی که از ولایت پکتیکا در همراهی با رییس جمهور دیدار کردم، مردم با درد و غم از مصیبت‌های‌شان گفتند؛ از فقر و بدبختی و مصیبت بی‌مانندی که می‌کشیدند. البته در این ولایت نیز حضور کم‌رنگ نماینده‌های‌شان در رهبری دولت یکی از مشکلات اساسی بود. ولایت فراه را نخستین بار در سال ۱۳۴۱ که نه ساله بودم یا پدرم دیده بودم، اما زمانی که به مثابه‌ی مشاور امنیت ملی به این ولایت سفر کردم، تعداد لیسه‌ها افزایش یافته بودند، جای خانه‌ها و قلعه‌های زیبای

گاه گلی را خانه‌های سمتی با نقشه‌های زشت و بد ذوق پشاورى گرفته بودند. مردم خواهان اسفالت سرک از مرز ایران تا مرکز ولایت بودند و می‌خواستند تا در مرز گمرک گشایش یابد و بند آب‌گردان بخت آباد حتماً به اتمام رسانده شود. طبیعی است که حضور کم‌رنگ نمایندگان فراه در رهبری دولت افغانستان در این ولایت نیز یکی از شکایات‌های مردم بود.

نیمروز را برای نخستین بار دیدم، ولایت ریگی پر از گرد و خاک که از آن عظمت و حشمت افسانه‌ای سیستانی چیزی را بازتاب نمی‌داد. برخی از رؤسای دواير را با این که قبلاً ندیده بودم، اما با نام می‌شناختم. وقتی که من از این ولایت دیدار کردم، آقای کریم براهوی یکی از رهبران بانام دوران جهاد و مقاومت والی این ولایت بود. تن‌پوش و حتا لهجه‌ی مردم نیمروز و فراه بسیار به هرات نزدیک است. طبیعی است که در کشوری که مسایل هویتی و رای هویت‌های سیاسی و شهروندی بسیار بااهمیت است، مردمان مناطق نزدیک، با شباهت‌های زبانی و مانند آن احساس هم‌هویتی می‌کنند.

میمنه و اندخوی را برای نخستین بار می‌دیدم. باشندگان شمال کشور ما به شمول میمنه در آفرینش تمدن باستانی خراسان‌زمین سهم بسیار ارزنده‌ای داشته‌اند. تورانیان در منطقه ما اگر بیشتر از اقوام آریایی صاحبان تمدن خراسان‌زمین نباشند کمتر از آنان که مطلقاً نیستند، اما از در و دیوار میمنه فقر و مصیبت می‌بارید و در حیرت بودم که با آن‌هم مردم این شهر با شکیبایی بی‌مانندی به مسؤولان حکومت حرمت می‌گذاشتند و این در حالی بود که چند روز پیش تعداد زیادی از مردم ملکی در روز عید در نتیجه‌ی یک حمله‌ی انتحاری جان داده بودند.

کنذز را دو بار دیدم. بار اول با راحتی در دشت ساران برون از شهر در برگشت از تاجیکستان با نمایندگان مردم و حکومت به میله نشستیم و همه‌ی مردم جدا از تعلقات تباری و زبانی به فردای کشور ما با امیدهای بزرگ می‌دیدند. به هر جای این ولایت می‌شد با موتر رفت و آمد کرد؛ پسران و دختران به مکتب می‌رفتند و در آن اوایل بهار همه‌جا سبز سبز بود. بار دوم از میدان طیاره تا مقر ولایت با هلیکوپتر رفتیم، همه‌جا سخن از جنگ، انتحار و کشتار بود. از نحوه‌ی گزارش‌دهی می‌شد به سادگی فهمید که ولایت و شهر از لحاظ اجتماعی گسست برداشته است و این گسست در درازنای تعلقات زبانی و قومی بود و دردآور بود.

جلال آباد، را پس از سال‌ها دیدم. نخستین باری که این شهر را دیدم دانشجوی دانشگاه کابل بودم و آخرین باری که دیدم مشاور امنیت ملی جمهوری اسلامی افغانستان. سیمای شهر بسیار تغییر کرده بود. با همه‌ی مشکلات مکاتب باز بودند و دختران و پسران به مکتب می‌رفتند. شورای ولایتی و والی با هم در دشمنی بی‌مانندی قرار داشتند. بیشترین مظاهر ملوک‌الطوایفی و بناهای تمویل‌شده با پول مواد مخدر را در این شهر و در هلمند دیدم.

لغمان ولایت کوچکی بود با چند ساختمان محدود و چند دکان، اما زیبا بود. ولایتی با مردمانی بسیار تیزهوش که در همه‌ی قدمه‌های دولت حضور دارند. میان این مردم همبستگی نیرومندی وجود دارد، اما با هوشیاری و زیرکی‌ای که دارند، آن را بروز نمی‌دهند، عملی می‌کنند.

مزار شریف را هر باری که دیدم، بیشتر از پیش پسندیدم، شهری چندفرهنگی و چندقومی با نام‌های زیبایی که بر خیابان‌های آن

گذاشته‌اند. خیابان اوستا، خیابان کاوه آهنگر، خیابان مولانا جلال‌الدین بلخی، خیابان رابعه بلخی، خیابان زردشت و... بلخیان تاریخ کهن سال کشور ما را پاس می‌گذارند. شهری با مردمانی بسیار مهمان‌نواز و سرشار از روح زندگی.

روزی که قوای کشور ما در این طرف خط دیورند با متجاوزان پاکستانی در ولسوالی گوشته ولایت ننگرهار درگیر شدند، سراسر کشور ما را هیجان‌های میهن‌پرستانه فرا گرفته بود. مردم افغانستان از کرانه‌های هرات تا بلندای بدخشان و شهرها و روستاها به منظور ابراز پشتیبانی از نیروهای دفاعی کشور دست به نمایش‌های خیابانی زدند. من یک روز بعد از این حادثه به گوشته رفتم. در سنگرهای سربازان افغان با آنان نشستیم به درد دل شان گوش دادم؛ با افسران صحبت کردم و از آن‌جا به آن‌سوی دیورند به تپه‌های سبز نگاه کردم که دهه‌هاست در کنترل ما نیستند و روزگاری سرزمین ما بودند و اما امروز از آن سرزمین ما، بر ما آتش گشوده می‌شود. یک نماینده‌ی ولسی جرگه به من گفت که یک خانه‌ی خودم و پسر کاکایم در آن‌سوی تپه‌هاست. ما مردم افغانستان نه تنها در شرق و جنوب که غرب و شمال نیز تکه‌پاره شده‌ایم.

در فراه و ولسوالی شیندند هرات اقوام بارکزیایی دو تکه شده‌اند، نیمی از آن‌ها در داخل خاک ایران و نیمی دیگر در داخل مرزهای ملی ما قرار دارند. اقوام طاهری از هرات تا بغلان پراکنده‌اند در حالی که بخشی از آن‌ها در تربت جام و نیشابور مانده‌اند. برای ایجاد پیوند میان شهروندان کشورها که خود را منسوب به تبارهای گوناگون می‌دانند و رسیدن به رشد اقتصادی و آبادانی این منطقه گریز به ناسیونالیسم تباری راه حل نیست؛ همان‌گونه که انکار و یا تلاش برای محو

هویت‌های تباری راه حل نیست، بل که برای جلوگیری از این چندپارگی همان‌گونه که در داخل کشورها نیاز به ارتقای رعایا به شهروندان دارای هویت‌های متکثر الزامی است، تحقق همگرایی منطقه‌ای و گشودن مرزها و تقویت همکاری‌های اقتصادی و امنیتی به عنوان پیش شرط تقویت پیوندها اجتناب‌ناپذیر است. این کار در کوتاه‌مدت ممکن نیست. واقعیت زندگی در تفکر مرده‌ی پالیسی‌سازان روزی بازتاب خواهد یافت و ما به تحقق پروژه همگرایی منطقه‌ای خواهیم پرداخت و به‌گونه‌ی اجتناب‌ناپذیری چنین خواهد شد.

روزی که از جبهه‌ی گوشته به مقر نیروهای اردو و پولیس ملی بر می‌گشتم در میانه‌های راه جوانان و زنان افغان را می‌دیدم که گروه گروه با دسته‌های گل به دیدار پاسبانان کشور ما می‌رفتند. جوانان هزاره، تاجیک، ازبک، بلوچ، پشتون و افغان‌ها از هر تباری و چه خوشحال بودم که دست‌کم در آن روز و در آن فضا مردم ما به هیچ نژادپرستی از هیچ گروه و تباری فرصت دم زدن نمی‌دادند. در مقر ولسوالی بزرگان مردم جمع شده بودند و فریادهای دفاع از وطن همه‌جا را فرا گرفته بود و ما شهروندان جمهوری بودیم.

Main body of handwritten text, consisting of approximately 20 lines of cursive script. The text is very faint and largely illegible due to the quality of the scan. It appears to be a continuous paragraph or a list of items.

رییس جمهوری حامد کرزی

در زیر فشار کار و اوضاع دشوار در سالیان اخیر کارش، رییس جمهوری که هفته ای هفت روز بدون وقفه کار می کرد، هر روز آرامشش را بیشتر از دست می داد. حامد کرزی به همه شک پیدا کرده بود. تنها کسی که از همکاریاش در معرض مظان قرار نداشت، عبدالکریم خرم، رییس دفتر او بود. رییس جمهور از هر صحبت توضیحی، تحلیل اکادمیک و هر پژوهش چنین استنباط می کرد که با توطئه ی امریکا روبه رو است. توطئه های گسترده ای را که پیش از انتخابات ۲۰۰۹ و بعد از آن برخی از دیپلمات های امریکایی سازمان دهی کرده بودند، طبیعی بود که اقدام های مداخله گرانه ی چنین مشهود که نمی توانست بدون اجازه استابلشمنت^۱ آن کشور صورت بگیرد، موجب تداوم و باز تولید مداوم بی اعتمادی می شد. باور به توطئه ی امریکا در قضایای افغانستان موجب شده بود تا بیشتر همکاران رییس جمهوری از ابراز نظر و یا تحلیل قضایا و رای توری های توطئه اجتناب کنند. بدین گونه فضای گفتمانی به حاکمیت مطلق یک مونولوگ کاهش یافت. مشاجره های تنهایی من با رییس

---

^۱ Establishment

جمهور نیز ره به جایی نمی بردند. تعدادی بودند، همان گونه که اسناد افشاشده ی ویکی لیکس، بعدا نشان داد که در حضور رییس جمهور از آرا و افکار او حمایت می کردند و یا این که دست کم در برابر او سکوت می کردند، اما به سفارت امریکا طور دیگری گزارش می دادند. اما همین افراد که از جمله ی متهمان به فساد و سو استفاده ی سیستماتیک استند، تا کنون از نزدیکان و آدم های مورد اعتماد حامد کرزی و همچنین مورد قبول نمایندگی های امریکا در کابل به شمار می روند.

تعهد من با خودم، همین بود که در حضور رییس جمهور باورهایم را پنهان نکنم و آشکارا، اگر با وی تفاوت نظر داشته باشم، نظراتم را با وی در میان بگذارم. درست به یاد دارم که یک روز در مجلس وزرا از چاپلوسی های برخی از وزرا چنان برآشفته شدم که گفتم از خدا بترسید، آدم از مادر دیکتاتور به دنیا نمی آید، شرایط اجتماعی و سیاسی و همکاران چاپلوس آدم را دیکتاتور می سازند. واکنش هایی از این دست نه تنها کمکی به حل مشکل نمی کردند، بل که موجب می شدند تعداد بیشتری از وزرا از من متنفر شوند. اگر چه برخورد رییس جمهوری در برابر من همواره همراه با صمیمیت و احترام بوده است، اما من از نوسانات روانی و برخوردهای عصبی او چنان به تنگ آمده بودم که یک بار دیگر از او خواستم مرا از ادامه ی کار معذور بدارد. رییس جمهوری گفت یک سال دیگر از دوران ما مانده است؛ بگذار این کار را به آخر برسانیم. واقعیت این است که مرا با حامد کرزی بیشتر از این که موقعیت سیاسی من به عنوان مشاور امنیت ملی پیوند بدهد، دوستی و رفاقت شخصی عمیقی پیوند می داد. به همین دلیل هم بود که بسیاری در برون و درون حکومت گمان می کردند که رییس جمهوری در همه ی موارد به سخنان من گوش می دهد. به

یاد دارم که اوایل ماه اپریل ۲۰۱۰ روزی رییس جمهوری به کمیسیون انتخابات می‌رفت تا از آقای لودین و همکارانش تشکر کند. قرار نبود من وی را همراهی کنم. اما وقتی حدس زدم که او در این سخنرانی‌اش از امریکا سخت انتقاد می‌کند، در هلیکوپتر با او نشستم و تلاش کردم تا او را قانع بکنم که انتقاداتش را از امریکا طوری مطرح کند که قواعد بازی‌های دیپلماتیک ایجاب می‌کنند و منافع کلان ملی را در نظر بگیرد. من طرفدار حل اختلاف‌ها و تفاوت نظر‌ها از طریق گفتگو با مقامات امریکایی، دور از دید رسانه‌ها بودم و نمی‌خواستم که هم‌روزه تفاوت دیدگاه‌های ما با امریکا علنی شوند. رییس جمهور تمام راه به سخنانم که در درون هلیکوپتر بایست داد می‌زد، گوش داد و در اخیر هم یک زهرخند تحویل داد و از هلیکوپتر پیاده شد. حامد کرزی در این سخنرانی با شدت بی‌سابقه‌ای از خارجیان، به ویژه امریکا انتقاد کرد. واقعیت این است که من از نحوه‌ی انتقاد وی از امریکا ناراحت بودم. اما همان شب آقای بی‌نام اعلم پایند که پروفیسور در امریکا است در صحبتی با بی‌بی‌سی گفت که مشاور امنیت ملی افغانستان یک ماثویست ضد امریکایی است، وی رییس جمهوری را تحریک می‌کند تا ضد امریکا سخن بگوید. این آقای پایند هم آدم جالبی است. برخی از امریکایی‌های افغان‌تبار به من گفته بودند که او آدم متخصصی در عرصه‌ی بین‌المللی و استاد دانشگاه است. من در اوایل کارم در وزارت خارجه با وی ملاقات کردم. او آرزو داشت تا به حیث سفیر افغانستان در یکی از کشورهای انگلیسی‌زبان کار کند. من با او طولانی صحبت کردم و بعدها از رییس جمهوری پرسیدم که آیا با تقرر او موافق است؟ وقتی رییس جمهوری موافقت کرد، من این آقا را به حیث سفیر افغانستان به لندن پیشنهاد کردم. وقتی که توافق تقرر او موافقت کرد و من از او

خواستم که به کابل بیاید، در جواب من نوشت تا لایحه‌ی وظایف و ضمانت‌های کاری را که دولت افغانستان به او می‌دهد برایش بفرستم... آن وقت متوجه شدم که این آقا قادر نیست میان یک تصدی اقتصادی و یک دولت ملی تفاوت قایل شود و بدون تضمین حاضر نیست کارش را آغاز کند، از خیر تقرر او گذشتم.

حامد کرزی آدم بسیار صمیمی و شخص کتاب‌خوان است. او مسلمانی است که در سخت‌ترین شرایط روزه می‌گیرد، نمازش را همیشه می‌خواند، لب به مسکرات نمی‌زند؛ حامد کرزی حتا سگرت نمی‌کشد. او آدمی بسیار بااخلاق و دارای خوی و خلقیات بسیار انسانی است. تا جایی که آدم نمی‌داند که چگونه ممکن است یک آدمی که در متن جنگ و مهاجرت بزرگ شده تا این اندازه از خشونت بیزار باشد. او صبورترین انسانی بود که من در میان سیاسیون افغانستان شناختم. او شیفته‌ی آزادی بیان است. با بدترین ناسازدهندگان به خودش با خوش‌رویی برخورد می‌کند. او در برابر پیروان ادیان دیگر نه تنها هیچ تعصبی ندارد، بل که به آنان حرمت می‌گذارد.

حامد کرزی در موارد زیادی آدم ضد خشونت و با عواطف عمیق انسان‌دوستانه و احترام به ادیان و باورهای دیگران است. به گونه‌ی مثال روزی یک پروفیسور امریکایی که در تلاش ایجاد یک دانشگاه امریکایی در قندهار بود، در ماه رمضان به دیدار حامد کرزی آمد. کرزی به کارمند خدمات گفت برای مهمان چای بیاورید. مهمان امریکایی که اندکی فارسی در کابل آموخته بود، در پاسخ گفت: "من روزه دارم چای نمی‌خورم." وی افزود که "مسلمان شده است و در این روزها با پروفیسور محمد ایاز نیازی امام مسجد وزیر اکبر خان در یک گفتگو قرار دارد و در پایان ماه مبارک رمضان رسماً تشریف

به دین اسلام را اعلام می‌دارد". پروفیسور امریکایی از کمبود معنویت در جوامع غربی، زوال خانواده و نبود دوستی‌ها و استبداد جامعه‌ی مصرفی شکایت‌ها کرد. او افزود که او "از چندین سال بدین سو در کشورهای اسلامی از جمله در اردن کار کرده و سخت زیر تأثیر معنویت رفته که در اسلام دیده است". حامد کرزی در پاسخ او گفت: "من از نوجوانی به یاد ندارم که روزه نگرفته باشم و یا نماز را چه در وقت آن و چه قضایی ادا نکرده باشم بدون شک که ما مسلمانان خوشحال می‌شویم اگر کسی به دین ما مشرف شود؛ اما من اعتقاد دارم که خداوند رب العالمین است و ما انسان‌ها، هر کس به طریقی در تلاش رسیدن به او هستیم. ما می‌توانیم از طریق همه‌ی ادیان و یا تلاش‌های معنوی دیگر به خدا برسیم. از این رو من بر این باورم که اگر شما با باور محکم به دین خود تان عمل کنید به همان اندازه می‌توانید به خدا نزدیک شوید که ما مسلمان‌ها می‌شویم. در امریکا، این دین شما نیست که بد است، بل که این سیاست‌های حکومت‌های شماست..."

اما همین حامد کرزی که به راه‌های متعدد رستگاری باور داشت در مواردی بسیار قبیله‌گرا می‌شد و به سیاست‌های بسیار تنگ روی می‌آورد. به باور من، تسامح و مدارایی که او در موضوع ایمان و دین از خود به نمایش می‌گذاشت، بیشتر محصول تربیت مادرش و فرهنگ عظیم و عمیق هند بود. حتا عدم تمایل کرزی به گوشت‌خوری و پرخوری نیز محصول خوی و خصلت مادر او و فرهنگ انسانی هند و آمیزش وی با مردم آن دیار بود. طبیعی است که این دل‌بستگی حامد کرزی به فرهنگ هند و آشنایی عمیق او به فرهنگ سیاسی که توسط گاندی به جهانیان عرضه شده بود به شمول نظام اداره‌ی ملکی هند که میراث دوران استعمار بود، باورها و شخصیت حامد کرزی را

به گونه‌ی پایدار شکل داده بود. بردباری و صبوری شخصی او در برابر دیگران ایشان از فرایند همین سوسیالیزاسیون سرچشمه و مایه می‌گیرد و گر نه هر کس می‌داند که در متن اجتماعی که او دوران کودکی و دوران جهاد را گذرانده است، نمی‌توان با تسامح و مدارا و پذیرفتن برابری انسان‌های پیرو ادیان گوناگون روبه‌رو شد.

کرزی بر خلاف تصور آنانی که او را از نزدیک نمی‌شناسند، زندگی اشرافی نداشت. پوشش و خوراک او هیچ نشانی از اصراف و زیاده‌روی نداشتند. با این‌که او ساعت‌های قدیمی و کهنه را می‌پسندید، اما برخلاف نو ثروتمندان جنگی و یا اشرافیت مواد مخدر به استفاده و یا پوشیدن ساعت‌های عجیب و غریب و لباس‌های مارک و نشان‌دار مبتلا نبود. روزی خانواده‌ی او از استانبول با طیاره‌ی آریانا به کابل می‌آمدند، مسؤولان هواپیمایی چند چوکی را در اختیار آن‌ها گذاشته بودند تا به عنوان یک خانواده‌ی افغان در کنار هم بنشینند. در این میان یکی از زورمندان افغانستان با حشم و خدم وارد طیاره می‌شود. مسؤولان شرکت آریانا نیز اعضای خانواده‌ی او را از جای‌شان می‌خیزانند تا آن فرد زورمند و افراد معیتی او بنشینند. آن‌ها درویشانه سفر می‌کردند که کسی نمی‌دانست، اعضای خانواده‌ی رییس جمهور استند. این سخن به این معنا نیست که رییس جمهور و خانواده‌ی او در فقر و بدبختی زندگی می‌کردند. بدون شک که آن‌ها به مثابه‌ی خانواده‌ی رییس جمهور زندگی راحتی داشتند، اما از تجمل‌هایی که نشانه‌های نوکیسه‌گی برخی‌ها بود مبرا بودند.

هرگز از کرزی نشیده‌ام که راجع به زندگی شخصی افراد تبصره‌های منفی بکند. گاهی وقتی کسی گزارشی راجع به زندگی خصوصی رقیبانش را به او می‌آورد، پاسخ او روشن بود. می‌گفت "این‌ها مسایل شخصی افراد اند، در جایی دیگر نگوئید. با عزت مردم بازی نکنید."

من در ده سال همکاری با کرزی، به جز یک بار، نشنیده‌ام که از روی عصبانیت به کسی ناسزا گفته باشد. آن یک بار هم به یکی از همکاران نزدیکش گفت برو از دفتر بیرون شو و فقط همین. در برابر مذاهب اسلامی هیچ تعصبی نداشت. گاهی که با هم بحث می‌کردیم و من از فروپاشی تمدن کهن سال کشور ما شکایت می‌کردم، تأیید می‌کرد. ده‌ها مورد را شاهد بودم که به مسؤولان امنیتی در مورد رفع شکنجه و زور هدایت داده است. از شنیدن خبرهای مبتنی بر آزار و شکنجه بی‌نهایت متأثر می‌شد. من چند بار شاهد بودم که از روی درماندگی می‌پرسید که چگونه می‌شود دست کم مردم را از شر کارمندان زورگوی دولت در امان نگهداشت.

در افغانستان هیچ کس را ندیدم که برابر حامد کرزی بر مشکلات محیط زیستی آگاهی داشته و از پیامدهای مدرنیته تخنیکی تا این حد نگران باشد. این درک او گاهی موجب می‌شد تا به راه‌حل‌های غیرواقعی از جمله صنعت‌ستیزی باور پیدا کند. در این سال‌های کار در کشور بعد از کرزی کسی که به این مباحث وارد بود، داوود شاه صبا بود. جوانانی که در کشورهای جهان سوم و کشورهای انگلوساکسونی تحصیل کرده بودند نه تنها آگاهی محیط زیستی نداشتند، بل که گفتمان‌های محیط زیستی را به سخره می‌گرفتند، اما کرزی جانب دیگری هم داشت. جانب دیگر کرزی وی را آدم سستی و صاحب باورهای قبیله‌ای می‌ساخت. او از خلیقات خانان پشتون قندهاری بسیار متأثر بود. این خلیقات موجب می‌شدند تا گرایش‌های قبیله‌ای او با نرمش‌های بیشتری همراه باشد. او در عین زمانی که مانند تمامی سیاست‌مداران افغانستان از خلیقات تبارگرایی مبرا نبود، آرزو داشت تا افغانستان خانه‌ی همه‌ی افغان‌ها باشد. کرزی در واقعیت یک محافظه‌کار ارزشی و محافظه‌کار جانبدار حفظ نهادهای سنتی و در

عمل پاسدار ارزش‌های جامعه‌ی سنتی بود. بزرگ‌سالاری و موی‌سپیدسالاری بر او تأثیر داشتند. باور بی‌پایان او به لویه جرگه نیز برخاسته از باور او به حفظ نهادها و روابط سنتی بود. باورهای سنتی او موجب می‌شدند که گاهی در تشخیص مناسبات واقعی و موجود قدرت در سطح جامعه دچار اشتباه شود. به گونه‌ی مثال او گاهی به برخی از ملایانی که در رکاب صاحبان جدید قدرت مانند جنرال دوستم، اسماعیل خان و یا عطا محمد نور قدم می‌زدند، به مثابه‌ی صاحبان حقیقی قدرت برخورد می‌کرد. به سخن دیگر او گسست‌های روابط قدرت چهار دهه‌ی اخیر را ناقص درک می‌کرد. وقتی با او بحث می‌کردی می‌پذیرفت، اما به دلیل باورهای محافظه‌کارانه‌ی ارزشی و نهادینه‌شده‌اش در عمل دوباره به همان کسان روی می‌آورد. کرزی در واقعیت گذشته و امروز را در خود یک‌جا داشت؛ به مشکل می‌شد تشخیص داد که وجه غالب او کدام است. زمانی که به انگلیسی سخن می‌گفت، آن‌هم در دانشگاه‌های خارجی و یا موسسات اکادمیک، او سیاستمداری مدرن، دموکراتی شایسته و آشنا به ادبیات سیاسی جهان بود. اما جانب دیگر او هم همواره آشکار بود. روزی به من گفت که "یکی از علمای کشور در دیداری همراه با بزرگان از یک منطقه‌ی افغانستان به وی گفته است که یکی از دلایلی که ما به تو احترام داریم این است که تا به حال کسی روی همسر تو را ندیده است. تو نشان دادی که رییس جمهور مسلمان و وفادار به سنت‌های افغانی هستی... من پرسیدم که شما در جوابش چه گفتید؟ گفت: "هیچ. خوش شدم." گفتم این جای تأثر است. زن رییس جمهور به عنوان زن و انسان نه تنها باید خودش را پنهان نکند، بل که باید به دختران افغانستان در احقاق حق آنان کمک کند. او که نظرات مرا در این باره می‌دانست، گفت "خوب، این بحث ما دو تا به نتیجه

سیاست افغانستان؛ روایتی از درون / ۲۰۷

تمی رسد. تو شرایط افغانستان را نمی خواهی درک کنی. من نمی خواهم کشور ما دوباره به سرنوشت دوران امان الله خان مبتلا شود." روزی وزیر خارجه زلمی رسول به رییس جمهوری گفت که یک دعوت نامه برای همسر شما جهت اشتراک در یک کنفرانس بین المللی آمده است، چه بگویم؟ رییس جمهوری گفت: "بسیار محترمانه معذرت بخواه دکتور (دکتور زینت همسر رییس جمهوری) حالش در این روزها خوب نیست." من به زلمی رسول گفتم معذرت بخواه، اما بنویس که تا حال چه کسی دیده است که یک خان قندهاری به همسرش اجازه مشارکت در کنفرانس های بین المللی را داده باشد. رییس جمهوری یک نگاهی به من کرد و گفت: "راست خوبی گویی." رفتارهای دوگانه در سیاست و زندگی روزمره ی حامد کرزی همیشه آشکار بود و کرزی در واقعیت نمادی از یک سیاست مدار افغانستان است که هم دموکرات است و هم خان قبیله؛ نه این است و نه آن. این مشکل بیشتر سیاست مداران جهان سومی است. واقعیت این است که چنین حالت هایی از بسترهای حقیقی اجتماعی و روابط حاکم بر آن ناشی می شوند. با یک دید انتقادی از جامعه می توان گفت که ما همه به درجات گوناگون به چنین دوطرفه گری های شخصیتی مبتلاییم. اما در کرزی این تبارزات بسیار مشهود بودند.

رییس جمهور، در سال های اخیر حکومتش، به ویژه پس از انتخابات سال ۲۰۰۹، قدم به قدم، از یک آدم صبور به آدمی بیشتر خودمحور، یک دنده و ناشکیبا تبدیل شد. بدون شک که همکاران بلی گوی و دوروی وی نیز در فرایند تبارز و شکل گیری شخصیت متغیر او نقش داشتند. اما بیشتر از آن، برنامه ریزی ها و توطئه های حکومت ایالات متحده ی امریکا که با برنامه های کودتای انتخاباتی ریچارد هالبروک شروع شدند، این فرایند را تسریع کردند. کرزی همواره منتظر

توطئه‌ای از جانب امریکا بود. هر آن‌چه از امریکا می‌آمد، در نظر او نشان از توطئه داشت. افشای اسناد محرم سفارت ایالات متحده‌ی امریکا و نظرات بسیار احمقانه‌ی برخی از مقامات امریکایی در باره‌ی وی این شک و گمان‌ها را تقویت می‌کردند. به دلیل این‌که رییس جمهوری در پشت همه‌چیز توطئه‌ی ایالات متحده‌ی امریکا را می‌دید، گاهی اتفاق می‌افتاد که بیشتر از نیمی از وقت جلسات کابینه را با تمام وقت جلسات شورای امنیت ملی را بحث روی یک شک ساده‌ی کرزی بر امریکا احتوا می‌کرد.

برخی از همکاران رییس جمهوری، به ویژه رییس دفتر او آقای خرم و سخنگوی رییس جمهوری آقای فیضی هم به گونه‌ی سیستماتیک به این شک و گمان‌ها دامن می‌زدند. انتقال گزارش‌های دور از واقعیت، بزرگ ساختن مشکلات، صحنه‌سازی‌های کاملاً هدف‌مند از جمله‌ی ابزار کار آنان بود. به گونه‌ی مثال روزی خانمی از پکتیا در حضور رییس جمهور زار زار می‌گریست و از این‌که سگ‌های امریکایی بر کودکان و اعضای خانواده‌اش حمله کرده‌اند، شکایت‌ها داشت. رییس جمهور بدون هر شکی باور داشت که چنین شده است. او به تحقیقات ما که خلاف آن را نشان می‌داد، باور نمی‌کرد. امریکایی‌ها هم با اعمال پر از خشونت و کشتار افراد ملکی افغانستان به این باور دامن می‌زدند. سخنگوی رییس جمهوری هم از هر فرصتی برای صدور اعلامیه‌های ضد امریکایی استفاده می‌کرد. او حتا با برخی از خبرنگاران امریکایی روابط بسیار استوار برقرار کرده بود. صحبت‌هایی را که در مجالس مطرح می‌شد، به خبرنگارها انتقال می‌داد و رییس جمهور هم عمیقاً باور پیدا می‌کرد که این کار من است، چرا که هیچ کس بر سخنگو که آدم ضد امریکایی بود، شک نمی‌کرد که رازهای رییس جمهور را به خبرنگاران امریکایی بگوید.

یکی از داستان‌های مضحک و در عین زمان دردآور پیدا شدن سر و کله‌ی فردی بود که ادعا می‌کرد در باره‌ی تأثیرات جانبی سلاح‌هایی که با یورانیوم غنی شده‌اند و امریکایی‌ها از آن‌ها در افغانستان بسیار استفاده کرده‌اند، تحقیق کرده است. وی با وساطت رییس دفتر به دیدار رییس جمهور آمده بود. تعدادی عکس‌های رنگی را نیز از اینترنت چاپ کرده بود. در این که سلاح‌های غنی‌شده با یورانیوم بر زندگی انسان، حیوان و محیط زیست تأثیرات مخرب دارد، شکی نیست، اما در این باره که گویا امریکایی‌ها از چنین مهماتی در افغانستان استفاده کرده باشند و در این رابطه پژوهش‌های علمی صورت گرفته باشد، شک‌های جدی وجود دارد. دست کم در رابطه به تأثیرات جانبی استفاده از چنین سلاح‌هایی تحقیق صورت گرفته باشد، آن‌هم از جانب یک افغان که دارای هیچ اختصاصی در این زمینه نیست، برای من باورنکردنی بود. اما رییس جمهور به سخنان این فرد که با پا درمیانی رییس دفتر آقای خرم به دیدار او آمده بود، جدی گوش داد و می‌خواست این موضوع را رسانه‌ای کند. رییس امنیت ملی، انجینیر نیل این موضوع را مورد تحقیق قرارداد و آشکار شد که این فرد، فرستاده‌ی طالبان است. اسناد در این باره به رییس جمهور ارائه و بدین گونه کلک قضیه کنده شد، اما مسؤولین درون دفتر رییس جمهور مورد هیچ بازخواستی قرار نگرفتند. در سال‌های اخیر حتی یک روز را هم به یاد ندارم که بدون تفاوت نظر میان من و رییس جمهور بر سر سیاست امنیتی و سیاست خارجی گذشته باشد. البته که ما در برخورد با هند و چین و مخالفت ما در رابطه با مداخله‌ی کشورهای غربی در کشورهای شمال آفریقا و خاور میانه توافق داشتیم. هیچ‌کسی به یاد نخواهد داشت که من حتی یک بار هم در غیاب حامد کرزی از وی بدگویی کرده باشم؛ به ویژه در برابر خارجیان.

وفاداری به دولت و قوانین آن تا زمانی که آدم عضو آن است یکی از اصلی ترین ارزش های اخلاقی دولت مداری و قانون مداری است. انتقاد از سیاست های خلاف منافع ملی امر مسؤولانه است؛ اما برون دادن رازهای دولت و اشتراک در توطئه و تخریب امری بسیار خاینانه است. با این هم رییس جمهوری، به دلیل شکی که بر همگان پیدا کرده بود، گاهی گمان می کرد که من هم در غیاب او با خارجیان علیه او کار می کنم. خوش بختانه که این ناباوری های او بسیار زود گذر بودند. من از این همه شک و گمان و فضای پرتنش به تنگ آمده بودم. او روزی در نشست شورای امنیت ملی باز حرف هایی زد که به هیچ وجه منطبق بر واقعیت نبودند. درست روزی بود که من فردای آن عازم چین بودم و قرار بود در آن سفر با رییس آی اس آی با پا در میانی چینی ها ملاقات داشته باشم. از این ملاقات، به جز من و حامد کرزی از مقامات افغانستان هیچ کس اطلاع نداشت. وقتی من قاطعانه با نظرات رییس جمهوری مخالفت کردم، وی با عصبانیت جلسه را ختم کرد و مرا به دفترش خواست. به من گفت "شما با این نظراتی که دارید در واقعیت مخالف سیاست رییس جمهوری می باشید". گفتم بلی کاملاً چنین است به همین دلیل هم نمی خواهم و شریفانه هم نمی دانم که چرا با شما کار می کنم. گفت "درست است، من استعفای شما را می پذیرم". من از دفترش برون شدم؛ به رییس دفترم گفتم که به چینی ها بگویید که من ناگزیرم تا سفرم را به کشور شما به دلایل بسیار عاجل شخصی به تعویق بیندازم. استعفانامه ی کوتاهی نوشتم به سکرتر رییس جمهوری دادم و رفتم به دفترم و به جمع آوری اسناد و وسایل شخصی پرداختم. حتا ساعتی نگذشته بود که رییس جمهور تلیفون زد و خواست تا یک بار به دفترش بروم. استعفانامه ام در دستش بود. گفت "چرا سرفت رالغو کردی؟" گفتم مگر ما امروز صبح به همین

توافق نرسیدیم. گفت "رسیدیم؛ اما یک سیاست‌مدار مسؤول باید کارش را انجام دهد و باز برود". قرار بر این شد که من بعد از سفر چین به کارم پایان بدهم. از دفتر رییس جمهوری برون شدم. به مؤولان دانشگاه ییل ایالات متحده امریکا که از من برای کار یک‌ساله دعوت کرده بودند، نوشتم که از سمستر آینده می‌خواهم کارم را شروع کنم. از چین که برگشتم، خلاف انتظار من کرزی حتا حاضر نشد روی کناره‌گیری من بحث کند. فقط گفت "بابا من و تو هر روز از این جنگ‌ها می‌کنیم تو که نمی‌توانی در این روزهای سخت، کشور و مرا تنها بگذاری". با این همه در کلیت رییس جمهور بسیار گپ ناشنوا و ناشکیبا شده بود. این خصوصیت او هر روز بیشتر از پیش تقویت می‌شد. روزی تا من خواستم روی قرارداد امنیتی و موارد اختلاف با امریکا به وی گزارش بدهم، عصبانی شد و گفت: "تا زمانی که امریکایی‌ها ممنوعیت تلاشی خانه‌ها را نپذیرند، پایان دادن به دستگیری افغان‌ها را نپذیرند... قراردادی نیست". من برایش گفتم: شما می‌گویید که باید گفتگوها را و گزارش دهی به شما را در این باره قطع کنم؟ گفت "نه باید قرارداد نهایی شود". گفتم خوب در این مواردی که شما گفتید درست در همان راستایی که افغانستان می‌خواست به توافق رسیده‌ایم. شما اجازه ندادید تا من سختم را ادامه بدهم. با ناراحتی گفتم که یک رییس جمهور هم مکلف به شنیدن و بعدا رد و یا قبول سخنان همکارانش است. گفتم شما به یک دیکتاتور تبدیل شده‌اید؛ اما یک دیکتاتور مهربان که مردم را نمی‌کشد و دوست دارد تنها صدای خودش را بشنود. از دفترش برون شدم. رییس جمهور به خصوص در برابر من کوهی از صبوری و حرمت‌گذاری بود. ما همیشه دعوا می‌کردیم، اما کسی که نمی‌گذاشت رابطه ما قطع شود و بزرگی نشان می‌داد، اغلب او بود. این برخورد وی موجب

می شد تا من علی رغم بسیاری از تفاوت نظرها تا روز آخر کارش در کنار او ایستاده باشم.

او مانند بسیاری از زمام داران جهان سوم که توسط بلی گویان و نمایندگان استخبارات برونی احاطه شده اند نیز به این گمان مبتلا شد، که هر چه می گوید درست است. او کاملاً باور پیدا کرده بود که در سیاست از همه کس بیشتر می داند. حتا زمانی که مشورت می کرد، در حقیقت از پیش تصمیمش را گرفته بود. اکثراً مشورت‌ها برای خالی نبودن عریضه بودند. این حالت در دو سال اخیر زمامداری او موجب الغای دیالوگ‌های واقعی میان او و همکارانش شد. این وضعیت حتا به جلسات کابینه و شورای امنیت کشانده شد. در این جلسات بیشتر او بود که صحبت می کرد و اندک فرصتی به دیگران می رسید تا صحبت کنند. بیشتر کسانی که در جلسات می آمدند، چیز زیادی هم برای گفتن نداشتند و این بی مایگی طبیعی است که به الغای دیالوگ کمک می کرد.

رابطه پر از احترام و سرشار از اختلاف نظر میان رییس جمهور و من بعد از پایان دوران ریاست جمهوری او نه تنها کاهش نیافت، بل که بیشتر شد. این امر حتا در رفتارهای شخصی و کاهش اعتماد وی نسبت به من هویدا بود. من با آگاهی با چنین تناقضی برخورد می کردم و نمی خواستم در دورانی که حامد کرزی دیگر رییس جمهور نیست، گمان کند که احترام من نسبت به او کاهش یافته است. در سفرهایی که ما با هم به کشورهای هند، روسیه، چین و آلمان داشتیم و حتا در ملاقات با رییس جمهور پیشین ترکیه، نه رییس جمهور علاقه داشت که من حضور داشته باشم و نه هم من. وی در این زمینه نیز کارش را محدودتر ساخت. حتا مواردی بود که وی خودش را ناگزیر می دید،

از آقای خرم نیز پنهان کاری کند. من نمی‌خواهم به جزئیات این قضایا به پردازم. افزون بر این، در تحلیل استراتژیک او در برخورد به روسیه و چین و همچنین طالبان رویکردهای خطرناک گذشته او به سیستم فکری و به یک استراتژی خطرناک استحال یافته‌اند که برای من به هیچ وجه قابل پذیرش نبودند.

افغانستان و ایالات متحده ی امریکا

از همکاری غیرانتقادی تا سیاست مبتنی بر اختلاف‌های دوامدار
رابطه‌ی حامد کرزی با ایالات متحده یکی از رابطه‌های بسیار پیچیده
و باورنکردنی در دنیای سیاست است. کرزی بدون شک که در
نتیجه‌ی حمایت مستقیم امریکایی‌ها در کنفرانس بن (نوامبر ۲۰۰۱) به
رهبری اداره‌ی موقت پس از طالبان رسید. به سخن دیگر او تنها فرد
مورد تایید امریکایی‌ها برای این مقام بود. سفیر جیمز داینس^۱ که
بعدها به صفت نماینده‌ی ویژه امریکا برای افغانستان و پاکستان تعیین
شد، در کتابش "پس از طالبان: ملت سازی در افغانستان"^۲ می‌نویسد
که او کرزی را نمی‌شناخت؛ اما یکی از نخستین کسانی که نام وی را
برای مقام ریاست اداره‌ی موقت افغانستان به وی گفت، در جریان
یک پرواز از تاشکند به بگرام، دکتور عبدالله عبدالله بود. واقعیت این
است که افرادی در ایالات متحده با حامد کرزی آشنایی کافی
داشتند. وی در سال ۲۰۰۱ پیش از یازدهم سپتمبر، در کنگره‌ی امریکا
به سخنرانی پرداخته و دیدگاه‌هایش را درباره‌ی آینده‌ی افغانستان در
آن‌جا مطرح کرده بود.

---

^۱ James Dobbins

^۲ After the Taliban: Nation- Building in Afghanistan

کرزی قرار بود در حکومت طالبان مسؤولیت نمایندگی افغانستان در سازمان ملل متحد را بر عهده بگیرد. کرزی چند بار در مناسبت‌های گوناگون به من گفت که وی زمانی از پذیرش این مقام ابا ورزید که متوجه شد فرمان تفرش توسط پاکستانی‌ها و در وزارت خارجه ی پاکستان چاپ شده بود. او به من گفت: "من در تلاش برای بازگشتاندن ثبات و امنیت در کشور به دلیل جنایات بی‌شماری که مجاهدین پس از سال ۱۹۹۲ بر کشور روا داشته بودند، با جمعی از کسانی که در حزب حرکت انقلاب اسلامی و سایر احزاب دوران جهاد فعالیت داشتند و از وضعیت حاکم توسط گروه‌های موجود در کابل به تنگ آمده بودند، در پی آن شدیم، تا یک جنبش نوین را برای برون کردن کشور از این حالت، ایجاد کنیم. در این جنبش جمعی از ملایان افغانستان که به سعادت وطن می‌اندیشیدند، حضور داشتند؛ اما پس از موفقیت‌های اولیه متوجه شدم که رهبری این جنبش در دست آی‌اس‌آی است و من هم مبارزهم را علیه آن‌ها شروع کردم. آی‌اس‌آی در انتقام پدرم را در کویته به شهادت رساند و برای خود من هم مشکلات زیادی ایجاد کردند و از من خواستند تا پاکستان را ترک کنم..."

کرزی زمانی به حیث رییس اداره‌ی موقت انتخاب شد که در کوه‌های ارزگان با جمعی از همراهان و کوماندوهای ویژه ی سی‌آی‌ای با طالبان مصروف جنگ بود. او تمام جزئیات این دوران را به تکرار برای من شرح داده است. در این مورد گزارش‌های زیادی نیز در رسانه‌ها و کتاب‌های گوناگون به نشر رسیده‌اند. یکی از کسانی که در این دوران با کرزی همراه بود، افسر سی‌آی‌ای، گیرک بود. وی بعدها رهبری سی‌آی‌ای در افغانستان را بر عهده گرفت. گیرک یکی از آن امریکایی‌های مورد اعتماد کرزی بود که به راحتی با او صحبت

می‌کرد. حتا زمانی که روابط حامد کرزی با امریکایی‌ها با تنش بیشتر همراه شد، گیرک و افرادی که بعدا جانشین او شدند، مورد اعتماد کرزی بودند و او با آنان راحت‌تر صحبت می‌کرد تا با دیپلمات‌های امریکایی.

زمانی که من به حیث مشاور روابط بین‌المللی کرزی مقرر شدم، محافظت وی هنوز هم بر عهده‌ی امریکایی‌ها بود. چند ماه بعد، این مسؤولیت را افغان‌ها، قوای ویژه‌ی محافظت از رییس‌جمهور، بر عهده گرفتند. این امر برای همه یک آسودگی روانی و اخلاقی به بار آورد. محافظت رییس‌یک دولت توسط نیروهای خارجی امر شرم‌آوری بود که همه‌ی ما از آن رنج می‌بردیم؛ خود حامد کرزی نیز از این امر بی‌نهایت در عذاب بود.

میان رویکردهای افغانستان و ایالات متحده، تا جایی که من به یاد دارم، در مواردی همیشه اختلاف نظر وجود داشت، اما کرزی در آغاز تلاش می‌کرد تا از علنی‌شدن این اختلاف‌ها جلوگیری کند. پیش از آن که میان کرزی و کوندلیزا رایس در یک صحبت تلفونی، درگیری شدید لفظی صورت بگیرد (من در جای دیگر این کتاب به این امر پرداخته‌ام)، در موارد دیگری هم میان وی و سفرای امریکا درگیری‌های لفظی صورت گرفته بود. در یکی از گفتگوها با سفیر امریکا رونالد نیومن^۱، تفاوت نظرها میان رییس‌جمهوری کرزی و نیومن بر سر کمک به والیان افغانستان از جمله والی وقت ارزگان پیدا شد؛ حامد کرزی دقیقا به وی چنین گفت: "آقای سفیر گمان می‌کنید که افغانستان یک جمهوری کیله‌ای^۲ است که شما با مسؤولانش چنین

---

^۱ Ronald Neumann (۲۰۰۵ - ۲۰۰۷)

^۲ Banana republic

برخورد می‌کنید؟ این کشور پنج هزار سال تاریخ دارد و همیشه گورستان قدرت‌های بزرگ بوده است... بروید به رهبری تان گزارش بدهید. اگر نمی‌خواهید به افغان‌ها کمک کنید، می‌توانید از کشور ما بروید." نیومن که یک دیپلمات با تجربه و در واقعیت دوست افغانستان بود، هیچ واکنش منفی نشان نداد، فقط گفت: "آقای رییس جمهوری اگر نمی‌خواهید با من به صفت سفیر کشورم کار کنید، من به واشنگتن خبر می‌دهم و می‌خواهم تا مرا فرا بخوانند." این را گفت و دفتر کرزی را ترک گفت. نیومن تا سال ۲۰۱۵ از حامیان همکاری با حامد کرزی بود. او که پدرش نیز زمانی در افغانستان سفیر بود، به افغانستان دل‌بستگی عاطفی داشت. او بارها از سفرهایش به افغانستان در دوران جوانی و این که با موتر از طریق افغانستان مرکزی به بامیان سفر کرده بود، حکایت می‌کرد. نیومن فعلا رییس اکادمی امریکایی برای دیپلوماسی است. او از دوستان کشور ما و مردی صبور، با تجربه و آگاه است؛ منظم به افغانستان سفر می‌کند و یکی از سخنرانان همیشگی در کنفرانس سالانه‌ی "گفتگوهای امنیتی هرات" است.

سیاست خارجی در میدان تنش قدرت‌های بزرگ و منطقه‌ای

سال‌های جهاد و جنگ موجب شده بودند که شماری از کشورها بیش از حد معمول در عرف دیپلوماسی، در مناسبات قدرت در افغانستان دارای نفوذ شوند. برخی از نخبگان افغانستان که روزگاری مردم آن به آزادگی و سرکشی شهره بودند، به گونه‌ی باورنکردنی وابسته به

به کشورهای کوچک امریکای مرکزی خطاب می‌شود که بیشتر به سرمایه‌ی خارجی، به‌خصوص ایالات متحده وابسته استند. این کشورها دارای سیاست خارجی مستقل نبوده و در واقعیت به مثابه ساختارهای سیاسی ظاهرا آزاد، اما وابسته موجودیت دارند. البته این مفهوم پسان‌ها در ادبیات سیاسی مفهوم گسترده‌تری پیدا کرد.

کشورهای دیگر بودند. حضور ایالات متحده ی امریکا بعد از سال ۲۰۰۲ در افغانستان موجب شده بود که بسیاری به دلیل نزدیکی یا همسویی با این کشور احساس برتری بکنند. مخالفت با سیاست این کشور در افغانستان و یا جهان بسیار مشکل بود. در چنین اوضاعی گرفتن مسؤولیت به ویژه در بخش های سیاست خارجی و امنیتی کار دشواری بود.

کرزی، همان گونه که در سیاست داخلی به نوعی از توازن و راضی نگهداشتن همگان همت می گذاشت، در روابط خارجی نیز با همه ی دشواری ها تلاش می کرد تا توازن نسبی مبتنی بر واقعیت حضور کشورهای دیگر در افغانستان رعایت گردد. این رویکرد وی، به باور من در حوزه ی سیاست خارجی به سود کشور ما بود. زمانی که من در «اصول سیاست خارجی» بر اصل سیاست خارجی کثیرالمحور تاکید کردم، کرزی با شوخی گفت که "من با این لغت های نو زیاد آشنا نیستم، اما باید این سیاست را بنیاد رویکردهای خارجی خود بسازیم". دشواری اجرایی ساختن این سیاست در این بود که سیاستمداران و دیپلماتان برخی از کشورها، حتی در سیاست های کادری افغانستان مداخله می کردند. در ملاقاتی که میان حامد کرزی و ولادیمیر پوتین در شهر آلماتی قزاقستان در جون ۲۰۰۶ صورت گرفت، رئیس جمهور فدراتیف روسیه بسیار آشکارا گفت که "روسیه از کاهش نقش دوستان مسکو در حکومت افغانستان نگران است." وی از برخی از افراد ائتلاف شمال نام برد و به ویژه بر نام جنرال دوستم تاکید کرد. زمانی که ضرار احمد مقبل وزیر داخله بود، سفرای ایالات متحده و انگلستان هر روز می آمدند و از ناتوانی وزیر و فساد در وزارت داخله شکایت کرده و خواهان تقرر یکی از وزرای دیگر به جای او بودند.

وزیر خارجه‌ی انگلستان دیوید میلبنده^۱ آشکارا بر این که چه کسی وزیر داخله باشد، تاکید می‌کرد. جنرالان ائتلاف و سفرای امریکا و انگلیس نیز آشکارا از کرسی تقاضا می‌کردند که چه کسی به حیث وزیر امور داخله تعیین و به وی برای تحقق اصلاحات صلاحیت‌های کافی تفویض گردد. زمانی که کرسی مرا به حیث وزیر خارجه پیشنهاد می‌کرد، سفرای انگلستان و امریکا به وی مراجعه کرده و از برکناری دکتور عبدالله عبدالله ابراز ناخشنودی کرده بودند. وقتی سازمان ملل متحد در سال ۲۰۰۶ تصمیم گرفت آقای توم کونیگز^۲ دیپلمات آلمانی را به حیث نماینده‌ی ویژه‌ی سرمشی آن سازمان در افغانستان مقرر کند، سفرای امریکا و بریتانیا در فبروری ۲۰۰۶ با هم به کرسی مراجعه کرده و از وی خواستند تا با تقرر توم کونیگز مخالفت کند. آنان به کرسی گفتند که وی یک کمونیست و دشمن امریکا است. من در آن زمان مشاور روابط بین‌المللی کرسی بودم. کرسی به ایشان گفت که "این مساله‌ی درونی شما کشورهای غربی است. مردم افغانستان با آلمان روابط تاریخی دارند و اگر بشنوند که من با تقرر یک دیپلمات آلمانی مخالفت کرده‌ام، ناراحت می‌شوند... پس از رفتن سفرا رییس‌جمهور از من پرسید که "این آدم چکاره است؟" من برایش گفتم که من توم کونیگز را شخصا نمی‌شناسم؛ اما می‌دانم که وی در جوانی آدمی بوده با گرایش‌های رادیکال ضد جنگ ویتنام و از رهبران جنبش دانشجویی ۱۹۶۸ آلمان. او فرزند یک بانکدار آلمانی است که میراث‌پدري را به جنبش ویتکنگ بخشیده و بعدها خودش از طریق تاکسی‌رانی و ترجمه‌ی آثار نویسنده‌های امریکای

^۱ David Wright Miliband^۲ Tom Königs

لاتین از جمله آثار گابریل گارسیا مارکز^۱ امرار معاش می کرده است. مقدار واقعی پولی را که توام از میراث پدری به جنبش ویتنام بخشیده بود، هرگز به کسی نگفت، اما تخمین‌ها بین پنج تا سی میلیون مارک آلمانی بوده است. وقتی من این اطلاعات را به کرزی دادم، او به من گفت:

"بروید به سازمان ملل بگویید که افغانستان غیر از توام کونیگز کس دیگری را قبول نخواهد کرد."

وی افزود: "انسانی که تا این اندازه بر سر اعتقاداتش ایستاده است، آسان شرافتمندی است..."

اعلامیه‌ی مشارکت استراتژیک میان افغانستان و ایالات متحده

وقتی مباحثات روی امضای یک اعلامیه‌ی همکاری استراتژیک با ایالات متحده در سال ۲۰۰۵ آغاز شد، زلمی خلیل‌زاد سفیر امریکا در افغانستان در این راستا بسیار تلاش کرد. واقعیت این است که او همه‌کاره‌ی امور بود. به دلیل افغانی‌الاصل بودن و تماس‌هایی که با رهبران جهادی و سیاسی افغانستان از سال‌های جهاد در برابر شوروی و مقاومت در برابر طالبان داشت و هم به مثابه‌ی نماینده‌ی با صلاحیت حکومت ایالات متحده در افغانستان، وی از مقام ویژه‌ای برخوردار بود. خلیل‌زاد از لحاظ فکری یکی از اعضای "جریان نومحافظه‌کار" امریکایی و جانبدار تنظیم امور جهان زیر رهبری ایالات متحده بدون توجه زیاد به موازین جاافتاده‌ی بین‌المللی بود. با این‌که وی فرد مقتدری بود، اما خصوصیات شخصی وی، برخلاف بسیاری از افغان‌های از امریکا برگشته، بحث و گفتگو را با او آسان می‌ساخت.

^۱ Gabriel José García Márquez

خلیلزاد، آدمی خوش مشرب و بسیار گرم و صمیمی، اما در عین زمان بسیار قدرت گرا بود. قدرت گرایی خود را همیشه می توانست در پرده ی خوش خویی و برخوردهای صمیمانه پنهان بدارد. او با این که در آن سالها، فارسی را شکسته شکسته حرف می زد و به زبان پشتو اندکی آشنایی داشت، اما زمانی که با او بحث می کردی بر مبانی برداشت های "نومحافظه کاری" از نظام جهانی و این که چگونه باید برداشت ایالات متحده از "نظام نوین جهانی" را بر جهان پیاده کرد، آشنایی نظام مند داشت. به باور من او تنها افغان امریکایی بود که می توانست تصویری روشنی از سیاستی که از آن نمایندگی می کرد، به نمایش بگذارد. خلیلزاد از نادر نمایندگان ایالات متحده بود که بر کنه سیاست پاکستان آگاهی داشت و می خواست که ایالات متحده در برابر پاکستان یک سیاست روشن را دنبال کند و با این کشور قاطعانه برخورد شود.

وی روزی در یک گفتگو با رییس جمهور کرزئی، ایده ی صدور یک اعلامیه ی مشترک همکاری استراتژیک میان کابل و واشنگتن را مطرح کرد. کرزئی هم که در آن زمان بسیار به امریکا باور داشت، بدون تعلل پذیرفت. با این هم او نگران واکنش حلقه های محافظه کار مذهبی در کشور بود. در افغانستان آن روزها هنوز انتخابات شورا برگزار نشده بود. کرزئی در سراسر دوران ریاست جمهوری خود، همیشه در مسایلی که از دیدگاه او بسیار مهم می بودند، رهبران جهادی را فرامی خواند و با آنها مشوره می کرد. من هرگز به یاد ندارم، که نتیجه ی مشوره ها چیزی متفاوت از آنچه کرزئی می خواست، بوده باشد. در رابطه با اعلامیه ی همکاری های استراتژیک نیز، وی نشست سران جهادی را طوری رهبری کرد و شعارهایی را که لازم می دانست، ارائه کرد که هیچ کس با این طرح مخالفت نکرد. کرزئی

در این نشست گفت که "مشاور روابط بین‌المللی من دکتر سپنتا که در آلمان استاد دانشگاه بوده و شخصیت وطن‌دوستی است از جانب افغانستان گفتگوها را رهبری می‌کند". بسیاری از رهبران جهادی از این پیشنهاد ناراحت بودند. آنان هرگز نمی‌خواستند که یک نفر با گذشته‌ی سیاسی "چپ" رهبری چنین تلاش‌هایی را بر عهده بگیرد. با این‌همه‌ی طوری استدلال کرد که کسی علناً صدایش را بلند نتوانست. اما در قفا رییس دفتر رییس‌جمهور، آقای داوودزی همراه با چند تن از افراتیون قومی وظیفه‌ی سبوتاژ مرا در این کار بر عهده گرفتند. آقای داوودزی آدمی بود که به مشکل می‌شد او را درک کرد. او اگر از کسی کمک می‌خواست، طوری برخورد می‌کرد که گویی بهترین دوست آن شخص است؛ اما اگر با کسی مخالف می‌بود، در خفا هر روز علیه او کار می‌کرد.

بر می‌گردم به اعلامیه‌ی همکاری‌های استراتژیک با ایالات متحده. متن پیشنهادی این اعلامیه از جانب آقای زلمی خلیلزاد به آدرس جاوید لودین که در آن وقت سخنگوی رییس‌جمهور بود، فرستاده شد. جاوید لودین جوانی بود با آرزوها و امیدهای دموکراتیک و خواهان همکاری صمیمانه با آنانی که آگاهی و توانایی کار داشتند. او در میان افغان‌هایی که من شناختم در نگارش متن‌های علمی و اکادمیک سیاسی به زبان انگلیسی تواناترین آنان بود. لودین یکی از آدم‌هایی است که زیر تأثیر ساختارهای قدرت و پرداختن به بازرگانی به سخن ایرانیان خودش را حیف کرد. دشواری‌های زندگی سیاسی و کار در دولت او را از آدمی با نشاط و دارای دید وسیع و فرهنگ‌مدار به آدمی تندخوی و کج‌خلق تا مرز بی‌تفاوتی در برابر واقعیت‌های بی‌رحم کنونی کشور ما تغییر دادند.

من متن پیشنهادی جانب امریکا را گرفتم؛ با خود بردم به خانه؛ متن را چندین بار خواندم و با دقت فراوان خواندم. فردای آن روز که جلسه‌ی هیئت افغانی برگزار شد، تنها دو تن بودند که نظراتی در باره‌ی متن داشتند، یکی جنرال وردک، وزیر دفاع و دیگری هم جاوید لودین. جنرال وردک، به گونه‌ای که تا آن زمان از ماموران و کارشناسان افغان نشنیده بودم، نظراتش را با تکیه بر تیورسین‌های نظامی، به ویژه با استفاده از دیدگاه‌های جنرال و تیورسین نامدار نظامی آلمان، کلاوزویتس^۱ مستدل می‌ساخت. وی در باره‌ی نظام حقوقی پایگاه‌های امریکا در کوریا و جاپان پژوهش کرده بود. من با نام کلاوزویتس مدت‌ها پیش از آن که زبان آلمانی را یاد بگیرم، از طریق آثار مائوتسه دون آشنا شده بودم. حتا در پانزده سالگی می‌دانستم که وی گفته است که: "جنگ عبارت است از ادامه‌ی سیاست با ابزار دیگر". اما آن آشنایی بیشتر محدود بود به نقل قول بازی‌های متداول و باور کور به آن چه مائو گفته بود. آشنایی بیشتر من با افکار این جنرال پرویسی در نتیجه مطالعه آثار هر فرید مونکلر^۲، سیاست‌شناس آلمانی در باره‌ی "جنگ‌های نوین" و تیوری‌های وی در باره‌ی ویژگی آزیمتریک^۳ بودن این جنگ‌ها، شکل گرفت. از بحث‌های جنرال در جلسات بحث روی اعلامیه‌ی همکاری‌های استراتژیک با ایالات متحده و پسان‌ها در صحبت‌های حضوری بهره بردم. از حضور او در جلسات احساس راحتی می‌کردم. جاوید لودین نیز در مباحث شرکت می‌کرد و دیدگاه‌هایش را مطرح می‌نمود. سایر اعضای هیئت چیزی برای گفتن نداشتند. من به جلسه پیشنهاد کردم

^۱ Karl von Clausewitz, ۱۷۸۰-۱۸۳۱

^۲ Herfred Münkler

^۳ asymmetric

که تا در جلسه‌ی دیگر هر کدام ما یک متن پیشنهادی را که در آن دیدگاه‌ها و خواسته‌های افغانستان بازتاب یافته باشد، ارائه کنیم و در پایان جلسه‌ی آینده یک پیشنهاد واحد و مورد قبول را پس از تایید رییس جمهور به امریکایی‌ها بفرستیم. وزارت خارجه افغانستان هیچ نظر و دیدگاهی برای جلسه نفرستاده بود. همان روز من متنی را با در نظر داشت پیشنهاد ایالات متحده به فارسی نوشتم و فردای آن به جلسه ارائه کردم. از اعضای هیئت افغانستان هیچ متن دیگری آورده نشده بود. برای من دو چیز در آن متن واجد اهمیت فوق‌العاده بود، یکی این که از منظر حقوقی چگونه می‌توانیم از طریق زبان و ادبیات این متن، افغانستان را وارد مرحله‌ای بسازیم که بتواند، مقدراتش را به دست بگیرد و در یک فرایند از "موضوع" فصل هفتم منشور سازمان ملل متحد برون شود. چرا که در مطابقت با این فصل، افغانستان به عنوان برخاستگاه تروریسم معرفی شده بود و سازمان ملل متحد به ایالات متحده ماموریت و مشروعیت داده بود تا در افغانستان با تهدید تروریسم، به عنوان "تهدید برای صلح جهانی" مبارزه کند و تمام کشورهای جهان را نیز مکلف ساخته بود تا در این امر همکاری کنند. برای برون کردن افغانستان از احکام فصل هفتم منشور سازمان ملل متحد، آغاز یک روند و تنظیم روابط افغانستان با ایالات متحده بر بنیاد یک رابطه‌ی دو جانبه میان دو کشور از منظر حقوقی برابر و مستقل، اساسی بود. بالاخره متن مقدماتی با تفاوت‌هایی میان هیئت افغانستان به حامد کرزی، رییس جمهوری، تسلیم داده شد. یکی از اختلاف‌های اساسی موضوع استفاده از تاسیساتی بود که در آن زمان نیروهای ایالات متحده در اختیار داشتند. من بر این نظر تاکید داشتم که ایالات متحده می‌تواند در صورت توافق افغانستان از این تاسیسات استفاده کند و با توافق قبلی با کشور ما از این تاسیسات در جنگ با

تروریسم دست به عملیات نظامی بزند. دیگر اعضای هیئت با متن پیشنهادی امریکا که به آن کشور حق می داد، کماکان آزادانه بدون موافقت افغانستان از کلیه ی تاسیساتی که تا آن زمان مورد استفاده ی آن کشور قرار داشتند، استفاده کند، حمایت کردند. هیئت در یک جلسه با ریاست کرزی روی محتوای متن پیشنهادی بحث کردند. حامد کرزی رییس جمهور، هدایت های لازم برای آوردن تغییرات را در متن، با تایید کامل پیشنهادهای من پذیرفت. من تغییراتی را در متن وارد کرده و آن را برای ترجمه به جاوید لودین دادم. لودین همان شب متن را به انگلیسی ترجمه کرد و به خلیلزاد فرستاد.

شماری از مقامات برای دسترسی به این متن پیشنهادی، پیش از نهایی شدن بسیار بی تابی می کردند. رییس جمهور کرزی در این مورد به من هشدار داده بود که به هیچ وجه نباید کسی به جز از اعضای هیئت افغانستان، پیش از نهایی شدن متن اعلامیه، به آن دست یابد. متن پیشنهادی چندین بار میان ما و امریکا تبادل شد. اما، حتا در روز ورود ما به واشنگتن نیز موارد اختلافی میان افغانستان و امریکا وجود داشت. قبل از پرواز ما جانب واشنگتن، رییس جمهور کرزی یک جلسه را به منظور رایزنی روی اعلامیه پیشنهادی امریکا در کابل فراخواند. حدود ۱۵۰۰ تن از بزرگان قومی، علما، تکنوکرات ها و افراد دیگر از جانب حکومت به کابل دعوت شدند. تمام کسانی که در این جلسه به سخنرانی پرداختند، به جز از یک ملا از پنجشیر، از امضای چنین متنی حمایت کردند. در آن زمان مردم و حکومت داران افغانستان به ایالات متحده اعتماد بی پایان داشتند. بسیار مشکل بود، حتا تا سطح رسانه های غربی از سیاست های امریکا انتقاد کرد و یا دگرگون اندیشید و تجرید نشد. بسیاری از کسانی که پسان ها به منتقدین حضور

امریکا تبدیل شدند یا واقعا جانبدار حضور امریکا بودند و یا این که از ترس تجرید شدن و متهم به طالبانی اندیشیدن، دم بر نمی آوردند. ما در ماه می ۲۰۰۵ با طیاره‌ی نظامی که از جانب امریکا برای ما فرستاده شده بود، سوی آن کشور پرواز کردیم. طیاره در پایگاه نظامی امریکا در انجیرلی ترکیه با طیاره‌ی معاون رییس جمهور امریکا که برای بردن ما به واشنگتن فرستاده شده بود، تعویض شد. این طیاره مجهز با انترنیت، تلفون و امکانات رفاهی بود. این کار باعث می‌شد که ما بتوانیم روی متن اعلامیه در جریان پرواز نیز کار کنیم و مجدداً متن را به جانب امریکا بفرستیم.

بعد از ورود به واشنگتن، اعضای اصلی هیئت که مرکب بودند از دکتر عبدالله عبدالله، وزیر خارجه، جنرال رحیم وردک وزیر دفاع ملی، دکتر زلمی رسول مشاور امنیت ملی، عمر داوودزی رییس دفتر رییس جمهور، جاوید لودین سخنگوی رییس جمهور و من در مهمان‌خانه‌ی رییس جمهور امریکا، بلیر هاوس^۱، جابه‌جا شدیم و بقیه‌ی هیئت هم در یکی از هتل‌های واشنگتن. سفیر افغانستان از هر فرصتی استفاده می‌کرد تا برای ما توضیح بدهد که اسکان یافتن در این خانه، معنا و پیام سیاسی دارد و صرفاً مهمانان مقرب به رییس جمهور امریکا می‌توانند در این خانه مستقر شوند و... صادقانه باید بگویم که این خانه برای من یک خانه‌ی دل‌تنگ‌کننده، با پنجره‌های کوچک و دهلیزهای تنگ و بسیار ملال‌آور بود. کلا امریکایی‌ها به مسایل تشریفاتی غیرلازم و کیفیت غذا اهمیت زیادی قایل نیستند. البته این به آن معنا نیست که امریکایی‌ها مهمان‌نواز نیستند؛ آنان به شکلیات و به تکلف‌های معمول اروپایی زیاد ارج نمی‌گذارند.

^۱ Blair House

امریکایی‌ها همیشه از هیئت افغانی با نهایت صمیمیت پذیرایی کرده‌اند و به جز ریچارد هالبروک که همیشه آدم بی‌تربیتی بود و جوابیدن که یک بار در کابل از مرز رعایت نزاکت‌های دیپلماتیک فراتر رفت، مقامات حکومتی امریکا بسیار با حرمت به ما برخورد کرده و نزاکت‌های دیپلماتیک و پروتوکولی را رعایت کرده‌اند. ما چندین بار در سفرهای بعدی نیز در این خانه اسکان یافتیم. هر باری که هیئت همراه رییس جمهوری کرزی (به جز یک بار) به واشنگتن می‌رفت، در این خانه مقیم می‌شدیم. اقامت در این خانه برای من برخلاف هیجان برخی‌ها بسیار عذاب‌آور بود.

روز رسیدن ما به واشنگتن، آقای خلیل‌زاد گفت که "جانب امریکایی بیشتر پیشنهادهای افغانستان را در رابطه به متن اعلامیه‌ی همکاری‌های استراتژیک پذیرفته است؛ اما در نحوه‌ی استفاده از تاسیساتی که در افغانستان در اختیار دارند، کماکان پافشاری می‌کنند." هیئت افغانی جلسه کرد و تمام اعضای هیئت گفتند که ما هم باید متن را نهایی بسازیم و کاری نکنیم که امضای اعلامیه با شکست روبه‌رو شود. ولی من آشکارا گفتم که من هرگز موافقت نمی‌کنم و موضوع را با رییس جمهور در میان گذاشتم. حامد کرزی به سایر اعضای هیئت گفت: "من طرفدار نظرات سپینا می‌باشم و تا زمانی که او قبول نکند، من هم سندی را امضا نمی‌کنم. بهتر خواهد بود تا گفتگوها را در کابل ادامه بدهیم و خود را زیر فشار زمان نگذاریم." آقای خلیل‌زاد شب دیر وقت تماس گرفت و ما برایش نظر رییس جمهور کرزی را گفتیم. صبح زود، نیم ساعتی پیش از حرکت هیئت به جانب کاخ سفید، خلیل‌زاد زنگ زد و گفت: "تغییرات پیشنهادی شما را پذیرفتیم." در آخرین لحظه‌ها در آستانه‌ی حرکت هیئت جانب کاخ سفید، این جملات به متن افزوده شدند: "به منظور دسترسی به اهداف مندرج در این

تفاهم‌نامه، نیروهای ایالات متحده‌ی مستقر در افغانستان می‌توانند همچنان به پایگاه میدان هوایی بگرام و تسهیلات آن و تسهیلات واقع در دیگر مناطق که می‌تواند توسط نیروهای ایالات متحده و ائتلاف بین‌المللی معین شود، دسترسی داشته باشند. اجرای عملیات از این پایگاه‌ها باید با مشورت و توافق قبلی با دولت افغانستان صورت بگیرد". افزودن این جمله ظاهراً در رابطه‌ی ما با ایالات متحده کدام تغییری نمی‌آورد؛ اما آنانی که اوضاع آن زمان را به یاد دارند، می‌دانند که افزودن جمله‌ی "اجرای عملیات از این پایگاه‌ها باید با مشورت و توافق قبلی با دولت افغانستان صورت بگیرد"، دارای معنای اساسی بود. پیش از حرکت هیئت جانب کاخ سفید، جاوید لودین و من شروع کردیم به وارد کردن تغییرات نهایی در متن‌های انگلیسی و فارسی اعلامیه و تلاش برای چاپ آن‌ها روی کاغذهای رسمی وزارت خارجه‌ی افغانستان. به گمان غالب کسی اتصال ماشین چاپ را از کمپیوتر قطع کرده بود. ما در چاپ متنی که نیم ساعت پیش چند بار تغییرات را به چاپ رسانده بودیم، دچار مشکلات جدی شدیم. تکنیسین‌های مهمان‌خانه در تلاش بر طرف کردن اشکالات "تخنیکی" بودند، اما کاروان موترهای هیئت ناگزیر باید حرکت می‌کرد.

در ملاقات میان هیئت در کاخ سفید قرار بود از جانب افغانستان، دکتور عبدالله وزیر خارجه، جنرال وردک وزیر دفاع، داوودزی رئیس دفتر رییس جمهور، سید طیب جواد سفیر افغانستان در واشنگتن، جاوید لودین سخنگوی رییس جمهور و سپتا مشاور روابط بین‌المللی حضور داشته باشند. به دلیل این که در وقت حرکت کاروان موترها، من و لودین مصروف اصلاح و چاپ متون اعلامیه بودیم، یک نفر دیگر با دادن اطلاعات دروغین به مسولان تشریفات مبنی بر این که "رییس جمهور گفته است که به جای سپتا من باید بروم" در

جلسه شرکت کرده بود. بعد از چند دقیقه‌ای تکنیسین‌ها، اشکال را برطرف کردند و جاوید لودین متن نهایی شده را با خود به کاخ سفید برد و متن مطابق به زمان پیش‌بینی شده امضا شد. این نخستین سندی بود که میان افغانستان و ایالات متحده برای ارتقای روابط این دو کشور به روابط استراتژیک دو جانبه امضا می‌گردید. حتا همین اعلامیه که برای طرف‌ها الزامیت اجرایی نداشت و بیشتر یک ابراز تعهد سیاسی و دیدگاه بود، مورد اعتراض برخی از حلقه‌ها در کشور و برخی از همسایه‌های ما قرار گرفت؛ آن‌هم در شرایطی که هزاران سرباز خارجی بدون توافق و یا پرسشی از افغان‌ها در کشور ما حضور داشتند و بسیاری از رهبران سیاسی و جهادی کشور نیز با آنان همدست بودند و به سربازان خارجی به مثابه‌ی نیروهایی که ما را از سلطه‌ی طالبان و پاکستان آزاد ساخته بودند، می‌نگریستند.

یکی از روزنامه‌های امریکایی در فردای امضای اعلامیه‌ی همکاری استراتژیک میان افغانستان و ایالات متحده نوشته بود که امضای سند استراتژیک میان این دو کشور به "همکاری میان موش و فیل می‌ماند". حامد کرزی که همیشه روزنامه‌های خارجی را می‌خواند، هرگز این مقایسه را فراموش نکرد. در سال‌های پسین هر زمان که تفاوت نظرها میان حکومت ایالات متحده و افغانستان اوج می‌گرفت، او به این مطلب اشاره می‌کرد و می‌گفت که "امریکایی‌ها باید بالاخره بدانند که چه کسی موش و چه کسی فیل است". او با اشاره به این که افغانستان گورستان ابرقدرت‌ها است، بعدها رهبران امریکا را بسیار جور داد. کرزی هرگز این توهین روزنامه‌ی امریکایی به افغانستان را از یاد نبرد. حتا در این روزها نیز به این مطلب اشاره می‌کند و طبقه‌ی سیاسی امریکا را دارای "افکار امپریالیستی" می‌داند که "مغرور و نژادگرا اند". این عنوان روزنامه‌ی امریکایی بر آرا، افکار و عواطف او

تأثیر بسیار ماندگاری بر جای گذاشته است. افزون بر آن اختلاف‌های دیگری که در سال‌های بعدی به میان آمدند، موجب شدند تا کمری به یک رهبر کاملاً مخالف سیاست‌های آمریکا - و در مواردی بدون داشتن دلایل کافی و فقط از روی شک و بدگمانی - مبدل شود.

تمام مساعی من در جریان مباحث روی اعلامیه‌ی همکاری‌های استراتژیک متوجه این بود تا بتوانیم یک روند را شروع کنیم که در نهایت آن افغانستان در مورد حضور و چگونگی حضور خارجی‌ها دارای حق رای و تصمیم‌گیری شود و ما از حالت کشوری که به دستور سازمان ملل دارای حق رای و نظر نبودیم، برون آییم. کاری که اگر چه با اجرای حقوقی روند انتقال باید عملی می‌شد، اما در واقعیت هنوز هم تحقق نیافته است. بدون شک که از منظر امروز می‌توان و باید به متن اعلامیه‌ی امضاشده انتقادهای بسیاری را وارد نمود؛ اما واقعیت آن روزها طور دیگری بود و سراسر کشور هنوز هم سرشار از هیجان سقوط طالبان و برگشتن فضای امید به کشور بود و بسیاری از ما فرصت به‌دست آمده را غنیمتی بزرگ می‌دانستیم. یادم می‌آید که حتا سردبیر مجله‌ی نامدار "در دری" نیز سرمقاله‌اش را در سومین سال سقوط طالبان، "سه بهار امیدوار" عنوان داده بود.

ملاقات کمپ دیوید

در کابل باور بر این بود که نهادهای دولتی آهسته‌آهسته قوام و استحکام می‌یابند و در واقعیت نیز سمت و سوی تحولات، مثبت می‌نمودند. انتخابات مجلس شورا برگزار شده بود و نهادهای دولتی، اگر چه با تاخیر، اما در کلیت تا حدودی در هماهنگی با قانون اساسی کشور، شکل می‌گرفتند. افغانستان در رسانه‌های بین‌المللی بیشتر به

عنوان کشور نمونه در فرایند دولت‌سازی معرفی می‌شد، تا جایی که رهبران امریکا می‌گفتند که ما به دلیلی در عراق با مشکلات روبه‌رویم که "کسی مانند کوزی نداریم". اما واقعیت دیگر این بود که دشواری‌های دولت‌سازی در افغانستان هر روز بیشتر از پیش آشکار می‌شدند. رشد دوباره‌ی تروریسم در نتیجه‌ی سیاست نظام‌مند مداخله‌گرانه‌ی پاکستان، بازگشت و رشد نیرومند نخبگان قدرت‌دوران جهاد که به دولت قانون کم‌باور داشتند، همراه با گسترش فساد و سوءاستفاده که نحوه‌ی حضور خارجی‌ها و اعطای کمک‌ها به افغانستان زمینه‌ی رشد آن را بیش از پیش مساعد می‌ساختند، نشان از دشواری‌های جدی داشتند. با وجود وعده‌های چندین میلیاردی و در واقعیت چند میلیارد کمکی که به افغانستان در عرصه‌های گوناگون صورت گرفت، سطح تغییرات اگر چه چشمگیر بود، اما چون سطح انتظارات به گونه‌ی غیرعقلانی بالا برده شده بودند، در ذهنیت عامه بازتاب نمی‌یافتند. ذهنیت مردم و رسانه‌ها بیشتر متوجه کمبودها بود تا دستاوردها.

خصوصی‌سازی توسعه، امنیت و بازسازی، در مرکز سیاست‌های ایالات متحده قرار داشتند و نخبگان نولیبرال برگشته از غرب با این که برخی از آنان سنت نیرومند دولت‌گرایی در افغانستان را می‌دانستند، اما به دو دلیل از خصوصی‌سازی‌ها بسیار قاطعانه حمایت می‌کردند. تجربه‌ی موفق رشد اقتصادی در کشورهای دارای اقتصاد بازار آزاد و واکنش منفی به دولت‌گرایی افراطی مانده از دوران گذشته در جهان و افغانستان آنان را در این امر تشجیع می‌کرد. در کشوری که دولت‌گرایی، حضور دولت در اجرای سیاست‌آبادانی و به مثابه‌ی کارفرمای اصلی، پیشینه‌ی دیرینه داشت به یک‌بارگی باید به اقتصاد لیبرال بازار آزاد روی می‌آورد؛ آن هم بدون تجربه و داشتن پیشینه‌ی سیاست بازار آزاد، بدون

داشتن بخش خصوصی اقتصاد و فرهنگ ابتکار و سرمایه گذاری و مانند آن‌ها. از جانب دیگر قانون اساسی افغانستان با اشاره به نقش میانجی دولت در امر اقتصاد، در واقعیت شرایط ویژه‌ی افغانستان را در نظر گرفته بود؛ اما تکنوکرات‌های شیفته‌ی اقتصاد بازار آزاد و باورمند به نوعی نولیبرالیسم ایدئولوژیک به این مسایل زیاد پابندی نشان نمی‌دادند. از این رو خصوصی‌سازی به آسانی در افغانستان جای پا باز کرد و به یکی از جریان‌های پر قدرت و ویرانگر ایدئولوژیک مبدل شد. این موج ویرانگر نولیبرالی در بخش‌های اقتصادی محدود نماند، بل که به بخش‌های امنیتی نیز سرایت کرد. من به دلیل باورهای سیاسی خود به اقتصاد بازار اجتماعی باور داشتم که در آن دولت نقش متعادل‌کننده را باید بر عهده می‌داشت.

در جریان سفری که به عنوان وزیر خارجه‌ی افغانستان به واشنگتن داشتم، در گفتگو با وزیر خارجه، خانم رایس^۱، وزیر دفاع رابرت گیتس^۲، معاون رییس جمهور دیک چینی^۳ و رهبران کنگره‌ی امریکا، دیدگاه‌های افغانستان و نگرانی‌های کشور ما را از کندی در توسعه‌ی اقتصادی و ایجاد نهادهای دفاعی و امنیتی نیرومند و مهم‌تر از آن‌ها مداخلات پاکستان در میان گذاشتم. با آن‌که می‌دانستم رهبران امریکا، پاکستان را به مثابه‌ی متحد استراتژیک تلقی می‌کردند، اما هرگز باورم نمی‌شد که آنان علی‌رغم اسناد و شواهد باورنکردنی در این رابطه تا این حد سرسخت باشند. هیچ‌یک از رهبران امریکا حاضر نبود که دورویی سیاسی پاکستان را بپذیرند. نوسانات و ناپایداری‌ها در سیاست ایالات متحده در برابر پاکستان یکی از اصلی‌ترین عواملی بود

^۱ Condoleezza Rice

^۲ Robert Michael Gates

^۳ Dick Cheney

که موجب شکست مبارزه با تروریسم در کشور و منطقه‌ی ما شد. ناپیگیری در این سیاست و نوسانات در این رابطه در دوران اوباما به یکی از ثابت‌های سیاست ایالات متحده در امر مبارزه با تروریسم ارتقا یافت. در گفتگو با سفیر افغانستان در واشنگتن آقای سید طیب جواد به این نظر رسیدیم که بهتر این خواهد بود تا رییس جمهور کرزی در یک سفری که پروتوکول و فضای گفتگو میان دو کشور متفاوت باشد، با رهبران ایالات متحده گفتگو کند. بر مبنای این پیشنهاد بود که سفر هیئت افغانستان به واشنگتن در روزهای چارم تا ششم آگست ۲۰۰۷ سازماندهی شد. طیاره‌ی مخصوص از امریکا به کابل آمد و ما به واشنگتن رفتیم. هیئت افغانستان نخست در همان مهمان‌خانه‌ی معروف بلیر هاوس مستقر شد. در دیدارهای مقدماتی هیئت دو کشور، رؤوس گفتگوهای رسمی آماده گردید. هیئت افغانستان روز بعد از ورود با هلیکوپتر به کمپ دیوید^۱ انتقال یافت. من با نام کمپ دیوید از زمان گفتگوهای صلح میان اسرائیل و مصر در دهه‌ی هفتاد قرن گذشته آشنایی داشتم. چون این محل از جاهای با نام و پرآوازه‌ی ایالات متحده بود، من هم گمان می‌کردم که شاید از مکان‌های بسیار زیبا و دل‌انگیز باشد که رییس جمهور بزرگ‌ترین قدرت جهان، برخی از آخرهای هفته را در آن‌جا به سر می‌برد. کمپ دیوید که در یک منطقه‌ی جنگلی نزدیک واشنگتن واقع شده است محل بیلاقی بسیار ساده با آپارتمان‌های دارای تجهیزات و تاسیسات ساده‌تر است. جورج بوش همراه همسرش از رییس جمهور کرزی پذیرایی کردند. اعضای هیئت افغانستان در کمپ دیوید عبارت بودند از سپتا وزیر خارجه، جنرال رحیم وردک وزیر دفاع، دکتور زلمی رسول مشاور امنیت ملی،

---

^۱ Camp David

دکتور انوارالحق احدی وزیر مالیه و سید طیب جواد سفیر افغانستان در واشنگتن. از جانب ایالات متحده ی امریکا، دیک چینی معاون رییس جمهور، خانم رایس وزیر خارجه، گیتس وزیر دفاع، استیفان هادلی^۱ مشاور امنیت ملی و ویلیام وود^۲ سفیر ایالات متحده در کابل.

شب را در گفتگوهای غیررسمی گذشتاندیم. امریکایی ها بر خلاف برخی از کشورهای اروپایی، همیشه در میز نان رعایت مسایل اعتقادی افغان ها را می کردند. آن ها سر میز نان شراب نمی نوشیدند. بوش با سادگی یک دهقان تکزاسی به دور از بسیاری از تشریفات معمول رفتار بسیار ساده داشت. برداشت های او از مسایل سیاسی دنیا نیز بسیار ساده اما روشن و به گمان من سطحی بودند. او مانند بسیاری از آدم هایی که صاحب ایدبولوژی اند، دنیا را ساده می انگاشت و طبیعی است که در باورهای بسیار روشن او همان گونه که در سخنرانی های او نیز آشکار می شد، جهان خوبی ها و فرشتگان با جهان اهریمنان و "کشورهای باغی" روبه رو بود و ایالات متحده در این میان ماموریت داشت تا سرزمین های شیطانی را به سوی دموکراسی و عدالت رهبری کند. این باور وی در جهان موجب مصیبت ها و فروپاشی های فراوان شد. خانم رایس، وزیر خارجه، نیز دارای چنین باورهایی بود؛ اما علی رغم گرایش های نومحافظه کارانه، وی دارای عمق تیوریک و دانش سیاسی محافظه کارانه بود.

وقت غذای شب، حیرت و سرخوردگی را به آسانی می شد در چشمان اعضای هیئت افغانستان خواند. ما انتظار داشتیم که شاید در این مهمانی یک غذای لذیذ به ما بدهند، اما به جز چند ران مرغ یخزده که

---

^۱ Stephen Hadley

^۲ William Braucher Wood

بریان شده بودند، چیز دیگری نبود. امریکایی‌ها در هر فصل سال آب را با یخ می‌نوشتند. جورج بوش بسیار بی‌تکلف برخورد می‌کرد. او در میان حیرت اعضای هیئت افغانستان دانه‌های یخ را به دهن انداخته بود و آن را با سر و صدا می‌جوید و به مهمانانش در این رابطه توجه چندان نداشت. جورج بوش آدم سحرخیزی بود. وی با رییس جمهور کرزی قرار گذاشت تا صبح زود هر دو با موترهای برقی که ورزشکاران گلف از آن استفاده می‌کنند، در درون محوطه‌ی تاسیسات کمپ دیوید گردش کنند. وی صبح زود با ماشین برقی که خودش رانندگی می‌کرد به کرزی کمپ دیوید را نشان داد و سر جای صبح از کرزی، مساله‌ای را پرسیده بود که تا حال تحلیل‌های کرزی را از اهداف و سیاست‌های ایالات متحده در منطقه‌ی ما شکل می‌دهد. بوش این سوال را در ملاقات میان هیئت نیز به گونه‌ی دیگری تکرار کرد. بوش، کرزی را مخاطب قرار داده پرسیده بود: "حامد! می‌خواهی تا مناطق آن طرف دیورند را دوباره داشته باشی؟" پاسخ کرزی چنین بود: "هیچ افغانی نمی‌تواند از نیمی از سرزمینش صرف نظر کند. من آن نیرو را در اختیار ندارم تا به این مناطق در اوضاع کنونی دست یابم" سال‌ها بعد تفسیر کرزی از این سوال وضاحت پیدا کرد. کرزی به این باور رسیده بود که "امریکایی‌ها آماده بودند تا به افغانستان در این زمینه کمک کنند، اما وی در آن زمان متوجه نیت حقیقی آنان نشده بود؛ از این رو نتوانسته بود خواست افغانستان را دقیق مطرح کند". وی تا کنون از این که آرزوهایش را در این باره با بوش مطرح نکرده بود، ناراحت است. وی در چندین صحبت در این باره و همچنین در باره صحبت‌های تنهایی‌اش با خانم کلیتون در دوران وزارت خارجه‌اش به من سخنانی زده است که من نمی‌خواهم در این جا نقل کنم. امیدوارم روزی خود رییس جمهوری کرزی این

کار را بکند. برداشت من هم آن زمان و هم امروز از این سوال این بود که دیپلمات‌های امریکایی به رییس جمهورشان گفته بودند که افغانستان در برابر پاکستان ادعای ارضی دارد و یکی از علت‌های مداخله‌ی پاکستان در افغانستان نیز همین است. در همین جلسه بوش به کرزی گفت: "بحث پاکستان را بگذارید به کنار، به من بگویید که از من برای کشورتان چه کمکی می‌خواهید." بدون شک که طرح این سوال موضوع اصلی این ملاقات بود. هیئت افغانستان که در این زمینه آمادگی گرفته بود، به طرح اولویت‌های کشور ما پرداخت. برای ما موارد زیر از اولویت برخوردار بودند:

۱. به دلیل این که افغانستان یک کشور زراعتی است و بیشتر مردم آن هنوز در روستاها زندگی می‌کنند و هم این روستاها کانون اصلی سربازگیری طالبان است، در توسعه‌ی افغانستان باید به تقویت بخشی زراعت اولویت داده شود. جانب امریکایی پذیرفت تا در تقویت بخش زراعت افغانستان کمک‌های بیشتری را در اختیار افغانستان قرار دهد و هم بر تعداد متخصصان و مشاوران امریکایی در این بخش بیفزاید.
۲. جانب افغانستان موضوع تقویت زیرساخت‌ها از جمله راه‌ها را به‌مثابه‌ی یک اولویت مطرح کرد؛ جانب امریکایی پذیرفت تا در این زمینه نیز کمک‌هایش را افزایش دهد.
۳. تهیه‌ی انرژی، به خصوص برق به‌مثابه‌ی کمبود اصلی در افغانستان و ایجاد بندهای آب و ایجاد شبکه‌های آب‌رسانی مطرح شد. امریکایی‌ها در این زمینه وعده‌ی افزایش کمک‌ها را دادند؛ اما در این زمینه نه تنها کار جدیی صورت نگرفت، بل که با اجرایی ساختن یک سیاست ناپایدار تامین انرژی، از

منظر اقتصادی و محیط زیستی از طریق خرید و نصب دستگاه‌های بزرگ دیزلی تولید برق برای کابل و قندهار، صدها میلیون دالر به هدر رفت.

۴. در مورد تقویت نیروهای دفاعی و امنیتی افغانستان از لحاظ کمی و کیفی، نیازهای افغانستان مطرح شد، اما تا سال ۲۰۰۹ که اوپاما به مقام ریاست جمهوری ایالات متحده رسید، در این رابطه هیچ دگرگونی چشم‌گیری رونما نگردید.

در پایان این گفتگوها، کنفرانس مطبوعاتی رؤسای جمهور دو کشور در چمن کمپ دیوید برگزار شد. طرف‌ها بر تعهد و اراده‌ی شان در نابودی تروریسم و همچنین آبادانی افغانستان و به فرجام رساندن رشد و تقویت نهادهای دولتی و انجام تعهدهای متقابل تاکید کردند. خبرنگاری از رییس جمهوری کرزی پرسید که اگر ایالات متحده به ایران مداخله کند، موضع شما چگونه خواهد بود؟ کرزی در حالی که جورج بوش در کنارش ایستاده بود گفت که "ایران همسایه افغانستان است و ما اجازه نخواهیم داد تا از قلمرو افغانستان به این کشور همسایه مداخله شود". بعد از این که گفتگوهای رسمی ما با رییس جمهور ایالات متحده و مقام‌های حکومتی به پایان رسید، ما از پنتاگون دیدار کردیم و متعاقب آن با رهبران برجسته‌ی کنگره‌ی امریکا نیز دیدار صورت گرفت. در دیار از پنتاگون وقتی گارد تشریفات ایالات متحده از برابر مهمانان افغان رژه می‌رفت و به‌خصوص زمانی که سربازانی که با لباس‌های قدیمی امریکایی رد می‌شدند، من به زلمی رسول مشاور امنیت ملی گفتم: زلمی روزگار عجیبی است. مرا بین که چگونه از خود بیگانه شده‌ام. من یک عمر در برابر پنتاگون و امریکا مظاهره کردم، اما امروز گارد احترام آن از

روبه‌رویم می‌گذرد. زلمی رسول با شوخی معناداری گفت: هنوز کجاست. او راست می‌گفت. آخر کار به جایی رسیده بود که من ناگزیر می‌شدم به خاطر نجات روابط دیپلماتیک افغانستان، از امریکایی‌ها در برابر انتقادهای رییس جمهور حامد کرزی دفاع کنم. در پایان سفر هیئت افغانستان با همان طیاره‌ی خاص به افغانستان برگشت. روابط افغانستان با ایالات متحده در آن روزها تقریباً عاری از تنش و بیشتر مبتنی بر گفتگو و تاکید بر همکاری درازمدت بود. بدون شک که در برداشت از مداخلات پاکستان و نحوه‌ی برخورد با این کشور میان افغانستان و ایالات متحده اختلافات عمیقی وجود داشت و این موضوع در تمام گفتگوهای میان دو کشور در سطوح بالا همیشه مطرح می‌شد، اما در آن سال‌ها موجب شک بر نیات و اهداف درازمدت ایالات متحده در منطقه‌ی ما نمی‌شد.

من همیشه بر این باور بودم و حالا هم باور دارم که حضور امریکا در افغانستان، به دلیل این نیست که این کشور توطئه‌ی یازدهم سپتامبر را خود طرح‌ریزی کرده تا بتواند بهانه‌ی حضور در این منطقه را داشته باشد و یا این که ایالات متحده بعد از سقوط طالبان، آن‌ها را مجدداً، عمداً تمویل و تجهیز می‌کند و پاکستان نیز در این سیاست ابزار دست امریکا است. من هرگز به "تیوری‌های توطئه" از این دست باور نداشته‌ام. چنین برداشت‌هایی حتا در مطالعات تیوری‌های توطئه نیز از بدوی‌ترین آن‌ها و ساده‌انگاری محض در متن یک جامعه‌ی پاساستعماری است که از تفکر و تحلیل و تلاش برای دسترسی به پیچیدگی‌های سیاست بین‌المللی می‌گریزد. من از هیچ رهبر چینی و یا روسی نشنیدم که به این باور بوده باشد که حضور امریکا در این منطقه در گام اول به منظور ویران‌سازی آن کشورها است. بر خلاف تا جایی که من عضو حکومت بودم و امکان گفتگو با آن‌ها را داشتم، همه از

حضور کوتاه‌مدت ایالات متحده در افغانستان استقبال می‌کردند و آن را در امر مبارزه با تروریسم لازمی می‌دانستند. اما این کشورها از حضور درازمدت ایالات متحده در این منطقه نگران بودند. با این‌که من در صحبت‌های خصوصی از زبان چینی‌ها شنیدم که ایالات متحده، ترکیه و آلمان در مناطق بدخشان به جدایی‌طلبان ایغور کمک می‌کنند، با آن‌هم آن‌ها هرگز این امر را به مثابه‌ی استراتژی اصلی ایالات متحده ارزیابی نمی‌کردند، بل که بیشتر ترکیه را در این امر به دلیل سیاست‌های پان‌ترکیستی مسئول می‌پنداشتند. این‌که در استراتژی‌های ایالات متحده، امروز چه دگرگونی‌هایی رونما شده است و یا این‌که در آینده چه خواهد شد، ایجاب ارزیابی‌های عمیق را از دگرگونی‌های احتمالی می‌کند. یکی از واقعیت‌های دیگر در رویکردهای ایالات متحده در منطقه‌ی غرب آسیا (خاورمیانه)، افغانستان و پاکستان در دوران اوباما، تغییرات پیهم و ناپیگیری از ثابت‌های سیاست آن کشور بود. این چالش برای پالیسی‌سازان کشورهای در حال منازعه امر تدوین یک پالیسی مشترک و درازمدت را دشوار می‌سازد. ارزیابی این سیاست ایجاب کار و حوصله‌ی بیشتر را می‌نماید و من در این جا به آن نمی‌پردازم، اما در تبلور این سیاست، بدون شک که آغاز پایان حاکمیت تک‌روانه‌ی ایالات متحده به عنوان یگانه قدرت هژمون در دنیا و شکست‌های پیهم به دلیل سیاست‌های تک‌روانه‌ی دوران جورج بوش نقش دارند.

دور دوم ریاست جمهوری جورج بوش در سال ۲۰۰۸ به پایان می‌رسید. بوش کوشش می‌کرد تا تنها پروژهای به ظاهر موفق سیاست‌های مداخله‌گرانه‌اش، افغانستان، را به بهترین صورت ممکن به پایان ببرد. اما در افغانستان هر روز مشکلات بیشتر می‌شدند. حمله‌های تروریستان گسترش یافته بودند؛ بخش‌هایی از هلمند در کنترل طالبان قرار گرفته

بود؛ قندهار، ارزگان و زابل ناآرام بودند. این ناآرامی‌ها به فراه و نواحی دیگر نیز گسترش پیدا کرده بودند. ایالات متحده نیز بیشتر به گونه‌ی یک‌جانبه بر سیاست استفاده از زور و بمباران اهمیت می‌داد. نه دولت افغانستان و نه هم ایالات متحده‌ی امریکا به مسایل دولت‌سازی و توسعه‌ی اقتصادی اهمیت لازم می‌دادند. نیروهای امنیتی افغانستان از کمیت و کیفیت لازم برخوردار نبودند. والیان در ولایت‌ها با دستان خالی بیشتر چشم امیدشان را به امکانات تیم‌های بازسازی ولایتی^۱ که در بیشتر ولایت‌ها مستقر شده بودند، دوخته بودند.

ایده تشکیل این تیم‌ها، به منظور کاهش نارضایتی‌های مردم و توجه به نیازهای محلی آن‌ها، مطرح شده بود. با این‌که تیم‌های بازسازی در شماری از ولایت‌ها توانستند برخی از پروژه‌های بازسازی را تحقق بخشند، اما عملاً موجب تضعیف دولت‌داری به مفهوم متداول آن شدند. از یک‌سو میان این تیم‌ها از لحاظ امکانات مالی و اشتغال به سیاست بازسازی تفاوت‌های عمیقی وجود داشت و از جانب دیگر مقام‌های افغانستان به دلیل ناتوانی‌های مالی، در انتظار مردم افغانستان زیاد جدی گرفته نمی‌شدند و رفته‌رفته به زایدی این دستگاه‌ها تبدیل می‌شدند. بدین‌گونه به دلیل وابستگی‌هایی که از نیازهای روزانه برمی‌خاستند، مانند نیاز به موترهای زرهی و غیره، به افراد حرف‌شنو این تیم‌ها تقلیل یافتند. در مورد تفاوت در امکانات این تیم‌ها به گونه‌ی مثال تیم‌های بازسازی ایالات متحده در جنوب و شرق، از آلمان در شمال و یا از بریتانیا در هلمند امکانات فراوان در اختیار داشتند. در حالی که تیم بازسازی لئوانیا در عقب‌مانده‌ترین ولایت افغانستان، غور، فاقد امکانات بود. موازی با این موضوع، حضور نیرومند قوای

^۱ Provincial Reconstruction Team

آیساف در سراسر کشور و وابستگی در فرماندهی و مسایل لوژیستیکی نیروهای ضعیف افغانستان به سربازان خارجی، همراه با سیاست‌های خارجی‌ان در مسایل قراردادها و شرکت‌های امنیتی بیش از پیش توان تصمیم‌گیری را از افغان‌ها گرفته بود. از منظر روانی فضای جنگ‌های میان‌گروهی دهه‌ی نود میلادی و دوران حاکمیت طالبان در همه‌جا حی و حاضر بودند. این امر همراه با وابستگی عمیق سازمان‌های غیردولتی، به کمک‌های شماری از کشورها، به پذیرش غیرانتقادی اعمال خارجی‌ان و یا تمکین در برابر آنان کمک می‌کرد.

کشتار جمعی عزیز آباد شیندند و نخستین عصیان علنی

نیروهای ایالات متحدهی امریکا در ۲۲ آگست ۲۰۰۸ یک محفل عروسی در روستای عزیز آباد شیندند را بمباران کردند. در نتیجه‌ی این بمباران نزدیک به ۱۲۰ تن از افراد ملکی، زنان، کودکان و مردان کشته شدند. ارتش ایالات متحده در اعلامیه‌ای که صادر کرد، گفته بود: "افغان‌ها در جستجوی مولوی عبدالعزیز رهبر محلی طالبان تقاضای کمک هوایی کرده و در نتیجه‌ی بمباران بیشتر از سی تن از افراد طالبان و هفت تن افراد ملکی کشته شده‌اند". واقعیت این بود که تعداد قربانیان ملکی به مراتب بیشتر از آن بود. امریکایی‌ها در بمباران این روستا آشکارا از موازین بشری جنگی تخلفی کرده بودند. مقام‌های محلی و مرکزی افغانستان در جریان این حمله قرار نداشتند. ملیشه‌های شرکت‌های امنیتی امریکایی که مسؤولیت تامین امنیت میدان هوایی شیندند را داشتند، امریکایی‌ها را ترغیب به این حمله کرده بودند. آن‌ها نیز که تا آن زمان در حمله به اهداف و شهروندان افغان بسیار بی‌پروا بودند، روستای عزیز آباد را بدون توجه به زندگی افراد ملکی مورد حمله قرار دادند.

درست به خاطر دارم که من در آن شب محفل خداحافظی را برای حکمت چتین^۱ نماینده ملکی ناتو در افغانستان در مقر وزارت خارجه ترتیب داده بودم. بیشتر سیاستمداران افغانستان به حکمت چتین، حکمت آغابی^۲، (حکمت لالای بزرگ) می گفتند. در ترکیه رسم است که به بزرگان از روی احترام چنین می گویند و مهم تر از آن من و حکمت چتین از فارغان دانشکده‌ی علوم سیاسی انقره بودیم. او در دهه‌ی شصت و من در سال ۱۹۸۱ قرن گذشته از این دانشکده فارغ شده بودیم. میان فارغان این دانشکده در هر کجای دنیا که باشند، یک همبستگی بسیار نیرومند وجود دارد. خردها به بزرگان همیشه لالا می گویند. با وجود آن که موقعیت تقریباً انحصاری فارغان این دانشکده در مقام‌های رهبری ترکیه آسیب دیده است؛ اما هنوز هم در بخش‌های کلیدی پیروکراسی وزارت خارجه و داخله‌ی ترکیه فارغان این دانشکده به فراوانی حضور دارند. چون من به حکمت چتین همیشه حکمت آغابی می گفتم، تمام رهبری حکومت افغانستان به شمول کرزی نیز به وی حکمت آغابی می گفتند. من یک گروه موسیقی سستی و یک گروه اتن را نیز به این مراسم خداحافظی دعوت کرده بودم. وقتی صدای دهل از چمن وزارت خارجه بلند شد، کرزی به من زنگ زد و گفت "خبر دارید که در ولایت زادگاه شما چه به وقوع پیوسته است؟ امریکایی‌ها ۱۲۰ تن از افراد ملکی را در بمباران کشته‌اند. بلندشدن صدای دهل در چنین شرایطی عیب بزرگی است..." کرزی درست می گفت؛ کسی به من از این فاجعه خبر نداده بود. یا بهتر بگویم مقام‌های مسؤول هنوز در جریان نبودند. به محفل

^۱ Hikmat Cetin^۲ Agabey

مهمانی پایان داده شد. من موضوع را با کای آیده^۱ نماینده‌ی ویژه‌ی سازمان ملل متحد برای افغانستان، حکمت چتین و همچنین سفیرایی که در محفل حاضر بودند، از جمله سفیر ایالات متحده و بلیام وود در میان گذاشتم و محفل را ختم کردم.

امریکایی‌ها مُصِر بودند که تعداد قربانیان ملکی بسیار اندک بوده است و بیشتر کشته‌شدگان طالب بوده‌اند. حامد کرزی هیئت حقیقت‌یابی را به ریاست استاد نعمت‌الله شهرانی برای تحقیق روی این موضوع به شیندند فرستاد. یافته‌های هیئت بسیار غم‌انگیز و وحشت‌ناک بودند. عکس‌های جسد‌های سوخته‌ی کودکان افغان، زنان و مردان مایه‌ی اندوه فراوان گردیدند. در چنین اوضاعی میان ایجابات ننگین و شرم‌آور وابستگی و نیاز به امریکایی‌ها و دفاع از حق زندگی هموطنان بی‌گناه، باید در پی اتخاذ یک سیاست معقول می‌بودیم. حامد کرزی هدایت داد تا این عمل امریکایی‌ها با شدت تمام محکوم شود. در موارد حساسی از این دست نوشتن متن اعلامیه‌های ریاست جمهوری به من داده می‌شد. من هم متن اعلامیه‌ی ریاست جمهوری را در محکومیت این موضوع نوشتم. پسان‌تر سفیر امریکا تلفون کرد و پرسید که آیا شما این موضوع را علنی محکوم می‌کنید؟ من برایش گفتم که بلی ما این کار را می‌کنیم. او از من خواهش کرد تا از این کار جلوگیری کنم. من برایش گفتم که این بار نخست نیست که چنین کاری از جانب نیروهای امریکایی صورت می‌گیرد. شما چندین بار به رییس جمهور افغانستان وعده کردید تا از حوادثی از این قبیل جلوگیری کنید؛ اما هر روز خون بی‌گناهان بیشتری در این کشور ریخته می‌شود. اگر می‌خواهید با تروریستان مبارزه کنید، چرا

^۱ Kai Eide

نمی‌روید به مراکز اصلی آنان که در برون از مرزهای ما قرار دارند نمی‌جنگید که در این جا هموطنان ما را می‌کشید. سفیر به من فهماند که این "موضوع به زیان شما خواهد بود و بر روابط دو کشور بسیار تأثیر منفی از خود بر جای خواهد گذاشت. حتی به ادامه‌ی کمک‌های امریکا برای افغانستان آسیب می‌رساند و..." وی از کمک‌های افغانستان و قربانی‌های امریکا برای افغانستان یاد کرد. من برایش گفتم که آقای سفیر، تعداد قربانی‌های افغانستان چندین برابر قربانی‌های شما است. ما بهای پیروزی کشورهای غربی بر کمونیسم شوروی را پرداختیم و امروز نیز با همان نیروهایی که شما در مبارزه با کمونیسم پرورش داده‌اید، به گونه‌ای درگیر هستیم. ما هم در این جا از امنیت شما دفاع می‌کنیم، آن هم با قربانی‌های بسیار زیاد و گذشته از آن، تصمیم‌گیری در این مورد در صلاحیت من نیست، اما من پیام شما را به رئیس جمهور می‌رسانم. بعد از صحبت تلفونی که دیر وقت بعد از ظهر (بین ساعت پنج و شش نیم) بود، برای صحبت با رئیس جمهور کرزئی، به ارگ رفتم. موضوع صحبت تلفونی با سفیر را با وی در میان گذاشتم، اما از تهدیدهای ضمنی او چیزی نگفتم. فقط از جانب خود گفتم که اگر موافق باشید متن اعلامیه را اندکی نرم‌تر بسازیم. در این اثنا شیدا محمد سکرتر کرزئی وارد شد و گفت که کوندالیزا رایس می‌خواهد عاجل صحبت تلفونی داشته باشد. چند دقیقه بعد تلفون وصل شد. رایس به کرزئی گفت که "ما به تروریست‌ها حمله کرده‌ایم و تلفات ملکی بسیار اندک بوده است... ما در آینده کوشش می‌کنیم تا تلفات ملکی را کاهش بدهیم و با نیروهای شما مشوره‌ی بیشتر صورت بگیرد... اما اگر شما این موضوع را مطبوعاتی بسازید و اعلامیه بدهید امریکا بر کمک‌هایش به افغانستان تجدید نظر خواهد کرد." رئیس جمهور کرزئی گفت: "خانم

دکتور رایس، من این روزها کمپاین‌های انتخاباتی در ایالات متحدهی امریکا را از طریق تلویزیون دنبال می‌کنم. خوشحال می‌شوم از این که خانم سارا پالین^۱ با فرزندانش در این کمپاین‌ها حضور می‌یابد؛ آقای جو بایدن^۲ با نواسه‌هایش در کمپاین‌ها شرکت می‌کند. از این که رهبران امریکا فرزندان‌شان را دوست دارند، خوشحال می‌شوم. ما افغان‌ها هم اگر چه فقیر هستیم، اما فرزندان‌مان را دوستان داریم و زندگی آنان را با هیچ پول و کمکی برابر نمی‌دانیم. افغانستان از ایالات متحده به خاطر کمک‌هایش تشکر می‌کند؛ اما نمی‌توانیم اجازه دهیم تا کودکان و مردم ملکی ما کشته شوند. ما علیه این بمباران اعلامیه می‌دهیم و آن را با شدت محکوم می‌کنیم... " این محاوره‌ی تیلیفونی، با در نظر داشت کیفیت روابط ما با ایالات متحده و درجه‌ی وابستگی افغانستان به آن کشور در آن زمان، بسیار غیرعادی بود و کرزی بعد از این محاوره بیشتر بر آشفته شد. از من پرسید که اعلامیه را آوردی؟ من متن اعلامیه را به او دادم. او هم با آوردن تغییراتی متن را شدیدتر ساخت و به دفتر سخنگو هدایت داد که این اعلامیه باید بدون درنگ نشر شود. وی از من خواست تا از نماینده‌ی خاص سازمان ملل متحد در افغانستان بخواهم که عاجل به دفتر وی بیاید. به کای آیده زنگ زدم و گفتم که فوراً بیاید. تا آمدن کای آیده، کرزی "کمیسیون مستقل حقوق بشر" را به دلیل این که تا آن زمان در برابر این جنایت سکوت کرده بود، مورد انتقاد شدید قرار داد. در آن سال‌ها، هر باری که کسی از اعضای حکومت با کمیسیون حقوق بشر افغانستان مشکلی می‌داشت، مرا مخاطب قرار می‌داد؛ چرا که همه می‌دانستند که من بی‌محابا از حقوق بشر دفاع می‌کنم و با

^۱ Sarah Louise Palin^۲ Joseph Robinette "Joe"

برخی از رهبران کمیسیون حقوق بشر افغانستان دوستی دارم. درست به یاد ندارم که کای آیده همان روز آمد و یا فردای آن.

ریس جمهور کرزی به کای آیده گفت: "دفتر سازمان ملل متحد باید با بی طرفی به مثابه‌ی نماینده‌ی تمام کشورها در برابر این جنایت جنگی به اعلام موضع پردازد. شما باید حقیقت را بگویید تا به کشتار مردم ملکی افغانستان پایان داده شود. من در تمام گفتگوهایم با نمایندگان امریکا از آنان خواسته‌ام که باید با منبع تروریسم، در همان جایی که تروریسم از آن جا مایه می‌گیرد، مبارزه شود و نه در دهات افغانستان..." کای آیده که در یک موقعیت بسیار دشوار قرار گرفته بود، گفت: "جلالت‌مآب رییس جمهور، کارمندان یوناما در محل حادثه به تحقیق قضیه شروع کرده‌اند. مطمئن باشید که ما با بی طرفی کامل حقیقت را خواهیم گفت." فردای آن روز کای آیده عاجل به دفتر من در وزارت خارجه آمد و گفت: "یافته‌های ما نشان می‌دهند که بیشتر از نود تن از افراد ملکی به شمول زنان و کودکان در این بمباران جان داده‌اند. من امروز اعلامیه می‌دهم و این امر را محکوم می‌کنم؛ اما امریکایی‌ها شدیداً مخالفت می‌کنند و این اقدام را به سود ماموریت بین‌المللی در افغانستان نمی‌دانند." من از او پرسیدم که تو خودت به حکم وجدانت چه فکر می‌کنی؟ او گفت: "در این جا یک جنایت جنگی به وقوع پیوسته است. من می‌دانم که این کار به کاریر آینده من زیان وارد خواهد کرد؛ اما من حقیقت را می‌گویم." کای آیده آدم بسیار عاطفی بود. من که سال‌های زیادی را در اروپا گذرانده بودم، هرگز یک اروپایی را به اندازه‌ی کای، عاطفی ندیده بودم. اروپاییان نسبت به ما شرقی‌ها بسیار کم‌گریه می‌کنند و کمتر عواطف شان را بروز می‌دهند؛ اما من بارها دیده‌ام که کای آیده از آن همه ظلم و ستمی که در کشور ما، چه توسط خارجی‌ان و چه توسط

افغان‌ها بر مردم افغانستان روا داشته شده، گریه کرده است. وی به همان اندازه که در مسایل سیاسی محتاط بود، به همان اندازه هم در دفاع از حقوق بشر و ارزش‌های انسانی شهامت داشت. به همین دلیل هم سفارت‌خانه‌های امریکا و بریتانیا و همچنین سازمان‌های غیردولتی افغانی وابسته به این کشورها او را دوست نداشتند. کای اعلامیه‌اش را صادر و کشتار افراد ملکی را محکوم کرد. این اقدام وی، افزون بر مقاومت‌های او در جریان انتخابات ریاست جمهوری سال ۲۰۰۹ افغانستان، در برابر مداخله‌های بسیار آشکار امریکایی‌ها، موجب شدند تا وی مقهور زعمای ایالات متحده و کشور خودش واقع شود. وی که به مثابه‌ی یک دیپلمات توانا و مدبر از شمال اروپا به گونه‌ی جدی نامزد احراز مقام سرمنشی سازمان ملل متحد بود، با برخی از سرکشی‌هایش در برابر مراکز اصلی قدرت جهانی در افغانستان، این شانس را برای همیشه از دست داد. کای آینده پس از پایان ماموریتش در افغانستان در مارچ ۲۰۱۰ به ناروی باز گشت. او که دیپلمات برجسته‌ای در کشورش بود، مدت‌ها ماموریتی دائمی نداشت. بعدها به حیث سفیر کشورش در سویدن تعیین شد. در میان دیپلمات‌های خارجی او یکی از دوستان نزدیک من بود. من و او هنوز هم با هم در رابطه هستیم. در آزادی افراد زندانی که به دلیل داشتن افکار و آرای متفاوت مورد تهدید قرار داشتند و انتقال آنان به خارج باهم همکاری بسیار نزدیک داشتیم. در مسایل آزادی افکار و بیان و نحوه‌ی دفاع از آن با هم همیشه مشوره می‌کردیم و تلاش‌های مان را هماهنگ می‌ساختیم. وی در کتاب خاطراتش به این امر می‌پردازد؛ اما اغلب با بیان این که با یکی از وزرای افغان مشورت کردم، از افشای هویت من اجتناب می‌کند. ما دو نفر، در مواردی هم مثل اعضای یک سازمان غیردولتی حقوق بشری با هم کار می‌کردیم. او به آن چه می‌گفت،

سیاست افغانستان؛ روایتی از درون / ۲۴۹

باور داشت. در میان دیپلمات‌های خارجی یکی از نادر افرادی بود که دست به توطئه و جعل نمی‌زد. آدم راست کار و درست کاری بود و بهای این راست کاری را هم پرداخت.

کرزی موضوع کشتار ملکی در عزیز آباد شیندند را در جلسه ۲۵ آگست ۲۰۰۸ کابینه نیز مطرح کرد. وزیر دفاع، جنرال وردک گفت که: "افغانستان با ایالات متحده تفاهم‌نامه دارد که بر مبنای آن پیش از انجام هر حمله‌ی هوایی باید مسؤولان افغانستان در جریان قرار داده شوند، اما امریکایی‌ها این تفاهم‌نامه را رعایت نمی‌کنند و به خصوص که قوای خاص این کشور تابع قوماندان آن کشور در افغانستان نیستند." کابینه‌ی افغانستان نیز با صدور اعلامیه‌ای این جنایت را محکوم کرد.

در ایالات متحده دور دوم ریاست جمهوری جورج بوش رو به پایان می‌رفت و بیشتر تحولات سیاسی مربوط به امریکا، تابع کارزارهای انتخاباتی شده بودند. همه امیدوار بودند که جهان با رفتن بوش، به دلیل مصیبت‌هایی که بر سر مردم غرب آسیا (خاور میانه) آورده بود، نفسی به راحت خواهد کشید. مردم امریکا هم، به ویژه به دلیل فجایعی که در عراق در نتیجه‌ی تجاوز آشکار امریکا-انگلیس در سال ۲۰۰۳ به وقوع پیوسته بود، آرزوی پایان حاکمیت نومحافظه‌کاران را داشتند. بسیاری بر این باور بودند که رقابت اصلی در انتخابات آینده میان خانم هیلاری کلنتون^۱ از جانب دموکرات‌ها و سناتور جان مک‌کین^۲ از محافظه‌کاران خواهد بود. سناتور اوپاما هم از رقیبان مهم تلقی

---

^۱ Hillary Rodham Clinton

^۲ John McCain

می‌شد؛ اما کسی در افغانستان باور نداشت که وی بتواند در رقابت درون حزبی در برابر خانم کلنتون برنده شود.

آقای اوباما^۱ همراه با سناتور جک رید^۲ از حزب دموکرات و سناتور چاک هگل^۳ از حزب جمهوری خواه به کابل آمد. سناتور هگل بعدها به حیث وزیر دفاع اوباما تعیین شد، اما دوران کارش را به فرجام نرساند و از این مقام استعفا داد. نخستین دیدار او از افغانستان به حیث وزیر دفاع کشورش در سایه‌ی بحث‌های بسیار تند و اتهامات از جانب افغانستان خوب نگذشت. من به این امر برخواهم گشت. در حلقه‌های کابل چند شایعه درباره‌ی مواضع دموکرات‌ها از جمله اوباما در برابر افغانستان وجود داشت. دموکرات‌ها جانبدار حکومت کرزئی نبودند و بیم آن می‌رفت که در صورت پیروزی در انتخابات ایالات متحده تلاش کنند تا در افغانستان نیز شخصی را که مطلوب آنان باشد، به قدرت برسانند، اما اوباما نیز پس از پیروزی افغانستان را از اولویت‌های امنیت ملی امریکا اعلام کرد و از اعزام هفت هزار سرباز دیگر به افغانستان حمایت نمود. تعداد سربازان امریکایی در افغانستان در آن زمان ۳۶ هزار تن بود.

ملاقات میان کرزئی و سناتور اوباما در نهم جولای ۲۰۰۸ در حضور هیئت همراه وی صورت گرفت. کرزئی به افتخار او ضیافت چاشتی تهیه دیده بود. از جانب امریکا افزون بر سناتوران یادشده، سفیر ایالات متحده آقای ویلیام وود نیز حضور داشت. از جانب افغانستان، جنرال وردک وزیر دفاع، دکتور احدی وزیر مالیه، دکتور رسول مشاور امنیت ملی، داوودزی رییس دفتر، رحیمی سخنگوی و سپنتا وزیر

---

^۱ Obama

^۲ John Francis "Jack" Reed

^۳ Charles Timothy „Chuck“ Hagel

خارجه حضور داشتند. برخلاف انتظار جانب افغانستان، رفتار او بامای بسیار رییس مآبانه بود. وی بر موضوعات تسلط کافی داشت و با جانب مقابل با احترامی در خور صحبت می کرد. در آن وقت در کابل هیچ کس گمان نمی کرد که یک نماینده‌ی جناح چپ حزب دموکرات و یک سیاه‌پوست بتواند به حیث رییس جمهور امریکا انتخاب شود. همکاران رییس جمهور کرزی، خود وی و حتا من بر این باور بودیم که امریکا هنوز به آن پختگی دموکراتیک نرسیده است که یک رنگین‌پوست را به حیث رییس جمهور آن کشور برگزیند. حتا سفیر افغانستان در واشنگتن، طیب جواد نیز که روابط بسیار نزدیک با جمهوری خواهان داشت بر این نظر تاکید داشت، اما برخورد حکومت افغانستان با او بامای سرشار از احترام و مبتنی بر مهمان‌نوازی بود. یکی از مسایلی که بسیاری از سیاست‌مداران غربی در سال‌هایی که روابط افغانستان با ایالات متحده پر از تنش و کشیدگی و عدم درک متقابل بود و این وضع به ویژه از سال ۲۰۱۰ پیوسته تقویت می شد، نمی توانستند درک کنند که مهمان‌نوازی گرم حامد کرزی از هیئت‌هایی که به دیدار وی می آمدند، ناشی از فرهنگ مهمان‌نوازی افغان‌ها می شود. چنین رفتاری نافی انتقادات او بر سیاست‌های ایالات متحده نمی تواند باشد. افغان‌ها بر بنیاد ارزش‌های مهمان‌نوازی که دارند، مکلف اند از مهمانان شان پذیرایی صمیمانه بکنند و این امر ربطی به اختلاف‌های سیاسی ندارد؛ در حالی که غربیان چنین نیستند. در نخستین سفری که در دوران ریاست جمهوری او بامای به واشنگتن داشتیم، بعد از این که تقاضاهای آنان مبنی بر ایجاد یک حکومت ائتلافی در افغانستان پذیرفته نشد، ریچارد هالبروک^۱ به زلمی رسول مشاور امنیت ملی افغانستان گفته بود که در برگشت ما

^۱ Richard Holbrook

طیاره‌ی خاص را در اختیار شما نمی‌گذاریم. به همین دلیل هم ما با طیاره‌ی نظامی برگشتیم. کرزی تاکید داشت که بهتر است تا با طیاره‌های عادی مسافربری برگردیم. به باور من هالبروک با این تصمیم خود به غرور هیئت افغانستان صدمه زد و این امر نشان می‌داد که برخی از دیپلمات‌های امریکایی در برخوردهای میان‌فرهنگی صاحب صلاحیت کافی نبودند.

من شخصا از نظر عاطفی در آن روزها از این که آدمی مانند او با ما می‌خواهد در برابر سپیدپوستان، نامزد ریاست جمهوری شود، خوشحال بودم. حتا زمانی که وی به حیث رییس جمهور برگزیده شد، مقاله‌ی کوتاهی در واشنگتن تایمز و روزنامه‌ی هشت صبح همزمان در دفاع از او انتشار دادم. گمان می‌کردم که بشریت یک گام دیگر در مبارزه با نژادپرستی به پیش برداشته است. شاید از این منظر درست می‌گفتم که چنین است؛ اما با در نظر داشت این که او با ما در واقعیت نماینده‌ی سیاست آغاز پایان دوران تک‌تازی و نظام سیاسی ای بود که از اوایل قرن بیستم با گسترش گام به گام حاکمیت ایالات متحده به عنوان ژاندارم جهانی آغاز و با هجوم‌های دوران بوش پسر رو به افول نهاد، چیزی نوشته بودم. مقاله‌ی یادشده در حد یک یادداشت روزنامه‌ای به تغییر در فرهنگ سیاسی امریکا نیز اشاره داشت و هم این که دموکراسی‌ها به گونه‌ی عام و افغانستان به گونه‌ی خاص می‌توانند از آن بیاموزند.

او با ما در جریان سفرش به افغانستان از کابل و جلال آباد دیدار کرد. بسیار شنیدنی است که ملاقات او با والی ننگرهار، گل آقا شیرزوی موجب تبلیغات و حتا تعبیرهای گوناگون شد. در آن روزها بیشتر از امروز نزدیکی به رهبران امریکا به مثابه‌ی منبع مشروعیت قدرت از جانب افغان‌ها تلقی می‌شد. حتا چند تن از سیاست‌مداران افغانستان به

تبلیغ این خبر دروغین که باراک اوباما آنان را به مراسم تحلیف خود دعوت کرده است، پرداختند و این امر را مایه‌ی مباحثات و منبع مشروعیت تلقی می‌کردند. برخی از رسانه‌های افغانستان نیز همسو با علایق سیاسی شان به گونه‌ای این امر را پخش می‌کردند. من هم در آن روزها دو مقاله‌ی انتقادی در نکوهش این فرهنگ سیاسی بد نوشتم و در هشت صبح انتشار دادم. رویکرد امید بستن به ایالات متحده و در نهایت تلقی این کشور به عنوان منبع نهایی مشروعیت، هنوز هم در نوشته‌های لیبرال‌ها و غرب‌گرایان کشور ما جایگاه دارد. برگشت به خود و باور به استقلال و آزادی و ایمان به حق حاکمیت ملی از منظر نولیبرال‌ها، ارزش‌های کهن و منسوخ‌شده، تلقی می‌شوند؛ در حالی که به باور من این ارزش‌ها هنوز هم به هستی ملت‌ها معنا می‌دهند و هیچ الزامی نیست که با طرح آن‌ها آدم مبتلا به ناسیونالیسم افراطی بشود. برای بازتاب مواضع خودم، دو مقاله‌ای را که در آن روزها در باره‌ی برخورد برخی از سیاست‌مداران افغان در برابر ایالات متحده‌ی نوشته بودم، در این جا مجدداً نقل می‌کنم.

المیای خفت!^۱

المیادها بازآفرینی جشنواره‌های یونانیان قدیم است. مردان سستیر یونانی، در پای کوه المپ به رقابت و زورآزمایی می‌پرداختند. در جریان المیادها دست به اسلحه بردن ممنوع بود و جهان یونانی که مدنیت بزرگ معاصر مدرنیته فصل دیگر آن است، قدرت فکری کلاسیک خود را در قلمرو ورزش نیز به نمایش می‌گذاشت. یونان قدیم، در آن روزگار، مرکز تمدن بزرگ بشری بود. هنوز هم جهان

^۱ روزنامه هشت صبح، ۲۹ جدی ۱۳۸۷.

از میراث بزرگ یونان الهام می‌گیرد. فلسفه‌ی بازی‌های المپیک تابستانی و زمستانی نیز از فلسفه‌بازی‌های دامن کوه المپ از یونان قدیم به ودیعه گرفته شده است. دریغ که آن روح کلاسیک، در هجوم جهان مصرفی و استفاده از داروهای کیمیایی و دوپینگ‌های ورزش کاران بسیار آسیب دید. غم‌انگیزتر از این، ایدئولوژیزه کردن این ورزش است؛ کاری که در سایه‌ی کشاکش‌های سیاسی دوران جنگ سرد، آغاز شد و تا امروز نیز ادامه دارد.

یک مسابقه‌ی خفت‌آور دیگری که در این روزها در کشور ما در جریان است، مشارکت نامزدان ریاست جمهوری در ربودن دل از اداره‌ی جدید امریکا است. نامزدها و رسانه‌های جانبدارشان با آب و تاب از گردش‌گری نامزدهای انتخاباتی افغانستان در واشنگتن خبر می‌دهند. برخی نیز از مشارکت این نامزدها در مراسم فلکلوریک سوگند رییس جمهور امریکا و حضور در چنین مراسمی، مثل این که وثیقه‌ی ریاست جمهوری افغانستان را برای شرکت کننده‌ی این مراسم صادر کنند، خبر می‌دهند. در حیرتم، رسانه‌های دموکرات و انتقادی نیز دم بر نمی‌آورند و با کنجکاوی عجیبی، می‌خواهند همراه با قافله باشند.

در جوانی‌های این نگارنده، بزرگ‌ترین ننگ، وابستگی به بیگانگان بود. در تاریخ ما شاه شجاع، بیرک کارمل و شرکای‌شان، به دلیل نزدیکی‌شان به بیگانگان، به نماد ننگ و سرافکندگی تبدیل شدند. هیچ‌کسی را نمی‌توان در تاریخ سرافراز این کهن‌زمین، تا هجوم شوروی و شیوع فرهنگ وابستگی و مزدبگیری، هم از جانب رهبران حزب دموکراتیک خلق و هم از جانب مخالفانش، به یاد آورد که به وابستگی و مزدوری به بیگانگان افتخار کرده باشد. فرهنگ در این

روزگار، تقلیل یافت به فرهنگ افتخار به متحدان قدرت مند و بدتر از آن اجتناب نظام مند از تفکر با مغز خود، اجتناب از تلاش برای آفریدن تیوری و طرح برای سرزمین خودی. وجدان و ممیزه‌ی چنین دورانی راه زوال فرهنگی و حاکمیت بی‌ارزشی تشکیل می‌دهد. بی‌ارزشی، ارتقا یافته است به ارزش اجتماعی و سیاسی. انسان موجود عجیبی است، با بغرنجی‌ها و پیچیدگی‌های روانی ویژه‌ی خود؛ بغرنجی‌هایی که محصول هستی اجتماعی و روان فردی و روان جمعی دوران او و نظام ژنتیک او می‌شود. هرگاه چنین پدیده‌ی بغرنج، در تماس مستمر و پیگیر با آلودگی‌های اجتماعی قرار گیرد و از نظر سیاسی و روانی نیز از استحکام کافی شخصیتی برخوردار نباشد، به آسانی به مسخره‌ی دربار بیگانگان تقلیل می‌یابد و جامعه‌ی از پا افتاده و مصلوب جنگ‌های خونین نیز با او از سر تمکین برخوردار می‌کند.

چند روز پیش در یکی از روزنامه‌ها عکس تنی چند از نخبگان سیاسی کشور را دیدم، که گویا دعوت شده بودند تا در مراسم سوگند رئیس جمهوری امریکا شرکت کنند. برخی از فعالان سیاسی و آتش‌بیاران معرکه‌ی المپای خفت را دیدم که با چه شوری از این حادثه یاد می‌کردند. چرا حتا یک تن پیدا نشد تا بگوید از خواندن این خبر و شنیدن این تبصره‌ها، اندوهگین شدم، سرافکنده شدم. بسیاری از شادمانی و یا هم از روی نگرانی چشمان‌شان را به خارج دوخته بودند تا ببینند، واشنگتن عبای ریاست را بر دوش چه کسی می‌اندازد و نکتایی و دریشی‌های جورج آرمانی با کدام دستار عشایر و قبایل تعویض خواهد شد. اجندای این المپای خفت و خفت‌پذیری دستور کار سیاسیون افغانستان را باژگون کرد. دیگر سخن از مردم و جلب آرای‌شان برای پشتیبانی از برنامه‌های سیاسی برای چند روزی نبود. حتا ساده‌لوحانی که می‌پنداشتند، می‌توانند با برنامه‌های عوام‌گرایانه و

ریاضت‌کشی‌های ظاهری، حسن نظر مردم گرسنه و آواره‌ی افغانستان را به سوی خود بکشند، دم بر نمی‌آوردند.

ایلچی‌های دارالخلافه‌های تهران و اسلام آباد نیز در پخش و نشر رسانه‌های رنگارنگ‌شان گیر ماندند و مترصد فرصت تا تظاهرات فرمایشی‌شان را در هماهنگی با ایجابات تهران و اسلام آباد کوک کنند. دلم به حیرانی صاحبان دست‌های خالی گرسنگان و آوارگان این دیار می‌سوخت. چند بار خواستم چیزی بنویسم، اما منصرف شدم تا این که خبر شدم که کسی به بارگاه دعوت نشده است و تکت‌های فروشی مراسم نیز فروخته شده‌اند. شنیدم که برخی از ایشان حتا دست به دامن نماینده‌ی رقیب‌شان، سفیر حامد کرزی در واشنگتن، شده‌اند که اگر امکان داشته باشد، برای شان تکتی برای افتخار حضور در این مراسم تهیه کند.

سفرکردگان کابل، راه درازی را پیمودند، خسته و مانده و کسی هم ایشان را به بارگاه راه نداد و بدین گونه، پاورقی‌ای از فصل سیاه یک المپیی خفت به پایان رسید. و ای دریغ که سلحشوران این خطه در زنجیر اند و گردن‌های افراخته شکسته شده‌اند.

ما در این دیار به انسان‌هایی نیاز داریم که با مغز خود بیندیشند و با ارائه‌ی یک برنامه‌ی سیاسی و دفاع سربلند از دموکراسی، حقوق بشر، عدالت اجتماعی و استقرار دولت قانون در صحنه‌ی سیاسی حضور یابند. سند و وثیقه‌ی مشروعیت را باید از اراده‌ی آزاد مردم گرفت. مردم تنها مرجع و منبع مشروع قدرت سیاسی‌اند.

کاندیدان ریاست جمهوری و تداوم المپیی خفت^۱

المپیا‌های مدرن تابستانی هر چهار سال یک بار برگزار می‌شوند؛ اما المپیی خفت در کشور ما هر روز بار بار تکرار می‌شود و دست‌اندرکاران این المپیا، قهرمانان رشته‌های گوناگون سرافکندگی هستند. روزگاری برای مشارکت در تیاترخانه‌ی مراسم آغاز کار رییس جمهوری امریکا سر و دست می‌شکنند و روزگار دیگر در مسابقه‌ی عکس‌برداری با ایلچی‌های کشورهای خارجی. نامزدانی که می‌خواهند رهبری سی میلیون انسان را بر عهده بگیرند، تنها به چیزی که افتخار می‌توانند بکنند، داشتن عکسی و برگزاری کنفرانس مطبوعاتی در کنار سیاست‌مداران شماری از کشورها است؛ برنامه و استراتژی تا این حد تقلیل یافته‌اند.

شگفت روزگاریست! در جاهای دیگر که غرور ملت‌ها به دلیل جنگ و تجاوز به حریم انسان‌ها و به دلیل تاراج ارزش‌ها، در ژرفای سرافکندگی و فرهنگ مزدوری به خاک آلوده نشده‌اند، رهبران آنان در یک المپیی آزادگی و در یک مسابقه‌ی خدمت به مردم به جلب آرای مردم می‌پردازند؛ در حالی که نامزدان ما حتا برنامه‌های شان را به زبان انگلیسی نشر می‌کنند. گویا که این‌جا، لندن یا واشنگتن باشد. چگونه می‌توان باور کرد که چنین رهبرانی که انتخاب خفت و سرسپردگی را مایه‌ی مباحات خویش می‌دانند، بتوانند به نیازهای مردم پاسخ گویند. نامزدهای ریاست جمهوری ما، حتا قادر نیستند تا برنامه‌های دل‌پسند اربابان را نیز به گونه‌ی نظام‌مند، دست‌کم به یکی از زبان‌های باشندگان این سرزمین تدوین کنند، چگونه خواهند توانست به حسرت‌های تاریخی این مردم پاسخ بگویند. برنامه و استراتژی

---

^۱ روزنامه هشت صبح، ۴ سرطان ۱۳۸۸.

تقلیل یافته است به گمانه‌زنی‌ها و به بیان آرزوهای واهی برون از متن یک جامعه‌ی فاقد اقتصاد ملی و پر از گسست‌های اجتماعی. عکس‌های انتخاباتی کاندیدان، چه با کلاه، لنگی و پکول و یا کاکل‌های شانه‌زده، همه نشانه‌هایی از اندیشه‌های پریشان‌روان‌های مضطرب در یک کارزار بی‌هدف و بیهوده‌اند. بگذریم از کلماتی که گاهی نوشته می‌شوند، عکس‌ها، خود نمادهایی شده‌اند از پریشان‌فکری نامزدان ریاست جمهوری ما. انسان‌های سنت‌زده‌ی قبیله‌گرا که در تلاش‌اند خودشان را به جای برنامه در یک نمایشگاه عکس‌های پست مدرن به تماشا بگذارند و از این طریق گزینه‌های عوام را مخاطب قرار دهند. به همین دلیل هم است که گاهی بدوی‌ترین گرایش‌های انسان‌ها، مخاطب قرار داده می‌شود و گاهی هم آرزوهای سلطه‌طلبانه‌ی مستبدان پیرامون ما. این یک مضحکه است نه چیزی بیشتر از آن. مضحکه‌ای که بازیگران آن را بیشتر آنانی تشکیل می‌دهد که عاجز از ارائه‌ی راه حل برای خروج از بحران کنونی هستند. مشکل اصلی این جامعه نه در داشتن نظام پارلمانی و یا ریاستی، نه در داشتن نظام متمرکز و فدرالی، بل که ارائه‌ی یک سیاست فراگیر توسعه‌ی پایدار است. سیاست فراگیر توسعه‌ی پایداری که باید در آن یک دولت قانون‌مند ملی بتواند قوانینش را در سراسر قلمرو دولت پیاده کند. دولتی که اقتصاد نامشروع تریاک و تالان را به یک اقتصاد ملی مشروع برای بهبود زندگی جمعی ارتقا دهد؛ دولتی که بتواند بر پایه‌ی یک آگاهی نوین مبتنی بر اراده‌ی شهروندان آزاد و مسئولیت‌پذیر به آرزوها و آرمان‌های مردم پاسخ دهد. همان‌گونه که تعویض بدترین‌ها با بدترین‌ها راه حل نیست، بدون شک تعویض تاراج‌گران با تاراج‌گران نیز راه حل نیست.

رویکرد اصلاحات، برنامه‌ی میان‌تهی نیست. رویکرد اصلاحات ارائه‌ی برنامه‌های روشن و مشخص است برای حل مشکلات اساسی، مانند استراتژی تامین امنیت و ابزار تحقق آن، استراتژی ایجاد دولت ملی و نیروهای حامل آن با تکیه بر اراده‌ی مردم و چگونگی مشارکت آنان، تحقق دولرداری خوب و ارائه‌ی طرح سیاست دولرداری خوب و اصول بنیادی سیاسی آن و در نهایت ارائه‌ی برنامه‌ی توسعه‌ی پایدار. توسعه‌ی پایدار به مفهوم تامین نیازهای اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی نسل‌های کنونی با در نظر داشت نیازهای فرهنگی، اقتصادی و سیاسی نسل‌های آینده در چارچوب امکانات محدود محیط زیستی و منابع طبیعی و همچنان با در نظر داشت یک فلسفه‌ی نوین زندگی که بتواند بشریت را از دایره‌ی اهریمنی اقتصاد تولید و مصرف بی‌رویه‌ی معاصر برون کرده و آن را بر یک عقلانیت انتقادی مبتنی سازد. شاید هم به باور بعضی‌ها، طرح چنین ارزش‌هایی، رویاهای انتزاعی باشند که مبتنی بر واقعیت‌های افغانستان نیستند؛ اما پرسش اساسی این است که مگر می‌شود بدون ارائه‌ی پاسخ منطقی به این مسایل حیاتی صحبت از تغییر را در کشور مطرح نمود؟

از دید یک قربانی، مهم این نیست که قاتل او طالبی باشد که بر چشمانش سرمه کشیده است و یا این که تکنوکراتی با لباس‌های به مد روز. آن‌چه برای قربانی مهم است، قربانی نشدن است؛ ادامه‌ی زندگی در عزت و شرف است. سوگمندان ما همه قربانیانیم؛ گیر کرده در یک دایره‌ی اهریمنی.

سپیده‌دم این انتخابات نشان می‌دهد که هر آن‌چه از صندوق برون آید، بهتر از امروز نخواهد بود. چرا که شعار تغییر، شعار میان‌تهی است و آن‌چه ما خواهیم داشت باز هم تداوم مداخلات همسایگان،

تروریسم، فساد اداری، بی‌قانونی و حضور جامعه‌ی جهانی متزلزل که بیشتر به فرار خواهد اندیشید و نخبگان سیاسی که کماکان خودشان را به تداوم این مصایب متعهد می‌دانند، است. پررویی و بی‌مسئولیتی تا جایی است که برخی از نامزدان از همین امروز وعده می‌دهند که اگر به قدرت رسیدند، به مجریان برنامه‌های ویرانی کابل و به تجاوزگران افشار و به نابودکنندگان اردوی افغانستان نقش بزرگ‌تری خواهند داد و دیگران که بسیار پیشتر از این‌ها به تطهیر آن‌ها پرداخته‌اند. و بدین گونه است که در روزهای دشوار و سر هر بزن گاه گروهی درجا می‌زنند و مبتلا به طاعون قوم و قبیله می‌شوند و با ورد مفاهیم بی‌معنا و بی‌مفهوم، به منادیان هوچی‌گری و به خطیبان مبلغ‌غرایز تقلیل می‌یابند.

همان‌طور که دیده می‌شود، در مقاله‌ی بالا در زمانی که هنوز متصدی امور وزارت خارجه‌ی کشور بودم از رفتار مدعیان ریاست جمهوری و نبود برنامه‌های‌شان و عدم توجه به اراده‌ی مردم افغانستان انتقاد کرده بودم. در پیش‌درآمد چنین جوی بود که سناتور اوباما همان‌طور که در بالا اشاره کردم همراه با هیئتی بلند مقام به افغانستان سفر کرد. این دیدار از لحاظ سیاسی دارای اهمیت خاص بود چرا که شایع شده بود که اگر دموکرات‌های ایالات متحده انتخابات را ببرند، در کابل نیز تغییر به وجود خواهد آمد. کرزئی در این دیدار، به سناتور اوباما خوش‌آمدید گفت، از کمک‌های امریکا سپاس‌گزاری کرد و افزود: "ما در سال‌های اخیر در عرصه تعلیم و تربیه دستاوردهای بزرگی داشته‌ایم. مردم افغانستان از کمک‌های ایالات متحده تشکر می‌کنند. متأسفانه که مشکل امنیت آن‌طور که باید تا کنون حل نشده است. در پاکستان پناه‌گاه‌های تروریستان وجود دارند، تروریستان از آن‌جاها به کشور ما رخنه می‌کنند و در برابر این مشکل اصلی کاری صورت

نمی‌گیرد". سناتور اوپاما، نیز با تایید ضمنی سخنان رییس جمهور کرزی افزود که "امریکا بر این باور است که پاکستان باید در امر مبارزه با تروریسم بیشتر همکاری کند". کرزی به او گفت که "بدون مبارزه با پاکستان و یا به هر نحوی جلب همکاری صادقانه‌ی آن کشور ما نمی‌توانیم در افغانستان به صلح و ثبات دست یابیم". اوپاما در مورد حضور نظامی امریکا پرسید و کرزی با تشریح دستاوردهای سال‌های اخیر در افغانستان گفت: "مشکل ما این است که تعداد نیروهای امنیتی ما بسیار اندک است. مشکل تهیه‌ی برق و نیازهای انرژی مردم و تقویت اداره‌ی افغانستان از جمله مشکلات ما استند. موجودیت ساختارهای موازی مانند شرکت‌های امنیتی خصوصی، سازمان‌های غیردولتی و غیره موجب می‌شوند تا دولت تقویت نشود". اوپاما با اشاره به موجودیت فساد در افغانستان از کرزی خواست تا حکومت افغانستان با این پدیده مبارزه‌ی جدی را انجام دهد. در آن روزها که آهسته آهسته مشکلات دولت‌سازی و مبارزه با تروریسم رو به افزایش بودند، موضوع مبارزه با فساد هم به مثابه‌ی علت‌العلل مشکلات در افغانستان مطرح می‌شد. واقعیت این است که بیشتر سیاست‌مداران افغانستان و هم‌غریبان به جای مبارزه‌ی جدی با این پدیده از آن استفاده‌ی ابزاری می‌کردند. فسادپیشگان از هر دو جانب به خوب و بد، به فسادپیشگان "ما" و فسادپیشگان "آنان" تقسیم می‌شدند. آن‌عده از افغان‌هایی که به غریبان نزدیک بودند مورد اعتراض قرار نمی‌گرفتند و عین قضیه از جانب افغانستان نیز صادق بود. کرزی در برابر سناتور اوپاما گفت: "تولید مواد مخدر یکی از آن مشکلاتی است که موجب شیوع بیشتر فساد شده است. برای من سوال برانگیز است که چرا با حضور نیروهای بین‌المللی در هلمند مقدار تولید و قاچاق مواد مخدر افزایش یافته است". در این جا رییس جمهور

افغانستان به گونه‌ی تلویحی می‌خواست بگوید که دست‌هایی از جانب خارجیان موجب افزایش کشت و قاچاق مواد مخدر می‌شوند. در افغانستان باور نیرومندی وجود داشت و هنوز هم وجود دارد که نیروهای بریتانیایی در همکاری با امارات متحده‌ی عربی به گونه‌ی منظم و سیستماتیک در قاچاق مواد مخدر از افغانستان دست دارند. او با ما از کرزی پرسید که "اهداف دشمنان ما چیست اینان می‌خواهند به چه چیز دست یابند؟ چرا ما تا کنون نتوانستیم بر آن‌ها پیروز شویم؟" اگر چه طرح این سوال بدین گونه مرا متحیر ساخت؛ اما بعداً فکر کردم که شاید وی بخواهد بیشتر به ارزیابی رییس جمهور افغانستان از موضوع پی ببرد. کرزی در پاسخ او گفت: "مشکل ما این است که ما ابزار متناسب در امر مبارزه با تروریسم را نداریم؛ پیام‌های ما روشن نیستند؛ ما میان دوستان و دشمنان خود به روشنی تفکیک نمی‌کنیم؛ ما با منابع تروریسم مبارزه نمی‌کنیم؛ ما باید برای پیروزی بر تروریسم، سران قوم را تقویت کنیم و آن‌ها را با خود در این مبارزه همراه بسازیم" او با ما گفت: "شما می‌دانید که ما در ایالات متحده به زودی انتخابات ریاست جمهوری خواهیم داشت. من می‌خواهم تأکید کنم که هر کس که رییس جمهور امریکا بشود، ایالات متحده به حمایت خود از افغانستان ادامه خواهد داد؛ اما حکومت افغانستان هم باید با فساد و مواد مخدر مبارزه کند" این گفتگو نشان داد که او با ما بر قضایا مسلط است و از جانب دیگر او به مسایلی اشاره کرد که بعد از بر عهده گرفتن مسؤولیت ریاست جمهوری توسط او، از موارد اساسی مورد اختلاف میان دو کشور تلقی می‌شدند. از جانب دیگر نیز، قضیه همین طور بود. وقتی رییس جمهور افغانستان به عدم تشخیص درست دوستان و دشمنان اشاره داشت، منظورش ادامه‌ی استراتژی اشتباه‌آمیز

تکیه به پاکستان بود. مسایلی که تا امروز از تفاوت دیدگاه‌های اساسی میان دو کشور را تشکیل می‌دهند.

انتخابات ایالات متحده ی آمریکا در نوامبر ۲۰۰۸ با پیروزی باراک اوباما به پایان رسید. در کابل بازار شایعات گرم بود. همان گونه که در بالا اشاره کردم، همه در پی جلب نظر رهبری جدید ایالات متحده بودند. از همان روزهای نخستین، سردی ای در روابط کابل و واشنگتن احساس می‌شد. رهبری جدید در واشنگتن به اداره ی کرزی بیشتر به چشم بقایای جورج بوش و یک اداره‌ای که منبع فساد اداری بود، نگاه می‌کرد. از جانب واشنگتن نه تنها تلاش جدی‌ای برای ایجاد اعتماد و فضای همکاری صورت نمی‌گرفت، بل که برخی برخوردهای غیرمسئولانه و مداخلات بی‌پروای رهبران ایالات متحده در امور افغانستان بیشتر زمینه‌های تعمیق این بی‌اعتمادی را فراهم می‌آوردند. در چنین اوضاعی، جو بایدن که به حیث معاون رییس جمهور آمریکا انتخاب شده بود و قرار بود ده روز بعد رسماً به کارش آغاز کند، همراه با سناتور لینسی گراهام^۱ یکی از محافظه کاران معروف آمریکا برای دیدار از قوای این کشور و گفتگو با رهبران افغانستان در دهم جنوری ۲۰۰۹ به کابل آمدند. کرزی مهمانان را به ضیافت نان شب دعوت کرد. وی با گرمی به آنان خوش آمدید گفت و افزود: "افغانستان خواهان یک رابطه ی طولانی و دوامدار با ایالات متحده است. ما در این چند سال به دستاوردهای خوبی رسیده‌ایم؛ اما در عین زمان ادامه ی جنگ و عدم کاهش تلفات ملکی و عدم توجه به پناهگاه‌های تروریسم هم باعث طولانی شدن این جنگ شده‌اند و هم مایه ی نارضایتی مردم افغانستان". جو بایدن با اشاره به جنگ عراق

^۱ Lindsey Graham

گفت: "اشتباه ما این بود که سربازان خود را به عراق فرستادیم. این امر موجب شد تا ما افغانستان را فراموش کنیم. بعد از سقوط طالبان در سال‌های اول ما پیشرفت‌های خوبی داشتیم. پولی را که ما در یک سال در جنگ عراق مصرف کردیم بیشتر است از تمام مصارفی که تا حال در افغانستان داشته ایم. ما سالانه در عراق یک تریلیون دالر مصرف می‌کنیم. ما باید به افغانستان توجه بیشتر داشته باشیم. ما می‌خواهیم تا در پنج سال آینده یک اردوی خوب و یک نظام عدلی موثر در افغانستان ایجاد کنیم. من بر این باورم که ما دو طرف باید با هم بنشینیم و مسایل را مورد ارزیابی قرار دهیم، تا ببینیم که چگونه می‌توانیم کارها را بهتر انجام دهیم. ما احتمالاً می‌خواهیم تا رویکرد خود در افغانستان را رادیکال تغییر دهیم".

کرزی در پاسخ با اشاره به این امر که درست است به افغانستان کمتر توجه شده، اما اگر ما استراتژی درست مبارزه با تروریسم نداشته باشیم، پیروز نمی‌شویم، افزود: "ما هم خواهان یک گفتگوی روشن با شما هستیم. دستگیری‌های شبانه و خانه‌پالی‌ها موجب ناراحتی مردم افغانستان می‌شوند. ما بدون مردم نمی‌توانیم در این جنگ پیروز شویم. تروریسم در دهات افغانستان نیست. پناه‌گاه‌ها و مراکز تعلیمی تروریسم در برون از مرزهای افغانستان قرار دارند. بدین گونه ما پیروز نمی‌شویم. هر تغییر در سیاست باید به منابع تروریسم توجه داشته باشد".

جو بایدن که آدم بسیار عصبی و دارای غرور سلطه‌جویانه بود و گمان می‌کرد با رهبر یک "جمهوری کیله" ای روبه‌رو است، از این پاسخ کرزی بر آشفته شد. وی گفت: "ما می‌خواهیم به شما کمک کنیم. ما به شما پول می‌پردازیم و جان سربازان امریکایی را قربان می‌کنیم؛ اما شما آن را در نظر نمی‌گیرید. شما به جای سپاسگزاری از ما انتقاد می‌کنید. برای ما پاکستان پنجاه بار نسبت به شما مهمتر است".

من در تمام مدت

کارم در حکومت، اگر از برخوردهای پرویز مشرف بگذریم، هرگز برخوردی با این بی ادبی از یک سیاستمدار خارجی ندیده بودم. فضای مجلس را یک سکوت فرا گرفت. کرزی با بسیار خون سردی سعی کرد موضوع را عوض کند؛ اما بایدن از سر نان بلند شد و مهمانی را ترک کرد. با این هم کرزی وی را تا دروازه‌ی موترش با احترام همراهی کرد. برای من روشن بود که جو بایدن با این برخورد خود، احساسات میهن پرستان افغان را که در آن مجلس حضور داشتند، عمیقاً جریحه‌دار ساخته است. بلندشدن از دسترخوان یک افغان توهین بزرگی است؛ به ویژه که اگر این شخص رییس جمهور کشور باشد. من آن شب نخوایدم و از این بی چارگی و خفت شدیداً احساس حقارت می‌کردم.

فردای آن روز کرزی بسیار عصبانی بود و گفت: "این امپریالیست‌ها گمان می‌کنند که ما مزدور آنان هستیم. روزی که من با بوش اعلامیه‌ی همکاری‌های استراتژیک را امضا کردم فردای آن روز یکی از روزنامه‌های امریکایی نوشته بود که امضای این قرارداد "به همکاری میان فیل و موش می‌ماند". وی گفت چنین برخوردهایی را نباید فراموش کرد. فراموش نمی‌کنم که مطبوعات این‌ها با ما چگونه برخورد می‌کنند. امریکا باید بداند که این‌جا افغانستان است با پنج هزار سال تاریخ. ما پول آن‌ها را نمی‌خواهیم. اگر با ما می‌خواهند متحد باشند باید احترام مردم و فرهنگ ما را بکنند در غیر آن می‌توانند بروند. من هرگز به این‌ها سر خم نخواهم کرد. نهایتاً مرا خواهند کشت؛ مرگ از این ذلت بهتر است". وقتی که جنرال آیکن بری به حیث سفیر امریکا در افغانستان تعیین شد، چند بار کرزی با همین کلمات او را مخاطب قرار داد و از او خواست تا این "موضع وی را به رهبران خود گزارش بدهد".

بدون شك که به عنوان یک میهن‌پرست افغان تمام عواطف من با رییس جمهور افغانستان همراه بود؛ اما به عنوان یک سیاست‌مدار عمل‌گرا تلاش می‌کردم تا اوضاع از کنترل برون نشود و در پی آن بودم که رییس جمهور را قانع بسازم که به خاطر منافع ملی افغانستان باید با امریکا برخوردی با مدارا داشته باشد. یادم می‌آید که به وی گفتم که در جریان گفتگوهای صلح میان روسیه و آلمان در سال ۱۹۱۸ در برست لیتوفسک، هیئت آلمانی از رهبران بلشویک به ریاست تروتسکی^۱ می‌خواهند تا در جریان گفتگوها لباس اسمو کینگ بپوشند، در غیر آن هیئت آلمانی حاضر نیست با آنان گفتگو کند. تروتسکی از طریق تلگراف به لنین^۲ این موضوع را خبر می‌دهد. پاسخ لنین به او چیزی شبیه این مطلب بود که می‌گوید اگر منافع صلح ایجاب نماید، دامن هم می‌شود پوشید. همان‌گونه که بعدها گزارش‌های ویکی‌لیکس^۳ هم نشان دادند، بسیاری از آنانی که برای امریکایی‌ها خبرچینی می‌کردند، به جای تشویق رییس جمهور به مدارا و یا هر موضع دیگری، مانند دربارهای پادشاهان شرقی، به سخن وطنی "بادنجان به قاب چینی" می‌کردند و با استفاده از هر فرصتی سخنان رییس جمهوری را تایید می‌کردند و او را تشویق به رویارویی با امریکایی‌ها می‌کردند. اما من از روی ناگزیری و با در نظر داشت منافع افغانستان با تمام نیرو رییس جمهور را به مدارا تشویق می‌کردم. من می‌دانستم که ما باید با امریکا کار کنیم و به خاطر تقویت اردو و نهادهای امنیتی کشور ما و لو این که کلیت استراتژی امریکایی‌ها مورد تایید ما نباشد، به جای این که مانند برخی‌ها بگوییم که "بیخی صحیح

^۱ Leo Trotzki^۲ Lenin^۳ Wikileaks

ده ولسمشره"، باید بگویم نه این طور نیست جناب رییس جمهوری! و بدین گونه من با موضع امریکاستیزانه ی رییس جمهور مخالفت کردم، اما از جانب دیگر به عنوان یک افغان میهن پرست، روز بعد از برخورد زشت جو بایدن با رییس جمهوری کشور ما، ناراحتی شدید افغانستان را از طریق سفیر ایالات متحده رسماً به آن کشور ابلاغ کردم. به باور من، ما باید از راهایی که در عرف روابط دولت‌ها متداول است ناراحتی‌های خود را متناسب با ارزش و کیفیت روابط متقابل به کشورها ابلاغ کنیم. دولت یک اتحادیه ی ایدئولوژیک و یا یک سازمان رادیکال راست و چپ نباید باشد و نباید با هر ناراحتی، از طریق رسانه‌ها با دولت‌های همکار خود گفتگو کند. من به عنوان وزیر خارجه ی کشور ما وظیفه ی خود می‌دانستم تا تنش‌ها را با کشورهای همکار افغانستان کاهش دهم و تلاش کنم تا روابط ما با کشورهای دیگر و به ویژه با ایالات متحده آسیب نینند. به دلیل این که در سالیان پسین به دلیل جنگ و آوارگی تعدادی از افغان‌ها با دستگاه‌های استخباراتی خارجی همکار شده‌اند و هم بر بنیاد فرهنگ و باور عامیانه ی حاکم، هر نوع برخورد از روی اعتدال نسبت به کشورهای دیگر و حتا رعایت اصول و عرف دیپلماتیک به آسانی موجب می‌شوند تا مجریان چنین تلاش‌هایی، جانبدار کشورهای دیگر تلقی شوند. کرزی هم چون نمی‌خواست و یا نمی‌توانست موضع معتدل مرا در برابر ایالات متحده درک کند و هم باور نداشت که انسان‌ها می‌توانند بر بنیاد یک تحلیل از اوضاع سیاسی و اجتماعی کشورشان در یک بافتنمان ویژه ی سیاسی به اتخاذ موضع و دیدگاه پردازند، به این باور رسیده بود که من در درون حکومت او موضع جانبدارانه از امریکا را دنبال می‌کنم. بسیار جالب بود؛ آدمی که در باره ی من چنین فکر می‌کرد، مدام مرا از خراب کاری جاسوسان خارجی به شمول

امریکا در درون دستگاه دولت هشدار می‌داد و نام‌های آنان را همیشه یاد می‌کرد. تبارزات متناقضی از این دست در موارد فراوان افکار و کردار رییس جمهور ما را شکل می‌دادند. با مرور زمان چنین تبارزات ناهمسان بیشتر شدند. او باور پیدا کرده بود که هرچه او می‌گوید عین حقیقت است و پیرامونیان چاپلوس او نیز به‌جای این که به او مشورت بهتر بدهند، با بلی‌گویی‌های مداوم‌شان این حس او را تقویت می‌کردند و در نهایت من تنها مانده بودم و ناگزیر بودم که در نحوه‌ی برخورد او به مسایل صلح، امریکا و دولت‌داری مخالفت کنم. چنین کاری موجب می‌شد تا هر روز بیشتر از پیش خسته و درمانده شوم. از این رو پیهم از رییس جمهور کرسی تقاضا می‌کردم به کارم پایان دهد در حالی که نگران بودم با رفتن من اوضاع از این هم بدتر شود.

نگرانی از کیفیت و کمیت نیروهای مسلح افغانستان

موضوع تقویت نیروهای دفاعی افغانستان همواره یکی از مسایل مورد بحث و مناقشه میان افغانستان و جامعه‌ی جهانی بود. در آغاز امریکایی‌ها باور داشتند که افغانستان به یک نیروی دفاعی پنجاه و دو هزار نفری که به‌گونه‌ی متوسط تجهیز شوند، نیاز دارد. بعدها در کنفرانس لندن در سال ۲۰۰۶ توافق شد که تعداد افراد اردوی افغانستان به ۷۲۰۰۰ نفر افزایش یابد؛ اما داشتن نیروی هوایی مستقل برای افغانستان را نمی‌پذیرفتند. استدلال این بود که با حضور نیرومند ایالات متحده و اعضای ناتو در افغانستان، از حریم هوایی و زمینی افغانستان دفاع صورت می‌گیرد، بنا بر این نیاز به نیروی پر مصرف هوایی که افغانستان توانایی تمویل آن را ندارد، نیست. بسیار جالب بود که غیر از رییس جمهور، وزیر دفاع جنرال وردک و لوی‌درستیز بسم‌الله محمدی و من و بسیاری دیگر مجاب شده بودند که با حضور

متحد نیرومندی مانند ایالات متحده ما به نیروی هوایی و اردوی بزرگتر از این نیاز نداریم. در این مورد بحث‌های فراوانی میان ما و نمایندگان جامعه‌ی جهانی صورت گرفت. با آمدن اداره‌ی اوپاما موضوع ایجاد و تجهیز نیروهای دفاعی و امنیتی قویتر برای افغانستان مورد توجه بیشتر قرار گرفت، اما میان انتظارات افغانستان و آمادگی ایالات متحده برای کمک در این زمینه تفاوت‌های عمیقی وجود داشت. این تفاوت‌ها حتی تا امروز نیز وجود دارند. یکی از جلساتی که در این مورد افغانستان یک بار دیگر تقاضاهایش را با نمایندگان ایالات متحده در کابل مطرح کرد در اول فبروری ۲۰۰۹ برگزار شد. افزون بر ارتقای کمیت و کیفیت نیروهای دفاعی افغانستان، موضوع انتقال مسؤلیت تامین امنیت و دفاع از کشور به خود افغان‌ها نیز از موضوعات اصلی بودند که از مدت‌ها پیش مطرح شده بودند. نیروهای ایالات متحده بدون توجه به ارزش‌های فرهنگی و اصول پذیرفته‌شده‌ی جامعه‌ی افغانی دست به عملیات می‌زدند. خانه‌های مردم بدون اطلاع مقام‌های افغان تلاشی می‌شدند؛ در جریان تلاشی‌ها، استفاده از سگ‌ها و انداختن کیسه بر سر و صورت اعضای خانواده‌ها و لخت کردن مردان به منظور تفتیش بدنی، واکنش‌های مردم را بر می‌انگیختند. لخت کردن مردان و بزرگان در پیش چشمان اعضای خانواده در موارد زیادی موجب ناراحتی بیش از اندازه‌ی مردم می‌شد. وقتی این گزارش‌ها به ما انتقال می‌یافتند، طبیعی بود که نمی‌توانستیم با شدت با آن مخالفت نکنیم. ظاهراً این مساله، یک مشکل گفتمانی میان فرهنگی و هم موضوعی بود که از فرهنگ سیاسی سلطه و زور ناشی می‌شد؛ اما از منظر حقوق بین‌المللی در گوهر خود این موضوع به معنای نقض سیستماتیک حق حاکمیت ملی کشور ما و نقض نظام‌مند حقوق شهروندان ما بود. تفتیش‌های بدنی و یا تفتیش منازل

مسکونی توسط سگ‌ها شاید در فرهنگ‌های غربی کمتر حساسیت برانگیز باشند؛ اما در فرهنگ سنتی افغانستان طبیعی بود که موجب افزایش ناراحتی و حتا نفرت مردم ما شود. علی‌رغم تذکرات مکرر، این موضوع کمتر مورد توجه امریکایی‌ها قرار می‌گرفت. یکی از ابزارهایی که می‌شد نارضایتی مردم را کاهش داد، به دست گرفتن امور دفاعی و امنیتی توسط افغان‌ها بود؛ این مساله باعث می‌شد که تقابل خارجیان با مردم افغانستان و حساسیت حضور آن‌ها در انتظار عامه کاهش یابد. بدین منظور جلسه‌ی یادشده‌ی امنیتی مشترک میان وزرای امنیتی افغانستان با جنرال مک کریستال قوماندان نیروهای آیساف و سفیر امریکا جنرال آیکن بری به ریاست حامد کرزی برگزار شد. در این جلسه از جانب افغانستان، احمد ضیا مسعود معاون اول ریاست جمهوری، کریم خلیلی معاون دوم، جنرال رحیم وردک وزیر دفاع، محمد حنیف اتمر وزیر داخله، امرالله صالح رییس امنیت ملی، زلمی رسول مشاور امنیت ملی و سپتا وزیر خارجه حضور داشتند.

کرزی خطاب به نمایندگان امریکا گفت:

"مردم افغانستان از ادامه‌ی عملیات شبانه‌ی نیروهای ایالات متحده، بمباران روستاها و خانه‌پالی‌های شبانه بسیار عصبانی‌اند و ما باید همان‌گونه که در این مورد چندین بار صحبت صورت گرفته است، افغانیزه کردن این فعالیت‌ها را سرعت ببخشیم. باید انجام وظایف امنیتی را به نیروهای افغان انتقال دهیم. افغانستان به یک اردوی کاملاً مجهز، مانند هر کشور دیگری نیاز دارد. تسلیحات و تجهیزات اردوی ما در سطح یک ژاندارمری است. ما باید برای افغانستان یک اردو بسازیم. این اردو با این تجهیزاتی که دارد، نمی‌تواند از مرزهای

افغانستان دفاع کند. هر کسی که به تجهیزات اردوی ما ببیند، متوجه می‌شود که این اردو صرف به درد جنگ‌های داخلی در روستاهای افغانستان می‌خورد. حتا در مواردی تجهیزات ما از تجهیزات مخالفان پایین‌تر است. من یک نامه به اوپاما می‌نویسم و از وی می‌خواهم تا در مباحثات جاری در واشنگتن در مورد تدوین استراتژی امریکا در برابر افغانستان و پاکستان، هیئت افغانستان نیز دعوت شود تا ما بتوانیم دیدگاه‌های افغانستان را مطرح کنیم."

ما از کانال‌های دیپلماتیک آگاهی یافته بودیم که قرار است در واشنگتن یک جلسه برای ارزیابی استراتژی ایالات متحده در افغانستان و نحوه‌ی مبارزه‌ی این کشور با تروریسم در واشنگتن برگزار شود. شایعات حاکی از آن بودند که با پاکستان نیز در زمینه مشورت می‌شود. بسیار خواندنی است، به ویژه برای آنانی که هر سیاست امریکا را در کشور بدون ارزیابی انتقادی مورد تایید قرار می‌دهند، که افغانستان در جریان این قضایا قرار نداشت. ما فقط موضوع بحث بودیم و نه عامل آن و نه طرفی که به عنوان متحد باید حکومت جدید امریکا با آن مشوره کند. اشاره‌ی کرسی در این صحبت در باره‌ی این که به اوپاما نامه می‌نویسد و از او می‌خواهد تا با افغانستان در این باره گفتگو شود، دقیقاً اعتراض به همین مطلب بود.

سفیر آیکن بری در پاسخ گفت: "من پیشنهاد شما را به واشنگتن انتقال می‌دهم آقای رییس جمهور". جنرال مک کریستال^۱ گفت: "من با تمام توانم کوشش می‌کنم تا اردوی مسلکی و آموزش دیده‌ی افغانستان هر چه زودتر آماده شود. آموزش نیروهای خاص شما را آغاز کرده‌ایم. به زودی شما صاحب یکی از ورزیده‌ترین نیروهای

---

^۱ Stanley Allen McChrystal

خاص در این منطقه خواهید شد. ایالات متحده‌ی امریکا در تمام عملیات خود رعایت تمام ارزش‌های افغانستان را در نظر دارد. در تمام عملیات ما نیروهای افغانستان حضور دارند؛ ما به مقامات افغان از عملیات خود از پیش اطلاع می‌دهیم، عملیات در یک هماهنگی با افغان‌ها صورت می‌گیرد. هر اشتباهی را که مرتکب می‌شویم، من از شما عذر می‌خواهم؛ به من فرصت بدهید تا با همکاری شما همه‌چیز را اصلاح کنم؛ اما به قربانیان امریکا باید احترام گذاشته شود. ما هر روز قربانی می‌دهیم و منابع زیادی را در افغانستان مصرف می‌کنیم. پدر من سرباز بود برای وطن ما در کوریا جنگید. من هم دور از خانه و وطنم در این جا کار می‌کنم. پسر من نیز در افغانستان علیه القاعده و طالبان می‌جنگد؛ در حالی که فرزندان هیچ یک از وزرای شما و افراد عالی‌رتبه‌ی حکومت شما در جنگ حضور ندارند و از وطن‌شان دفاع نمی‌کنند!"

بعد از این سخنان جنرال امریکایی، سکوت عجیبی بر جلسه مستولی گردید. جنرال درست می‌گفت؛ فرزندان هیچ یک از افراد عالی‌رتبه‌ی دولت ما در جنگ حضور نداشتند. حتی فرزندان آن عده از کلان‌های دولت که خود در جبهه‌های جنگ حضور مستدام داشتند، در خارج از کشور زندگی و تحصیل می‌کردند.

تا جایی که مربوط به من می‌شد، پسر من در آلمان در یک فرهنگ پاسیفیستی بزرگ شده بود، نه به جنگ اعتقاد داشت و نه هم می‌خواست بجنگد و گذشته از این‌ها من بر پسر من به عنوان یک مرد بزرگ که خود صاحب فرزند شده بود، تأثیری نداشتیم که او را تشویق به پیوستن به اردوی افغانستان بکنم. او حقوق‌دان بود و نه افسر جنگی. اما از منظر امروز که به تعداد قربانی‌های خانواده‌ام در جنگ با طالبان می‌نگرم، می‌بینم که ما هم مانند بسیاری از خانواده‌های

کشورمان برای وطن قربانی داده‌ایم. بدون شک که باید برای استقلال و آزادی قربانی داد. من خودم از سال ۲۰۰۲ پیهم به افغانستان آمده‌ام و از سال ۲۰۰۴ نیز در کشور زندگی می‌کنم. در این کشور به دنیا آمده‌ام و آرزو دارم در همین خاک هم بمیرم. سلاح من کلمات من اند که از آن‌ها برای تحقق عدالت، دموکراسی و آزادی استفاده می‌کنم. توانایی کشتن هیچ کس را هم ندارم. جنگ را شر می‌دانم و گاهی خودم را ناگزیر می‌بینم که از این شر برای خموش کردن شرهای بزرگتر دفاع کنم. از سالیانی که خودم را به ارزش‌های هومانیسیم و دموکراسی متعهد می‌دانم تا کنون در هیچ مقامی از کشتن هیچ کسی هم دفاع نکرده‌ام و بر این باورم که همه‌ی تصامیم در مورد سلب آزادی انسان‌ها باید بر بنیاد قانون صورت بگیرد و نه طور دیگری. حتا اگر انسان‌ها ناگزیر به توسل به جنگ شوند، چنین جنگی نیز باید به عنوان آخرین راه چاره، بر بنیاد مشروعیت استوار باشد و به منظور تحقق اهداف متعالی صورت بگیرد.

سال‌های طولانی مهاجرت در پی جنگ‌های خونین در افغانستان موجب رشد یک نسل از افغان‌های مهاجر در کشورهای غربی شده است که دارای فرهنگ‌های متفاوت با پدران‌شان هستند. بیشتر اعضای این نسل از مهاجران افغان میان ارزش‌های فرهنگی کشور آبایی‌شان و کشورهایایی که در آن‌ها بزرگ شده‌اند، سرگردان‌اند. بسیاری از این افراد به زبان‌های ملی افغانستان آشنایی کامل ندارند. از این افراد باید طور دیگری در آبادانی و معرفی افغانستان به کشورهای دیگر و کمک به نزدیکی مردم افغانستان با مردمان سایر کشورها استفاده شود و نه این که از آن‌ها این انتظار برده شود که مانند شهروندان بزرگ‌شده در آغوش فرهنگ و ارزش‌های افغانستان رفتار کنند. تجربه‌ی کشورهایمانند ترکیه و شمال آفریقا که از دهه‌ها بدین سو جوانان

دارای ریشه‌های ترکی و عربی را به مثابه‌ی سرمایه‌ی در کشورهای اروپایی تلقی می‌کنند در این زمینه آموزنده است. جنرال مک کریستال در یک صحبت دیگر گزارش داد که تعداد سربازان اردو و پولیس ملی افغانستان تا چهار سال دیگر، یعنی پایان سال ۲۰۱۳ به مرز ۳۵۲ هزار تن خواهند رسید و مسؤولان امریکایی مقیم کابل در تلاش اند تا منابع تمویل این تعداد را تهیه کنند.

انتخابات ریاست جمهوری افغانستان و رابطه با ایالات متحده

انتخابات دوم ریاست جمهوری افغانستان در بیستم آگست ۲۰۰۹ برگزار شد. این انتخابات یکی از وقایعی بود که موجب سروصداهای بسیار و پس‌لرزه‌های شدید سیاسی شد. در افغانستان در آن روزها توهمی حاکم بود؛ توهم این که امریکا می‌تواند هر طوری که بخواهد انتخابات افغانستان را سمت و سو بدهد. این امر کاملاً روشن بود که حامد کرزی نامزد مطلوب برای اداره‌ی اوپاما نبود. همکاران رییس جمهوری بر این امر وقوف داشتند؛ اما تصور بیشتر بر این بود که اگر این اداره متوجه شود که مردم افغانستان به حامد کرزی رای خواهند داد، در آن صورت اداره‌ی اوپاما ناگزیر خواهد شد تا با رییس جمهور کرزی همکاری کند. حامد کرزی از امکان مداخله‌ی ایالات متحده در انتخابات بسیار نگران بود و به همان اندازه نیز رسانه‌های امریکایی و انگلیسی و رسانه‌های افغان نزدیک به این کشورها پیش از برگزاری انتخابات به تقلب‌های احتمالی در انتخابات اشاره داشتند. رابرت گیتس وزیر دفاع امریکا در خاطرات خود به این امر که در دفتر رییس جمهور اوپاما و در حضور او کسانی بودند که پیش از انتخابات افغانستان موضوع جلوگیری از پیروزی مجدد کرزی در انتخابات را مطرح می‌کردند، اشاره می‌کند. ریچارد هالبروک گرداننده‌ی اصلی

این سناریو بود و وی پیتر گالبرایت^۱ را نیز به حیث معاون یوناما تعیین کرده بود. استراتژی هالبروک در گام نخست این بود تا از میان طرفداران احتمالی حامد کرزی تعداد زیادی را به نامزدی برای مقام ریاست جمهوری تشویق کند. هدف از این کار این بود که تا جایی که ممکن است از تعداد آرای احتمالی کرزی بکاهد. وی به تشویق دکتور احدی وزیر مالیه با وعده‌ی این که ایالات متحده از وی حمایت می‌کند، پرداخت تا نامزدی‌اش را اعلام کند. عین همین کار را با آقای امین ارسال کرد. در یک ملاقات در مقر وزارت امور خارجه در حالی که سلطان احمد بهین سخنگوی وزیر خارجه، خالد زکریا مسؤول بخش ایالات متحده در وزارت خارجه، دکتور داوود مرادیان مشاور ارشد وزیر خارجه، حمید صدیق رییس تشریفات وزارت خارجه نیز حضور داشتند، در پاسخ به این سوال من، که

^۱ Peter W. Galbraith

پیتر گالبرایت یکی از دوستان ریچارد هالبروک بود. وی در اثر تقاضا و مداخلات وی در ۲۵ مارچ ۲۰۰۹ به حیث معاون دفتر یوناما در افغانستان تعیین شد. اگر همه چیز مطابق به قانون برگزار می‌شد، قرار بود انتخابات ریاست جمهوری افغانستان در ماه می برگزار شود، اما این انتخابات به دلیل مشکلات تخنیکی و امنیتی به آگست همان سال به تعویق افتاد. مداخلات گالبرایت در امور داخلی افغانستان تا اندازه‌ای بی‌پروا سامان می‌یافت که کای آینده ناگزیر شد از سرمشقی ملل متحد بخواهد وی را از مقامش برکنار کند. هم‌زمان با این، من هم به عنوان وزیر خارجه‌ی افغانستان به سرمشقی سازمان ملل متحد اطلاع دادم که وی شخص نامطلوبی است و باید از افغانستان خارج شود. رفتار او بیشتر به یک کارمند دوران استعمار شباهت داشت تا به یک مامور سازمان ملل متحد که در یک کشور عضو این سازمان خدمت می‌کند. اصولاً هالبروک و وی هر دو که بیشتر بر مبنای فرهنگ دیپلماتیک دوران جنگ سرد و کشورهای مستعمره‌ی پیشین و آموخته‌های آن‌ها در آن کشورها عمل می‌کردند، باور نمی‌کردند که افغانستان نه امریکای لاتین است و نه هم بالکان. برای هالبروک هم مدت‌ها طول کشید تا درک کند تا در افغانستان باید طور دیگری رفتار کرد. همین رویه را در آغاز ماموریتش جنرال مشهور امریکایی پتروس نیز داشت؛ به پتروس در جایش خواهم پرداخت.

درست است که شما در برابر کرزى از کس دیگری حمایت می کنید؟ گفت: "ما از هیچ کس حمایت نمی کنیم، اما اگر شما نامزد شوید، ایالات متحده از شما حمایت می کند." من برایش گفتم آقای سفیر هالبروک من از این حسن نظر شما سپاسگزاری می کنم. من می خواهم بگویم که افغانستان در این چند دهه ی اخیر از دورویی و عدم وفاداری سیاستمداران کشور ما نسبت به قانون و نظام بسیار آسیب دیده است. من وزیر خارجه ی جمهوری اسلامی افغانستان و هم مورد اعتماد حامد کرزى استم. من بر این باورم که وی در میان نامزدان موجود بهترین گزینه است و من هم هرگز از پشت به او خنجر نمی زنم. بعد از پایان صحبت به همکاران گفتم که از شما خواهش می کنم که این حرف را به جایی نقل نکنید. روابط ایالات متحده و افغانستان از چنین رفتارهایی بسیار آسیب دیده است. این وظیفه و مسؤولیت ما است که به خاطر افغانستان نگذاریم که روابط از این بیشتر آسیب ببیند. دو روز پس از این ملاقات، حامد کرزى از من پرسید: "صحبت با هالبروک خوب گذشت؟" من گفتم مثل همیشه در رابطه با پاکستان تفاوت هایی داشتیم و در مسایل امنیت انتخابات و آمادگی برای آن هم از جانب افغانستان اطمینان دادم. پرسید: "در باره ی کاندیداها چیزی نگفت؟" من فوراً متوجه شدم، حتا می دانستم که چه کسی به او از محتوای ملاقات من با هالبروک گزارش داده است. من گفتم بحث هایی شد و ما هر دو بر مواضع خود تاکید داشتیم و به اصل موضوع نپرداختم. حامد کرزى از رفتار هالبروک ابراز ناراحتی کرده گفت من هرگز نمی گذارم که افغانستان به مستعمره ی امریکا تبدیل شود. ما می خواهیم با ایالات متحده روابط نیک داشته باشیم؛ رابطه میان دو کشور مستقل و نه کمتر از آن.

انتخابات در میان موج‌هایی از اتهامات تقلب از جوانب گوناگون برگزار شد. بدون شک که در انتخابات جانبداران طرف‌ها به درجات گوناگون خلاف‌ورزی‌هایی داشتند، اما هر کس می‌دانست که درجه‌ی خلاف‌ورزی‌ها طوری نبود که بتواند، نتایج انتخابات را تغییر دهد. من به جز از یک بار که در هرات در یک روز جمعه در یک کارزار انتخاباتی حضور داشتم، از جریان کارزارهای انتخاباتی خود را کنار کشیدم. بسیاری از دوستان نزدیک من یا برای دکتور عبدالله عبدالله و یا دکتور اشرف غنی احمدزی کمپاین می‌کردند، اما من شخصا طرفدار کرزی بودم و بسیار صادقانه هم از وی پشتیبانی می‌کردم. بدون شک که حمایت من از وی به عنوان شهروند جمهوری صورت می‌گرفت و من از مقام خود هرگز به سود کسی استفاده نکردم. هرگز به یاد ندارم که رییس جمهور کرزی نیز از من چنین تقاضایی را آشکارا و یا ضمنی کرده باشد.

روز ۲۱ آگست، یک روز بعد از انتخابات، ریچارد هالبروک حدود ساعت ده و نیم قبل از ظهر به دیدار کرزی آمد. من هرگز وی را چنین آشفته و پریشان‌خاطر ندیده بودم. نخستین رای‌شماری‌ها در برخی از شهرهای بزرگ انجام یافته بودند؛ اما این نتایج بر بخش کوچکی از آرای داده‌شده مبتنی بودند. شمارش درصد محدودی از آرا نشان می‌داد که کرزی از رقیبانش بسیار جلو افتاده است. در اثنای ملاقات، رحیمی منشی حامد کرزی با کاغذی که در آن نتایج آرای شمارش‌شده تا آن ساعت درج شده بود، وارد اتاق شد و کاغذ را به کرزی داد. حامد کرزی هم گفت که شمارش آرا تا کنون چنین و چنان است. هالبروک پرسید که "اشرف چند درصد آرا را به خود اختصاص داده است؟" کرزی هم نگاهی به کاغذ انداخت و تعداد آرای اندک او را بازخوانی کرد. هالبروک بدون توجه به موقعیتش

که ایجاب می کرد ظاهر بی طرفی را نگهدارد، دستش را به پیشانی اش گرفت و کلمه مزریل^۱، فاجعه یا مصیبت را چند بار تکرار کرد. او چنان در این مورد بی پروا عمل می کرد که حتا در حضور دیگران هم نمی توانست احساساتش را پنهان کند. هم زمان با این پتر گالبرایت هم در دفتر یوناما در کابل ستاد خودش را در مخالفت با کای آیده ایجاد کرده بود و کارزار تبلیغاتی و عملیاتی گسترده را علیه انتخابات به راه انداخته بود.

یک سال بعد از انتخابات در جریان یک پرواز از کابل به دهلی دکتور عبدالله عبدالله به من گفت که در آستانه ی انتخابات هالبروک با وی ملاقات کرده و به او گفته بوده: "شما که شانس پیروزی در انتخابات را ندارید بنا بر این بهتر این خواهد بود تا در دور دوم انتخابات از دکتور غنی در برابر کرسی حمایت کنید". از جانب دیگر، خبرهای تقلب و مداخله در انتخابات نیز هر روز بیشتر می شدند. در برخی از ولایت ها حتا برگه های رای بدون این که از هم جدا شوند، به صندوق ها انداخته شده بودند. در ولایت هایی هم در حالی که هیچ زنی در حوزه ی انتخابی حضور نیافته بود، به نام زنان ورقه های زیادی به صندوق ها ریخته شده بودند. در همه جا مهمه ی تقلب بود. حیف که شایعه های تقلب و همچنین تقلب هایی که واقعا به وقوع پیوستند، به دموکراسی افغانستان به گونه ی برگشتناپذیری آسیب رساندند.

در اوج تنش های انتخاباتی سال ۲۰۰۹ سناتور جان کری^۲ وارد کابل شد. کری در آن وقت، رییس کمیسیون روابط خارجی سنای ایالات متحده بود. وی تلاش می کرد تا میانجی گری کند. در گام نخست او

^۱ Miserable

^۲ John Forbes Kerry

می خواست تا از اعلام نتایج توسط کمیسیون انتخابات که در آن کرسی را در دور اول برنده نشان می داد، جلوگیری کند و در گام دوم وی در تلاش بود تا نوعی از حکومت وحدت ملی با اشتراک دو نفر از نامزدان تشکیل شود. چندین جلسه در ارگ ریاست جمهوری با اشتراک نمایندگان امریکا، انگلیس و یک بار هم سفیر فرانسه برگزار شد که در آن مسؤولان کمیسیون انتخابات افغانستان و کارشناسان ملل متحد شیوه های ارزیابی خود از انتخابات و تصفیه ی آرای تقلبی را تشریح کردند. هر باری که بحث صورت می گرفت، توافقی به وجود نمی آمد. بالاخره تلاش جان کری بیشتر بر این امر تمرکز یافت تا کرسی را برای رفتن به دور دوم انتخابات قانع سازد. مسؤولان کمیسیون انتخابات، به ویژه شادروان دکتور لودین از این لحاظ مخالف بودند. لودین مطمئن بود که کرسی انتخابات را در همان دور اول برده است و پذیرفتن برگزاری دور دوم انتخابات خلاف دموکراسی است. کای آیده با صدای بسیار پریشان به من تلفون کرد و گفت می خواهد عاجل رییس جمهور را ببیند. شامگاه تنها به ارگ آمد و از رییس جمهور خواست تا تنها با وی گفتگو کند. حامد کرسی گفت که من تنها صحبت نمی کنم. در نتیجه توافق شد تا من نیز حضور داشته باشم. کای بسیار پریشان بود. وی در حالی که به شدت گریه می کرد از رییس جمهور خواست تا پیشنهاد امریکایی ها را قبول کند. وی گفت: "آقای رییس جمهور افغانستان یک کشور بسیار فقیر است؛ شما به کمک های امریکا نیاز دارید." وی به شدت زیر فشار بود و از رییس جمهور خواست تا به وی کمک کند. کای افزود: "آقای رییس جمهور من بی نهایت زیر فشار هستم، لطفاً به من کمک کنید..." وضع او تا حدی بد بود که ما بسیار نگران شدیم که وی خودکشی نکند. روشن بود که از وی تقاضاهایی شده بود که او

قادر به انجام آن‌ها نبود؛ اما کوشش می‌کرد تا با قانع کردن کرزلی به پذیرفتن پیشنهادهای امریکایی‌ها از بار فشارها بر خود بکاهد. امریکایی‌ها تلاش می‌کردند تا به هر نحوی از پیروزی کرزلی در دور اول جلوگیری کنند. روزی کرزلی از جان کری پرسید که چه تضمینی وجود دارد، اگر من پذیرم که انتخابات به دور دوم برود، این دور دوم برگزار شود. کری در پاسخ به انجیل سوگند یاد کرد و گفت که وی "ضمانت می‌کند تا دور دوم انتخابات برگزار شود" و در همین نشست گفت که من "می‌گویم که حدود ۴۳۰ صندوق دیگر شما نیز از قرنطین رها شوند؛ اما با این هم شما نمی‌توانید پنجاه درصد به علاوه یک رای را پوره کنید". کرزلی از او پرسید: "اگر این صندوق‌ها دارای آرای درست‌اند، چرا قرنطین شده‌اند و اگر دارای آرای نادرست‌اند، چرا شما اجازه می‌دهید تا آن‌ها را وارد دور شمارش کنند. گذشته از این‌ها چرا صلاحیت‌هایی صندوق‌های رای مردم افغانستان به دست مقامات ایالات متحده است؟" کری گفت که وی با یوناما صحبت می‌کند که این کار صورت بگیرد. دیرتر وقتی که کای آیده به ارگ آمد، من به او گفتم که کری چه گفت و علاوه کردم که این کار به حیثیت و اعتبار او به عنوان نماینده‌ی یوناما آسیب می‌رساند. کای می‌خواست علیه کری چیزهایی بگوید؛ اما بعداً خویشتن‌داری کرد. بعد از بحث‌های زیاد کرزلی توافق کرد که انتخابات به دور دوم برود. وقتی کرزلی به این امر توافق کرد، کمیسیون انتخابات حاضر نبود که این امر را بپذیرد. بعد از بحث‌های طولانی و صحبت روی این که باید منافع ملی و امنیت کشور را در نظر داشت و خیلی از مسایل دیگر، کمیسیون هم به اعلام نتایج پرداخت. بر اساس اعلام رسمی کمیسیون انتخابات آرای نفر اول تا چهارم بدین گونه بود: حامد کرزلی ۴۹,۶۷ درصد، دکتور عبدالله عبدالله

۳۰،۵۹، رمضان بشردوست ۱۰،۹۴ و دکتور اشرف غنی احمدزی ۲،۹۴ درصد. رقم جالب در این جا درصد آرای نامزدی بود که مورد حمایت مستقیم مقامات امریکایی قرار داشت.

پس از این کرسی ابراز آمادگی کرد که حاضر است در دور دوم انتخابات شرکت کند، دکتور عبدالله اعلام کرد که با موجودیت این کمیسیون انتخابات، تقلب از پیش برنامه ریزی شده است بنابر این زیر رهبری این کمیسیون به دور دوم انتخابات نخواهد رفت. بدین گونه در رابطه با انتخابات کشور ما یک مشکل دیگر پیش آمد. در قانون اساسی و هم در قانون انتخابات افغانستان برای حالتی که یکی از افراد اول و یا دوم از رفتن به دور دوم انتخابات انصراف کند، در این صورت چه خواهد شد، هیچ صراحتی نبود. تجربه ی کشورهای گوناگون متفاوت بودند. ما می دانستیم که در برخی از کشورها، در چنین مواردی انتخابات کاملاً از نو برگزار می شود، در برخی از کشورها، نفر سوم به جای کسی که صرف نظر کرده است وارد کارزارهای انتخاباتی می شود. سفیر ایالات متحده آیکن بری به من گفت که در آرجانتین چنین تجربه ی وجود دارد که اگر نفر دوم از شرکت در دور دوم انتخابات اجتناب کند، در چنین صورتی نفر اول برنده می شود و نیازی به رفتن به دور دوم انتخابات نیست. کرسی در برابر چنین حالتی مقاومت می کرد و خواهان برگزاری دوز دوم انتخابات بود. استدلال او این بود که "غربی ها می خواهند افغانستان یک حکومت ناتوان و نامشروع داشته باشد تا خود بتوانند هر طوری که دل شان می خواهد در کشور تصمیم بگیرند." وی عمیقاً به این باور رسیده بود که این یک توطئه است. تجربه ی بعدها نشان داد که حق با کرسی بود. دیپلمات های ایالات متحده استدلال می کردند، به دلیل این که دکتور عبدالله نمی خواهد در دور دوم رقابت کند، ما وزرای

خارجه کشورهای مهم جهان، سرمنشی سازمان ملل متحد و دیگران را می‌خواهیم و بدین‌گونه جامعه‌ی جهانی با حضور خود به کرسی مشروعیت می‌دهد، اما کرسی از این امر راضی نبود و شدیداً بر برگزاری دور دوم انتخابات، قرار وعده داده شده و سوگند جان کری تأکید داشت. در فرجام کسی حاضر نشد تا یک راه حل برای برگزاری دور دوم انتخابات پیدا کند. کرسی به حیث رئیس جمهور افغانستان در نهم نوامبر ۲۰۰۹ در محفلی در کابل که در آن زرداری رئیس جمهور پاکستان، معاون رئیس جمهور ایران، هیلاری کلinton وزیر خارجه ایالات متحده امریکا و چند وزیر خارجه از کشورهای منطقه و جهان حضور داشتند، سوگند وفاداری یاد کرد.

در یکی از ملاقات‌ها با آیکن بری^۱ در مورد بحران مشروعیت دموکراتیک در افغانستان و این که اجتناب عمدی از برگزاری دور دوم انتخابات ریاست جمهوری، نقض قانون اساسی افغانستان است و در فرایند تبلور و نهادینه‌شدن درک، معرفت و وفاداری به قانون در افغانستان آسیب بزرگی تلقی می‌شود و این کار موجب خواهد شد تا پس از این همواره به دلیل مشکلات فنی و یا نبود امکانات مالی به آسانی بتوان به حریم قانون دست‌درازی کرد، صحبت کردم. پاسخ او برای من بسیار عجیب بود. آیکن بری گفت که شما یک کشور عقب‌مانده استید و نباید این مسایل را زیاد جدی بگیرید. کمیسیون انتخابات افغانستان هم با به تعویق‌انداختن انتخابات از ماه می به ماه آگست قانون اساسی را نقض کرده است. اگر چه او درست می‌گفت؛ کمیسیون انتخابات افغانستان صریحاً نص قانون اساسی را نقض کرده بود و این بار اول نبود، بل که ستره محکمه افغانستان هم در تبانی با

^۱ Karl Eikenberry

ریاست جمهوری و رهبران شورای ملی افغانستان به دلیل این که انتخابات شوراهای ولسوالی‌ها برگزار نشده بودند، به تعیین یک سوم اعضای مشرانو جرگه از میان اعضای شوراهای ولایتی رای داد و بدین گونه قانون اساسی را صریحا نقض کرد. اما با این هم برای من بسیار شنیدنی بود که سفیر سرزمین دارای قانون اساسی که قانون اساسی آن حتا الهام‌بخش مجمع ملی انقلابیون فرانسه شده بود، با همین آسانی ما را سزاوار داشتن قانون اساسی نمی‌دانست. آیکن بری آدم جالبی بود. وی پیش از این که به حیث سفیر ایالات متحده در افغانستان برگزیده شود، دو بار به صفت جنرال امریکا در افغانستان خدمت کرده بود. ظاهرا باید آشنایی با برخی از رهبران افغانستان، از جمله حامد کرزی رئیس جمهور افغانستان، پیش شرط‌های خوبی برای آغاز کار وی از اپریل ۲۰۰۹ به عنوان سفیر ایالات متحده می‌بود؛ اما این کار عملا نتایج معکوس داد. در جریان ماموریت‌های قبلی وی روابط افغانستان و ایالات متحده طور دیگری بود. نخبگان قدرت سیاسی به درجات گوناگون شیفته‌ی ایالات متحده امریکا بودند. هر چه از زبان مقام‌های امریکا برون می‌شد، مورد قبول بود. واقعیت این که امریکایی‌ها افغانستان را از یوغ پاکستان و دوران سیاه طالبان نجات داده بودند، در افکار عامه‌ی مردم نیز موجب خوش‌بینی‌های زیادی برای امریکا شده بود؛ اما پس از سال ۲۰۰۹ مداخلات پاکستان مجددا اوج گرفته بودند، تلفات مردم ملکی افزایش یافته بود و تنش‌های میان رهبری جدید ایالات متحده‌ی امریکا و رئیس جمهوری کرزی هر روز بیشتر از پیش گسترش می‌یافت. در کابل شایع شده بود که مثلث هالبروک، گالبرایت و آیکن بری که از همکاران دوران بحران بالکان بودند، به این منظور وارد افغانستان شده‌اند تا بتوانند کلیه‌ی تحولات این کشور، از جمله انتخابات

آینده‌ی ریاست جمهوری را مهندسی کنند. تمام تلاش‌های آیکن‌بری به منظور جلب اعتماد حامد کرزی به جایی نرسید. وی نخستین سفیر ایالات متحده بود که با خانم چینی‌تبارش به شهرهای گوناگون می‌رفت و با مردم محل صحبت می‌کرد، اما به دلیل این که در جلب توجه رییس جمهور افغانستان هیچ موفقیتی نداشت و تنش‌ها هم هر روز گسترش می‌یافتند و از جانب دیگر میان رهبری نظامی، جنرال پتریوس و وی و میان وی و هالبروک نماینده‌ی خاص نیز در مورد این که چه کسی نماینده‌ی اصلی امریکا است، همیشه رقابت بود، وی هرگز نتوانست سفیر موفق‌ی باشد. گزارش‌های مخفی او درباره رییس جمهور افغانستان که گویا وی به داروهای آرامش بخش معتاد است و یا این که ایالات متحده در افغانستان همکار استراتژیک ندارد و مسایلی مانند آن نیز از جانب رقبای وی افشا شدند و بدین گونه اجرای ماموریت برای او بیشتر از پیش دشوار گردید. زمانی که یکی از گزارش‌های مخفی او علیه کرزی توسط رقبایش افشا شد، وی نگران واکنش رییس جمهور افغانستان بود. رییس جمهوری کرزی در ملاقاتی که در پی این افشاگری‌ها داشت با خونسردی تمام به او، با اشاره به افشاگری‌ها گفت: "آقای سفیر این افشاگری‌ها نشان می‌دهند که شما در درون حکومت خود مخالفان سرسختی دارید." افزون بر این رییس جمهوری به او هیچ نگفت و به مسایل دیگر پرداخت.

همان‌گونه که در بالا یاد شد، مراسم تحلیف رییس جمهوری کرزی، فرصت خوبی بود تا میان رهبری جدید افغانستان و نمایندگان بین‌المللی که به کابل آمده بودند، گفتگو صورت بگیرد. خانم هیلاری کلینتون وزیر خارجه‌ی امریکا بسیار کوشش کرد تا اعتماد رییس جمهور کرزی را جلب نموده و رابطه‌ی آسیب‌دیده میان دو کشور را ترمیم کند. وی در این راستا موقتا موفق هم بود؛ اگر چه تنش در رابطه‌ی

افغانستان و امریکا کاهش نیافت، اما خانم کلیتتون توانست تا زمان انتشار کتاب گیتس وزیر دفاع، اعتماد کرسی را جلب کند.

کرزی در آغاز سال ۲۰۱۰ به این باور رسیده بود که ایالات متحده می‌خواهد به جنگ در این منطقه ادامه دهد و افغانستان به نحوی به میدان جنگ نیابتی تبدیل شده است و وی حتی به این باور رسیده بود که هند نیز برای پیشبرد اهدافش از افغانستان استفاده می‌کند. کسانی در پیرامون وی به او طوری تلقین کرده بودند که پاکستان خواهان صلح و ثبات در افغانستان است و وی باید با پاکستان در این زمینه کنار بیاید. کرزی ایالات متحده را بزرگ‌ترین مانع صلح می‌دانست و عمیقاً به این باور رسیده بود که باید با پاکستان وارد یک مرآورده‌ی صلح شد. برای این که بتوان به چنین صلحی دست یافت، باید پشتیبانی مردم افغانستان را نیز از طریق یک لویه جرگه جلب کرد.

در آن روزها هر کسی که در برابر پاکستان هشدار می‌داد و بر صلح‌طلبی این کشور شک می‌کرد، از نظر رییس جمهوری افغانستان به متاب‌ی دشمن صلح و آشتی در افغانستان و عامل امریکا تلقی می‌گردید. واقعیت این است که امریکایی‌ها نیز از این چرخش رادیکال و خوش‌بینی نسبت به پاکستان نگران بودند. یکی از نخستین قربانی‌های این سیاست دکتور داوود مرادیان بود. وی که تا هنوز هم به فوت و فن‌های سیاست‌های افغانستان نمی‌خواهد آشنایی داشته باشد، با این که کارمند وزارت امور خارجه بود، در صحبت‌هایش در کنفرانس‌های بین‌المللی بیشتر از موضع اکادمیک به قضیه می‌پرداخت و خوش‌بینی در برابر پاکستان را زیر سوال می‌برد. مرادیان متوجه نبود که او با دو مساله رویه رو بود. یکی این که او کارمند رسمی دولت بود و باید دیدگاه رسمی دولت را انعکاس می‌داد و دیگر این که او داخل

دسته‌های قومی نبود تا دارای مصونیت باشد و بتواند به آسانی انتقاد کند؛ از این رو وی به دستور رییس جمهور به دلیل این که در یک کنفرانس در عمان بر صلح طلبی طالبان شک کرده بود، از مقامش برکنار شد. اما خوش بینی رییس جمهور و توجه او به پاکستان بیشتر از دو منظر بود. یکی این که امریکایی‌ها نه تنها حاضر نبودند فشار را بر پاکستانی‌ها به منظور توقف حمایت از طالبان، افزایش دهند، بل که پاکستان را در مبارزه با تروریسم به مثابه ی متحد استراتژیک تلقی می‌کردند و میلیاردها دالر را در اختیار اردوی این کشور می‌گذاشتند و افغانستان پیهم مورد تجاوز پاکستان قرار داشت و کسی هم از متحدان ما حاضر نبود با این کشور مبارزه کند. دوم این که رییس جمهور کرزئی از روی ناامیدی بسیار به بدترین انتخاب روی آورده بود. وی گمان می‌کرد که با شیوع حمله‌های تروریستی در پاکستان، پاکستانی‌ها نیز با وی به این درک مشترک خواهند رسید که دست سومی که حمله‌های تروریستی را در پاکستان سازماندهی می‌کند، به جز از ایالات متحده ی امریکا کشور دیگری نیست. از این لحاظ باید افغانستان و دو کشور با هم به مثابه‌ی قربانیان تروریسم همکاری کنند. این توهم از جانب برخی از اعضای حکومت کرزئی با توسل به تیوری‌های توطئه هر روز بیشتر از پیش تقویت می‌شد. امریکایی‌ها هم به دلیل نبود یک استراتژی معقول مبارزه با تروریسم، عملاً خلاف سیاست اعلام شده‌شان به این توهم دامن می‌زدند. آشکار شدن نشانه‌های شکست جنگ با تروریسم در غرب آسیا (خاورمیانه) و افزایش مشکلات جدی در افغانستان موجب تقویت این توهم می‌شدند. بسیاری از آنانی که در گذشته گمان می‌کردند که امریکا قادر به انجام همه‌ی کارها است، وقتی می‌دیدند که این طور نیست، به تیوری توطئه روی می‌آوردند. باور این بود که امریکا می‌تواند به

سادگی طالبان را شکست دهد، اما نمی‌خواهد. جانبداران تیوری‌های توطئه از این هم فراتر می‌رفتند. به باور آنان، یازدهم سپتامبر توطئه‌ی خود امریکا بوده است، توطئه‌ی یهودیان بوده است. این‌ها همه بهانه‌هایی بودند تا حضور امریکا در افغانستان را منبع کلیه‌ی مشکلات جلوه دهند. خزعبلاتی از این دست به یکی از گفتمان‌های حاکم در سیاست کشور ما ارتقا یافتند. تجربه در کشورهای پسامستعمره به دلیل رویارویی‌های بسیار با توطئه‌های استعماری موجب می‌شود تا انسان‌های استعمارزده به آسانی به تیوری توطئه باور کنند و بسیاری از تحولات و شکست‌های اجتماعی را محصول کار استخبارات تلقی کنند.

در سال ۲۰۱۳ و ۲۰۱۴ بر خوردهای ایالات متحده و افغانستان در برابر طالبان تغییر کردند. امریکا دیگر طالبان را دشمن و تروریست نمی‌پنداشت، بل که آنان از منظر این کشور شورشیانی بودند که علیه یک دولت پر از فساد قیام کرده بودند و باید با آنان صلح و آشتی صورت می‌گرفت. در گفتگویی که میان حامد کرزی و هیلاری کلینتون در ۲۲ فبروری ۲۰۱۰ صورت گرفت، این تفاوت نظر را به خوبی می‌شد، مشاهده کرد. حامد کرزی در این دیدار یک بار دیگر ناراحتی‌اش را از کارزار رسانه‌های امریکایی علیه افغانستان و شخص خودش به وزیر خارجه‌ی آن کشور اعلام نمود. کرزی گفت وی "با تجربه می‌داند که کدام نوشته‌ها عمدتاً توسط دستگاه‌های حکومتی انتشار می‌یابند و کدام نوشته‌ها را ارباب رسانه‌ها خودشان می‌نویسند". وی از کلینتون خواست تا "به تبلیغات دشمنانه ضد افغانستان از طریق رسانه‌ها پایان داده شود". خانم کلینتون به وی گفت که "حکومت ایالات متحده بر رسانه‌ها کنترل ندارد و نمی‌تواند چنین کنترولی را اعمال کند". وی با تأکید بر این که "دو کشور در امر مبارزه با تروریسم دارای منافع مشترک استند"، بیشتر بر همکاری دو کشور

تاکید کرد. کرزی نیز آرزویش را مبنی بر داشتن "یک رابطه‌ی بسیار خاص با ایالات متحده‌ی امریکا، داشتن یک رابطه‌ی استراتژیک خاص مانند رابطه‌ی ایالات متحده با اسرائیل" ابراز نمود. وی تاکید کرد که "مردم افغانستان دارای یک فرهنگ و روح برابری طلبانه اند، از این رو باید با مردم افغانستان با احترام درخور برخورد شود". خانم کلینتون بر ضرورت فعال‌سازی پروسه‌ی صلح زیر رهبری افغان‌ها تاکید کرد. وی افزود که "خطوط قرمز ایالات متحده همان مواضع حکومت افغانستان است. طالبان باید قانون اساسی افغانستان را بپذیرند، حقوق زنان را رعایت کنند". وی علاوه کرد که "ایالات متحده مشارکت آن‌عه از طالبانی را که دولت افغانستان آنان را بپذیرد، در پروسه‌ی صلح قبول دارد و ایالات متحده حاضر است تا آنان را از لیست سیاه سازمان ملل متحد حذف کند". وی در برابر تمایل ضمنی رییس جمهور افغانستان در باره‌ی کاهش عملیات نظامی گفت که "ما باید از موضع قدرت با طالبان صحبت کنیم. توقف عملیات نظامی، طالبان را در موضع برتر قرار می‌دهد و این به سود صلح نیست". وی به آزادی مارجه اشاره کرد و "گفت که آزادی مارجه از کنترل طالبان، ما را در موضع قوی قرار داد". خانم کلینتون افزود: "بدون روشنی در این امر که با چه کسی و روی چه موضوعی توافق و آشتی صورت خواهد گرفت، سایر گروه‌های قومی افغانستان نگران می‌شوند. برخی از امریکاییان نیز نگران اند که ما از یک سو قربانی می‌دهیم، اما از جانب دیگر سخن از صلح و آشتی زده می‌شود و ما نمی‌دانیم با کی و در چه شرایطی باید آشتی صورت بگیرد. مردم ما نگران اند که اگر یکی از رهبران طالبان به قدرت برسد و بعد از مدتی دوباره همکاری با القاعده را شروع کند، چه خواهد شد". امریکایی‌ها در این گفتگو نگرانی‌شان را از نتایج احتمالی جرگه‌ی صلح نیز ابراز

داشتند و از این که اهداف این جرگه روشن نیست، شک شان را پنهان نمی کردند. کرزئی برای کاهش نگرانی های امریکایی ها گفت: "جرگه ی صلح یک نقش مشورتی دارد. من می خواهم از مردم افغانستان بشنوم که چه می خواهند. اگر مردم خواهان جنگ باشند در آن صورت به آنان می گویم پس در این صورت فرزندان تان را بفرستید به جنگ و برای دفاع از کشورتان در برابر پاکستان بسیج شوید. من از نمایندگان مردم خواهم خواست تا در مساله ی جنگ و صلح ما باید به یک وفاق ملی دست یابیم."

واقعیت این بود که امریکایی ها به هر دلیلی که بود از پیامدهای "جرگه ی صلح" نگران بودند. به باور من می ترسیدند که جرگه از ایشان خواهد خواست تا افغانستان را ترک بگویند. از جانب دیگر آن ها از ناراحتی کرزئی به دلیل تبلیغات خصمانه علیه وی و همچنین فعالیت های خرابکارانه ی شان در دوران انتخابات در تشویش بودند. این رو خانم کلیتون از کرزئی پرسید که نتایج جرگه چه خواهد بود؟ رییس جمهور کرزئی که متوجه نگرانی وی شده بود گفت: "من گمان می کنم که جرگه به ما بگوید که شما می توانید با آن عده از افرادی که عضو القاعده نیستند، به گفتگوهای صلح بنشینید و من به جرگه خواهم گفت که ایالات متحده نیز از پروسه ی صلح حمایت می کند." کلیتون نگران بود به همین دلیل به کرزئی از حضور سازمان ملل متحد به عنوان یک نیروی بی طرف در گفتگوهای احتمالی صلح تذکر داد و کرزئی هم در پاسخ او گفت که "ملل متحد توانایی کافی ندارد." کلیتون از کرزئی پرسید: "ایالات متحده چه کار باید بکند تا پاکستان هم برای صلح بسیج شود؟" کرزئی که فرصتی برای این که بتواند استراتژی ایالات متحده را احتمالاً در برابر پاکستان تعدیل کند، یافته بود، گفت: "پاکستان صرف با استفاده از افراطیت مذهبی علیه

افغانستان و هند می‌تواند وجود داشته باشد. اگر هدف شما مبارزه با تروریسم است، باید پاکستان را وادار کنید تا از تروریسم به عنوان ابزار سیاست استفاده نکند، اما اگر شما استراتژی دیگری دارید، برای سی، چهل سال آینده پس پاکستان را نمی‌شود بسیج کرد. اگر قرار است به پاکستان طوری دیگر پرداخته شود، ما وسایل کافی تاریخی در اختیار داریم."

چون کرزی به این باور رسیده بود که امریکایی‌ها برای تحقق استراتژی بزرگترشان که مهار کردن چین در این منطقه، در مرکز آن قرار دارد، به افغانستان آمده‌اند، می‌خواست به امریکایی‌ها بگوید که شما در چنین حالتی موضوع را با ما در میان بگذارید، ما به شما کمک می‌کنیم. به گمان کرزی این یک فرصت بود تا بتوان خاک‌های از دست‌رفته‌ی افغانستان را در آن طرف دیورند دوباره به دست آورد. خانم کلینتون از رییس جمهوری پرسید: "به باور شما ما باید چگونه برخوردی در برابر پاکستان داشته باشیم؟" کرزی در پاسخ وی گفت: "بعد از خروج شوروی‌ها حکومت افغانستان فرو پاشید؛ پاکستان اردوی نیرومند افغانستان را نابود کرد. جنگ‌های داخلی شروع شد، پاکستان به نام طالبان، افغانستان را اشغال کرد. اگر شما هدف دیگری ورای جنگ با ترور ندارید، ما مجبوریم با پاکستان رابطه‌ی دوستانه داشته باشیم چرا که ما به تنهایی نمی‌توانیم کاری انجام دهیم."

کرزی از این گفتگو راضی به نظر می‌رسید و به این باور رسیده بود که شاید در واشنگتن نیز تمایلی به بازنگری استراتژی این کشور در برابر پاکستان در حال شکل‌گیری باشد. وی کاملاً مطمئن بود که اگر چنین تشد باید با پاکستان کنار آمد و افغانستان را از جنگ برون کرد. باید اذعان کنم که من به این باور نبودم. من اعتقاد داشتم که

گفتگوهای صلح زمانی می‌تواند معنادار باشند که طالبان و حامی آنان پاکستان مطمئن شوند که در میدان جنگ به هیچ وجه به پیروزی نخواهند رسید. شیوع جنگ‌ها و بحران روابط ما با امریکا و استراتژی مداراجویانه‌ی این کشور در برابر پاکستان پیش شرط‌های خوبی برای گفتگوهای صلح نبودند، و صلح را تنها نمی‌توان با نیت خوب و پیام‌های اخلاقی به دست آورد.

آغاز دوباره کنفرانس‌های ویدیویی میان کابل و واشنگتن

در دوران ریاست جمهوری جورج بوش، پس از سال ۲۰۰۷ گفتگوهای ویدیویی میان رؤسای جمهور افغانستان و امریکا، تقریباً هفته‌وار صورت می‌گرفتند. در این گفتگوها هر دو طرف به تبادل نظر می‌پرداختند و در جهت رفع مشکلات کار می‌کردند؛ اما با آمدن اوپاما این کنفرانس‌ها برای مدتی متوقف گردید. نبود یک تبادله‌ی منظم فکری و همچنین اشاعه‌ی بدبینی‌های پسا انتخابات ۲۰۰۹ افغانستان، از گرمی روابط میان دو کشور کاسته بود. بر مبنای یادداشت‌های من، نخستین کنفرانس ویدیویی که میان رییس جمهور کرزی و اوپاما بعد از انتخابات سال ۲۰۰۹ افغانستان برگزار شد، در پانزدهم مارچ ۲۰۱۰ بود. ما همه از نتیجه‌ی این کنفرانس ویدیویی مطمئن نبودیم. کنفرانس در اتاقی که در طبقه‌ی زیرین ساختمان گلخانه در ارگ برای همین منظور مجهز شده بود، صورت گرفت. برای تامین امنیت، تکسین‌های سفارت امریکا یک دستگاه ویدیویی را با وسایل ایمنی لازم در آنجا نصب کرده بودند. اتاق کنفرانس ویدیویی، اتاق کوچک، تاریک و بسیار دلتنگ‌کننده‌ای بود. وزیر خارجه، مشاور امنیت ملی، رییس دفتر، سخنگوی رییس جمهور و با در نظر داشت مسایلی که مطرح می‌شد، شماری از وزرای دیگر نیز

حضور می‌یافتند. برای من بسیار پرسش‌برانگیز بود که چرا بعضی کسانی که نه در تهیه‌ی نکات‌نامه‌های بحث سهم داشتند، نه یادداشت بر می‌داشتند و هم موضوعات مطروحه اغلب در حوزه‌ی کاری آنها قرار نداشتند، اصرار داشتند که حتما باید در گفتگوها حضور داشته باشند و اگر دعوت هم نمی‌شدند، ناراحت می‌شدند؛ خودشان را توهین شده احساس می‌کردند. از جانب ایالات متحده، جنرال جونز مشاور امنیت ملی، رییس دفتر اوایاما، کلیتون وزیر خارجه و ریچارد هالبروک و همچنین رییس دفتر اوایاما حضور داشتند.

پیش از شروع کنفرانس، من از کرزی تقاضای یک گفتگوی یک‌به‌یک را کردم و از وی خواستم تا به نظراتم گوش بدهد. من از او خواستم که به هیچ وجه اجازه ندهد که روابط افغانستان و ایالات متحده از این بیشتر آسیب بینند. تاکید من بر این بود که باید به مثابه‌ی یک رییس جمهور، بسیار خون‌سرد باشد و ما باید به آینده بینیم و از سایه‌ی گذشته بر روابط ما بکاهیم. باور من این بود که امریکا متحد شماره یک افغانستان است و ما نیاز داریم تا با این کشور روابط بسیار گسترده‌ی استراتژیک داشته باشیم. من بر این باور بودم که باید به سخنان و انتقادهای علنی و مطبوعاتی پایان داد. کرزی به سخنان من گوش داد و مانند همیشه در اخیر شروع کرد به پولیمیک‌هایی که به نظر من برای درک بیشتر مواضع من کمک نمی‌کردند. به گونه‌ی مثال: "یعنی شما از من می‌خواهید تا در برابر کشتار افغان‌ها توسط امریکایی‌ها سکوت کنم و یا به عنوان مزدور گوش‌به‌فرمان امریکا عمل کنم و...؟" من هم با ناراحتی زیاد گفتم: "جناب خان صاحب کرزی! من می‌خواهم تا شما به عنوان رییس جمهور صحبت کنید نه به عنوان خان قبیله. بدون شک که موضوع، بی‌اهمیت جلوه‌دادن کشتار ملکی و یا عدم اعتنا به استقلال افغانستان نیست. من می‌خواستم تا

تفاوت‌های نظر میان افغانستان و ایالات متحده به گونه‌ی دیپلوماتیک حل شوند و... "کنفرانس ویدیویی با تعارفات لازم شروع شد. اواما کوشش می‌کرد تا جریان این گفتگو خوب بگذرد و نوعی از اعتماد، بعد از مداخلات گسترده‌ای که نماینده‌ی خاص این کشور در جریان انتخابات کشور ما مرتکب شده بود، به میان بیاید و روابط اندکی بهبود یابند. اواما گفت: "من می‌دانم که شما نمایندگان زیادی را همه‌روزه از امریکا ملاقات می‌کنید. من به سفیر آیکن بری اعتماد دارم و فکر می‌کنم که وی نماینده‌ی خوبی است. به باور من این سال، سال صلح و دموکراسی برای کشور شما خواهد بود. زیر رهبری شما، کنفرانس‌های کابل و لندن برگزار خواهد شد و همچنین جرگه‌ی صلح. ما اگر با هم همکاری کنیم و عملیات نظامی هم اگر پیروز شوند، به نتایج دلخواه خواهیم رسید." حامد کرزی به پاسخ او گفت: "مردم افغانستان در جریان جنگ‌ها بسیار آسیب می‌بینند. افراد ملکی کشته می‌شوند، خانه‌های شان ویران می‌شوند؛ باید برای کاهش خشم و مشکلات مردم به آنان غرامت داده شود. نهادهای افغانستان مانند اردو و پولیس شدیداً نیاز دارند تا تقویت شوند؛ اردوی افغانستان باید تجهیز شود؛ افغانستان شدیداً به نیروی هوایی نیاز دارد و باید به این مسایل توجه شود." اواما گفت: "باید با سفیر امریکا در مورد پرداختن غرامت صحبت شود و یک راه‌حل پیدا شود. مردم افغانستان گمان می‌کنند که حکومت افغانستان ضعیف است و نمی‌تواند مسؤولیت‌هایش را انجام دهد. شما دیدید که در مارجه نیروهای افغانستان، بر اساس گزارش‌های جنرال مک کریستال قوی بودند. وقتی می‌شود در مارجه به تعهدات عمل کرد، باید بتوان در تمام افغانستان نیز چنین نمود." وی افزود: "ایالات متحده آنچه را که برای پیروزی افغانستان در این جنگ لازم باشد انجام خواهد داد. بدون شک

که شما به کارمندان قوی و فعال نیاز دارید. باید حکومتداری خوب در افغانستان عملی شود و با فساد مبارزه صورت بگیرد".

اوباما در واقعیت به این امر اشاره داشت که دلیل اصلی ادامه‌ی جنگ و تروریسم در افغانستان، حکومتداری بد و موجودیت فساد گسترده است. در این جا یک تفاوت اساسی میان حکومت افغانستان و یکی از نامزدان ریاست جمهوری آقای اشرف غنی نیز وجود داشت. ما بر این باور بودیم که حکومتداری بد یکی از علت‌های ادامه تروریسم است و نه تنها علت اصلی آن؛ اما اداره‌ی اوباما معتقد بود که فساد اداری علت اصلی تداوم جنگ است و جناب کشور اشرف غنی نیز با امریکایی‌ها هم نظر بود. وی در مناسبت‌های گوناگون "هشتاد درصد علت تروریسم را حکومتداری بد" تلقی می‌کرد. به همین دلیل هم بود که افغان‌هایی که به این تیوری باور داشتند به آسانی از تحلیل علت تروریسم گذشتند و به "تیوری شورش‌گری" پیوستند. به باور من آنچه در افغانستان می‌گذشت، نتیجه‌ی سال‌های طولانی جنگ و اشغال بود که موجب فروپاشی نهادهای دولتی و اجتماعی و مناسبات برخاسته از آن‌ها شده بود. سال‌های طولانی جنگ موجب شده بودند تا شماری از کشورها، به ویژه پاکستان بتوانند نیروهای تروریستی وابسته به خودش را به جان افغانستان بیندازد و تروریسم را به عنوان ابزار مداخله و اشغال مورد بهره‌برداری قرار دهد. حکومتداری بد هم موجب می‌شد تا در جاهایی مردم، از نهادهای ضعیف دولت افغانستان حمایت نکنند. بنابر این، جنگ طالبان در برابر حکومت، شورش روستاییان ناراضی نه، بل که حرکت‌های تروریستی بود که به دلیل ناتوانی و عدم حضور نیرومند دولت به مثابه‌ی تامین‌کننده‌ی امنیت، زمینه‌ی مساعدی را برای ادامه‌ی تروریسمی که از پاکستان مایه می‌گرفت، فراهم می‌آورد. برداشت و تحلیل آمیخته با اشتباه ایالات

متحدہ ی امریکا و ہمدستان او در افغانستان موجب شد تا ما نہ تنها نتوانستیم بر تروریسم پیروز شویم، بل کہ با روی کار آمدن حکومت وحدت ملی در یک و نیم سال نخست بہ گونه ی بسیار اشتباہ آمیزی دروازہ های نهادہای امنیتی افغانستان بہ روی دستگاہ های استخباراتی پاکستان باز شدند و دشمنان افغانستان دوست تلقی گردیدند و در نتیجہ امنیت ملی افغانستان بہ سختی آسیب دید.

کرزی در این گفتگو در پاسخ اوباما گفت: "نحوہ ی انتخاب و تقرر کارمندان در ادارہ ی افغانستان بسیار مهم است. کابینہ ی افغانستان ہفتہ ی آیندہ در این رابطہ تصمیم خواهد گرفت. ادارہ ی عامہ ی افغانستان باید غیرسیاسی و مسلکی شود و ما در این راہ تدابیر لازم را اتخاذ خواهیم کرد. ایجاد ادارہ ی نیرومند همچنین ایجاب می کند تا افراد خارجی بہ ویژہ نمایندہ های ایالات متحدہ در ولایت های افغانستان بہ کارمندان دولت افغانستان پول، موتر و امتیازات مادی ندهند. برای ایجاد یک ادارہ ی مستقل تابع قانون این کار بسیار مهم است." تلاش کرزی برای ایجاد یک ادارہ ی ملکی، متخصص و بی طرف ہرگز بہ نتیجہ نرسید. این یکی از پروژہ های با اهمیت در افغانستان بود کہ بہ دلیل مداخلہ های بی جای سیاسی، هیچ وقت در آن پیشرفتی صورت نگرفت. کشورہای کمک کنندہ جہت تقویت کمیسیون مستقل اصلاحات اداری و ملکی کہ مستقیما مسؤولیت تحقق این پروژہ را داشت، کمک های زیادی کردند؛ اما در واقعیت ہرگز قدم های بزرگی برداشتہ نشد. گذشتہ از این ہا اجرایی سازی این پروژہ، بخشی از اصلاحات شمردہ می شد کہ بدون شک دارای اهمیت استراتژیک بود. بخش دیگر کہ مبارزہ با رشوہ و خویش خواری بود و باید ہمزمان با اصلاحات اداری صورت می گرفت، ہرگز جدی گرفته نشد.

اوباما بر اراده‌ی حکومتش برای تقویت حکومت مرکزی افغانستان تاکید کرد. حامد کرزی علاوه کرد: "حکومت افغانستان امکانات زیادی ندارد. فساد در جایی صورت می‌گیرد که پول باشد؛ افغانستان از نحوه‌ی مصرف کمک‌های خارجی اطلاع ندارد. کمک‌ها را خود کمک‌کنندگان بر اساس روش‌هایی که دارند، مصرف می‌کنند." بخش مهمی از واقعیت علت‌های فساد در افغانستان در همین موضوع نهفته بود. بیشتر از نود درصد کمک‌های خارجی مستقیماً توسط کشورهای کمک‌دهنده و نهادهای مربوط به مصرف می‌رسیدند. افغانستان هیچ آگاهی و کنترولی بر نحوه‌ی مصرف این کمک‌ها نداشت؛ اما در همه‌جا سخن از موجودیت فساد مالی در حکومت افغانستان بود. بدون شک که در اداره‌ی افغانستان فساد گسترده وجود داشت، ولی در تبلیغات رسانه‌های خارجی و رسانه‌های داخلی وابسته به آن‌ها طوری نشان داده می‌شد که گویا مسؤلیت همه‌ی دزدی‌های مالی در افغانستان بر گردن اداره‌های افغانستان است. در حالی که افغان‌ها بیشتر در بخش عرضه‌ی خدمات مبتلا به فساد بودند و فساد در میلیارد‌ها دلری که به افغانستان کمک می‌شد، عمدتاً بر عهده‌ی کشورهای کمک‌کننده و وابستگان آن‌ها بود.

در ارزیابی از این کنفرانس ویدیویی، من طرفدار تغییر در نحوه‌ی گفتگوها میان دو کشور بودم و شدیداً از برگشت به یک دیپلماسی متداول میان دو کشور همکار و اجتناب از جنگ‌های رسانه‌ای دفاع می‌کردم. وزیر خارجه زلمی رسول طرفدار نظر من بود، اما مثل همیشه خاموش نشست. این در حالی بود که رسانه‌های امریکایی و انگلیسی به گزارش‌های منفی‌شان ادامه می‌دادند. اگر برخی از این گزارش‌ها از سنت رسانه‌های آزاد ناشی می‌شدند، مواردی نیز بودند که نشان از یک جنگ استخباراتی داشتند. حمله‌های شخصی و تخریب اعضای

خانواده و همکاران حامد کرزی بخشی از این کارزار بودند. غالباً در یک مصاحبه حامد کرزی را به اعتیاد به مواد مخدر متهم کرد و اتهاماتی مانند این‌ها. رییس جمهور کرزی هم که از یک سو از این رفتارها هر روز بیشتر عصبانی می‌شد و هم به دلیل این که تمام گزارش‌های رسانه‌ای را به مثابه‌ی سیاست‌های دولتی تلقی می‌کرد، از هر فرصتی برای حمله به سیاست‌های ایالات متحده استفاده می‌کرد. وی در ملاقاتی که با نمایندگان شورای ملی افغانستان در هفدهم حمل ۱۳۸۹ داشت یک بار دیگر از فعالیت‌های ایالات متحده و مداخله در امور داخلی افغانستان انتقاد نموده و برخی از اعمال این کشور را جنایت دانست. در این دیدار برخی از وکلایی که با حضور ایالات متحده موافق نبودند، با دادن گزارش‌های غیرواقعی در مورد "حمله‌ی سگ‌های امریکایی به خانواده‌های افغان" و گزارش‌های شبیه آن به شدت به تحریک رییس جمهور پرداختند. وی هم با گسترده‌ی بیشتر از امریکایی‌ها انتقاد نمود و علاوه کرد که "اگر این اعمال پایان نیابند، وی ترجیح می‌دهد با طالبان همکاری کند...".

در حاشیه‌ی سفر رییس جمهور افغانستان به نیویارک به منظور اشتراک در مجمع عمومی سازمان ملل متحد، قرار شد دیداری میان رؤسای جمهور افغانستان و ایالات متحده صورت بگیرد. این دیدار کاملاً در سایه‌ی شهادت استاد برهان‌الدین ربانی رییس شورای عالی صلح قرار گرفت. استاد ربانی در ۲۹ سنبله ۱۳۹۰ (نزدیم سپتامبر ۲۰۱۱) توسط کسی که به بهانه‌ی پیام صلح به ملاقات او آمده بود، به شهادت رسید. رؤسای جمهور افغانستان و ایالات متحده در بیستم سپتامبر ۲۰۱۱ در مقر نمایندگی ایالات متحده در نیویورک دیدار کردند. من بسیار نگران جریان این دیدار بودم. چرا که رییس جمهور افغانستان بر امریکایی‌ها شک داشت و بر این باور بود که آنان در

توطئه‌ی قتل استاد ربانی دست دارند. این شک، بعدها به یکی از باورهای استوار وی تبدیل شد. هیچ دلیلی وجود نداشت که امریکایی‌ها در این کار دخیل باشند؛ نه تنها دلیلی وجود نداشت، بل که شهادت استاد ربانی، رییس شورای عالی صلح به باور من کاملاً مغایر و مخالف منافع و سیاست‌های ایالات متحده بود. افرادی در پیرامون رییس جمهور بودند که به این بدگمانی به گونه‌ی سیستماتیک دامن می‌زدند. طرح اتهامی با این جدیت از طرف رییس جمهور افغانستان، آن‌طوری که بعدها در حضور دیگران صورت می‌گرفت، موجب خرابی بیشتر روابط ما با امریکا و حتا از نظر شخصی برای من موجب شرمندگی می‌شد. در ملاقات بیستم سپتامبر، تمام شخصیت‌های مهم سیاست امریکا حضور داشتند: خانم کلینتون وزیر امور خارجه، دانیلون مشاور امنیت ملی، خانم رایس نماینده‌ی ایالات متحده در سازمان ملل متحد و گروسمن نماینده‌ی خاص امریکا برای افغانستان. صحبت‌های دو طرف بیشتر روی موضوع صلح بود. رییس جمهوری کرزی چندین بار تلاش کرد تا توجه اوپاما را به موجودیت پناه‌گاه‌ها در پاکستان و این که بدون برچیدن این پناه‌گاه‌ها امکان پیروزی بر تروریسم وجود ندارد، جلب کند؛ اما هر بار اوپاما از بحث روی این موضوع ظفره می‌رفت. وی اوپاما را مخاطب قرار داده و گفت: "شهادت استاد ربانی توسط شخصی که از پاکستان می‌آمد و پیام صلح می‌آورد، بزرگ‌ترین حادثه‌ی تروریستی ده سال اخیر در کشور ما است. ما باید جدیت این موضوع را درک کنیم و امنیت رهبران افغانستان را تامین نماییم". اوپاما در پاسخ رییس جمهور افغانستان گفت: "موضوع پناه‌گاه‌ها مشکلی است که یک مدت دیگر هم وجود خواهد داشت. موضوعی را که من می‌خواهم با شما در میان بگذارم، موضوع صلح و آشتی است. موضوع صلح و آشتی، موضوع

مربوط به شما است. ما می‌توانیم از این پروسه زیر رهبری شما حمایت کنیم." کرزئی به تکرار "بر لزوم فشار بیشتر بر پاکستان و برچیدن پناه‌گاه‌ها" تاکید کرد، اما او یاما به این موضوع نمی‌پرداخت. کرزئی که متوجه طفره‌روی‌های او یاما بود، ناگزیر یک بار دیگر گفت: "آقای رییس جمهور، شورای کویته و شبکه‌ی حقانی یعنی پاکستان؛ اگر ما علیه پناه‌گاه‌های آنان اقدام نکنیم، نمی‌توانیم در این جنگ برنده شویم." او یاما صرفاً بر لزوم "حمایت از زندگی افراد برجسته‌ی افغان" اشاره کرد و به این موضوع پرداخت که "انتقال مسؤلیت‌ها به افغان‌ها به خوبی پیشرفت می‌کند" و می‌خواست بداند که آیا جانب افغانستان نیز از این پیشرفت‌ها راضی استند یا نه. در همین جلسه مسایلی مانند ارتقای موثریت کمک‌ها، انتقال زندان‌ها و مانند آن‌ها نیز مورد بحث قرار گرفتند. با شناختی که من از هر دو طرف داشتم، می‌دانستم که این دیدار نه تنها به نزدیکی میان دو کشور کمک نمی‌کند، بل که فضای سرد و بی‌اعتمادی دو جانبه را شدت بیشتر می‌بخشد.

خانم هیلاری کلینتون وزیر خارجه‌ی ایالات متحده در دیداری که در نهمین نوامبر ۲۰۱۱ از کابل داشت، دیدگاه‌های کشورش را در مورد مسایل مورد علاقه‌ی دو کشور مطرح کرد. کرزئی در این گفتگو گفت: "ما در مبارزه با تروریسم قربانی‌های بسیار دادیم. مردم افغانستان بعد از شهادت استاد ربانی نشان دادند که بسیار متحد استند. ما برای استقلال و امنیت کشور خود قربانی‌های بسیار دادیم. مردم افغانستان بالاخره صلح می‌خواهند. نگرانی ما و مردم افغانستان این است که ما نمی‌دانیم امریکا تا کجا حاضر است، با پاکستان مبارزه کند." خانم هیلاری کلینتون در پاسخ گفت: "ما می‌خواهیم علیه حقانی در داخل و خارج پاکستان اقدام کنیم. اما باید همزمان به گفتگو با طالبان پردازیم. ما می‌خواهیم در این رابطه نظر شما را داشته

باشیم. ما نیاز داریم تا روند گفتگوها شفاف باشد. مردم باید بدانند که بحث بر سر چیست. ما می‌خواهیم طالبان را تشویق کنیم تا با شما به مذاکره بنشینند، اما پاکستان و طالبان باید بدانند که ما هم می‌خواهیم بجنگیم و هم مذاکره کنیم. من امشب به پاکستان می‌روم و با رهبران نظامی و ملکی آن کشور صحبت می‌کنم. از گیلانی می‌خواهم تا به شورای کویته یک پیام بسیار روشن بفرستد." در پاسخ خانم کلیتون، رییس جمهور افغانستان گفت: "حقانی پدیده‌ی جدا از آی‌اس‌آی نیست. حقانی یعنی آی‌اس‌آی؛ اما شورای کویته ترکیبی است از طالبان افغان و آی‌اس‌آی. ما باید در گفتگوهای صلح مطمئن باشیم که کسی که می‌آید، نماینده‌ی حقیقی ملا عمر است، تا اگر حادثه‌ای صورت می‌گیرد، ما بتوانیم به طالبان بگوییم که شما خلاف تعهدتان عمل کرده‌اید. کسی که می‌آید باید از ملا عمر صلاحیت‌نامه داشته باشد." امریکایی‌ها نمی‌خواستند بپذیرند که طالبان ابزار سیاست پاکستان‌اند، بل که بر این باور بودند که نفوذ پاکستان بر طالبان محدود است و از هر فرصتی استفاده می‌کردند تا به ما این محدودیت‌های پاکستان را بفهمانند. خانم کلیتون در همین نشست گفت که "فکر نمی‌کنیم که آنان بسیار متحد باشند. منظورم ملا عمر و پاکستان است." کرسی که متوجه این تجاهل عارفانه شده بود، گفت "اگر پاکستان به ملا عمر دستور بدهد که برو با حکومت افغانستان گفتگو کن، این کار صورت می‌گیرد. ما می‌خواهیم با پاکستان در صلح زندگی کنیم، اما آن‌ها می‌خواهند خواست‌های شان را از طریق استفاده از تروریسم بر ما بقبولانند. اگر گفتگوها با طالبان شروع شود، امکان جدا کردن آنان از پاکستان وجود دارد. طیب آغا نماینده‌ی ملا عمر است او می‌تواند پیام‌ها را به وی انتقال دهد." کرسی به ویرانی‌هایی که مردم دو طرف خط دیورند در سال‌های اخیر

متحمل شده‌اند، اشاره کرده گفت که "پاکستان به گونه‌ی سیستماتیک از تعلیم و تربیه‌ی مردم پشتون جلوگیری می‌کند. ما بدون داشتن یک سیاست روشن در برابر پاکستان در این جنگ پیروز نمی‌شویم". کلیتون که متوجه منظور رییس جمهور شده بود، در پاسخ گفت که "ما نمی‌خواهیم درگیر یک جنگ مستقیم با پاکستان شویم، اما می‌خواهیم به مردم افغانستان بگوییم که ما آنان را درک می‌نماییم و به ایشان کمک می‌کنیم. ما باید با امضای قرارداد استراتژیک به پاکستان پیام بدهیم که ایالات متحده با افغانستان همراه است و ما افغانستان را تنها نمی‌گذاریم". کرزی یک بار دیگر مسالهی تلفات ملکی و عملیات شبانه را مطرح کرد. کلیتون گفت: "ما باید در پی پیدا کردن یک راه حل باشیم؛ راه حلی که موجب تضعیف امنیت در افغانستان نشود. در غیر آن جلوگیری از عملیات انتحاری و بمب‌گذاری‌های کنار جاده‌ای مشکل خواهد بود. یکی از راه‌های حل این خواهد بود که تا آمدگی نیروهای شما، رهبری عملیات را به افراد آموزش دیده‌ی شما بسپاریم".

رییس جمهور افغانستان تقاضا کرد که "باید تمام کارها به افغان‌ها انتقال داده شود. ما خود می‌دانیم که چگونه با مردم خود برخورد کنیم و حساسیت‌ها را کاهش دهیم. اگر پناه‌گاه‌ها در پاکستان هدف قرار داده شوند، ما می‌توانیم مردم خود را بهتر بسیج کنیم". کلیتون به عملیات شبانه اشاره کرد و تاکید داشت که بدون این عملیات، امنیت افغانستان با تهدیدهای جدی مواجه می‌شود. وی از جنرال آلن پرسید که "در همین اواخر چند تن از افراد مربوط به شبکه‌ی حقانی را دستگیر کرده‌اید؟" وی گفت "حدود ۱۶۰ تن آنان را دستگیر کرده‌ایم". تمام تلاش کرزی معطوف به این بود که به امریکایی‌ها تفهیم کند که بدون نابودی پناه‌گاه‌ها نمی‌توانیم بر تروریسم پیروز

شویم و بدون هدف قراردادن این پایگاه‌ها در خاک پاکستان امکان بسیج مردم وجود ندارد. وی بر این باور بود که "ما شعاری نداریم که بتوانیم با آن به بسیج مردم بپردازیم". با این که آشکار بود که مردم از جنگ‌های بی‌حاصل و از عدم پیشرفت در مبارزه با تروریسم و تلاش دولت‌سازی و حضور طولانی خارجی‌ان و خشونت‌های بی‌پایان آن‌ها در کشورشان خسته شده بودند، اما با این‌همه نه خارجی‌انی که با تروریسم درگیر بودند و نه هم سازمان‌های غیردولتی مزدبگیر خارجی‌ان و رسانه‌های وابسته به آنان و نه هم نولیبرال‌هایی که گمان می‌کردند دوران استقلال ملی به پایان رسیده است، هیچ کدام نمی‌خواستند واقعیت‌های تلخ جامعه را درک کنند. به دلیل همین بیگانگی با واقعیت‌های افغانستان بود که خانم کلیتون می‌خواست بداند که چرا انگیزه‌ی مردم در مبارزه با تروریسم کاهش یافته است. در واقعیت در این جا دو تحلیل ناقص وجود داشت؛ دو تحلیلی که هر کدام آن بخشی از واقعیت را بازتاب می‌داد و نه تمام آن را و بر همین مبنا بود که ایالات متحده و افغانستان از داشتن یک درک فراگیر از کلیت اوضاع و علت‌های بحران محروم بودند. رهبری افغانستان عامل خارجی را به عنوان تنها علت ادامه‌ی تروریسم تلقی می‌کرد، در حالی که امریکایی‌ها بر این باور بودند که علت ادامه‌ی تروریسم در افغانستان موجودیت فساد در دستگاه حکومت افغانستان است. دلیل ادامه‌ی تروریسم بدون شک هر دو علت بود. موجودیت فساد، دست پاکستان را برای سربازگیری در دهات افغانستان تا حدودی باز می‌گذاشت و گذشته از این، مشکل فساد تنها مشکل افغان‌ها نبود. دستگاه‌های شماری از کشورها و در راس آن‌ها ایالات متحده به گونه‌ی بسیار گسترده در فساد دست داشتند. اما در ارزیابی اهمیت و جایگاه این دو عامل به نظر من که در رابطه با اوضاع

مشخص افغانستان تجاوز و مداخله‌ی پاکستان عامل مهمتر بود. در ادامه‌ی این گفتگو وزیر خارجه‌ی ایالات متحده بر گشایش دفتر قطر تاکید کرد و حامد کرزی نیز در پاسخ گفت که "ما مخالف گشایش این دفتر نیستیم، مشروط بر این که این دفتر، دفتری باشد که زمینه‌ی گفتگوهای صلح را فراهم آورد و نمایندگی دیپلماتیک و یا نمایندگی امارت طالبان نباشد." و تجربه نشان داد که جانب افغانستان با طرح این تاکید مجدد کاملاً حق به جانب بود.

ادامه اتهام‌های متقابل و عدم توافق بر سر علت‌های گسترش تروریسم همان گونه که در بالا اشاره کردم، میان افغانستان و ایالات متحده امریکا بر سر علت‌های اصلی گسترش تروریسم اختلاف نظر وجود داشت. در ادبیات انگلوساکسونی و همچنین سیاست‌مداران افغان وابسته به آن‌ها پیوسته سخن از "شورشگران" زده می‌شد. حتا رسانه‌های افغانستان نیز در پوشش رعایت "اخلاق روزنامه‌نگاری" با به کار بردن واژه‌ی "طالبان مسلح" در واقعیت بر همان طبل معصومانه‌ی "شورشگران افغان" می‌کوبیدند. در حالی که رییس جمهور کرزی و من بر سر واژه‌ی تروریسم تاکید داشتیم. در جریان کارزارهای انتخاباتی ریاست جمهوری سال ۲۰۰۹، آقای اشرف غنی در بیشتر سخنرانی‌های خود می‌گفت که "هشتاد در صد علت شورشگری موجود در حکومت‌داری بد نهفته است". من در پاسخ چنین تحلیل به دور از واقعیت افغانستان مقاله‌ای نوشتم و استدلال کردم که نباید از مقولات علم سیاست درباره‌ی دولت‌های ناکام پسااستعمار طوری نتیجه‌گیری کرد که در افغانستان نیز همه‌چیز عمدتاً علت داخلی دارد. به باور من تروریسم ابزار مداخله‌ی پاکستان است که با موجودیت دولت‌داری خراب آسان‌تر گسترش می‌یابد و کسی

هم نمی‌تواند مانند علوم طبیعی میزان درصدی علت‌ها را بسنجد. دکتور غنی پس از این که به حیث رییس حکومت وحدت ملی قدرت را به دست گرفت، دل‌بستگی خود به طالبان را تا جایی به نمایش گذاشت که آنان را "اپوزسیون سیاسی" خطاب کرد.

حامد کرزی در ملاقاتی در ۳۱ مارچ ۲۰۱۰ با دریا سالار مولن قوماندان لوی درستیزهای امریکا، جنرال مک کریستال قوماندان قوای آیساف در کابل و آیکن بری سفیر آن کشور یک بار دیگر به تبادل نظر پرداخت. در این دیدار وی خطاب به لوی درستیز امریکا گفت: "آدمیرال شما در صحبت‌های تان با پاکستانی‌ها، آیا به یک توافق روی مسایل افغانستان رسیدید؟ پاکستان در ملاقات‌ها با من دو موضوع را مطرح می‌کنند: یکی موضوع پشتون‌ها و دیگری رابطه‌ی افغانستان با هندوستان. ما به خواست‌های مشروع آن‌ها توجه می‌کنیم و احترام می‌گذاریم، اما پاکستان باید به افغانستان به مثابه‌ی یک کشور مستقل برخورد کند. ما نمی‌توانیم به پاکستان حق ویتو در روابط خارجی افغانستان قایل شویم. آیا شما هیچ نگرانی‌ای درباره‌ی حضور طالبان در پاکستان دارید؟ جنرال کیانی حضور طالبان در پاکستان را می‌پذیرد. این بدین معناست که پاکستان متعهد به جلوگیری از اعمال طالبان در برابر افغانستان نیست. ما هیچ راه دیگری نداریم؛ باید به هر شکلی که می‌شود، فعالیت‌های تروریستی علیه کشور ما متوقف شوند. ما باید یک راه حل، مشترکاً با پاکستان پیدا کنیم. پاکستان سیاستی را در برابر امریکا دنبال کرده که موجب شکست شما در افغانستان شده است. ما دیگر نمی‌توانیم مردم افغانستان را در این جنگ بسیج کنیم. پاکستان سیاستی را دنبال کرد و توانست با استفاده از اشتباهات امریکا، تروریسم را به یک قیام مردم علیه حکومت افغانستان و حضور امریکا تبدیل کند. برای من صرفاً دو راه مانده است: یا این که با پاکستان به

صلح برسیم و یا این که راه‌هایی پیدا کنیم که بتوانیم مردم افغانستان را بسیج کنیم". در این جا منظور کرزی باز هم این بود که اگر موضوع خاک‌های از دست‌رفته‌ی افغانستان مطرح شوند، امکان بسیج مردم افغانستان آسانتر می‌شود. وی به این باور بود که امریکا در همه‌حال در این منطقه اهدافی را در مطابقت با استراتژی جهانی خود دنبال می‌کند و افغانستان باید از آن مستفید شود. کرزی سخنانش را با صدایی که نشان از عصبانیت بی‌حد و حصر او داشت، ابراز کرد. بسیار جالب بود که جنرال آمریکایی مک کریستال با تذکر این که "من فکر می‌کنم که ما با آن‌چه در افغانستان با آن روبه‌رو هستیم یک شورش است؛ یک شورش در برابر رفتار اشتباه‌آمیز حکومت افغانستان" یک بار دیگر، بر تفاوت نظر مقامات آمریکایی با افغانستان تأکید کرد. بدین‌گونه گفتگوهای رییس‌جمهور افغانستان با مقامات آمریکایی در موارد بسیاری هرگز حالت متداول گفتگو میان مقامات دو کشور همکار را نداشتند و همواره با تنش‌های غیرلازم همراه بودند. من شخصا از چنین حالتی بسیار رنج می‌بردم. نمایندگان کشورهای وقتی روی موضوع‌های مطروحه به توافق نمی‌رسند، کوشش می‌کنند تا از وقت استفاده‌ی اعظمی را نموده روی موضوعاتی که احتمالا نتیجه‌زا خواهند بود، متمرکز شوند؛ اما در گفتگوهای میان افغانستان و امریکا، با تاسف، جملاتی همیشه تکرار می‌شدند که هر دو طرف می‌دانستند امکان نزدیکی روی محتوای آن‌ها وجود ندارد. فضای گفتگوها و بحث‌ها میان رییس‌جمهور افغانستان و مقام‌های ایالات متحده هر روز پرتنش‌تر می‌شد. در این باره از جانب افغانستان، دو رویکرد وجود داشت. اکثریت مطلق اعضای حکومت افغانستان خواهان یک رابطه‌ی دوستانه و صمیمانه با ایالات متحده بودند و همچنین خواهان داشتن یک دیالوگ سازنده و هدفمند؛ اما کسی، به جز از جاوید لودین که

در سال‌های اخیر حکومت معین سیاسی وزارت خارجه شده بود، شهامت ابراز نظر مخالف را در برابر کرزی نداشت. بنابر این من اکثراً در مسایل مربوط به سیاست افغانستان و امریکا باید تنها ابراز نظر می‌کردم. من موارد بسیاری را به یاد دارم که وزرای کابینه و سایر شخصیت‌های بالامقام حکومت در گفتگو با من از وضعی که در روابط ما با ایالات متحده پیش آمده بود، ابراز ناراحتی شدید می‌کردند؛ اما با این هم وقتی با حامد کرزی روبه‌رو می‌شدند، دم بر نمی‌آوردند. چنین موضع‌گیری از روی جبن و بی‌خاصیتی، بیشتر مولود کاراکترهای سیاست‌مداران افغانستان بود نه به دلیل این‌که کرزی از لحاظ کاراکتر و برخورد آدم دیکتاتوری بوده باشد. با این هم کرزی می‌فهمید که تقریباً کلیه‌ی اعضای حکومت، با وی در نحوه‌ی برخورد وی با ایالات متحده هم‌فکر و هم‌رای نبودند. تنها کسی که با وی در این زمینه همراهی می‌کرد، رییس دفتر او آقای عبدالکریم خرم بود که بعداً با آوردن آقای ایمل فیضی به عنوان سخنگوی رییس جمهوری تیم‌شان مکمل شد.

از جانب ایالات متحده نیز بیشتر کسانی که با کرزی گفتگو می‌کردند، از منظر برقراری ارتباط میان‌فرهنگی^۱ و درک عواطف و احساسات انسان افغانستان ناتوان بودند. به گونه‌ی مثال یک روز کرزی به هیتی از سناتوران امریکایی از نحوه‌ی مصرف کمک‌های امریکا شکایت می‌کرد و می‌گفت که "افغانستان هیچ اطلاعی از این‌که این کمک‌ها در کجا و چگونه مصرف می‌شوند، ندارد. برخی از اطلاعات می‌گویند که قسمت اندکی از پول‌های کمکی در داخل افغانستان مصرف می‌شوند و بیشتر آن‌ها پس به ایالات متحده بر می‌گردند".

---

¹ intercultural Comunication

ریس هیئت سناتوران به جای این که حساسیت موضوع را درک کند و بر تعهدات کشورش مبنی بر ارتقای موثریت کمک‌ها آگاهی داشته باشد، با خون‌سردی امریکایی گفت: "از این که کمک‌های امریکا به افغانستان پس به ایالات متحده بر می‌گردند، کار خوبی است. کجای این کار بد است؟" و یا در اوج بحث‌ها در باره‌ی جلوگیری از دستگیری‌های غیرقانونی شهروندان افغانستان و تلاش برای قانونی ساختن اقدامات قوای خارجی در افغانستان، سناتور لینسی گراهام^۱ به جای توجه به خواست‌های افغانستان، سخن از "تاسیس و ایجاد زندان‌های جدید در افغانستان" می‌زد و با صراحت می‌گفت که "ما در فصل جنگ افراد بیشتری را دستگیر خواهیم کرد." در بعد کلاتر، اداره‌ی اوپاما هرگز نتوانست در برابر افغانستان یک استراتژی پایدار را که در آن منافع افغانستان هم جایگاه پر معنایی داشته باشد، تدوین کند. به این مطلب در جریان این یادداشت‌ها بر می‌گردم.

در ۲۱ اپریل ۲۰۱۰ رییس جمهور افغانستان در برگشت از یک سفر قندهار به جنرال مک کریستال از اوضاع نابه‌سامان آن شهر شکایت کرد و گفت که من گمان می‌کنم که یک دست نامرئی وجود دارد که می‌خواهد اوضاع در قندهار از این هم خرابتر شود. رییس جمهور می‌خواست به جنرال امریکایی بفهماند که عدم توجه شما به امنیت قندهار نشان از این دارد که شما می‌خواهید اوضاع از این هم بیشتر در آن شهر خراب شود. این هم بخشی از تیوری توطئه بود که به کمک آن قضایای افغانستان مورد تحلیل قرار می‌گرفتند. کرسی با اشاره به ادعای جنرال که گفته بود "برادران شما در قراردادهای امنیتی دست دارند" گفت که "شما برادران مرا قاچاقچی می‌گویید، اما به آن‌ها

---

^۱ Lindsey Graham

قرارداد می‌دهید؟ من کدام حرف شما را باور کنم؟ شما چرا به نزدیکان سران حکومت افغانستان قرارداد می‌دهید، آیا هدف شما این است که رهبران حکومت افغانستان را بدنام بسازید؟" این موضوع را یک بار جنرال مک کریستال مطرح کرده بود؛ اما ادعای او مبتنی بر شایعاتی بود که در حلقه‌های دیپلوماتیک در جریان بود. در حالی که او باید نخست در دفتر خود در این باره تحقیق می‌کرد. وقتی او چنین ادعایی را مطرح کرد، موجب ناراحتی بیش از اندازه‌ی رییس جمهور شد. جنرال کریستال پس از چند روزی به دفتر من آمد و از طرح این ادعا عذرخواهی کرد و از من خواست تا راهی پیدا کنیم که رابطه‌ی او با رییس جمهور خراب نشود. در بحث یادشده نیز جنرال مجدداً از رییس جمهور عذرخواهی کرد. نهاد عذرخواهی در فرهنگ افغانی فاقد آن جایگاهی است که در مغرب‌زمین معمول است. در فرهنگ خاورزمین اسلامی و عرف‌های افغانی ما بیشتر به فرهنگ توبه آشنایی داریم و این مفهوم را از مقولات دینی وارد رفتارهای روزمره‌ی خود کرده‌ایم. بر این بنیاد اگر کسی اشتباهی را مرتکب شد به جای این که عذرخواهی او را بپذیریم و باور کنیم که واقعا وی از سخنی که زده و یا کاری که کرده است، متاسف است، دنباله‌ی کار را به ندرت رها می‌کنیم. جنرال در پاسخ کرزی گفت: "آقای رییس جمهور، ما در افغانستان با یک بحران رو به افزایش روبه‌رو هستیم. مشکلات ایجاب می‌کنند تا ما به مثابه‌ی یک تیم با هم همکاری کنیم. ما باید به جدال‌های غیرلازم با همدیگر از طریق رسانه‌ها پایان دهیم. شما اگر مرا از طریق رسانه‌ها انتقاد کنید، من حمایت لازم را در واشنگتن از دست می‌دهم. من به همکاران خود گفتم که نباید در رسانه‌ها حرف بزنند و موجب ذهنیت‌های منفی شوند. من به آنان گفتم وقتی که ما استادی نداریم، نباید درباره‌ی برادران رییس جمهور حرف بزنیم. ما

هیچ ثبوت و بررگه‌ای علیه برادران شما نداریم. من می‌خواهم این مطلب را یک بار دیگر یادآوری کنم و آنچه را که من قبلاً به شما گفته بودم، بعد از تحقیق مجدد دریافتم که درست نیست؛ اما برادران شما از قدرت خود استفاده می‌کنند و در سیاست قندهار اعمال نفوذ می‌کنند."

کرزی گفت: "پس این تبلیغات در واقعیت علیه شخص من و تخریب من است و نه چیز دیگری". شایعه‌ی ثروت‌اندوزی و حتا موضوع قاچاق‌بری برادران کرزی موضوعی بود که سال‌ها به آن دامن زده می‌شد، اما بعد از سال‌های ۲۰۰۸ و روی کار آمدن اداره‌ی اوپاما به شدت این تبلیغ‌ها افزوده شد. بدون شک که برادران کرزی به ویژه احمد ولی که بعدها به دست طالبان به شهادت رسید، دارای قدرت بسیار بودند، تا جایی که مقام‌های رسمی حکومت در سایه‌ی آنان قرار داشتند؛ اما در مورد این که ایشان آلوده به قاچاق مواد مخدر باشند، هیچ کس و در هیچ جایی سندی ارائه نکرد. در دوران تصدی من در وزارت خارجه، قیوم کرزی، برادر بزرگتر حامد کرزی، از من خواست تا به منظور کشف حقیقت در این مورد به او کمک کنم. من هم به او گفتم که من این سخن را از برخی از دیپلماتان خارجی شنیده‌ام. هر دو با هم به خانه‌ی فرانسس ویندرل^۱ که در آن زمان سفیر اتحادیه‌ی اروپا در کابل بود، رفتیم. ویندرل با من صمیمی بود. آدمی بود که نسبت به افغانستان دارای حسن نیت بود. با این که حامد کرزی با او میانه‌ی خوب نداشت، اما من به نظرات او ارجح می‌گذاشتم. ما از ویندرل خواستیم تا اگر به حیث سفیر اتحادیه‌ی اروپا کدام خبر موثقی و یا سندی درباره‌ی فعالیت‌های برادران کرزی و احتمال دست داشتن آنان به قاچاق داشته باشد، در اختیار ما بگذارد. ما به او اطمینان دادیم

---

^۱ Francesc Vendrell

که به هیچ صورت منبع اطلاع‌دهنده را افشا نمی‌کنیم، اما علیه کسی که دست به قاچاق بزند اقدام می‌کنیم. او گفت که "هیچ سندی در این رابطه ندارد. او هم شایعات را شنیده است." وقتی که خداحافظی می‌کردیم به من گفت که "بیشتر حلقه‌های سفارت انگلستان در این مورد چیزهایی می‌گویند. شاید که اطلاعاتی داشته باشند." روز دیگر من سفیر انگلستان را دعوت کردم و از وی خواستم تا در این زمینه به من کمک کند. من به او گفتم که من به عنوان یک انسان دموکرات و باورمند به اصول ارزش‌های قانون‌مداری می‌خواهم تا وی با اعتماد کامل اسنادی را که دارد، در اختیار من بگذارد. پاسخ سفیر این بود که وی هم "به جز از شایعات و آنچه در روزنامه‌ها خوانده است، هیچ سندی در اختیار ندارد." اما این موضوع تا کنون از ابزار تبلیغاتی‌ای است که همچنان علیه کرزی و خانواده‌ی او استفاده می‌شود. برخی از حلقه‌های افغان هم به این موضوع دامن می‌زنند. رقبای سیاسی کرزی، به ویژه دکتور اشرف غنی در انتخابات ۲۰۰۹، از این موضوع به فراوانی استفاده کردند. وی در گفتگو با بی‌بی‌سی تا جایی پیش رفت که با اشاره به این موضوع از "دیوارهای بلند پلچرخی" یادآوری کرد. منتقدان فعالیت‌های برادران کرزی وقتی به سو استفاده‌های آنان اشاره می‌کنند، بیشتر به شهرک عینو مینه که توسط محمود کرزی ایجاد شده است و به کابل بانک که وی بدون پرداخت سهم، یکی از سهام‌داران آن شده بود، اشاره می‌کنند.

کابل بانک؛ بحرانی که پایان نیافت

بحران کابل بانک یکی از فاجعه‌های اقتصادی بود که موجب تکان‌های شدید سیاسی شد. بسیاری از نخبگان سیاسی کشور ما و اعضای خانواده‌های بزرگان دولت به نحوی در این امر دخیل بودند.

وقتی که امروز به لیست افرادی که در این باره مسؤول و متهم تلقی می‌شوند، می‌نگرم، در حیرت می‌شوم که چگونه یک حلقه‌ی مافیایی توانسته است تا این تعداد افراد را به فساد آلوده کند و تا چه حد نخبگان سیاسی ما در لهیب دسترسی به پول می‌سوزند و از این منظر آسیب‌پذیر اند. ابعاد این فاجعه چنان فراگیر است که نه حکومت حامد کرزی و نه هم جانشین او می‌توانستند و یا می‌خواستند این مساله را تصفیه کنند. بحران کابل بانک بیشتر به یک شعار مبارزاتی خارجی‌ان علیه حکومت افغانستان و از حکومت افغانستان علیه خارجی‌ان تبدیل شد. تا زمانی که حکومت کرزی بر سر اقتدار بود این شعار در سر لوحه‌ی کارزارهای تبلیغاتی خارجی‌ان علیه حکومت او قرار داشت. پس از شکست حکومت وحدت ملی در تصفیه‌ی فساد این بانک، این هیاهو اندکی فروکش کرد. اما زیان‌های بزرگ مالی آن در نظام پولی افغانستان بر جای ماندند. در این هیاهو چند صد میلیون دالر پول مردم افغانستان هدر رفت. کمپنی‌های خارجی که مسؤول تفتیش بانک بودند گزارش‌های غلط داده بودند؛ رییس بانک آقای فطرت تا زمانی که دیگر ممکن نبود بحران بانک را پنهان کرد، گزارش‌های غلط ارائه می‌کرد و در پی دادن اطلاعات کاملاً ناهنجار بود. فطرت پس از این که دیگر پنهان‌کاری ممکن نبود به امریکا فرار کرد و با اشتراک در مصاحبه‌های گوناگون خودش را پاک و منزه جلوه داد و مسؤولیت را نیز به گردن حامد کرزی و حکومت او انداخت. امریکایی‌ها هم او را به افغانستان مسترد نکردند، همان‌گونه که چندین فسادپیشه‌ی دیگر را مسترد نکردند. شاید حکومت افغانستان فاقد آن توانایی حقوقی بود تا بتواند به توسل به قانون افراد متهم به سو استفاده را دوباره به کشور بیاورد؛ اما تاوان دزدی‌های چند بانکدار، شرکای آنان و همچنین چند سیاست‌مدار فاسد را مردم

افغانستان پرداختند. روزی که بحران کابل بانک علنی شد، در بحث‌هایی که میان مسؤولان حکومت صورت گرفت، من به این نظر بودم که مسؤولان این فاجعه را باید دستگیر، زندانی و مال و ملک آنان را بر اساس حکم محکمه در ازای زیان‌های وارده مصادره کرد؛ اما رییس جمهور گفت: "این کار موجب می‌شود تا پول‌های برون‌شده از افغانستان گم شوند. بهتر است کوشش کنیم تا اعتماد آنان را جلب کنیم و از این طریق پول‌های تاراج‌رفته را تا جایی که ممکن است از آنان بگیریم و بعداً علیه‌شان اقدام کنیم."

برای پی بردن به کنه قضایا در ۲۱ می ۲۰۱۱ یک جلسه با شرکت مسؤولان کابل بانک، بانک مرکزی و اعضای مسؤول حکومت در اتاق جلسه‌های کابینه برگزار شد. رییس جمهور کرسی از شیرخان فرنود رییس کابل بانک پرسید که "آیا وی با رییس بانک مرکزی در رابطه و همکاری قرار دارد و یا نه؟" بسیار شنیدنی بود که بزرگ‌ترین دزد تاریخ افغانستان پاسخی داد که گویا وی مظلوم است و بر او ستم روا داشته می‌شود. او گفت: "آخرین بار، وقتی که موتر مرا بانک مرکزی مصادره کرد، ایشان را دیده‌ام." قبلاً بر اساس پیشنهاد رییس بانک و وزیر مالیه قرار بر این شده بود تا کابل بانک به دو بخش تقسیم شود. به بانک خوب و به بانک بد. رییس بانک مرکزی گفت: "بر اساس این تصمیم باید دارایی‌های بانک مصادره می‌شد." رییس جمهور کرسی گفت: "روشن است که تخلف‌های بسیاری صورت گرفته است. من می‌خواهم به شما دست همکاری دراز کنم. ما همه می‌دانیم که کشور ما بدنام شد و پول مردم مورد سو استفاده قرار گرفت، اما من به این باورم که افرادی که در داخل افغانستان سرمایه‌گذاری کرده‌اند، باید در برابر آنان ملایمت صورت بگیرد و فرصت داده شود تا بدهی‌های خود را پردازند. مثلاً گلپهار ستر از

پول بانک ساخته شده است. ما می‌توانیم ردیابی کنیم. خواهش می‌کنم پول‌هایی را که در افغانستان به کار انداخته نشده‌اند، به افغانستان برگردانید. در صورتی که تفتیش شود، رد پول‌ها و این‌که این پول‌ها به کجا انتقال یافته‌اند، پیدا می‌شود. اگر پول‌ها برگردانده نشود، ما مجبوریم اقدام کنیم." شیرخان در پاسخ گفت: "۴۰۷ میلیون قرضداری ربطی به من ندارد." کسانی که متهم به بدهکاری می‌شدند، به دلیلی مقداری از بدهکاری‌های خود را زیر سوال می‌بردند؛ گلبهار و دیگران. حاجی حسین فهم گفت «بدهی من هژده میلیون دالر است که نه میلیون آن را تا امروز پرداخته‌ام و بقیه را نیز می‌پردازم». غفار داوی گفت "من از سال ۱۳۸۶ پنج میلیون دالر بدهکارم؛ مجموعاً شانزده میلیون دالر بدهکار استم، اما شرکت آریانا بیست میلیون دالر به من بدهکار است. پول مرا آریانا بدهد، من طلب بانک را می‌پردازم". رییس بانک گفت: "من از سارنوالی خواسته‌ام تا همه‌ی این متهمان را ممنوع‌الخروج کند". کرزی گفت "تنها فیروزی و شیرخان ممنوع‌الخروج شوند". یکی از افرادی که به دلیل سیاسی در رابطه با بحران کابل بانک بسیار بحث‌برانگیز شد، محمود کرزی، برادر رییس جمهور بود. وی گفت "با من برخورد سیاسی شده است. من نمی‌دانم که چرا اعضای شورای مدیران همه ممنوع‌الخروج اعلام شوند. من چهار میلیون دالر بدهی خود را پرداخته‌ام. تا کنون به من هیچ اطلاعیه هم داده نشده است تا مقدار بدهی‌های من روشن شود". واقعیت این است که در آن روزها ادعا می‌شد که نه صد میلیون دالر پول بانک تاراج شده است. البته این پول شامل پول اصلی و بهره‌ای بود که باید بدهکاران پردازند. مقدار زیادی پول هم به گونه‌ی مشکوک به کشورهای مختلف انتقال داده شده و یا در دبی برای خریداری جایداد مصرف شده بود. لیست بلندبالایی نزد من بود که در آن آمده بود که

مقدار زیاد پول نیز به سیاست‌مداران افغانستان پرداخته شده است. این لیست بعدها توسط تلویزیون طلوع و روزنامه‌ی هشت صبح انتشار یافت. تقریباً تمام سیاست‌مدارانی که نام‌های‌شان در آن لیست قرار داشت، از گرفتن پول انکار کردند. برخی از آنان هنوز هم صاحب مقام‌های بسیار بالای دولتی هستند. موضوع کابل بانک، از مسایلی بود که در صدر گفتگوهای داخلی و گفتگوهای ما با خارجی‌ان قرار گرفته بود. با در نظر داشت مشکلات مالی که ما داشتیم طبیعی است که این بحران مالی بسیار مهم بود. نزدیک به نه صد میلیون دالر پول مردم به تاراج رفته بود؛ دست کم مقدار زیادی از این پول، اگر حتماً مقدار بهره را از آن بکشیم به تاراج رفته بود. برادر رییس جمهور و برادر معاون او مارشال فهیم نیز از سهام‌داران بانک بودند؛ اما این سهام‌داران بدون پرداختن پول سهم‌دار شده بودند. همه چیز در تاریکی سیر می‌کرد. تا به امروز هم همه چیز در حاله‌ای از ابهام مانده است و ما نمی‌دانیم که واقعیت چه بود. مافیای نیرومند و شبکه‌های با هم پیوسته در ارگان‌های مالی و سیاسی چنان عمل کردند که ما نتوانستیم به کنه قضیه پی ببریم. جلسه‌ی دیگری در این باره در هفدهم فبروری ۲۰۱۱ برگزار شد که در آن افرادی مانند شیرخان، آقای یوسفزی رییس موقت کابل بانک، فطرت رییس بانک مرکزی، زاخیلوال وزیر مالیه و دیگران نیز حضور داشتند. رییس جمهور حامد کرزی به این باور بود که این حادثه توطئه‌ی امریکایی‌ها برای بدنام کردن افغانستان است. یک نفر امریکایی که در بخش کنترل بانک مرکزی افغانستان کار می‌کرد و از این سواستفاده‌ها در کابل بانک اطلاع داشت، گزارش‌هایی را به سفارت امریکا داده بود و آنان هم مدت‌ها ما را در جریان نگذاشته بودند. پرسش در این جا است که چرا کسی که برای بانک افغانستان کار می‌کند و در واقعیت کارمند بانک مرکزی افغانستان است،

گزارش‌هایش را به جای این که به کارفرمایش بدهد، به سفارت کشورش می‌دهد؟ این موضوع باعث شده بود تا کرزی پیوسته بر توطئه‌ی آگاهانه‌ی امریکایی‌ها در مسایل بانک تاکید کند. آقای فطرت رییس بانک مرکزی نیز در همین جلسه و جلسه‌ی بعدی که در هفتم مارچ ۲۰۱۱ برگزار شد، از طرح تقسیم بانک به دو بخش خوب و بد دفاع می‌کرد و از پیشرفت‌ها در این زمینه گزارش می‌داد. زاخیلوال وزیر مالیه و رییس بانک گزارش دادند که صندوق بین‌المللی پول طرفدار انحلال مطلق بانک است، اما آنان گفته‌اند که این کار را نخواهند کرد در عوض می‌خواهند که بخش خوب بانک را نجات دهند. در دهم اپریل ۲۰۱۱ مسؤل موقت کابل بانک آقای قاضی، رییس بانک مرکزی و وزیر مالیه با پیشنهادهای اصلاح و تقسیم بانک به دو بخش و همچنین منجمد ساختن حساب‌های بانکی بدهکاران و تقاضا از شماری کشورها برای منجمد ساختن حساب‌های بانکی این افراد در بیرون از کشور، در جلسه‌ی اضطراری بحث بر کابل بانک شرکت کردند. در این جلسه مارشال محمد قسیم فهیم معاون اول رییس جمهوری با منجمد ساختن حساب‌های بانکی افراد مخالف بود؛ اما سایر شرکت کنندگان موافق بودند. رییس جمهور کرزی پیشنهاد را مشروط قبول کرد و قرار شد از خروج پول توسط عزیزی بانک نیز جلوگیری گردد و یک شرکت بی‌طرف خارجی برای ردگیری پول‌های گمشده‌ی کابل بانک موظف ساخته شود. در برون، غوغای عجیبی در جریان بود. هر کس به زعم خود برداشتی از قضیه داشت. تفکیک گناهکار و بی‌گناه نبود. هر کس در خارج از کشور به ما، به مثابه‌ی دزدان بانک می‌دیدند. در داخل کشور نیز رسانه‌ها به دلیل این که اطلاعات‌شان را از اخبارهای انگلیسی‌زبان می‌گرفتند، به تکرار همان چیزها می‌پرداختند.

جلسات بزرگی پيهم (هژده و ۲۴ می ۲۰۱۱ و چندین بار ديگر) زیر ریاست رییس جمهوری، با شرکت معاونان او و وزیرای سکتور اقتصاد، رییس امنیت ملی، مشاور امنیت ملی، وزیر خارجه، رییس بانک مرکزی و مسؤولان تصفیه‌ی بانک برگزار شدند. قرار بر این شد تا مسؤولان تصفیه‌ی بانک منظم گزارش‌های‌شان را به دفتر شورای امنیت ملی بفرستند. من گزارش‌ها را می‌خواندم؛ پیشرفت چندانی صورت نمی‌گرفت. بحران کابل بانک به یک منبع سو استفاده‌ی دیگر تبدیل شده بود. شیرخان فرنود و فیروزی ظاهراً زیر نظر گرفته شده بودند، اما به اندازه‌ی کافی دارای آزادی بودند. معاون اول رییس جمهور حکم کرده بود که به این افراد از طرف روز اجازه داده شود تا به منظور دنبال کردن دوسیه‌های‌شان و اشتراک در تصفیه‌ی بانک از زندان برون بروند. بار اول چنین تقاضایی از جانب محکمه شده بود. عاملان بزرگ‌ترین دوسیه‌ی فساد مالی در تاریخ افغانستان، از زندان امنیت به دستور مقامات برون می‌شدند، به دیدار دوستان‌شان می‌رفتند، به بازی شطرنج در برون از زندان می‌پرداختند و خیلی کارهای دیگر. در مکالمات ثبت‌شده‌ی آقای فیروزی با یکی از نزدیکانش که از زندان به برون صورت گرفته بود، وی به مخاطبش می‌گوید که "ادعا می‌شود که من سه صد میلیون دالر را برداشت کرده‌ام. در افغانستان کافی است که سی میلیون آن را مصرف کرد و هر کاری را انجام داد. نگران نباش ما به زودی آزاد می‌شویم..." سلسله نشست‌ها درباره‌ی بحران کابل بانک همچنان ادامه داشت، اما همه‌چیز در واقعیت در جا زده بود. شادروان عزیزالله لودین رییس نهاد مبارزه با فساد تلاش می‌کرد تا در همکاری با سارنوالی پیشرفت‌هایی داشته باشد؛ اما سیستم مافیای نیرومندتر از آن بود که بتوان کاری انجام داد. جلسه‌ی سوم اپریل ۲۰۱۲ یک بار دیگر نشان داد که ما در جا زده‌ایم و سخت

در جا زده‌ایم. رییس بانک مرکزی در این جلسه گزارش داد که "تا کنون بدهکاران ۳۶۱ میلیون دالر قروض را قبول کرده‌اند در حالی که ۹۳۵ میلیون دالر بدهی‌های بانک است". رییس جمهور با ناراحتی زیاد به رییس جدید بانک مرکزی آقای دلاوری گفت که "هیچ وقت یک گزارش بی‌محتوا مانند گزارش امروز را" ندیده است. کرزی افزود: "شما پیش از این که کس دیگری را پیدا کنید، رییس تصفیه ی کابل بانک را برطرف کرده‌اید. به دلیل کم کاری شما کنفرانس توکیو در خطر است. روزنامه‌ها مرا متهم می‌کنند و می‌نویسند به دلیل این که برادر رییس جمهور و معاونش دخیل استند، کاری صورت نمی‌گیرد. در حالی که شما کارتان را انجام نمی‌دهید. من چندین بار به شما هدایت دادم که هر کسی را که مسؤول است باید به سارنوالی معرفی کنید". وی افزود: "من تا کنون از شما در برابر حمله‌های خارجیان دفاع کرده‌ام، اما شما کاری انجام نمی‌دهید. واقعیت این است که کابل بانک افغانستان را تباه و بد نام کرد. از این رو باید:

۱. سارنوالی خاص و محکمه‌ی خاص ایجاد شود. ۲. پرداخت اصل پول تقاضا شود؛ سود بخشیده شود. ۳. اعلام شود کسانی که حاضر اند اصل پول را پردازند، راجع به تکتانه با آنان صحبت می‌شود".

با هدایت رییس جمهور، محکمه‌ی خاص ایجاد شد، به امید این که کاری در این راستا صورت بگیرد؛ اما در واقعیت بر تعداد آنانی که می‌خواستند از دارایی‌های تاراج شده‌ی بانک سود ببرند، افزوده شد. بالاخره سارنوالی مسؤولیت را بر عهده گرفت و در فرجام موضوع به محکمه راجع شد. واقعیت این است که محکمه هم به بهانه‌ی این که در مورد جرایم مالی احکام روشنی در قوانین افغانستان وجود ندارد، مسؤولان غارت میلیون‌ها دالر مردم را به حبس‌های کوتاه‌مدت محکوم کرد. محکومان هم همه به بهانه‌های گوناگون بیشتر آزاد

بودند و گاه‌گاهی به زندان می‌رفتند. پول‌ها و دارایی‌های به‌دست‌آمده نیز بسیار کمتر از ادعاهای پول به تاراج‌رفته بود. این بحث‌ها مشغله‌هایی بودند که پایان نمی‌یافتند. مدیران بانک، فرنود و فیروزی، با این که ظاهراً در زندان بودند، اما روزها با موتر گشت و گذار می‌کردند و مصروف شطرنج‌بازی با دوستان‌شان بودند. من وقتی دیدم که فیروزی بر اساس حکم قاطع و صریح معاون اول رییس‌جمهور اجازه یافته بود آزادانه گشت و گذار کند، خودم را از این بحث‌ها کنار کشیدم.

در دوران حکومت وحدت ملی نیز این موضوع به مثابه‌ی یکی از مسایل اصلی مبارزه با فساد باقی ماند. زمانی که من گزارش دستاوردهای حکومت وحدت ملی را در این باره مطالعه کردم، متوجه شدم، تفاوت بسیار اندکی میان ارقام حکومت ما و ارقام داده شده از جانب حکومت وحدت ملی وجود دارد. تنها تفاوتی که در این امر دیده شد، افزایش مدت زندان مسؤولان درجه اول، فیروزی و فرنود در آغاز بود. خلیل‌الله فیروزی با همدستی مشاوران رییس‌جمهوری بعدها از زندان برون آورده شد و طی مراسم خاصی در حضور کمره‌های تلویزیون می‌خواست "شهرک هوشمند" بسازد تا از درآمد آن بدهی‌هایش را به دولت بپردازد. متهم دیگر، شیرخان فرنود، که در شبکه‌های قومی مافیا، بینواتر بود از این موهبت محروم ماند. در فرجام، در نتیجه‌ی واکنش گسترده‌ی رسانه‌ها و افکار عامه و به ویژه فشار بین‌المللی برنامه‌ی ایجاد "شهرک هوشمند" لغو شد، مشاور حقوقی رییس‌جمهور آقای عبدالعلی محمدی که در آغاز با سروصداها و اداهای اندیش‌مدانه و پاکیزگی به میدان آمده بود، از کار برکنار گردید و احتمالاً فیروزی هم به زندان بازگردانده شد.

زندان بگرام، کانونی از تروریستان خطرناک؛ مرکز قانون شکنی، شکنجه و نقض حاکمیت افغانستان

امریکایی‌ها در حاشیه‌ی میدان هوایی بگرام، تاسیسات گسترده‌ای را برای نگهداری افراد دستگیر شده در عملیات نظامی خودشان، ایجاد کرده بودند. این تاسیسات در کنترل و مدیریت افغان‌ها قرار نداشت. به گواهی خانواده‌ها و وابستگان زندانیان، این تاسیسات و برخی از شایعاتی که در رسانه‌های بین‌المللی درز کرده بودند، در این زندان بدترین نوع بدرفتاری‌ها، شکنجه‌ها و نقض حقوق بشری و حقوق شهروندی زندانیان صورت می‌گرفت. من شخصا از بخش‌هایی از تاسیسات این زندان دیدار کردم. درست است که سیستم تغذیه، دستگاه‌های گرم‌کن و سردکن در این تاسیسات به مراتب بهتر از زندان‌های افغانستان بودند و برخی از افغان‌هایی که گمان می‌کردند، هر تصمیم ایالات متحده، تحت هر شرایطی خوب است، در پی آن بودند تا با ارائه‌ی مطالبی در این باره ما را مجاب کنند که اوضاع در این تاسیسات روبراه است، اما کنه قضیه چیز دیگری بود. در این تاسیسات به گونه‌ی منظم و سیستماتیک حق حاکمیت افغانستان، حقوق بشری افراد و حقوق و آزادی‌های شهروندان ما نقض می‌شدند. من با تمام احساس و باورم از این امر آگاهی داشتم؛ اما نمی‌دانستم که چگونه باید اقدام کرد تا بتوان از یک جانب از حقوق افراد اسیر دفاع کرد و از جانب دیگر، به دلیل این که در میان دستگیرشدگان واقعا تروریستان طراز اول وجود داشتند، موجبات محکومیت آنان را مطابق با قانون فراهم آورد. بحث روی زندان و زندانیان بگرام یکی از پرتنش‌ترین مسایل میان افغانستان و ایالات متحده بود. بدون شک که در زندان بگرام صدها تروریست خطرناک نگهداری می‌شدند. این زندانیان اکثرا در عملیات شبانه و یا این که در مصاف با نیروهای

امریکایی دستگیر شده بودند. در میان آنان چند تن از رهبران تروریستان از جمله افراد خانواده ی حقانی و مسؤول مالی این شبکه، نیز وجود داشتند. این یک جانب قضیه بود. جانب دیگر قضیه، موجودیت افراد زیادی در این زندان بود که در بند نگهداشتن آنان مغایر قوانین نافذ ی کشور ما و کنوانسیون های حقوق بشری مربوط بودند. در کلیت، دستگیری شهروندان افغانستان توسط نیروهای خارجی و نگهداری آنان از منظر حقوقی، بسیار بحث برانگیز بود، اما از جانب دیگر نگرانی من در پیوند به آزادی تروریستان بود. من می دانستم که تعداد زیادی از این افراد به دلایلی که در آن زمان نمی دانستم و یا نمی خواستم باور کنم، آزاد خواهند شد. این باور موجب می شد تا من با قاطعیتی که امر دفاع از حقوق انسان ها ایجاب می کرد به این قضیه برخورد نکنم. با اندوه که در این مورد اهتمام لازم را نشان نادم. با آن که رسانه ها حتا امروز با اشاره به مشارکت برخی از افراد رها شده در عملیات تروریستی همه چیز را به گردن حکومت پیشین می اندازند، اما تاجایی که مربوط به شخص من می شود کاش در همان زمان در دفاع از حقوق بشری انسان ها سوای این که به کدام گروه تعلق دارند، قاطعیت بیشتر نشان می دادم.

تشن ها میان ما و امریکایی ها روی این موضوع هر روز اوج می گرفتند. تا این که در فرجام جنرال مک کریستال در اواخر سال ۲۰۱۰ به رییس جمهوری کرزی اطمینان داد که بر اساس وعده ی داده شده، ایالات متحده، زندان بگرام را به تاریخ اول جنوری ۲۰۱۱ به نیروهای افغانستان تسلیم خواهد کرد. جنرال مک کریستال به دلیل این که در یک گفتگوی شخصی با یکی از همکارانش، جو بایدن معاون رییس جمهور ایالات متحده را مسخره کرده بود، از کار برکنار شد. انتقال زندان بگرام به افغان ها مطابق به برنامه ی پیش بینی شده صورت نگرفت

و موجب تنش‌ها و اختلافات زیاد میان افغانستان و ایالات متحده‌ی امریکا شد. درباره‌ی زمان انتقال و نحوه‌ی انتقال، ده‌ها نشست میان ارگان‌ها و مقامات حکومت افغانستان و خارجی‌ها در سطوح مختلف صورت گرفت؛ اما کار انتقال زندان تا نزدیکی‌های پایان دوران ریاست جمهوری حامد کرزی به درازا کشید. یکی از نشست‌های جنجالی در این باره در ۲۱ نوامبر ۲۰۱۱ میان ارگان‌های ذی‌ربط افغانستان برگزار شد. هیئت بازدیدکننده از زندان گزارش داد که امریکایی‌ها به قضاوت و سارنوالان افغانستان اجازه نمی‌دهند تا از تاسیسات این زندان دیدن کنند و یا این‌که زندانیان را مورد بازخواست قرار دهند. بر اساس گزارش هیئت، در این تاریخ در زندان مجموعاً ۱۳۳۲ تن بدون تعیین سرنوشت و یا طرح اتهامی زندانی بودند. تا این تاریخ تنها ۱۹۹ نفر به مقامات افغان تحویل داده شده بودند، اما رقم دقیق زندانیان به مراتب بالاتر از این بود. من در این‌جا به یکی از جلساتی که در این باره برگزار شد، اشاره می‌کنم. در نهم فیبروری ۲۰۱۲ جلسه‌ی دیگری با شرکت مسؤولان عدلی و قضایی زیر ریاست رییس جمهور کرزی برگزار شد. جنرال وردک وزیر دفاع در مورد پیشرفت‌ها در امر انتقال زندان بگرام گزارشی ارائه کرد. وی گفت: "ما اقدامات لازم را برای تسلیم‌گیری زندان اتخاذ کردیم. هیئت حقوقی و تکنیکی ما به بگرام رفته است. امریکایی‌ها می‌گویند که ما تاسیساتی را ایجاد کرده‌ایم که بسیار مدرن استند و شما نمی‌توانید آن را اداره کنید. برای شما بلاک‌های نو می‌سازیم؛ بلاک‌هایی که چهار هزار نفر ظرفیت داشته باشند. هیئت گفت که افغانستان از پرداخت مصارف این تاسیسات برآمده نمی‌تواند. مصرف برق این زندان بیشتر از ده میلیون دالر، مصرف آب آن چهار میلیون دالر و سایر مصارف مانند غذا و غیره، دوازده میلیون دالر است. ما تا

کنون ۱۵۰ نفر را آزاد کرده‌ایم. صد نفر را به پلچرخی انتقال داده‌ایم. مجموعاً شش صد نفر به جانب افغانی انتقال داده شده‌اند. امریکایی‌ها ادامه‌ی انتقال زندانیان را منوط به تاسیس بلاک‌های نو می‌سازند. موضوع دوم، ضمیمه‌ی دوم کنوانسیون ژنو در مورد افراد جنگی است که به دولت اجازه می‌دهد افراد را در صورت لزوم تا پایان منازعه نگه دارد، مشروط بر این که حقوق بشری آن‌ها را رعایت کند". بعداً بحث‌ها بیشتر روی ایجابات ضمیمه‌های پروتوکول‌های ژنو در رابطه با نگهداری افراد درگیر در منازعه متمرکز گردید. در این مورد نیز امریکایی‌ها تفسیر خود را داشتند و افغان‌ها طور دیگری این پروتوکول‌ها را تفسیر می‌کردند. بالاخره روند تسلیمی زندانیان و تاسیسات زندان، در اواخر حکومت رییس جمهوری کرزئی در سال ۲۰۱۴ به پایان رسید و وی نیز بسیاری از زندانیان را آزاد ساخت. تعداد زیادی از افغان‌ها مغایر به احکام قوانین نافذ افغانستان بدون این که به محکمه اعزام شوند، ماه‌ها و حتا سال‌ها در زندان مانده بودند. یک عده‌ی دیگر میعاد حبس‌شان را پوره کرده بودند، اما باز هم در زندان نگهداری می‌شدند. در مورد هر دو گروه هیچ مبنای قانونی برای نگهداری در زندان وجود نداشت و هر دولتی که اندکی به قانون احترام داشته باشد، باید به آزادی چنین افرادی اقدام کند؛ اما در این میان یک تعداد از تروریستان خطرناک هم به دلیل این که مقام‌های عدلی و قضایی افغانستان در ارزیابی اسناد یا ناتوان بودند و یا این که می‌خواستند با رییس جمهور هم صدا باشند، بدون ارسال به محاکم و ارزیابی اسناد و مدارک، مانند نشان انگشت آنان روی بقایای بمب‌های منفجرشده و مانند آن آزاد شدند. من از مقام‌های امنیتی افغانستان شنیدم که برخی از این آزادشدگان دوباره به میدان‌های جنگ برگشتند و موجب ستم‌های بسیار شدند.

اما آن‌چه در مباحث افغانی کاملاً از مرکز توجه به دور می‌ماند، همان بخش مهمی از افراد اند که در مغایرت با احکام صریح قوانین افغانستان در زندان نگهداری می‌شدند. به دلیل کمبود فرهنگ قانون‌مدار و معرفت حقوقی در کشور، من با این‌که صحبت‌های فراوان با فعالان حقوق بشری افغانستان و استادان حقوق و رسانه‌های ترقی‌خواه کشور داشته‌ام، حتا از یک فرد نشنیدم که این‌جانب موضوع را که بیشتر از سه هزار نفر به شیوه‌های کاملاً "گوانتانامو"یی در بگرام در اسارت بودند، مورد توجه قرار دهد. در تنش میان تصور و توهم امنیت، آن‌چه به فراوانی در کشور ما و به برکت سیاست‌های دوران جورج بوش و ادامه‌ی آن در دوران اوباما، قربانی شده است، عدالت و قانون‌مداری است. گر نه این‌همه انسان بی‌گناه که در نتیجه‌ی حمله‌های مغایر حقوق انسانی جنگ، توسط طیاره‌های بی‌سرنشین امریکایی (درون‌ها) کشته می‌شوند، چرا سبب انگیزش پرسش در ذهن، فکر و کنش آنانی که در کشور ما خود را مدافع حقوق انسان می‌دانند، نشده است. در پنداشت حقوق بشری افغانستان، برخورد با طالبان طوری است که گویا این افراد به دلیل تفکر و اعمال طالبانی بدون حکم محکمه، مجرم اند و در نتیجه فاقد حقوق بشری و شهروندی می‌شوند. زمانی که نومحافظه‌کاران امریکایی و متحدان آنان ارزش‌های حقوق بشری و نورم‌های حقوق بین‌المللی را به تعلیق در نیاورده بودند، در دادگاه‌های نورنبرگ حتا سرکرده‌های نظام فاشیستی هیتلری در پرتو قانون و در محکمه‌ی عادلانه محاکمه می‌شدند. برتری دولت قانون بر دیکتاتوری و نظام طالبان درست در همین جا است که دموکراسی دولت قانون است و قانون، جنایت‌کاران را نیز از انسانیت آنان و در نتیجه حقوق برخاسته از انسان بودن و شهروندی بودن آنان محروم نمی‌کند. از این منظر آن‌چه در رابطه با

آزادی زندانیان پلچرخی باید مورد انتقاد قرار بگیرد، بیشتر ناتوانی دستگاه دادگری کشور ما است که علی‌رغم موجودیت قوانین نتوانستند و یا نخواستند مجرمان را مجازات کنند و دیگر آنچه باید مورد انتقاد قرار بگیرد، این است نیروهای خارجی، مغایر قانون شهروندان افغانستان را در قید نگهداشته بودند. افزون بر این اصول و ارزش‌های اساسی، روزانه گزارش‌هایی از اعمال نیروهای خارجی به برون درز می‌کرد که مایه‌ی افتضاح و شرمساری بیش از حد بود. باید بیفزایم که من در امر آزادی هیچ یک از زندانیان بگرام و یا زندان دیگری دخیل نبودم و آزادی زندانیان نه در صلاحیت و نه در هم در حوزه وظایف مشاور امنیت ملی قرار دارد.

سفیر امریکا آیکن بری و جنرال رودریگز معاون فرمانده‌ی نیروهای امریکایی در افغانستان در نهم مارچ ۲۰۱۱، تقاضای ملاقات عاجل را با رییس جمهور کردند. موضوع از این قرار بود که سربازان امریکایی بعد از این که در یک درگیری سه تن از شهروندان افغان را کشته بودند، به گونه شرم‌آوری به جنازه‌های ایشان، خلاف همه‌ی اصول و ارزش‌های دینی و حقوق بشری توهین و بی‌احترامی کرده بودند. من که این خبر را قبلاً از خبرنگاران مجله‌ی اشپیگل آلمانی گرفته بودم، آن را با رییس جمهور در میان گذاشتم. این موضوع از هر جهت برای ما باورنکردنی بود. انتشار این عکس‌ها آن هم دو روز مانده به نوروز و سال نو خورشیدی برای مردم و حکومت ما بسیار دردآور بود. جنرال رودریگز به رییس جمهور گفت: "در آغاز سال ۲۰۱۰ عکس‌هایی توسط سربازان امریکایی از جنازه‌های افرادی برداشته شده بود. این عکس‌ها را امشب مجله‌ی اشپیگل نشر می‌کند. ما این حادثه را سال گذشته کشف کردیم و جنرال مک کریستال در این باره با شما صحبت کرده بود. این یک حادثه‌ی غم‌انگیز و مایه‌ی تاسف است." کرزی گفت: "من قبلاً در برابر

این عمل اعتراض کرده‌ام، اما عکس‌ها را تاکنون ندیده‌ام. من منتظر عکس‌العمل رهبران شما می‌مانم." جنرال در پاسخ گفت: "عکس‌ها، صحنه‌های وحشتناک را نشان می‌دهند."

واقعیت این بود که سربازان امریکایی سر جسد یک افغان را بلند نگهداشته و با جسد او با افتخار عکس می‌گرفتند؛ دیگری بیشتر از این با جنازه او بی‌احترامی می‌کرد... در اصل این افراد، شهروندان ملکی افغانستان بودند که توسط سربازان امریکایی در هلمند کشته شده بودند. جنرال امریکایی گفت که "یکی از این سربازان محکوم شده است و سربازان تحت تأثیر مواد مخدر دست به این عمل زده‌اند" و وعده سپرد که "اردوی امریکا این افراد را مطابق به قوانین مجازات می‌کند و امریکایی‌ها از خانواده‌ها معذرت خواسته‌اند و غرامت می‌پردازند." در هر حال طرح این سخنان از جانب جنرال امریکایی در اصل این مطلب که سربازان امریکایی مرتکب جنایت شده بودند، نمی‌توانست تغییری ایجاد کند.

گفتگوهای افغانستان و ایالات متحده برای تدوین یک استراتژی نو در امر مبارزه با تروریسم

در اداره ی باراک اوباما از همان روزهای نخستینی که وی به قدرت رسید، سخن از تدوین استراتژی جدید آن کشور در افغانستان بود. تنها موردی که روشن بود، دشمنی و مخالفت بیش از اندازه ی ریچارد هالبروک نماینده ی خاص آن کشور برای افغانستان و پاکستان، با حامد کرزی و شیوه‌های حکومت‌داری وی بود. اوباما قبلا اعلام کرده بود که وی با جنگ عراق مخالف است و می‌خواهد سربازان امریکایی را هرچه زودتر از این کشور برون کند. به باور اوباما، جنگ در افغانستان یک اقدام الزامی بود، اما وی می‌خواست تا این جنگ را

نیز یک طرفه کند. این دیدگاه زمانی مطرح می‌شد که فعالیت‌های طالبان در افغانستان مجدداً اوج گرفته بودند و مناطق جنوب کشور ما به ویژه هلمند به مرکز اصلی عملیات طالبان تبدیل شده بود.

وقتی افغانستان از مباحثات واشنگتن راجع به بازنگری استراتژی آن کشور در رابطه با مبارزه با تروریسم اطلاع یافت، من سفیر ایالات متحده در کابل را به وزارت خارجه دعوت کردم و از وی خواستم تا پیام افغانستان را به واشنگتن مبنی بر تمایل شرکت در این گفتگوها برای ارائه‌ی دیدگاه‌های جانب افغانی، به واشنگتن انتقال دهد. پاسخ واشنگتن مثبت بود. آنان گفتند که ما از پاکستان هم دعوت کرده‌ایم و می‌خواهیم تا هیئتی از جانب افغانستان نیز در این گفتگوها شرکت کند. اگر درست به یاد داشته باشم این گفتگوها به روزهای ۲۶ تا ۲۹ فبروری ۲۰۰۹ در واشنگتن برگزار شدند.

گفتگوها را از جانب امریکا یکی از افسران بازنشسته‌ی سی‌آی‌ای به نام بوریس رایدل^۱ که در امور منطقه و پاکستان متبحر بود، رهبری می‌کرد. این جلسات در دفتر اصلی شورای امنیت ملی ایالات متحده‌ی امریکا که در نزدیک کاخ سفید قرار دارد، برگزار شد. دفتر مشاور امنیت ملی ایالات متحده امریکا در داخل کاخ سفید است. این دفتر یک اتاق بسیار کوچک است؛ هر باری که من به آنجا می‌رفتم، متوجه دوسیه‌ها و کاغذهای فراوان انبارشده در هر طرف می‌شدم. وقتی آدم از دروازه داخل می‌شد، مستقیماً در طرف چپ برای دو سه نفر جای نشستن بود. مشاوران امنیت ملی امریکا را که من ملاقات کرده‌ام، بیشتر آن‌ها آدم‌های محترم و باادبی بوده‌اند. تنها با خانم سوزان رایس^۲ زیاد صمیمی نشدم. او خانم خیلی خونسردی بود و

^۱ Bruce Riedel

^۲ Susan Elizabeth Rice

گذشته از این حرف‌ها با آدم‌هایی که گمان می‌کرد با حامد کرزی نزدیک اند، زیاد میانه‌ی خوبی نداشت. بنای اصلی دفتر مشاوریت امنیت ملی امریکا در کنار و برون از محوطه‌ی کاخ سفید قرار داشت؛ بنای عظیمی بود با معماری قدیمی و بسیار با عظمت. گفتگوها میان افغانستان و امریکا به منظور بحث روی استراتژی مبارزه با تروریسم در همین بنا برگزار شد.

هیئت افغانستان مرکب بود از جنرال عبدالرحیم وردک وزیر دفاع، زلمی رسول مشاور امنیت ملی، حنیف اتمر وزیر داخله، انوارالحق احدی وزیر مالیه، محمد آصف رحیمی وزیر زراعت، امرالله صالح رییس امنیت ملی، طیب جواد سفیر افغانستان در واشنگتن و من که رهبری هیئت را بر عهده داشتم. افزون بر این افراد، یک تعداد متخصص نیز هیئت افغانستان را همراهی می‌کردند. هیئت‌ها افزون بر بحث‌های جداگانه با امریکایی‌ها از آن جمله با وزیر خارجه‌ی آن کشور یک روز را هم در گفتگوهای سه جانبه میان افغانستان، پاکستان و ایالات متحده گذشتاندند. من تا حدودی با دیدگاه‌های بوریس رایدل که هیئت امریکایی را رهبری می‌کرد، آشنا بودم. وی از پاکستان در نوشته‌های قبلی‌اش به عنوان "خطرناک‌ترین کشور دنیا" نام برده بود و گمان من این بود که او شاید بتواند، رهبری جدید امریکا را به یک تغییر استراتژیک به منظور زیر فشار قرار دادن پاکستان قانع کند. وی در سال ۲۰۱۵ نوشت که در جریان یک پرواز، فراوان تلاش کرده بود تا اواما را متوجه تهدیدهایی که از پاکستان متوجه جهان می‌شود، بسازد؛ اما در این کار موفق نبوده است.

وزرای افغانستان نیازهای گوناگون کشور را بسیار با وضاحت مطرح کردند. به باور من در این سفر ما با آمادگی کامل رفته و یک دیدگاه جامع و یک‌دست ارائه کردیم. نیازهای دفاعی، امنیتی و همچنین

نیازهای افغانستان در عرصه‌های توسعه اقتصادی بسیار با خوبی و وضاحت مطرح شدند. حتا بعدها از امریکایی‌ها شنیدم که آنان انتظار نداشتند تا هیئت افغانستان بدین گونه منسجم و حاکم بتواند، دیدگاه‌هایش را مطرح کند. در گفتگوهای سه جانبه با هیئت پاکستانی که در آن افراد برجسته از جمله شاه محمود قریشی وزیر خارجه و جنرال پاشا رییس آ‌ی‌اس‌آ‌ی عضویت داشتند، پاکستانی‌ها در ارائه‌ی پاسخ به افغان‌ها جدا مشکلات داشتند. گفتگوهای آمادگی ما در مقرر شورای امنیت خوب بود، اما در وزارت امور خارجه‌ی ایالات متحده، به خوبی پیش نرفت. ریچارد هالبروک که با کرزوی خصوصیت باورنکردنی داشت، با تمام نیرو می‌کوشید تا کرزوی پیش از برگزاری انتخابات ریاست جمهوری به نحوی یا از قدرت کنار گذاشته شود و یا این که صلاحیت‌های او محدود شود. او می‌گفت "اگر چنین نشود وی انتخابات را به سود خود مهندسی خواهد کرد. تمام خواسته‌های او از جمله انتقال برخی از صلاحیت‌های ریاست جمهوری به مقام دیگری، در مغایرت با قانون اساسی افغانستان قرار داشتند، اما برای هالبروک این مسایل مهم نبودند، او اصولاً به افغانستان به مثابه‌ی یک کشوری که دارای یک حکومت منتخب است و باید به قوانین آن احترام گذاشته شود، نمی‌دید. وی به نورم‌ها و قاعده‌های دیپلماتیک و این که با نمایندگان یک کشور مستقل گفتگو می‌کند، زیاد باور نداشت. حنیف اتمر وزیر داخله یکی از آن وزرای افغانستان بود که با صراحت در برابر او ایستاد و گفت: "ما در یک جنگ خونین قرار داریم. محدود ساختن صلاحیت رییس جمهوری افغانستان، نه تنها که غیرقانونی است و هیچ کس در افغانستان از آن جانبداری نخواهد کرد، بل که تقلیل رییس جمهور افغانستان به یک موجود فاقد صلاحیت به امنیت ملی کشور ما شدیداً آسیب می‌رساند". من به

هالبروک گفتم که بهتر است تا چنین خواستی دوباره مطرح نشود و مرز تحمل ما افغان‌ها هم محدود است. خانم کلیتون کوشش کرد تا اوضاع آرام شود و موضوع را به مسایل دیگر برد. با این که در برخورد با پاکستان تفاوت دیدگاه‌های مان بر طرف نشده بود؛ اما از آن جایی که در این گفتگوها، در رابطه به مسایل تقویت نیروهای امنیتی و دفاعی افغانستان و همچنین افزایش در کمک‌های توسعه‌ای پیشرفت‌های خوبی به دست آمده بود، خانم کلیتون و من در کنفرانس مطبوعاتی مشترک بر همسویی و همفکری میان دو کشور در امر بازسازی و مبارزه با تروریسم تاکید کردیم.

فضای پیش از این گفتگوها در روابط ایالات متحده با افغانستان بسیار خوشایند نبود. رسانه‌های امریکایی حکومت افغانستان را هر روز بیشتر از پیش به فساد متهم نموده اتهام‌های شدیدی به خانواده‌ی رییس جمهور کرزئی وارد می‌کردند. رییس جمهور کرزئی بر این باور بود که اتهام‌هایی از این دست بیشتر برای خاموش کردن وی صورت می‌گیرد. امریکایی‌ها می‌خواهند تا صلاحیت اخلاقی وی را تا جایی زیر سوال ببرند که او دیگر نتواند موضوع تلفات ملکی، خانه‌پالی‌ها و دستگیری افغان‌ها را توسط نیروهای امریکایی مورد انتقاد قرار دهد. واقعیت طوری بود که هر باری که انتقادهای کرزئی شدید می‌شدند، انتقادهای رسانه‌های انگلیسی‌زبان از افغانستان و موضوع فساد نیز بیشتر می‌شدند. در این انتقادهای یک‌طرفه کمتر اشاره به فساد گسترده‌ی خارجی‌ها در افغانستان صورت می‌گرفت.

در اوایل سال ۲۰۱۰ تنش‌ها در روابط میان افغانستان و ایالات متحده همچنان ادامه یافتند. مسایلی مانند ادامه‌ی تلفات ملکی، عدم انتقال مسؤلیت رهبری زندان بگرام، نارضایتی افغانستان از ادامه‌ی سیاست مداراجویانه‌ی ایالات متحده در برابر پاکستان، کندی در ایجاد

نهادهای امنیتی افغانستان و مانند آن‌ها از جمله‌ی مسایل مورد مناقشه بودند. من یکی از آن کسانی بودم که شدیداً تلاش می‌کرد تا روابط افغانستان و امریکا از تأثیرات منفی جدال‌های بی‌پایان برون شود. به گمان من، ما ناگزیر بودیم به خاطر منافع ملی خود با ایالات متحده علی‌رغم تفاوت نظرهای جدی، همکاری استراتژیک داشته باشیم. از طرف امریکا نیز، خانم کلینتون وزیر خارجه و جنرال جونز مشاور امنیت ملی از کسانی بودند که در این مسیر تلاش می‌کردند؛ اما واکنش‌های ستیزه‌جویانه ریچارد هالبروک، با شگردهایی که او از آن‌ها بهره می‌برد، با واقعیت‌های افغانستان و سنت‌های مبارزاتی مردم ما سازگاری نداشت.

با آن‌که در سال‌های پسین مداخله، اشغال، مهاجرت و بی‌نوایی بسیاری از ارزش‌های سرکشی و عصیان در برابر زور را، در برخی از نخبگان سیاسی کشور ما درهم شکستانده است، یک واقعیت انکارناپذیر هنوز در سرزمین ما وجود دارد. مردم افغانستان هنوز هم رام‌شدنی نیستند و این از نیک‌بختی ما مردم کم‌بخت است. در حالی که برخی از نخبگان قدرت در کشور ما در سالیان اخیر در آستان قدرت‌های منطقه‌ای و جهانی سپر انداخته‌اند، اما مردم ما روحیه‌ی ستیزه‌جویانه‌ی شان را با کسانی که چشم به دیار ما بدوزند، همچنان حفظ کرده‌اند. مردم افغانستان از مداخله‌ی امریکا در کشور ما بسیار صمیمانه در برابر اشغال پاکستان استقبال کردند، اما زمانی که کار مبارزه با تروریسم به درازا کشید و با منابع تروریسم مبارزه صورت گرفت و بیشتر روستاهای کشور ما به صحنه‌های یک جنگ خونین که در آن طالبان مردم عادی را قتل عام می‌کردند و شهرهای ما به میدان‌های حمله‌های انتحاری تبدیل شده بود و به منبع اصلی تروریسم، پاکستان، پرداخته نمی‌شد، از ایالات متحده روی

برگرداندند. این واقعیت را ریچارد هالبروک نمی‌توانست و یا نمی‌خواست درک کند. از این‌رو، پیهم بحران می‌آفرید و موجب دامن‌زدن به تنش در روابط دو کشور می‌شد. من روزی به جنرال جونز مشاور امنیت ملی آن زمان ایالات متحده گفتم که دو عامل به مبارزه‌ی ما با تروریسم بیشتر از هر پدیده‌ای دیگر آسیب رساندند؛ یکی پاکستان و دومی هم ریچارد هالبروک.

رییس‌جمهور امریکا از رییس‌جمهور کرزی دعوت کرده بود تا در نهم ماه می ۲۰۱۰ از واشنگتن دیدار کند. در کابل بحث‌های زیادی روی محتوای گفتگوهای آینده‌ی ما با مقام‌های امریکایی و همچنین مسایل تکنیکی سفر پیش‌رو صورت گرفت. مانند همیشه، رهبران جهادی برای ابراز نظرات و پیشنهادهای‌شان دعوت شده بودند. بیشتر آنان، به جز استاد سیاف، سخن به درد بخوری نداشتند. رییس‌جمهور کرزی مانند همیشه دیدگاه‌های خودش را به عنوان دیدگاه‌های مجلس جمع‌بندی کرد و گفت که دکتور سپتتا با در نظر داشت پیشنهادهای ارزشمند بزرگان، محتوای بحث‌ها را از جانب افغانستان آماده می‌کند. در گذشته من این کارها را به صفت وزیر خارجه انجام می‌دادم، رییس‌جمهور بر این باور بود که چنین کارهایی از وظایف اصلی وزیر خارجه است؛ اما بعد از این که من مسؤولیت مشاوریت امنیت ملی را برعهده گرفتم، رییس‌جمهور می‌گفت تهیه‌ی اسناد و نکات‌نامه‌های بحث در امور سیاست خارجی از وظایف ویژه‌ی مشاور امنیت ملی است. من می‌دانستم که ما در دستگاه دولت خود فاقد افراد متخصصی هستیم که بتوانند چنین اسنادی را آماده کنند و طبیعی بود که من باید چنین کاری را انجام می‌دادم؛ اما به مقتضای گفته‌ی معروف که دانش قدرت است، می‌خواستم تا طرف‌ها اعتراف کنند که چه کسی قادر به تهیه‌ی اسناد مهم و پیچیده در زمینه‌ی سیاست

خارجی است. به سخن دیگر با آن که من شیفته ی نشر بی نظیر بیهقی دبیر بودم؛ اما نمی خواستم به دلیل زبان و نوشته ام، صرفاً دبیر باشم، بل که می خواستم از کسانی باشم که می خواهند موجب تغییر و دگرگونی شوند. این خودآگاهی موجب می شد تا من در مواردی بیش از حد لازم تبارز داشته باشم و بسیاری نیز به این توهم گرفتار شوند که من همه کاره و بیشتر از هر کس دیگر مورد اعتماد رییس جمهورم. در حالی که چنین نبود. افراد دیگری بودند که به دلایل رویکردهای قومی شان، علی رغم این که بر بنیاد اسناد و یکی لیکس و اسنادی که من خودم داشتم، پیهم از پشت به رییس جمهور خنجر می زدند، بیشتر مورد اعتماد او بودند. من با صبوری کارم را با تعدادی اندک از همکارانی که داشتم انجام می دادم. گاهی وزارت خارجه و دفاع هم همکاری می کردند. البته همکاری وزارت خارجه با آمدن جاوید لودین موثر شد و جانشین او ارشاد احمدی نیز این همکاری را ادامه داد. تلاش های پیهم و موفقیت های اندک و رویارویی با خدعه و نیرنگ، موجودیت تبارگرایی و محلی گرایی بی مانند، فسادپروری دستگاه های دولت ما و حلقه های خارجی و توطئه گری های برخی از حلقه های داخلی و خارجی در نهایت مرا خسته و مانده کردند و در سال اخیر کارم، در واقعیت لحظه شماری می کردم تا از شر این اوضاع دردآفرین رهایی یابم.

در فرجام، برنامه ها برای سفر رییس جمهور آماده شدند. حامد کرزئی بر این باور بود که باید با طیاره ی یکی از شرکت های افغانستان به ایالات متحده پرواز کنیم. مشکل در این بود که هیچ یک از شرکت های هوایی افغانستان، طیاره ای را که بتواند تا امریکا پرواز کند در اختیار نداشت. گزینه ی دوم پرواز با خطوط هوایی تجارتنی و یا به کرایه گرفتن در بست یک طیاره بود. ما در جستجوی پیدا کردن امکان

دومی شدیم که سفیر امریکا پیشنهاد واشنگتن را مبنی بر این که آن‌ها می‌خواهند یک طیاره را برای انتقال هیئت افغانستان به کابل بفرستند، به ما خبر داد. حامد کرزی مخالف پذیرفتن این پیشنهاد بود و می‌گفت که ما باید با امکانات خود سفر کنیم. اما سایر اعضای حکومت از جمله معاونان رییس جمهور و من بر این باور بودیم که رد این پیشنهاد یک پیام منفی خواهد بود و ما نباید در شرایطی که می‌خواهیم از مشکلات در روابط دو کشور گذر کنیم، پیام‌های منفی بفرستیم. بالاخره کرزی هم با اکراه پذیرفت. هیئت افغانستان در نهم ماه می ۲۰۱۰ جانب واشنگتن پرواز کرد، اما تجربه نشان داد که حق با رییس جمهوری بود؛ ما با پذیرفتن این امر که با طیاره‌ی امریکایی پرواز کنیم، دچار اشتباه بزرگی شدیم. من خودم در اتخاذ این تصمیم اشتباه‌آمیز سهم داشتم.

پیش از پرواز می‌دانستیم که فضای سیاسی در روابط دو کشور تیره است. کرزی در مصاحبه‌های خود ایالات متحده را متهم به مداخله در انتخابات افغانستان کرده بود. ما پیتر گالبرایت معاون یوناما را به عنوان شخصیت نامطلوب از افغانستان اخراج کرده بودیم. در حالی که وی یکی از اعضای برجسته‌ی تیم هالبروک بود. برای نخستین بار هیئت افغانستان در هوتل ایتر کانتیننتل و نه در مهمانخانه‌ی رییس جمهور امریکا، مستقر شد. بعد از رسیدن ما آقای خلیلزاد یکی از نخستین کسانی بود که برای کاهش تنش‌ها میان ایالات متحده‌ی امریکا و کمک به حکومت‌داری خوب، ایده‌ی تاسیس یک کمیسیون اجرایی حکومت را زیر رهبری یک "رییس اجراییه" مطرح کرد. این ایده در ملاقات با هالبروک نیز زیر نام "مشارکت همه‌ی اقوام افغانستان و تقویت پایه‌های اجتماعی حکومت" مطرح شد. با این که آقای خلیلزاد عضو اداره‌ی اوباما نبود، اما از فحوا‌ی صحبت‌ها آشکار شد که وی در

مشورت با اداره‌ی اوپاما این طرح را پیشنهاد کرده است. رییس جمهور کرزی به من گفت که شما با آقای خلیل‌زاد بنشینید و آنچه را که ایشان می‌خواهند با در نظر داشت دیدگاه‌های افغانستان، روی کاغذ بیاورید. من قبلاً از این پیشنهاد شنیده بودم و در یک گفتگوی خصوصی به رییس جمهوری گفتم که ایجاد چنین نهادی کاملاً با قانون اساسی افغانستان در مغایرت قرار دارد و ما هیچ دلیل قانونی برای ایجاد کمیسیونی که رییس آن رهبری وزرا را بر عهده داشته باشد و یا این که بالاتر از وزرا باشد، نداریم. با قبول چنین طرحی عملاً ما نظام دولت را از یک نظام ریاستی به نوعی نظام پارلمانی تعدیل می‌کنیم و این از صلاحیت‌های رییس جمهور و یا مجلس شورا نیست. کرزی به من گفت: "من می‌دانم که چنین است، شما بروید با این‌ها بحث کنید، بعداً من می‌دانم که چکار کنم. شما پیشنهادهای اینان را بگیرید." من با آقای خلیل‌زاد چندین جلسه داشتم. گاهی سفیر افغانستان در واشنگتن آقای سید طیب جواد نیز با ما همراه می‌بود. رییس جمهور کرزی می‌خواست بداند که امریکایی‌ها کدام صلاحیت‌ها را می‌خواهند به رییس اجراییه قایل شوند. به سخن دیگر او می‌خواست بداند که امریکایی‌ها تا کجا می‌خواهند از خود او سلب صلاحیت کنند. پیشنهاد آقای خلیل‌زاد این بود که یک کمیته‌ی اجراییه دارای صلاحیت‌های زیاد ایجاد شود. این کمیسیون باید دارای بخش‌های گوناگون با صلاحیت‌های اجرایی باشد. در راس این کمیسیون یک نفر به عنوان "مجری امور" قرار بگیرد که دارای صلاحیت‌های شیه صدر اعظم باشد. کمیسیون اجرایی از دید امریکایی‌ها دارای بخش‌های امنیتی، اقتصادی و سیاسی می‌بود. هدف این بود که دکتور عبدالله عبدالله، دکتور اشرف غنی و یا هم دکتور خلیل‌زاد در بخش‌های گوناگون صاحب صلاحیت شوند. در بحث‌های نخستین کسی که به عنوان مجری امور در نظر گرفته شده بود، دکتور

اشرف غنی بود، اما با در نظر داشت آرای ناچیزی که او در انتخابات آورده بود، این موضوع منتفی شد و بیشتر نظرها به سوی دکتور عبدالله دور خورد. اگر چه خود آقای خلیلزاد هم برای احراز این مقام بی میل نبود.

ما روی یک متن به بحث ادامه دادیم. متنی را که مورد بحث قرار گرفت و در آن تعدیلاتی نیز وارد شد، در این جا می آورم.

بسم الله الرحمن الرحيم

به منظور ارتقای هم آهنگی و موثریت در امور اجرایی، ایجاد کمیسیون اجرایی ملی (در متن این فرمان کمیسیون) را بر اساس ماده ۶۴ قانون اساسی افغانستان منظور می دارم. لایحه‌ی وظایف و تشکیلات این کمیسیون در مطابقت با قانون اساسی و سایر قوانین نافذ افغانستان تنظیم می گردد. کمیسیون اجرایی ملی دارای صلاحیت‌های زیر است:

۱. کمیسیون به نمایندگی از رئیس جمهور از امور اجرایی که وی به آن تفویض می دارد، سرپرستی می نماید.
۲. کمیسیون برنامه‌های اجرایی حکومت را در مطابقت با قوانین نافذ افغانستان طرح و در جهت هم آهنگی امور مربوطه، به رئیس جمهور مشورت داده و پیشنهاد ارائه می دارد.
۳. کمیسیون جهت اجرای موثر امور اجرایی و تامین انتخاب افراد شایسته برای مسولیت‌های حکومتی و همچنین عزل و تبدیلی آنها، در مطابقت با ماده ۶۴ قانون اساسی افغانستان، به رئیس جمهور پیشنهادهای لازم را ارائه می دارد.
۴. کمیسیون برای ارتقای موثریت، شفافیت در امور اجرایی، فعالیت‌های وزیران و رؤسای اداره‌های مستقل را در

بخش‌های دفاعی و امنیت، سیاست خارجی و امور منطوقوی، امور اقتصادی و مالی، و امور حکومت‌داری و مبارزه با فساد و مواد مخدر هم آهنگ می‌سازد.

۵. کمیسیون دارای یک رئیس، بودجه و تشکیلات متناسب با اجرای مسولیت‌هایش است.

۶. رئیس کمیسیون اجرایی ملی در جلسات کابینه اشتراک نموده و از امتیازات یک عضو کابینه برخوردار است.

۷. با ایجاد این کمیسیون، صلاحیت‌های شورای امنیت ملی، کمیسیون مشورتی انتخاب کارمندان ارشد و دارالانشاء شورای وزیران نیز به این شورا انتقال می‌یابد.

این هم یکی از غمنامه‌های تاریخ کشور ما است که پس از این که یکی دو بار کاغذها میان من و دکتور خلیل‌زاد رد و بدل شد، پی بردم که تعدیلات در کاغذ جانب امریکا را یکی از دوستان خودم به زبان فارسی در کابل وارد می‌کند و تغییرات جانب افغانستان را من مطرح می‌کردم. وقتی من متوجه این امر شدم به آقای خلیل‌زاد گفتم که شما امریکایی‌ها موجب مقابله دو رفیق شده‌اید. این رفیق من امروز در حکومت وحدت ملی نیز دارای مقام و منزلتی است؛ اگر چه ما باهم تفاوت نظرهای عمیق داریم، اما حرمت رفاقت را پاس می‌داریم.

شام روز دهم هیئت دو طرف در یک جلسه‌ی آمادگی شرکت کردند که در آن از جانب افغانستان رئیس جمهوری، دکتور زلمی رسول وزیر خارجه، جنرال عبدالرحیم وردک وزیر دفاع، حنیف اتمر وزیر داخله، وحید الله شهرانی وزیر معادن، فاروق وردک وزیر معارف، حضرت عمر زاخیلوال وزیر مالیه، محمد آصف رحیمی وزیر زراعت، امرالله صالح رئیس امنیت ملی، معصوم استانکزی مشاور رئیس جمهور و مسئول آشتی ملی، دکتور اشرف غنی، سید طیب جواد سفیر

افغانستان در واشنگتن و مشاور امنیت ملی دکتور رنگین دادفر سپنتا و از جانب ایالات متحده، خانم هیلاری کلینتون وزیر خارجه، رابرت گیتس وزیر دفاع، جنرال لود معاون مشاور امنیت ملی و مسؤول امور افغانستان در دفتر مشاور امنیت ملی، ریچارد هالبروک نماینده‌ی خاص امریکا برای افغانستان و پاکستان، جنرال مک کریستال و سفیر آیکن بری حضور داشتند.

خانم کلینتون در این جلسه از جمله گفت: "ما در برابر کشور شما تعهد درازمدت داریم. امریکا خواهان یک افغانستان آباد، پیشرفته و مرفعی است. ما خواهان تحکیم حقوق و آزادی‌های دموکراتیک در کشور شما هستیم. نباید اجازه داد تا افغانستان دوباره به مرکز تروریسم بین‌المللی تبدیل شود. باید از حقوق زنان حمایت کرد و تعداد زنانی را که در جرگه‌ی مشورتی صلح اشتراک می‌کنند، افزایش داد. ما هرگز اجازه نمی‌دهیم تا پاکستان بر افغانستان مسلط شود. ما پیوسته تلاش کردیم تا پاکستان را قانع کنیم که از هندوستان و افغانستان هیچ خطری متوجه آنان نیست و پاکستان باید بیشتر متوجه مشکلات داخلی خودش بشود." کرزی در پاسخ خانم کلینتون در رابطه با مسایل پاکستان گفت: "پاکستانی‌ها از داشتن یک ویژن برای آینده‌ی شان محروم هستند. نداشتن یک آرمان که به ملت آن‌ها یک دورنمای مثبت بدهد، موجب می‌شود تا آنان نسبت به آینده‌ی کشورشان طرحی و امیدی نداشته باشند و بنای کارشان را بر دشمنی با دیگران بگذارند. ما در این چند سال گذشته، همیشه کوشش کردیم تا توجه جامعه‌ی جهانی را به مشکل پاکستان معطوف بداریم، اما متأسفانه توجه نشد. تروریسم در افغانستان گسترش یافت و امروز کار به جایی رسیده است که ما بر علاوه‌ی تروریسم با نوعی از شورش هم روبه‌رو هستیم، اما ریشه‌های این شورش در تروریسمی است که در پاکستان است." این نخستین بار بود

که رییس جمهوری از کلمه‌ی شورش برای حرکت طالبان استفاده می‌کرد. قبلا در این مورد میان ما بحث نشده بود. من هرگز جانبدار ارتقای طالبان به یک جنبش شورشی نبودم و می‌خواستم به دلیل استراتژی مبارزه با طالبان و مسایل حقوقی کماکان بر آن‌ها تروریسم خطاب شود. کلیتون درباره‌ی نقش هندوستان در مشکلات افغانستان و پاکستان پرسید و کرزی از نقش مثبت هندوستان به منظور کمک به افغانستان یاد کرد و گفت که پاکستان در مورد نقش هندوستان تعییری دارد که از واقعیت ناشی نمی‌شود. رابرت گیتس گفت که "پاکستان و افغانستان یک دشمن مشترک دارند و آن هم تروریسم است. امریکا دوست هر دو کشور است. منافع ما در پیروزی ما بر تروریسم است." این طرز بیان وزیر دفاع امریکا برای هیئت افغانستان و به ویژه شخص من بسیار تکان‌دهنده بود. واقعیت این بود که پاکستان و افغانستان یک دشمن مشترک نداشتند. پاکستان تروریست‌ها را به جان افغانستان انداخته بود و هر روز در کشور با حملات انتحاری و بمب‌های کنار جاده‌ای جان بی‌گناهان را می‌گرفت و می‌خواست تا بر افغانستان سلطه‌اش را تحمیل کند و در این میان طالبان پاکستانی نیز در خلایی که در نتیجه‌ی سیاست‌های پاکستان ایجاد شده بود، سر بلند کردند و به آن کشور آسیب می‌رساندند. کرزی در جواب گفت که: "پاکستان در پی آن است تا شما افغانستان را هر چه زودتر ترک بگویید." گیتس در پاسخ گفت: "اما مطلقا سرخورده خواهند شد." کلیتون گفت که: "ما می‌خواهیم تا مردم امریکا، کنگره‌ی کشور ما و رسانه‌های امریکایی بدانند که ما با شما هستیم و در درازمدت هم با شما خواهیم بود. ما فردا می‌خواهیم با وزرای که همراه شما آمده‌اند در مورد کارهایی که ما انجام داده‌ایم و یا می‌خواهیم در آینده انجام دهیم، صحبت کنیم. در پایان سفر شما مردم باید بشنوند که ما چه کارهای مثبتی را در افغانستان

انجام خواهیم داد". کرزی در پاسخ وی گفت: "اگر ما بتوانیم زندگی مردم را در چند سال آینده به طرز محسوسی بهتر کنیم، حاضر هستیم قربانی‌ها را قبول کنیم و بگوییم که افغانستان با ایالات متحده همراه است... این به نفع امریکا است اگر حس وطن‌دوستی افغان‌ها قوی باشد و افغانستان خود بتواند از حاکمیت و تمامیت ارضی خود دفاع کند و در همه‌ی حوزه‌ها به تحقق حاکمیت خود بپردازد... من می‌خواهم علاوه کنم که اگر شما کدام برنامه‌ی منطقه‌ای دارید، ما با شما همراه هستیم. در این مورد ما به شما چک سفید می‌دهیم. هر اقدامی که شما علیه پاکستان انجام دهید، ما با شما هستیم". کرزی با بیان قسمت آخری در واقعیت دو مطلب را می‌خواست تداعی کند؛ دو مطلبی که هم آرزو و هم توهم او را و هم تحلیل‌هایش را از حضور جامعه‌ی جهانی در افغانستان تا امروز به گونه‌ی قطعی شکل می‌دهند. کرزی بر این باور بود که حضور امریکا به منظور مبارزه با تروریسم یک بهانه است، اصل گپ استراتژی امریکا برای تداوم سلطه‌ی آن بر جهان است. امریکا با حضورش در افغانستان می‌خواهد مانع تحقق رویای چین به منظور رسیدن به بحر هند از طریق گوادر پاکستان شود. چون رئیس‌جمهور افغانستان عمیقاً به تر اول خود باور داشت، پس نتیجه‌ی منطقی چنین برداشتی باید چنین باشد که افغانستان هم باید یکی از سودبرندگان این استراتژی باشد نه این که تنها قربانی بدهد. به سخن دیگر افغانستان باید به مرزهای تاریخی‌اش تا رود اتک برسد. برخی از همکاران رئیس‌جمهور هم این برداشت را از استراتژی ایالات متحده در منطقه به هر دلیلی که بود، پیهم تقویت می‌کردند. جناح خموشان که اکثریت لم‌داده به قدرت را تشکیل می‌دادند، دم بر نمی‌آوردند و فقط یکی دو نفر در تلاش بودند تا این تحلیل نارسا را اصلاح کنند.

درست به یاد دارم که در جریان سفر ما به کنفرانس امنیتی مونشن در ششم فبروری ۲۰۱۰ که قرار بود هیئت امریکایی به شمول مشاور امنیت ملی و ریچارد هالبروک یک روز بعد از ورود ما به این شهر به ملاقات کرزی بیایند، در پیش درآمد این ملاقات در باره‌ی روابط ما با ایالات متحده، بحثی بسیار بی‌مایه آغاز شد. دکتور اشرف غنی که بعد از شکست در انتخابات ۲۰۰۹ تازه به حامد کرزی پیوسته بود و کرزی هم پیوسته در پی آن بود تا وی را به گونه‌ی آرام به حیث جانشین خود بالا ببرد، یکی از آن کسانی بود که همواره از هر چه رییس جمهور می‌گفت، بی‌چون و چرا حمایت می‌کرد. کرزی گفت: "من اطلاع دقیق دارم که امریکایی‌ها در میدان هوایی قندهار شبکه‌های وسیع زیرزمینی ایجاد کرده‌اند. روزانه هزارها موتر لاری مواد ساختمانی را به این زیرزمینی‌ها انتقال می‌دهند." وی از اشرف غنی پرسید: "دکتور اشرف غنی هدف امریکایی‌ها از این کار چیست؟" دکتور غنی دقیقاً چنین گفت: "امریکایی‌ها می‌خواهند سلاح‌های تاکتیکی اتمی خود را در این تاسیسات زیرزمینی مستقر کنند." کرزی گفت: "این کار در برابر پاکستان که نیست." دکتور اشرف غنی گفت: "نه این کار برای جلوگیری از پیش‌روی‌های چین است که در صورت ایجاب، امریکایی‌ها می‌توانند از همسایگی چین به آن کشور حمله کنند." من که تا آن زمان خاموش بودم، از این همه بی‌ربط‌گویی صبرم را از دست دادم، مداخله کردم و گفتم: اگر واقعا چنین تاسیسات پنهان زیرزمینی وجود دارد، ما باید از امریکایی‌ها بخواهیم بی‌درنگ ما را در جریان بگذارند و توضیح بدهند که این تاسیسات برای چیست. افزون بر آن من می‌خواهم با تکیه بر تمام پژوهش‌های جدی اکادمیک بگویم که امکان تقابل مستقیم میان قدرت‌های بزرگ اتمی دنیا بسیار ناممکن است. اگر قرار باشد تقابلی

هم صورت بگیرد، به گونه‌ی نیابتی خواهد بود. سلاح‌های اتمومی قدرت‌های بزرگ، نقش بازدارنده دارند، همان‌گونه که در دوران جنگ سرد داشتند. امکان این که قدرت‌های بزرگ جهان با یکدیگر در یک جنگ اتمومی مستقیماً درگیر شوند، تقریباً صفر است. به یک دلیل ساده که از چنین جنگی هیچ کس پیروز برون نمی‌شود و حتا انسانیت در معرض تهدید نابودی قرار می‌گیرد. اشرف غنی بسیار بر افروخته شد و از کوره در رفت و در حضور حامد کرزی، زلمی رسول و حمید صدیق گفت: "دکتور صاحب این کتاب‌هایی را که شما خوانده‌اید، من چندین سال پیش خوانده‌ام و مجبور نیستم از شما بیاموزم." پاسخ من دقیقاً چنین بود: دکتور صاحب من یقین دارم که شما چندین برابر من کتاب خوانده‌اید و تبحر شما بر دانش‌ها بی‌پایان است، اما من هم یک نظر داشتم که گفتم. وی که مانند همیشه دیر متوجه خطاهای خود می‌شود، بعد از چند دقیقه آمد، کنار من نشست و کوشش کرد همه‌چیز را ترمیم کند، اما من بیشتر از این که از او ناراحت باشم، از رییس جمهور کرزی ناراحت بودم و بعداً در تنهایی به کرزی گفتم که رفتار شما بیشتر از این که به یک رییس جمهور بماند به یک خان کرز شباهت دارد. با آوردن افراد فاقد توانایی برای ارتباطات جمعی نمی‌توان دولت ساخت و اگر چنین آدم‌هایی زمام امور دولت را در دست بگیرند، کشور را ویران خواهند کرد. با ابراز این کلمات از هوتل برون شدم و رفتم قدم زدن.

حالا بر می‌گردم به گفتگوهای واشنگتن. امرالله صالح و حنیف اتمر به گونه‌ی مفصل درباره‌ی مداخله‌های پاکستان در افغانستان و حمایت آن کشور از تروریسم صحبت کردند. ریچارد هالبروک مداخله کرده گفت: "من در مورد نظرات همراهان شما درباره‌ی پاکستان موافق هستم." این گفتگوها فردای آن روز، یازدهم می ۲۰۱۰، در مقر

وزارت خارجه با ترکیبی متفاوت ادامه یافتند. از جانب افغانستان، رئیس جمهور کرزى، زلمی رسول وزیر خارجه و سپینتا مشاور امنیت ملی و از جانب ایالات متحده، خانم کلینتون وزیر خارجه، ریچارد هالبروک، جنرال لود، سفیر آیکن بری و یک نفر نوت‌نویس حضور داشتند. ملاقات پس از تعارفات لازم در یکی از اتاق‌های وزارت خارجه آغاز شد. این اتاق دارای موبلمان بسیار زیبا بود؛ چیزی که عادتاً در دفترهای مقامات دولتی امریکا کم پیدا است. چوکی‌ها، میزها و اشیای زینتی کهنه و انتیک را در اتاق با زیبایی و هارمونی چیده بودند. کارمندان وزارت خارجه در یکی از سفرهای قبلی، این اتاق را به من نشان داده بودند. قرار گرفته‌ی آن‌ها تمام اشیای موجود در اتاق هدیه‌هایی بود از خانواده‌های قدیمی امریکایی به وزارت خارجه‌ی آن کشور. در کنار اشیای انتیک و قدیمی زمان تولید، پیشینه و سایر مشخصات کالای مورد نظر و همچنین نام خانواده‌ی هدیه‌دهنده نوشته شده بود. این اتاق یکی از زیباترین اتاق‌هایی بود که من در ایالات متحده دیده‌ام. ملاقات میان هیئت افغانستان و ایالات متحده در همین اتاق برگزار شد.

خانم کلینتون گفت که وی می‌خواهد روی چند موضوع تمرکز کند: "مصلحه با طالبان، موضوع سفر عاجل جنرال پاشا به کابل، موضوع همکاری استراتژیک میان افغانستان و ایالات متحده، قرارداد ترانزیت میان افغانستان و پاکستان، موضوع معادن افغانستان و موضوع رابطه‌ی افغانستان با سایر همسایه‌هایش. افزون بر این‌ها، موضوع انتقال زندان‌ها به افغانستان و این که ایالات متحده آماده است برخی از زندانیان را زودتر به افغانستان انتقال دهد." وی افزود که "ایالات متحده متعهد به همکاری درازمدت استراتژیک با افغانستان است" و گفت: "می‌خواهم تاکید کنم که همکاری و تعهد ما با افغانستان محدود به

امروز نیست. این همکاری درازمدت ایجاب می‌کند تا اعلامیه‌ی همکاری‌های استراتژیک میان دو کشور مورد بازنگری قرار گرفته و با ایجابات اوضاع امروزی وفق داده شود."

منظور خانم کلیتون از سفر عاجل جنرال پاشا به کابل، سفر غیرمترقبه‌ی وی، یک روز قبل از پرواز هیئت افغانستان جانب و اشنگتن بود. استخبارات پاکستان که در خدعه و نیرنگ در جهان کم‌نظیر است، درست یک روز قبل از پرواز ما جانب و اشنگتن رییس این سازمان را به کابل فرستاده بود. پاکستانی‌ها که به روابط خود با امریکا بسیار اهمیت می‌دهند و در این رابطه بسیار حساس استند، از این که مبدا افغان‌ها موضوع مداخلات پاکستان را در صدر اجندای خود در گفتگوها با ایالات متحده قرار دهند، بسیار نگران بودند. جنرال پاشا به گونه‌ی عاجل و غیرمترقبه به کابل آمد و با خود پیام‌ها و وعده‌هایی مبنی بر دوستی افغانستان و پاکستان و این که پاکستان به پشتیبانی از پروسه‌ی صلح افغانستان متعهد است و ثبات و پیشرفت افغانستان را، پیشرفت و ثبات پاکستان می‌داند با خود آورده بود. رییس جمهوری کرزی در پاسخ خانم کلیتون گفت: "شما مسایل اساسی را مطرح کردید. موضوع مصالحه با طالبان بسیار مهم است؛ ما افغان‌ها به همکاری استراتژیک با ایالات متحده نیاز داریم و این همکاری را به سود کشور خود می‌دانیم. ما خواهان داشتن رابطه‌ی ملت با ملت برای مدت‌های طولانی استیم. اگر شما بالاتر از موضوع مبارزه با تروریسم هم اهدافی در منطقه داشته باشید، مطمئن باشید که افغانستان با شما همراه است و حاضر است برای تحقق این اهداف، بهای لازم را بپردازد. اگر شما تنها برای مبارزه با تروریسم آمده‌اید و هدف‌تان محدود به مبارزه با تروریسم است، در این صورت ما ناگزیریم که روابط خود را با همسایگان خود مطابق با آن تنظیم

کنیم". آن‌چه در سخنان رییس جمهور برای من مایه‌ی حیرت بود، تکرار همیشگی این موضوع بود که "اگر شما اهداف دیگری نیز در منطقه دارید، ما با شما همراه هستیم". اگر چه این دیدگاه با یک جمله‌ی شرطیه ابراز می‌شد، اما در واقعیت از برداشت تغییرناپذیر وی از علت‌های حضور امریکا در منطقه بود. این برداشت که گویا امریکایی‌ها عمدتاً به دلیل منافع کلان استراتژیک‌شان به افغانستان آمده‌اند و مبارزه با تروریسم یک بهانه است، هر روز بیشتر از پیش رنگ می‌گرفت. این گمان تا جایی تقویت شد که علت مجموعه‌ی فعالیت‌ها و حضور غربی‌ها به کمک چنین برداشتی و به کمک تیوری‌های توطئه تفسیر و تعبیر می‌شد.

خانم کلینتون در پاسخ رییس جمهور افغانستان گفت: "ما در افغانستان یک سرمایه‌گذاری بزرگ کرده‌ایم؛ آرزوی من این است که در رابطه با سطح و کیفیت روابط متقابل، تا پایان سفر شما در این هفته به روشنی بیشتر دست یابیم. ما می‌خواهیم تا افغانستان مجدداً به پایگاه تروریسم مبدل نشود و می‌خواهیم با تروریسم مبارزه کنیم. ما می‌خواهیم به افغانستان کمک کنیم تا نهادهای نیرومند داشته باشد. من می‌دانم که شما از برخورد رسانه‌های ایالات متحده نسبت به شخص شما و حکومت‌تان ناراحت هستید، اما ما بر رسانه‌های خود کنترل نداریم و نمی‌توانیم از این امر جلوگیری کنیم. مطبوعات امریکا آزاد است و این یکی از ستون‌های دموکراسی و نظام ما است". کرزئی در پاسخ گفت: "ما می‌خواهیم روابط بسیار نزدیک با شما داشته باشیم. مانند روابطی که شما با اسرائیل دارید. اگر شما خواهان چنین روابطی نیستید، ما باید بحث کنیم که کیفیت روابط ما چگونه است. افغانستان دارای یک فرهنگ برابری طلبانه است. ما می‌خواهیم روابط دوستانه داشته باشیم؛ رابطه‌ی یک افغانستان دموکراتیک با شما".

بعد از انتخابات سال ۲۰۰۹ ریاست جمهوری افغانستان، این نخستین باری بود که کرزئی کوشش می کرد تا روابط دو کشور به یک رابطه‌ای با تنش کمتر تبدیل شود. در پاسخ این دیدگاه‌ها خانم کلیتون گفت: "ما باید اول منازعه‌ی موجود در افغانستان را حل و روند سیاسی را تقویت کنیم. ما از جرگه‌ی مشورتی در مورد گفتگو با طالبان حمایت می کنیم. ما می خواهیم که روند آشتی مجدد، توسط خود افغان‌ها رهبری شود. خطوط قرمزی که شما ترسیم می کنید، در واقعیت همان چیزی است که ما می خواهیم؛ مانند پذیرش قانون اساسی افغانستان، رعایت حقوق بشر و حقوق زنان و غیره دستاوردهای دموکراتیک افغانستان. ما می توانیم، مشارکت آن عده از کسانی را که این ارزش‌های شما را پذیرند، در صورتی که شما تقاضا کنید، پذیریم و نام آنان را از لیست سیاه ملل متحد حذف کنیم. نظر ما این است که شما باید از موضع قدرت با طالبان صحبت کنید. مانند آزادی مارجه و یا اجرای عملیات نظامی در جاهای دیگر. شما باید کاملاً در یک موقعیت برتر قرار بگیرید." کرزئی در پاسخ گفت: "در مورد آشتی مجدد، من نگرانی‌هایی را در ایالات متحده می بینم. این نگرانی در چه مورد است؟"

کلیتون دیدگاه‌های کشورش را توضیح داد: "معنای آشتی باید روشن شود؛ گروه‌های قومی در افغانستان نگران اند. برخی از امریکایی‌ها نگران اند. آنان می گویند که ما از یک طرف جنگ می کنیم و کشته می دهیم و از جانب دیگر با آنانی که ما را می کشند، صلح می کنیم. ما نگران هستیم که اگر افراد برجسته‌ی طالبان و یا قوماندانان طالبان با شما صلح بکنند و بعداً با القاعده همکاری کنند، اوضاع چگونه خواهد شد و ما باید چگونه برخورد کنیم." روشن بود که امریکایی‌ها از تصامیم احتمالی جرگه‌ی صلح نگرانی داشتند. به همین دلیل هم آن‌ها

بر خطوط قرمزی مانند پذیرش قانون اساسی و رعایت حقوق بشر و احترام به حقوق زنان تاکید می کردند. این هم از طنزهای تاریخ است که در ادامه ی جنگ با ترور هم افغانستان و هم ایالات متحده، هر دو از طرح این خطوط قرمز گذشتند. در دوران حکومت وحدت ملی طالبان به "پوزسیون سیاسی" ارتقا یافتند و ایالات متحده نیز آن ها را به "جنیش شورشیان" افغانستان ارتقا داده بود. بر این مینا دیگر هیچ خط قرمزی نماند. کرزی که متوجه نگرانی امریکایی ها شده بود در پاسخ وی گفت که "جرگه برای من یک نقش مشورتی دارد. من می خواهم از مردم بشنوم که با چه کسی و چگونه صلح کنیم. اگر مردم خواهان جنگ باشند، باید بجنگیم. در آن صورت من به مردم می گویم که خوب حالا که این طور است پس فرزندان تان را بفرستید به خدمت سربازی. پس باید بسیج شوید تا ما با تروریسم مبارزه کنیم. در همه حال ما باید یک وفاق ملی را در کشور خود در رابطه با مسایل جنگ و صلح به وجود آوریم و جرگه چنین وفاقی را به وجود می آورد. ما می خواهیم از این طریق بسیج ملی داشته باشیم".

من بعدها پی بردم که نگرانی امریکایی ها از اصل صلح با طالبان نبود، بل که بیشتر از آن نگران بودند که رهبری این روند را از دست بدهند. ترس آن ها بیشتر از این بود که نکنند کرزی به انتقام تنش های انتخاباتی و اختلاف های عمیق، کاری کند که جرگه مخالفتش را با حضور آنان در افغانستان اعلام کند. واقعیت این بود که رییس جمهور افغانستان برنامه ای برای خروج امریکا با توسل به جرگه نداشت، بل که او که گمان می کرد می تواند با پاکستان به توافق برسد و زمینه های یک توافق با پاکستان ناممکن نیست، می خواست تا دیدگاه هایش را مورد تایید جرگه قرار دهد. واقعیت این است که من به هیچ وجه با این دیدگاه موافق نبودم. باور من این بود که دلیلی وجود ندارد که

پاکستانی‌ها آماده شده باشند تا با ما برای رسیدن به صلح توافق کنند؛ پیش شرط‌های صلح آماده نبودند؛ نیروهای دفاعی و امنیتی ما ضعیف بودند؛ طالبان در بخش‌هایی از کشور ما مسلط بودند؛ روابط ما با امریکا پر از تنش و بدگمانی بود؛ ایالات متحده حاضر نبود فشار بیشتری بر پاکستان وارد کند؛ برعکس، این کشور اعلام کرده بود که سی هزار تفنگدار دریایی خود را که به افغانستان فرستاده بود، در سال ۲۰۱۲ برون می‌کند. پاکستان این مسایل را می‌دانست و با اطمینان بر این باور بود که پس از سال ۲۰۱۴ دست بالا دارد.

از جانب دیگر تجربه‌ی بسیاری از کشورها نشان داده است که گفتگوهای صلح در بیشتر جاها، نخست بدون سروصدای اضافی میان متخصصان طرف‌ها صورت می‌گیرد، نه میان ساختارهای هفتاد و هشتاد نفری فاقد دانش و تجربه در عرصه‌های گفتگو و مذاکره. من در لویه جرگه‌ی صلح که بعدها برگزار شد با بی‌میلی فراوان شرکت کردم؛ اما در هیچ یک از جلسات به سخنرانی پرداختم. رییس جمهور کرزی و دیگر مسئولان جرگه از نتایج آن بسیار خوشحال بودند. پرویز مشرف رییس جمهور پاکستان و شوکت عزیز صدراعظم آن کشور، یکی در آغاز و دیگری در پایان جرگه به سخنرانی پرداختند و تعهدشان را به صلح و گفتگو ابراز کردند. تناقض در این جا بود که در هیئت پاکستان از جانب پنجاب که نمایندگی اصلی پاکستان را می‌کند، به این بهانه که پنجاب سنت جرگه‌ها را ندارد، کسی شرکت نکرده بود. عملاً جرگه‌ی صلح میان دو کشور تقلیل یافت به جرگه‌ی مردم افغانستان با نمایندگان پشتون آن طرف خط دوبرند. با این‌همه خانم کلینتون در آستانه‌ی برگزاری لویه جرگه نگران بود. وی از کرزی مجدداً پرسید که "به باور شما نتایج جرگه و توصیه‌های جرگه چه خواهد بود؟" بدون شک او می‌خواست مطمئن شود که در

توصیه‌ها، موضع‌گیری ضد امریکایی وجود نخواهد داشت. برخی از افغان‌ها به امریکایی‌ها گفته بودند که کرزی می‌خواهد تا از جرگه یک فیصله‌ی ضد امریکایی برون شود؛ این امر نگرانی‌های امریکا را بیشتر کرده بود. کرزی در پاسخ کلیتون گفت: "من فکر می‌کنم که مردم خواهند گفت که با کسانی که عضو القاعده و یا شبکه‌های دیگر تروریستی نیستند و حاضر اند قانون اساسی افغانستان را بپذیرند و سلاح بر زمین بگذارند، می‌توانید گفتگو و صلح کنید". اما با این‌هم نگرانی‌های امریکایی‌ها برطرف نشدند به همین دلیل هم خانم کلیتون پرسید که "زمانی که شما تایید جرگه را برای گفتگوهای صلح داشته باشید، چه خواهید کرد؟" رییس‌جمهور افغانستان که متوجه نگرانی‌های امریکا بود، گفت: "من به مردم افغانستان می‌گویم که در روند صلح ما پشتیبانی ایالات متحده را نیز با خود داریم". با این‌هم امریکا از این که جرگه کدام تصمیم ضد امریکایی بگیرد و یا این که افغانستان به تنهایی و یا در مخالفت با امریکا با طالبان و پاکستان کنار نیاید، کوشش می‌کرد تا تدابیری اتخاذ شود که در نتیجه‌ی آن، آن‌چه را که امریکایی‌ها برای سیاست‌های شان تهدید تلقی می‌کردند، دفع شود؛ از جمله این که باید سازمان ملل متحد نیز وارد این روند شود و مسایلی از این دست.

کرزی گفت که مشکل ما تنها با پاکستان نیست؛ ما با ایرانی‌ها نیز مشکلاتی داریم. از جمله مساله‌ی تقسیم آب میان ما یکی از مشکلات اساسی است. در جریان سفر اخیر ما به ایران، وزیر خارجه‌ی آن کشور در پی آن شد تا من یک سند را که در آن تشکیل یک کمیسیون مشترک برای مذاکره برای تقسیم آب هریرود پیش‌بینی شده بود، با رییس‌جمهور ایران امضا کنم. سپتا وقتی که سند را مطالعه کرد، آن را رد کرد. امریکایی‌ها در آن روزها هنوز نمی‌دانستند که چگونه

می‌توانند پاکستان را شامل گفتگوهای صلح بسازند. به همین دلیل هم کلیتون از کرزی در مورد این که چگونه می‌شود، پاکستان را وارد پروسه‌ی صلح افغانستان کرد، پرسید. کرزی در پاسخ او گفت: "پاکستان تنها با تکیه و استفاده از اسلام رادیکال می‌تواند به موجودیت خود ادامه دهد. پاکستان از این ابزار در مبارزه با هندوستان، افغانستان و همچنین علیه امریکا استفاده می‌کند". رییس جمهور افغانستان در همین گفتگو مجدداً به موضوع مورد علاقه‌اش یعنی استراتژی امریکا در منطقه، پرداخت و گفت که "افغانستان ابزاری دارد که می‌تواند در این راستا کمک کند". منظور کرزی از بیان این جمله بدون شک بیان تفسیر او از استراتژی امریکا و ابراز این آرزومندی بود که ما هم می‌خواهیم به مرزهای تاریخی خود برگردیم، بود. حامد کرزی به این نتیجه رسیده بود که نظامیان پاکستانی به دلیل وابستگی‌ای که به ایالات متحده دارند، با حمایت از تروریسم در خدمت امریکا استند و علیه وطن خود شان هم عمل می‌کنند. کرزی بدون شک آدمی زرننگ و آشنا با دانش‌های معاصر سیاسی بود. با او می‌شد راجع به تیوری‌های سیاسی بحث کرد، مسایل جهانی را تحلیل کرد. به ویژه زمانی که به زبان انگلیسی صحبت می‌کرد در این زمینه‌ها توانایی داشت. متونی را که به او می‌دادی حتا کتاب‌های سنگین را با سرعت می‌خواند و ابعاد آن را درک می‌کرد؛ اما باور وی به تیوری‌های توطئه تا جایی پیش می‌رفت که به مشکل می‌شد، با وی با تکیه بر داده‌های علمی معاصر بحث کرد. از این لحاظ بسیار رنج‌ها کشیدم، اما نمی‌توانستم او را قانع کنم و در این باره نمی‌شد تناقضات ساختاری سیاست‌ها و استراتژی‌های ابرقدرت‌ها را که در سراسر تاریخ همیشه وجود داشته‌اند و کلا دیالکتیک ساختاری و تبارزاتی سیاست‌ها و ایدئولوژی‌های آنان را می‌سازند، تشریح کرد.

ما جهان سومی ها عادت کرده ایم تا قضایای سیاسی را یک دست و یک رنگ ببینیم، از درک سایه روشن های سیاست های جهانی که به ویژه در دوران بحران های اقتصادی و اجتماعی بیشتر نمودار می شوند، ناتوانیم و به آسانی به تیوری توطئه پناه می بریم. تجربه های بد ما با سیاست های استعماری و جاسوس پروری های آنان چنین برداشتهایی را بیشتر قابل قبول می سازند. تجربه ی همکاری من با ایالات متحده دوران اوپاما نشان داد که تنها ثابت سیاست این کشور در رابطه با افغانستان و پاکستان نداشتن یک پالیسی روشن است. در آن روزها تلاش کرزئی برای رسیدن به توافق با پاکستان، از جانب ایالات متحده جدی گرفته شده بود. امریکایی ها نگران بودند که افغانستان بدون در نظر گرفتن امریکا با پاکستان به توافق برسد. من هرگز به چنین توافقی باور نداشتم. چرا که پاکستان در میان کشورهایی که ما با آنان طرف بودیم، تنها کشوری بود که در رابطه با افغانستان اهداف بسیار روشن داشت و برای رسیدن به این اهداف نیز بهای سنگینی می پرداخت. به همین دلیل هم بود که من در یک مقاله ای در همان روزها دولت پاکستان را دولت انتحاری گفته بودم. امریکایی ها نگرانی شان را از نزدیکی میان افغانستان و پاکستان در همین ملاقات توسط جنرال بازنشسته لود، مسؤول شورای امنیت ملی ایالات متحده برای افغانستان چنین بیان کردند: "جنرال کیانی و جنرال پاشا، در جریان سفر اخیر پاشا به کابل طرح دوستی بدون قید و شرط را به شما پیشنهاد کرده بودند. منظورشان از این پیشنهاد چه بود؟ آن ها از شما چه تقاضا کردند؟" کرزئی در پاسخ، مطلبی را که کیانی و پاشا دو ماه پیش از این ملاقات با ما مطرح کرده بودند، با آنان در میان گذاشت و گفت: "آن ها دو ماه قبل برای رسیدن به یک چارچوب همکاری استراتژیک، دو شرط داشتند: یکی این که روابط افغانستان و هندوستان

باید مورد تجدید نظر قرار بگیرد و نقش هندوستان در افغانستان کاهش یابد و دیگری این که پشتون‌های پاکستان به جانب اسلام‌آباد بنگرند و پشتون‌های افغانستان جانب کابل. منظور آنان از بیان این مطلب این بود که افغانستان باید خط دیورند را به مثابه‌ی مرز رسمی میان دو کشور بپذیرد. من در پاسخ گفتم که اگر منظور شما از رابطه‌ی ما با هندوستان این است که باید رابطه‌ی ما با هندوستان طوری باشد که خطر و تهدید متوجه امنیت پاکستان نشود، این یک تقاضای منطقی است و افغانستان خود را به آن متعهد می‌داند. افغانستان به هیچ کشوری اجازه‌ی مداخله از خاک افغانستان علیه پاکستان را نمی‌دهد؛ اما اگر منظور شما این باشد که ما باید از کمک‌های هند برای بازسازی افغانستان استفاده نکنیم و یا این که سالانه دو هزار بورس تحصیلی هند را رد کنیم، این کار به سود افغانستان نیست و ما چنین پیشنهادی را نخواهیم پذیرفت. در مورد دیورند من در سخنرانی خود در سال ۲۰۰۸ در اکادمی نظامی پاکستان گفتم که ما خواهان یک راه حل مانند اتحادیه اروپا هستیم. همان‌گونه که فرانسه و آلمان توانستند از طریق همکاری و انتگراسیون منطقه‌ای بر مشکلات شان فایز آیند، دو کشور ما نیز می‌توانند چنین کنند. افغانستان هرگز به خاطر دیورند علیه پاکستان دست به اقدام نظامی نزده است و در آینده نیز چنین خواهد بود. من می‌خواهم با رهبران پشتون در دو طرف سرحد در این باره مشورت کنم. فردای آن روز با کلیه‌ی رهبران پشتون در پاکستان چه ملی‌گرا و چه اسلام‌گرا صحبت کردم. آنان گفتند که پاکستان باید دست از مداخله در امور افغانستان بردارد... اسفندیارخان ولی در حضور کیانی، زرداری و سایر رهبران پاکستان گفت که همه افغان‌ها پشتون نیستند، اما همه‌ی پشتون‌ها افغان استند!"

یکی از مسایل دُبگری که در همین گفتگوها مطرح شد، موضوع قرارداد ترانزیتی میان افغانستان و پاکستان بود. خانم کلیتون شخصا در سال ۲۰۱۰ برای امضای این قرارداد بسیار تلاش کرده بود و امیدوار بود که اجرایی شدن این قرارداد به ایجاد اعتماد میان دو کشور کمک کند؛ اما این قرارداد به دلیل ایجاد مشکلات از جانب پاکستان هرگز اجرایی نشد. خانم کلیتون که در پی کاهش انتقاد کنگره‌ی امریکا از سیاست‌های اداره‌ی اوپاما در قبال پاکستان بود، می‌خواست تا به کنگره یک پیام مثبت بدهد، از این‌رو از رییس جمهوری کرزی تقاضا کرد تا در گفتگوهای خود با کنگره از امضای قرارداد ترانزیت میان دو کشور به گونه‌ی مثبت یاد کند. کرزی اما، در هیچ گفتگوی خود در کنگره از امضای این قرارداد یاد نکرد، چرا که او می‌دانست که پاکستانی‌ها این قرارداد را عملی نمی‌کنند.

روز سیزدهم می ۲۰۱۰ هیئت افغانستان با ریاست حامد کرزی با هیئت امریکایی زیر ریاست باراک اوپاما دیدار کرد. این ملاقات در کاخ سفید به وقوع پیوست. از جانب افغانستان، رییس جمهوری، دکتور زلمی رسول، رحیم وردک، حنیف اتمر، آصف رحیمی، حضرت عمر زاخیلوال، فاروق وردک، خانم ثریا دلیل، دکتور اشرف غنی، طیب جواد سفیر افغانستان و دادفر سپتا و از جانب امریکا نیز معاون رییس جمهور جو بایدن، وزیر خارجه کلیتون، وزیر دفاع گیتس، مشاور امنیت ملی جنرال جونز و رییس دفتر رییس جمهور حضور داشتند.

در نشست قصر سفید، اوپاما از روند گفتگوها میان هیئت افغانستان با مقامات وزارت خارجه و سنای امریکا راضی به نظر می‌رسید. فضای بدبینی اندکی کاهش یافته بود. وی برای این که اعتماد حامد کرزی را جلب کند از او ستایش کرد و گفت: "من مراسم موفقانه‌ی تحلیف را

به شما تبریک می گویم و می دانم که مردم کشور شما از شما انتظارات بزرگی دارند." وی علاوه کرد که "تعهد و حمایت امریکا از کشور شما درازمدت است و ایالات متحده از ریاست جمهوری شما حمایت می کند. تعهد ما در برابر افغانستان استوار و محکم است." بعد از این که دیپلماتان امریکایی با تمام نیرو تلاش کردند تا از انتخاب مجدد حامد کرزی جلوگیری کنند و بدین گونه جو بی اعتمادی را میان رهبران دو کشور بیشتر ساختند، اواما می خواست دست به مرمت کاری بزند. وی بعد از این که مجددا بر تعهد استراتژیک ایالات متحده نسبت به افغانستان تاکید کرد، با صراحت حتا گفت: "تعهد شخص من نسبت به شخص شما و تعهد ایالات متحده نسبت به کشور شما تعهدی است درازمدت". گفتگوهای روزهای قبل میان هیئت و همچنین برخورد اواما موجب کاهش فضای پر تنش میان دو رییس جمهور شده بود. رییس جمهوری کرزی نیز با محبت و گرمی صحبتش را آغاز کرد و افزود: "هیئت دو کشور در روز گذشته بر پنج موضوع تمرکز کردند و به نتایج خوبی رسیدند. تعهد درازمدت ایالات متحده برای مردم افغانستان دارای اهمیت فوق العاده است. زمانی که من با چهارده تن از نیروهای خاص امریکا در ارزگان علیه طالبان فعالیت می کردم، یکی از بزرگان این ولایت به من گفت اگر امریکایی ها از تو حمایت می کنند، می توانی طالبان را شکست بدهی و اگر نه به ناحق مردم را به کشتن نده و نمی توانی بر طالبان پیروز شوی. من برایش گفتم که امریکایی ها کاملا از من حمایت می کنند. او گفت که باید این امر را ثابت کنی. من از همراهان امریکایی خواستم تا به مرکز شان بگویند که طیارات امریکایی یک جای معین را بمباران کنند. بعدا آنان باور کردند که شما با ما می باشید. مردم افغانستان به این همکاری اهمیت قایل اند. البته ما در نه سال گذشته دستاوردهای

بزرگ داشتیم... اما علی‌رغم تذکرهاى مجدد از جانب افغانستان، متأسفانه که به پناه‌گاه‌های تروریسم توجه کافی مبذول نشد. پاکستان توانست به دستاوردهای ما آسیب فراوان برساند. در سال ۲۰۰۴ در هلمند، صرفاً ۱۸۰ عسکر امریکایی حضور داشتند، ما همان وقت گفتیم که امریکا نباید جنوب را ترک کند. امریکایی‌ها جنوب را ترک کردند و انگلیسی‌ها آمدند. هلمند بیشتر به دست طالبان افتاد و به مرکز تریاک تبدیل شد. زمانی که شوروی آمد ما افراد تحصیل کرده داشتیم. تعداد زیادی از این افراد به خارج پناهنده شدند، زیر بناهای افغانستان ویران شدند. امروز ارتقای ظرفیت‌ها و تحکیم نهادهای افغانستان بسیار اهمیت دارند. من می‌خواهم توانایی‌های افغانستان را در سطح ملکی ارتقا دهم. در افغانستان در حد اوسط روزانه ده نفر ملکی و ده نفر از نیروهای امنیتی ما در مبارزه با تروریسم نابود می‌شوند. مردم افغانستان می‌خواهند تا رئیس‌جمهور با صلاحیت داشته باشند. در جریان سفر به مارجه که جنرال مک کریستال نیز با ما همراه بود، من از مردم مارجه پرسیدم که آیا به من اعتماد دارید؟ مردم همه گفتند بلی ما به شما اعتماد داریم، اما شما صلاحیت ندارید؛ آن‌چه را که وعده می‌دهید، نمی‌توانید انجام دهید. به من و مردم افغانستان کمک کنید تا مردم ما رئیس‌جمهور باصلاحیت داشته باشند. (در این وقت رئیس‌جمهور عکس یک خانواده‌ی فقیر افغان را که در جریان دیدار خود از مرکز فرماندهی نیروهای ویژه‌ی امریکایی در بگرام با خود آورده بود به اوپاما پیش کرد. در این عکس که یک زن با شش کودک خود نشسته بود، رئیس‌جمهور آن را به مثابه‌ی نشانی از فقر و بدبختی مردم افغانستان به اوپاما نشان داد.) همین خانواده‌ها و مردم فقیر اند که کمک شما را و کمک حکومت افغانستان را می‌خواهند. این واقعیت است که علی‌رغم فقر زیاد، ما

امروز در موقعیت بهتری قرار داریم. تلفات ملکی یکی از مشکلات جدی ما است. وقتی که من با نیروهای ویژه ی امریکایی به ارزگان آمدم، زن مریضی را دیدم که برای مداوی به ترینکوت برای مداوی می‌رفت. این زن بیشتر از یک روز فاصله ی راه را طی کرده بود. در حالی که در شفاخانه به جز از مقداری الکل و کمی پنبه چیز دیگری نبود. چند روز پیش که با جنرال مک کریستال از ارزگان دیدن کردم، بیشتر از ده تن دکتور مرد و زن در این شفاخانه کار می‌کردند.^۱ اوپاما با دقت لازم به سخنان کرزی گوش می‌داد. رییس جمهور افغانستان با احترام زیاد به تناقض‌های سیاست ایالات متحده ی امریکا که از یک سو، باعث پیشرفت‌های چشم‌گیری در افغانستان شده بود و از جانب دیگر به علت‌ها و برخاستگاه‌های تروریسم نه تنها توجه نکرده بود، بل که پاکستان حامی و پشتیبان تروریسم را، مورد حمایت نیز قرار داده بود، اشاره کرد. حامد کرزی به موضوع تلفات ملکی در نتیجه ی عملیات امریکایی‌ها و همچنین موجودیت قدرت‌های موازی که موجب تضعیف حکومت افغانستان می‌شوند، اشاره کرد. واقعیت این بود که در افغانستان آن روزها مرکز قانونی قدرت نزد افغان‌ها بود؛ اما عملاً "تیم‌های بازسازی ولایتی"^۱، فرماندهان خارجی مستقر در ولایت‌ها و ولسوالی‌ها و همچنین نهادهای کمک‌کننده به افغانستان، نزدیک به نود درصد کمک‌های نظامی و ملکی برای افغانستان را در اختیار داشتند و در باره ی نحوه ی مصرف این پول‌ها نیز آن‌ها تصمیم می‌گرفتند. نتیجه ی عملی این کار این بود که در سراسر افغانستان مردم به توانایی حکومتی که عملاً دستانش خالی بود، باور نداشتند. نزدیکی به خارجی‌ها موجب دسترسی به پول، ثروت و قدرت می‌شد.

^۱ Provincial Reconstruction Team (PRT)

بدین گونه شبکه‌های نیرومند مربوط به خانواده‌های بزرگ و یا هم‌آنانی که آشنا به زبان انگلیسی بودند و بخوبی می‌توانستند طرح پروژه‌ها را بریزند به عنوان اقشار اجتماعی دارای منافع مشترک و در عین زمان رقیب تبارز می‌کردند. مشکل شرکت‌های امنیتی، شبکه‌های رسانه‌ای وابسته به غریبان و یا وابسته به رقبای‌شان و شبکه‌های قراردادی‌ها و شبکه‌های سازمان‌های غیردولتی فاقد برنامه‌ی ملی دفاع از دموکراسی، همه به درجات گوناگون به مثابه‌ی مراکز قدرت عمل می‌کردند؛ اما هیچ کدام آن‌ها دارای رویکرد دموکراتیک نبودند. وزرایی که به کشورهای غربی نزدیک بودند، نیز بیشتر از دیگران وارد مسابقه‌ی تاراج شده بودند. حتا شبکه‌های تاراج برای افراد وابسته به خودشان توجیحات ایدئولوژیک تباری پیدا می‌کردند. بدون شک رهبران دولت افغانستان نیز از چنین تأثیراتی مبرا نبودند. به گونه‌ی مثال استدلال می‌شد که به دلیل این که قاچاق سنگ‌های قیمتی در انحصار تاجیکان است، پس پشتون‌ها نیز حق دارند که دارای شبکه‌های قاچاق سگرت و ماشین‌آلات مصرفی باشند. چنین برداشت‌هایی که بخشی از آن را خارجی‌ها به دلیل حمایت از شبکه‌های مورد حمایت‌شان تشریح می‌کردند و حکومت افغانستان موجب نهادینه‌شدن بخش دیگر آن شده بود، "فرماسیون" اقتصادی و اجتماعی فساد را نهادینه ساخته بودند. این واقعیت اجتماعی مانع تبلور یک رویکرد مشترک مبارزه با فساد می‌شد. به دلیل این که جوانی از دزدان خودی حمایت می‌کردند، مبارزه با فساد و مراکز قدرت موازی‌گزینی بود. غربی‌ها هم مانند حلقه‌های مافیای درون حکومت برای منکوب کردن مخالفان خود، از رسانه‌های بزرگ غربی استفاده می‌کردند. رسانه‌هایی مانند نیویورک تایمز، گاردین و شپیگل که در روزنامه‌نگاری پژوهشی در افکار عامه‌ی غرب از شهرت خوب برخوردار اند در چنین حالت‌هایی

مورد سو استفاده قرار می گرفتند. حامد کرزی هم در کنفرانس‌های مطبوعاتی، مصاحبه با رسانه‌های خارجی و سایر جلسات تنها فساد خارجی‌ها را نقد می کرد. به این مفهوم که آشکارا می گفت که این شبکه‌های خارجی اند که بیشتر به فساد می پردازند، اما به دلیل این که ارگان‌های تبلیغاتی غربی نیرومندتر بودند و این غربی‌ها بودند که انحصار تولید و پخش خبر را بر عهده داشتند، مسؤلیت بیشتر ییکارگی‌ها و فسادها را به گردن حکومت افغانستان می انداختند. با این که فاکت‌ها نشان می داد که نحوه‌ی مصرف بیشتر از نود درصد پول‌های کمکی به افغانستان به دست کمک‌دهندگان است، اما به دلیل نفوذ گسترده‌ی رسانه‌ها بر تبلور افکار عامه بسیاری بر این باور بودند که مسؤلیت اصلی فساد بر عهده‌ی افغان‌ها است.

اشاره‌ی کرزی به ناتوانی حکومت افغانستان به دلیل موجودیت ساختارهای موازی و نداشتن امکانات دقیقاً به همین امر بود. رییس جمهور افغانستان نیز از موجودیت فساد گسترده که در نهادهای افغانستان وجود داشت، انکار نمی کرد، اما تصمیم مبارزه با آن را نداشت. استدلال او این بود که اصل فساد در نزد خارجی‌ها است. ما اگر با فساد داخلی مبارزه کنیم موجب برهم خوردن ثبات می شود. اول باید خارجی‌ها با فساد بزرگ مبارزه را شروع کنند، بعداً ما می توانیم اقدام کنیم. من با چنین دیدگاهی موافق نی‌بوم. من طرفدار مبارزه با فساد بودم و می گفتم که هر کدام ما باید سهم مان را ادا کنیم. اما در این مورد که فساد بزرگ به دلیل این که حجم بزرگ پول‌ها در اختیار خارجی‌ها بود و هم کنترل آن‌ها مشکل بود، فساد نمایندگان شماری از کشورها و همدستان آن‌ها بود، کاملاً موافق بودم. در رابطه با فساد در آینده بیشتر می نویسم. بر می گردم به گفتگوهای کرزی با اوباما.

اوباما به‌کرزی وعده کرد که ایالات متحده علی‌رغم مشکلات اقتصادی که دارد کماکان به افغانستان کمک خواهد کرد. وی افزود: ما گرفتار بحران شدید اقتصادی هستیم؛ اما کمک به شما و بازسازی کشور شما به‌عنوان میراث کار من خواهد ماند. من از همان روز اول افغانستان را به‌عنوان اولویت سیاست امریکا اعلام نمودم. ما در ساحت استراتژیک با شما کار می‌کنیم تا شما روی پای خود ایستاده شوید. ما می‌خواهیم تا افغانستان نوین واقعا ایجاد شود. تلفات ملکی و بازداشت‌ها مسایلی اند که جنرال مک کریستال و سفیر آیکن بری با شما در این زمینه کار می‌کنند. من خودم پدر دو کودک هستم و می‌دانم که کشتار افراد ملکی تنها یک مشکل سیاسی نیست، بل که در عین زمان یک مشکل انسانی است. اجرای عملیات شبانه در مبارزه با دشمن ضروری است. اما ما می‌خواهیم تا در این راستا به فرهنگ افغان‌ها احترام شود. در مورد زندان‌ها؛ ما انتقال زندان‌ها را به شما به‌زودی شروع می‌کنیم. نخست باید افراد شما در این زمینه آموزش ببینند. ما در این زمینه آموزش‌ها و منابع لازم را در اختیار شما قرار می‌دهیم. در تمام این موارد ما می‌خواهیم تا شما پیامی را به مردم افغانستان برسانید که مردم ایالات متحده از شما حمایت می‌کنند و این حمایت ما جدی است. در مورد این که مردم افغانستان می‌خواهند، شما را به‌عنوان رییس جمهور مسئول ببینند، باید موثرت حکومت را بالا برد و با فساد مبارزه کرد. ما می‌خواهیم دوستان خوبی باشیم، دوستان خوب باید به یک‌دیگر گفته بتوانند که این کار خوب است و این کار بد. مبارزه با فساد مهم است. کمیسیون نظارت از اجرای استراتژی مبارزه با فساد یک نهاد بسیار مهم است. هر قدم مثبتی که در این راستا برداشته شود، موجب تقویت حکومت افغانستان و موجب رضایت مردم افغانستان می‌شود. موضوع انتخابات بسیار مهم است. من

می دانم که شما در این رابطه از گذشته ناراحت هستید. من می دانم که شما از واکنش جامعه‌ی جهانی خوشنود نیستید و من می دانم که در مواردی هم عکس‌العمل جامعه‌ی جهانی عادلانه نبوده است. انتظار ما این است تا انتخابات پارلمانی عادلانه و مسؤولانه برگزار شود. در مورد جرگه‌ی صلح و موضوع آشتی مجدد می خواهم نظر شما را بشنوم. من می‌پذیرم که تنها با ابزار نظامی نمی‌شود این جنگ را برد و موجب ثبات در افغانستان شد... ما می خواهیم رهبری شما و حکومت شما در روند صلح و آشتی تامین شود و نه رهبری پاکستان. ما بر این باوریم که موقعیت شما تا چند ماه آینده باید از لحاظ نظامی تقویت شود. این مساله پیش از آن که پروژه‌ی آشتی مجدد اجرایی شود، بسیار مهم است. می خواهم یک بار دیگر تاکید کنم که ما از آشتی حمایت می‌کنیم، اما نباید به یک نیروی خارجی اجازه داد تا خواست‌هایش را بر شما تحمیل کند و دستاوردهای مشترک را و قانون اساسی شما را نابود کند... کنفرانس موفق کابل و جرگه‌ی صلح هر دو مهم اند. من به پاکستان پیام فرستادم که پروسه‌ی آشتی کار افغان‌ها است. حکومت‌داری خوب بسیار مهم است؛ انتخابات موفق پارلمانی، کاهش تلفات ملکی، این‌ها همه مسایلی اند که موجب موفقیت بیشتر افغانستان می‌شوند."

سخنان او با ما در واقعیت پاسخ مثبتی بود به تقاضاهای رییس‌جمهور افغانستان، اما اشکال اصلی در این بود که در اجرایی کردن این وعده‌ها بعدها تناقضات فراوان دیده شد. انتقال زندان‌ها به افغانستان بسیار با تاخیر صورت گرفت. ادامه‌ی بمباران‌ها علیه اهداف ملکی همچنان ادامه یافت. انتقال رهبری به افغان‌ها بسیار با تاخیر صورت گرفت و زمانی هم که تحقق یافت، ابزار و امکانات افغان‌ها در مقایسه با نیروهای بین‌المللی بسیار ناچیز بودند. تاکید بر مبارزه با فساد تنها شامل

حکومت افغانستان می‌شد، تاراج میلیاردها دالری که به نام کمک وارد افغانستان می‌شد، آن‌طور که بایسته بود، بررسی و برجسته نمی‌شد. در این گفتگوها امریکایی‌ها بر پیش شرط‌های افغانستان برای رسیدن به صلح تاکید کردند و حتا این تاکید در مسایلی مانند پذیرش قانون اساسی، روشن‌تر از افغانستان ابراز شد. سال‌ها بعد وقتی اداره ی اوپاما با یک چرخش رادیکال، تمام پیش شرط‌های رسیدن به صلح با طالبان را حذف کرد و افغانستان را برای رسیدن به تفاهم با پاکستان زیر فشار گذاشت، حتا به ساده‌ترین ایجابات مشوره و بحث میان دو متحد هم توجه نکرد. رییس جمهور اوپاما صرفا به افغانستان اطلاع داد که آنان طالبان را دشمن تلقی نمی‌کنند و افغانستان باید به نگرانی‌های پاکستان در رابطه با مناسباتش با هند توجه کند و مسایلی مانند این‌ها. این نوسانات پیهم و ندانم کاری‌ها در پالیسی اداره ی اوپاما در افغانستان، همان‌طور که اشاره کردم، تنها عنصر ثابت و غیرمتغیر سیاست این کشور در افغانستان بود. در ماه‌های آغازین حکومت وحدت ملی، رهبری امریکا حکومت افغانستان را به گونه‌ی خفت‌آوری وادار کرد تا در برابر نظامیان و استخبارات پاکستان زانو بزند و بعدها در سال ۲۰۱۶ این حکومت را دوباره وادار کرد تا در برابر پاکستان موضع انتقادی بگیرد. بهای پالیسی ناروشن ایالات متحده در برابر تروریسم پروری پاکستان برای مردم افغانستان بسیار سنگین بود.

رییس جمهوری حامد کرزی در پاسخ به اوپاما تقویت حکومت‌داری خوب را مورد تایید قرار داد و علاوه کرد که حکومت‌داری خوب را نمی‌توان بدون داشتن امکانات عملی کرد. او گفت: "یک ولسوال افغانستان مثلا در قندهار ماهانه پنجاه دالر حقوق می‌گیرد، موتر ندارد، خانه ندارد و در مناطقی باید کار کند که مورد حمله ی طالبان قرار دارند. در چنین شرایطی عملی کردن حکومت‌داری خوب مشکل است".

رییس جمهور با اشاره به تبلیغات رسانه‌های غربی در برابر خانواده‌اش نیز مستقیم با او با ما صحبت کرد. واقعیت قضیه این بود که نهادهای نیرومند ایالات متحده‌ی امریکا با برادران رییس جمهور همکاری بسیار نزدیک داشتند؛ اما دستگاه‌های تبلیغاتی این کشور در مواردی که لازم می‌دیدند، علیه آنان به گونه‌ی منظم و سیستماتیک تبلیغ می‌کردند. در چندین دیدار با مسؤولان امریکایی این موضوع مطرح شد، اما آنان هیچ سندی در این باره ارائه نمی‌کردند و فقط به تبلیغات‌شان ادامه می‌دادند. در فرجام برادر کرزی احمد ولی که بعدها توسط طالبان به شهادت رسید، علیه این تبلیغات در محکمه‌ای در نیویورک اقامه دعوا کرد و این دعوا را برد و رسانه‌های امریکایی که به او اتهام می‌زدند، نتوانستند سندی را در این باره ارائه کنند. در همین دیدار کرزی ناراحتی‌اش را در این باره با او با ما در میان گذاشت و گفت: "آقای رییس جمهوری، یکی از مسایلی که مرا به خود مشغول می‌دارد، پخش اخبار و شایعاتی راجع به اعضای خانواده‌ی من است. برادرم احمد ولی که رسانه‌های غربی بسیار درباره‌ی او می‌نویسند، یکی از این افراد است. او بسیار جوان بود که بعد از حمله‌ی اتحاد شوروی به خارج رفت و مدتی هم در پاکستان بود. در میان اعضای خانواده‌ی ما او کمترین تحصیلات را دارد. بعد از این که من به حیث رییس اداره‌ی موقت به کابل آمدم، وی در واقعیت به عنوان بزرگ قوم در قندهار ماند. در مورد اتهاماتی که بر او می‌زنند، من چندین بار از مقامات ایالات متحده، از سی‌آی‌ای طالب معلومات شدم و تقاضا کردم که هر سند و مدرکی را که علیه او دارند در اختیار من قرار دهند تا من در این باره اقدام کنم، اما این‌ها چندین بار برایم اطمینان دادند که در مورد وی نه تنها سندی ندارند، بل که با وی همکاری خوب هم دارند. من بر این باورم که او بی‌گناه است و به خاطر من در

معرض اتهام و افترا قرار می‌گیرد... " اواما که متوجه مطلب وی شده بود و می‌دانست که افرادی از اداره‌ی او بیشترین اتهام‌ها را به خانواده‌ی کرزی وارد کرده بودند، در پاسخ گفت: "آقای رییس جمهوری، من می‌دانم که اتهام علیه اعضای خانواده دردناک است. ما بر مطبوعات مان کنترل نداریم. این از دستاوردهای نظام ما است. مطبوعات امریکا علیه همسر من و خود من چیزهای بسیار بدی می‌نویسند؛ از جمله این که گویا من جاسوس شوروی بودم و می‌خواهم ایالات متحده را خراب کنم و خیلی چیزهای دیگر. اگر ما بر مطبوعات ایالات متحده کنترل می‌داشتیم، رسانه‌های امریکایی نباید چنین مطالب ناروایی را علیه من پخش می‌کردند."

اگر زمان را اشتباه نکرده باشم در ماه جون ۲۰۰۹ کنفرانسی درباره‌ی افغانستان و همکاری‌های منطقی در تریسته^۱ ایتالیا برگزار شده بود که در آن نمایندگان خاص کشورهای مختلف برای افغانستان و پاکستان شرکت داشتند. من هم به عنوان وزیر خارجه‌ی افغانستان در این جلسه حضور داشتم. ریچارد هالبروک در سخنرانی‌اش به مشکلات افغانستان پرداخته و بر موضوع حکومت‌داری ضعیف و فساد در حکومت افغانستان اشاره کرد. وی گفت: "ما می‌دانیم چه کسی در افغانستان بانی اصلی فساد است؛ ما می‌دانیم که برادر چه کسی سرکرده‌ی قاچاقچیان مواد مخدر است، ما می‌دانیم چه کسی موجب شیوع مشکلات در افغانستان می‌شود..." در این سخنرانی منظور هالبروک که تا مرز غیرعادی با کرزی مخالف بود، حامد کرزی و برادر او احمد ولی بودند. برای من بسیار دردناک بود که نماینده‌ی ایالات متحده از سوی هیچ سندی در این باره ارائه نمی‌کرد؛ اما از

---

^۱ Trieste

جانب دیگر به رییس جمهور کشور ما حمله می کرد. من که همراه با وزیر خارجه ی ایتالیا ریاست جلسه را بر عهده داشتم، بی درنگ در پاسخ او گفتم: "اگر چنین است، شما که زمین و فضای افغانستان را در کنترل دارید و چند ده هزار نیروهای مسلح شما نیز در کشور ما مستقر استند، چرا جلو این قاچاقچیان را نمی گیرید؟ از هیئت امریکایی پرسیدم که چرا علی رغم تقاضاهای مکرر مقام های افغان تا کنون هیچ سندی را در این باره ارائه نداده اید و چرا جنرالان و دیپلماتان شما به شخص من گفتند که هیچ سندی در این باره ندارند. آن چه را که شما می گوید من بی مسؤولیتی کامل می دانم. شما حق دارید با نحوه ی حکومت داری کسی مخالف باشید؛ اما اتهام زنی بدون داشتن سند و دلیل نشان دورویی در سیاست است. نمی دانم که شما چرا در محافل بین المللی یک چیز می گوید و در گفتگو با ما چیز دیگری. درست است که اخلاقی ساختن سیاست، حتما به موفقیت نمی انجامد؛ اما تهی کردن سیاست از اخلاق نیز نمادی از قدرت طلبی بی معنا است." فضای مجلس را سکوت باور نکردنی فرا گرفته بود. برخلاف داعیه های دموکراسی و ظاهرا تفاوت های بنیادین با رفتار حزب کمونیست سابقه ی شوروی با احزاب برادرش، در رفتار کشورهای دموکراسی، در برابر ایالات متحده ی امریکا و نمایندگان این کشور در مجامع بین المللی نیز همواره یک نوع برخورد آشکار در برابر برادر بزرگ به مشاهده می رسید. رییس جمهور، وزیر خارجه و سایر رؤسای هیئت امریکایی در چنین جلساتی عادتاً دیرتر می آمدند و وقتی که به جلسه ها وارد می شدند از رفتار سایر شرکت کنندگان روشن بود که در چنینی جلساتی چه کسی سخن نهایی را می زند. صادقانه می گویم که من در برخورد با هیئت ایالات متحده بسیار با احترام برخورد می کردم و معتقد بودم که این کشور متحد ما است؛ اما هرگز در برابر آنان از

موضع نماینده ی یک کشور مستقل عدول نکردم. واکنش من در این جلسه نیز بسیاری را شگفتی زده ساخت. من متوجه شدم که بعد از صحبت من، وزیر خارجه ی ایتالیا زیاد راحت نبود، اما با آن هم، وی ماهرانه کوشش کرد تا جلسه را کنترل کند. غریبان همه با نگاه‌های از روی شگفتی به من می‌دیدند؛ چرا که آنان عادت نداشتند تا نماینده ی یک کشور غریب که تا استخوان وابسته به آن‌ها است، شهامت آن را داشته باشد به ریچارد هالبروک که در میان حلقه‌های دیپلماتیک از کنفرانس دایتون درباره ی بالکان شهره شده بود و با اعمال قدرت گرایانه همه ی دیپلماتان را مجاب می‌ساخت، چنین پاسخ بدهد.

امریکایی‌ها در درک خَلقیات افغان‌ها مشکل دارند

بیشتر امریکایی‌ها در رفتارهای خود در عین زمانی که مردمان ساده و بی‌پیرایه استند، به دلیل ثروت و قدرت بی‌حد و حصری که دارند در برخورد با فرهنگ‌های دیگر دچار مشکلات جدی استند. با این که امریکا یک کشور چند فرهنگی و چند قومی است و به فراوانی در سیاست داخلی‌اش و در تجربه ی روزمره‌اش، آزادی را تجربه می‌کند؛ اما در سیاست خارجی خود و در برخورد با فرهنگ‌های دیگر مشکلات جدی دارد. امریکایی‌ها برخلاف اروپایی‌ها که به دلیل شکست‌های فراوان در مصاف با مستعمرات پیشین، رویکردهای سلطه‌جویانه‌شان را اغلب با سیاست‌های به ظاهر عاری از خشونت اعمال می‌کنند، به سادگی به زور روی می‌آورند و در پی آن می‌شوند تا موانع را با توسل به خشونت فیزیکی و یا غیرفیزیکی از سر راه‌شان بردارند. با این که چنین سیاستی در جنوب شرق آسیا، در سومالیا، لبنان و جاهای دیگر به شکست انجامیده است؛ اما در سیاست خارجی این

کشور اجتناب استفاده از زور هنوز هم بازتاب لازم را نیافته است. اداره‌ی اوپاما تلاش می‌کرد تا حدودی از دوران توسل به جنگ و زور دوری جوید، اما این سیاست نیز با ناپیگیری‌ها و ندانم‌کاری‌های فراوان همراه بود، تا جایی که در افغانستان موجب مشکلات و مصیبت‌های فراوان گردید. امریکا کشور بزرگی است؛ کشوری که شماری از مردم آن حتا از دنیای برون از امریکا برخلاف کشورهای اروپایی چندان اطلاعی ندارند و الزامات زیست باهمی را در تعامل با دیگران در زندگی بلافصل خود زیاد تجربه نمی‌کنند. به همین دلیل هم است که سیاست انزوایی در این کشور هنوز هم خریدار دارد. بدین گونه صلاحیت رفتار میان فرهنگی برخی از سیاست‌مداران امریکایی در برخورد با کشورهای دیگر بیشتر از دایره‌های تنگ دید خود آنان و کمبود صلاحیت در این حوزه متاثر است. اخیرا یکی از نامزدان ریاست جمهوری امریکا در بحث روی سیاست خارجی آن کشور و مسایل مربوط به "دولت اسلامی" نمی‌دانست که شهر حلب در کجا واقع شده است و چرا امریکا و روسیه باید برای تامین آتش‌بس در این شهر و پایان دادن به یک فاجعه‌ی انسانی با هم همکاری کنند. حتا در مسایل بسیار ساده و سطحی، مثلا برای امریکایی‌ها بسیار ساده است تا در برخی از ملاقات‌ها اگر میزهای پیش روی آن‌ها کمی کوتاه باشد، پاهای شان را با کفش روی میز بگذارند. من از چندین دیپلمات اروپایی شنیدم که چنین برخوردی را توهین‌آمیز تعبیر می‌کردند، در حالی که از دید یک امریکایی این کار بسیار ناپسند نیست و یا نوشیدن آب از سر بوتل برای یک امریکایی امر عادی است، در حالی که برای یک اروپایی در یک محفل جدی امر ناپسندی تلقی می‌شود. برخورد امریکا با کشورهای اروپایی بیشتر از جایگاه رهبر دموکراسی‌های لیبرال و ناجی آن‌ها از

یوغ فاشیسم و نگهبان آن‌ها از شر کمونیسم در دوران جنگ سرد است. اروپایی‌ها هم به امریکا از همین منظر می‌بینند و واقعیت هم همین است. در برخورد با کشورهای اتوکراتیک امریکای لاتین که رهبران آن‌ها به برکت حمایت ایالات متحدهی امریکا در نتیجهی کودتاهای پیهم نظامی به قدرت رسیدند تا این‌که با موج دموکراتیزاسیون در دهه‌ی نود قرن گذشته به نوعی از دموکراسی دست یافتند، وضع به مراتب بدتر است. اما با این‌که مهاجرت و آوارگی افغان‌ها در شیوه‌های رفتار این مردم تأثیر ویران‌گری بر جای گذاشته است، فرهنگ افغان‌ها در عمل بیشتر با سرکشی ضد رعیت‌گرایی درهم آمیخته است.

کریستیان زیگریست^۱ جامعه‌شناس آلمانی در مورد فرهنگ افغان‌ها می‌گوید که فرهنگ افغان‌ها، فرهنگ سرکشی و عصیان است، برخلاف فرهنگ آلمانی که رعیت‌واره در برابر دولت است. در مراسم نوروز سال ۲۰۱۳ در ترکمنستان وقتی به منطقه‌ای که در آن مراسم اصلی نوروز برگزار می‌شد رفتیم، در دو کنار جاده هزاران مرد و زن و کودک ترکمن را برای استقبال ایستاد کرده بودند. با عبور مهمانان همه فریاد خوش آمدید می‌گفتند و کف می‌زدند. زمانی که رئیس‌جمهور ترکمنستان عبور می‌کرد، با اشاره‌های رهبری مراسم، فریاد و هلهله به آسمان می‌رسید. وقتی وارد سالون سر بسته شدیم، اراکین دولت به شمول صدراعظم و وزرا با اشاره‌ی سر رئیس دولت بلند می‌شدند و با همسران‌شان می‌رقصیدند و باز با یک اشاره‌ی دیگر

^۱ Sigrist, Christian

Akephale politische Systeme und nationale Befreiung. In: J. H. Grevemeyer (Hrsg.): Traditionelle Gesellschaften und europäischer Kolonialismus, Frankfurt am Main, ۱۹۸۱.

یک گروپ می‌نشست و گروپ دیگری از مقامات به رقص و پایکوبی می‌پرداختند. در گفتگوهایی که در حاشیه‌ی این مراسم برگزار شد، وزرا هر وقتی می‌خواستند صحبت کنند، صرف در صورتی اجازه داشتند که رییس جمهوری از آن‌ها مساله‌ای را می‌پرسید. در این صورت بر پا می‌ایستادند و جواب می‌گفتند و همچنان ایستاده می‌ماندند، تا رییس جمهور می‌گفت: "اتور" یعنی بنشین! در آن صورت وزیر بر جایش می‌نشست. در برگشت به افغانستان، حین پرواز من به رییس جمهوری کرسی گفتم که متوجه برخورد رییس جمهور ترکمنستان به وزرایش شدید؟ او شوخی کنان گفت: "خوب خواهد بود تا من هم با وزرایم چنین برخورد کنم".

فردای آن روز هیتی از بزرگان قندهار و ارزگان به دیدار کرسی آمده بودند. اتاق ملاقات و سالون نان‌خوری در طبقه‌ی هم‌سطح زمین گلخانه قرار داشتند. چند نفر از این بزرگان کفش‌های شان را کشیده و با پاهای لخت روی چوکی‌ها نشسته و با کرسی طوری صحبت می‌کردند مثل این که آدم با میرآب سر جوی اش صحبت کند. هیچ سخنی و نشانی از رعیت‌واره گی دیده نمی‌شد. مهمان‌ها که رفتند من به رییس جمهوری از دیدگاه‌های کریستیان زیگریست، جامعه‌شناس آلمانی در مورد برابری خواهی در جامعه‌ی مردانه‌ی افغانستان و مشکلات تقلیل افغان‌ها به رعیت صحبت کردم.

امریکایی‌ها این خصوصیت و خلیقات افغان‌ها را هرگز درک نمی‌کردند. در تاریخ خراسان و افغانستان بسیار اتفاق افتاده است که افرادی علیه ولی‌نعمتان شان و علیه خارجیانی که به آنان وابسته بوده‌اند، شوریده‌اند و حکمرانی خود را ایجاد کرده‌اند. بیشتر شاهان حوزه‌ای که امروز به نام افغانستان یاد می‌شود، برده‌ها و یا خادمان خاندان‌های حکم‌دار بوده‌اند که بعدها خود به امپراتوران بزرگ ارتقا

یافتند. یکی از علت‌های عدم تداوم ساختارها و عدم تداوم اشرافیت در خاورزمین ما در همین امر نهفته است. حکایت شوراندن مردم بر علیه انگلیس‌ها توسط شاه شجاع یکی از داستان‌های دیگری است که باید به منظور آشنایی با خلیقیات افغان‌ها آن را مورد مطالعه قرار داد. بر همین منوال کشته شدن مکناتن توسط وزیر محمد اکبرخان یکی از داستان‌های دیگر است.

وقتی جو بایدن معاون رییس جمهور منتخب ایالات متحده از سر میز نان برخاست و دستمال نان‌خوری را بر روی میز کوبید و از محفل ضیافت بیرون شد، اگر از یک سو غرور ابرقدرت ایالات متحده را در برابر رییس جمهوری که او را دست نشانده‌ی خود تلقی می‌کرد، به نمایش می‌گذاشت، اما از جانب دیگر او از درک این موضوع ناتوان بود که تخم دشمنی بزرگی را در دل رهبران افغانستان می‌کارد. شاید او گمان می‌کرد که برای افغان‌ها پول‌های اعطایی امریکا مهمتر از همه چیز است و موجب واکنش منفی پایدار نخواهد شد و ایجاد پروژه‌های رفاهی مهمتر است و در نهایت افغان‌ها بر غرور خشک و خالی خود غلبه خواهند کرد... من در این چانه می‌خواهم این تزا تعمیم دهم که همه‌ی افغان‌ها بدون استثنا مغرور اند؛ اما می‌خواهم بگویم که موضوع غرور و احترام به شخصیت فردی در میان افغان‌ها جایگاه بسیار پر اهمیتی دارد. مواردی نیز در تاریخ ما گواه اند که این غرور بیشتر از روی غریزه‌ی خودخواهی موجب آسیب‌های فراوان ملی شده است، اما خوی و خصال سرکشی بسیاری از افغان‌ها یکی از رازهای استقلال و آزادی کشور ما بوده است. وقتی سناتور گراهام با ذکر کمک‌های امریکا به افغانستان بدون دلیل موجه، سخن از ایجاد زندان‌های بیشتر و دستگیری‌های بیشتر در افغانستان را - در همان جلسه که جو بایدن از سر میز غذا بلند شد - به میان آورد، رییس

جمهوری به او گفت که "یکی از دلایل شکست شوروی‌ها همین بود که به حقوق مردم افغانستان احترام نگذاشتند. رژیم کمونیستی بسیاری از شهروندان افغان را بدون دلیل دستگیر و زندانی کرد، حقوق بشری افغان‌ها را نفی کرد، امروز زمان آن است تا ما به مردم افغانستان و حقوق بشری آنان احترام بگذاریم. مردم افغانستان به مصوونیت حقوقی و قانونی نیاز دارند. من نمی‌توانم ایجاد زندان‌ها را بپذیرم". این سناتور به جای اندیشیدن به آنچه رییس جمهور افغانستان می‌گوید و این که توجه به حقوق شهروندی مردم افغانستان، بیشتر موجب برانگیختن احترام مردم افغانستان می‌شود، از این ناراحت بود که کسی را که آنان به قدرت آورده‌اند، چگونه به خود حق می‌دهد در برابر طرح ایجاد زندان‌های بیشتر از جانب ایالات متحده مقاومت کند و بگوید که "من نمی‌توانم ایجاد زندان‌ها را بپذیرم". جو بایدن به جای درک مکنونات رییس جمهور افغانستان و حتا افرادی که در دور میز به دوستی و همکاری دو کشور بسیار اهمیت می‌دادند، از سر میز غذا بلند شد و دستمال را بر زمین کوبید و گفت: "پاکستان پنجاه بار بیشتر از افغانستان برای امریکا اهمیت دارد". بایدن شاید نمی‌دانست که با چنین حرکت‌هایی، به گونه‌ی باورنکردنی روابط افغانستان و امریکا را خراب می‌کند. برای او قابل درک نبود که همبستگی خونی، تباری و دینی میان بیشتر افغان‌ها بالاتر از همبستگی اجتماعی و یا شاید سیاسی است. من که طرفدار تداوم پایدار رابطه‌ی استراتژیک میان ایالات متحده و افغانستان بودم، از موضع رییس جمهور کشور ما دفاع کردم. امرالله خان صالح رییس امنیت ملی کشور که ظاهراً از تیم رییس جمهور نبود، نیز از رییس جمهور دفاع کرد.

این ندانم کاری‌ها همه‌روزه ادامه می‌یافتند. وقتی اواما برای نخستین بار به حیث رییس جمهور به کابل آمد، برای مدتی کوتاه به ارگ آمد.

وی دعوت رییس جمهور افغانستان را برای صرف طعام شب پذیرفت، شامگاه به قرارگاه آیساف آمد، سری به ارگ زد و رفت بگرام و برای سربازانش سخنرانی کرد. کسی که خود را دوست می‌پندارد؛ به خانه ی افغان‌ها می‌آید و از خوردن نان افغان‌ها ابا می‌ورزد، در واقعیت بزرگ‌ترین توهین‌ها را در حق افغان‌ها انجام می‌دهد و دشمنی آن‌ها را می‌خرد. اداره ی اوپاما پر بود از افرادی که فاقد صلاحیت ارتباط میان فرهنگی بودند. بسیاری هنوز در ژرفای درک شان به این باور نرسیده بودند که جهان بزرگ‌تر از ایالات متحده است. برخی‌ها تنها با تجربه ی امریکای لاتین به افغانستان می‌آمدند که تجربه ی قابل انطباق در افغانستان نبود. بسیاری از افغان‌های امریکایی که به امریکایی‌ها مشوره می‌دادند، نیز سال‌ها از افغانستان دور بودند و فرهنگ عصبان مردم خود را از افسانه‌ها به یاد داشتند و یا این‌که ارتقای سیاسی و اجتماعی خود را صرفاً مدیون امریکایی‌ها بودند و در مبارزات سالیان اخیر کشور ما در داخل و حتا خارج شرکت نداشتند. در سفر ماه می سال ۲۰۱۰ هیئت افغانستان به واشنگتن، امریکایی‌ها برای پرواز از کابل به واشنگتن یک طیاره ی مخصوص فرستاده بودند اما بعد از این‌که خواسته‌های ایالات متحده در رابطه با ایجاد یک کمیته ی اجراییه با رییس اجرایی پذیرفته نشد، ریچارد هالبروک مانند آدم‌های بدوی پر از عقده به دکتور زلمی رسول وزیر خارجه گفته بود که ما دیگر طیاره ی خاص را در اختیار شما نمی‌گذاریم. بدین‌گونه هیئت افغانستان را با یک طیاره ی ترانسپورتی نظامی به کابل برگشتاندند. در حالی که حامد کرزی از همان آغاز نمی‌خواست که ما با طیاره ی امریکایی به واشنگتن برویم و طرفدار آن بود تا ما با یک طیاره ی افغانی و یا طیاره ی کرایی دیگری برویم. اما برخورد توهین آمیز هالبروک که عمداً این پیام را فرستاده

بود و می‌خواست از این طریق هیئت افغانستان را تحقیر کند، هرگز فراموش هیچ کدام ما نشد. چنین رفتارهایی را سیاست‌مداران اروپایی بسیار سطحی می‌گیرند، به ویژه اگر منافع مردم شان در میان باشد؛ اما برای مردمی مانند ما که به پرستیژ بسیار بیشتر از محتوا بها می‌دهیم و احترام مهمان برای ما بسیار باارزش است، چنین رفتارهایی تأثیرات عمیق و ویرانگر بر جای می‌گذارند.

بدتر از همه دیدار اوپاما از افغانستان در سوم ماه می ۲۰۱۲ به منظور امضای قرارداد استراتژیک میان افغانستان و امریکا بود. یکی از شرایط رییس جمهور کوزی برای امضای قرارداد این بود که اوپاما برای امضای آن باید کابل بیاید. رهبری امریکا متمایل بود که قرارداد در واشنگتن امضا شود. من به سفیر ایالات متحده گفتم که اگر اوپاما به کابل نیاید، قرارداد امضا نخواهد شد. امریکایی‌ها بالاخره پذیرفتند. اوپاما در تاریکی شب به کابل آمد و قرارداد در حضور رسانه‌ها در کنار حوض آب حرم‌سرای ارگ امضا شد. افغانستان می‌خواست تا در مراسم امضا بزرگان دولت افغانستان و رهبران جهادی نیز حضور داشته باشند. محافظان اوپاما اصرار داشتند که در چنین صورتی، دستارهای رهبران مجاهدان افغانستان را از سرهای شان برمی‌دارند و به دلایل امنیتی بازرسی می‌کنند. آنان بر این امر اصرار داشتند تا اعضای کابینه را منهای سه نفر تفتیش بدنی کنند. این امر باعث شد تا ما از هر دو گروه بخواهیم تا در مراسم شرکت نکنند. بدتر از این، اوپاما پیش از رفتن به مراسم امضای قرارداد، از نوشیدن آب، چای و حتا شیرینی‌هایی که مهمان‌داران تقدیم می‌کردند، اجتناب می‌کرد. حتا یک بار که می‌خواست یک گیلان آب را بگیرد، مسؤول امنیت با اشاره به او فهماند که نباید بنوشد. برای من این صحنه‌ها بسیار غم‌انگیز و در عین زمان توهین‌آمیز بودند. کسی نبود که به امریکایی‌ها از پیامد

این رفتارها هشدار بدهد و بگوید که چنین برخوردهای توهین آمیز را نمی‌توان با دادن میلیاردها دالر ترمیم کرد. راین کراکر^۱ سفیر ایالات متحده در کابل که آدم باتجربه و آشنا به سنت‌های مردمان شرق زمین و افغانستان بود، عمداً از همان شیرینی‌هایی که رییس جمهورشان از خوردن آن اجتناب کرده بود، علی‌رغم مریضی که داشت، به وفور بر می‌داشت و زورکی می‌خورد. وی می‌خواست به افغان‌های حاضر در جلسه طوری تفهیم نماید که رییس جمهورشان به دلایل صحیحی چیزی نمی‌خورد. در حالی که او با ما از این که مبادا در کابل مسموم شود، چیزی نمی‌نوشید و نمی‌خورد. وقتی او با ما ارگ ریاست جمهوری را ترک می‌گفت، حامد کرزی با برافروختگی بی‌مانندی به من گفت: "این چه نوع دوستی استراتژیک است که حتی آب ما را قابل نوشیدن نمی‌دانند... من برخوردهای توهین آمیز این کفار را هرگز فراموش نخواهم کرد." در دیدار بعدی من این موضوع را با راین کراکر در میان گذاشتم و گفتم که این برخورد او با ما بسیار ناپسند بود. اگر دستگاه‌های امنیتی شما گمان می‌کنند، مسؤولان جمهوری اسلامی افغانستان همه افراد انتحاری اند که در کیک و کلیچه شان زهر بریزند هم مهمان و هم خودشان را بکشند، این تصور بسیار ناپسندی است و با روحیه‌ی دوستی برابر نیست. سفیر با ابراز تاسف گفت که "ما بر سرویس مخفی که مسؤولیت امنیت رییس جمهور ما را بر عهده دارد، هیچ نوع کنترل نداریم..." من برایش گفتم این تنها مشکل امنیتی نیست، نگاه از روی تفرعن به دیگران است؛ عدم صلاحیت در برخوردهای بین‌فرهنگی است. من چند بار به سفیر قبلی امریکا جنرال آیکن بری نیز گفته بودم و در صحبت با کراکر که آدم با درکی بود، به تکرار تذکره دادم و گفتم که بهترین

^۱ Ryan Clark Crocker

برخورد با افغان‌ها، برخورداری است که با امر و نهی صورت نگیرد. شما می‌توانید بسیاری از مشکلات را به سادگی حل کنید، مشروط بر این که خلیات ما افغان‌ها را در نظر بگیرید. گفتگوهای از روی تقابل و یا وادار کردن افغان‌ها به انجام کارها، مانند رهبران "جمهوری‌های کپله" ای مشکل آفرین اند. حتا واقعیت وابستگی حکومت و اقتصاد افغانستان به شما در این روحیه ی افغان‌ها نمی‌تواند، تغییری بیاورد. افراد شما به آموزش مباحث بین‌فرهنگی نیاز دارند و این آموزش‌ها نباید توسط آن عده از افرادی صورت بگیرد که تنها با فرهنگ آمریکایی آشنایی دارند. روابط و آموزه‌های فرهنگی ما ضد اتوریته‌های دولتی اند. حال اگر این اتوریته‌ی یک دولت خارجی باشد، موضوع به مراتب مشکل‌تر می‌شود.

اواما در آخرین سفرش از افغانستان در دسامبر ۲۰۱۳ به بگرام به دیدار سربازانش آمد. مقام‌های آمریکایی که گمان می‌کردند رفتن به دیدار رئیس جمهور امریکا افتخار بزرگی است، با دفتر رئیس جمهور افغانستان تماس گرفتند و از حامد کرزی دعوت کردند تا به دیدار اواما به میدان هوایی بگرام برود. پاسخ رئیس جمهور افغانستان این بود که "افغان‌ها خوشحال می‌شوند تا از مهمانان خود در قصر ریاست جمهوری پذیرایی کنند. دیدار نیمه‌شب، آن هم در یک پایگاه نظامی شایسته ی مردم ما نیست. اگر رئیس جمهور ایالات متحده به کابل تشریف بیاورد برای یک جای و یا نان مهمان ما باشد، خوشحال می‌شویم..." بدون شک که رؤسای جمهور فراوانی در دنیا هستند که با افتخار به میدان طیاره می‌روند و حتا نیمه‌شب هم می‌روند تا در برابر رئیس جمهور امریکا ادای احترام کنند؛ اما چنین کاری برای رئیس جمهور افغانستان از لحاظ سیاسی مرگ آور است. سخنرانی رئیس حکومت وحدت ملی افغانستان، دکتر اشرف غنی در سنای ایالات

متحده که در آن با افتخار از خوردن استک در نیویورک یاد می‌کند، تا مدت‌ها به‌گونه‌ی توهین آمیزی ورد زبان افغان‌ها بود. در حالی که از منظر امریکایی‌ها چنین بیانی نشانی از دوستی است. امریکایی‌ها به باور خودشان با نیامدن به ارگ ریاست جمهوری افغانستان، می‌خواستند مخالفت شان را با رییس جمهور افغانستان که محبوب آنان نبود، نشان بدهند؛ در حالی که این رفتار آن‌ها حتا برای آن عده از افغان‌هایی که شدیداً مخالف حامد کرزی بودند، خوشایند نبود. افغان‌ها به دلیل این حرکت هویت جمعی خود را خدشه‌دار می‌پنداشتند. به همین دلیل هم بود که حتا اپوزسیون کرزی که از هر حرکت او انتقاد می‌کرد، از نرفتن او به پایگاه بگرام استقبال کرد. خاورشناسان و افغانستان‌شناسان در اداره‌ی اوپاما از درک چنین حالت‌هایی، ناتوان بودند. رفتار آنان فستیوالی بود از عدم حرفه‌ای بودن آن‌ها در ارتباطات میان‌فرهنگی.

ادامه‌ی روابط پرتنش و الزام همکاری در مبارزه با تروریسم؛ تناقض دوامدار

در کلیه‌ی گفتگوها و ملاقات‌ها میان افغانستان و جامعه‌ی جهانی صرفاً کشورهای آسیایی مانند هند و چین بودند که از قربانی‌ها و فداکاری‌های مردم افغانستان در مبارزه با تروریسم یاد می‌کردند. در حالی که مدت‌های زیادی مسئولان کشورهای غربی به ده‌ها هزار کشته، مجروح و معلول افغانستان، به هزاران خانه، ده‌ها روستا و تاسیساتی که در مبارزه با تروریسم ویران شده بودند، هیچ اشاره‌ای نمی‌کردند. ما از این خودشیفتگی و نخوت سپیدپوستان موی‌بور غربی بی‌نهایت عصبانی بودیم. در منطق نظام استعماری و پسااستعماری غرب وقتی سخن از حق زندگی انسان مطرح می‌شود، بدون شک که انسان به‌گونه‌ی عام مطلوب است؛ یعنی همان انسانی که در اعلامیه‌ی

جهانی حقوق بشر تعریف شده است؛ انسان دارای خرد و فردیت که کرامت او و صیانت نفس او تفکیک‌ناپذیر و انصراف‌ناپذیر است. این تعریف رمانتیک و دل‌انگیز را من در درس‌هایی که به دانشجویان آلمانی‌ام هم با شور و دل‌بستگی بی‌مانندی تعبیر و تفسیر می‌کردم. از رویکردهایی که این برداشت از انسان و حقوق او را تعدیل می‌کردند، انتقاد می‌کردم؛ بدون شک که هم مسلکان و بیشتر شاگردانم نیز از این برداشت حمایت می‌کردند و در دفاع از آن حاضر بودند به خیابان‌ها بروند و دست به تظاهرات بزنند. اصل "صیانت نفس انسان از تعرض مصوون است" در بسیاری از قوانین اساسی جهان تسجیل شده است. انسان‌های بی‌شماری در دموکراسی‌های مغرب‌زمین خود را به این اصل متعهد می‌دانند و به جز از موارد استثنایی، دولت‌ها و قوای قهریه‌ی آنان این اصل را در کشورهای خودشان نقض نمی‌کنند، اما زمانی که رفتار برخی از نظامیان غربی در افغانستان را دیدم، متوجه شدم که در عمل چنین نیست. رهبران برخی از کشورهای غربی وقتی از قربانی در برابر تروریسم یاد می‌نمودند، منظورشان سربازان خودشان و هم دالرهایی بود که در مبارزه با تروریسم و بازسازی افغانستان مصرف می‌کردند.

اما سنجش قربانی، فداکاری و ادای سهم در مبارزه با تروریسم را نباید تنها با جان‌های شهروندان کشورهای غربی سنجید و یا این که با مقدار دالرهایی که مصرف می‌شود. ما از این که به قربانیان ما ارج گذاشته نمی‌شد، سخت عصبانی بودیم. باید به قربانیان افغانستان ارج گذاشته می‌شد. ما ناگزیر شدیم تا در برابر این غرب‌برترینی، اعتراض کنیم و در چندین گفتگو با وزرای خارجه‌ی کشورهای غربی من شخصا به این مساله اشاره کردم. حامد کرزی با عصبانیت به این بی‌توجهی واکنش نشان داد. بعد از یک دوره‌ی تنش مجدد، برخی از رهبران

کشورهای غربی شروع کردند تا از قربانی‌ها و فداکاری‌های افغانستان در مبارزه با تروریسم نیز یاد کنند. تبعیض میان قربانیان، همان‌گونه که تبعیض میان زندگان جهان وجود دارد، هرگز آن‌طور که باید، برطرف نشد. درک این مطلب برای شخص من که از یک سنت سیاسی ضد استعماری، عدالت‌خواه و حقوق بشری آمده بودم، بسیار دردناک بود و نمی‌توانستم با این رویکرد سر سازش داشته باشم. یکی از کسانی که در هر ملاقات از بیلیون‌ها (میلیارد‌ها) کمک کشورش به مردم افغانستان یاد می‌کرد، ریچارد هالبروک بود؛ با آن‌که او یهود بود و همکیشان او در معرض بدترین نوع نژادپرستی قرار گرفته بودند، از دید من او به انسان‌های کشورهای ما زیاد ارج نمی‌گذاشت. از این‌رو هر باری که خبر سفر ریچارد هالبروک به افغانستان مطرح می‌شد، من احساس ناراحتی می‌کردم. او از یک طرف در پی شکست برنامه‌اش مبنی بر حذف کرسی از قدرت ناکام شده بود، ولی از جانب دیگر نگران این بود که مبادا کرسی به رییس جمهور ایالات متحده بگوید که به ماموریت او در افغانستان پایان داده شود. او بعضی وقت‌ها برای این‌که نشان بدهد در واشنگتن آدم نیرومندی است، دست به کارهای مضحکی می‌زد. مثلاً به من تلفون می‌کرد و می‌گفت که "من همین حالا به کاخ سفید می‌روم؛ اگر کدام پیام خاصی دارید، بگویید تا به رییس جمهور برسانم". در اثنای مکالمه‌ی تلفونی می‌گفت که "دکتور، من حالا باید از کنترل امنیت کاخ سفید بگذرم و تلفونم را قطع کنم..." من که با شگردهای خنده‌آوری از این دست به دلیل همکاری با سیاست‌مداران چاپلوس و لافوک افغان‌آشنایی کامل داشتم، می‌دانستم که هالبروک چه پیامی را می‌خواهد از این طریق انتقال بدهد. او تظاهر به دوستی می‌کرد، اما در باطن هرگز دست از توطئه و تخریب بر نداشت.

افغانستان بسیار آرزو داشت تا بتواند با ایجاد تاسیسات آبگردان، از آب های کشور برای تولید انرژی و توسعه ای آبادانی استفاده کند، اما در این مورد از جانب کمک کنندگان حمایت لازم صورت نمی گرفت. چند رودبار مهم افغانستان به پاکستان جاری می شدند و پاکستان نگران بود که مبادا افغانستان با ایجاد تاسیسات تولید انرژی بر روی این رودخانه ها به کنترل این آب ها پردازد و پاکستان را از لحاظ استراتژیک مورد تهدید قرار دهد. اصولاً اگر افغانستان پول کافی می داشت و یا این که متحدان مداراجو نمی داشت، تحقق چنین برنامه ای از منظر استراتژیک بسیار با اهمیت بود. واقعیت این بود که کشورهای غربی در این مورد بیشتر در برابر پاکستان حرف شنوی داشتند تا به منافع استراتژیک ما بیندیشند. برخی از وزرای افغانستان در پی تحقق پروژه های مشترک افغانی-پاکستانی از جمله بر روی رودخانه ی کتر بودند. فشار پاکستان موجب شده بود تا کشورها و نهادهای کمک کننده به افغانستان بگویند، تا زمانی که افغانستان با همسایه های مسایل آب را حل نکند، آن ها حاضر نیستند به ساختن بندهای آبی روی رودخانه های مشترک با کشورهای دیگر به افغانستان کمک کنند. هالبروک در همین دیدار از کرزی پرسید: "چگونه ممکن است روی موضوع استفاده از آب با پاکستان مشترکاً کار کرد؟ پاکستان از این جهت نگران است که مبادا افغانستان جریان آب کتر را مهار کند و پاکستان از استفاده ی آن محروم شود". بعدها استفاده ی مشترک از آب و تولید انرژی از رودخانه ی کتر به یکی از طرح های بزرگ میان پاکستان و افغانستان تبدیل شد. برای من مایه ی حیرت بود که آن عده از وزرای کابینه ی افغانستان که با ذکر کلمه ی آب در برابر ایران حساسیت نشان می دادند، اما علی رغم ظاهر پشتونستان خواهی شان با جان و دل از همکاری با پاکستان حمایت

می‌کردند. نمی‌خواهم بگویم که این کار در ذات خود درست و یا نادرست است؛ اما می‌خواهم بگویم که بیشتر آن تکنوکرات‌هایی که دلبستگی به پاکستان داشتند، در حالی که قتل عام افغان‌ها را توسط پاکستان و به ویژه کشتار و ویرانی در مناطق پشتون‌نشین افغانستان را هر روز شاهد بودند؛ اما به گونه‌ی دیوانه‌واری دلبسته‌ی پاکستان بودند. این دلبستگی و سر گذاشتن در برابر پاکستان تعدادی را در شرایطی به دنباله‌روان پاکستان تبدیل کرده بود که بر سایر شهروندان کشور ما به دلیل داشتن تبار دیگری هر نوع تبعیض را تا محو هویت‌ها و تخریب زبان و ادب کهن سال فارسی دری مشروع می‌دانستند.

علی‌رغم تلاش‌های فراوانی که برای برگشتن به یک اجندای عادی در رابطه‌ی افغانستان و ایالات متحده‌ی امریکا، از جوانب گوناگون صورت می‌گرفتند، برخی وقایعی به وقوع می‌پیوستند که این کار را دشوارتر می‌ساختند. نیروهای ایالات متحده در موسی‌قلعه دست به بمباران زده بودند که در نتیجه‌ی آن ۵۲ تن از افراد ملکی افغان کشته شدند. قوماندان نیروهای امریکایی جنرال پتریوس^۱ در ملاقات با کرزلی گفت که "این رقم درست نیست. در عملیات نیروهای امریکایی تنها شش تن از افراد طالبان کشته شده‌اند." اما واقعیت همین بود که تعداد زیادی از افراد ملکی در بمباران نیروی هوایی امریکا کشته شده بودند. پژوهش‌های هیئت اعزامی افغانستان نیز رقم ۵۲ تن تلفات ملکی را تایید می‌کرد. وقتی جنرال پتریوس بر تعداد کمی از کشته‌ها که گویا طالب بودند تاکید کرد، رییس جمهور افغانستان بسیار برآشفته شد. وی به جنرال پتریوس قوماندان آیساف، سفیر ایالات متحده و مارک سدول نماینده‌ی ملکی ناتو در افغانستان گفت:

^۱ David Howell Petraeus

"آقایان لطفاً به پایتخت‌های تان اطلاع بدهید که همکاری در مبارزه با تروریسم، به این معنا نیست که هر چه را شما می‌گویید، ما قبول کنیم. برای افغانستان زندگی افراد ملکی و احترام به حق حاکمیت ملی ما دارای اهمیت حیاتی است. باید به تلفات ملکی پایان داده شود. ادامه‌ی کشتار افراد ملکی موجب شکست ما می‌شود. گزارش جنرال پتریوس، هفته‌ی گذشته نشان داد که دشمن هر روز قویتر می‌شود. باید از چنین حوادثی جلوگیری شود. من نمی‌دانم که چرا با تروریستان در همان جاهایی که می‌آیند، مبارزه صورت نمی‌گیرد که دهات افغانستان هم‌روزه بمباران می‌شوند."

جنرال پتریوس در چهارم جولای ۲۰۱۰ ماموریتش را در افغانستان آغاز کرد. او یکی از تیوریسن‌های نظامی ایالات متحده‌ی به ویژه در زمینه‌ی مبارزه با شورشگری بود. پتریوس توانسته بود با مسلح‌ساختن قبایل سنی‌مذهب عراقی در مبارزه با القاعده موفقانه عمل کند و حوزه‌ی فعالیت این گروه را در عراق محدود بسازد. این امر موجب شده بود که او دارای هیبت فراوان در حلقه‌های نظامی کشورش بشود. روزی که وی کارش را در کابل شروع کرد، بسیاری به این گمان بودند که او می‌تواند در افغانستان هم موفق باشد. وی پیش از این که به دیدار کرسی برود، نخست به دفتر من آمد و از من درباره‌ی برخوردش با کرسی مشورت خواست. من برایش حساسیت‌های کرسی را در مورد تلفات ملکی و احترام به زندگی افغان‌ها و بی‌اعتنایی نیروهای بین‌المللی مقیم افغانستان به پناه‌گاه‌ها و مراکز تعلیمی تروریسم تشریح کردم و افزودم که رییس‌جمهور افغانستان از شما در این باره خواهد پرسید و همچنین در مورد تغییرات احتمالی در پالیسی شما. پیروزی موقتی او در عراق او را بیش از پیش مغرور ساخته بود. او در نخستین صحبت‌های خود به موضوع حکومت‌داری

خوب در افغانستان اشاره کرد. متوجه شدم که جنرال پتریوس هم مانند بسیاری از سیاست‌مداران و نظامیان غربی دوست داشت نیمی از حقیقت را ببیند. کلیت موضوع فساد و این که مقدار زیاد پول‌های وعده داده شده به افغانستان توسط کشورهای کمک‌کننده به مصرف می‌رسیدند، را نمی‌توانست و یا نمی‌خواست مورد توجه قرار دهد. این خارجیان بودند که بدون مداخله‌ی افغانستان، پیمان‌های خریداری، ساختمانی و تدارکاتی میلیاردری را امضا می‌کردند. موضوع شرکت‌های امنیتی خصوصی که توسط قراردادیان خارجی و همچنین اعضای خانواده برخی از بزرگان دولت افغانستان در همکاری و همراهی با خارجیان به یک معضل تبدیل شده بود و پیوسته موجب بروز شبکه‌های موازی امنیتی و شبکه‌ی تامین برخی از نیازهای مالی طالبان می‌شد، مورد توجه مسؤولان غربی نبودند.

پتریوس در یکی از ملاقات‌های نخستین خود به من گفت که وی در نظر دارد نیروهای دفاع خودی را در افغانستان به منظور مبارزه با طالبان ایجاد کند. به باور وی هلمند نخستین جایی بود که او می‌توانست به ایجاد چنین نیروهای ضد شورش بپردازد. من مخالفت جدی خود را با این طرح با در نظر داشت تجربه‌ی منفی ملیشه‌سازی در دوران حکومت حزب دموکراتیک خلق افغانستان و این که چنین نیروهایی به زودی به شبکه‌های غارت‌گر و تجاوزگر به مال و ناموس مردم استحاله می‌یابند، با وی در میان گذاشتم. همان روز هم نگرانی‌های خود را در این باره با رییس جمهور در میان گذاشتم. اما پتریوس در این مورد بسیار مُصبر بود. او بر این باور بود که این یگانه راه است. بعد از بحث‌های زیاد در حلقه‌های کوچک و در شورای امنیت ملی و کابینه بالاخره ما ناگزیر شدید طرح او را به گونه‌ی تعدیل شده و با اکراه بپذیریم. تعدیل طرح ایجاد نیروهای دفاع خودی به پولیس

محلی، زیر کنترل وزارت داخله و در چارچوب وزارت داخله در واقعیت پروژه‌ی تعدیل‌شده‌ی نیروهای دفاع خودی پتریوس بود. من حتی یک لحظه را به یاد ندارم که از طرح ملیشه‌های دفاع خودی و یا پولیس محلی دفاع کرده باشم. این پروژه را قوماندان نیروهای امریکا بر ما تحمیل کرد. هنوز چند ماهی از ایجاد پولیس محلی نگذشته بود که این پروژه به منبع تمویل و تجهیز نیروهای قومی و جنگ‌سالار و بروز جنگ‌سالاران جدید تبدیل شد. صلیب سرخ جهانی گزارشی را به من داد که بر مبنای آن اعضای خانواده‌ی برخی از وکلا و فرماندهان نیرومند قدیمی از تجهیز این نیروها برای سرکوبی مخالفان‌شان و پیشبرد جنگ‌های قومی استفاده می‌کردند. در مواردی ربودن نوجوانان، دختران و باج‌گیری از مردم نیز از جانب همین نیروها صورت می‌گرفت. اگر چه پروژه‌ی پولیس محلی در مناطقی دستاوردهایی در امر مبارزه با طالبان داشت؛ اما در کلیت در فرسایش دولت و تعدیل حق انحصاری دولت بر تامین امنیت آسیب‌ساختاری رساند.

هم‌زمان با این مباحث موضع مورد مناقشه‌ی دیگری که میان ما و نیروهای ایالات متحده‌ی امریکا به گونه‌ی دوامدار باقی ماند، فعالیت ملیشه‌های وابسته به دستگاه استخبارات ایالات متحده‌ی امریکا سی‌آی‌ای بود. چنین گروه‌هایی در سراسر افغانستان حضور داشتند. حکومت افغانستان از تعداد حقیقی آن‌ها و این‌که واقعا در کجاها مستقر هستند، اطلاعی نداشت. این نیروها بسیار خوب آموزش دیده و دارای تجهیزات خوب بودند و افراد آن‌ها با معاش خوب از جانب استخبارات امریکا استخدام شده بودند. برخی از شایعات درباره‌ی این‌که هلیکوپترها، نیروهای طالبان را در مناطق گوناگون انتقال می‌دهند، در واقعیت مربوط به این افراد بود. با این‌که امنیت ملی افغانستان و وزارت دفاع از عمومیات این موضوع اطلاع داشتند؛ اما از

جزئیات آن آگاهی نداشتند. بسیاری از مخالفان حضور نیروهای امریکایی در افغانستان از این موضوع در تبلیغات‌شان استفاده می‌کردند. بعد از روی کار آمدن حکومت وحدت ملی این شایعه‌ها به مراتب بیشتر شدند. سقوط یک هلیکوپتر پاکستانی در لوگر در تابستان ۲۰۱۶ همراه با افسران اطلاعاتی این کشور که بعدها توسط طالبان آزاد شدند، نشان داد که شایعه‌ها درباره‌ی هلیکوپترهای مرموز تنها محدود به طیاره‌های استخباراتی ایالات متحده نبوده، بل که پاکستان نیز برای انتقال افراد، اسلحه و پول برای نیروهای مورد حمایت‌شان در افغانستان از فضای کشور ما استفاده می‌کرد. کنترل ترافیک فضایی در کشور ما هنوز هم در اختیار نیروهای ایالات متحده قرار دارد. تلاش‌های دفتر رییس‌جمهور و شورای امنیت برای به زیر کنترل آوردن فضای کشور در نتیجه سبوتاژهای مافیای افغانی که در آن برخی از اعضای خانواده‌های وزرای افغانستان با خارجیان در همدستی کامل قرار داشتند، هیچ‌وقت به نتیجه نرسید.

امریکایی‌ها بعضاً کارهایی را انجام می‌دادند که با توافقات دو جانبه نیز هماهنگ نبودند و در همه‌حال موجب نگرانی ما می‌شدند. از جمله در هیرمند، شروع کرده بودند که به افراد عادی افغانستان برگه‌ی هویت توزیع کنند. این یکی از مسایل بسیار بحث‌برانگیز بود که افسران و مقام‌های یک کشور دیگر، در داخل کشوری که باید به قوانین آن احترام بگذارند و مطابق به توافقات دو جانبه عمل کنند، به شهروندان همان کشور بر بنیاد تصمیم خودسرانه برگه‌ی هویت توزیع کنند. این هم یکی از کارهایی بود که موجب افزایش تنش شد. تمام تلاش‌های ما برای کم‌رنگ کردن تنش‌ها و یا حداقل حفظ تنش‌ها در همان سطحی که بودند، به منظور جلوگیری از افزایش بحران، اغلب بی‌نتیجه بودند. از یک طرف اعمال و نحوه‌ی فعالیت‌های امریکایی‌ها

به حد کافی زمینه‌ی تنش بیشتر را فراهم می‌ساختند و از جانب دیگر در جنگ‌های استخباراتی، ما جانب ضعیف قضیه بودیم. با آن‌که بر مبنای تحلیل می‌شد به آسانی دریافت که در مواردی دست استخبارات خارجی، به ویژه پاکستان، در میان است؛ اما به دلیل نبود اطلاعات مستند استخباراتی نمی‌توانستیم موضوع را ثابت کنیم. به گونه‌ی مثال حمله‌ی سگ‌های امریکایی بر کودکان و زنان افغان و یا خانه‌پالی‌ها و رفتن به مساجد و مانند آن‌ها، مسایلی بودند که به دفتر رییس جمهور انتقال داده می‌شدند. ما می‌دانستیم که برخی از این موارد حقیقت ندارند؛ اما در اثبات این موارد مشکل داشتیم. اطلاع‌دهندگان یا مستقیماً با شخص رییس جمهور و یا این‌که با دفتر او تماس می‌گرفتند. البته در مواردی واقعاً چنین حوادثی به وقوع پیوسته بودند، اما در اواخر بیشتر اطلاعات در این باره نادرست بودند و جنبه‌ی تبلیغاتی داشتند و به منظور تحریک احساسات رییس جمهور به وی اطلاعات نادرست داده می‌شد. به سخن دیگر واقعیت و افسانه چنان با هم در می‌آمیختند که تفکیک آن‌ها ناممکن بود. اسناد منتشره توسط ویکی‌لیکس نشان می‌داد که امریکایی‌ها در مورد مداخله پاکستانی‌ها در افغانستان به اندازه کافی اطلاعات داشتند. رییس جمهور و من، هر دوی ما نامه‌هایی به همتاهای مان، اوباما و جنرال جونز مشاور امنیت ملی ایالات متحده نوشتیم و از آنان تقاضا کردیم در پالیسی‌های خود در امر مبارزه با تروریسم در افغانستان تغییر بیاورند. رییس جمهور در دیدار با سناتور کری که در هفدهم آگست ۲۰۱۰ به کابل آمده بود، یک بار دیگر نگرانی‌های خود را با وی در میان گذاشت و گفت: "اقدامات خودسرانه‌ی نیروهای خارجی همچنان در کشور ما ادامه دارند. هر کس به خود حق می‌دهد به خانه‌های افغان‌ها رفته و آنان را دستگیر کند. این کار را هم نیروهای

خارجی و هم نیروهای امنیتی افغان انجام می‌دهند. از دوران اشغال شوروی تا کنون حریم خصوصی هیچ افغانی محفوظ نبوده است. حرکت‌های خودسرانه‌ی کمونیست‌ها یکی از دلایلی بود که مردم ما علیه آنان قیام کردند. اخیراً در غزنی سربازان پولندی برای تفریح و خوش‌گذرانی خانه‌های افغان‌ها را منفجر کردند. من ناگزیر می‌شوم که حکمی را صادر کنم مبنی بر این که هرگاه سربازان خارجی به خانه‌ها و دفترهای ما وارد شوند و مردم ما را تهدید کنند، مردم باید در مقابل آن‌ها مقاومت کنند."

هر باری که فرصت گفتگو با مسؤولان امریکا فراهم می‌شد، مشکلات تلفات ملکی، عدم توجه به پناه‌گاه‌های تروریسم و تقویت نیروهای امنیتی افغانستان از جمله‌ی مسائلی بودند که مطرح می‌شدند، اما در عمل تغییر در راستایی که افغانستان آرزو داشت، رونما نمی‌گردید. ادامه‌ی همان حالت گذشته هر روز بیشتر از پیش موجب تنش میان دو کشور می‌شد.

موارد فراوانی در عملکرد و استراتژی ایالات متحده در افغانستان وجود داشت که باید در برابر آن‌ها ایستادگی می‌شد؛ اما نحوه‌ی برخورد رییس‌جمهور افغانستان، به باور من، روابط ما با امریکا را بیشتر پیچیده می‌ساخت. این کار تا جایی به یک سیستم عاطفی منفی تبدیل شده بود که رییس‌جمهور یک کشور که بدون شک به تیوری‌های سیاسی و نورم‌های حقوقی آگاهی داشت، بیشتر تحلیل‌هایش را با توسل به تیوری‌های توطئه ابراز می‌کرد. این برخوردها از جانب رهبران ما به همان اندازه حیرت‌آور بودند که مداخله‌های بی‌پروای رهبران امریکا در انتخابات ریاست‌جمهوری ما و بی‌پروایی‌های آنان در برابر زندگی و عزت مردم ملکی و

بی میلی شان در مبارزه با منبع اصلی تروریسم. اما با این هم برای هر دو کشور هیچ چاره‌ای به جز همکاری با هم وجود نداشت.

امریکایی‌ها در ماه سپتامبر ۲۰۱۰ خبر دادند که اوپاما می‌خواهد یک کنفرانس ویدیویی با رییس جمهور افغانستان برگزار نماید. من قبل از ظهر برگزاری کنفرانس از وی خواستم تا پیشنهادهایش را به گونه‌ی سازنده مطرح کند و شکافتن زخم‌های گذشته را باید کنار بگذارد...

رییس جمهور ایالات متحده کنفرانس را با یک پیام صمیمانه و همراه با احترام به ارزش‌های فرهنگی جهان اسلام و ستایش از افغانستان آغاز کرد: "آقای رییس جمهور، حلول ماه رمضان را به شما و ملت افغانستان تبریک می‌گویم. همچنین می‌خواهم به شما و حکومت شما به مناسبت برگزاری موفقانه‌ی کنفرانس کابل تهنیت بگویم." من با در نظر داشت صحبت پر از تنش‌ی که میان کرزی و من درباره‌ی نحوه و محتوای مباحث در این کنفرانس، قبل از ظهر گذشته اتفاق افتاده بود، بسیار نگران بودم، اما کرزی با لحن بسیار محترمانه به اوپاما پاسخ داد: "بلی جناب رییس جمهور، کنفرانس یک موفقیت بود. می‌خواهم از وزیر خارجه‌ی شما، خانم کلیتون و همچنین از سفارت شما در کابل و جنرال پتریوس که در برگزاری و موفقیت کنفرانس همکاری کردند، سپاسگزاری کنم." اوپاما با اشاره به نامه‌ای که رییس جمهور افغانستان به خود او و من به جنرال جونز مشاور امنیت ملی ایالات متحده فرستاده بودیم، گفت: "آقای رییس جمهور ما در یک مرحله‌ی بسیار حساس از روابط دو کشور و مبارزه با تروریسم قرار داریم. شما یک نامه فرستاده‌اید و در آن به افشاگری‌های ویکی‌لیکس، در رابطه با نقش پاکستان در حمایت از تروریسم اشاره داشته‌اید." رییس جمهور کرزی گفت: "در این امر که پاکستان با ما

صادقانه برخورد نمی‌کند، مطمئن بودیم و این امر را همیشه می‌دانستیم. ما بارها با رهبران ایالات متحده این موضوع را که پاکستان می‌خواهد موجب شکست افغانستان و جامعه‌ی جهانی در برابر تروریسم شود، مطرح کردیم. بعد از افشاگری‌های ویکی‌لیکس مردم افغانستان می‌دانند که شما بر نیات و اعمال پاکستان آگاهی دارید. مردم افغانستان از خود و از ما می‌پرسند، در صورتی که ایالات متحده بر این امر آگاهی دارد، پس چرا در برابر پاکستان اقدام نمی‌کند؟ ما نمی‌توانیم مردم افغانستان را در این رابطه قانع بکنیم و در صورت ادامه‌ی این حالت، بسیج مردم افغانستان در مبارزه با تروریسم مشکل خواهد شد. امکان بسیج مردم افغانستان در صورتی ممکن است که علیه پناه‌گاه‌های تروریسم اقدام شود. من طرفدار این امر می‌باشم که ما با هم بنشینیم و با یک ارزیابی مشترک و انتقادی از آنچه تا حال صورت گرفته است، برای مردم افغانستان از دوست و دشمن یک تصویر روشن ارائه کنیم تا بتوانیم مردم افغانستان را علیه دشمن بسیج کنیم. اواما، در پاسخ گفت: "آقای رییس جمهور، من نظر شما را درک می‌کنم. ویژه‌گی ماموریت ما در افغانستان این است که ما القاعده را هدف قرار می‌دهیم؛ ما طالبان را هدف قرار می‌دهیم؛ ما کسانی را که با القاعده رابطه دارند، مورد حمله قرار می‌دهیم. این دیدگاه ما باید به مردم افغانستان روشن شود." با ادامه‌ی این گفتگو یک بار دیگر تفاوت نظرها میان دو کشور روشن‌تر می‌شد و همچنین تناقضات و ناپی‌گیری‌ها در سیاست هر دو کشور. حامد کرزی در پاسخ اواما گفت: "آقای رییس جمهور، سه سال می‌شود که من از پاکستان هیچ انتقاد علنی نکرده‌ام؛ با این که می‌دانم که این کشور با استفاده از تروریسم به کشور ما حمله کرده است. پاکستان باری ادعا کرد که پشتون‌ها در حکومت افغانستان حضور ندارند و این جنگ

پشتون‌ها است که از قدرت محروم مانده‌اند. زمانی که من مشاهده کردم که متحدان ما با پاکستان مدارا می‌کنند و حاضر نیستند تا این کشور را وادار کنند تا از حمایت تروریسم دست بردارد، من هم انتقاد از پاکستان را متوقف ساختم؛ اما می‌خواهم بگویم که بسیج مردم علیه یک دشمن برونی که جنگ را بر ما تحمیل می‌کند، ممکن است. ما نمی‌توانیم بدین‌گونه مردم افغانستان را بسیج کنیم."

او‌یاما که متوجه پافشاری رییس جمهور افغانستان درباره هدف قرارداد منع تروریسم شده بود، ناگزیر شد که بگوید: "شما این مسایل را با سفیر ما و جنرال پتریوس در کابل صحبت کنید. ما می‌خواهیم به مردم افغانستان امنیت لازم را فراهم بسازیم. پیشنهاد من این است تا شما این بحث‌ها را در کابل با نمایندگان ما ادامه بدهید، تا ما به یک دیدگاه مشترک برسیم. ما می‌دانیم که طالبان در پاکستان پناه‌گاه دارند. ما پاکستان را زیر فشار قرار دادیم؛ اما تا زمانی که پاکستان همکاری می‌کند ما باید با آنان صحبت کنیم. به باور من گفتگوی شما با جنرال کیانی مهم است. مردم افغانستان باید به گفتگوهای شما با وی اعتماد داشته باشند... همکاری استراتژیک میان دو کشور ما بسیار مهم است. امیدوارم ما بتوانیم قرارداد همکاری‌های استراتژیک را تا پایان این سال امضا کنیم". رییس جمهوری کرزی گفت: "من هم در مورد سند همکاری‌های استراتژیک موافقم. این یک سند بسیار مهم است. مشاور امنیت ملی دکتر سپنتا با تعدادی از اعضای حکومت روی آن کار می‌کنند. افغانستان به زودی طرح پیشنهادی خود را در اختیار نمایندگان شما قرار خواهد داد. من می‌خواهم تاکید کنم که باید وطن‌دوستی افغان‌ها جدی گرفته شود و به پاکستان تفهیم شود که دیگر نمی‌توانند مانند گذشته ادامه دهند". او‌یاما به هیچ وجه حاضر نبود تا به اصل تقاضای افغانستان که مبارزه با

برخاستگاه تروریسم بود، پردازد. این موضوع حتا از دوران جورج بوش یکی از موارد اساسی مورد اختلاف میان دو کشور بود. اواما دوباره به همان نظر نخستین خود برگشته و گفت: "ادامه‌ی گفتگوهای شما با جنرال کیانی مهم است. باید این گفتگوها ادامه یابند. کوشش شما برای جذب رهبران طالبان به پروسه‌ی صلح بسیار مهم است. ما کوشش می‌کنیم تا شما به یک راه حل صلح آمیز، به یک توافق با طالبان دست یابید. در تلاش‌های صلح باید غیر پشتون‌ها نیز جذب و بسیج گردند... ما باید راجع به یک مکانیسم فکر کنیم که چگونه می‌توانیم همگان را جذب کنیم. پاکستان اگر در این مکانیسم دخیل نباشد، تخریب می‌کند. مهم این است که شما به مثابه‌ی کشوری که دارای حق حاکمیت استید، خودتان تصمیم‌گیرنده باشید."

در این کنفرانس ویدیویی رییس جمهور افغانستان به یکی از مسایل دیگری که باعث بروز اختلاف‌های جدی میان دو کشور شده بود، نیز پرداخت. وی گفت: "ما باید عملیات قوای ائتلاف را مدیریت کنیم تا زندگی نورمال مردم افغانستان آسیب نینند. فصل عملیات‌ها فصل حاصل‌برداری است به ویژه در مناطق غیرشهری افغانستان. ما باید نخست در شهرها متمرکز شویم و بعدا به ولسوالی‌ها برویم. مدیریت رسانه‌ها مهم است. رسانه‌ها نباید با پخش اخبار غیرلازم موجب نگرانی بیشتر مردم شوند. یک بار دیگر تاکید می‌کنم که ما باید با پاکستان کار کنیم. تا از تروریسم حمایت نکند. بدون محو پناه‌گاه‌ها و قطع پشتیبانی از جانب پاکستان پیروزی بر تروریسم ممکن نیست. نحوه‌ی عقد قراردادهای ایالات متحده طوری است که مردم عادی بیشتر از آن آسیب می‌بینند. مردم عادی از این قراردادها سود نمی‌برند؛ ولی در عوض گروه‌های مسلح از این قراردادها سود می‌برند، اعضای خانواده و نزدیکان زورمندان و اعضای حکومت از این قراردادها سود می‌برند.

باید به این موضوع توجه شود. این شیوه موجب شیوع فساد می‌شود." او یاما در پاسخ گفت: "نحوه‌ی عقد قراردادها مایه‌ی نگرانی هر دوی ما است. مک کریستال می‌آید؛ باید ببینیم که در مورد پاکستان چه کرده می‌توانیم. باید کمک کیانی را با خود داشته باشیم. توافق دو کشور در این رابطه بسیار مهم است."

یکی از موضوعات پرتنش دیگر میان دو کشور، مداخله‌ی مسؤولان امریکایی در امور عدلی و قضایی افغانستان بود. درست است که مقامات ذی‌صلاح افغانستان در این باره یا به دلیل فساد و یا هم پیوندهای قومی و مانند آن با مجرمان مبارزه‌ی لازم را انجام نمی‌دادند؛ اما مواردی وجود داشتند که مقام‌های امریکایی و انگلیسی مسؤولیت‌های سارنوال و پولیس افغانستان را بر عهده می‌گرفتند و عملاً موجب سلب حاکمیت عدلی ما می‌شدند. برای شخص من هم به مثابه‌ی یکی از جانبداران رابطه‌ی نیک با امریکا این امر پذیرفتنی نبود. این امر زمانی مایه‌ی ناراحتی بیشتر می‌شد که می‌دیدم مقام‌های تصمیم‌گیرنده‌ی امریکا و انگلیس با فسادپیشگان برخورد گزینشی داشتند. حتا نهادها و رسانه‌های دو کشور با فسادپیشگان "خودی" برخوردی بسیار دوستانه داشتند و منظم به سود آنان تبلیغ می‌کردند. ایجاد تاسیسی به نام "مرکز مبارزه با جرایم سنگین" بدون اطلاع رییس جمهور و مشاور امنیت ملی افغانستان صورت گرفته بود. برخی از مقام‌های افغان با این مرکز همکاری می‌کردند. تاسیسات مدرن این مرکز و دستگاه بسیار نیرومند "شود"ی که در آنجا نصب شده بود، کاملاً در کنترل انگلیسی‌ها بود. آن‌ها مکالمات تلفونی افراد عادی و مقامات مسؤول افغان را بدون اجازه‌ی محکمه‌ی افغانستان به گونه‌ی دلخواه‌شان، شنود می‌کردند. با در دست داشتن پروتوکول این مکالمات درباره‌ی فعالیت‌های خوب و بد افغان‌ها سند جمع‌آوری

می‌کردند و به حریم خصوصی افراد رخنه می‌کردند. بسیار جالب بود که مسؤولان طراز اول افغانستان نه تنها به این اسناد دسترسی نداشتند، بل که از این فعالیت‌ها هیچ خبر نداشتند. دستگیری یکی از همکاران شورای امنیت در مغایرت با قوانین افغانستان، در نتیجه‌ی همین فعالیت‌ها صورت گرفت. هدف از این دستگیری بدون شک که مبارزه با فساد نبود، بل که می‌خواستند شخص حامد کرزی را بدنام سازند. در حالی که فرد دستگیر شده یک کارمند میان‌رتبه‌ی دفتر شورای امنیت بود، رسانه‌های امریکایی از وی به مثابه‌ی یکی از همکاران ارشد رییس‌جمهور کرزی یاد می‌کردند که مطلقاً چنین نبود. در اثر تقاضای مقام‌های امریکایی از لوی سارنوالی افغانستان، کارمند دولت افغانستان نیمه‌شب از خانه‌اش دستگیر و به زندان ویژه که به نام جرایم سنگین یاد می‌شد و کاملاً در کنترل انگلیس‌ها و امریکایی‌ها بود، انتقال یافت. این عمل مغایر قوانین افغانستان موجب عصبانیت حامد کرزی و شخص من گردید. جانب مثبت این قضیه این بود که ما برای نخستین بار اطلاع حاصل کردیم که در پایتخت کشور ما تاسیساتی وجود دارد که خارجیان آن را کنترل می‌کنند و به حریم خصوصی افراد داخل می‌شوند. این امر موجب تنش‌های دیگر در روابط ما با انگلیسی‌ها و امریکایی‌ها گردید. تلاش‌های فراوان ما که می‌خواستیم از نفوذ دستگاه‌های اطلاعاتی خارجی به حریم خصوصی افغان‌ها جلوگیری کنیم، به نتیجه‌ی مطلوب نرسید.

ما برای کشف جزئیات این قضیه در چارم آگست سال ۲۰۱۰ یک هیئت را به ریاست لوی سارنوال برای بازدید از این تاسیسات به محل فرستادیم. گزارش هیئت اعزامی حیرت‌آور بود. در گزارش هیئت آمده بود: "در این جا چار زندان وجود دارد که یکی از آن‌ها را به وزارت عدلیه کشور ما سپرده‌اند. این تاسیسات در سال ۱۳۷۸ بر اساس

فرمان رییس جمهور ایجاد شده است. بخش دوم این تاسیسات، بخش جرایم حساس است که با مصرف نزدیک به هشتاد میلیون دالر ایجاد شده است."

حکم رییس جمهوری توسط وزارت داخله ی افغانستان گرفته شده بود، بدون آن که وی دقیقاً در جریان ابعاد فعالیت‌های این تاسیسات قرار داده شود. به رییس جمهور گفته شده بود که یک مرکز به منظور مبارزه با قاچاقچیان مواد مخدر ایجاد می‌شود، در حالی که در واقعیت یک دستگاه بسیار عظیم برای شنود مکالمات تلفونی در کشور ما همراه با تاسیسات سلب آزادی ایجاد شده بود. بدون شک که رهبران وزارت داخله ی افغانستان با انگلیس‌ها در این رابطه همکاری کرده بودند. در گزارش هیئت اعزامی آمده بود که در این مرکز "یک نفر خارجی و دیگران که افغان‌اند، زیر رهبری خارجی‌ان مکالمات تلفونی افغان‌ها را می‌شنوند. در این جا حتا درباره ی جرایم عادی و مسایل تروریستی شنود می‌شود. هیچ مبنای قانونی مطابق به ایجابات قانون اساسی افغانستان برای شنود مکالمات افغان‌ها وجود ندارد. وقتی افراد زندانی ملاقاتی می‌داشته باشند، مانند زندان‌های امریکا آن‌ها را زنجیر و زولانه می‌کنند و با لباس‌های نارنجی زندان آن‌ها را به ملاقات می‌برند. خارجی‌ان در جریان تحقیق حضور دارند. افرادی بوده‌اند که تحقیق از آنان بیشتر از بیست روز دوام کرده است و در تمام مدت خارجی‌ان حضور داشته‌اند. خارجی‌ان ماهانه جهت نگهداری از این تاسیسات و اعاشه ی زندانیان و محافظان مقدار زیادی پول مصرف می‌کنند."

بسیاری از ما حیرت‌زده شده بودیم. این گزارش درباره ی بگرام نبود، بل که گزارشی بود از یک زندان در جوار میدان هوایی کابل که

ظاهرا برای بهبود حقوق زندانیان و در عین زمان تاسیسات سلب آزادی برای قاچاقچیان بزرگ ایجاد شده بود. در داخل قلمرو ما نیروهای خارجی حتا برون از مسایل مربوط تروریسم نقش سارنوال و پولیس را بر عهده گرفته بودند و برخی از مقام های کشور ما نیز با آنان همکاری می کردند. رییس جمهور کرزی بعد از این که گزارش را شنید، بیش از اندازه برافروخته شد. او کاملا حق داشت. باید کلیه ی هدایت های رییس جمهوری در این باره اجرایی می شدند. کرزی گفت: "به بهانه این که مصارف این تاسیسات بسیار بالا است و یا این که این تاسیسات بسیار مدرن استند، ما نباید اجازه بدهیم تا حقوق انسانی شهروندان افغانستان نقض شوند. برای ما مصرف مهم نیست. مهم این است که موجودیت و شیوه های کار در این تاسیسات با قوانین افغانستان مطابقت دارند و یا نه؟ ما نباید مانند دوران شوروی ها اجازه دهیم تا حقوق مردم ما نقض و مردم ما بی آبرو شوند." نصرالله استانکزی مشاور حقوقی رییس جمهور گفت: "امنیت این تاسیسات از جانب موسسات خارجی تامین می شود. نهاد "مبارزه با جرایم حساس" که در دست خارجیان است به شنود می پردازد. باور من این است که تعداد تلفون هایی را که می شنوند به مراتب بیشتر از این است. امریکایی ها گفته اند که ما دستگاه هایی می آوریم که نه تنها هفت ولایت کنونی، بل که کشورهای منطقه را نیز زیر پوشش بگیرد. افغان ها در کنار امریکایی ها در جریان شنود سهم جانی دارند. در اتاق اول امریکایی نشسته است. خارجیان در تمام مراحل مداخله می کنند. بعضی از جنرالان اردو و پولیس افغانستان نیز در آن جا زندانی استند. برای برخی از افراد دوسیه ساخته شده است. این دوسیه ها به سفارت امریکا فرستاده شده اند." برای ما غیر قابل توجه بود که برای شهروندان ما دوسیه ساخته شود و این دوسیه ها، آن هم درباره ی

اتهامات جنایی در سفارت امریکا نگهداری شوند. اعتراف می‌کنم، با این که می‌دانستم تعداد افراد فسادپیشه و رشوه‌خوار نیز در این تاسیسات نگهداری می‌شدند، اما از منظر حقوقی عرض و طول آن‌چه صورت می‌گرفت، نه با حق حاکمیت کشور ما و نه هم با حقوق بشری و شهروندی افغان‌ها و نه هم با کلیت قانون اساسی افغانستان در هماهنگی قرار داشتند. ما تقلیل یافته بودیم به یک سرزمین بی‌قانون که در آن خارجی‌ها نیز به دلخواه قانون‌شکنی می‌کردند. این را من با تمام درک و آگاهی می‌دانستم، اما میان پیدا کردن یک راه حل معقول و قابل قبول به این معضلات و جلوگیری از تعمیق بحران در روابط بین‌المللی باید راه حلی پیدا می‌کردیم. بالاخره در نتیجه کشیدگی‌های بی‌شمار ما کنترل این تاسیسات را بر عهده گرفتیم.

با این که ظاهراً افغانستان کنترل تاسیسات قصبه را بر عهده گرفت، اما قبلاً در اثر همکاری وزارت داخله و وزارت مخابرات افغانستان امکانات شنود به خارجیان داده شده بود و آنان با استفاده از تاسیسات قصبه، سیم‌هایی را به دستگاه‌های ویژه‌ی خودشان وصل کرده بودند. تا جایی که من اطلاع دارم، این فعالیت مغایر قانون اساسی افغانستان هنوز هم به گونه‌ی گسترده ادامه دارد. من در دوران مسئولیت‌م به مثابه‌ی مشاور امنیت ملی بسیار تلاش کردم تا تمام این فعالیت‌های غیرقانونی را متوقف بسازم؛ اما مانند همیشه در کشور ما در یک جایی یک خلایی وجود داشت که خارجیان می‌توانستند به فعالیت‌های غیرقانونی‌شان به بهانه‌ی مبارزه با تروریسم ادامه بدهند. حامد کرزی در کنفرانس ویدیویی، از اوپاما خواست تا به افرادش هدایت بدهد از اقدام‌های مغایر قانون اساسی افغانستان در داخل قلمرو ما اجتناب کنند. وی به اوپاما گفت: "من به مقام‌های مسؤول افغانستان هدایت داده‌ام تا آن فعالیت‌های این نهاد را که در مغایرت با قانون اساسی افغانستان

قرار دارند، متوقف کنند." اما او با ما با این نظر موافق نبود و در پاسخ، با اشاره به این امر که وزیر داخله و سارنوال افغانستان در جریان دستگیری یک تن از کارمندان دفتر شورای امنیت قرار داشته‌اند، گفت: "من فکر می‌کنم که سارنوالی و وزیر داخله مطابق قانون اقدام کرده‌اند." رییس‌جمهور یک کشور دیگر به جای ما داوری می‌کرد که چه چیز مطابق به قانون ما بوده است و چه چیز نبوده است و این در حالی بود که بدون شک نه خودش و نه هم مشاورانش قوانین افغانستان را خوانده بودند.

گفتنی است که در روزهای اخیر، اوایل فیروزی ۲۰۱۶، رسانه‌های افغانستان با نشان دادن عکس‌های چار فروند طیاره‌ی سوپرتوکانو با تبلیغات بی‌مانندی درباره‌ی تجهیز نیروی هوایی افغانستان گزارش دادند. سرپرست وزارت دفاع افغانستان آقای معصوم استانکزی و لوی‌درستیز قوای مسلح کشور ما با آب و تاب از این پیشرفت در نیروی هوایی افغانستان یاد کردند. من وقتی گزارش‌ها را شنیدم و تصاویر را تماشا کردم، حکایت روزهای نخستین و بحث راجع به این طیاره‌ها به یادم آمد. یک روز جنرال پتریوس با آوردن چند عکس از این طیاره‌ها به دفتر من آمد و گفت که ایالات متحده تصمیم دارد تا این طیاره‌ها را برای اردوی افغانستان خریداری کند. قبلاً هم تعداد ۲۴ طیاره‌ی دست دوم ترانسپورتی را امریکایی‌ها بدون مشورت با افغان‌ها برای نیروی هوایی افغانستان خریداری کرده بودند. امریکایی‌ها بیشتر از چارصد میلیون دالر را به یک شرکت ایتالیایی پرداخته بودند تا این طیاره‌ها را برای افغانستان نوسازی کند. حتا یک فروند از این طیاره‌ها نتوانست برای یک دقیقه هم از زمین بلند شود. بعد از جنجال‌های زیاد پس از این که طیاره‌ها یک گوشه از میدان هوایی کابل را برای مدتی اشغال کرده بودند، امریکایی‌ها این طیاره‌ها را به بهای آهن‌پاره

فروختند. وقتی من این عکس‌ها را دیدم گفتم که من فعلا چیزی گفته نمی‌توانم باید در این باره تحقیق کنم. نخست نظر وزیر دفاع وقت جنرال وردک را پرسیدم. او گفت که از این طیاره‌ها در مواردی که نیروهای زمینی نیاز به حمایت از ارتفاعات کم را داشته باشند، می‌شود استفاده کرد. امریکایی‌ها هم گاهی از این طیاره‌ها استفاده می‌کنند. از جنرال سخی احمدزی و حکمت فوشنجی از همکاران دفتر شورای امنیت خواستم تا درباره‌ی قابلیت‌های این طیاره تحقیق کنند. آن‌ها دو روز بعد اطلاعاتی را در اختیارم گذاشتند که برایم بسیار حیران‌کننده بود. این طیاره‌ها را اردوهای کولمبیا و برازیل در مبارزه با شورشیان و قاچاقچیان مواد مخدر در مناطق جنگلی مورد استفاده قرار می‌دادند. قابلیت پرواز را با سرعت خیلی کم داشتند و امکان این را که با ماشیندار و راکت‌های هوا به زمین مجهز شوند، دارا بودند؛ اما در عین زمان در برابر ماشیندارهای دفاع هوایی آسیب‌پذیر بودند. من این اطلاعات را به رییس جمهور افغانستان دادم. وقتی که جنرال پتریوس این موضوع را با عکس‌هایی که با خود آورده بود به کرزی ارائه کرد، رییس جمهور بسیار برآشفته شد. کرزی گفت: "افغانستان پس از خروج شوروی دارای بیشتر از چارصد جت جنگی و ۱۸۰ هلیکوپتر بود که همه‌ی آن‌ها به دستور متحد استراتژیک شما، پاکستان ویران شدند. شما حالا می‌خواهید که اردوی ما را با این بمیرک‌ها تجهیز کنید و به ما این پیام را می‌دهید که ما باید همچنان برای همیشه در دهات خود بجنگیم. ما از شما تشکر می‌کنیم و این طیاره‌ها را نمی‌خواهیم". فردای آن روز جنرال پتریوس به دفتر من آمد و گفت که ما این طیاره‌ها را سپارش داده‌ایم. این‌ها در مبارزه با تروریسم طیاره‌های خوبی‌اند. ما نمی‌توانیم قرارداد خرید را لغو کنیم. ما این طیاره‌ها را با سلاح‌های مختلف‌النوع تجهیز می‌کنیم. طوری که

بتوانند به سربازان شما چتر محافظتی هوایی بدهند... " من گفتم که جنرال، من متخصص امور نظامی نیستم؛ با این هم به رییس جمهور افغانستان نخواهم گفتم تا خرید این طیاره‌ها را برای اردوی افغانستان قبول کند. پس از بحث‌های زیاد توافق بر این شد تا چند فروند از این طیاره به منظور آموزش پیلوت‌های افغان خریداری شوند. این موضوع در جلسه‌ی شورای امنیت نیز مطرح شد. شورای امنیت به دفتر این جانب وظیفه داد تا کتبا به قوماندانی آیساف و نیروهای امریکایی اطلاع داده شود که حکومت افغانستان در صورتی به خرید چند فروند محدود از این طیاره‌ها موافق است که از آن‌ها صرفاً برای اهداف تعلیمی استفاده شود. من همان روز، این تصمیم شورای امنیت را کتبا به اطلاع قوماندانی آیساف و سفارت امریکا رساندم؛ اما یکی از مشکلات این بود که ما در چنین مواردی غالباً در برابر کارهای انجام‌یافته، قرار می‌گیریم. طیاره‌ها خریداری شده بودند و بالاخره به افغانستان انتقال داده شدند. روز تسلیم‌گیری این طیاره‌ها، سرپرست وزارت دفاع، لوی‌درستیز و افسران بلندرتبه‌ی افغانستان در کنار آن‌ها ایستادند، عکس یادگاری گرفتند و به مردم افغانستان پیام توانمند شدن نیروی هوایی افغانستان را دادند.

سلسله‌ی کارهایی که بی‌خبر از ما، در سرزمین ما توسط خارجیان صورت می‌گرفت، پایان نمی‌یافت. عملاً ساختارهای موازی خارجیان و یا در کنترل خارجیان به دولت اصلی ارتقا یافته بودند. کار من به مثابه‌ی مشاور امنیت ملی کشور ما و مهم‌تر از آن به مثابه‌ی انسانی دارای افکار و باورهای سیاسی دموکراتیک دشوار بود. چگونه می‌توانستم کاری بکنم که به حق حاکمیت ملی افغانستان احترام گذاشته شود، اما از جانب دیگر روابط ما با امریکا به گونه‌ی بنیادین آسیب نبیند. یکی از مشکلات رییس جمهور در این رابطه این بود که

او از یک سو حاضر نبود تا حضور افراد وابسته به خارجیان را حتا به باور خودش جاسوسان خارجی را، در مقامات کلیدی قدرت کاهش دهد؛ اما از جانب دیگر می‌خواست با توسل به همین افراد با حضور بی‌حد و حصر خارجیان در دولت افغانستان مبارزه کند. هنوز قضایای مربوط به زندان‌های قصبه در دستور روز بودند که مسایل توزیع کارت‌های بیومتریک برای شهروندان افغان از جانب امریکایی‌ها افشا شد. مقام‌های افغانستان در جریان نبودند که سربازان امریکایی مستقر در قندهار روستاییان افغان را دسته‌دسته می‌بردند و به آنان کارت‌های دارای اطلاعات بیومتریک توزیع می‌کردند. وقتی ما از جریان اطلاع یافتیم، جنرال پتریوس، قوماندان قوای آیساف و مارک سدویل نماینده‌ی ملکی ناتو را به جلسه‌ی شورای امنیت در هشتم آگست ۲۰۱۰ فرا خواندیم.

وزارت داخلی افغانستان، دستگاه‌های تثبیت هویت را با استفاده از تکنیک مدرن با امکانات ثبت اطلاعات بیومتریکی در اختیار داشت. این دستگاه‌ها را امریکایی‌ها در اختیار ما گذاشته بودند. وزارت داخلی می‌توانست از این طریق روزانه حتا در همان آغاز به پنج هزار نفر کارت توزیع کند، اما امریکایی‌ها بی‌توجه به حقوق شهروندان افغان و رعایت حریم خصوصی آنان به گونه‌ی خودسرانه در قندهار این کار را آغاز کرده بودند. در واقعیت ابتکار موازی‌ای را به راه انداخته بودند که ما در جریان آن قرار نداشتیم. در اصول، قدرت‌های خارجی حاضر در افغانستان، مکلف به رعایت حق حاکمیت ملی ما بودند و حق نداشتند خودسرانه اطلاعات راجع به شهروندان ما را جمع‌آوری و در آرشیف‌های خودشان نگهداری کنند. تا روزی که ما از جریان اطلاع یافتیم حدود ۲۰۵۰۰۰ دوسیه‌ی شهروندان افغان را در آرشیف نیروهای امریکایی بایگانی کرده بودند. جنرال پتریوس در این رابطه

گفت: "افرادی که شامل نیروهای امنیتی می‌شوند، هویت آنان با استفاده از تکنولوژی بیومتریک، ثبت و آرشیف می‌شود. هدف این است تا از رخنه‌ی مجرمان و افراد مشکوک به صفوف نیروهای امنیتی جلوگیری شود." در این رابطه دو اشکال اساسی که نقض صریح حقوق شهروندی افغان‌ها را نشان می‌داد، دیده می‌شد. یکی این که مجری این پروژه نیروهای امریکایی بودند و افغان‌ها در آن هیچ نقشی نداشتند و هم نیروهای امریکایی اطلاعات را نگهداری می‌کردند و دیگر این که تنها ثبت اطلاعات با استفاده از این تکنولوژی محدود به داوطلبان نیروهای امنیتی نبود، بل که شهروندان عادی افغان نیز شامل جمع‌آوری این اطلاعات می‌شدند. واقعیت این بود که افغان‌ها به مثابه‌ی یک ملت مظنون تلقی می‌شدند و امریکایی‌ها به خود حق می‌دادند تا اطلاعات مربوط به آنان را جمع‌آوری کنند. من شخصا به عنوان انسان ضد نژادپرستی و فاشیسم، از اقدامات کلکتیف علیه انسان‌ها بسیار هراس داشتم و با پژوهش‌های خود می‌دانستم که چنین مداخلات در حوزه‌های خصوصی افراد و هجوم به حریم افراد چه پیامدهای وحشتناکی می‌تواند داشته باشد. زمانی که من با استدلال‌های ضد رویکردهای مظنون‌پنداری‌های جمعی صحبت می‌کردم و یا می‌نوشتم، بسیاری نمی‌خواستند و یا نمی‌توانستند مفاهیمی از این دست را در متن‌های اجتماعی تاریخی آن مورد توجه قرار دهند.

این پروژه‌ی مظنون‌پنداری جمعی تا جایی گسترده شده بود که هرکسی که در قندهار به بلدیة مراجعه می‌کرد، وادار می‌گردید تا به ثبت بیومتریک هویتش تن بدهد. روستاییانی را که برای انجام کاری وارد قندهار می‌شدند یا تولیدات‌شان را برای فروش به شهر می‌آوردند، وادار می‌کردند تا این‌گونه هویت‌شان را ثبت کنند.

افرادی که در قندهار از پست‌های کنترل می‌گذشتند، نیز اطلاعات بیومتریک شان جمع‌آوری می‌شد. مردم افغانستان از منظر مجریان این برنامه، عملاً شهروندان دارای حقوق شهروندی نبودند، بل که مردم ما تقلیل یافته بودند به اعداد جاندار و متحرکی که سربازان یک قدرت بزرگ جهانی به خود حق می‌دادند تا خودسرانه به حریم خصوصی آنان رخنه کنند. بسیار شنیدنی است که این اطلاعات را نه امنیت ملی کشور ما و نه هم سازمان‌های حقوق بشری به ما اطلاع داده بودند، بل که افراد عادی و روستاییان سرکش کشور با ما تماس می‌گرفتند. رئیس‌جمهور افغانستان خطاب به جنرال پتریوس گفت: "با این کار ما افراد روستایی و شهری را علیه دولت می‌شورانیم. در این کشور یک انارشی در روندهای اجرایی به وجود آمده است، به همین دلیل هم ما بازنده هستیم. از این اقدام‌های شما، مشاور امنیت ملی خبر ندارد، وزیر داخله خبر ندارد، وزیر دفاع خبر ندارد، رئیس ارگان‌های محلی خبر ندارد. هر کس که این تصمیم را گرفته، اشتباه کرده است. رهبران ارگان‌های امنیتی خبر ندارند. مردم به ما و به شما چگونه اعتماد کنند؟"

در چنین روزهایی، پتریوس، استراتژی کشتن فرماندهان طالبان را به اوج رسانده بود. بعدها اسنادی که افشا شدند نشان دادند که در استراتژی مبارزه با تروریسم ایالات متحده در افغانستان، این موضوع که برای کشتن یک فرماندهی ارشد و حتا میانه‌ی طالبان، در صورتی که ایجاب کند، کشتن تانۀ تن‌ملکی را می‌توان تحمل کرد. پتریوس هر روز در گزارش‌هایش به رئیس‌جمهور افغانستان از کشتن فرماندهان طالبان گزارش می‌داد. او روزی به من گفت که اگر "ما بتوانیم زمان کشتن یک ولسوال طالبان را بعد از این که به این مقام تعیین می‌شود به سه روز و از یک والی آنان را به یک هفته کاهش دهیم، آنان شکست می‌خورند و نمی‌توانند جای این رهبران شان را پر

کنند... با حرکت از این استراتژی بود که هم‌زمان با کشته شدن فرماندهان طالبان تعداد تلفات ملکی هم در افغانستان بالا می‌رفت. این گزارش‌ها بیشتر از همه کس موجب عصبانیت حامد کرزی می‌شد؛ تا جایی که هر نشست امنیتی در حضور او، با جدال‌های بسیار سخت میان پتریوس و رییس جمهور افغانستان به پایان می‌رسید. این جنرال امریکایی روزی در پاسخ این سوال من که چرا این قدر آدم باید کشته شوند، با صراحت گفت که "ایجاب پیروزی بر تروریسم همین است. این افراد شهروندان ملکی امریکا و افغان را به قتل رسانده‌اند و طور دیگری نمی‌شود با آنان برخورد کرد". من برایش گفتم خوب چرا با رهبران و پناه‌گاه‌ها و آنانی که رهبری اصلی را بر عهده دارند و در پاکستان در امنیت زندگی می‌کنند، برخورد نمی‌شود؟ گفت که "چنین برخوردی در صلاحیت من نیست، بل که در این باره باید با کاخ سفید صحبت شود". این سخن او درست بود. به دلیل سیاست نادرست رهبری ملکی، نظامیان امریکا در جایی می‌جنگیدند که امکان پیروزی بر تروریسم وجود نداشت.

در متن استراتژیک ایالات متحده که در اواخر سال ۲۰۱۰ انتشار یافته بود، از مبارزه با القاعده یاد شده بود؛ اما از مبارزه با طالبان سخنی در میان نبود. بسیار جالب بود که در آن از همکاری استراتژیک با پاکستان تذکر رفته بود و در رابطه با همکاری استراتژیک با افغانستان هیچ تأکیدی صورت نگرفته بود.

در سال ۲۰۱۱ در شمار حمله‌های تروریستی در شهرهای کشور افزایش دیده می‌شد. ما می‌دانستیم که پاکستان با تمام نیرو خواهان ضربه زدن به ما است، اما از جانب دیگر بر تعداد حمله‌های مبارزان بلوچ در داخل قلمرو پاکستان نیز افزایش صورت گرفته بود. پاکستان افغانستان را متهم می‌کرد که در عقب این حمله‌ها قرار دارد. من یقین

سیاست افغانستان؛ روایتی از درون / ۴۰۱

دارم که پاکستان می‌دانست، گره کار در کجا است؛ اما به دلیل هوشیاری ای که مسؤولان آن کشور داشتند از آن علیه افغانستان و هند استفاده ی تبلیغاتی می‌کردند. روزی که پاکستانی‌ها توسط طالبان با سه عراده ریکشای پر از مواد انفجاری در قندهار عملیاتی انجام دادند، ما این موضوع را در جلسه ی سیزده فبروری ۲۰۱۱ مورد ارزیابی قرار دادیم. رییس جمهور کرزی در این جلسه گفت: "رییس آی اس آی گفته است که حملات علیه پاکستان در بلوچستان از دفتر سی آی ای در کابل سازماندهی می‌شود. از آن روز به بعد حملات هم در کابل افزایش یافت و هم در قندهار. این جنگ یک جنگ منطقه‌ای است که بهای آن را ما می‌پردازیم. رییس آی اس آی با این اظهاراتش می‌خواهد بگوید که از خاک شما به ما حمله می‌شود و ما هم پاسخ آن را می‌دهیم. تمام نشانه‌ها دال بر این است که این جنگ افزایش می‌یابد. کارهایی از خاک ما صورت می‌گیرد که ما هیچ اطلاعی نداریم."

درخواست امریکا برای تسریع کار روی قرارداد همکاری‌های استراتژیک

هیئت زیر رهبری ریچارد هالبروک نماینده ی خاص ایالات متحده ی امریکا با شرکت جنرال لود مسؤول مسایل افغانستان در دفتر شورای امنیت ملی امریکا، در ۲۷ اکتبر ۲۰۱۰ به کابل آمد. ترکیب این هیئت از نظر من، بسیار جالب بود. جنرال لود، با آن که پیشینه ی نظامی داشت، آدمی بسیار خون‌گرم، با ادب و دور از توطئه‌بازی‌های متداول بود. وی با بسیار روشنی دیدگاه‌هایش را مطرح می‌کرد و به دور از فتنه‌گری‌هایی که خاص هالبروک بود، کوشش می‌کرد از کشورش نمایندگی کند. بر خلاف او، هالبروک یکی از ریاکارترین دیپلمات‌های بود که من در زندگی‌ام شناخته‌ام. وی در عین ریاکاری

و توطئه‌بازی آدم بی‌نهایت خودخواه و از خودراضی و دارای یک ذکاوت متوسط در تحلیل قضایای سیاسی بود. او به همان اندازه که در توطئه و دورویی و پشت‌سرگویی توانا بود در تحلیل اوضاع جهان و به ویژه در شناخت از فرهنگ و رفتارهای افغان‌ها آدمی ناتوان بود. آدمی بود که تحلیل‌ها و برداشت‌هایش در دوران جنگ سرد در جا زده بود و رفتارهایش کاملاً متأثر از برخورد با دیکتاتورها و کودتاچیان امریکای لاتین بود که به کمک سی‌آی‌ای به قدرت رسیده بودند. من بعد از مدتی کار با هر دو درک کردم که میان آن‌ها نه تنها از نظر شخصیتی اختلاف وجود دارد، بل که در برخورد با افغانستان نیز تفاوت نظرهای اساسی دارند. یکی از کسانی که در مقام‌های بالایی ایالات متحده امریکا، شدیداً با هالبروک مخالف بود، جنرال جونز مشاور امنیت ملی امریکا بود. وی آدم بسیار با ادب و خواهان برخورد دوستانه با افغانستان بود به من گفت که یکی از اشکالات جدی در سیاست‌های کدروی ما که موجب آسیب به روابط دو جانبه‌ی ما می‌شود، حضور هالبروک در رهبری سیاست امریکا در برابر افغانستان است.

جنرال لود و تیم آن‌ها در کاخ سفید، بیشتر در تلاش آن بودند تا هرچه زودتر در افغانستان به یک توافق با طالبان و پاکستان دست یابند، تا بتوانند یک پیروزی بزرگ را برای اوپاما اعلام کنند. تیم کاخ سفید شدیداً در پی آن بود تا کاری کند که نخستین رئیس جمهور سیاه‌پوست امریکا و نماینده‌ی جناح چپ حزب دموکرات به عنوان رئیس جمهوری که توانست به دو جنگ خونین، عراق و افغانستان، پایان دهد و سربازان کشورش را به خانه‌های شان بازگرداند، در تاریخ ماندگار شود. بدون شک که از منظر تیم باراک اوپاما این یک آرزوی نیک و یک آرمان‌گرایی پسندیده بود؛ اما واقعیت تلخ

سیاست زمینی طور دیگری بود. او با ما سربازانش را از عراق برون کشید، اما پیامد مداخله‌ی نظامی امریکا برای مردم عراق و خاور میانه بسیار وحشتناک بود. دولت عراق فرو پاشید و افرایت دینی و رقابت‌های منطقه‌ای بیش از پیش بر این منطقه حاکم شدند. تجاوز به عراق و متعاقب آن خروج غیرمسئولانه از آن کشور، آوارگی میلیون‌ها انسان و کشتار ده‌ها هزار نفر را به بار آورد. بازتاب سیاست آقای او با ما در افغانستان نیز استراتژی ناپایداری بود که موجب تقویت تروریسم و تجاوزکاران پاکستانی در افغانستان و در نهایت شکست پروژه‌ی دولت‌سازی به مفهوم ایجاد یک دولت دموکرات، معتدل و دارای ثبات و اقتصاد ملی گردید. بدون شک ناتوانی، فساد و قبیله‌گرایی رهبران افغانستان نیز در شکست این پروژه نقش بسیار موثری داشتند.

ریس جمهور افغانستان که کاملاً بر این باور بود که دلیلی نیست که خارجیان به این زودی‌ها از افغانستان بروند، می‌گفت بهتر است در جریان گفتگوها روی توافق استراتژیک بسیار سخت‌گیری کنیم تا اردوی ما را تجهیز کنند و به ما کمک کنند. روزنامه‌های انگلوساکسونی و سیاست‌مداران طرفدار کشورهای انگلوساکسونی در افغانستان هر روز به ما طوری القا می‌کردند که نباید سخت‌گیری کنیم، مبادا که قرارداد استراتژیک به امضا نرسد. بیشتر آن‌ها به این نظر بودند که خارجیان در پی بهانه اند تا بروند. من مشکل دیگری داشتم. اگر کرسی را تشویق به سخت‌گیری می‌کردم، بحران در روابط دو کشور افزایش می‌یافت و اگر با او مخالفت می‌کردم از این موضوع خارجیان بهره‌برداری می‌کردند. بنابر این تصمیم گرفتم تا در برخورد با کرسی مانند همیشه او را ترغیب به مدارا و آرامش به منظور کاهش تنش با ایالات متحده بسازم و در مباحث با امریکایی‌ها از

مواضعی که به باور من به سود کشور بودند، تعویض ندهم. به همین دلیل هم گفتگوهای استراتژیک را چندین بار قطع کرده و از عدم ادامه‌ی آن صحبت کردم. در این حالت‌ها از هیئت افغانستان می‌خواستم تا با اعتراض جلسه را ترک بگویند و امریکایی‌ها را تهدید به قطع همیشگی مباحث می‌کردم؛ اما از این برخوردها کاملاً به رییس جمهور گزارش نمی‌دادم، چرا که می‌دانستم او در پی بهانه است تا این گفتگوها به نتیجه نرسند. امریکایی‌ها که از نحوه‌ی حکومت‌داری حامد کرزی راضی نبودند، تلاش می‌کردند تا از موضوع پیمان استراتژیک به مثابه‌ی ابزار فشار بر وی استفاده کنند.

هالبروک که با اشاره به جولای ۲۰۱۱ می‌خواست رییس جمهور را زیر فشار قرار دهد، به این کار هم اکتفا نکرده روز بعد از طریق دکور زلمی رسول وزیر خارجه، پیام فرستاد که با این ترکیب حکومتی که شما دارید، ایالات متحده نمی‌تواند روی قرارداد استراتژیک با شما به توافق برسد. پاسخ کرزی بسیار روشن و خیلی هم افغانی بود. به زلمی رسول و به من گفت: "بروید به امریکایی‌ها بگویید که ما کاملاً مطمئن هستیم که اگر افغان‌ها سوت‌ها را بگیرند و بخواهند [شما را زده زده بکشند]، شما نمی‌روید. شما نیامده‌اید که بروید. اگر قرارداد می‌خواهید خوب، اگر نمی‌خواهید دست شما خلاص" (من جملات کرزی را در این جا برای آسانی کار خواننده کمی نرم ساختم؛ اما پیام او صد در صد همین بود). در جریان همان ملاقات کرزی افزود: "اگر شما می‌خواهید یک رابطه‌ی استراتژیک قوی با ما داشته باشید و از ما در منطقه حمایت کنید، ما می‌خواهیم که شما حضور قوی در این جا داشته باشید. وی به موضوع ناروشنی استراتژی ایالات متحده در برابر پاکستان برگشته و مجدداً گفت: "با این استراتژی نمی‌شود به بسیج مردم افغانستان پرداخت". جنرال لود

در پاسخ گفت: "اوباما به هیئت پاکستانی (کیانی، وزیر خارجه، وزیر دفاع و وزیر زراعت) گفت که شما باید افرادی که تروریستان را برای حمله به امریکا آموزش می‌دهند، دستگیر کنید. تروریستان که در وزیرستان شمالی تجمع کرده‌اند، تهدید برای منطقه استند. باید در این مورد اقدام‌های لازم صورت بگیرد." در این جا نیز، صرف نظر از نبود قاطعیتی که افغان‌ها انتظار داشتند، اشاره به کلیت تروریسم و این که پاکستان نباید تروریستان را حمایت کند، دیده نمی‌شد و از شورای کویته هم هیچ سخنی در میان نبود، بل که اشاره تنها به وزیرستان گردید که در آن جا شبکه‌ی حقانی مستقر بود.

یک کنفرانس ویدیویی میان رؤسای جمهور افغانستان و ایالات متحده در دوم مارچ ۲۰۱۱ برگزار شد. موضوع اصلی این گفتگو چگونگی آغاز انتقال مسؤولیت‌ها به افغانستان بود و این که چگونه و از کدام جاها باید این انتقال را شروع کرد. پس از بحث روی موضوع انتقال، مساله‌ی آینده‌ی روابط دو کشور و چگونگی حضور ایالات متحده در افغانستان پس از سال ۲۰۱۴ مطرح شد. رییس جمهور امریکا که متوجه نگرانی‌های کشورهای ایران، چین و روسیه درباره‌ی حضور طولانی مدت این کشور شده بود و هم می‌دانست که چنین برداشتی موجب تقاضاهای بیشتر از جانب افغانستان خواهد شد، در اشاره به این موضوع گفت: "تیم ما به کابل می‌آید تا با شما روی جزئیات بحث کند. شما باید بدانید که پایگاه‌های ایالات متحده در برون از کشور ما همیشه غیردایمی اند. ما می‌خواهیم دارای ظرفیت‌های خود باشیم تا بتوانیم از نیروهای شما حمایت کنیم. این پایگاه‌ها زیر قوماندانی مشترک ما قرار خواهند داشت؛ زیر پرچم هر دو کشور." این امر آشکار بود که ایالات متحده در هیچ کشوری از جهان پایگاه دایمی نداشت؛ اما تعبیر غیردایمی نیز کار مشکلی بود. پایگاه‌های ایالات

متحده در آلمان و جاپان پس از جنگ جهانی دوم حضور دارند و غیردایمی اند. پایگاه‌های این کشور در خاورمیانه‌ی عربی، عربستان سعودی، قطر و بحرین نیز سال‌ها است که وجود دارند؛ اما غیردایمی تلقی می‌شوند. یکی از مشکلات ما در گفتگو با ایالات متحده امریکا در این راستا، همین بود که آن‌ها از ارائه‌ی تاریخ پایان استفاده از این پایگاه‌ها و تاسیسات و همچنین تعداد آن‌ها همیشه طفره می‌رفتند. پیشنهاد ده سال را جانب افغانستان ارائه کرد و در متن قرارداد امنیتی نیز درج شد. از دید رییس جمهور کرزی موضوع دایمی بودن پایگاه‌ها و یا غیردایمی بودن آن‌ها مهم نبود. او می‌خواست با تاکید بر اهمیت پایگاه‌ها، امریکا را وادار به تغییر استراتژی بسازد. کرزی همیشه در آرزوی گسترش مرزهای افغانستان تا رودبار اتک بود و از تحقق این آرزو هیچ وقت منصرف نشد. وی در همین گفتگوی ویدیویی نیز، این موضوع را تلویحا و همچنین ادامه موجودیت پناه‌گاه‌ها را مطرح کرد. او با ما مستقیما به آنچه کرزی اشاره کرد، نپرداخت، اما گفت: "من نگرانی شما را می‌دانم. امیدوارم تا هیئت ما روی این موضوع با شما بحث کند. پیش از خروج نیروهای ما در ماه جولای باید قرارداد استراتژیک اعلام شود." رؤسای جمهور افغانستان و ایالات متحده در هفتم جون ۲۰۱۱ مجددا از طریق ویدیو گفتگو کردند. امریکایی‌ها در تلاش بودند تا تفاوت نظر‌ها را با افغانستان کاهش دهند؛ اما اشکال کار در این بود که به خواست‌های اصلی افغانستان توجه کافی مبذول نمی‌داشتند. آن‌ها گمان می‌کردند که با تکرار تذکر از آمار و ارقام کمک‌های آن کشور به افغانستان، می‌توانند رهبران افغانستان را مجاب به پیروی از سیاست‌های شان بسازند. همان‌طور که در بالا اشاره کردم این امر بیشتر ناشی از عدم درک آن‌ها از حقیقت‌ها و رویکرد سیاست‌مداران ایالات متحده نسبت به کشورهای دیگر بود. به سخن

دیگر در مسایل مورد اختلافی که دارای اهمیت استراتژیک بودند، میان دو کشور نزدیکی به وجود نمی‌آمد و رییس جمهور کرزئی هم نمی‌خواست سیاست‌های امریکا را آن‌طور که هستند، قبول کند و در چارچوب ممکنات به تدوین پالیسی بپردازد. از این‌رو همیشه و بیهوده در پی آن بود تا امریکا را وادار به پذیرش خواست افغانستان برای رساندن مرزهای افغانستان به دریای اتک نماید و یا این که آنان را وادار بسازد که حداقل بر حامیان طالبان در پاکستان تمرکز کند. در هر دو سیاست تناقض دیده می‌شد. امریکا می‌خواست بر تروریسم پیروز شود بدون آن که با منابع آن مبارزه صورت بگیرد؛ امریکا می‌خواست در افغانستان پایگاه‌های نظامی مبارزه با تروریسم داشته باشد، اما با تفرعن به رهبران افغانستان برخورد می‌نمود و عملاً هم نشان می‌داد که اهمیت افغانستان در مقایسه با پاکستان در استراتژی آن کشور اهمیت درجه دوم دارد. افغانستان می‌خواست بر تروریسم پیروز شود؛ اما وقتی که امریکا بر برخواستگاه تروریسم فشار نمی‌آورد، در پی آن بود تا از حمله بر مراکز تروریسم در داخل افغانستان جلوگیری کند. رییس جمهور افغانستان می‌خواست شهرها و دهات افغانستان امن باشند؛ اما از اجرای حملات شبانه بر تروریستانی که در منازل مسکونی و دهات موضع می‌گرفتند و خود را پنهان می‌کردند، جلوگیری می‌کرد. برخی از دیپلماتان کشورهای شمال اروپا و کانادا از ما می‌خواستند تا حقوق بشر و دولت قانون را رعایت کنیم؛ اما امریکا هزاران افغان را بدون احکام قانون به زندان می‌انداخت و بدون محاکمه حتی چندین سال در قید و زندان نگه می‌داشت. ما می‌خواستیم از تروریسم جلوگیری شود؛ اما رییس جمهور ما به مجردی که کنترل زندان بگرام را از امریکایی‌ها گرفت، به جای محاکمه‌ی قانونی افراد مجرم و سره و ناسره کردن افراد، همه را حتی جنایت‌کاران خطرناک را آزاد کرد. واقعیت این است که ما

در چنین فضای پر از تناقضی باید سیاست می‌کردیم و کشور را به جلو می‌بردیم و به تدوین استراتژی می‌پرداختیم.

در دومین کنفرانس ویدیویی، بارک اوباما به رییس‌جمهور افغانستان گفت: "جناب رییس‌جمهور، ایالات متحده نگرانی‌های افغانستان را جدی می‌گیرد. در این صحبت می‌خواهم ما در باره‌ی انتظارات خود از آینده‌ی افغانستان صحبت کنیم و می‌خواهم بدانم که شما چه طور افغانستانی را مدنظر دارید. ما باید تا پایان این سال دید روشنی از افغانستان ۲۰۱۵ و بعد از آن داشته باشیم. ما آرزوی داشتن افغانستانی را داریم که در آن حکومت تحکیم یابد. نمایندگان هر دو کشور باید در ظرف دو هفته‌ی آینده خطوط همکاری استراتژیک میان ما را تدوین کنند." کرزی نیز بر این امر تاکید کرد و گفت: "ما می‌خواهیم با ایالات متحده روابط استراتژیک داشته باشیم؛ یک کشور دموکرات داشته باشیم؛ کشوری که روابط خوب با منطقه داشته باشد؛ کشوری که روی پاهای خود ایستاده باشد و بار دوش کس دیگری نباشد." امریکایی‌ها از به تعویق افتادن قرارداد استراتژیک میان دو کشور ناراحت بودند و عجله داشتند تا این کار هر چه زودتر صورت بگیرد. اما همان‌طور که تذکر دادم آنان گمان می‌کردند که افغانستان با هر تقلایی در پی امضای چنین قراردادی است و باید بی‌نهایت ممنون امریکا باشد که این کشور حاضر است تا با این کشور فقیر و بی‌سروپا قرارداد استراتژیک امضا کند و میلیاردها دالر هم برای توسعه‌ی آن پردازد. ما هم اما می‌دانستیم که امریکایی‌ها در این منطقه برای مدت دیگری نیز می‌خواهند، حضور داشته باشند و این حضور از الزامات امنیت ملی آن‌ها است. از این‌رو کمک به افغانستان را در واقعیت کمک به امنیت ملی امریکا می‌دانستیم و نیازی نبود تا به خود کمترینی مبتلا شویم. گذشته از این‌ها فرهنگ ضد استعماری و روحیه‌ی

سلحشوری هنوز هم در برخی از رهبران افغان طوری بود که همکاری با ابرقدرت‌ها را به شیوه‌های تفرعن استعماری که ایالات متحده با برخی از کشورهای امریکای لاتین و یا نظامیان پاکستان تحقق می‌بخشید، ناممکن می‌ساخت. در حالی که کرزئی در چندین صحبت خود به رهبران امریکا آشکارا گفت: "من نه شیخ سعودی هستم و نه هم مافیای امریکای لاتینی که از تهدیدهای شما بترسم. من نه میلیون‌ها دالر دارم و نه هم خانه‌ای در کنار دریا و یا پولی در بانک‌های غربی و... شما باید به خانه‌پالی‌های‌تان در کشور ما پایان دهید و به زندگی افراد ملکی ما احترام بگذارید." برای امریکایی‌ها غیرقابل درک بود که چگونه آدمی که آنان او را به قدرت رسانده‌اند و ماهوار دستگاه سی‌آی‌ای برای امور او پول نقد کمک می‌کند، با آن‌ها بدین‌گونه صحبت می‌کند. من چندین بار به امریکایی‌ها گفتم که در افغانستان باید با مردم و انسان‌های آن با احترام برخورد کنند و نباید بگویند که این کار را این‌طور انجام دهید و یا به این کار پایان دهید. بارها به نمایندگان امریکا در کابل گفتم که با ما امر و نهی نکنید، گفتگو کنید همانگونه که در واشنگتن رهبران شما محترمانه برخورد می‌کنند. قبل از همین کنفرانس ویدیویی نیز من با سفیر ایالات متحده، جنرال آیکن بری که مدت ماموریت او تا چند روز دیگر به پایان می‌رسید، صحبت کردم و از او خواستم که باید نحوه‌ی برخوردشان را با افغان‌ها عوض کنند.

اوباما در این گفتگو با دادن برخی از وعده‌ها کوشش کرد تا به نیازهای امنیتی و اقتصادی افغانستان توجه کند. اگر چه او گفت که "همکاری استراتژیک میان ما باید شامل مسایل منطقه‌ای، تقویت نیروهای دفاعی و امنیتی کشور شما و همچنین مسایل بازسازی کشور شما شود." اما با این‌هم به تقاضاهای اصلی افغانستان که توقف

حمله‌های شبانه، پایان دادن به خانه‌پالی‌ها توسط امریکایی‌ها، پایان دادن به ساختارهای موازی بود، پاسخ مشخص نداد، بل که با ذکر این مطلب که "ما در افغانستان نیروی نظامی داریم، این نیروها وقتی مورد حمله قرار بگیرند، باید اجازه داشته باشند از خود دفاع کنند"، به ابهام‌ها ادامه داد. موضوع مورد بحث حق دفاع خودی نبود، بل که موضوع پایان دادن به اقدام‌های خودسرانه و بدون هماهنگی با افغان‌ها و انجام عملیات شبانه و دستگیری افغان‌ها توسط قوای خارجی بود. در پاسخ او، ما، کرسی نیز خواسته‌هایش را تکرار کرد و روشن بود که نزدیکی در مسایل اساسی مورد اختلاف و در نهایت یافتن یک راه میانی و پذیرفتن مواضع متفاوت هم دیگر مشکل بود. اصولاً فرهنگ سیاسی حاکم بر رهبری کشور ما، تداوم همکاری علی‌رغم تفاوت‌ها نبود. رییس‌جمهور کرسی در پاسخ به او، ما گفت: "مردم افغانستان از سی سال بدین سو رنج می‌کشند. ما باید به ساختارهای موازی هر چه زودتر پایان دهیم. مخالفت من با خانه‌پالی‌های شبانه توسط قوای شما کار نوی نیست. من از شش سال بدین سو تا به حال با مقامات کشور شما بحث می‌کنم. در دوران شوروی هم خانه‌های ما مورد تلاشی قرار می‌گرفتند. زنان و کودکان افغان کشته می‌شدند. من در این مورد با جنرال پتریوس صحبت کردم. گذشته را نمی‌توانیم اصلاح کنیم، اما ما باید کاری بکنیم تا محبوبیت ایالات متحده در افغانستان احیا شود. به خاطر یک طالب ناشناخته نباید مردم بی‌گناه اذیت شوند. من می‌خواهم دوباره با پتریوس در این باره صحبت کنم. من گفتم که شما باید جای پای‌تان را در افغانستان کوچک بسازید. موجودیت شرکت‌های امنیتی خصوصی عملاً تهدیدی است برای امنیت کشور ما و تقویت نیروهای امنیتی ملی ما. باید به موجودیت این نیروهای موازی پایان داد". بدون شک که مقایسه‌ی امریکا با شوروی از دید

سیاست‌مداران امریکا که با داعیه‌های اخلاقی بزرگ صحبت می‌کردند، بسیار موجب ناراحتی آن‌ها می‌شد؛ اما واقعیت دستگیری افغان‌ها و خانه‌پالی‌ها توسط نیروهای امریکایی گذشته را در اذهان مردم ما تداعی می‌کرد. وقتی تفاوت نظرها با این عمق و گستردگی آشکار باشند، رسیدن به یک توافق جامع‌تر بسیار مشکل می‌شود. او‌باما کوشش می‌کرد تا مواضع متفاوت موجب تعمیق تفاوت‌ها نشوند. از این‌رو گفت: "موفقیت ما در عرصه‌ی نظامی در واقعیت در خدمت اهداف درازمدت ما است. اگر عملیات نظامی موجب آزار و اذیت مردم شوند، باید از آن‌ها جلوگیری کرد. ما باید پیمان استراتژیک داشته باشیم تا بر بنیاد آن عمل کنیم. ما باید توافق داشته باشیم که چگونه می‌توانیم از پیش‌روی طالبان جلوگیری کنیم. وقتی عملیات با قاطعیت و سرعت عملی شوند، خطر آسیب دیدن مردم وجود دارد، اگر بسیار آهسته حرکت کنیم دشمن فرصت می‌یابد. من هم آرزو دارم تا تعداد سربازان من در کشور شما از بیست هزار بیشتر نباشند و در یک یا دو پایگاه مستقر باشند، تا بتوانند با تروریسم مبارزه کنند، اما این کار دشوار است. در مورد موجودیت شرکت‌های امنیتی خصوصی حق دارید. اما ما افراد ملکی خود را نمی‌توانیم بدون تامین امنیت آنان به افغانستان بفرستیم و افغانستان هم ظرفیت لازم را ندارد تا از آنان محافظت کند. ما در کشور شما حضور داریم؛ چرا که نمی‌خواهیم کسی از آن‌جا به ما حمله کند و تا زمانی که حضور داشته باشیم، نمی‌خواهیم که افراد نظامی و ملکی ما بدون دلیل آسیب ببینند. من نگرانی‌های شما را شنیدم."

آشکارا دیده می‌شد که رییس‌جمهور امریکا می‌خواهد بگوید که ما نمی‌توانیم خواسته‌های شما را طوری که شما می‌خواهید، بپذیریم. حامد کرزی هم با تذکر این امر که منظور از کوچک‌ساختن رد پای

نیروهای امریکایی در افغانستان، کاهش حرکت کاروان‌های آن‌ها در شهرها و در دهات افغانستان است و آن‌ها باید کمتر قابل رویت باشند، به دیگاهش وضاحت داد و افزود که "سپنتا و اشرف غنی در این رابطه با نماینده‌های شما کار می‌کنند".

هیلا ری کلینتون وزیر خارجه در بیستم اکتبر ۲۰۱۱ به کابل آمد. بسیاری بر این باور بودند که بعد از کشته شدن بن لادن توسط نیروهای خاص ایالات متحده در پاکستان، روابط دو کشور بسیار تیره خواهد شد و پاکستان به دلیل مداخلات نظامی در امور افغانستان مورد فشار بیشتر قرار خواهد گرفت. خانم کلینتون در ۲۷ ماه می از پاکستان به همراهی در یادار مولن لوی درستیز نیروهای امریکایی دیدار کرده بود. بسیاری ترکیب هیئت ایالات متحده را نشانی از ارسال یک پیام مهم به پاکستان می‌دانستند. در واقعیت متن سخنان خانم هیلا ری کلینتون بعد از دیدار با مقام‌های پاکستانی نیز چنین برداشتی را تداعی می‌کرد. خانم کلینتون در پایان دیدارش از پاکستان گفته بود: "طی سال‌های گذشته به بن لادن کمک شده بود تا در پاکستان مخفی شود". وی گفته بود که "کشته شدن بن لادن پایان راه نیست. پایگاه‌های القاعده در پاکستان برای ایالات متحده و جهان تهدید به شمار می‌روند". او در کنفرانس مطبوعاتی‌اش از رهبران پاکستان خواسته بود تا "به تعهدات‌شان مبنی بر مبارزه با تروریسم در داخل کشورشان وفادار بمانند". یک روز بعد از سفر کلینتون به پاکستان، آیکن بری سفیر ایالات متحده در کابل رهبری افغانستان را در جریان گفتگوهای وی با مقام‌های پاکستانی قرار داد و گفت: "وزیر خارجه ی امریکا از پاکستانی‌ها خواسته است تا موضع‌شان را در مبارزه با تروریسم روشن کنند". در کابل بحث‌هایی در جلسات شورای امنیت، کابینه و همچنان در جلسه‌های کوچکتر، روی پیامدهای کشته شدن بن لادن و

این که افغانستان چگونه می‌تواند از این وضعیت استفاده کند، صورت گرفت. من بر این باور بودم که این برای افغانستان یک فرصت است برای سازماندهی یک کارزار دیپلماتیک قوی و زیر فشار قراردادادن امریکا برای مبارزه‌ی قاطع با پاکستان. من به این نظر بودم که نباید به تفاوت نظرها میان افغانستان و ایالات متحده دامن زد، بل که برعکس باید بر همسویی در انظار عامه تاکید کرد. رییس جمهور به این امر اعتماد نداشت و می‌گفت: "این‌ها همه به منظور افزایش تنش در منطقه صورت می‌گیرند؛ امریکایی‌ها می‌خواهند تا ما بیشتر قربانی پاکستان شویم. امریکایی‌ها در ادعای مبارزه با پاکستان صادق نیستند." در چنین فضایی خانم کلیتون به کابل آمد.

کرزی در این ملاقات به خانم کلیتون از دیدارش با رییس اردوی پاکستان جنرال کیانی حکایت کرد: "من کیانی را در سخنانش بسیار قاطع یافتم. وی امروز در ملاقاتش با من سه موضوع را مطرح کرد. یکی این که باید تمام تلاش‌های صلح در چارچوب یک استراتژی صورت بگیرد و دیگر این که، پیش شرط‌هایی مانند پذیرش قانون اساسی و مانند آن باید نتیجه‌ی مذاکرات باشند و نه پیش شرط آن، سوم این که باید گفتگوهای صلح شامل کلیه‌ی افغان‌ها بشود. ما از واشنگتن پیام می‌گیریم که باید گفتگوهای همکاری استراتژیک میان کشورهای ما تا سه ماه دیگر نهایی شوند. همکاری‌های استراتژیک برای افغانستان واجد اهمیت استند. مردم افغانستان خواهان یک قرارداد الزام‌آور اند. در منطقه‌ی ما برخی از کشورها با امضای قرارداد استراتژیک موافق اند و برخی هم مخالف. ما باید حساسیت‌های منطقه را در نظر داشته باشیم. درست است که شما خواهان امضای قرارداد در ظرف سه ماه آینده هستید؟" کلیتون در پاسخ گفت: "برای من روشن است که ایران و پاکستان طرفدار این موافقت‌نامه نیستند و می‌دانم که روسیه طرفدار

امنیت افغانستان است. فرانک (نماینده‌ی شورای امنیت ایالات متحده در گفتگوها در باره‌ی قرارداد استراتژیک) و سپتا می‌توانند موضوع قرارداد امنیتی را با جدیت دنبال کنند تا قرارداد نهایی شود. موضع شما از این لحاظ که خواهان امضای یک قرارداد الزام‌آور هستید، برحق است. در باره‌ی پیشنهاد کیانی در مورد این که باید پیش شرط‌هایی مانند قبول قانون اساسی و حقوق زنان را برای شروع گفتگوهای صلح مطرح نکنیم، به نظر من، اگر ما از خطوط قرمز خود بگذریم، اشتباه خواهد بود. در حکومت آمریکا یک گروه ایجاد شده است تا این مسایل را دنبال کنند. ما می‌دانیم که در مساله‌ی آشتی، پاکستان می‌خواهد گروه حقانی را نیز به مثابه‌ی یک گروه قابل گفتگو مطرح کند. من به زودی به پاکستان می‌روم و شما را در جریان گفتگوهای خود با آن‌ها قرار خواهم داد...".

در آن روزها انگلیس‌ها از طریق استخبارات خود و وزیر داخله‌ی افغانستان حنیف اتمر اصرار داشتند که ملا منصور از رهبران مهم طالبان، خواهان گفتگوی مستقیم با مقام‌های افغان است. این موضوع از بسیاری از مسؤولان طراز اول افغانستان پنهان نگه داشته شده بود. من شخصا هیچ در جریان نبودم. طوری که بعدها افشا شد، احتمالاً یک دکاندار پاکستانی را دستگاه استخبارات پاکستان وظیفه داده بود تا این نقش را بازی کند. این ملاقات‌ها در اکتبر و یا نوامبر ۲۰۱۰ صورت گرفته بودند. جاسوس پاکستانی مقداری پول از مقام‌های انگلیسی و مقداری هم از مقام‌های افغان دریافت کرده بود. بعدها که درباره‌ی هویت وی شک پیدا شد، از یکی از افغان‌های مقیم قندهار که ملا اختر محمد منصور فرد شماره دوم طالبان را می‌شناخت، خواسته شد تا وی را شناسایی کند. این شخص بعد از ملاقات گفته بود که این فرد با منصور هیچ شباهتی ندارد. این موضوع موجب

سرافکندگی استخباراتی برای انگلیس‌ها که در موضوع طالبان بسیار پُرمدعا بودند، شده بود. من از منظر اخلاقی خوشحال بودم که این موضوع را از من پنهان نگه داشته بودند؛ اما از لحاظ این که مسئولیت دفتر شورای امنیت ملی را عهده‌دار بودم، ناراحت بودم. گر چه در دوران عضویت من در حکومت، موارد فراوانی از چنین تصنیف‌ها و فیلتر کردن‌های اطلاعاتی و حتا غیر اطلاعاتی وجود داشت. در یک کشور که رهبران آن هنوز هم دارای خوی و خصلت قبیله‌یی و روابط پنهانی هستند، شاید چنین رفتارهایی طبیعی باشد، اما با آن هم در نفس خود مغایر ارزش‌های دولت‌سازی و تفویض صلاحیت‌ها بر اساس مسئولیت‌های قانونی است. این سنت به فراوانی در حکومتی که من عضو آن بودم، وجود داشت. در جریان این نوشته‌ها به مواردی دیگری نیز اشاره خواهم داشت.

امریکایی‌ها نیز از این حرکت انگلیس‌ها که گفتگو با "منصور" را از آنان پنهانی سازماندهی کرده بودند، ناراحت بودند. خانم کلیتون در همین دیدار از رییس جمهوری کرزی پرسید: "کامرون در دیدار امروز با شما درباره‌ی این که چگونه و چرا منصور تقلبی را به شما معرفی کرده بودند، چیزی نگفت؟ درباره‌ی موضع کیانی که دیدگاه‌های نوی را درباره‌ی شرایط آغاز گفتگوهای صلح داشت و نمی‌دانم که وی چرا این دیدگاه‌ها را مطرح کرده بود، شما چه فکر می‌کنید؟" در مورد ملا منصور تقلبی در جلسه با انگلیس‌ها هیچ صحبتی نشده بود. از جانب دیگر چون مسؤولان حکومت ما و شخص رییس جمهور نیز از دیدار احتمالی با منصور خوشحال بودند و نمی‌توانستند تصور کنند که در این جا با یک توطئه روبه‌رو هستند، هیچ پاسخی به کلیتون داده نشد. اما رییس جمهور کرزی درباره‌ی مواضع کیانی گفت: "در دیدگاه‌های کیانی چیز نوی نبود. وی قبلا هم این

مسایل را مطرح کرده بود. ما می‌دانیم که پاکستان دست از حمایت طالبان بر نمی‌دارد و می‌خواهد کنترل پروسه‌ی مصالحه را در دست داشته باشد. آن‌ها فکر می‌کنند که آشتی و صلح با طالبان و حضور امریکا در افغانستان خلاف منافع آن‌ها است. من گمان می‌کنم که پاکستان و متحدانش می‌خواهند تا شما از این منطقه برون شوید. اما من می‌خواهم تا ما با روشنی بدانیم که ما چه می‌خواهیم". کلیتون پرسید: "هدف کیانی از چارچوب استراتژیک چه بود؟" رییس جمهور افغانستان در جواب گفت: "پاکستانی‌ها این موضوع را در موارد گوناگون با الفاظ متفاوت مطرح می‌کنند. هدف پاکستان داشتن یک رابطه‌ی استراتژیک با افغانستان است که بر اساس آن باید روابط ما با هند کاهش یابد و پاکستان کنترل سیاست خارجی ما را عهده‌دار شود. پاکستان می‌خواهد تا ما از گرفتن کمک‌های اقتصادی و بورس‌های تحصیلی از هند صرف نظر کنیم. آن‌ها می‌خواهند دست کم بر روی بخشی از سیاست خارجی ما کنترل داشته باشند. آن‌ها همچنین خواهان خروج شما از افغانستان استند. من به پاکستانی‌ها گفتم که ما به هیچ کس اجازه نمی‌دهیم تا از خاک افغانستان علیه پاکستان استفاده کند و یا این که امنیت پاکستان را تهدید کند، اما پاکستان در پی کنترل سیاست خارجی ما است. پاکستان می‌خواهد تا ما قسماً به دوران طالبان برگردیم". کلیتون در پاسخ گفت: "رابطه‌ی افغانستان با هند موضوع مربوط کشورهای شما است. من به پاکستانی‌ها گفتم که شما باید به صلح افغانستان کمک کنید. آنان گفتند که ما این کار را می‌کنیم. من امشب کیانی را می‌بینم. اینان باید بدانند که نباید در رابطه با مناسبات شما با هند ناراحت باشند". با وجود این صراحت در کلام خانم کلیتون در پیوند با روابط میان افغانستان و هند و رد تقاضاهای پاکستان، هم‌اویما در جنوری ۲۰۱۳ و

هم انگلیس‌ها در فیروزی همان سال درباره‌ی روابط هند با افغانستان نظر کاملاً دیگری داشتند. من به این موضوع پسان‌تر بر می‌گردم. در مورد منابع مالی افراطیت، کلیتون گفت: "بسیاری بر این باور اند که این پول‌های سعودی است که موجب تقویت تروریسم می‌شود". این موضوعی بود که به تکرار من از مقام‌های امریکایی شنیده بودم. ریچارد هالبروک که از نزدیکان هیلاری کلیتون بود، در این زمینه بسیار به صراحت به من گفت که "سالانه ۳۰۰ تا ۳۵۰ میلیون دلار از کشورهای عربی حوزه‌ی خلیج، به ویژه عربستان سعودی و قطر به طالبان از طریق پاکستان کمک می‌شود".

کرزی با اشاره به ناراحتی مردم افغانستان گفت: "من امروز در صحبت‌هایم به کامرون هم گفتم که ما باید جنگ را در دهات افغانستان کاهش دهیم. ما باید کوشش کنیم تا در این جاها پشتیبانی مردم را جلب کنیم. این امر بدون کاهش جنگ در دهات افغانستان ممکن نیست. ما باید روی القاعده متمرکز شویم". این سخن اخیر رییس‌جمهور کرزی دو بخش داشت؛ یکی این که باید حضور گسترده‌ی نیروهای نظامی خارجی که مردم از دیدن آن‌ها ناراحت و موجب تلفات ملکی می‌شوند از دهات افغانستان کاهش یابد و بخش دوم آن که همیشه میان ما روی آن اختلاف نظر وجود داشت، انصراف از جنگ با طالبان بود. من به این نظر بودم که طالبان و پاکستان هر دوی آن‌ها بدون استفاده از زور به صلح حاضر نمی‌شوند. باید کاری کرد که آن‌ها مطمئن شوند که جنگ را نمی‌برند. تخلیه‌ی روستاها باید طوری صورت بگیرد که جای خارجی‌ان را در پایگاه‌های نظامی، سربازان مجهز و آموزش‌دیده‌ی افغانستان بگیرند. در غیر آن طالبان مناطق روستایی را می‌گیرند و بیش از پیش قوی می‌شوند و در آن صورت هیچ دلیلی وجود نخواهد داشت تا آنان در گفتگوهای صلح

حاضر شوند، چه رسد به این که تعویض بدهند؛ اما رییس جمهور با نظر من موافق نبود. بعدها پس از این که دوران ریاست جمهوری وی به پایان رسید، از این هم فراتر رفت و در یک مصاحبه با بی‌بی‌سی گفت که "طالبان هم مانند افراد حکومت افغانستان حق دارند مناطقی را اشغال کنند". اختلاف دیگری که میان نظرات امریکایی‌ها با من وجود داشت این بود که آنان طالبان را تروریست نمی‌دانستند. با تنها بخشی که مشکل جدی داشتند، شبکه‌ی حقانی بود. من با چنین تعریف و برداشت‌گزینی از تروریسم مخالف بودم و هنوز هم بر این باورم که امریکایی‌ها پدیده‌ی تروریسم را مانند بسیاری از دولت‌های جهان نه بر بنیاد معیارهای قبول شده‌ی علمی و جهانی، بل که بر بنیاد منافع ملی و تحلیل‌های برخاسته از آن تحلیل می‌کنند. در اخیر این گفتگو خانم کلیتون یک بار دیگر بر امضای هر چه زودتر قرارداد استراتژیک میان دو کشور تاکید کرد و کرزی هم با ذکر این مطلب که تیم سپتا با تیم شما روی این موضوع کار می‌کنند و تاکید بر اهمیت این قرارداد استراتژیک، صحبت را پایان داد.

در بن آلمان ده سال بعد از کنفرانس نخستین در آن شهر که موجب بنیادگذاری نظم نوین در افغانستان شده بود، در چارم دسامبر ۲۰۱۱ کنفرانس دیگری درباره‌ی دورنمای افغانستان برگزار شد. هم‌زمان با برگزاری این کنفرانس، "ائتلاف ملی افغانستان" که مجمعی بود از افرادی که برون از حکومت مانده بودند و بخشی از آنان نیز بعدها شریک حکومت وحدت ملی در سال ۲۰۱۴ در افغانستان شدند، هیئتی را به بن فرستاده بود. این هیئت نیز با صدور اعلامیه‌ای از حکومت افغانستان انتقاد کرده بود و خواهان فشار جامعه‌ی جهانی بر حکومت افغانستان برای مبارزه با فساد شده بود. برای من بسیار جالب بود که همان‌گونه که در باره‌ی برخی از اعضای حکومت خود ما در رابطه با

آلوده بودن به فساد می‌دانستم، در باره‌ی ابتلای برخی از سران این جبهه به فساد نیز گزارش‌های کافی را از منابع اطلاعاتی افغان و امریکایی شنیده بودم. بدون شک که اعتراض اپوزسیون بر حکومت در امر مبارزه با فساد یک امر مشروع بود؛ اما اشکال در این بود که این برخورد هم مانند برخورد حکومت خود ما گزینشی بود.

یکی از حکایت‌های خنده‌آور در جریان این کنفرانس این بود که من وقتی با خانم کلیتون روبه‌رو شدم به دلیل این که قبلاً هم‌تا و همکار من بود و با هم آشنایی داشتیم در مقام احوال‌پرسی، به رسم اروپاییان، با هم روبوسی کردیم. غافل از این که مولوی کشاف، رییس شورای علمای افغانستان، در پشت سر من شاهد این صحنه بوده است. تا رویم را برگشتاندم، وی به من گفت که "تو مشاور امنیت ملی جمهوری اسلامی افغانستان هستی، این کار تو خلاف اسلام است و تو نباید این کار را می‌کردی. بوسیدن یک زن بیگانه ناجایز است..." من از این برخورد مولوی کشاف ناراحت شدم و گفتم که جناب کشاف صاحب برای من هیچ فرقی میان این که با یک دوست مرد روبوسی کنم و یا با یک خانم وزیر و همکار وجود ندارد؛ چرا که من در دلم نسبت به این خانم هیچ سونیتی ندارم. در همین گفتگو بودیم که وزیر خارجه‌ی امارات متحده‌ی عربی، شیخ عبدالله که لباس و عبای عربی در برداشت و چهل تار عربی بر سر نهاده بود، به مجرد دیدن خانم کلیتون، با وی به روبوسی گرمی پرداخت. من به مولوی گفتم، آقای کشاف ببینید این برادر عرب را که با چه صمیمیتی آن زن بیگانه را می‌بوسد. مولوی که غافلگیر شده بود گفت: "تو را خو بخشیدم، اما خدا این عرب را لعنت کند..." پس از آن روز در هر جایی که مولوی کشاف را می‌بینم، روبوسی عربی را به یادش می‌آورم.

در حاشیه‌ی کنفرانس بن ملاقات‌هایی با نمایندگان کشورهای گوناگون در هتل محل اقامت هیئت افغانی صورت می‌گرفت. این هتل، همان هتل معروف پترزبرگ بود که در آن در سال ۲۰۰۱ کنفرانس نخستین بن برگزار شده بود و بدون شک برای هیئت افغانستان دارای اهمیت خاص بود. شب قبل از کنفرانس میان هیئت افغانستان و نمایندگان آلمان بر سر متن اعلامیه‌ی نهایی بحث‌های بسیاری در گرفته بود. با تاسف که این بار نیز من در راس هیئت افغانستان قرار داشتم. با این که من وزیر خارجه نبودم؛ اما حامد کرزی علی‌رغم دعوای روزمره‌ای که با وی بر سر رابطه با امریکا و موضوع صلح با طالبان داشتم، مسؤولیت را به من سپرد. به نمایندگی از وزارت خارجه‌ی افغانستان، جاوید لودین که آدم وارد به موضوع بود، در این جلسه حضور داشت. از جانب آلمان نماینده‌ی خاص آن کشور آقای میشایل اشتاینر و رییس بخش افغانستان و پاکستان در وزارت خارجه‌ی آن کشور حضور داشتند. اشتاینر با این که عضو حزب سوسیال دموکرات آلمان بود، اما آدم بسیار خودخواه، جاه‌طلب و از خودراضی بود. وی آرزو داشت که به سرعت به مقام‌های عالی‌تر در کشورش دست یابد. اما رفتار بد و عجله‌ی او در امور افغانستان موجب شد که آخرین مقامش سفارت آلمان در دهلی باشد. از همان آغاز نشست‌ها وی تلاش می‌کرد تا دیدگاه‌هایی را که هالبروک پیش از مرگش بر آن‌ها تاکید داشت، بر ما بقبولاند. وی که نخستین دیپلمات غربی بود که با طیب آغا گفتگو کرده بود، بسیار امیدوار به صلح بود و با تمام نیرو می‌کوشید تا با آوردن جمله‌بندی‌های مطلوب از طالبان قباح‌زدایی کند. او با بهره‌برداری از کلماتی که امروز ورد زبان بسیاری از افغان‌ها است، مانند "مخالفان مسلح"، "شورشیان" و مانند آن‌ها، در مورد طالبان صحبت می‌کرد. من نمی‌خواستم تعویض

بدهم و تاکید داشتم که تروریست، تروریست است و نباید هویت آن را به گونه‌ی مثبت دگرگون کرد و هر کسی که با طالبان گفتگو می‌کند باید بگوید که من با همین تروریستان می‌خواهم صلح بکنم. موضوع دیگر موضوع گشایش دفتر قطر بود که افغان‌ها از پیشرفت‌ها در این رابطه اطلاع کافی نداشتند؛ حتا هالبروک، با این که شروع کار را آلمان‌ها کرده بودند، نمایندگان این کشور را نیز تا حدودی از دایره برون کرده بود. در بحث با آلمان‌ها روی قطع‌نامه‌ی کنفرانس، بر سر چند کلمه توافق نمی‌کردیم. در فرجام من گفتم آقایان، تا زمانی که من از جانب کشورم نمایندگی کنم، تن به این پیشنهادها نخواهم داد. بروید خودتان با دوستان امریکایی‌تان هر چه می‌خواهید بنویسید. اما فراموش نکنید که جانب افغانستان هرگز آن متن را به عنوان اعلامیه‌ی مشترک نخواهد پذیرفت. با گفتن این سخنان از جلسه برون شدم. دیرتر جاوید لودین متن نوی را به اتاقم فرستاد که در آن موارد زیادی اصلاح شده بودند. من پذیرفتم و فردا صبح زود این متن به تایید کرزی نیز رسید.

فردا قرار بود ملاقات میان رییس جمهور و خانم کلینتون برگزار شود. کرزی در برابر امریکا سرشار از شک و تردید شده و یقین پیدا کرده بود که امریکایی‌ها می‌خواهند حکومت افغانستان را از گفتگوهای صلح برون کنند و خود رهبری امور را بر عهده بگیرند. به همین دلیل هم می‌خواهند اول خودشان با هیئت طالبان گفتگو کنند و به آنان مشروعیت بدهند و بعدا افغان‌ها را شامل این گفتگوها بسازند. خانم کلینتون روز پنجم دسامبر به دیدار رییس جمهور در هوتل پترزبرگ آمد. دو طرف از روند روز قبل کنفرانس راضی بودند. حتا کشورهای امریکایی که با حضور امریکایی‌ها در افغانستان موافق نبودند، مانند ایران و چین سختراتی‌های بسیار سازنده داشتند. وزیر خارجه‌ی روسیه

اندکی اعتراض کرد. از پاکستان برای اشتراک در این کنفرانس دعوت نشده بود. رییس جمهور کرزی از خانم کلنتون پرسید که "آیا شما مانع شرکت پاکستانی‌ها در کنفرانس شدید؟" خانم کلنتون در پاسخ گفت که "نه، اما پاکستانی‌ها از این که ما در خاک آن‌ها بدون اطلاع قبلی دست به عملیات نظامی زدیم و این کار موجب کشته‌شدن بن لادن شد، خود را توهین شده احساس می‌کنند. ما می‌دانیم که جنرال کیانی و پاشا نگران اند و می‌خواهند خود را قوی نشان بدهند." پیش از برگزاری کنفرانس بن، رسانه‌های افغانستان که اغلب در تحلیل‌های‌شان بر حدس و گمان تکیه می‌کنند، بسیار سخن از حضور طالبان در این کنفرانس و تقسیم قدرت می‌زدند و با اشاره به اهمیت بن اول که موجب فصل جدیدی در تاریخ کشور ما شد، از فصل دیگری با شرکت طالبان صحبت می‌کردند. هر کس به مقتضای رویکرد سیاسی خودش گمانی داشت. حتا "اتلاف ملی" افغانستان نیز در آغاز دچار همین توهم بود و اعتراض می‌کرد. این امر نشان دیگری از سطح و آگاهی سیاسیون کشور ما بود. حتا رییس جمهور افغانستان نیز ناراحت بود. وی که گمان می‌کرد می‌تواند در ازای مخالفت با امریکا با پاکستان کنار بیاید، از کلنتون پرسید که "اگر شما مانع حضور پاکستان در این کنفرانس نشده‌اید، پس واقعیت چیست؟" کلنتون از این سوال شگفتی‌زده شده بود. وی از رییس جمهور پرسید که "شما آقای رییس جمهور چرا چنین فکر می‌کنید؟ چرا فکر می‌کنید که ما عمدا در تباری با پاکستان این اقدام را انجام می‌دهیم؟" کرزی در پاسخ گفت: "اگر چنین نباشد، پاکستانی‌ها نمی‌توانند دوباره جان بگیرند. ما به زودی گفتگوی سه‌جانبه را میان پاکستان، ایران و افغانستان برگزار می‌کنیم و مردم افغانستان می‌خواهند تا ما به نتیجه برسیم." برای من این موضع‌گیری رییس

جمهور افغانستان، مطلقاً غیرقابل قبول بود. وی به جای این که از خرابی رابطه میان امریکا و پاکستان به سود کشور ما استفاده کند، به دنبال تیوری‌های توطئه بود و همه چیز را محصول تئانی جنرالان پاکستانی با امریکا می‌دانست. حتی اگر پاکستانی‌ها خود آدرس و محل اختفای بن لادن را به امریکایی‌ها داده باشند، باز هم روابط دو کشور بحرانی بود و ما باید در پی تغییر اوضاع از این حالت استفاده می‌کردیم؛ اما بر عکس آن صورت می‌گرفت و سیاست بالاترین مقام کشور ما شتاب‌زده و دور از عقلانیت سیاسی بود. در همین گفتگو کلینتون به صراحت گفت: "ما در یک مرحله‌ی مشکل در رابطه‌ی خود با پاکستان قرار داریم. جنگ‌ها شدت یافته‌اند. مشکلات ما با پاکستان رو به افزایش است. ما باید سه کار را انجام بدهیم: قرارداد استراتژیک را امضا کنیم، ما می‌خواهیم به پاکستان و روسیه پیام بدهیم که ما با افغانستان همراه هستیم. امضای قرارداد استراتژیک از جانب شما با هند یک پیام بود؛ اما بدون حضور امریکا در مرکز همکاری‌های استراتژیک با شما، موضع استراتژیک شما ضعیف می‌شود. ما باید یک سند داشته باشیم. ما بودجه‌ی خود را تهیه می‌کنیم و نیاز داریم که سند پیش از پایان امسال امضا شود." رییس جمهور کرزئی در پاسخ گفت: "مردم افغانستان در لویه جرگه‌ی مشورتی به امضای قرارداد استراتژیک رای مثبت دادند. من بر این باورم که این قرارداد باید موجب تقویت امنیت و ثبات در افغانستان شود و نه خلاف آن". کلینتون در پاسخ رییس جمهور افغانستان گفت: "ما با شما تعهد کرده‌ایم که به شما در جهت تقویت حاکمیت ملی و صلح کمک کنیم. ما به این تعهد خود وفادار هستیم. ما در رابطه با صلح اقداماتی را انجام داده‌ایم و می‌خواهیم نظر شما را در این رابطه بشنویم تا بدانیم که چگونه باید عمل کنیم".

کرزی با این که به تلاش‌های امریکا ذره‌ای هم اعتماد نداشت، گفت: "برای ما انتخاب قطر به ذات خود مشکلی نیست. با این که ما با آن‌ها علی‌رغم داشتن یک سفارت، هیچ رابطه‌ی جدی نداریم؛ اما تحویل دادن شهروندان افغانستان به یک کشور دیگر مغایر قانون اساسی افغانستان است و اگر شما می‌خواهید طالبان افغان را در مقابل سرباز امریکایی تبادل کنید، درست همین است که طالبان اول به افغانستان داده شوند. ما آن‌ها را آزاد می‌گذاریم که به هر جایی که می‌خواهند بروند... در مورد روند صلح در جریان کنفرانس بن دیده شد که کشورهای دیگری هم هستند که در این باره شک دارند. حتی در مورد کنفرانس بن هم در افغانستان شایعات زیادی از قبل پخش شده بودند. برخی‌ها در افغانستان فکر می‌کردند که این کنفرانس هم یک توطئه است و در این کنفرانس موضوع فدرالیسم و موضوعاتی مانند آن مطرح خواهند شد. ما واقعا تشویش داریم از این که مبادا بخش‌های جنوب کشور ما به طالبان سپرده شود. ما نمی‌خواهیم که حوادث ۱۹۹۲ در افغانستان تکرار شوند. این موضوع مایه‌ی نگرانی ما است." کرزی به وضوح به امریکایی‌ها گفت که وی بر این باور است که امریکا در افغانستان یک اجندای پنهانی دارد و افغانستان به پروسه‌ی صلح آن‌ها شک دارد. کلینتون در پاسخ گفت: "ما هیچ اجندای پنهانی در کشور شما و در منطقه نداریم. ما کوشش کردیم تا یک پروسه را برای حل مشکل افغانستان به وجود آوریم. هیچ کس در حکومت ایالات متحده چنین اجندایی ندارد. ما به طالبان ضربه زدیم، اما شکست نخوردند، چرا که پناه‌گاه دارند و نظامیان پاکستان از آنان حمایت می‌کنند. ما می‌خواهیم افراد شما را تربیت کنیم تا شما خودتان از کشورتان دفاع کرده بتوانید. هر کس که ربانی را کشت، دقیق می‌دانست که چگونه می‌شود اوضاع را خراب کرد. ما نمی‌دانیم

که شما از ما چه می‌خواهید؟" کرزی از این که پاکستان از پروسه‌ی صلح و از حضور در کنفرانس بن محروم شده بود، نگران بود. او گمان می‌کرد که امریکایی‌ها می‌خواهند از افغانستان برای تحقق سیاست‌های پنهان‌شان استفاده کنند. به همین دلیل با اکراه در پاسخ کلیتون گفت: "ما باید در کابل با همکاران خود و بزرگان افغانستان بنشینیم تا بدانیم که چگونه می‌توانیم پروسه صلح را زیر رهبری افغان‌ها شروع کنیم. اگر ما با شما در این مورد به توافق برسیم، خوب است؛ اما تسلیمی طالبان زندانی به قطر، پروسه را طولانی می‌سازد. شما نباید کاری بکنید که این پروسه شکست بخورد." گروسمن^۱ در پاسخ گفت: "ما در قطر با طیب آغا صحبت کرده‌ایم. موضوع گشایش دفتر در قطر، تبادله‌ی زندانیان طالب با سرباز امریکایی و زیرنظر گرفتن آن‌ها برای نود روز در خانه، شرط‌های ما اند." گروسمن، یک دیپلمات بازنشسته‌ی امریکایی بود که پس از درگذشت ریچارد هالبروک به جای او به حیث نماینده‌ی خاص ایالات متحده برای افغانستان و پاکستان مقرر شده بود. کرزی در پاسخ گفت: "وقتی به کابل برگشتم با معاونان ریاست جمهوری و بزرگان افغانستان صحبت می‌کنم تا با شما یک بنیاد مشترک پیدا کنیم." کلیتون هم گفت: "خوب است ما هم این پروسه را به تعویق می‌اندازیم و به طالبان می‌گوییم که حکومت افغانستان در این باره نگرانی‌های جدی دارد".

در سال ۲۰۱۴ زمانی که حکومت وحدت ملی مسؤولیت را در کابل برعهده گرفت، حکومت ایالات متحده بدون هر نوع مشوره و یا دادن تعویضی به افغان‌ها پنج زندانی طالب را مستقیماً به قطر فرستاد و طالبان

^۱ Marc Isaiah Grossman

هم بخش‌های بزرگی از هلمند را در جریان سال ۲۰۱۵ به اشغال خود در آوردند و در بخش‌های دیگر افغانستان نیز دست به پیشروی زدند. نه از صلح خبری شد و نه هم تهدید نظام ملوک الطوائفی در کشور ما بر طرف گردید و نه هم در شک‌های رییس جمهور کرزی تغییری رونما گردید و نه در استراتژی ایالات متحده دگرگونی دیده شد.

با تاسف که بر روابط میان ایالات متحده و افغانستان در سالیان پسین حکومت‌داری رییس جمهور کرزی، بیشتر از پیش سایه‌ی شک و بی‌اعتمادی گسترده شده بود. بدگمانی‌ها هر روز افزایش می‌یافتند و برخوردهای هم‌روزه‌ی ما را شکل می‌دادند. من تلاش می‌کردم تا رییس جمهور کرزی را قانع کنم که داشتن سیاست روشن و قاطع در برابر پاکستان آن‌طور که ما می‌خواهیم از جانب آمریکا ممکن نیست و آمریکا به مثابه‌ی یک ابرقدرت که تعریف و تلقی خاصی از رهبری‌اش در جهان پسا شوروی دارد، هرگز کاری نخواهد کرد تا پاکستان در هم بشکند و نظام ژئوپولیتیک جنوب شرق آسیا در هم بریزد. هیچ کشوری از منطقه حتی جمهوری هند نیز خواهان چنین حالتی نبود. بالاخره ما باید میان حالت موجود یا قطع رابطه با آمریکا تصمیم می‌گرفتیم. قطع رابطه با آمریکا به معنای حاکمیت دوباره‌ی پاکستان - طالبان بود و حالت موجود نیز برای ما ایده‌آل نبود. ترجیح من بدون شک که گزینش یک سیاست واقع‌بینانه و داشتن یک رابطه‌ی همراه با تفاوت نظر، اما با تنش کمتر با ایالات متحده بود.

مقامات اداره‌ی دموکرات ایالات متحده همیشه در پی آن بودند تا به افغان‌ها تلقین کنند که ایالات متحده از حضور در افغانستان کدام منفعت استراتژیک امنیتی نداشته، بل که به خاطر کمک به افغانستان آمده و ناگزیر است تا این ماموریت را به پایان برساند. آن‌ها در گفتگوهای خود در اوایل هرگز سخن از داشتن پایگاه نظامی

نمی‌زدند. به همین دلیل هم بود که هم نمایندگان ایالات متحده و هم سرمنشی سازمان ناتو و نماینده‌ی ملکی وی در کابل به من می‌گفتند که افغانستان باید از ما تقاضا کند تا ما در کشور شما حضور آموزشی و مشورتی داشته باشیم. حتا نماینده‌ی ناتو به من گفت که "اگر چنین تقاضایی نشود و شورای امنیت سازمان ملل متحد ماموریت ناتو در افغانستان را تایید نکند، ادامه‌ی حضور ناتو در افغانستان ناممکن خواهد بود." آنان که می‌دانستند من به فرهنگ و زبان آلمانی آشنایی بیشتر دارم، گمان می‌کردند که من هم مانند برخی از افغان‌هایی که از کشورهای انگلوساکسون آمده‌اند و تقاضاهای کشورهای امریکا و انگلستان برای شان از اولویت برخوردار است، به تقاضاهای آلمان به گونه‌ی غیر انتقادی اولویت قابل‌خواهم شد. چرا که آلمان به دلیل فشارهایی در داخل آن کشور مشکل داشت بدون تصویب سازمان ملل متحد، ماموریت سربازان آن کشور در افغانستان را تمدید کند. من به مارک سدویل^۱ و بعدها به جانشین او آقای یوخیمز^۲ گفتم که ما از فیصله‌های سازمان‌های بین‌المللی در باره‌ی حضور خارجیان در کشور ما تجربه‌ی خوبی نداریم. ما یک کشور مستقل هستیم و می‌خواهیم خود ما بر اساس توافق‌های دو جانبه با کشورها و سازمان‌های بین‌المللی وارد مرزها شویم. شما مطمئن باشید که ما به هیچ کشور و سازمان بین‌المللی دعوت‌نامه نمی‌فرستیم. نمایندگان رییس‌جمهور او باما هم از ما خواستند تا به ایشان برای ادامه حضور شان دعوت‌نامه بفرستیم، اما ما این کار را رد کردیم. افغانستان و کشورهای ناتو یک ماموریت مشترک دارند و آن این است که در افغانستان و منطقه‌ی ما، با تروریسم بین‌المللی مبارزه صورت بگیرد. ما

^۱ Mark Sedwill^۲ Maurits R. Jochems

هر دو طرف در این جا منافع مشترک داریم. اگر شما همچنان بر تیوری "شورشگری" در افغانستان تاکید دارید، در آن صورت این یک مشکل داخلی ما است، بگذارید ما خود حل کنیم. اما هم شما و هم ما، هر دو می‌دانیم که در افغانستان با یک تروریسم خطرناک که تهدید جدی برای کشورهای غربی است و به همان پیمانۀ تهدید برای کشور ما است، روبه‌رو هستیم. بنابر این باید حضور ایالات متحده و هم حضور ناتو بر اساس تمایل دو طرف و نه بر اساس دعوت‌نامه‌ی افغانستان، در چارچوب قراردادهای دو جانبه تدوین شود. امریکایی‌ها بر تقاضای شان مبنی بر این که افغانستان باید برای ادامه‌ی حضور از ایشان دعوت کند، همچنان مصر بودند و طبیعی است که ناتو هم بر چنین امری پافشاری داشت. حتا سرمنشی ناتو آقای راسموسن^۱ شخصا، بر این تقاضا در دیداری با کرزی پافشاری کرد. قبلا در صحبتی که میان رییس جمهور و من صورت گرفته بود، در این مورد توافق شده بود که افغانستان تحت هیچ شرایطی از کسی برای ماندن دعوت نخواهد کرد.

ما یقین داشتیم که نیروهای ایالات متحده هم می‌مانند و هم به پایگاه نیاز دارند. از این‌رو، با این که همه‌روزه همکارانم در پی ملاقات‌های شان با نمایندگان امریکا به من می‌گفتند که امریکایی‌ها گفته‌اند که ما تمام سربازان‌مان را از افغانستان برون می‌کنیم، من در پاسخ آنان می‌گفتم ما باید زیر تهدید و فشار کار نکنیم. به همان پیمانۀ که ما به کمک‌های ایالات متحده نیاز داریم، آن کشور هم به ما نیاز دارد. باید با اعتماد و خونسردی کار کرد. اما از جانب دیگر من مخالف ایجاد تنش‌ها و ایجاد بی‌اعتمادی میان دو کشور بودم. تلاش من بیشتر در این جهت بود تا روابط دو کشور بر بنیاد یک رابطۀ متقابل مبتنی بر

^۱ Anders Fogh Rasmussen

احترام و رعایت حق حکمیت و حقوق همدیگر استوار شود، اما در صحبت‌ها با رییس جمهوری کرزی در مقابل برخوردهای احساساتی و برخواسته از یک ذهنیت توطئه‌باور همیشه مقاومت می‌کردم.

از جانب دیگر وظیفه‌ی خود می‌دانستم تا از رییس جمهور کشورم در برابر خارجیان از جمله ایالات متحده دفاع کنم. به همین دلیل هم بود که وقتی اسناد ویکی‌لیکس انتشار یافتند، برخلاف برخی از وزرای کرزی هیچ مطلب منفی از قول من درباره‌ی او وجود نداشت. بر عکس، من به خاطر اصول اخلاقی خودم را ملزم می‌دانستم تا از رییس جمهور کشور در برابر خارجیان در جلسه‌ها دفاع کنم و اما در برخورد با خودش، نظریاتم را روشن و صریح به او بگویم. هیچ کس، حتی یک آن هم به یاد نخواهد داشت که خلاف این کرده باشم. امریکایی‌ها از هر فرصتی برای تغییر ذهنیت رییس جمهور کرزی و ایجاد یک فضای بهتر استفاده می‌کردند، اما فضای آرام در روابط دو کشور بسیار کوتاه می‌بود. دو اشکال اساسی در این رابطه وجود داشت؛ نخست این که در سیاست ایالات متحده آن طوری که افغانستان انتظار داشت، تغییرات اساسی رونما نمی‌گردید. مداخلات پاکستان بدون وقفه ادامه داشتند و ایالات متحده هم از همکاری آن کشور در مبارزه با تروریسم سپاسگزاری می‌کرد. دوم، تلفات ملکی کاهش نمی‌یافتند. امریکایی‌ها بدون مشورت با افغان‌ها دست به عملیات نظامی می‌زدند و شهروندان افغان را دستگیر و زندانی می‌کردند و افزون بر این به رییس جمهور به گونه‌ی سازمانده‌ی شده، همه‌روزه اطلاعات غلط و احساسات برانگیز درباره‌ی تلفات ملکی و استفاده از سلاح‌های غیرمجاز داده می‌شد. به گونه‌ی مثال گفته می‌شد که امریکایی‌ها از سلاح‌هایی علیه روستاییان افغانستان استفاده می‌کنند که موجب تشعشعات رادیواکتیوی می‌شوند. افرادی عکس‌هایی را از انترنت می‌گرفتند و به عنوان حاصل

تحقیقات خودشان در مناطقی از افغانستان در اختیار رییس جمهور قرار می‌دادند. در برخی از این عکس‌ها دیده می‌شد که تشعشات اتمی چگونه موجب معیوبیت‌های بی‌مانند در کودکان می‌شوند.

آنچه را که عکس‌ها نشان می‌دادند، واقعیت داشت، اما ربطی به افغانستان نداشت. یکی از افرادی که با ارایه‌ی اطلاعاتی از این دست با رییس جمهور ملاقات داشت، جاسوس طالبان بود که مکالمات تلفونی او با رهبران آن‌ها در کویته ثبت شده بود. برخی از افراد به دلیل داشتن ارتباطات مستقیم با رییس جمهور و یا داشتن ارتباطات سازمانی با رهبری دفتر او اطلاعاتی در مورد بی‌رحمی‌ها و تجاوزات امریکایی‌ها بر حریم زندگی افغان‌ها ارائه می‌نمودند که واقعیت نداشتند. طبیعی است که به دلیل موجودیت رفتارهای غیرانسانی از جانب برخی سربازان امریکایی با افغان‌ها و کشتار افراد ملکی، زمینه‌ی پذیرش مبالغه‌ها و افسانه‌پردازی‌ها نیز آماده می‌شد. در این فعالیت‌های تبلیغی و تهییجی به آشکارا می‌شد، دست‌آس‌آس‌آی را دید. امنیت ملی افغانستان در این مورد اطلاعات کافی در اختیار داشت. از جمله اطلاعاتی مبنی بر تماس برخی از این افراد با سفارت‌های کشورهای دیگر در کابل. در چنین شرایطی مرزهای حقیقت و افسانه درهم می‌ریختند و فضای سیاست در سطح رهبری کشور ما، به ویژه در برابر ایالات متحده بیش از پیش احساسی و هیجانی می‌شد. در اواخر حکومت رییس جمهوری کرزی این کار چنان ماهرانه صورت می‌گرفت که حتی از رسانه‌هایی مانند نیویورک تایمز هم استفاده می‌شد. این کار دو مزیت داشت. درز اطلاعات درست و نادرست به این نشریه موجب تسلط بیشتر شایعات و آوازه‌ها می‌شد و از جانب دیگر بی‌اعتمادی میان رییس جمهور و افرادی که مخالف سیاست

باور به تیوری توطئه و جانبدار آرامش در روابط با غرب بودند، تقویت می‌شد.

در اوج بحران روابط میان افغانستان و امریکا، رابرت گیتس وزیر دفاع ایالات متحده که با حامد کرزی روابط بهتری داشت، در هفتم مارچ ۲۰۱۱ به کابل آمد. او نخست در یک بحث در حضور هیئت‌های دو طرف با رییس جمهور صحبت کرد، اما طولانی‌ترین صحبت او با رییس جمهور به تنهایی صورت گرفت. این امر نشان می‌داد که گیتس حامل پیام مهمی برای رییس جمهور است.

رییس جمهور از گیتس به خاطر اظهارات مثبتش در کنگره‌ی امریکا در باره‌ی افغانستان تشکر کرد. گیتس در پاسخ گفت: "من حقیقت را در کمیسیون سنای ایالات متحده گفتم. این سیزدهمین سفر من به کشور شما است. من در اکادمی نظامی ایالات متحده در سخنرانی خود گفتم که نیروهای نظامی ما باید در اجرای عملیات خود در افغانستان طوری عمل کنند که به ارزش‌های افغانستان بی‌احترامی نشود و زندگی افراد ملکی آسیب نیند. ما باید در آغاز به توصیه‌های شما گوش می‌دادیم. شما چندین بار این مشکلات را مطرح کردید. ما باید آن‌ها را در نظر می‌گرفتیم". کرزی به تغییر روحیه‌ی افغان‌ها در برابر امریکا اشاره کرده و گفت: "نیمی از مردم طرفدار همکاری استراتژیک با ایالات متحده نیستند. رقابت‌های منطقی نیز بیشتر افزایش یافته‌اند. پاکستانی‌ها هم در باره‌ی حضور شما در منطقه شک دارند. معین وزارت خارجه‌ی پاکستان گفت که اگر امریکا بخواهد اوضاع ما را خراب کند، بداند که وضع خودشان خراب می‌شود. رییس استخبارات پاکستان گفت که ما سند داریم که امریکا می‌خواهد اوضاع در بلوچستان را خراب کند. افکار عامه‌ی افغانستان

نیز در باره‌ی نیت امریکا شک دارند. حتا در مورد بحران کابل بانک گمان این است که سفارت امریکا در ایجاد این بحران دست داشته است. نهاد تفتیش کننده‌ی بانک مستقیما به سفارت امریکا گزارش می‌داد و نه به مقامات افغان. این نهاد به افغان‌ها درباره‌ی بانک همیشه گزارش‌های مثبتی داده است". گیتس در پاسخ گفت: "آقای رییس جمهور من می‌پذیرم که ما اشتباهاتی را مرتکب شده‌ایم؛ اما ما برای کمک به شما آمده‌ایم و استراتژی دیگری نداریم. جنگ افغانستان به نظر ما دارای سه مرحله بود. در سال‌های ۲۰۰۱ و ۲۰۰۲ طالبان سقوط کردند و ما مبارزه با القاعده را شروع کردیم. اما اشتباه ما در این بود که ما از همان آغاز به امر دولت‌سازی توجه نکردیم؛ در جهت تقویت نیروهای امنیتی شما توجه لازم را نشان ندادیم. این سیاست تا سال ۲۰۰۹ ادامه یافت. در این سال‌ها طالبان در پاکستان دوباره مسلح شدند. من در سال ۲۰۰۶ وزیر دفاع شدم، اما با این هم ما توجه لازم را در تقویت نیروهای دفاعی شما نشان ندادیم. در سال ۲۰۰۹ ما شروع کردیم که منابع کافی را برای تقویت نیروهای شما آماده کنیم؛ اما در واقعیت ما شش سال وقت را از دست داده بودیم. من نه تنها از مردم افغانستان به خاطر تلفات ملکی عذر می‌خواهم، بل که می‌خواهم بگویم که به دلیل این که ما موجب مشکلات برای شما شده‌ایم، نیز پوزش می‌خواهم. حالا از همکاران اجازه می‌خواهم تا ما را تنها بگذارند، تا با هم روی آینده‌ی روابط ما گفتگو کنیم". بعد از این ملاقات آقای کرزی به من گفت که گیتس حاوی پیام خوبی بود. او گفت که ما به اشتباهات مان پی برده‌ایم و می‌خواهیم اردوی شما را به سرعت تقویت کنیم. مسؤولیت امور را به خود شما انتقال دهیم؛ زندان بگرام را به زودی به شما انتقال می‌دهیم. او خواهش کرد که از ما علنی انتقاد نکنید. این کار موجب ناراحتی مردم و کنگره‌ی امریکا

می‌شود و در تداوم کمک‌های ما به افغانستان مشکلات ایجاد می‌کند و...

رابرت گیتس وزیر دفاع ایالات متحده تنها وزیر دوران جورج بوش بود که در اداره‌ی او با ما نیز در سمتش ابقا شده بود. وی با اوضاع افغانستان از دوران ماموریتش در اداره استخبارت مرکزی ایالات متحده سی‌آی‌ای، آشنایی داشت. او در دوران جهاد افغانستان علیه اتحاد شوروی نیز در مسایل افغانستان، به قول خودش فعال بوده است. او در برخوردهای خود با مقام‌های افغان و به ویژه با رئیس‌جمهور کرزی بسیار با احتیاط بود و با وی توأم با احترام برخورد می‌کرد. وی در چارم جون ۲۰۱۱ دوباره به کابل آمد. روابط کشور ما با ایالات متحده مجدداً در اوج تنش قرار داشت. کرزی به افتخار وی ضیافت نان چاشتی تهیه دیده بود. کرزی در ملاقات با گیتس یک بار دیگر به ناراحتی مردم افغانستان به دلیل خانه‌پالی‌ها و تلفات ملکی اشاره کرد. وی گفت "مردم افغانستان، می‌خواهند ببینند که حکومت‌شان می‌تواند از حریم خصوصی و حقوق بشری آنان دفاع کند". وزیر دفاع ایالات متحده یک بار دیگر بر موضوع قرارداد همکاری‌های استراتژیک تاکید کرد. در این زمان ما در کابل از طریق کمیسیون‌های مشترکی از هر دو کشور ابعاد گوناگون همکاری‌های استراتژیک از جمله در حوزه‌های امنیتی، اقتصادی و سیاسی را مورد ارزیابی قرار می‌دادیم. افغانستان مسوده‌ی پیشنهادی خود را به مقامات ایالات متحده تسلیم داده بود و ما منتظر پاسخ آن‌ها بودیم. کاغذی را در این باره من نوشته بودم و آن‌چه را به باور من مهم به نظر می‌رسید، به رئیس‌جمهور تسلیم کردم و از وی خواستم تا در این باره نظریاتش را بگوید. رئیس‌جمهور تمام نقاطی را که با آن موافق بود، نشانی کرد و کاغذ را به من پس داد. من می‌خواستم تا با توافق رئیس‌جمهور کار

کنم؛ بدون تایید وی طبیعی بود که امکان هیچ توافقی وجود نداشت. گیتس در پاسخ به رییس جمهور افغانستان گفت که "من نگرانی‌های مردم شما را درک می‌کنم. ما باید تدابیر مشترکی را برای حراست از زندگی مردم افغانستان اتخاذ کنیم". وی گفت که "ما پس از خروج شوروی اشتباه بزرگی را مرتکب شدیم و افغانستان را تنها گذاشتیم. ما دیگر این اشتباه را مرتکب نخواهیم شد. ما می‌خواهیم افغانستان خود مسؤولیت دفاع از خودش را بر عهده بگیرد و ما به تعلیم و تجهیز اردوی افغانستان ادامه دهیم". گیتس در صحبت میزبان چاشت گفت که من در سال ۱۹۸۶ به پاکستان آمدم. در آن زمان پاکستان از دادن راکت‌های استیگر به احمد شاه مسعود اجتناب می‌کرد. پاکستانی‌ها می‌گفتند که "مسعود تاجیک است و ما به او اعتماد نداریم. اما من بالاخره آن‌ها را قانع ساختم تا این کار را بکنند". رییس جمهور کرزی در پاسخ گیتس گفت که "به نظر من این مشکل قومی نبوده است، بل که پاکستان در آن زمان می‌خواست تا از افراطی‌ترین‌ها حمایت کند. به همین دلیل هم راکت‌ها را بیشتر در اختیار حکمتیار قرار می‌داد".

سال ۲۰۱۱ سال پر از دشواری‌ها بود. آی‌اس‌آی در دو طرف خط دیورند، کشتار رهبران سنی و شخصیت‌های سیاسی را بیش از پیش افزایش داده بود. استاد برهان‌الدین ربانی در همین سال در نتیجه‌ی یک حمله‌ی انتحاری به شهادت رسید. با این‌که بر اساس تمام شواهد و اسناد، قتل او در کویته سازماندهی شده بود، پاکستان هرگز در این راستا اقدامی نکرد. احمد ولی کرزی، برادر رییس جمهور، که قدرتمندترین فرد جنوب غرب کشور ما و تکیه‌گاه رییس جمهور بود به گونه‌ی بسیار مرموزی به دست طالبان کشته شد. دست کم طالبان مسؤولیت قتل وی را بر عهده گرفتند. جان محمد خان یکی از

قوماندان‌های نزدیک به حامد کرزی در کابل ترور شد. شاروال قندهار که از نادر آدم‌های پاک کشور ما بود، در نتیجه‌ی یک حمله‌ی انتحاری کشته شد. جنرال داوود داوود از قوماندانان نامدار دوران مقاومت شهید شد. جنرال شاه‌جهان نوری قوماندان امنیه‌ی تخار و یکی از قوماندانان دوران مقاومت نیز همراه با داوود داوود به شهادت رسید. کارزار استخباراتی آی‌اس‌آی از یک‌سو افراد نامدار افغانستان را می‌کُشت و از جانب دیگر در درون کشور به این توهم دامن می‌زد که دست‌های درون قدرت، به دلایلی موجب این کشتارها می‌شوند. مفهوم قتل‌های زنجیره‌ای که از تجربه‌ی دستگاه اطلاعات ایران در راستای تصفیه‌ی مخالفان وارد ادبیات کشور ما شده بود، در این موارد به کار گرفته می‌شد. استفاده‌ی گزینشی از این واژه موجب تضعیف صفوف قربانیان آی‌اس‌آی می‌شد و از این منظر استخبارات پاکستان یک بار دیگر توان مسلکی و تخصصی خود را به نمایش می‌گذاشت. هم‌زمان با این اوضاع تنش‌ها میان افغانستان و ایالات متحده افزایش می‌یافتند. این شک و بی‌اعتمادی و باور به تیوری توطئه تا جایی بود که حتا رئیس‌جمهور افغانستان شهادت استاد ربانی و برادرش احمد ولی کرزی را کار امریکایی‌ها می‌دانست. در حالی که هیچ دلیل و منطقی که بتواند توجیه‌کننده‌ی چنین شکی باشد، وجود نداشت.

در بیستم می ۲۰۱۱ میان رؤسای جمهور افغانستان و ایالات متحده یک کنفرانس ویدیویی برگزار شد. در همین ملاقات اوباما یک بار دیگر خواهش کرد تا "گفتگوها در رابطه با قرارداد همکاری استراتژیک هر چه زودتر نهایی شوند". کرزی گفت که وی "با در نظر داشت اهمیت موضوع خواسته است تا رهبری گفتگوها را از سطح سفیر به مشاور امنیت ملی بالا ببرد و از این پس دکتور سپینا این گفتگوها را از جانب افغانستان رهبری خواهد کرد". کرزی گفت "هر

وقت که همتای سپتا آمادگی داشته باشد، او جهت ادامه‌ی گفتگوها به واشنگتن می‌آید. ما برگزاری لویه جرگه‌ی مشورتی در این باره را تا بعد از ماه رمضان به تعویق می‌اندازیم". درباره‌ی مبارزه با فساد هر دو طرف در باره‌ی کابل بانک بحث کردند. رییس جمهور افغانستان گفت که "ما در رابطه با کابل بانک از پشتیبانی مقام‌های امریکایی در کابل برخوردار نبودیم. با آمدن سفیر کراکر این وضع عوض شده است." او با ما از رییس جمهور کرزی خواست تا "گفتگوهای صلح با طالبان به پیش برود". در این وقت امریکایی‌ها با طالبان در قطر تماس داشتند و سفیر آن کشور راین کراکر و نماینده‌ی خاص آلمان میسایل اشتاینر^۱ نیز به تیم رییس جمهور کرزی درباره‌ی پیشرفت‌ها منظم و مفصل گزارش می‌دادند. نحوه‌ی شروع تماس‌ها با طالبان و گفتگوها با آنان از جانب تیم افغانستان به رسانه‌ها داده شد. هدف از این کار دو چیز بود؛ یکی این که به این گمان دامن زده شود که امریکایی‌ها می‌خواهند با طالبان به موافقت جداگانه برسند و دیگری هم به دلیل این که من با رویکرد بی‌هدف افغانستان و امریکا در رابطه با طالبان موافق نبودم، به این گمان دامن زده شود که من گفتگوهای مخفی را رسانه‌ای ساخته‌ام. واقعیت قضیه این بود که یکی از افراد بسیار همفکر و نزدیک به رییس جمهور افغانستان این کار را کرده بود. مضحک این بود که حتا امریکایی‌ها و آلمان‌ها به این نظر رسیده بودند که در پشت افشای گفتگوهای امریکا با طالبان من قرار دارم. امریکایی‌ها می‌خواستند با گفتگوهای مستقیم با طالبان به دو هدف برسند؛ در حوزه‌ی کوچک یک تن از سربازان‌شان را که در گرو طالبان بود، آزاد کنند و در حوزه‌ی بزرگ به این نظر رسیده بودند که با افغانستان نمی‌شود کار کرد، بهتر است تا با پاکستان کنار بیاییم.

^۱ Michael Steiner

طبیعی است که این تغییر سیاست به نحوی به معنای تامین منافع استراتژیک پاکستان در افغانستان بود. این سیاست بعدها به گونه‌ی آشکار از زبان مقام‌های رهبری امریکا مطرح شد. بسیار غم‌انگیز بود که بیشتر نخبگان قبیله‌گرای افغان از کمونیست‌های سابق تا افراطیون اسلامی و قبیله‌ای از سیاست‌جانبداری از پاکستان به وجد آمده بودند. من عمیقاً باور داشتم که شرایط برای آغاز گفتگوهای صلح هنوز مساعد نیست و دلیلی هم نمی‌دیدم که پاکستان حاضر به راه‌اندازی گفتگوهای جدی باشد. از این‌رو من خودم را تا جایی که ممکن بود از بحث‌های روی پیشرفت‌های صلح، اگر گمان می‌کردم که حرف‌های پنهانی در میان است، کنار می‌کشیدم. با کناره‌گیری از مباحث مخفی در باره‌ی صلح در عین زمان خودم را نیز مصوون می‌ساختم چرا که می‌دانستم که این سخنان مطابق به ایجابات تبلیغاتی طرف‌ها افشا می‌شوند و در چنین صورتی من در معرض مظان قرار می‌گیرم. راست بگویم، نگران هم نبودم که چیزی را از دست بدهم. هر عقل سالمی باید این حقیقت تلخ را درک می‌کرد که پیش شرط‌های صلح در افغانستان در آن زمان آماده نبود. بسیار مضحک و در عین زمان غم‌انگیز بود، زمانی که من در یک مصاحبه‌ی تلویزیون طلوع گفتم که چیزی به نام پروسه‌ی صلح آن‌طور که باید وجود ندارد؛ چیزی به نام دیالوگ صلح وجود ندارد و سخنانی شبیه آن گفته بودم، این اعلام نظر موجب ناراحتی و آشفتگی بسیاری شده بود. طالبان قدیمی که در شورای صلح عضو بودند، مرا بزرگ‌ترین مانع صلح اعلام کردند. آی‌اس‌آی به مقام‌های چینی گفته بود که در دستگاه حکومت افغانستان بزرگ‌ترین مخالف صلح سپنتا است. خانم کلیتون در مذاکرات سال ۲۰۱۳ میان ایالات متحده و افغانستان در واشنگتن با هر اشاره‌ای که به مساله‌ی صلح

می کرد، در پی آن بود تا مرا هم قانع کند. مسؤلان شورای عالی صلح، نظر من در رابطه با دیالوگ صلح را "توهین به خون شهدا" تفسیر کردند. رییس جمهور حامد کرزی، افکار مرا متأثر از تلقینات امریکایی ها می دانست و بسیاری دیگر... هنوز این سخنان و کردارها به تاریخ نییوسته اند، اما ما از همین حالا می دانیم که چه کسی حق داشت. من به موضوع صلح و دیدگاه هایم در این رابطه بر می گردم؛ اما در این جا می خواهم بر جهالت و بدویت برخی از منتقدانم با تذکر یک امر بدیهی پردازم. دیالوگ سیاسی و یا هر دیالوگی، دو جانب دارد و دو گفتگو کننده دارد. این مقوله یک مقوله ی علم سیاست است و نه یک واژه ی هوایی که در خلا سیر کند. به همین دلیل هم است که از یونان باستان تا کنون جایی که آدم ها با مغز خود می اندیشند، دیالوگ را از مونولوگ متفاوت می دانند. از این رو و به همین سادگی فرایندهای یک طرفه، هر قدر هم که از روی صداقت و آرمان های خوب به راه بیفتند، دیالوگ نیستند و گفتگویی برای صلح که هرگز نیستند و قس علی هذا.

ادامه ی روابط بحرانی میان ایالات متحده و افغانستان

با آن که افغانستان و اعضای ائتلاف بین المللی حاضر در افغانستان در کنفرانس سران کشورهای ناتو در لیزبن در نوامبر ۲۰۱۰ توافق کرده بودند تا در یک پروسه، مسؤولیت های کامل دولت داری و تامین امنیت تا آخر سال ۲۰۱۴ به افغان ها انتقال یابد، این انتقال آن طور که باید، به پیش نمی رفت. اگر چه دکتر اشرف غنی به عنوان مسؤل انتقال اغلب با برگزاری مراسم رنگارنگ که در آن تعداد زیادی از وزرای افغانستان را بسیج می کرد از فرصت برای کارزارهای انتخاباتی آینده استفاده می کرد، با آن هم در واقعیت انتقال بیشتر انتقال ناتوانی ها

بود. من در صحبت‌هایم با مسؤولان غربی در چندین مناسبت دقیقاً همین مفهوم را به کار برده بودم. من به آنان گفتم که شما رهبران غربی با خروج نیروهای تان، توانایی‌ها را می‌برید، اما ناتوانایی‌ها را افغانستان می‌کنید. چه کسی می‌تواند به سربازان افغان توضیح دهد که عسکرهای کشورهای عضو ناتو در جنگ با طالبان به طیاره، توپ و تانک نیاز دارند، اما شما باید با همین سلاح‌های سبک بجنگید. من گفتم که تعلیم و تجهیز اردوی ملی و نهادهای امنیتی کشور ما، آن‌طوری که جنگ جاری ایجاب می‌کند و به سخن دیگر افغانستانی‌ها، می‌تواند موجب پیروزی در این جنگ شود. در گفتگوهای سه‌جانبه در چکرز انگلستان وقتی کیانی گفت که بر طالبان نمی‌توان با نیروی نظامی پیروز شد، من در جوابش گفتم که با تکیه بر نیروی نظامی در صورت داشتن یک استراتژی ملی فراگیر می‌شود که پیروز شد. البته این پیروزی برای برخی‌ها مطلوب نخواهد بود. به همین دلیل هم است که موانع بر سر راه این پیروزی آن‌قدر زیاد است که آن را ناممکن می‌سازد. من موضوع تقویت نیروهای دفاعی و امنیتی افغانستان را در آجندای جلسه‌ی شورای امنیت ملی در دهم فیروی ۲۰۱۱ قرار دادم. آرزوی من این بود که ما بتوانیم در این جلسه بحثی جدی را نخست میان مسؤولان افغان و پس‌تر حاصل این مباحث را به عنوان دیدگاه دولت افغانستان با ایالات متحده مطرح کنیم. مشکل اصلی این بود که خواست‌های برحق حکومت افغانستان مبنی بر داشتن نیروهای دفاعی و امنیتی، در آن حدی که بتوانند وظایف‌شان را به خوبی انجام دهند، مورد توجه ایالات متحده قرار نمی‌گرفت. واقعیت این بود که با همین مقدار کمکی که خارجی‌ها به نیروهای امنیتی افغانستان می‌دادند، امکان آن که نیروهای موثر و بهتر دفاعی را آموزش داد و تجهیز کرد، کاملاً وجود داشت؛ اما

امریکایی‌ها که پول‌های کمکی را خود مصرف می‌کردند، بسیار امکانات را هدر می‌دادند. یکی این که در قراردادهای خرید تجهیزات به درجه‌های باورنکردنی فساد وجود داشت. دوم این که پول‌ها طوری مصرف می‌شدند، که در نهایت مقدار اندکی از آن برای تحقق برنامه‌های مطروحه به کار برده می‌شدند. آنان به تقاضاهای بسیار مشروع افغانستان عملاً وقعی نمی‌گذاشتند. ما هم به دلیل ناراحتی‌های رییس جمهور، بیشتر با رد و عناد با آنان برخورد می‌کردیم. بدون شک که جانب‌داران پاکستان هم مانع تعلیم و تجهیز متناسب نیروهای افغانستان می‌شدند.

وزیر دفاع جنرال وردک در این نشست گفت: "با در نظر داشت تهدیدات موجود در منطقه و موقعیت ژئوپولیتیک افغانستان، تعداد افراد اردوی کشور کم است. این امر به خوبی در زمانی بیشتر آشکار خواهد شد که نیروهای آیساف از افغانستان برون شوند. اردوی امروزی ما در واقعیت یک اردوی پیاده‌ی خفیف آن‌هم با تعداد کم نفرات است. این نیروها قابلیت‌های لازم را ندارند. ما نیاز به کندک‌های انجینیری، مخابره‌ای و نیروهای واکنش سریع داریم. نیروهای واکنش سریع باید با سلاح‌های بهتر و کیفیت بهتر تجهیز شوند. تجهیزات ماین‌پاکی، گلیدرها و خیلی ابزار دیگر مورد نیاز استند. ما می‌توانیم در ترانسپورت و انتقال نیازهای پروژه‌های ساختمانی از این ابزار استفاده کنیم. اگر مصارف بیست روزه‌ی قوای ائتلاف داده شود، مصارف یک‌ساله‌ی این نیروها را تکافو می‌کند. ما بدون افزایش نیرو نمی‌توانیم در این نوع جنگ برنده شویم. به دلیل خطراتی که در آینده نیز بروز خواهند کرد، به دلیل آب و معادن زیرزمینی و غیره نیز ایجاب می‌کند که تعداد افراد اردو را افزایش دهیم. (منظور از تهدیدهای احتمالی تنش‌های است که می‌تواند میان افغانستان و کشورهای همسایه بر سر استفاده از آب

دریاهایی که از کشور ما سرچشمه می‌گیرند، بروز کنند. تمویل این تعداد برای خارجی‌ها ارزان‌تر است. اگر این جلسه قبول کند، بودجه‌ی اردوی ملی و پولیس ملی تا اکتوبر ۲۰۱۳ تصویب می‌شود. در قسمت بودجه‌ی پنج‌ساله گفته شده است که کمک می‌کنیم. همکاری استراتژیک خود یک موضوع است که باید از آن طریق به تمویل نیروها پردازیم."

من می‌دانستم که تمویل تعداد بزرگی از نیروهای دفاعی و امنیتی برای ما در درازمدت ناممکن و به ذات خود یک خطر جدی است. اما از سوی دیگر از طریق گفتگوها با قوماندان‌های خارجی می‌دانستیم که آنان هم در تلاش اند تا افزایش تعداد نیروهای افغانستان را در پایتخت‌های‌شان مطرح کنند. از جانب دیگر می‌دانستیم که طرح خواست تقویت نیروهای هوایی و جزوات‌های زرهی امر کاملاً مشروع و مطلوب است، اما خارجیان آن‌طوری که ما می‌خواستیم آماده‌ی پذیرش آن نبودند. رییس جمهور طرفدار طرح تقاضاهای حداکثری بود. من از طرح وزیر دفاع کاملاً حمایت کردم. این تنها تقاضایی بود که امکان عملی شدن داشت. از روی اجبار باید این طرح را عملی می‌کردیم؛ راه دیگری نداشتیم. این را هم می‌دانستم که رییس جمهور واکنش منفی نشان می‌دهد. وزیر داخله، بسم الله خان گفت: "ما با این سطحی که نیروهای ما قرار دارند، نمی‌توانیم جنگ را ببریم. همین اکنون قدرت آتش دشمن از ما بیشتر است." رییس جمهور کرزی گفت "ما در وقت حزب دموکراتیک خلق چار صد طیاره داشتیم." اشرف غنی که به شدت چشمش به سال ۲۰۱۴ و انتخابات ریاست جمهوری دوخته شده بود از هر فرصتی استفاده می‌کرد تا نشان دهد که سرسپرده‌ی راه حامد کرزی است. وی مانند همیشه به نقل آمار و ارقام پرداخت تا به باورهای خودش پایه‌ی علمی بدهد. او گفت: "از سال

۲۰۰۲ تا ۲۰۰۹ حدود ۱۹٫۲ میلیارد دالر برای اردو پرداخته شده، اما پیشرفتی رونما نگریده است. ما باید از تهدیدها یک تعریف نو داشته باشیم. ما باید از وظایف اردو تعریف داشته باشیم. این اردو باید بدانند برای چه کاری به سلاح نیاز دارد". در این گفته چیز نوی نبود، تنها تایید دیدگاه‌های کرزئی مطرح بود. چرا که کرزئی در تمام نشست‌ها با ابراز این جملات می‌خواست بگوید که ما بدین گونه نمی‌توانیم با پاکستان مقابله کنیم و با این اردو تنها می‌توانیم درگیر یک جنگ داخلی باشیم. ما بارها مطرح کرده بودیم که اردوی ما یک شبه اردو است و صرف برای انجام وظایف پولیسی تجهیز شده است و باید در این روند تغییر رونما گردد. وزیر دفاع، وزیر داخله و من بر این باور بودیم که تا زمانی که بتوانیم نیروهای خود را تا سطح نیروهای متعارف دفاعی ارتقا دهیم، باید همین اردو را تقویت کنیم، تا طالبان نتوانند مناطق را اشغال کنند. رییس جمهور کرزئی می‌گفت "ما در صورتی پیروز می‌شویم که جنگ را از داخل به برون انتقال دهیم. ما نباید در داخل با طالبان بجنگیم، دشمن در پاکستان است". بخشی از سخنان او کاملاً درست بود. دشمن اصلی و منبع در پاکستان بود؛ اما ما توانایی جنگیدن با این منبع را نداشتیم و هیچ کس هم از ما تا آن حد که جنگ را به داخل پاکستان و مناطق آن طرف دیورند بکشانیم، پشتیبانی نمی‌کرد و پرسش در این جا بود که اگر حتماً مورد حمایت هم قرار می‌داشتیم، دست‌زدن به چنین ماجراجویی به نفع ما بود؟ واقعیت دردناک این بود که ما نهایتاً مجبور بودیم در داخل کشور خود با ستون پنجم پاکستان بجنگیم. از منظر استراتژیک این کار نمی‌توانست به موفقیت نهایی برسد، اما راه دیگری هم غیر از این وجود نداشت؛ در غیر آن باید مناطق را به طالبان می‌سپردیم. ما در بدتگنایی گیر کرده بودیم. صحبت از تعریف تهدید، آن طوری که رییس جمهور و دکتور

اشرف غنی می گفتند، در واقعیت در این متن، به گونه‌ی ضمنی اشاره به برداشتی بود که طالبان را دشمن نمی‌پنداشت. اشرف غنی در اوایل زمام‌داری‌اش به حیث رییس حکومت وحدت ملی پاکستان را نیز از دایره‌ی دشمن برون کرد؛ اما به گونه‌ی غم‌انگیزی شکست خورد. اگر اشتباه نکنم در زمانی که این مباحث در جریان بودند، تعداد نیروهای دفاعی و امنیتی کشور ما چیزی بیشتر از ۱۵۰ هزار تن بودند و تلاش ما این بود تا این تعداد را به رقم امروزی ۳۵۲ هزار برسانیم.

رییس جمهور کرزی گفت: "آنچه را که اشرف غنی گفت، مهم است. سخن این است که ما برای رفاه مردم چه ترتیبات گرفته‌ایم. دکتور اشرف غنی گفت که اردو و پولیس ما بیشتر یک نوع ژاندارمری است. جنرال پتریوس یک طیاره‌ی بازیچه، یک بامیرک آورده بود و می‌خواست که ما آن را برای نیروی هوایی قبول کنیم؛ اما من قبول نکردم." تعدادی از این طیاره‌ها که خریدشان از جانب ما رد شده بودند، در سال ۲۰۱۶ در اختیار اردوی افغانستان قرار گرفتند. وی افزود: "خارجی‌ها در پی تضعیف نظام اند و کار دیگری ندارند. اگر می‌خواهند اردو بسازند، باید مانند شوروی برای ما اردو بسازند. ده سال از حضور امریکا می‌گذرد. ما تا به حال هیچ چیزی نداریم. امریکایی‌ها می‌گویند که ما با شما پیمان همکاری امضا می‌کنیم، اما در برابر شما تعهد عملی نمی‌کنیم. اگر شما مسؤولان افغانستان اردوی بزرگ‌تر می‌خواهید پس باید تجهیزات لازم را نیز بخواهید. من بر تعداد بحث نمی‌کنم، بل که روی کیفیت و تجهیزات بحث می‌کنم. اردوی اسرائیل بر کیفیت ایستاده است. اردوی افغانستان هم باید کیفیت داشته باشد. ما باید با امریکایی‌ها بحث کنیم و بگوییم که اگر اف ۱۶ ندهید، می‌رویم از روسیه خریداری می‌کنیم و یا این که با چوب‌دست خود جنگ می‌کنیم. تا روزی که امریکا در این جا حضور

دارد، اردوی قوی و حکومت قوی نمی خواهد. باید از این توهم بیرون شویم. اردو در اختیار ما نیست. صاحب منصبان را درست تریه نکرده اند. موترهای هاموی و غیره در افغانستان به درد بخور نیستند. پیشنهادات خود را بیاورید تا ببینیم که مشخصا چه می خواهید." در سخنان رییس جمهور برخی از حقایق تلخ و برخی از تناقضات با هم در آمیخته بودند. این که ما از روسیه اسلحه می گیریم یک توهم بود. روسیه، شوروی نبود که در مصاف های ایدئولوژیک جنگ سرد، بدون پول به ما نیروی هوایی بدهد. وزرای مربوط تعهد کردند تا این کار را انجام دهند؛ اما رییس جمهور که عصبانی شده بود بحث را از اردو برد به کنسرت فرهاد دریا در هلمند. او گفت: "خارجیان از هر فرصتی برای تضعیف نظام افغانستان استفاده می کنند. آنان فرهاد دریا را به هلمند بردند تا کنسرت بدهد، این کار موجب عکس العمل مردم شود و تعداد طالبان زیاد شوند." اما این برداشت دور از واقعیت بود. برداشتی بود که توسط نزدیکان متعصب رییس جمهور به او گفته شده بود. کنسرت فرهاد دریا در هلمند یکی از کارهای بسیار موفق بود. چندین هزار جوان و پیر افغان به تماشای این کنسرت آمده بودند و با خوشحالی به شادی پرداخته بودند. تاریخ نشان داده است که هرگاه دولت ها با فرهنگ های ترقی خواهانه به مصاف فرهنگ های ایستا و ارتجاعی نروند، شکست می خورند. این کار به معنای دفاع از رادیکالیسم مضحک حزب دموکراتیک خلق نیست. اگر قرار باشد میان طالب و فرهنگ طالبانی و شبه طالبان و کاریکاتور فرهنگ طالبانی یکی را انتخاب کرد، طبیعی است که مردم اصل را انتخاب می کنند و نه کاریکاتور را. از این رو اگر دولت افغانستان به شیوه های طالبانی به کار فرهنگی روی بیاورد، نمی تواند مردم را بسیج کند، چرا که در چنین حالتی مردم اصل را ترجیح می دهند و نه کاریکاتور را.

در اواخر نوامبر ۲۰۱۰ یک جلسه‌ی مشترک امنیتی با جنرال پتریوس و سرپرست سفارت ایالات متحده و مارک سدویل نماینده‌ی ملکی ناتو برگزار شد. این جلسه زیر تأثیر حادثه‌ی کشتار مردم ملکی توسط نیروهای امریکایی در ریگی، برگزار می‌شد. مانند همیشه یکی از جلسه‌های بسیار دشوار بود. امریکایی‌ها با بی‌رحمی بر مردم ملکی آتش گشوده بودند؛ حتی یک پیر مرد که در حال وضو گرفتن بود، کشته شده بود. تداوم کشتار شهروندان افغانستان و عدم توجه کافی به زندگی مردم افغانستان و حساسیت‌های فرهنگی یکی از دشواری‌های اساسی بودند.

در همین دیدار موضوع مرکز مبارزه با جرایم سنگین که در بالا به آن اشاره شد، مجدداً مطرح شد. سفیر ایالات متحده آقای وین گفت که وزیر خارجه خانم کلیتون در مورد فعالیت این نهاد تماس گرفته بود، ادامه‌ی فعالیت این نهاد به سود افغانستان است. رییس‌جمهور گفت که "این نهاد آن‌طوری که امروز کار می‌کند، غیرقانونی است و صرفاً باید در چارچوب قانون افغانستان فعالیت کند". سرپرست سفارت امریکا تأکید داشت که "شود تیلفون‌ها پس از تایید قاضی صورت می‌گیرد".

در این بیان دو چیز کاملاً اشتباه‌آمیز وجود داشت. یکی این که مواردی را که ما اطلاع یافته بودیم بدون حکم محکمه ثبت شده بودند. دو این که چرا محاکم افغانستان بر اساس تقاضاهایی که منبع اصلی آن خارجی‌ها بودند، حکم بدهند تا ارتباطات شهروندان افغانستان شنود شوند. بعدها وقتی که رسوایی‌های دستگاه‌های اطلاعاتی امریکا^۱ افشا شد، من بیشتر متوجه شدم که امریکایی‌ها تا چه

---

^۱ NSA

پیمان‌ه به گونه‌ی غیرقانونی حتا به نقض حقوق اساسی شهروندان خودشان می‌پردازند. رییس جمهور به سرپرست سفارت امریکا گفت "شما از یک طرف بر ما فشار می‌آورید تا یک دموکراسی جفرسونی داشته باشیم، اما از جانب دیگر حقوق شهروندان ما را نقض می‌کنید. مردم افغانستان از دوران حکومت کمونیستی تا کنون در خانه‌هایشان امنیت و آرامش نداشته‌اند، همین اکنون هم هر کارمند امنیت ما می‌تواند به خانه‌های مردم ما داخل شود، حریم خصوصی آن‌ها را نقض کند و خیلی کارهای دیگر. من می‌خواهم که به نقض آزادی‌های مردم ما پایان داده شود. این دستگاه باید به افغان‌ها تسلیم داده شود و شهود مکالمات مردم باید متوقف شود. موضوع دیگری را که می‌خواهم با شما در میان بگذارم، شرکت‌های امنیتی خصوصی است که به منابع تهدید برای مردم، به منابع تمویل طالبان و مراکز سو استفاده خانواده‌های بزرگان دولت افغانستان تبدیل شده‌اند. این شرکت‌ها باید منحل شوند. راه دیگری نیست. شما باید به سیستم قراردادی‌های خود نیز تغییر بیاورید. یکی از منابع اصلی فساد، سیستم قراردادهای شما است. باید در این زمینه شفافیت آورده شود. ما مطلقاً نمی‌دانیم که شما به چه کسانی و بر اساس کدام معیارها قرارداد می‌دهید. باید به اعضای خانواده‌ی رهبران دولت افغانستان قرارداد ندهید. این کارها را شما می‌کنید و بعداً علیه ما تبلیغ می‌کنید!"

در جلسه‌ی بعدی در باره‌ی انحلال شرکت‌های امنیتی خصوصی دکتر اشرف غنی گفت: "نه صد میلیون دالر کمک مالی امریکا برای اجرای پروژه‌های گوناگون به دلیل نبود شرکت‌های امنیتی متوقف مانده است، باید یک راه حل پیدا کرد". اصولاً من منشای گپ را می‌دانستم. امریکایی‌ها با من هم تماس گرفته و خواهش کرده بودند تا اجازه‌ی فعالیت شرکت‌های خصوصی امنیتی را حد اقل یک سال دیگر هم

تمدید کنیم. من مخالف تمدید بودم؛ اما از جانب دیگر پروژه‌های احداث جاده‌ها متوقف شدند و این کار به ابزار فشار بر ما تبدیل شده بود. رییس جمهور کرزی در پاسخ به پیشنهاد اشرف غنی گفت: "این پروژه‌ها اگر موجب تمدید کار شرکت‌های امنیتی شوند، به سود ما نیستند. افراد شرکت‌های خصوصی امنیتی همه طالب اند و یا طالبان را تمویل می‌کنند. من طرفدار تمدید کار آن‌ها نیستم." دکتر اشرف غنی در پاسخ گفت: "اجازه بدهید تا من یک بحث را شروع کنم. موضوع، استخدام افراد جدید در خدمت برخی از شرکت‌های امنیتی و یا ایجاد شرکت‌های نو نیست. می‌خواهیم از شرکت‌های موجود استفاده کنیم. تمام پروژه‌ها متوقف مانده‌اند. باید راه حلی پیدا کرد."

در بالا اشاره کردم که مساله‌ی موجودیت فساد گسترده در افغانستان یکی از مسایل بحث‌برانگیز در روابط ما با ایالات متحده و کشورهای غربی بود. جنرال مک‌مایستر^۱ امریکایی از جانب آیساف مسؤل بررسی قضایای فساد بود. او به حد لازم اطلاعات درباره‌ی مسایل فساد در افغانستان داشت. او گاه‌گاهی به دفتر من می‌آمد و اندکی از اطلاعاتش را نیز در اختیارم می‌گذاشت. او آدم بسیار جدی و با پشت‌کار بود. علی‌رغم تلاش‌های من، او اطلاعات اندکی را در باره‌ی شهروندان امریکایی ای که دستگیر و محاکمه می‌شدند و یا افغان‌هایی که با امریکایی‌ها همکاری بودند، در اختیار من می‌گذاشت. آنچه بسیار آشکار بود او در باره‌ی بسیاری از کارمندان دولت افغانستان دوسیه‌ها داشت؛ به دلیل این که نهاد مبارزه با جرایم سنگین کاملاً در اختیار امریکایی‌ها بود و آنان می‌توانستند با ثبت مکالمات تلفونی به آسانی پی ببرند که چه کسانی از مردم و قراردادیان تقاضای پول می‌کنند.

---

^۱ McMaster

امریکایی‌ها نهاد تفتیش بانک مرکزی را نیز در کنترل داشتند و از این طریق اطلاعات زیادی در باره‌ی حساب‌های بانکی افراد داشتند. من اسناد مربوط به چند نفر از وزرای افغانستان را از نزدیک دیدم، اما زمانی که این موضوع را با بزرگان دولت افغانستان مطرح کردم، نه تنها کاری صورت نگرفت، بل که متهم به همکاری با خارجی‌ان شدم. به این موضوع بر می‌گردم.

روزی جنرال پتریوس به رییس جمهوری کرزی گفت که "امکان افزایش عواید گمرکی افغانستان بسیار زیاد است. شما اجازه بدهید که در جلسه‌ی آینده من مسؤول آیساف را با خود بیاورم تا در این زمینه با شما صحبت کند." در هژدهم می ۲۰۱۱ جنرال پتریوس به همراهی جنرال مک مایستر به دیدار رییس جمهور آمد. قبل از آن، جنرال مک مایستر به دفتر من آمد و از من پرسید که آیا می‌تواند با رییس جمهور بسیار باز صحبت کند؟ من برایش گفتم که بدون شک می‌توانید. به شرط این که هر آن‌چه می‌گویید با سند ارائه کنید و این کار یک‌جانبه نباشد. در این دیدار از جانب افغانستان این افراد حضور داشتند: جنرال وردک وزیر دفاع، لوی درستیز بسم الله خان، وزیر مالیه عمر زاخیلوال، شیدا محمد معاون شورای امنیت و سپنتا.

در این دیدار نیز نخست مسایل تلفات ملکی از جمله در تخار که ده تن از تظاهرکنندگان کشته شده بودند، مطرح شد. این تظاهرات در برابر عملیات نیروهای ویژه‌ی ایالات متحده‌ی امریکا برپا شده بود که در آن چار نفر از اعضای خانواده‌ی یک تن که مظنون به عضویت در شبکه‌ی تروریستان ازبکستانی بود، کشته شده بودند. جنرال پتریوس گفت "من در این باره تمام کوشش‌م را انجام می‌دهم؛ اما ما اگر عملیات نکنیم، اوضاع مشکل می‌شود. ما توسط همین عملیات‌ها

توانستیم نه هزار کیلوگرام امونیم نایتريت را در خوست کشف کنیم. دیروز در بره کی برک ۳۳۰ کیلوگرام دیگر را کشف کردیم". پس از پایان بحث در باره ی تلفات ملکی موضوع فساد در گمرک‌ها مطرح شد. جنرال مک مایستر گفت: "ما اطلاعات و اسناد کافی داریم که مقدار زیادی سگرت و تیلیفون‌های موبایل بدون محصول وارد افغانستان می‌شوند. از این ناحیه به بودجه ی افغانستان خسارات زیاد وارد می‌شود و همچنین زمینه‌های بیشتر جنایی شدن اقتصاد افغانستان آماده می‌شود. این‌ها موضوعاتی اند که من می‌خواهم با شما صحبت کنم". وی افزود: "ما می‌دانیم که شما در موضوع قراردادهای آیساف نگرانی دارید. ما در نحوه ی امضای قراردادهای آیساف شفافیت آورده‌ایم. در یک مورد یک ترجمان را دستگیر کردیم. ما می‌دانیم که سالانه حدود پنج صد میلیون دالر از عواید تریاک به جیب شورشیان می‌رود و یک پیوند محکم میان جنایت کاران با تروریسم و فساد وجود دارد. آتانی که در فساد دست دارند، صاحب خانه‌های لوکس در کابل و یا در دبی و یا در هر دو جای هستند. برخی از این‌ها در پارلمان نشسته‌اند و یا در حکومت حضور دارند. پیشنهاد من این است تا در مبارزه با این افراد از نیروهای ۳۳۳ افغان و همچنین نهاد مبارزه با جرایم سنگین استفاده شود..." اما مک مایستر در این جلسه بسیار با احتیاط برخورد می‌کرد. یکی هم شاید به این دلیل بود که او اطلاعات حساس تری در باره فساد افراد عالیرتبه افغانستان داشت و هم چند تن از سرکردگان فساد از همکاران و خبرکشان ایالات متحده امریکا بودند که نمی‌خواست افشا شوند. در برابر این گزارش‌های مک مایستر، عمر زاخیلوال گفت: "من با همه ی این نظریات موافق

نیستم. افرادی از راند کوپریشن^۱ آمدند و گفتند که زاخیلوال مالیه‌ی سگرت را پایین آورده است. واقعیت ندارد. قانون گمرکات در سال ۱۳۸۳ تصویب شده است؛ کار من نیست. افرادی که از شرکت راند آمده بودند، تحقیق می‌کردند که آیا من قصداً مالیه‌ی سگرت را پایین آورده‌ام و یا نه. آن‌ها دیدند که این قانون افغانستان است که چنین کاری را اجازه می‌دهد." من به این موضوع در جریان این نوشته بر می‌گردم. جنرال مک مایستر در پاسخ زاخیلوال گفت که من همیشه شفاف کار کرده‌ام و هر گزارشی را که می‌دهم بر اساس اسناد ارائه می‌کنم. زاخیلوال در پاسخ وی گفت که "من می‌دانم که در گمرکات مشکلات وجود دارد. مثلاً در قندهار جنرال رازق و در مزارشریف رییس بلدیة‌ی حیرتان که خسربوره استاد عطا است در قاچاق دست دارند."

این جلسه به باور من نه تنها نتیجه‌ی مطلوب نداشت، بل که اراده‌ای را که در مبارزه با فساد قبلاً هم وجود نداشت، بیشتر آسیب رساند. من آنچه را در پس این حرف‌ها بود، با جزییات نمی‌دانم؛ اما عدم صراحت در گزارش مک مایستر و عدم ارائه‌ی اسنادی که در دست داشت، وی را در موضع ضعیف قرار داد.

با این که امریکایی‌ها هم‌زمان با مباحثی از این دست در پی بهبود روابط با رییس جمهور افغانستان بودند، اما هر مطلبی را که رسانه‌های امریکایی راجع به موجودیت فساد در حکومت می‌نوشتند، مایه‌ی برانگیختن بی‌اعتمادی بیشتر میان دو کشور می‌شد. "نیویورک تایمز" و سایر نشرات امریکایی منظم در باره موجودیت فساد در حکومت افغانستان می‌نوشتند. در دیداری که حامد کرزی با دریا دار مولن

---

^۱ RAND Cooperation

سیاست افغانستان؛ روایتی از درون / ۴۵۱

رییس لوی درستیزهای امریکا در ۲۲ اپریل ۲۰۱۱ داشت، با عصبانیت این موضوع را با وی مطرح کرد و گفت: "موضوع قراردادی‌های کشور شما به یک مساله‌ی بسیار حساس در کشور ما تبدیل شده است. ایالات متحده نباید به اعضای حکومت افغانستان و خانواده‌های آن‌ها قرارداد بدهد. من از نحوه‌ی توزیع قراردادهای شما هیچ اطلاعی ندارم؛ اما رسانه‌های شما هر روز در این باره علیه من می‌نویسند. شما خودتان هم قرارداد می‌دهید و هم ما را متهم می‌کنید. باید قراردادها را طوری داد که مردم عادی افغانستان از آن‌ها سود ببرند و نه اعضای خانواده‌ی رییس جمهور، معاونان و یا وزرای دولت". مولن به کرسی وعده داد که با تمام نیرو تلاش خواهد کرد تا ماه‌های اکتوبر و نوامبر در نحوه‌ی توزیع قراردادها تغییر بیاورد.

امریکایی‌ها در سال ۲۰۱۱ بیشتر تلاش کردند تا تنش‌ها در روابط دو کشور کاهش یابد. سفیر جدید این کشور آقای راین کراکر که با یک نامه‌ی خاص رییس جمهور آن کشور و با صلاحیت‌های بیشتر از یک سفیر معمولی به افغانستان آمده بود، در پی بهبود روابط میان افغانستان و ایالات متحده بود. وی کوشش کرد در ملاقاتی که همراه با رهبری نظامی آن کشور در افغانستان، در ۲۷ اپریل ۲۰۱۱ با رییس جمهور افغانستان داشت، فضای گفتگوها را بهبود ببخشد و به رییس جمهور افغانستان اطمینان بدهد و اعتماد وی را جلب کند. در آن روزها موضوع گشایش دفتر طالبان در قطر در دستور روز قرار داشت. نگرانی ما بیشتر از این بود که با گشایش دفتر امارت طالبان در قطر عملاً ما با مشروعیت سیاسی طالبان روبه‌رو شویم. از این‌رو در جلسات متعددی که صورت گرفت، من به رییس جمهور پیشنهاد کردم که ما باید با تمام نیرو از گشایش یک دفتر که به نحوی نمایندگی دیپلماتیک یک دولت تلقی شود، جلوگیری کنیم. رییس جمهور در

این باره بسیار قاطع بود. وی در این گفتگو به سفیر ایالات متحده گفت: "افغانستان نمی‌تواند از گشایش دفتر طالبان، اگر این دفتر، دفتر یک دولت و یا شبه دولت باشد، در قطر حمایت کند. ما باید در این مورد مطمئن باشیم که چنین کاری صورت نخواهد گرفت." افغانستان در این مورد بعدا کتبا نظراتش را به اطلاع مسؤلان ایالات متحده رساند و از سفیر امریکا تقاضا کرد که باید رییس جمهور آن کشور کتبا در این باره به افغانستان اطمینان بدهد که دفتر طالبان نمایندگی دیپلماتیک و یا نمایندگی رسمی تحریک طالبان نبوده، بل که دفتری است برای پیشبرد گفتگوهای صلح. با تاسف که علی‌رغم تعهد کتبی رییس جمهور ایالات متحده، طالبان پرچم‌شان را در قطر بر افراشتند و اسم دفترشان را هم نمایندگی امارت اسلامی افغانستان گذاشتند. در واکنش به این کار من به رییس جمهور افغانستان پیشنهاد کردم که افغانستان باید کلیه ی گفتگوهای استراتژیک با ایالات متحده را به حالت تعلیق درآورد و این تصمیم را نیز همین امروز رسماً اعلان کند. رییس جمهور افغانستان بر این پیشنهاد صحنه گذاشت و من هم فوراً اعلامیه‌ی به تعلیق افتادن گفتگوهای استراتژیک با امریکا را به عنوان اعتراض علیه توافق آن کشور به ایجاد دفتر طالبان در قطر خلاف توافقات قبلی، نوشتم و انتشار دادم. پیش از این تصمیم، گفتگوهای میان ما با نمایندگان ایالات متحده درباره‌ی قرارداد استراتژیک در یک مسیر خوب در جریان بود. حتا مقام‌های امریکایی فشار بر پاکستان را افزایش داده بودند. در همین ملاقات جنرال آلن گفت: "من دیروز تلفونی با کیانی صحبت کردم و به وی خاطر نشان کردم که ما می‌خواهیم تا دستگاه استخبارات آن کشور کنترل شود و گفتم که باید در مرزهای افغانستان امنیت باشد. ما به زودی یک ملاقات سه‌جانبه خواهیم داشت تا بتوانیم تنش را در مرزها کاهش دهیم." از

لحن صحبت‌ها و گفتگوها آشکار بود که نوساناتی در سیاست ایالات متحده در برابر پاکستان که می‌توانستند از منظر افغانستان مثبت تلقی شوند، در حال وقوع بود. پرسش اصلی این بود که آیا ما می‌توانستیم از این اوضاع به سود امنیت و ثبات افغانستان بهره‌برداری بکنیم و یا نه؟ حتی سفر ایالات متحده در همین ملاقات یک قدم بزرگ به پیش برداشت و گفت: "ما یک کنفرانس ویدیویی با رهبری خود داشتیم و فردا دوباره صحبت می‌کنیم، تا بدانیم که تصمیم آن‌ها چیست. ما همه بر این نظریم که پناه‌گاه‌ها باید نابود شوند. اگر کدام تصمیم خاص گرفته شد، با شما مشوره خواهیم کرد."

نماینده‌ی خاص امریکا برای افغانستان و پاکستان در ۲۴ می ۲۰۱۱ سه هفته بعد از کشته‌شدن بن لادن به کابل آمد و ما انتظار داشتیم تا از زبان امریکایی‌ها بشنویم که در سیاست آنان در برابر پاکستان چه تغییراتی رونما گردیده است.

کشته‌شدن بن لادن دقیقاً هم‌زمان بود با آغاز ماموریت داوودزی سفیر جدید افغانستان در اسلام‌آباد. آقای داوودزی با وعده‌های فراوانی که از جانب پاکستانی‌ها گرفته بود و هم با صلاحیت‌های زیاد به پاکستان رفت. آغاز ماموریت او با نوعی رویکرد عاطفی رییس جمهور کرزی نسبت به پاکستان همراه بود. تیرگی احتمالی روابط میان امریکا و پاکستان می‌توانست بسیاری از این برنامه‌ها را تهدید کند. البته من به موفقیت ماموریت آقای داوودزی باور نداشتم؛ چرا بهایی را که پاکستانی‌ها برای بهبود روابط با ما می‌خواستند، عملاً قابل پرداخت نبود.

نماینده‌ی خاص امریکا برای افغانستان و پاکستان، سفیر گروسمن، در صحبتش گفت: "پاکستان بعد از این که بن لادن در قلمرو آن کشور

کشته شد، باید به مساله‌ی صلح در افغانستان به گونه‌ی جدی کمک کند... ما از پاکستانی‌ها خواستیم که لاشه‌ی هلیکوپتر ما را پس بدهند، تمام اسناد در اقامت‌گاه بن لادن را به ما بدهند و چند آدرس را که ما به آن‌ها داده‌ایم علیه آن‌ها اقدام بکنند. از پروسه‌ی صلح افغانستان حمایت کنند..."

وی افزود: "ما می‌بینیم که آیا پاکستانی‌ها در این باره صادق استند یا نه. ما اقدامات پاکستان را رصد می‌کنیم". رییس جمهور افغانستان که از چند روزی بدین سو دارای یک رویکرد دیگر در برابر پاکستان شده بود و گمان می‌کرد که می‌تواند با پاکستان کنار بیاید در پاسخ گروسمن گفت که "من می‌دانم که ما راه دیگری نداریم؛ باید با پاکستان دوستی کنیم". یکی از صحبت‌های بسیار دردناک برای من در این ملاقات این بود که کسی موضوع تماس امریکایی‌ها با طالبان را به واشنگتن پست افشا کرده بود. این موضوع در ملاقات رییس جمهور با نماینده‌ی خاص امریکا که در آن چند نفر امریکایی حضور داشتند، مطرح شده بود. از جانب افغانستان تنها من در این جلسه بودم. گروسمن گفت: "واشنگتن پست از قول یک افغان نقل کرده است که امریکا با طالبان گفتگو کرده است" و از افشای این موضوع گلایه کرد. رییس جمهور کرزی در پاسخ گفت که "در آن جلسه تنها من و سپتا از جانب افغانستان حضور داشتیم" وی به گونه‌ی تلویحی خواست بگوید که اگر از جانب افغان‌ها افشا شده باشد، پس سپتا افشا کرده است. واقعیت این بود که من به هیچ وجه و در هیچ شرایطی چنین کاری نکرده بودم و چنین کاری را با اصول اخلاق سیاسی هماهنگ نمی‌دانستم. این در حالی بود که این کار توسط یکی از همکاران رییس جمهور که از زبان خودش در این مورد شنیده بود، افشا شده بود. این کار بسیار مایه‌ی بی‌اعتمادی میان من و رییس جمهور شد و از آن روز به بعد من خودم را تا جایی که ممکن

بود، از جلساتی که گمان می‌کردم در آن رازهای حساس مطرح می‌شوند، کنار می‌کشیدم. من در بحثی که بعد از ملاقات صورت گرفت، از نحوه‌ی صحبتش سخت انتقاد کردم و گفتم که من می‌دانم چه کسی این موضوع را افشا کرده است و شما هم می‌دانید که به دستور چه کسی این موضوع افشا شده است... کرزئی با شیوه‌ی همیشگی موضوع را تغییر داد. در آن روزها من با رییس جمهور به دلیل نزدیکی بی‌برنامه‌اش با پاکستان روابط بسیار پر تنش داشتم. رییس جمهور به ندرت و شاید هم هرگز باور نداشت که افراد می‌توانند بر اساس تحلیل‌های خودشان با مواضعی موافقت و یا مخالفت کنند، بل که او معتقد بود که همیشه دست خارجی‌ان در کار است. امریکایی‌ها که از افشای رابطه‌شان با طالبان ناراحت بودند، نیز گمان می‌کردند که من این کار را کرده‌ام؛ چرا که آنان می‌دانستند من به آغاز گفتگوهای صلح میان افغانستان و طالبان در آن شرایط باور نداشتم. اما میان باور نداشتن و سبوتاژ کردن یک تفاوت عمیق وجود دارد؛ من اگر گفتگوهای صلح مستقیمی میان افغانستان و طالبان شروع می‌شد، نه تنها از آن استقبال می‌کردم، بل که شدیداً در این جهت تلاش می‌کردم، اما من به ساده‌اندیشی‌ای که گمان می‌کردم گفتگوهای صلح را می‌توان با شعارهای اخلاقی آغاز کرد، باور نداشتم؛ من از خودفریبی نفرت داشتم.

در جریان سفر رییس جمهور به ایالات متحده از دهم تا پانزدهم جنوری ۲۰۱۲ گفتگوهای گسترده میان رهبران دو کشور صورت گرفت. روز دهم جنوری رییس جمهور از پنتاگون دیدن کرد. وزیر دفاع ایالات متحده در آن وقت پنیتا بود. وی قبل از احراز این مقام، ریاست سازمان استخبارات مرکزی ایالات متحده سی‌آی‌ای را برعهده داشت. سی‌آی‌ای تنها نهاد امریکایی بود که همواره با کرزئی

روابط خوبی داشت. کرزی هم باور داشت که قدرت اصلی در نزد سی‌آی‌ای است. وی در ملاقات‌های خود با افراد این سازمان همواره راحت‌تر بود. قبل از دیدار با وزیر دفاع، رییس‌جمهور از شفاخانه‌ی والرید، جایی که مجروحان نظامی امریکایی مورد درمان قرار می‌گرفتند، دیدار کرد. بازدید کرزی از سربازان امریکایی‌ای که در گذشته در برخی از مصاحبه‌های خود آنان را "قاتل مردم افغانستان" تلقی کرده بود، تأثیر خوبی بر افکار امریکایی‌ها بر جای گذاشت. وزیر دفاع امریکا از این اقدام کرزی سپاسگزاری کرد و به وی اطمینان داد که "ایالات متحده‌ی امریکا و وزارت دفاع در کنار افغانستان" می‌مانند. کرزی هم علی‌رغم ناراحتی‌هایی که از اقدام‌های نیروهای امریکایی در افغانستان داشت، گفت: "من از قربانی‌های شما و سایر متحدین ما و قربانی‌های بسیار افغانستان برای تأمین امنیت در جهان و افغانستان با قدردانی یاد می‌کنم و از کمک‌های شما به مردم افغانستان تشکر می‌کنم." وی افزود: "من در اواسط امسال مرحله‌ی پنجم انتقال را اعلام می‌کنم و افغانستان مسؤولیت سرنوشت خود را بر عهده خواهد گرفت و در میانه‌های امسال قرارداد امنیتی میان دو کشور نیز امضا خواهد شد." من می‌دانستم که رییس‌جمهور افغانستان برخی از این کلمات را نه از روی باور، بل که زیر فشار مشاوران خود می‌گفت. وقتی از وزارت دفاع برون می‌شدیم، با نگاه معناداری به من گفت که "دیدنی که متحدان تو را چیزی نگفتم و تشکر هم کردم". در آغاز گفتگوها پس از تعارفات، وزیر دفاع ایالات متحده از رییس‌جمهور کرزی دعوت کرد تا با وی یک صحبت یک‌به‌یک داشته باشد و "هیئت افغانستان با هیئت وزارت دفاع به صحبت‌ها ادامه دهند".

در گفتگوی میان هیئت، معاون وزارت دفاع امریکا از تقویت نیروهای هوایی افغانستان یاد کرد.

وزیر دفاع بسم الله محمدی یک بار دیگر بر تقویت نیروهای هوایی، قوایی زرهی و توپچی افغانستان متناسب با نیازهای دفاعی کشور تاکید کرد. وی همچنین گفت که باید نیروهای خاص افغانستان، پیش از خروج نیروهای خارجی طوری آماده شوند که بتوانند کاملاً مستقلانه دست به عملیات بزنند. وی افزود که "افغانستان به تکنولوژی پیشرفته‌ی استخباراتی نیاز دارد تا بتواند خلایبی را که بعد از خروج نیروهای شما به وجود می‌آید، پر کند. برای تقویت نیروهای امنیتی کشور، همچنین ما نیاز به ارتقای ظرفیت‌های مدیریتی، تدارکاتی و لوژستیکی داریم".

اشرف غنی که در آن زمان مسؤولیت امور انتقال را بر عهده داشت تقاضا کرد که "تعداد نیروهای امنیتی و دفاعی افغانستان نباید کاهش یابند". وی گفت که "تقویت نیروهای افغانستان به مراتب ارزان‌تر است. در حالی که یک سرباز ایالات متحده سالانه یک میلیون دالر مصارف دارد، این رقم برای یک سرباز افغانستان هفده هزار دالر است". وی با اشاره به شیوه‌های تدارکاتی ایالات متحده افزود که این شیوه موجب مشکلات می‌شود. او گفت که "وزارت داخله‌ی افغانستان پنج هزار قراردادی دارد که از جمله ۱۵۰۰ آن افغان و بقیه خارجی هستند. این امر موجب تقویت سکتور خصوصی افغانستان نمی‌شود. باید قراردادها بیشتر به افغان‌ها داده شوند. تادیه‌ی معاش‌های پولیس افغانستان از طریق برنامه^۱ موجب سو استفاده شده و هیچ تأثیری بر تقویت نهادهای افغانستان ندارد". من در این گفتگوها روی قرارداد امنیتی بحث کردم و گفتم که از دید ما باید این قرارداد موجب شود تا کیفیت روابط ما تغییر کند. ما باید روابط عادی میان دو

^۱ LOTFA

کشور مستقل را در نظر داشته باشیم؛ مانند روابط ایالات متحده با کوریا، مصر و کشورهای مانند آن. این قرارداد نباید موجب تضعیف نیروهای دفاعی و امنیتی کشور ما شوند. ایالات متحده باید به افغانستان به مثابه‌ی نزدیک‌ترین متحد غیر ناتوی خود برخورد کند. قوانین افغانستان باید رعایت شوند. هیچ اقدامی نباید خارج از حوزه‌ی قوانین افغانستان و توافقات دو جانبه صورت بگیرد. من با صراحت، بر تفاوت نظر عمیقی که با ایالات متحده‌ی امریکا در برخورد این کشور با پاکستان داشتم، تاکید کردم و گفتم که این سیاست، یک سیاست مدارا جویانه است و به موفقیت نمی‌انجامد.

امریکایی‌ها در جریان این سفر رییس جمهور افغانستان به واشنگتن بسیار تلاش کردند تا روابط میان دو کشور بهبود یابند. اواما در جریان یک قدم زدن در باغ کاخ سفید به رییس جمهور افغانستان گفته بود که "من می‌دانم در جریان انتخابات شما کارهای ناپسندی صورت گرفته است؛ اما می‌خواهم به شما بگویم که من در جریان این کارها نبودم". وزیر خارجه خانم کلینتون برای ایجاد اعتماد بیشتر، رییس جمهور افغانستان را یک بعد از ظهر به یک محل دولتی زیبا در واشنگتن دعوت کرده تلاش بسیار کرد تا با ایجاد اعتماد شخصی، تأثیرات منفی گذشته را برطرف کند. در این دیدار دو طرف حتماً مسایل مربوط به خط دیورند و مشکلات پاکستان را نیز مورد بحث قرار داده بودند. امریکایی‌ها در پی ایجاد فضای اعتماد متقابل بودند. اوضاع بین‌المللی هم برای این کار مساعدتر از چند سال قبل شده بود. بن لادن در یک خانه در ایبٹ آباد پاکستان در اول ماه می ۲۰۱۱ در یک عملیات قوای خاص امریکا کشته شده بود. اهمیت افغانستان برای نیروهای امریکایی که طیارات آن‌ها برای انجام این عملیات از میدان هوایی بگرام و جلال آباد پرواز کرده بودند، بیش از پیش آشکار شد.

جنرال ماتیس لوی درستیز قوای ایالات متحده در ۲۵ سپتامبر ۲۰۱۱ به کابل آمد. وی جنرال بسیار فروتن و حلیم بود. ورود او به کابل فقط چند روز بعد از شهادت استاد ربانی به وقوع پیوست. از دید برخی از جانب‌داران "جمعیت اسلامی" روشن بود که معصوم استانکزی منشی اجرایی کمیسیون صلح عامل اصلی توطئه بود. چنین افسانه‌هایی کار آی اس آی و طالبان را برای پیشبرد برنامه‌هایش آسان ساخته بود. تمرکز بر دشمن اصلی صورت نمی‌گرفت و دشمن از چنین افسانه‌پردازی‌هایی بسیار سود می‌برد. در چنین اوضاعی بود که قوماندان مرکزی ایالات متحده در برگشت از یک سفر به پاکستان، وارد کابل شده بود. رییس جمهور افغانستان بسیار امیدوار بود که از زبان یک افسر عالی‌رتبه‌ی امریکایی که هم‌مسلك او دریادار مولن، پاکستان را متهم به کنترل شبکه‌ی حقانی کرده بود، تغییرات لازم در رویکرد آن کشور را بشنود. اما به جز اندکی تغییر در لحن وی، تغییری در استراتژی دیده نمی‌شد. رییس جمهور کرزی از جنرال ماتیس پرسید که "پاکستانی‌ها در باره‌ی اظهارات دریادار مولن چه فکر می‌کنند؟" وی صرفاً با گفتن این جمله که "آنان سرخورده شده‌اند" اکتفا کرد و افزود که "من به پاکستانی‌ها گفتم که مانند گذشته ادامه داده نمی‌توانیم". رییس جمهور کرزی یک بار دیگر ناراحتی‌اش را از رفتار بی‌تفاوت امریکایی‌ها ابراز کرده گفت که "صدها رهبر افغان در ده سال گذشته کشته شده‌اند. به رییس جمهور سابق مجددی حمله شد، به رهبر جهادی استاد سیاف حمله شد و به جان خودم پنج بار حمله شد. برادرم کشته شد، قوماندان‌های عالی‌رتبه‌ی ما همه‌روزه کشته می‌شوند. کسی که استاد ربانی را به شهادت رساند، بیشتر از ۳۵ گفتگوی تلفونی به بیرون از مهمان‌خانه داشته است؛ کسی به صدای وی گوش نداده است... واقعیت این است

که مردم ما عصبانی اند. شما چگونه می‌توانید این موضوع را اصلاح کنید. وقتی که مولن می‌گوید آی اس آی به ما حمله می‌کند، شما ادامه می‌دهید که از آنان حمایت کنید و پول می‌دهید. ما نمی‌توانیم مردم افغانستان را قانع کنیم. من می‌خواهم از سفیر و جنرال آلن بشنوم که چگونه از مردم ما حمایت می‌کنند؟ دکان‌ها بسته می‌شوند، سرمایه‌ها فرار می‌کنند. قیمت اموال غیرمنقول کاهش یافته است. اگر ما عمل نکنیم مردم از پایتخت می‌روند."

جنرال ماتیس به مشکلات مبارزه با تروریسم و دشواری‌های ناشی از آن اشاره کرد. وی از تجربه‌ی مبارزه‌ی انگلیس‌ها با "تروریست‌های ایرلندی یاد کرد. وی افزود که "من وعده می‌کنم که جنرال آلن هر چه بخواهد و وی توان آن را داشته باشد، در اختیار شما بگذارد. جنرال آلن باید از وزرای شما حمایت کند. من افرادی را که با شما در این‌جا نشسته‌اند، می‌شناسم و به شما اعتماد دارم. ما نمی‌توانیم پناه‌گاه را تحمل کنیم". در این گفتگو مسایل گوناگونی مطرح شدند. همان‌گونه که در بالا گفتم صرف در نحوه‌ی ابراز ناراحتی در برابر پاکستان اندکی تغییر وجود داشت و هیچ نوع تغییری در استراتژی رونما نشده بود.

با این‌که تغییرات اساسی استراتژیک در رویکرد ایالات متحده نسبت به پاکستان رونما نگردیده بود؛ اما روابط این دو کشور نسبت به گذشته به سردی گراییده بود. در بیست و ششم نوامبر ۲۰۱۱ در نتیجه‌ی یک حمله‌ی هوایی به یک قرارگاه نیروهای پاکستان در خط دیورند، ۲۴ سرباز پاکستانی کشته شده بودند. روابط امریکا با پاکستان بحرانی بود. پاکستانی‌ها کنفرانس بین‌المللی بن را که به منظور بحث روی افغانستان برگزار شده بود، تحریم کرده بودند. مقام‌های امریکایی و آلمانی تماس‌های‌شان را با طالبان بیشتر کرده بودند. در

چنین شرایطی فرصت‌های بهتری برای افغانستان به منظور زیر فشار قرار دادن پاکستان مساعد شده بود. در چنین اوضاعی، نمی‌دانم که به چه دلیل و چرا رییس جمهور افغانستان در یک مصاحبه با یک شبکه‌ی خصوصی پاکستانی در ماه اکتبر ۲۰۱۱ گفت که "اگر پاکستان مورد حمله‌ی امریکا قرار بگیرد، وی در کنار پاکستان خواهد ایستاد." این سخن چند ماه پس از آن گفته شد که بن لادن در پاکستان از طرف امریکایی‌ها هدف قرار گرفت.

مسایلی به گوش رهبران افغانستان می‌رسید که موجب گسترش عدم اعتماد میان افغانستان و ایالات متحده می‌شدند. به گونه‌ی مثال در ملاقات دو جانبه‌ای که میان افغانستان و پاکستان، در حاشیه‌ی گفتگوهای سه‌جانبه میان افغانستان، ترکیه و پاکستان در استانبول در اوایل اکتبر ۲۰۱۱ صورت گرفت، جنرال کیانی گفت که "ادمیرال مولن لوی در ستیز امریکا از من پرسیده است که نظر شما درباره‌ی اردوی افغانستان چیست و شما می‌دانید که ما در سال ۲۰۱۴ از این کشور خارج می‌شویم..." کیانی افزود که من به امریکایی‌ها گفتم که "اردویی که شما برای افغان‌ها ایجاد کرده‌اید، با این مصارف هنگفت قابل دوام نیست. افغان‌ها نمی‌توانند مصارف این اردو را بپردازند." واقعیت قضیه این است که امریکایی‌ها در چندین مناسبت به ما گفته بودند که پاکستان از ایجاد یک اردوی نیرومند در افغانستان نگران است و با آن مخالفت می‌کند.

دوران تنش‌ها در روابط میان ایالات متحده و پاکستان به زودی بسر رسید و ما نتوانستیم از آن سودی ببریم. در دیداری که میان رییس جمهور افغانستان و آیکن بری سفیر امریکا و جنرال آلن قوماندان نیروهای آن کشور در افغانستان در شانزدهم اکتبر، ۲۰۱۱، پیش از آمدن سفیر کراکر، صورت گرفت به خوبی عکس‌انظارات افغانستان

آشکار شد. در این دیدار جنرال آلن گزارش داد: "ما می‌خواهیم تا بعد از کشته‌شدن بن لادن و مقابله‌های توپخانه‌ای که میان ما و پاکستان در جریان بودند، دوباره گفتگوهای خود را با پاکستان شروع کنیم. ما می‌خواهیم با پاکستانی‌ها در رابطه با ایجاد یک خط سه‌جانبه در نورستان و باجور برای مقابله با تحریک طالبان پاکستانی و مبارزه با گروه حقانی گفتگو کنیم. من موضوع مبارزه با حقانی را با کیانی در میان گذاشتم؛ پاکستانی‌ها گفتند که ما ظرفیت لازم را نداریم تا حقانی را زیر فشار بگذاریم و حرکت آن‌ها را محدود کنیم." وی همچنین پیام پاکستانی‌ها را مبنی بر این که آنان می‌خواهند تا افسران افغانستان را آموزش دهند، با ما در میان گذاشت. وی گفت که پاکستان گفته است که "جاهایی را در اکادمی‌های خود برای آموزش افسران افغانستان خالی گذاشته‌اند. پاکستانی‌ها گفتند که پشتون‌ها باید حمایت شوند تا پشتون‌های پاکستان جانب اسلام‌آباد و پشتون‌های افغانستان جانب کابل ببینند. کیانی گفت که من در امریکا آموزش دیده‌ام. نیروهای افغانستان می‌توانند توسط پاکستان آموزش ببینند و از فکر پاکستانی استفاده کنند نه از هند، اما من در پاسخ او گفتم که افغان‌ها بر شما شک دارند و می‌گویند که شما از تروریسم حمایت می‌کنید." رییس‌جمهور افغانستان گفت که "ما در زمینه‌ی همکاری نظامی با همسایه‌های خود تجارب بد داریم. ما در سال ۱۹۵۴ از ایالات متحده طالب همکاری نظامی شدیم؛ اما این تقاضای افغانستان از جانب امریکا رد شد. افغانستان ناگزیر شد تا به اتحاد شوروی که در آن زمان همسایه‌ی افغانستان بود، رجوع کند. شما نتایج این همکاری‌ها را می‌دانید. ما نمی‌خواهیم افسران افغانستان را برای آموزش به کشورهای همسایه‌ی خود بفرستیم."

وزیر دفاع ایالات متحده لیون پنتتا در پانزدهم مارچ ۲۰۱۲ از کابل

دیدار کرد. این دیدار کاملاً در سایه‌ی جنایت هولناکی که یک سرباز امریکایی در حق افراد ملکی افغانستان در یک روستای قندهار انجام داده بود، صورت گرفت. این سرباز شانزده زن، کودک و مرد افغان را شبانگاه به قتل رسانده بود. این جنایت هولناک موجب ناراحتی‌های بسیار در افغانستان شد. با آن‌که وزیر دفاع امریکا با ابراز همدردی، تلاش کرد تا از عصبانیت افغان‌ها بکاهد، اما واقعیت قتل بی‌رحمانه‌ی کودکان و زنان و افراد ملکی بی‌گناه موجب قهر و خشم بی‌پایان مردم افغانستان شده بود. این حادثه‌ی المناک موضع جانب‌داران تیوری‌های توطئه را تقویت کرده بود. رییس جمهور افغانستان و دو تن از همکارانش معتقد بودند که این جنایت نمی‌تواند کار یک نفر باشد، بل که حتماً تعدادی از نیروهای امریکایی در اجرای این جنایت دست داشته‌اند و این بخشی از سیاست کلی امریکا است. من نمی‌دانستم که اجرای چنین جنایتی چه سودی می‌تواند در اجرای استراتژی ایالات متحده در افغانستان داشته باشد. طبیعی است که در آن شرایط، بحث عقلانی موجب عصبانیت بیشتر مردم و افکار عامه می‌شد و بهتر هم همین بود که روی راه‌هایی فکر کرد تا بتوان در آینده از تکرار چنین جنایت‌هایی جلوگیری کرد و این دقیقاً تقاضای افغانستان بود. وزیر دفاع ایالات متحده گفت: "بدون شک ما باید کوشش کنیم تا از وقوع حوادثی از این قبیل جلوگیری کنیم. ما در این راه تلاش‌هایی را انجام داده‌ایم. در سال گذشته تعداد عملیات خشونت‌بار نه درصد کاهش را نشان می‌دهند؛ ما باید در این راه بیشتر تلاش کنیم، اما حوادثی از این قبیل نباید مانع تحقق اهداف استراتژیک دو کشور شوند." رییس جمهور کرزئی یک بار دیگر تاکید کرد که "امریکایی‌ها باید به حضورشان در زندگی روزمره‌ی افغان‌ها پایان دهند." وی افزود که "تقاضای من از شما این است که در توافق با وزارت دفاع ما، سربازان‌تان را از دهات افغانستان برون کنید. اگر

پولیس افغانستان نمی‌تواند دهات افغانستان را نگهداری کند، پس ما شایسته‌ی حکومت‌داری نیستیم. طالبان با وسایل بسیار عادی می‌آیند، سربازان ما باید با همان وسایل با آنان بجنگند. مشکل شما در این منطقه با پاکستان و ایران است و نه در دهات افغانستان". وزیر دفاع آمریکا گفت: "من با شما موافقم بدون شک که حمایت از مردم افغانستان، مسؤولیت حکومت افغانستان است. ما می‌خواهیم تا افغانستان کنترل کامل را بر عهده بگیرد. می‌خواهم بگویم که ما تا سال ۲۰۱۵ نوع ماموریت خود را تغییر می‌دهیم. ما نیروی امنیتی کنونی شما را تمویل می‌کنیم و پس از آن به تدریج مقدار کمک‌های خود را کاهش می‌دهیم. تا سال ۲۰۱۷ تعداد نیروهای امنیتی شما به ۲۵۲ هزار نفر کاهش خواهند یافت. هدف ما جلوگیری از احیای تروریسم است. ما می‌خواهیم به تعلیم نیروهای شما ادامه دهیم. ما باید با شما در مورد ماموریت ما در افغانستان به توافق برسیم تا مطابق به آن تعداد نیروهای مستقر خود در افغانستان را تعیین کنیم".

به دلیل این که موثریت کمک‌های آمریکا به افغانستان بسیار پایین بود و امریکایی‌ها با پول بسیار زیاد وسایل و ابزار اندک و با کیفیت بسیار پایین را در اختیار افغانستان می‌گذاشتند، ما آرزو داشتیم تا افغانستان بتواند با پول آمریکا و متحدان آن از کشورهای دیگر یک مقدار تجهیزات نظامی خریداری کند. وزیر دفاع آمریکا در پاسخ این پرسش کرزی که "آیا افغانستان می‌تواند با پول‌های کمکی شما، وسایل مورد نیاز خود را از سایر کشورها تهیه کند؟" گفت که "ما نیاز داریم تا در این باره تحقیق کنیم. کشورهای دیگر باید خودشان تصمیم بگیرند که چگونه می‌خواهند پول‌شان را در افغانستان به مصرف برسانند. شما منابع زیاد زیرزمینی دارید. در درازمدت باید خودتان مسؤولیت تمویل نیروهای تان را بر عهده بگیرید".

آغاز تنش‌های جدید، سفر حامد کرزی به واشنگتن

هشتم جنوری ۲۰۱۳

اگر چه اشاره به صورت جلسه‌ها مختلف می‌تواند برای برخی از خوانندگان کسالت‌آور باشد؛ اما من برای این که برخی از آن ماجراهایی که گذشتند، ثبت تاریخ شوند، خودم را ناگزیر دانستم تا در مواردی بیش از حد معمول به برخی از دیالوگ‌ها نه تنها اشاره داشته باشم، بل که از آن‌ها نقل قول مستقیم بیاورم.

آنچه موجب تنش در روابط ما با ایالات متحده ی آمریکا می‌شد، تنها مولود هیجانات و واکنش شدید مقام‌های افغانستان نبود، بل که نبود یک استراتژی روشن ایالات متحده در برابر افغانستان و پاکستان و حتا نداشتن یک سیاست روشن برای دولت‌سازی در کشور ما زمینه‌ی چنین تنش‌هایی را بیشتر می‌ساختند. طبیعی است تا زمانی که کارها به خوبی به پیش بروند به مصداق همان سخن که "موقیبت هزار پدر دارد"، کمتر مشکلات تبارز می‌کنند؛ اما زمانی که مشکلات افزایش می‌یابند، در بسیاری از جاها و در بسیاری از موارد سیاست‌مداران از گرفتن مسؤولیت می‌گریزند.

در این جا به نمونه‌هایی از سیاست‌های ناپایدار و متزلزل آمریکا در برابر پاکستان و همچنین به برخوردهای عاطفی و هیجانی رییس جمهور افغانستان در حل اختلافات میان افغانستان و آمریکا اشاره می‌کنم.

سفیر آمریکا به تاریخ هشتم جولای ۲۰۱۱ آمد و گفت که "اوباما می‌خواهد با شما از طریق کنفرانس ویدیویی صحبت کند". در این کنفرانس ویدیویی از جانب ایالات متحده ی آمریکا افزون بر مشاور امنیت ملی آن کشور، جنرال لود معاون مشاور امنیت ملی و رییس دفتر رییس جمهور آمریکا و از جانب افغانستان، وزیر خارجه زلمی

رسول، رییس دفتر رییس جمهوری و من حاضر بودیم. به احتمال زیاد دو نفر دیگر هم از افرادی که مورد اعتماد رییس جمهوری بودند، نیز نشسته بودند. او یاما بعد از سخنان متداول به عملیات علیه بن لادن اشاره کرد و گفت: "همان طور که شما در جریان قرار گرفتید، عملیات علیه بن لادن در داخل خاک پاکستان صورت گرفت. اجرای این عملیات در داخل پاکستان موجب مشکلاتی در این کشور شده است. ما به رهبری پاکستان با صراحت گفتیم که باید علیه رهبری القاعده دست به عمل بزنند. ما از آن ها خواستیم تا در باره ی القاعده باید اطلاعات را با ایالات متحده در میان بگذارند. ما در رابطه ی خود با پاکستان مشکلات جدی داریم؛ اما علی رغم این مشکلات می خواهیم تا جایی که می توانیم پاکستان را در مورد تامین امنیت و مبارزه با تروریسم با خود داشته باشیم..." "باید اعتراف کنم که من انتظار داشتم که او یاما در این گفتگو به تغییراتی در رویکرد خود در برابر پاکستان اشاره کند، اما به وضوح دیده می شد که تغییری در کار نیست. رییس جمهور امریکا تنها از این که پاکستانی ها رهبر القاعده را از دیدرس امریکایی ها پنهان کرده بودند، ناراحت بود و نه بیشتر و یا شاید هم استخبارات پاکستان برای کاهش فشار بر خود، زمینه ی این عملیات را آماده ساخته بود. اسناد دقیق در این رابطه هنوز انتشار نیافته است. یقین دارم که در سال های آینده بیشتر در این مورد خواهیم فهمید. در برابر این سخنان بارک او یاما، رییس جمهور کرسی گفت: "کشتن بن لادن یک حادثه ی مهم و به جا بود. این امر بر رهبری طالبان تأثیر خواهد کرد و آن ها را شاید به اندیشه وا دارد و درک کنند که پاکستان نمی تواند از ایشان حراست کند". واقعیت نشان داد که پاکستان به خوبی می تواند از رهبران طالبان حراست کند. تجربه نشان داد که صرف آن عده از رهبران طالبان مغضوب واقع شدند که با

رهبری آی اس آی اختلاف پیدا کردند. پاکستان و رهبران طالبان می دانستند که دولت افغانستان توان اجرای عملیات بر ضد آنان را در خاک پاکستان ندارد و ایالات متحده نیز چنین کاری را نخواهد کرد. از این رو گمان این که رهبران طالبان از این ناحیه گرفتار تشویش می شوند، مقرون به حقیقت نبود. رییس جمهور به او باما گفت: "ما اطلاعات دقیق داشتیم که اسامه در پاکستان است. ما این اطلاعات را در اختیار پاکستانی ها هم قرار داده بودیم، اما آن ها همیشه انکار می کردند". عملیات علیه بن لادن در شرایطی صورت گرفت که رییس جمهور افغانستان با تمام نیرو تلاش می کرد روابط میان افغانستان و پاکستان بهبود یابند. او در این مورد تا جایی جلو رفت که حتا هند را علنا به داشتن نیت ناپیدا در افغانستان متهم کرد و موجب برانگیختن ناراحتی هایی در روابط دو کشور شد. در این باره در بحث روی روابط میان دو کشور هند و افغانستان بیشتر خواهم پرداخت، اما رییس جمهور افغانستان که در همکاری با برخی از اعضای تیمش به این نتیجه رسیده بود که روابط با پاکستان را می شود، بهبود بخشید و از این طریق با طالبان صلح کرد، نخواست و نتوانست استفاده ی لازم را از بحران روابط امریکا با پاکستان بکند و یک کارزار دیپلماتیک را علیه پاکستان به راه بیندازد. اما زمانی که موضوع به تلفات ملکی کشیده شد، مواضع رییس جمهور مجددا صراحت بیشتری پیدا کرد و ی یک بار دیگر بر این مساله تاکید کرد که "با تمرکز در دهات افغانستان جایی که منبع و برخاستگاه تروریسم نیست، نمی توان برنده ی این جنگ شد. جنگ را باید در پناه گاه ها انجام داد". بعضی وقت ها مسایلی خارج از اراده ی مسؤولان دو کشور به وقوع می پیوستند که موجب تنش های غیر لازم در روابط میان دو کشور می شدند. در فبروری ۲۰۱۲ یک کشیش رادیکال امریکایی به نام

گنگویچ اعلام کرد که وی "قرآن را به عنوان اعتراض علیه اسلام در ملاء عام و در حضور رسانه‌ها" به آتش می‌کشد. این حرکت تحریک‌آمیز یک ملای متعصب و رادیکال امریکایی بدون شک که از منظر ما افغان‌ها و مسلمانان جهان و حتی کشورهای اروپایی باورمند به آزادی ادیان نمی‌توانست مورد تایید قرار بگیرد. ما می‌دانستیم که این حرکت موجب واکنش‌های زیادی در کشور ما خواهد شد. همیشه در چنین مواردی نخستین واکنش‌ها از افغانستان نشان داده می‌شدند. در مواردی شبیه این، مظاهره‌چیان معترض تاسیسات دولتی کشور خودشان را آتش می‌زدند و موجب خشونت می‌شدند و این در حالی بود که در کشورهای عربی و بسیاری از کشورهای اسلامی دیگر علما و دولت‌ها با صدور اعلامیه‌هایی دست به اعتراض می‌زدند، اما کسی کشته و یا هیچ بنایی به آتش کشیده نمی‌شد، اما در کشور ما همه چیز به خشونت می‌انجامید. مردم دست به تظاهرات خشونت‌آمیز می‌زدند؛ پولیس دست به واکنش خشونت‌آمیز می‌زد. مثل این که قهر و خون‌ریزی سرنوشت روزمره و محتوم ما شده باشد. مردم و دانشجویان ما به هر بهانه‌ای تاسیسات خود را به آتش می‌کشیدند. در آستانه‌ی اعلام این نیت ملای امریکایی، سفیر همراه با جنرال نیروهای نظامی آن کشور در یازدهم فبروری ۲۰۱۱ از حامد کرزی تقاضای ملاقات کردند. یک روز پیش از این موضوع من سفیر و قوماندان قوای بین‌المللی را به دفترم خواستم و به آنان گفتم که این کار موجب ناراحتی بسیار مردم افغانستان خواهد شد و عکس‌العمل‌های شدیدی را بر خواهد انگیخت. من از جنرال و سفیر خواستم تا به هر ترتیبی که می‌شود از این توهین بزرگ به مقدسات مردم افغانستان و جهان اسلام جلوگیری کنند. من به آنان گفتم که آزادی بیان یک چیز است و توهین به مقدسات و دین انسان‌ها چیز دیگری. گفتم که در آلمان

توهین به باورهای دینی مردم شامل مقوله‌ی آزادی بیان نمی‌شود. در همان روزها دو نفر از مشاوران امریکایی وزارت داخله‌ی افغانستان توسط یکی از همکاران افغان‌شان به قتل رسیده بودند و امریکایی‌ها نیز بسیار پریشان و نگران بودند. کرزی در این دیدار به سفیر گفت به هر شکلی که می‌شود باید از آتش زدن قرآن شریف توسط کشیش امریکایی جلوگیری شود. کرزی با اشاره به روابط بسیار حساس در جامعه‌ی ما افزود: "من به رهبران شما گفتم که رابطه‌ی ما باید مانند دو همسایه باشد که یکی طبقه‌ی دوم را از صاحب‌خانه کرایه کرده باشد. شما در طبقه‌ی دوم منزل زندگی می‌کنید. از آن‌جا به اطراف نظر بیندازید، ما به شما راه جداگانه می‌دهیم در اطراف و بیرون از خانه هر کاری که دارید انجام دهید. اما در امور طبقه‌ی اول که خانه‌ی ما است، مداخله نکنید. بگذارید مشکل زندان بگرام را حل کنیم. مشکل عملیات شبانه را حل کنیم. من نمی‌دانم که چرا شما بر موضوع کنترل زندان بگرام مصر می‌باشید... شما باید به ما اطمینان بدهید که شما در افغانستان خواهان یک حکومت‌دارای حق حاکمیت و حاکم بر مسایل خود استید. شما هر کاری که در منطقه انجام می‌دهید، مربوط شما است، اما من می‌خواهم تا در امور داخلی ما مداخله نکنید."

در سال ۲۰۱۲ میان افغانستان و ایالات متحده روی مسایلی مانند، خانه‌پالی‌ها، انجام عملیات شبانه توسط نیروهای خاص امریکایی، موضوع تلفات ملکی و کنترل زندان بگرام توسط امریکایی‌ها مسایل کماکان مورد مناقشه‌ی جدی بودند. با این‌که روی این مسایل به تکرار صحبت‌هایی صورت گرفته بود و به توافقاتی نیز رسیده بودیم، اما همیشه اجرایی شدن این توافقات به تعویق می‌افتاد. اصولاً نمی‌دانم که چرا امریکایی‌ها همیشه به جای ما تصمیم می‌گرفتند و می‌خواستند

به ما بفهمانند که این اقدام‌ها به سود امنیت افغانستان است. در حالی که ما به مثابه‌ی مسؤلان حکومت افغانستان باید تصمیم می‌گرفتیم که چه چیزی به سود مردم ما است، چه چیزی با حق حاکمیت و قوانین ما در هم‌سویی قرار دارد و چه چیزی مغایر اصول استقلال و حق حاکمیت ملی ما است. افغانستان نه مانند جاپان و آلمان بعد از جنگ جهانی دوم، جنگ تجاوز کارانه را باخته بود و نه هم مردم افغانستان به ایالات متحده و متحدان آن مجوز انجام هر عملی را طوری که آن‌ها بخواهند، داده بود. در حالی که امریکایی‌ها طوری عمل می‌کردند مثل این که فاعل مختار باشند. وقتی ما از آنان در این زمینه انتقاد می‌کردیم، بسیار محترمانه به ما جواب‌های سربالا می‌دادند. البته هرگز نمی‌گفتند که ما حق داریم و یا این که ما بر اساس مصوبه‌ی شورای امنیت آمده‌ایم، که بدون شک چنین بود؛ اما با دلایلی کوشش می‌کردند تا انجام تقاضاهای ما را در رابطه با مسایل مورد مناقشه به تعویق بیندازند. مقامات بالای ایالات متحده همان طور که اشاره کردم از مبنای حقوقی حضورشان که تصمیم شورای امنیت سازمان ملل متحد بود، یاد نمی‌کردند، اما در سطوح پایین‌تر به این مساله اشاره می‌شد. طبیعی است که تغییر مصوبات شورای امنیت سازمان ملل متحد که مبنای حقوقی حضور ایالات متحده در افغانستان را می‌ساخت، به زودی ممکن نبود و هم در آن زمان کار آسانی نبود. ما افغان‌ها به حق، خود را قربانی تروریسم می‌دانستیم و بدون شک که چنین بود. از منظر حقوق بین‌المللی طوری که در مصوبات شورای امنیت بازتاب یافته بود، از افغانستان به ایالات متحده حمله شده بود و این عمل تهدیدی برای صلح جهانی تلقی شده بود و بر این مبنا کلیه‌ی کشورهای عضو ملزم به همکاری بودند. به ایالات متحده و ناتو ماموریت داده شده بود تا برای دفع این خطر اقدام کنند. این تصویب

مورد حمایت چین و روسیه نیز قرار گرفته بود. حال تا کجا این تصویب از منظر عدالت و اصول اخلاقی می‌تواند مورد قبول واقع شود، بحث دیگری است؛ اما اگر مصوبه‌های متعدد شورای امنیت را از سال ۲۰۰۱ بدین سو در رابطه با افغانستان مطالعه کنیم، دیده می‌شود که کشور ما موضوع ماده ی ۴۲ فصل هفتم منشور این سازمان بوده است. ما می‌خواستیم در کنش نیروهای ایالات متحده پیش از آن که بر مبنای حقوقی حضور آنان تغییر بیاوریم، طوری دگرگونی‌هایی را باعث شویم که در رابطه ی متداول میان کشورهای مستقل عرف بین‌المللی است، اما ما در این جا با مشکل روبه‌رو می‌شدیم.

مشکل دیگر ما در این بود که نظام سیاسی موجود در کشور ما محصول حمایت و حتا مداخله ی مستقیم نیروهای بین‌المللی به رهبری ایالات متحده‌ی امریکا بود. هر اقدام از روی تقابل با آنانی که حامی و بانی این نظام بودند به گونه‌ی طبیعی موجب تنش‌های بسیار می‌شد که عملا جانب ضعیف آن افغانستان بود. بخشی از نخبگان سنتی و مدرن افغانستان نیز کاملا و به گونه‌ی غیرانتقادی به آنچه نیروهای ایالات متحده در افغانستان انجام می‌دادند، نگاه می‌کردند. از جانب دیگر سرازیر شدن ماهانه ده‌ها میلیون دالر خارجی، موجب رونق اقتصادی در بخش مشروع و نامشروع اقتصاد افغانستان شده بود. بسیاری از رسانه‌های افغانستان، دستگاه‌های سازمان‌های غیردولتی، شورای علما، شورای صلح، گروه‌های حامی زنان و مانند آن‌ها نیز به نحوی وابسته به کمک‌های غربیان بودند و حتا آن عده از نهادها و افرادی که از حضور ایالات متحده انتقاد می‌کردند، از حضور این کشور در افغانستان سود می‌بردند. من افرادی را می‌شناختم که همه‌روزه علیه امریکا اعلامیه می‌نوشتند، اما از پول ایالات متحده ماهانه معاش‌های

بلند دالری می‌گرفتند و بر موترهای زرهی که از پول امریکا خریداری و با پول امریکا نگهداری می‌شدند، سیر و سیاحت می‌کردند.

در بستر چنین تناقضات سیاسی و اجتماعی پرداختن به یک سیاست عملی که بتواند هم دستاوردهایی را که بدون کمک و حضور جامعه‌ی جهانی در افغانستان به واقعیت نمی‌پیوستند، تضمین کند و هم در یک فرایند، استقلال و حق حاکمیت ملی افغانستان را مجدداً احیا کرده و باور به ارزش‌هایی مانند استقلال و آزادی را در باور نخبگان سیاسی کشور ما نیرومند بسازد، کار بسیار دشوار و پیچیده بود. بدون شک که حامد کرزی رییس جمهوری افغانستان در نفس قضیه در رابطه با زندان‌ها، دستگیری‌ها، جلوگیری از ورود خارجیان به خانه‌های افغان‌ها، جلوگیری از کشتار مردم ملکی در نتیجه‌ی بمباران‌های نیروهای خارجی کاملاً حق داشت؛ اما نحوه‌ی طرح قضیه و همچنین دلبستگی عاطفی به تروریستان وطنی و خارجی‌ستیزی که در بیان او رونما می‌گردید و یا این که ناپیگیری‌های مداوم در برخورد با پاکستان، موجب مشکلات بیشتر در حل قضایا می‌شدند. برای کسانی مثل من که در کوتاه‌ساختن دست خارجیان در افغانستان با رییس جمهور افغانستان هم‌فکر بودم و اما از جانب دیگر نمی‌خواستیم که این کار به بهای طالبانیزه شدن کشور ما صورت بگیرد و موجب استقرار سلطه‌ی پاکستان و الغای حقوق و آزادی‌های اساسی شهروندان بشود، کنش در چنین بستر پر از تناقض و تنش بسیار دشوار بود. به همین دلیل هم من به دلیل همکاری با حکومت از یک سو مورد انتقاد برخی از مکتب‌رفتگان، قرار می‌گرفتم و هم مورد حمله‌های جناح‌های پاکستانی‌گرا و آناتی که به دلایل تباری نسبت به طالبان پیوندهای عاطفی داشتند. بیشترین و نارواترین حمله‌ها به من از جانب فارسی‌زبانان کشور ما صورت می‌گرفت. حمله‌های پر از جعل حقایق

و توهین‌های باورنکردنی شخصی که همه‌روزه در رسانه‌های جمعی بازتاب می‌یافتند؛ این امر با توطئه‌ای بر مزار شادروان غبار توسط یکی از کارمندان امنیت ملی که داعیه‌ی روشنفکری داشت و افزون بر آن در بدل پول برای دفتر شورای امنیت ملی نیز خبرچینی می‌کرد، آغاز شد و با اشغال کرسی وزارت خارجه توسط من، به اوج رسید و زمانی کاهش یافت که من مشاور امنیت ملی شدم. اما من تصمیم گرفته بودم که با توسل به همان راه‌هایی که خودم عملی و ممکن می‌دانستم در پی آن باشم تا به استقلال سیاسی، عدلی و کسب انحصار اعمال قدرت در قلمرو یک افغانستان دارای دموکراسی ممکن، مبتنی بر قانونیت تا جایی که میسر بود، کمک کنم. من در این مسیر به محدودیت‌های امکانات خودم وقوف داشتم. بنابر این هیچ داعیه‌ی کلانی هم نداشتم. من از نحوه‌ی طرح بسیاری از گپ‌ها، با نمایندگان ایالات متحده راضی نبودم، آدم اگر محق هم باشد باید در روابط بین دولت‌ها قواعد بازی را رعایت کند و یا این که از بازی برون شود.

گفتگوهای ما با امریکایی‌ها رفته‌رفته به ابتذال سیاسی کشانده شده بود. امریکایی‌ها به تکرار به ما گفته بودند که آنان نمی‌خواهند در برخوردشان با پاکستان تغییری بیاورند که افغانستان می‌خواهد. به باور من ما باید بدون عصبانیت و رسانه‌ای ساختن این موضوع و مسایل مطروحه‌ی دیگر با آنان به بحث‌های مان ادامه می‌دادیم و یا این که با قاطعیت تصمیم می‌گرفتیم و روابط خود را طور دیگری تنظیم می‌کردیم؛ که ما چنین نمی‌کردیم و هم به دلیل وابستگی‌های عمیق اقتصادی و ساختاری نمی‌توانستیم، چنین کنیم. روشن است که من طرفدار ادامه‌ی رابطه با امریکایی‌ها و طرفدار کاهش منظم و پیوسته‌ی حضور آنان در کشور ما و تنظیم روابط بر بنیاد اصول قبول شده‌ی بین‌المللی بودم.

از ملاقات‌های جنجال برانگیز و تکرار مکررات، خسته شده بودم و پایانی هم برای این حالت دیده نمی‌شد. روزهای آخر حکومت ما مباحث تکراری، تنش‌های غیرلازم و ناظر و شاهد بودن بر توطئه‌های بسیار بدوی که موجب افزایش تنش‌ها در سیاست خارجی می‌شدند، همراه با کوشش‌های بی‌پایان برای بدنام‌سازی انسان‌ها از طریق پخش شایعه و افترا از طرق گوناگون، تفاوت قایل شدن میان وزرا و کارمندان فسادپیشه به دلایل تعلقات قومی و حزبی به جایی رسیده بودند که من در دوران ماموریتم بیشتر از هفت بار استعفایم را تقدیم کردم.

از سوی دیگر در بستر واقعی جامعه‌ی ما درد و غم مردم افغانستان را پایانی نبود. گروه‌های تروریستی اعمال زور و کشتار را هم تاکیک و هم استراتژی ساخته بودند؛ اما سربازان امریکایی و مقام‌های افغان نیز متواتر مرتکب نقض حقوق بشر و سلب حقوق شهروندی افغان‌ها می‌شدند و تمام مباحثات و گفتگوهای پر از تنش و عصبانیت ما با امریکایی‌ها نیز تغییر چشمگیری در رفتار و کردار آنان به بار نمی‌آوردند. افغانستان بیشتر به سرزمینی مانند بود که در آن هر کس مانند دوران "غرب وحشی" در امریکا فقط با منطق زور سخن می‌گفت.

در سال ۲۰۱۱ نیروهای ایالات متحده در وردک دست به یک جنایت جنگی زده بودند. جزییات این حادثه بعدها افشا شد. در حادثه‌ی وردک، محصلانی که برای سپری کردن تعطیلات‌شان به خانه‌های‌شان رفته بودند، کشته شده بودند؛ انگشتان جسد‌ها قطع شده و نه نفر را نیز نیروهای امریکایی با خود برده بودند.

در اول مارچ ۲۰۱۲ یک بار دیگر مسایل مربوط به زندان و زندانیان افغان از موضوعات اصلی مطروحه میان افغانستان و امریکایی‌ها بود. رئیس جمهور امریکا با ارسال نامه‌ای به رئیس جمهور کرزی، بر

احترام این کشور به حق حاکمیت افغانستان و تعهد به مصالحه و کمک به افغانستان تاکید کرده بود، اما تأثیرات این نامه زیاد ماندگار نبود. در همان روزها، فرانسوی‌ها نیز در کاپیسا به انتقام حمله‌ای که بر سربازان آن کشور صورت گرفته بود، موجب قتل تعدادی از افراد بی‌گناه و ملکی افغان شده بودند. این مساله موجب عصبانیت بیشتر افغانستان گردیده بود. در این واکنش حتا فرانسوی‌ها چند حاجی بی‌گناه افغان را که از حج برگشته بودند، کشتند. برای من بسیار عجیب بود که در رفتار فرانسوی‌ها بعد از تجارب خونینی که در الجزایر داشتند، تغییر بسیاری رونما نگردیده بود. آن‌ها یک واحد کوچک نظامی در افغانستان داشتند، مقدار کمک‌های آن‌ها نیز چشمگیر نبود. از این کشور انتظار می‌رفت تا به عنوان سرزمین حقوق بشر به مردم افغانستان احترام بیشتری بگذارد، اما چنین نبود. فرانسوی‌ها با این که به افغانستان کمک‌های اندکی می‌کردند، اما در جلسه‌های بین‌المللی بسیار بی‌پروا صحبت می‌کردند و طوری صحبت می‌کردند مثل این که هستی و زندگی افغانستان مربوط به آنان باشد؛ در حالی که در واقعیت آنان نقش ناچیزی در تحولات افغانستان بازی می‌کردند. من شخصا به دلیل مطالعاتی که در افکار و آرای اندیشمندان فرانسوی داشتم و به دلیل ارجح بی‌پایانی که به دستاوردهای سرزمین "انقلاب کبیر" برای بشریت قایل بودم، طبیعی است که از آنان چشمداشت برخوردارم متفاوتی را داشتم.

این حوادث مقارن با زمانی بود که ۸۸ تن از نیروهای امنیتی ما در بدخشان به طالبان پیوسته بودند و در کابل ناراحتی زیادی در این رابطه وجود داشت. کرسی با این که از امریکایی‌ها هرگز تقاضا نکرد تا زودتر از میعاد معین در افغانستان بمانند و حتا هر بار که خبر خروج آن‌ها را می‌شنید در دل خوشحال می‌شد، به سفیر و جنرال امریکایی

گفت: "این افراد به دلیل عملیات شبانه‌ی شما، خانه‌پالی‌ها و زندانی کردن‌های شما به طالبان پیوسته‌اند. ما قرارداد استراتژیک را با شما امضا می‌کنیم؛ اما امریکا باید به قوانین ما و حق حاکمیت ملی ما احترام بگذارد. من می‌خواهم با رییس جمهور شما هر چه زودتر راجع به مشکلات میان ما صحبت کنم و می‌خواهم تا شما دو نفر هم حضور داشته باشید. اگر وزیر دفاع شما پنیتا و خانم کلینتون هم در آن طرف حضور داشته باشند، بسیار خوب است. ما از کشته شدن شهروندان خود خاطرات تلخ داریم. در جریان جهاد ضد شوروی تعداد زیادی از افراد سیاسی معتدل افغانستان توسط حزب اسلامی و جمعیت اسلامی کشته شدند. ما می‌دانستیم که این برنامه‌ی آی‌اس آی بود. ما دشمن خود را در آن زمان می‌شناختیم، اما امروز مردم افغانستان، هم شما، هم حکومت افغانستان و هم طالبان را مسؤول می‌دانند. از زمان جنرال مک نیل تا حالا ما روی تلفات ملکی بحث می‌کنیم، اما به نتیجه نمی‌رسیم. دوران جنرال پتریوس، زمان بسیار بدی برای ما افغان‌ها بود. شما آقای سفیر و جنرال (کراکر و آلن) فضای خوبی را به وجود آورده‌اید. اما شما از طریق عملیات شبانه نمی‌توانید طالبان را شکست دهید. کشتن افراد از طریق عملیات شبانه قتل است، عمل غیرقانونی است. این عملیات را متوقف کنید. مشاوران‌تان را از وزارت خانه‌ها برون کنید. در دو روز پنج نفر از افرادتان کشته شدند؛ این عکس‌العمل مردم افغانستان در برابر عملیات شما است. باید به این حالت پایان داد." رییس جمهور افغانستان این کلمات را با عصبانیت بیش از اندازه ابراز داشت. جنرال آلن در پاسخ گفت: "جناب رییس جمهور، ما از مردم شما دفاع می‌کنیم. همه‌روزه قربانی می‌دهیم و میلیاردها دالر در این جا مصرف می‌کنیم. ما هیچ نیست بدی نداریم." کرسی که بیشتر عصبانی شده بود، به گونه‌ای که به باور من شایسته‌ی

یک رییس جمهور نبود گفت: "شما می توانید علیه من کودتا کنید، من و خانواده ام را بکشید، اما با این حرف ها من قانع نمی شوم. من می دانم که در حکومت من افرادی هستند که از شما و اعمالتان جانبداری می کنند؛ اما من هرگز این اعمال را قبول نخواهم کرد. عسکرهاى امریکایی حق ندارند قانون اساسی کشور ما را نقض کنند." سفیر کراکر در پاسخ گفت که "لویه جرگه ی مشورتی توصیه کرده بود که عملیات شبانه باید افغانی شود. ما روی این طرح کار می کنیم و نیروهای شما را آموزش می دهیم." رییس جمهور در پاسخ گفت که "باید در مطابقت با قانون اساسی کشور برای این معضل هر چه زودتر یک راه حل پیدا کرد. این حالت قابل قبول نیست." اشرف غنی که بعدها نشان داد در برابر امریکایی ها هرگز صاحب نظری از خودش نیست، کوشش کرد تا موضع رییس جمهور را تعدیل کند. وی گفت: "قانون اساسی افغانستان می گوید که ما می توانیم از زور (قهر) مشروع استفاده کنیم. ما باید کار خود را مطابق قانون انجام دهیم. مردم عصبانی اند. البته که عصبانیت مردم همچنین از فساد در حکومت ما ناشی می شود." وی با ابراز این مطلب که مردم از فساد در حکومت نیز ناراحت اند، البته که حرف درستی می گفت؛ اما در این جا این حرف را برای انداختن بخشی از مسؤولیت تلفات ملکی بر گردن افغان ها بیان می کرد. هیچ قانونی به هیچ حکومتی حق نمی دهد که مردم ناراحت را بکشد و یا به خاطر دستگیری یک "رهبر میانه ی طالبان تا کشته شدن نه تن را" قابل پذیرش تلقی کند. بدون شک که من هم طرفدار سرکوب طالبان و اجرای عملیات بر ضد آنان بودم؛ اما نه به مفهوم کشتن مردم ملکی و یا قتل بدون محاکمه ی افراد و یا هم به زندان انداختن آنان بدون رعایت حقوق بشری و شهروندی شان.

سطح ناراحت بودم به رییس جمهور گفتم اجازه بدهید تا من با سفیر و جنرال آلن صحبت را فردا ادامه بدهم و کوشش کنم تا با ایشان یک راه حل، در راستای خواسته‌های افغانستان پیدا کنم. جلسه در فضای بسیار ناراحت‌کننده به پایان رسید. فردای آن روز سفیر و جنرال به دفتر من آمدند. من می‌دانستم که آنان برای برخی از زندانیانی که شهروندان کشورهای دیگر بودند، جایی که آنان را در قید نگهدارند، نداشتند، اما از طرف دیگر، به باور من افغانستان هم گوانتانامو نبود و این مشکل خودشان بود. در فرجام توافق کردیم تا زندان‌ها را ظرف یک ماه به افغان‌ها انتقال دهند، برای نگهداری زندانیان خارجی یک راه حل در برون از افغانستان پیدا کنند و یا این که آن‌ها را مطابق به قوانین افغانستان به ما تسلیم دهند تا ما آنان را محاکمه کنیم. همچنین توافق شد تا عملیات شبانه توسط قوای خاص، تا زمانی که افغان‌ها خود قادر به انجام چنین عملیاتی می‌شوند، بدون اجازه‌ی وزارت دفاع افغانستان، امنیت ملی و وزارت داخله افغانستان انجام نیابند. امریکایی‌ها تعهد کردند تا آموزش نیروهای خاص افغانستان را هر چه زودتر تکمیل کنند. طوری که نخستین واحد این نیروها بتواند قبل از پایان سال ۲۰۱۲ مستقلاً دست به عملیات بزند و به جز از نیازهای اجتناب‌ناپذیر لوژیستیکی هیچ کمکی از امریکایی‌ها نخواهند.

اما دردآور این بود که چنین مباحثی که بخشی از گفتگوهای رنج‌آور روزانه‌ی ما شده بودند، پایان نمی‌یافتند. در مجالس کابینه، جلسات شورای امنیت ملی، جلسه‌های معاونان رییس جمهور با رییس جمهور، مباحث روی میز نان و در همه‌جا این مباحث را پایانی نبود. هر روز این سخنان با خارجیان و بدون خارجیان تکرار می‌شدند. عملاً کار دولتی در سایه‌ی این مباحث صورت می‌گرفت. در چنین اوضاعی موضوع برخورد با افغانستان و پاکستان به سود پاکستان، به

موضوع اصلی و به مرکز سیاست ایالات متحده انتقال یافت. به باور من، ما نتوانستیم با یک مدیریت سیاسی خوب از چرخش رادیکال امریکایی‌ها به سود پاکستان جلوگیری کنیم. به سخن دیگر دست کم سطح تنش در روابط ایالات متحده با پاکستان را نگهداریم.

قرار بود کنفرانس سران ناتو در می ۲۰۱۲ در شیکاگو برگزار شود. در این کنفرانس موضوع تعهد کشورهای همکار افغانستان برای سال‌های پس از انتقال مورد بحث قرار می‌گرفت. مانند هر کنفرانس بین‌المللی در باره‌ی افغانستان، آمادگی‌ها برای کنفرانس پر از استرس و تلاش‌های فراوان بود. دیپلماتان خارجی به ویژه دیپلماتان انگلیسی پیش از هر کنفرانس حی و حاضر بودند. آنان در تهیه متن‌ها و اعلامیه‌ها استاد بودند؛ نه تنها به این دلیل که زبان اصلی اسناد، زبان انگلیسی بود، بل که به دلیل این که دیپلماتانی ورزیده داشتند و خود را علی‌رغم این که قدرت واقعی آن کشور در سیاست بین‌المللی کاهش یافته بود، کشور بزرگی می‌دانستند. این دیپلماتان نه تنها که در سفارت آن کشور مستقر بودند، بل که در نمایندگی ملکی و نظامی ناتو نیز حضور نیرومند داشتند. آنان با برخوردهای بسیار محترمانه که شیوه‌ی کار آن‌ها است و همچنین با فورمول‌بندی‌های پیچیده، همواره موجب دردسر ما می‌شدند. انگلیس‌ها بر خلاف کشورهای دیگر از افغان‌هایی که در آن کشور درس خوانده بودند، به گونه‌ی شبکه‌ای حمایت می‌کردند. از این رو من از یک طرف باید متوجه دیپلماتان خارجی می‌بودم و از جانب دیگر مواظب هم‌وطنان خودم که مانند آن‌ها می‌اندیشیدند و به راحتی مفاهیم و واژگان‌شان را وارد متون بین‌المللی در رابطه با افغانستان می‌کردند. موضوع صلح و "نقشه‌ی راه" در این رابطه یکی از این مسایل بود. انگلیس‌ها با هوشیاری آنچه را می‌خواستند وارد متون می‌ساختند؛ همان‌گونه که واژه‌ی

"شورشگری" را به کمک افغان‌های انگلوفون به جای تروریسم، وارد اسناد بین‌المللی مربوط به افغانستان ساخته بودند. تنها کسی که با قاطعیت در این رابطه از من حمایت می‌کرد و شخصا اسناد را با دقت می‌خواند، شخص رییس جمهور کرزی بود. او حتا در گفتگوهای حضوری و خصوصی با من از تک تک افراد نام می‌برد و می‌گفت که "ما باید هوشیار باشیم تا عوامل انگلیس و پاکستان به جان ما نزنند." من نمی‌خواهم بگویم که او در تمام موارد حق داشت؛ اما در اغلب موارد در این رابطه حق با او بود. یکی از تناقضات بنیادین در رفتارهای رییس جمهور هم همین بود که از یک سو به من هشدار می‌داد که باید مواظب افراد معینی باشم، اما از جانب دیگر همین افراد در مواردی مورد حمایت او بودند. وقتی آدم بر اعضای تیم همکاریش اعتماد نداشته باشد، همیشه با دلهره و ترس کار می‌کند. از جانب دیگر، اختلاف عمیق من با رییس جمهور کرزی در موضوع برخورد با طالبان مزید بر مشکلات در راستای تهیه اسناد بین‌المللی می‌شد. برکناری دکتور داوود مرادیان از وزارت خارجه به دلیل این که با موضع رییس جمهور در مسأله‌ی طالبان موافق نبود و وی دیدگاه‌هایش را به عنوان اکادمیسین در جلسات غیردولتی بین‌المللی ابراز می‌داشت، برای من مشکلات بیشتری را آفریده بود. همکاران من در شورای امنیت دارای توانایی کافی در تهیه اسناد بین‌المللی نبودند. آنان به سخن دانشمندان علم سیاست، بسیار هم سو و هماهنگ با سیستم می‌اندیشیدند و ظواهر متن‌ها را می‌دیدند. در چنین شرایطی کار من بسیار دشوار بود، اما درک و برداشت من از دولت‌داری این بود که من دیدگاه‌ها و باورها را با شفافیت مطرح می‌کنم و تصمیم‌نهایی را باید رهبری دولت بگیرد و چنین هم می‌شد. هیئت افغانستان مرکب از نمایندگان شورای امنیت، وزارت دفاع ملی، وزارت امور

خارجه، وزارت داخله و ریاست امنیت ملی روی متن مشترک برای کنفرانس شیکاگو کار کردند و در فرجام روی یک مسوده به توافق رسیدیم. جاوید لودین معین سیاسی وزارت امور خارجه تنها کسی بود که توانایی لازم را برای تهیه‌ی چنین اسنادی داشت و از جانب دیگر او با من در موارد زیادی هم‌فکر بود. بدون همکاری‌های پیهم او نهایی ساختن اسناد ناممکن بود. در تهیه‌ی اعلامیه‌ی کنفرانس سران ناتو در باره‌ی افغانستان ما تا لحظه‌های آخر کار می‌کردیم.

کنفرانس شیکاگو در یکی از سالون‌های یک نهاد امریکایی که احتمالاً برای کنگره‌ها و نمایشگاه‌ها تاسیس شده بود، برگزار گردید. برای دو هیئت تدابیر امنیتی کاملاً یک‌سان گرفته بودند؛ ایالات متحده و افغانستان. در حاشیه‌ی این کنفرانس رؤسای جمهور افغانستان و ایالات متحده در بیستم می ۲۰۱۲ با هم دیدار داشتند. در مورد این که کدام شخص در انتخابات آینده‌ی ریاست جمهوری مورد حمایت حامد کرزی و نامزد مطلوب وی خواهد بود، در همین کنفرانس برای من به گونه‌ی قطعی روشن شد که این شخص دکتور اشرف غنی است. قبلاً هم من به این باور رسیده بودم، چرا که به یک‌بارگی اشرف غنی از شخصیت نامطلوب و کسی که کرزی همیشه به من می‌گفت، همزمان با چند دستگاه استخباراتی رابطه دارد، تبدیل شد به کسی که به نظر کرزی "در میان نامزدهای احتمالی تنها کسی است که می‌تواند وقتی یک متن را بخواند به نیرنگ‌های پنهان در درون آن پی ببرد، و وی آدم قاطعی است" و سخنانی مانند این. تمام آنچه کرزی به ویژه پس از سال ۲۰۱۲ در باره‌ی اشرف غنی می‌گفت کاملاً در تقابل با آنچه قبلاً به من گفته بود، قرار داشت.

در گفتگوها میان او با ما با کرزی یک بار دیگر موضوع سند

همکاری‌های استراتژیک میان دو کشور مطرح شد. قبلا اوپاما تاکید داشت که این سند باید قبل از برگزاری کنفرانس شیکاگو نهایی شود. حتا صدراعظم انگلستان و سرمنشی ناتو نیز در این رابطه تلاش کرده بودند. در ملاقات بیستم می ۲۰۱۲ اوپاما یک بار دیگر بر این امر تاکید کرد که قرارداد باید هر چه زودتر نهایی و امضا شود. وی گفت: "موضوعاتی مانند مصالحه و ثبات در افغانستان، مسایلی اند که ما به آن‌ها توجه جدی داریم. ما می‌خواهیم تا مسؤولیت‌ها بعد از ۲۰۱۴ کاملا به افغان‌ها انتقال یابند و نقش ایالات متحده امریکا به یک نقش کمک‌کننده تبدیل شود. موضوع تعداد و کیفیت نیروهای امنیتی افغانستان پس از ۲۰۱۴ بسیار مهم استند. ناتو و کشورهای عضو آیساف می‌خواهند به نیروهای شما کمک کنند. این امر ایجاب می‌کند تا از ناتو برای کمک به نیروهای امنیتی شما دعوت صورت بگیرد. در ملاقات‌هایی که من با سران کشورهای دخیل داشتم، آمادگی برای چنین حمایتی وجود دارد."

کرزی با تاکید روی موضوع مصالحه، به مثابه‌ی مساله‌ی عمیقاً مورد توجه افغان‌ها گفت که "اکثریت مردم افغانستان از امضای قرارداد استراتژیک با شما حمایت می‌کنند. یک اقلیت کوچک مخالف امضای این قرارداد استند. همسایه‌های ما یا ناراضی اند یا این که خاموش اند. موضوع صلح اصلی‌ترین مساله برای کشور ما است. مردم افغانستان می‌خواهند بالاخره در کشورشان صلح برقرار شود. پاکستان یکی از مشکلات اساسی است. امیدوارم که مداخله‌ی پاکستان در کشور ما متوقف شود. بعد از برگشت به افغانستان لویه جرگه‌ی افغانستان را فرامی‌خوانم و از آن‌ها می‌خواهم که در هماهنگی با توافقی که جهان برای کمک به کشور ما کرده‌اند، آن‌ها نیز وظایف خود را انجام دهند. نجبگان کشور ما باید متحد شوند. کنفرانس توکیو

و کمک‌های غیرنظامی به افغانستان یک امر اساسی است. من می‌خواهم تاکید کنم که انتخابات ۲۰۱۴ به صورت قطع در کشور ما برگزار خواهد شد. امیدوارم که متحدان ما و همسایه‌های ما در انتخابات ما مداخله نکنند و به رای مردم افغانستان احترام بگذارند. من به برگزاری انتخابات به موقع و آزاد در افغانستان متعهد استم". وی با اشاره به دکتور اشرف غنی گفت که "در همین جلسه نیز یکی از نامزدهای ریاست جمهوری حضور دارد". در حالی که در همان جلسه در واقعیت دو نامزد ریاست جمهوری، زلمی رسول و اشرف غنی حضور داشتند، تاکید کرزی بر اشرف غنی نشان می‌داد که وی می‌خواهد به امریکایی‌ها اطمینان بدهد که در مساله‌ی نامزد ریاست جمهوری با امریکایی‌ها کدام اختلافی ندارد و آنان باید مطمئن باشند که فرد مورد نظر ایشان مورد تایید وی نیز قرار دارد.

او باما از واکنش‌های احتمالی رییس جمهور ما در کنفرانس نگران بود، از این رو از وی خواست تا در سخنرانی‌اش از کشورهایی که در افغانستان قربانی داده‌اند و خواهان کمک به افغانستان استند، قدردانی کند. وی گفت: "آرزوی من این است که وقتی شما رهبران کشورهایی را که در افغانستان قربانی داده‌اند، دیدار می‌کنید، از قربانی‌های آنان قدردانی کنید. من در باره‌ی کمک اقتصادی به افغانستان در گروپ هشت نیز صحبت کردم. ما باید به اقتصاد آسیب‌دیده‌ی افغانستان کمک کنیم. صدراعظم جاپان نمی‌خواهد که تمویل پروژه‌های مشخص در کنفرانس توکیو مطرح شود. وی خواهان این است تا افغانستان یک استراتژی اقتصادی را در کنفرانس توکیو مطرح کند". وی همچنین با ابراز نگرانی از موجودیت فساد و عدم شفافیت در افغانستان، بر نگرانی کشورهای کمک‌کننده در این رابطه اشاره کرد. واقعیت این بود، که همان‌طور که در بالا نیز تذکر

دادم، کشورهای کمک کننده مسؤلیت کلیت فساد را به گردن افغان‌ها می‌انداختند و کمتر تغییرات لازم در نحوه‌ی مصرف کمک‌ها از جانب خودشان را در نظر داشتند. او با ما در ادامه تأکید کرد که "اگر شفافیت به وجود نیاید کمک به افغانستان مشکل خواهد شد." او با ما اشاره به صحبت کرزی که از مداخله‌ی کشورهای بزرگ مانند سال ۲۰۰۹ در انتخابات افغانستان ابراز نگرانی کرده بود، گفت: "شما در مورد مسایل مربوط به سال ۲۰۰۹ برخورد دیپلماتیک داشتید. ما شما را درک می‌کنیم. من می‌خواهم تأکید کنم که ما می‌خواهیم که انتخابات شما شفاف باشد. شما بگویید که ما چگونه می‌توانیم در این راستا کمک کنیم. من تضمین می‌کنم که هیچ نوع مداخله‌ای برای من قابل قبول نخواهد بود، اما شفافیت، مشروعیت و حساب‌دهی برای ما و جامعه‌ی جهانی بسیار مهم است. ما به این که چه کسی انتخاب می‌شود، مداخله نمی‌کنیم. شما به ما بگویید که ما چگونه می‌توانیم کمک کنیم. طبیعی است که عملکرد کمیسیون انتخابات برای ما مهم است. اگر آمریکا در افغانستان نامزد خود را داشته باشد، طبیعی است که جدیت ما زیر سوال می‌رود. ما در این مورد هیچ ترجیحی نداریم." کرزی تأکید کرد که برای وی و برای افغانستان برگزاری انتخابات خوب تضمین کننده‌ی آینده‌ی کشور است. او افزود: "در سال ۲۰۰۹ جنرال ماریو^۱ رییس ناظران بین‌المللی به کمیسیون انتخابات افغانستان مراجعه کرده و گفته بود که مهم نتیجه‌ی انتخابات نیست، بل که مهم توافق نامزدان است، اما این بار امیدوارم چنین نشود. انتخابات ما خوب و منصفانه خواهد بود."

---

^۱ Antonio Maria Costa

فضای سو تفاهم در روابط امریکا و پاکستان بعد از کشته شدن بن لادن هنوز هم تا حدودی وجود داشت. این امر را می شد از سخنان اواما به خوبی درک کرد، اما نگرانی امریکایی ها از این که گویا در کابل نیز همکاران جدی و توانا وجود ندارند، قابل رویت بود. وی در باره ی صلح گفت: "جریان تفاهم با قطر به خوبی به پیش می رود. گروسمن (نماینده خاص) شما را در جریان تحولات قرار می دهد. برخی از افراد عضو حکومت پاکستان نیز علاقمند صلح استند. ما باید فکر کنیم که چگونه می توانیم پاکستان را دخیل بسازیم، اما نه این که پاکستان در رهبری پروسه ی صلح دخیل ساخته شود. پاکستان باید از حمایت و استفاده از شبکه ی حقانی و سایر گروه ها برای رسیدن به اهدافش دست بردارد."

با این هم بعد از این کنفرانس استقرار و آرامش به روابط ما با امریکا برنگشت. رابطه ی ما با این کشور رفته رفته به یک ماجرای مضحک و در عین زمان غم انگیز، به نوعی تراژدی-کمیدی مسخ شده بود. گفتگوهای تکراری و مسایل تکراری و قصه های درد آور و بی نتیجه. هر سیاست گذاری می دانست که ما نمی توانیم در سیاست ایالات متحده طوری که رییس جمهور افغانستان می خواست، تغییر وارد کنیم. از یک طرف بر طالبان پیروز شویم بدون آن که با آن ها بجنگیم از جانب دیگر نمی توانستیم بر طالبان پیروز شویم بی آن که با برخاستگاه ها، آموزشگاه ها، منابع تمویل و تجهیز آنان تقابل صورت بگیرد. رییس جمهور افغانستان حق داشت وقتی که می گفت نمی توان در دهات افغانستان جنگ کرد و به منابع تروریسم نپرداخت و پیروز شد. ما در یک چنبره ی اهریمنی گیر مانده بودیم. بدون جنگ با طالبان در افغانستان، نیروهای طالب هر روز بیشتر از پیش، پیشروی می کردند و امکان برقراری نظم دولتی و نظام قانونی در کشور

ناممکن می‌شد و بدون فشار جدی بر پاکستان ممکن نبود تا بر خاستگاه‌ها را نابود کرد. دعوای روزانه‌ی افغانستان و امریکا به دلیل این تفاوت‌های جدی همه‌روزه در آجدای گفتگوهای ما قرار داشت. به نظر من هر دو طرف به نیمی از واقعیت مبارزه با تروریسم توجه داشتند. به هر پیمانه که جنگ به درازا می‌کشید و تروریستان رشد می‌کردند به همان اندازه هم عصبانیت و ناراحتی دو طرف افزایش می‌یافت. از منظر امریکایی‌ها علت اصلی تداوم و گسترش تروریسم حکومت‌داری بد و موجودیت فساد گسترده در افغانستان بود. از نظر رییس جمهور افغانستان علت تداوم تروریسم، توطئه‌ی جامعه‌ی جهانی بود که عمداً به این جنگ ادامه می‌داد. در این ادعاها واقعیت‌هایی بود که در استراتژی‌سازی برای مبارزه با تروریسم بازتاب نمی‌یافتند. فساد گسترده در کشور ما وجود داشت و بدون شک که بزرگ‌ترین فساد را خارجیان موجب می‌شدند. نه خارجیان و نه هم حکومت افغانستان، هیچ طرف آماده نبود تا با کلیت فساد مبارزه کند. مبارزه با فساد موضوعی گزینشی، ابزاری برای زیر فشار قراردادن و بی‌آبرو ساختن طرفین شده بود. در این جا نمی‌خواهم وارد مباحث تیوری‌های فرایند دولت‌سازی در دولت‌های ناکام بشوم، اما یک اشاره را الزامی می‌دانم. در افغانستان بسیار دیر، روند دولت‌سازی در دوران پساتالبان مورد قبول قرار گرفت. حتا آقای اوپاما تا سال ۲۰۱۱ و پس از آن هم می‌گفت که "ما به افغانستان نرفته‌ایم تا دولت‌سازی کنیم". با این هم عملاً دولت‌سازی به نحوی در کشور ما صورت می‌گرفت. طرحی که در این راستا در نظر گرفته شده بود، غلبه بر مشکل جنگ‌سالاری و پایان‌دادن به موجودیت نیروهای مرکز‌گریز، از طریق ادغام آنان به دستگاه‌های دولت و حتا گاهی حل مشکل برخی از افراد نیرومند از طریق ارتقای آنان به مقام‌های دولتی به منظور

دور کردن آن‌ها از پایگاه‌های قدرت‌شان بود. مانند دور کردن اسماعیل خان از هرات. برنامه‌هایی مانند خلع سلاح و غیرنظامی‌سازی و جذب جنگجویان سابق به زندگی ملکی^۱ و غیره شامل این طرح بودند، اما ملکی‌سازی و مدنی‌سازی جنگجویان در شرایطی که امکان سربازگیری گسترده در بخش‌هایی از کشور ما برای طالبان ممکن بود، نهایت تلاش‌ها را برای ملکی‌سازی جامعه بی‌نتیجه می‌ساختند. به سخنی این تلاش بیشتر شبیه پر کردن چلو صاف با آب نلی بود که آب آن قطره قطره می‌تراوید.

تا جایی که مربوط به من می‌شد در جستجوی راهی بودم که چگونه می‌شود با امریکایی‌ها همکاری کرد و در عین زمان اختلاف نظرها را حفظ کرد. منافع ملی امریکا را رهبران آن به گونه‌ای تعریف کرده بودند که با افغانستان و پاکستان هر دو دوستی داشته باشند و در مقام مقایسه در نهایت ترجیح آنان پاکستان بود. ما باید این حقیقت را درک می‌کردیم. تمویل پروژه‌های توسعه‌ای افغانستان، تمویل نیروهای دفاعی و امنیتی ما تا اندازه‌ی غیرقابل‌تصور و وابسته به امریکا بود. نخبگان سیاسی جانبدار امریکا و انگلیس و حتا بیشتر بزرگان جهادی و کمونیست‌های سابقه از مقامات امریکایی حرف‌شنوی داشتند. در چنین شرایطی یا ما باید برای امریکا در رابطه‌ی بین‌المللی افغانستان جانشین پیدا می‌کردیم و چنین جانشینی که بار آن‌همه مسؤولیت را بر عهده بگیرد، وجود نداشت و یا این که باید می‌پذیرفتیم که ما می‌خواهیم یک رابطه‌ی با تنش کمتر با ایالات متحده داشته باشیم و شرط نیست که در پی حل همه‌ی تفاوت‌ها باشیم. من جانبدار راه حل دوم بودم و در عین زمان جانبدار کاهش تدریجی وابستگی ما

^۱ DDR

به ایالات متحده با تدوین یک استراتژی درازمدت اقتصادی و امنیتی که در آن تکیه بر توان خود اصل و استفاده از کمک‌های برونی فرع باشد. هنوز هم بر این عقیده سخت باور دارم که طرح اختلافات با امریکا به مثابه‌ی یک عامل دوامدار مخرب در روابط ما و اجتناب از یک سیاست واقعیت‌گرایانه به امنیت افغانستان و به حیثیت بین‌المللی ما بسیار آسیب رساند و نظامیان پاکستان و در نتیجه طالبان برنده‌ی این رویکرد بودند و حکایت بی‌پایان مناقشه‌ها میان رهبران افغانستان و نمایندگان امریکا همچنان پایان نمی‌یافت، در حالی که بسیاری از این مناقشه‌ها قابل اجتناب بودند.

راین کراکر سفیر تام‌الاختیار ایالات متحده در کابل و فرمانده نیروهای آن کشور در افغانستان به تاریخ دوازدهم سپتامبر ۲۰۱۲ به دیدار رییس جمهور افغانستان آمدند. این ملاقات درست یک روز پس از آن صورت گرفت که شبکه‌ی حقانی میدان هوایی بگرام را مورد حمله‌ی راکتی قرار داده بود. در نتیجه‌ی این حمله یک هلیکوپتر امریکایی سوخته و سه طیاره‌ی آن کشور خساره دیده بود. هم‌زمان با این حادثه در ایالات متحده امریکا یک فیلم توهین‌آمیز در باره پیامبر اسلام آماده‌ی نمایش شده بود. این فیلم توهین‌آمیز و اسلام‌ستیز موجب برانگیختن احساسات مسلمانان سراسر جهان شده بود. مانند همیشه در حالی که در کشورهای دیگر ماجرا با صدور اعلامیه‌ها و اعتراض‌های مدنی پایان می‌یافت، در افغانستان ترس گسترده‌ای از تظاهرات خشونت‌آمیز و به آتش کشیدن بناهای عامه و کشتار مردم بی‌گناه وجود داشت.

حکومت افغانستان تهیه و نمایش این فیلم را محکوم کرد و در ضمن از امریکایی‌ها تقاضا کرد تا جلو نمایش این فیلم را بگیرند. سفیر

امریکا با ذکر این مطلب که قوانین ایالات متحده چنین اجازه‌ای را به آنان نمی‌دهد، در پی توضیح مشکلات‌شان به رییس جمهور افغانستان شد. در جریان همین دیدار موضوع انتقال زندان‌ها و زندانیان به افغانستان مجدداً مطرح شد. رییس جمهور کرزی به نمایندگان امریکا گفت: "چرا شما هنوز تمام زندانی‌ها و زندان بگرام را به افغان‌ها انتقال نداده‌اید؟" جنرال آلن در پاسخ گفت: "ما هیچ علاقه‌ای به نگهداری زندانیان نداریم و نمی‌خواهیم زندانیان را نگهداری کنیم، اما ما با قوماندان زندان جنرال فاروق در مورد تطبیق توافق‌نامه اختلاف داریم. این عدم توافق موجب شده است تا ما انتقال شش صد نفر آخری را متوقف کنیم."

قوماندان زندان بگرام از جانب افغانستان جنرال فاروق بارکزی، شخصی با پیشینه‌ای جالب بود. وی در جوانی شاگرد بسیار پرتلاشی در دانشگاه حربی بوده است. در دوران حزب دموکراتیک خلق افغانستان در حالی که صاحب‌منصب پایین‌رتبه‌ای بود به جرم داشتن گرایش‌های دست‌چپی ضد نظام به زندان افتاده بود. بعدها از زندان آزاد و با گروه‌های نظامی دارای رویکردهای مانویستی در غرب افغانستان همکاری داشت و بعدها به دلیل فشارهایی که از دو طرف مجاهدین و نیروهای دولت بر وی وارد شد، به حزب اسلامی افغانستان به رهبری آقای حکمتیار رجوع کرد. وی در فرجام استحاله یافت و به یکی از وفاداران حقیقی حزب اسلامی مبدل شد؛ تا جایی که او به گونه‌ی تلویحی اقدام‌های تخریبی خود در روابط امریکا و افغانستان را به گونه‌ی اعتقادی توضیح می‌داد. با چنین موضع‌گیری‌ای وی که شامه‌ی خوبی برای ارتقا و مقام هم داشت، جانب قویتر قدرت در تیم حامد کرزی را مورد حمایت قرار می‌داد و در نهایت بیشتر هدایت‌ها را از دفتر رییس جمهور و دفتر سخنگوی وی دریافت می‌کرد. بعدها

با تقرر عبدالشکور دادرس، یکی از اعضای حزب دموکراتیک خلق به حیث سارنوال بازرس در زندان بگرام یک حلقه ی باهم پیوسته‌ای از رادیکال‌های ایدئولوژیک امریکاستیز به وجود آمد. این حلقه از موضوع زندان بگرام استفاده‌ی تبلیغاتی و ایدئولوژیک می‌کرد. با شکست حزب دموکراتیک خلق بیشتر اعضای این حزب تبدیل شده بودند به قوم‌گرایان دوآتشه. جناح خلقی‌ها، جانبداران شهنواز تنی به حزب اسلامی روی آورده بودند و اصولاً تبارگرایی نه تنها برای اعضای حزب دموکراتیک خلق، بل که برای بیشتر گرایش‌های اسلام‌مستی چتر محافظتی را فراهم می‌ساخت. تعویض گرایش انترناسیونالیسم پرولتری به ناسیونالیسم تباری، تعویض گرایش امت‌گرایی به قبیله‌گرایی برای انسان‌های دارای مطلوب معطوف به گذشته، نوعی مشروعیت سستی می‌دهد.

امریکایی‌ها هم با اعمال مغایر قوانین افغانستان و قوانین بین‌المللی و نقض حقوق بشری انسان افغانستان، همه‌روزه برای این گروه‌ها، دستاویز تبلیغاتی می‌دادند. جانبداران داشتن رابطه‌ی استراتژیک با امریکا، در رسانه‌ها و نهادهای حقوق بشری نیز موضع انفعالی داشتند. کشتار افغان‌ها به دست سربازان امریکایی و قربانیان ملکی در نتیجه‌ی بمباران‌های بی‌معنای آنان و دستگیری‌های غیرقانونی آن‌طور که باید، مورد نقد و بررسی قرار نمی‌گرفتند. افرادی مانند من هم به آسانی متهم به امریکاگرایی می‌شدیم و به دلیل دسپلین حکومتی و نداشتن امکانات بسیج رسانه‌ها نمی‌توانستیم نظرات مان را در اختیار افکار عامه قرار دهیم. در گفتگوهای استراتژیک میان ایالات متحده و پاکستان که در ۲۶ فیبروری ۲۰۱۳ در اسلام‌آباد برگزار شده بود، مسایلی مطرح شده بودند که بیش از پیش موجب بی‌اعتمادی میان افغانستان و ایالات

متحده شدند. رونوشت مباحث میان امریکا و پاکستان از مجراهای استخباراتی به دست ما افتاده بود. من پیش از آن که رییس جمهور کرزی در این باره با سفیر امریکا صحبت کند، سفیر را به دفترم خواستم و برایش گفتم که شما چگونه می‌خواهید با ما روابط استراتژیک داشته باشید و از جانب دیگر در گفتگوهای تان با پاکستان خلاف امنیت ملی و حاکمیت ما بحث می‌کنید؟ در این گفتگو سفیر پاکستان در کابل آقای صدیق به جانب امریکایی می‌گوید: "کرزی از این که با سایر رهبران و گروه‌های افغانستان رابطه گرفته‌ایم، ناراحت است. در حالی که ما در این مورد شفاف برخورد کرده‌ایم. کرزی از ما تقاضا کرده بود تا با سایر رهبران افغان هم گفتگو کنیم. ما علی‌رغم این موضع کرزی باید به راه‌مان ادامه بدهیم. ناسیونالیسم افغانستان در شصت و پنج سال گذشته بر دشمنی با پاکستان بنا نهاده شده است. حتا طالبان نیز دارای چنین برداشتی هستند. کرزی تلاش می‌کند تا پشتیبانی عناصر ضد پاکستانی را داشته باشد. وی رهبر برخی از پشتون‌ها است، اما نه همه‌ی پشتون‌ها". معاون سفیر ایالات متحده در پاکستان آقای هاگلند، در پاسخ او می‌گوید: "تنها کاری را که ما حالا می‌توانیم در این رابطه انجام دهیم، همان است که به راه انتخاب‌شده دوام دهیم. پاکستان باید به تلاش‌هایش برای نزدیکی به سایر گروه‌ها ادامه دهد". وی از معاون آی‌اس‌آی در همین جلسه می‌پرسد که "نگرانی شما از جانب افغانستان چیست؟" معاون آی‌اس‌آی در پاسخ می‌گوید: "ما نگران سیاست تهاجمی هند در افغانستان هستیم که برخلاف منافع ما عمل می‌کند. به گونه‌ی مثال فعالیت‌های این کشور در نزدیکی مرزهای ما. نگرانی دیگر ما موجودیت کمپ‌های نیروهای ناسیونالیست بلوچ در داخل خاک افغانستان و همچنین حضور ملا فضل الله و مولوی فقیر محمد در داخل افغانستان است". در ادامه‌ی همین گفتگو سفیر ایالات

متحده می گوید: " ایالات متحده ی امریکا از تلاش های پاکستان برای یک افغانستان متحد و همچنین از تماس های صدر اعظم و وزیر امور خارجه با همه ی گروه های افغان استقبال می کند." وی در ادامه ی صحبتش در رابطه با گفتگوهای صلح می گوید: "... کرزی و شورای عالی صلح نمی توانند در این رابطه سهم مهمی را ادا کنند. پروسه ی صلح ایجاب اقدام هایی مانند آتش بس، گشایش دفتر طالبان، آزادی زندانیان از گوانتانامو و گفتگو با سایر گروه های افغانستان را می نماید. حکومت کرزی یا بخشی از این روند می شود و یا این که تجرید می شود." من در این جا به دلایلی که برای خوانندگان قابل درک است، بخش کوتاهی از این گفتگو را نقل کردم. تلاش برای تجرید حکومت افغانستان در همکاری با پاکستان و سایر گروه های افغانستان، طبیعی بود که به مناسبات میان افغانستان و ایالات متحده به گونه ی پایدار آسیب می رساند. انتظار کابل از رابطه با ایالات متحده این بود که بالاخره این کشور همراه با افغانستان علیه مداخلات پاکستان ایستادگی خواهد کرد؛ اما در این گفتگو مسایلی مطرح می شدند که آشکارا نشان از هم سوئی امریکا با پاکستان داشت. این کار موجب شد تا رییس جمهوری کرزی بیشتر از پیش اعتمادش را نسبت به امریکایی ها از دست بدهد و به آنان به مثابه ی کشوری بنگرد که علیه افغانستان توطئه می کند.

جان کری وزیر خارجه ی ایالات متحده امریکا از افغانستان در پنجم مارچ ۲۰۱۳ دیدار کرد. موضوع های اصلی مورد بحث همان مسایل گذشته بودند. مانند موضوع صلح که به آن در جای دیگری می پردازم و مسایل مربوط به پاکستان و احترام به حق حاکمیت ملی مردم افغانستان. کرزی در این ملاقات بر اراده اش برای امضای قرارداد امنیتی تاکید کرد. در حالی که بعدها دانستیم که وی واقعیت را

نمی‌گفت. وی افزود که امریکا باید خواسته‌های افغانستان را بپذیرد. جان کری با اشاره به تعهدات امریکا و جامعه‌ی جهانی گفت: "شما شاهد تعهد ما در کنفرانس شیکاگو بودید. ما بر سر تعهدات خود ایستاده‌ایم، اما برخی از مواضع و ابراز نظرهای شما در کنگره موجب سو تفاهم می‌شوند."

کرزی هم به موضوع مداخله‌های دوامدار پاکستان اشاره کرده گفت که مردم افغانستان از این حالت ناراضی‌اند و شدیداً ناراضی‌اند. وی افزود: "برای ما اساسی‌ترین موضوع در نظر گرفتن جوّ موجود منطقی است. مردم افغانستان از مداخلات دوامدار پاکستان به تنگ آمده‌اند و می‌خواهند تا همکاری امنیتی ما موجب توقف جنگ و مداخلات این کشور شود. ما می‌خواهیم تا این همکاری موجب تقویت وحدت ملی در افغانستان گردد. منظور من این است که این همکاری باید موجب تقویت افغانستان از لحاظ داخلی و خارجی و به ویژه موجب تقویت ما در منطقه گردد. مردم ما می‌خواهند این تضمین را از شما داشته باشند." جان کری با تأکید بر این که "پیروزی افغانستان اولویت ایالات متحده است"، افزود: "قرارداد امنیتی باید موجبات اعتماد به پیروزی در مردم افغانستان را فراهم بسازد. من فکر می‌کنم که شما به این باور نیستید که خواست ایالات متحده فقط پیروزی شما است. من می‌خواهم تا این اعتماد را به شما بدهم. از دید من بسیار مهم است که شما به مردم افغانستان کدام میراث را از خود به‌جای می‌گذارید. ما در سال ۲۰۱۲، مبلغ ۱۲۲ میلیارد دالر در افغانستان مصرف کردیم. برای سال آینده نیز از کنگره تقاضای ۱۰۰ میلیارد دالر را نموده‌ایم. جنرال دانفورد با شما برای این که افغانستان دارای اردوی نیرومند باشد، همکاری می‌کند. می‌دانم که کسانی به شما می‌گویند که امریکا با طالبان و پاکستان همکاری دارد. ما در

افغانستان قربانی داده‌ایم و مقدار زیادی پول مصرف کرده‌ایم. جنگ افغانستان طولانی‌ترین جنگ در تاریخ کشور ما است. هیچ دلیلی ندارد که ما بخواهیم شکست بخوریم". با همه‌ی این تأکیدها در موضوع انتقال زندانی‌ها همچنان پیشرفتی صورت نمی‌گرفت و در برخورد با پاکستان هر آنچه تغییر یافته بود، علیه منافع افغانستان بود. کرزی یک رونوشت از متن گفتگوهای ایالات متحده در اسلام‌آباد با معاون آی‌اس‌آی و سفیر پاکستان در افغانستان که در آن به پیشبرد پروسه‌ی صلح و به انزوا کشاندن حکومت حامد کرزی نیز اشاره شده بود را در اختیار جان کری گذاشت.

وزیر دفاع جدید ایالات متحده چاک هگل در دهم مارچ ۲۰۱۳ به افغانستان آمد. این نخستین دیدار وی به صفت وزیر دفاع کشورش از سرزمین ما بود. چک هگل از کسانی بود که در دوران سناتوریش، از جمله‌ی دوستان افغانستان تلقی می‌گردید و با رییس‌جمهور افغانستان نیز رابطه‌ی خوب و صمیمانه داشت؛ اما نخستین دیدارش به صفت وزیر دفاع ایالات متحده، با رییس‌جمهور افغانستان طوری بد گذشت که دیگر تا روزی که وزیر دفاع امریکا بود به دیدار رییس‌جمهوری نیامد. قبل از رسیدن وزیر دفاع به دفتر حامد کرزی اعضای دفتر رییس‌جمهور، وزیر دفاع محمدی، لوی‌درستیز کریمی و من در دفتر رییس‌جمهور گرد آمده بودیم و راجع به مشکلات میان افغانستان و امریکا صحبت داشتیم. رییس‌دفتر حامد کرزی، آقای کریم خرم، تا آن زمان کاملاً آرام بود و هیچ نظری نمی‌داد. وقتی که حامد اکرم، رییس تشریفات ریاست جمهوری، آمد و گفت که وزیر به نزدیکی‌های گلخانه (مقر کار رییس‌جمهور) رسیده است، آقای خرم گفت که "همین امروز صبح وقتی که وی به طرف دفتر رییس‌جمهور می‌آمده، از شینوار به وی تلیفون شده و اطلاع داده‌اند که

نیروهای امریکایی مقرر و لسوالی را بمباران می‌کنند و وی از والی ننگرهار نیز در این باره پرسیده است؛ اما والی گفته است که آنان در جریان نیستند. "دیگر فرصتی برای تحقیق در باره‌ی صحت و سقم این گزارش نبود، چرا که مهمان وارد شده بود. این موضوع بیشتر از پیش بر عصبانیت رییس جمهوری افزود و صحبت‌ها بسیار غیردوستانه گذشتند. با این که کرزی صحبت را دوستانه شروع کرد، اما به زودی بحث بر تکرار مکررات و به دور از مسایلی که می‌توانستند موجب توافق شوند، تمرکز یافت. رییس جمهوری بعد از تعارفات لازم گفت: "امسال سال تصمیم است مبنی بر این که آیا افغانستان و ایالات متحده با هم همکار و متحد استند و یا نه؟ در گذشته موضوع تلفات ملکی یکی از مشکلات جدی ما بود. مردم ما از ادامه‌ی این وضعیت ناراحت استند. اعضای حکومت افغانستان واقعیت‌ها را به شما نمی‌گویند. آنچه شما از اینان می‌شنوید با نظرات مردم ما تفاوت دارد. ما در رابطه به سیاست‌های شما در منطقه متحد شما هستیم اما می‌خواهیم که در امور داخلی ما مداخله نشود." وزیر دفاع امریکا که برای شنیدن این مسایل آماده شده بود، سعی کرد تا فضا را اندکی نرم بسازد. وی گفت: "سلام رییس جمهور کشورم را با پیام وی آورده‌ام و می‌خواهم پیام وی را خصوصی به شما برسانم. من می‌دانم که تمام کشورهای دنیا سزاوار احترام اند. عزت و حاکمیت چیزی نیست که مورد سوال قرار بگیرد. ما با هم دوست و همکار هستیم و نباید همدیگرمان را در موقعیتی قرار بدهیم که نتوانیم به کارهای لازم برسیم. ما به تعهدات خود در برابر شما عمل می‌کنیم و از همکاران شما در این راستا تشکر می‌کنم." رییس جمهور افغانستان به تفصیل در باره‌ی تجاوزهای پاکستان صحبت کرد و این نگرانی را که امریکا در پی آن است تا "کنترول سیاست خارجی افغانستان را به پاکستان

بسپارد" با وی در میان گذاشت. من هم به نوبه‌ی خود از سیاست مداراجویانه‌ی ایالات متحده در برابر پاکستان انتقاد کردم و گفتم که بدون مبارزه‌ی قاطع و وادار ساختن پاکستان به همکاری، ما نمی‌توانیم این جنگ را به پیروزی برسانیم. وزیر دفاع ایالات متحده نخست بر امضای قرارداد امنیتی تاکید کرد و گفت: "نظر شما را در باره‌ی پاکستان شنیدم. می‌خواهم تاکید کنم که ما با پاکستان و طالبان در غیاب شما صحبت نمی‌کنیم."

به باور من تغییر قابل ملاحظه در روابط میان ما و ایالات متحده ایجاب می‌کرد تا در دو مورد دگرگونی رونما شود. از جانب ایالات متحده باید در سیاست آن کشور در برابر پاکستان تغییری در راستای انتظارات افغانستان صورت می‌گرفت و در جانب افغانستان هم باید بر سیاست شک بی‌پایان و باور به تیوری‌های توطئه و این‌که امریکا در کشور ما در پی توطئه است، باید پایان داده می‌شد. این در حالی بود که در هیچ یک از این دو تغییری رخ نمی‌داد و ما مصروف تکرار مکررات بودیم و بدین‌گونه بحران در روابط دو کشور به یک امر ثابت تبدیل شده بود. جانب افغانستان حتا حاضر نبود و یا نمی‌توانست، با حفظ ظاهر، اندکی بر کاهش تنش موثر واقع شود. امریکایی‌ها در مورد انتقال زندان بگرام هر روز بهانه‌ی نوی می‌آوردند و این موضوع را به تعویق می‌انداختند. شاید آن‌ها نگران بودند که مقام‌های افغانستان تروریستان خطرناک را آزاد کنند و یا این‌که می‌دانستند که نگهداری افراد در زندان خلاف قوانین ایالات متحده، در داخل کشورشان ممکن نیست و می‌خواستند از زندان بگرام نیز به مثابه‌ی یک گوانتاناموی دیگر استفاده کنند.

دیدار از واشنگتن و تغییر همه‌جانبه در استراتژی ایالات متحده

امریکایی‌ها در جنوری ۲۰۱۳ برای دیدار رییس جمهور افغانستان از واشنگتن آمادگی‌های لازم را گرفته بودند. روز قبل از دیدار دو رییس جمهور، مشاور امنیت ملی ایالات متحده آقای دانیلون، جنرال لود، معاون مشاور امنیت ملی با چند تن دیگر به مهمان‌خانه‌ی بلیر هاوز به دیدار رییس جمهور افغانستان آمدند. این دیدار در واقعیت برای آمادگی و بحث روی مسایلی صورت می‌گرفت که قرار بود روز بعد در کاخ سفید میان دو رییس جمهور مطرح شوند. از جانب افغانستان وزیر خارجه زلمی رسول، اکیلل حکیمی سفیر افغانستان در واشنگتن و من نیز حضور داشتیم. این صحبت‌ها نشان دادند که در رویکرد ایالات متحده در برابر افغانستان تغییرات عمیقی رونما گردیده است. این تغییرات در مسایل استراتژیک بیشتر خلاف آن جهت‌ی بود که افغان‌ها انتظار آن را داشتند.

دانیلون در جمله‌ی صحبت‌های خود به رییس جمهور افغانستان گفت: "طالبان از دید ما دیگر یک گروه تروریستی نیستند. ما به نیروهای شما کمک می‌کنیم تا قادر شوند خود با دشمنان شما بجنگند. ما نیروهای خود را از افغانستان برون می‌کنیم. یک تعداد محدودی از نیروهای ما به منظور کمک، آموزش و تجهیز نیروهای افغانستان می‌مانند. این نیروها در عملیات جنگی شرکت نمی‌کنند. یک تعداد بسیار اندکی از نیروهای ما به منظور مبارزه با تروریسم در افغانستان خواهند ماند." رییس جمهور افغانستان با ناراحتی زیاد از او پرسید که "از نظر شما اگر یک گروه از طالبان به یک مکتب در کابل حمله کند و بچه‌های ما را گروگان بگیرد، این تروریسم است؟" دانیلون گفت: "نه. این کار شماست که با آن‌ها چگونه برخورد می‌کنید.

امریکا مداخله نمی‌کند." کرزی گفت که "اگر یک واحد از نیروهای پاکستانی در لباس طالبان به یک ولسوالی افغانستان مثلا در پکتیا حمله کند و این ولسوالی را اشغال کند، این عمل از نظر شما تروریسم است؟" پاسخ مشاور امنیت ملی امریکا باز هم همان بود: "نه این مشکل شما با پاکستان است." کرزی از او پرسید "پس تروریسم از دید شما چیست؟" دانیلون پاسخی داد که برای من باور نکردنی بود. او گفت "اگر تاسیسات امریکایی مانند سفارت و یا سایر تاسیسات امریکایی و یا شهروندان امریکا مورد حمله قرار بگیرند، از دید ما تروریسم است و ما وظیفه‌ی خود می‌دانیم که در چنین حالتی به دفاع بپردازیم." این پاسخ به نظر من بسیار غیرمسئولانه و اعتراف به یک دید نژادپرستانه بود. حمله به کودکان افغان تروریسم نیست؛ اما حمله به تاسیسات یک قدرت بزرگ که در همان کشور حضور دارد، تروریسم است. چنین منطقی به جز از این که از یک برداشت اروپا-امریکا برتری مایه بگیرد، هیچ تفسیر دیگری نمی‌توانست داشته باشد. این ملاقات با ناراحتی به پایان رسید. اگر چه رییس جمهور افغانستان در چندین ملاقات تقاضای شبیه این موضوع، عدم مداخله‌ی امریکا در تقابل‌های میان افغانستان و طالبان را مطرح کرده بود؛ اما طرح این قضیه از جانب امریکایی‌ها بعدها تمسکی شد برای او تا به کمک آن تیوری‌های توطئه را بیشتر مطرح کند. رییس جمهور افغانستان در موارد متعددی از امریکایی‌ها خواسته بود تا در داخل افغانستان به کسی حمله نکنند و بگذارند خود افغان‌ها مشکلات‌شان را حل کنند. او از امریکایی‌ها خواسته بود که بروید به پناه‌گاه‌های تروریستان، "تروریستان در دهات افغانستان نیستند." روز بعد هیئت ایالات متحده، هیئت افغانستان را برای ارائه‌ی معلومات و اقتناع در باره‌ی این که چرا آن‌ها دیگر نمی‌خواهند به طالبان حمله کنند و در این راستا از افغانستان

هم می‌خواهند تا در رویکرد سیاست خارجی‌اش در برابر پاکستان تغییراتی بیاورد، ما را به "اتاق فرمان" امنیتی قصر سفید بردند. اعضای تیم امنیتی رییس‌جمهور اواما هم حضور داشتند. این اتاق فرمان یکی از دلننگ‌ترین جاهایی است که من تا کنون دیده‌ام؛ اتاقی کوچک و تاریک با موبلمان بسیار بد ذوق با یک میز بیضوی شکل در وسط با دو قطار چوکی در دو طرف آن.

به ما گفته شد که در این اتاق جلسه‌های بسیار مهم شورای امنیت ملی ایالات متحده امریکا برگزار می‌شود. متخصصان امریکایی با نشان دادن پاورپوینت‌ها با ارائه‌ی تاریخ و شواهد نشان دادند که آنان در پاکستان و افغانستان تعداد زیادی از افراد رهبری و فرماندهان مهم مربوط به القاعده را کشته‌اند و بدین‌گونه تهدید القاعده تا حدود زیادی برطرف شده و این گروه دیگر تهدید جدی را به امنیت ملی ایالات متحده امریکا و متحدان آن کشور تشکیل نمی‌دهد. تعداد کمتر از پنجاه نفری که از القاعده در افغانستان باقی مانده‌اند را هم می‌شود توسط عملیات ضد تروریسم نیروهای خاص امریکایی و طیاره‌های بی‌پیلوت "خنثا" کرد. این اصطلاح را اغلب افراد امنیتی و نظامی امریکا به جای کشتن به کار می‌بردند. بسیار جالب است که در این روزها رییس سازمان امنیت ملی امریکا می‌گوید که القاعده در پاکستان و افغانستان خودش را مجددا سازماندهی کرده است. با این‌همه اطلاعات ارائه شده از جانب متخصصان ایالات متحده در آن روز کاملاً خلاف این را می‌گفتند. بدون شک که منافع این کشور در آن روز ایجاب می‌کرد تا چنین بگویند و امروز ایجاب می‌کند تا طور دیگری صحبت کنند. آنان می‌خواستند بگویند که ما دشمن مان را سرکوب کرده‌ایم و طالبان موضوع داخلی شما است و آن‌ها تروریستان بین‌المللی نیستند. شما حکومت‌داری‌تان را خوب بسازید،

کارها درست می‌شوند. این دیدگاه در ملاقات روز بعد با رییس جمهور ایالات متحده واضح‌تر شد.

یک روز پس از این که متخصصان امنیتی اواما در مورد نابودی القاعده در منطقه‌ی ما، به ما معلومات دادند به دیدار اواما رفتیم. یک ملاقات کوتاه میان هیئت‌ها صورت گرفت. بعدا رؤسای جمهور در همراهی با مشاوران امنیتی دو کشور، دانیلون و من به منظور ادامه‌ی صحبت از مجلس عمومی برون شدیم. من در اینجا بخش‌هایی از گفتگوهایی را که در حضور هیئت صورت گرفت و بعدا بخش‌هایی از گفتگو را که در حلقه‌ی کوچک‌تر ادامه یافت، نقل می‌کنم:

اواما ضمن عرض خوش‌آمد مجدد گفت: "من می‌خواهم دورنمای گسترده‌ی روابط دو کشور را مورد بحث قرار دهم. شما با من هشت ماه پیش قرارداد استراتژیک همکاری‌های درازمدت میان دو کشور را امضا کردید. از آن زمان بدین سو کارهای مهمی صورت گرفته است. ما روی روابط پس از سال ۲۰۱۴ بحث کردیم. کمک، آموزش نیروهای امنیتی شما و کمک درازمدت ملکی برای مردم افغانستان همه مسائلی‌اند که مورد توجه قرار گرفته‌اند. این همکاری‌ها در واقعیت پیام قوی برای جوانب مختلف بود. تعهد دوامدار ایالات متحده در برابر شما برای آینده با آنچه در سال ۱۹۸۹ به وقوع پیوست، تفاوت دارد. کار ما به منظور کمک به شما و مبارزه با تروریسم پایان نیافته است. دو سال از کنفرانس لیزبن می‌گذرد. ما صحبت روی قرارداد امنیتی را شروع کرده‌ایم. روی موضوع صلح و مصالحه کار ادامه دارد. کمک به تامین حاکمیت افغانستان برای ما مهم است. شما بدون شک که در باره‌ی مسایل مربوط به خودتان تصمیم می‌گیرید و ما از راهی که شما انتخاب کنید، حمایت می‌کنیم. موضوع انتخابات

موضوع کاملاً مربوط به خود شما است. ما از هیچ نامزدی حمایت نمی‌کنیم. ما نمی‌خواهیم که مسایل سال ۲۰۰۹ تکرار شوند. گذار اقتصادی و تامین یک توسعه‌ی پایدار مهم است. ما آرزو داریم که قرارداد امنیتی میان دو کشور امضا شود. این کار، ما را در ادامه‌ی کمک به تعلیم و کمک به اردوی شما و همچنان جنگ ما با القاعده کمک می‌کند. خوشحالم از این که ما با هم روی انتقال مدیریت زندان بگرام به افغانستان به توافق رسیدیم. من به این باورم که دفتر طالبان در قطر هر چه زودتر باید گشوده شود. می‌دانیم که شما در این باره نگرانی دارید، ما هم نگرانی‌های خودمان را داریم. من می‌دانم که نگرانی در مورد پاکستان وجود دارد. ویژن ما این است که افغانستان یک متحد قوی و نیرومند ایالات متحده باشد. حالا می‌خواهم نظرات شما را داشته باشم."

رییس جمهور کرزی گفت: "شکر از مهمان‌نوازی گرم شما جناب رییس جمهور. من در این روزها صحبت‌های سازنده و خوبی با وزرای شما و همچنین اعضای کنگره داشتم. ما یک دهه می‌شود که با هم همکاری هستیم. کمک شما به افغانستان موجب شد که امروز افغانستان دارای نظام آموزشی بهتر با تعداد زیادی متعلم و محصل باشد. ما صاحب دموکراسی و آزادی مطبوعات هستیم. بدون کمک و قربانی شما افغانستان نمی‌توانست بیرق خود را در سراسر جهان برافراشته نگهدارد. افغانستان در این ده سال گذشته متحمل قربانی‌های فراوان شده است. تعداد تلفات ما در این مبارزه به ده‌ها هزار نفر می‌رسد. جناب رییس جمهور، بدون شک که میان ما مشکلات و تنش‌هایی هم بوده است. مردم افغانستان می‌خواهند تا ما با هم همکاری نموده و به جلو برویم. لوی جرگه‌ی افغانستان قبول کرد تا ما با هم همکاری کنیم. موضوع توقف خانه‌پالی‌ها و عملیات شبانه و

مانند آن‌ها مسایلی استند که ما در متن قرارداد امنیتی روی آن توافق کرده‌ایم. توجه به این مسایل برای نهایی سازی قرارداد امنیتی از دید ما مسایل اساسی است. مصؤونیت نیروهای شما را در صورت پیشرفت و توافق نهایی روی متن قرارداد، می‌توانیم با مردم افغانستان در میان بگذاریم. خوشحالم از این که شما در مورد اهمیت صلح و مصالحه تاکید داشتید. رسیدن به صلح نیاز اصلی مردم افغانستان است. شما نمی‌خواهید پس از ۲۰۱۴ با طالبان جنگ کنید. پس کمک کنید تا ما زودتر به صلح دست یابیم.

تشکیل شورای عالی صلح نتیجه‌ی تصمیم نزدیک به ۱۶۰۰ نفر نمایندگان مردم افغانستان از سراسر کشور ما است. ما می‌خواهیم پروسه‌ی صلح را توسط شورای عالی صلح ادامه بدهیم. چون شما جانبدار گشایش دفتر طالبان در دوحه هستید، ما هم از گشایش این دفتر حمایت می‌کنیم. طالبان باید نماینده‌ی رسمی و باصلاحیت‌شان را به دوحه بفرستند. گفتگو می‌تواند میان شورای عالی صلح و نمایندگان رسمی طالبان شروع شود. پذیرش قانون اساسی کشور ما شرط است. در مورد کمک‌های اقتصادی و نحوه‌ی مصرف این کمک‌ها ما می‌خواهیم تا نظرات افغانستان در نظر گرفته شوند. ایجاد زیربناهای اقتصادی افغانستان بسیار مهم است. تجهیز و تسلیح نیروهای دفاعی و امنیتی افغانستان متناسب با وظایفی که دارند و متناسب با تهدیدهایی که در پیرامون ما وجود دارند، برای افغانستان مهم استند. افغانستان یک دولت با امکانات بسیار بزرگ نظامی در منطقه ما بوده است. ما می‌خواهیم یک اردوی قوی داشته باشیم. بدون شک که حتی اگر نیروی نظامی نیرومندی هم داشته باشیم، منظور مداخله در امور همسایه‌ی ما نیست. مگر این که امریکا از ما بخواهد و ما یک کار مشترک را انجام دهیم."

اوباما در پاسخ صحبت‌های رییس جمهور افغانستان گفت: "ما در دو سال آینده باید این آرمان را تحقق ببخشیم. اردوی شما باید تجهیز شود تا بتواند به وظایفش عمل کند."

پس از این بخش گفتگوها که در حضور هیئت دو طرف صورت گرفت، رؤسای جمهور به اتاق کار اوباما رفتند تا در یک حلقه‌ی کوچکت‌ر با هم صحبت کنند. از جانب ایالات متحده دانیلون مشاور امنیت ملی امریکا و از جانب افغانستان من حضور داشتم. در این جا بخش‌هایی از این گفتگوها را با امانت‌داری تمام نقل می‌کنم:

اوباما: "برداشت‌های تیم من این است که صحبت‌های شما در واشنگتن خوب بوده است. ما همچنین در کنفرانس ویدیویی خود صحبت‌های خوب داشتیم. حالا می‌خواهم در این صحبت خصوصی چند مورد را با شما در میان بگذارم؛ سه موضوع مهم است: ۱. نقطه‌ی عطفی که ما رسیده‌ایم؛ ۲. تحکیم حاکمیت افغانستان و پیشرفت نیروهای امنیتی؛ ۳. موضوع منطقه‌ای."

"بر اساس گزارش‌های جنرال آلن، پیشرفت‌های خوبی در تقویت نیروهای شما صورت گرفته است. شما می‌توانید به مردم افغانستان بگویید که این نیروها قادر اند وظایف‌شان را انجام دهند، بنابراین این افغانستان آماده می‌شود تا بهار آینده انتقال مسؤولیت‌ها را به پایان برساند. نیروهای افغان در موسم جنگ امسال و در سه سال آینده در رهبری استند. نیروهای ما در نقش حمایتی قرار می‌گیرند. دو سال نیروهای شما امر رهبری را تجربه می‌کنند و در این جریان به خوبی برای بر عهده گرفتن تمام مسؤولیت‌ها آماده می‌شوند. در این سه سال آینده نیروهای امریکایی در دهات افغانستان حضور نخواهند داشت و موجب ناراحتی مردم نمی‌شوند. اگر این طرح برای شما مورد قبول

باشد، می‌توانید به مردم‌تان بگویید که امریکا پیشنهاد افغانستان را مبنی بر خروج از دهات و دادن رهبری به نیروهای افغانستان پذیرفته است. در مورد این که ما و متحدان دیگر ما تا کی و به چه تعداد در کشور شما می‌مانیم، من با جنرال آلن صحبت می‌کنم و در این مورد در توافق با شما تصمیم می‌گیریم."

ریس جمهور کرزی: "من کاملاً با شما موافقم آقای رییس جمهور. مردم افغانستان خوشحال می‌شوند که بشوند، نیروهای افغانستان مسئولیت‌ها را بر عهده می‌گیرند و نیروهای شما از روستاهای ما خارج می‌شوند. مردم افغانستان باید ما را و نیروهای افغانستان را آزمایش کنند. فصل بهار برای این کار زمان خوبی است. خوشحال می‌شوم به مردم افغانستان بگویم که امریکایی‌ها در بهار دهات افغانستان را ترک می‌کنند. ابعاد خراب‌کاری پاکستان از این بیشتر نمی‌تواند بشود. حملات تروریستی ادامه خواهند یافت، اما این مسئولیت ما است که از خودمان دفاع کنیم."

اویاما: "در مورد قرارداد امنیتی؛ ما یک سال وقت داریم. ممکن است که زودتر به نتیجه برسیم. موضوع انتقال زندان و زندانیان و همچنین موضوع حملات شبانه از مسایل اصلی مورد نظر شما بودند. خوب است که در مورد انتقال زندان‌ها و حملات شبانه با وزیر دفاع ما به نتیجه رسیدید. ما باید کوشش کنیم تا قرارداد امنیتی زودتر نهایی شود. بعد از ۲۰۱۴ تعلیم و کمک به نیروهای ملی امنیتی افغانستان^۱ برای ما مهم است. پاکستان و ایران مداخله می‌کنند؛ اما حمله‌ی مستقیم نظامی از جانب آنان ممکن نیست. ما باید پیشرفت‌های خود را در مورد آموزش و تجهیز قوای امنیتی افغان تقویت کنیم. القاعده باید

---

^۱ Afghan National Security Forces (ANSF)

این ظرفیت را نداشته باشد تا منافع و امنیت ما را از کشور شما تهدید کند. حاکمیت شما برای ما مهم است. ما می‌خواهیم تا از خاک شما مانند عملیاتی که از کشورهای دیگر علیه تروریسم انجام می‌دهیم، همچنان دست به عملیات بزنیم. ما می‌خواهیم شریک شما باشیم. کارهای زیادی برای نیروهای امنیتی شما برای پس از ۲۰۱۴ آماده شده است. ما نمی‌خواهیم تا از خاک شما به ما حمله شود؛ اما نمی‌خواهیم با طالبان هم جنگ کنیم. ما نمی‌خواهیم در منازعه‌ی بین‌افغانی مداخله کنیم."

این نخستین بار بود که ما از زبان بالاترین مقام ایالات متحده با این صراحت می‌شنیدیم که جنگ با طالبان را، جنگ بین‌افغانی می‌گفتند. در حالی که ما سال‌ها از مقام‌های استخباراتی امریکایی این کشور گزارش‌هایی را مبنی بر این که دستگاه استخباراتی پاکستان به گونه‌ی منظم در امور افغانستان مداخله می‌کنند، دریافت می‌کردیم. مشروعیت حقوقی حضور نظامی امریکا در کشور ما تنها و تنها به این دلیل بود که با تروریسم مبارزه شود و نه چیز دیگری. این تناقض باورنکردنی در سیاست ایالات متحده در کشور ما برای من بسیار تکان‌دهنده بود.

رییس‌جمهور حامد کرزی که متوجه رویکرد جدید ایالات متحده شده بود، در پاسخ آقای اواما گفت: "این موضوع که شما به چه تعداد نیرو را در افغانستان می‌گذارید، به شما ارتباط دارد. ده هزار و یا بیشتر، این تصمیم شما است. تعداد از نظر من مهم نیست. مهم کیفیت حضور شما است. ما با تصمیم شما در این رابطه موافقیم. اما یک موضوع است که باید مورد توجه قرار گیرد؛ موجودیت پناه‌گاه‌ها در خاک پاکستان منبع اصلی تهدید برای افغانستان است. شما این

سیاست افغانستان؛ روایتی از درون / ۵۰۷

موضوع را هم یک موضوع داخلی افغانستان می‌دانید و یا این که می‌خواهید در این مورد کاری بکنید؟"

اویاما: "در این باره ما در همکاری با نیروهای شما، به گونه‌ی مثال اگر حقانی شما را تهدید کند در مشورت با شما علیه آن‌ها اقدام می‌کنیم. اما ما نمی‌توانیم به پاکستان حمله کنیم. ما نمی‌خواهیم پاکستان را بی‌ثبات بسازیم. آرزوی ما این است که پاکستان بتواند به امنیت شما کمک کند، اما متأسفانه نمی‌کند. ما به حقانی حمله خواهیم کرد؛ این کار احتمالاً بخشی از مبارزه ما با تروریسم است، اما اگر به سفارت ما حمله شود و یا افراد ما مورد حمله قرار گیرند، موضوع دیگری است. ما می‌دانیم که تحریک طالبان پاکستان^۱ در افغانستان فعال است. نقش ما این است که از طریق دیپلماتیک بخواهیم تا این مشکل حل شود. ما می‌دانیم که شما و پاکستان مناطقی دارید که قابل کنترل نیستند. تهدید افراطیت در پاکستان بیشتر از کابل است. پاکستان شروع کرده است تا این واقعیت را بشناسد. ما فکر می‌کنیم این به نفع پاکستان است تا با شما همکاری کند."

رئیس جمهور کرزی: "منظور شما از مبارزه با القاعده این است که حملات طیارات بی‌پیلوت ادامه می‌یابند؟"

اویاما: "ما از بیست نفر رهبری القاعده سیزده تن آنان را کشتیم. حقانی مصروف جهاد بین‌المللی است، تحریک طالبان پاکستان یک آجندای منطقه‌ای است."

رئیس جمهور کرزی: "اگر شما با طیارات بی‌پیلوت از خاک افغانستان به پاکستان حمله کنید و پاکستان به ما بگوید که شما تعهد کرده بودید که از سرزمین شما به خاک ما حمله نمی‌شود، ما چه بگوییم؟"

^۱ Tehrik e Taliban Pakistan (TTP)

اوباما: "پاکستان عملاً با ما توافق کرده است که ما می‌توانیم این حملات را انجام دهیم. تعداد حملات با طیارات بی‌سرنشین بعد از ۲۰۱۴ کاهش می‌یابد. پاکستان نمی‌تواند علیه این عملیات کارزار به راه بیندازد. ما باید این مسایل را در قرارداد امنیتی دو جانبه طوری تنظیم کنیم که برای شما موجب مشکل نشود."

رئیس جمهور کرزی: "هند از حضور شما حمایت می‌کند، اما در مورد همکاری با پاکستان و طالبان آن‌ها نگران‌اند. مهم است تا از طرف امریکا کسی با هند صحبت کند و نگرانی‌های آن‌ها را مرفوع سازد."

اوباما: "هند دوست نزدیک ما است؛ من و میشل به فرهنگ و تمدن هند بسیار علاقمند هستیم. صدراعظم دوست شخصی من است. ما می‌خواهیم که رابطه‌ی شما با هند قوی باشد. هند و پاکستان هم گفتگو می‌کنند؛ ما نمی‌خواهیم هند در محاصره باشد. ما هند را تشویق می‌کنیم که با افغانستان رابطه‌ی قوی داشته باشد. ما می‌توانیم به هند بگوییم که آنان نباید از افغانستان علیه پاکستان استفاده کنند. من می‌دانم که آنان نگرانی دارند. به ویژه در دوران انتقال. هند نباید دلایل بیشتر به پاکستان دهد که بیشتر موجب پارانو یا در این کشور شود."

رئیس جمهور کرزی: "اگر پاکستان به دلیل داشتن روابط نیک ما با هند نگران است و این نگرانی به دلیل کدام تهدید و یا مداخله علیه پاکستان از خاک افغانستان باشد، این نگرانی مشروع است و ما باید دقیقاً به آن توجه کنیم. پاکستان نباید از خاک افغانستان مورد تهدید قرار گیرد و ما به هند چنین اجازه‌ای نمی‌دهیم، اما اگر پاکستان از ما بخواهد که از بورس‌های تحصیلی هند صرف نظر کنیم و یا از کمک‌های انکشافی هند صرف نظر کنیم، ما چنین کاری را نخواهیم

کرد. ما به پاکستان به هیچ وجه حق ویتو بر سیاست خارجی افغانستان را نخواهیم داد. ما در مبارزه با شوروی برای حفظ استقلال خود قربانی‌های بی‌شمار دادیم و ملت ما از استقلال خود صرف نظر نمی‌کند در ضمن می‌خواهم بگویم که برخی از همسایه‌های ما از جمله ایران با داشتن قرارداد امنیتی با شما موافق نیستند."

اوباما: "اگر ما به ایران حمله کنیم می‌دانیم که آنان مورد ناراحتی شما می‌شوند. ما نمی‌خواهیم که ایران سلاح اتمی داشته باشد. ما می‌خواهیم مشکلات خود با ایران را از طریق دیپلوماتیک حل کنیم. اگر ما تقابل نظامی با ایران داشته باشیم، نیاز نداریم از افغانستان حمله کنیم. ما امکانات دیگری داریم. ما تا حال به نیروهای غیردولتی در عراق و افغانستان روبه‌رو بوده‌ایم، اما با دولت‌هایی مانند ایران، اردوی امریکا مشکلی ندارد."

رییس جمهور کرزئی: "امکان همکاری شما با ایران در افغانستان وجود دارد؟"

اوباما: "بد نیست. اما حضور نظامی ما در افغانستان در موضوع تقابل با ایران دارای اهمیت نیست."

رییس جمهور کرزئی: "کنترول حریم هوایی ما مهم است. وزیر دفاع شما گفت که باید فضا را مشترک کنترول کنیم."

اوباما: "قرارداد امنیتی باید موجب تحقق و عملی شدن حاکمیت افغانستان بر فضا و زمین این کشور شود. این کار باید در مشورت با نیروهای دفاعی ما تحقق یابد. ما می‌دانیم که شما اردوی متعارف می‌خواهید. بودجه‌ی شما در ده سال آینده به شما اجازه نمی‌دهد تا با پاکستان و یا ایران مقابله کنید. منابع شما محدود است. دوستان شما به شما کمک امنیتی می‌دهند. ما می‌خواهیم تا شما با در نظر داشت

امکانات تان به ظرفیت های تان بپردازید. به گونه ی مثال بادر نظر داشت تهدیدها، شما نیاز به اف ۱۶ ندارید. بیشتر به هلیکوپتر نیاز دارید. شما تا مدت زیادی نمی توانید بودجه ی معادل اسرائیل داشته باشید. سلاح برای پرستیژ برای شما سودی ندارد".

رییس جمهور کرزی: "افغانستان بعد از خروج شوروی دارای یک نیروی هوایی قوی بود. شوروی ها برای ما ۴۸۵ طیاره گذاشتند و یک نیروی قوی زمینی. ما نمی خواهیم به آن جا برگردیم. ما می خواهیم تا منابعی که شما و ناتو به ما می دهید، طوری مصرف شوند که واقعیتانه و متناسب به نیازهای دفاعی ما باشند. مثلا ما باید بتوانیم که به همکاری شما نیازهای خود را برآورده کنیم".

اوباما: "ما در شیکاگو تعهد کرده ایم ۴٫۱ میلیارد دالر به شما کمک کنیم. این بزرگترین کمک نظامی ما در جهان است؛ بیشتر از اسرائیل و مصر. من بودجه ی نظامی امریکا را کاهش داده ام. اروپایی ها بیشتر از ما مشکلات دارند. شما پنج صد میلیون دالر می دهید. این یک رقم بزرگ است. اگر شما می توانید پول و منابع بیشتر پیدا کنید، شما یک دولت دارای حاکمیت هستید، می توانید برای تان سلاح بیشتر خریداری کنید، اما من فکر می کنم که در چنین صورتی برخی از پایتخت ها اعتراض کنند که پس ما چرا کمک کنیم. شما به هلیکوپتر نیاز دارید. شاید در چند سال آینده موضوع طور دیگر باشد".

رییس جمهور کرزی: "کمک های اقتصادی، کمک بزرگی خواهد بود، اما باید در این مورد دقت شود. امریکا در سال های دهه ی سوم قرن گذشته بندهای آب را برای افغانستان ساخت. اما بند کجکی هشت سال می شود که ساخته نشده است. من می دانم که ما به تعلیم و تربیه ی بیشتر نیاز داریم. می دانیم که تا سی تا چهل سال آینده ما به

سطح اسرائیل نمی‌رسیم. برای امریکا کمک به تعلیم و تربیه‌ی ما آسان است. می‌توانید به تعداد هشت و یا نه مرکز تعلیمی برای افغانستان بدهید؟"

اوباما: "ویژن بسیار درست است. ما باید توجه کنیم که چگونه می‌توانیم کمکی را که تعهد کرده‌ایم، بهتر مصرف کنیم. همه‌ی کمک‌کننده‌ها می‌توانند به شما کمک کنند. من گمان می‌کنم که شما می‌توانید پول برای راه‌سازی پیدا کنید شاید بیشتر برای دانشگاه‌ها. من می‌توانم به تیم ما بگویم که در این مورد بیشتر به شما گوش دهند. تیم ما می‌تواند در این باره به شما کمک کند. در مورد مصالحه می‌خواهم بگویم که شما طالبان را بهتر از من می‌شناسید. ما می‌دانیم که پاکستان باید در این باره دقت کند. ما سال ۲۰۱۴ می‌رویم. شما نیروهای قوی دارید. طالبان همچنان یک نیروی قوی می‌مانند. پاکستان هم نمی‌خواهد تا شما به هند نزدیک شوید؛ حقانی را همچنان به عنوان تهدید خواهید داشت. فکر می‌کنید که می‌توانید یک فضای مطمئن را به وجود بیاورید که همه‌ی رهبران قومی و محلی را طوری بسیج کنید که تراژدی ۱۹۸۹ تکرار نشود. باید کاری کرد که انتقال در یک فضای مطمئن‌تر امنیتی صورت گیرد. به همین دلیل، ما تلاش کردیم تا دفتر طالبان در دوحه هر چه زودتر باز شود. طالبان باید اعلامیه صادر کنند که با حکومت افغانستان صحبت می‌کنند و با تروریسم قطع رابطه و می‌خواهند تا گفتگوها به نتیجه برسد. اگر در دوران انتقال یک رهبر ضعیف در افغانستان باشد و طالبان قوی باشند و این امر موجب نگرانی ائتلاف شمال شود و تلاش کند علیه طالبان عمل کند، این امر موجب بی‌ثباتی افغانستان می‌شود. می‌خواهم بگویم که اگر طالبان تعهدات یادشده را اجرا نکنند، دفترشان در دوحه بسته خواهد شد."

رئیس جمهور کرزی: "ما می‌خواهیم تا پروسه‌ی صلح موجب تقویت کشور ما شود؛ تقویت ملت و تحکیم وحدت ملی ما و نه موجب تفرقه. در لویه جرگه ۱۶۰۰ تن از سراسر افغانستان شرکت کرده بودند. مردم همه طرفدار صلح اند، اما در مورد این که طالبان قدرت را بگیرند، مردم نگران اند. مردم از برگشت سال‌های نود نگران اند."

اوباما: "شورای عالی صلح و حکومت شما می‌توانند ببینند که چگونه پروسه‌ی صلح را به جلو ببرند. ما به عنوان تسهیل‌کننده عمل می‌کنیم."

رئیس جمهور کرزی: "مردم افغانستان نمی‌خواهند دستاوردهای‌شان را از دست بدهند. مردم افغانستان از درون متحد هستند. در گذشته هم، همه‌ی گروه‌های سیاسی و نظامی برای کابل و به نام کابل جنگیدند. ملت افغانستان یک تاریخ مشترک طولانی با آگاهی ملی دارد. ما با پاکستان بدون شک یک اختلاف تاریخی داریم. آنان در هراس اند و می‌دانند که ما از سرزمین‌های از دست‌رفته‌ی خود صرف نظر کرده نمی‌توانیم. ما خواهان یک راه حل مانند اتحادیه‌ی اروپا با پاکستان هستیم."

یک سال بعد از این که اشرف غنی، جانشین کرزی شد، روزی در منزل کرزی نشسته بودیم و میان ما بحث مجددی در باره‌ی قرارداد امنیتی با ایالات متحده امریکا صورت گرفت. کرزی به من گفت که: "من همان روزی که اوباما به من گفت که باید روابط خارجی افغانستان با هند طوری تنظیم شود که مورد تحریک پاکستان نشود، حتا همان لحظه که قصر سفید را ترک می‌گفتم، تصمیم گرفتم که با امریکا قرارداد امنیتی را امضا نکنم". این هم از هنرهای کرزی بود که به مشکل آدم می‌توانست، مکثات درونی او را درک کند. او همه‌روزه ما را می‌فرستاد تا با امریکایی‌ها روی پیش‌نویس قرارداد

امنیتی چانه‌زنی کنیم و این در حالی بود که او قبلاً تصمیم گرفته بود چنین سندی را امضا نکند. من با چنین سیاست‌بازی‌ها هرگز سر آشتی نداشته‌ام. با این که به رییس جمهور قبلی به پاس همکاری طولانی‌ای که داشته‌ام و روابط شخصی مملو از احترام متقابل، حرمت می‌گذارم اما چنین رفتارهای وی را برای کشوری که باید فرهنگ جدی سیاسی، فرهنگ سیاسی مبتنی بر ارزش‌ها در یک فرایند در آن نهادینه شوند، زیانبار می‌دانم.

از دید من گفتگوی آخری رییس جمهور کِرسی با اوباما که بخش‌هایی از آن را که برای این بحث مهم بودند، نقل کردم، گفتگوی مثبتی از دید افغانستان نبود. از یک سو، سیاست مداراجویی ایالات متحده در برابر پاکستان بسیار صراحت یافته بود و از جانب دیگر هم برخورد با طالبان به مثابه‌ی نیروی کاملاً داخلی و افغانی صورت می‌گرفت. در این باره قبلاً هم در تحلیل‌های غریبان و افغان‌هایی که درست، تحلیل‌های آنان را بر عهده می‌گیرند، با تقلیل تروریسم طالبانی به یک نیروی شورشی "ضد یک دولت فاسد" زمینه‌ی نهادینه‌شدن در ادبیات سیاسی داخلی و بین‌المللی فراهم شده بود. یکی از کسانی که با فریادهای بلند به این موضوع دامن می‌زد، اشرف غنی بود که "بیشتر از هشتاد درصد علت‌های شورشگری طالبانی را موجودیت یک دولت ناکارا و فاسد در افغانستان" می‌دانست. تبدیل تروریسم طالبانی به "مشکل بین‌الافغانی" و عملاً رد و انکار این واقعیت که پاکستان از تروریسم برای تجاوز استفاده می‌کند، یک برداشت بسیار خطرناک بود. به باور من بزرگترین علت شکست مبارزه با تروریسم ایالات متحده و متحدان آن در افغانستان، تجاوز پایدار پاکستان به خاک افغانستان با استفاده از تروریسم طالبان بوده و امروز نیز چنین است. رویکردهای عاطفی و بدوی تبارگرایانه

نیز زمینه‌های چنین برخوردی را در مقابله با طالبان تقویت کرده بودند. در میان برخی از سیاست‌مداران تبارگرای افغان نوعی پیوند عاطفی در برابر طالبان وجود داشت و با انواع لطایف‌الحیل در پی مشاطه‌ی چهره‌ی تروریستی آن‌ها بودند. برخی از روشنفکران برون از مرز نیز با گریز از آرمان‌گرایی استقلال‌طلبی و با تقلیل دموکراسی به یک روند انتخاباتی مدافع چنین رویکردهایی بوده‌اند. من در گفتگوهای خود با برخی از تحصیل‌کردگان تبارگرا فراوان دیده‌ام که در مقایسه با روی کار آمدن یک دموکرات از تبار "غیر خودی" همان طالبان "خودی" را ترجیح می‌دادند و به نحوی برای تحقق این امر نیز تلاش می‌کردند. رییس جمهوری افغانستان حامد کرزی با این که هیچ وقت موجودیت تروریسم را در افغانستان زیر سوال نبرد و در برابر کسانی که با استفاده از واژه‌ی شورشگری در پی مسخ مفاهیم و واژگان بودند، ایستادگی می‌کرد اما با به کار بردن واژگانی مانند "برادر" و "یا برادر جان" و "طالب جان" با عاطفی کردن برخورد با تروریسم نتوانست به جایی برسد و در عوض زمینه‌ی برخورد احساسی و از روی همدردی را نسبت به طالبان آسان‌تر ساخت.

زمانی که او با ما در واقعیت موضع مشابه را اتخاذ کرد، برای من درک واکنش انتقادی رییس جمهور ما مشکل بود. آنچه بیشتر از همه برای من مایه‌ی حیرت و تعجب شد، بیان رییس جمهور امریکا در مورد هند بود. رویکرد او را اگر از لفافه‌های دیپلماتیک برون کنیم از منظر افغانستان دو پیام بسیار خطرناک داشت: یکی تقلیل روابط افغانستان با هند تا مرزی که برای پاکستان موجب ناراحتی نشود و به سخن دیگر پذیرش حق ویتوی پاکستان در روابط بین‌المللی افغانستان و دیگری پذیرفتن چنین حق ویتویی برای پاکستان از جانب رییس جمهور کشوری که دستگاه‌های اطلاعاتی آن بیشتر از دوازده سال، پیهم

اطلاعات دقیق را در مورد مداخله‌ی دستگاه استخبارات پاکستان در امور افغانستان و حمایت آن کشور از تروریسم در اختیار ما قرار می‌داد و به همین بهانه ساحت میهن ما را به میدان یک جنگ بی‌رحمانه تبدیل کرده بود. من در سال ۲۰۱۰ علی‌رغم مخالفت‌های صریح سفیر امریکا در کابل و تقاضاهای دفتر مشاوریت امنیت ملی امریکا مقاله‌ی "حلقه‌ی گمشده‌ی جنگ بی‌فرجام" را مدت‌ها پیش از تغییر علنی موضع ایالات متحده به سود پاکستان، نوشتم و استراتژی مداراجویانه این کشور در برابر تروریسم را و این‌که این استراتژی به پیروزی نمی‌رسد، هم زمان در واشنگتن پست، فرانکفورتر آلمانیه ساینونگ آلمانی و روزنامه‌ی هشت صبح به انتقاد گرفتم. این مقاله را یک بار دیگر در این جا نقل می‌کنم تا دیده شود که تفاوت‌های اصلی من با استراتژی ایالات متحده در افغانستان و منطقه‌ی ما در کجا بوده است.

حلقه‌ی گم‌شده‌ی جنگ بی‌فرجام^۱

جامعه‌ی جهانی در پی حملات خونین القاعده بر نیویورک و واشنگتن در یازدهم سپتامبر ۲۰۰۱ تصمیم گرفت تا در افغانستان مداخله‌ی نظامی کند. شورای امنیت سازمان ملل متحد، بر اساس احکام منشور این سازمان بر این مداخله صحه گذاشت و مشروعیت آن را در چارچوب حقوق بین‌المللی تسجیل کرد.

القاعده حمله‌ی خونینی را از افغانستان بر ایالات متحده سازماندهی و رهبری نموده بود که طالبان نیز همکار و پشتیبان آن بودند. واقعیتی که مورد تایید اکثریت نزدیک به اتفاق کشورهای جهان بود. مردم افغانستان نیز که از ستم و سب‌بیت بی‌مانند طالبان و القاعده و سلطه‌ی

---

^۱ روزنامه‌ی هشت صبح، اول سنبله ۱۳۸۹.

نظامیان پاکستان به تنگ آمده بودند، از حضور جامعه ی جهانی فعالانه استقبال کردند؛ بر این پایه یک وفاق بی مانند جهانی در امر مبارزه با تروریسم جهانی به وجود آمد.

کشورهای متخاصم و رقیب، از واشنگتن تا تهران و از مسکو تا لندن بر سر این که باید با تروریسم القاعده و طالبان مبارزه قاطع صورت گیرد و این شبکه ی جهانی تروریستی با توسل به سلاح درهم شکسته شود، به توافق رسیدند. افکار عامه و اراده ی جهانی در این رابطه تا جایی هم سو بودند که حامیان و شیفتگان و تمویل کنندگان تروریسم را نیز یارای ضدیت با این موج بزرگ ضد تروریسم نبود؛ تا جایی که حتا نظامیان پاکستان نیز در پی تهدید مستقیم آرمیتاج، معاون وزیر امور خارجه ی وقت ایالات متحده ی امریکا که به مشرف گفته بود که اگر با ما همراهی نکنید، کشور شما را چنان بمباران می کنیم که به دوران پارینه سنگی (عصر حجر) پرتاب شود، نیز ناگزیر شدند به ظاهر با موج حاکم همراه شوند.

از جانب دیگر در تاریخ معاصر افغانستان، برای نخستین بار، اکثریت بزرگ مردم ما، نه تنها از حضور جامعه ی جهانی خوشحال بودند، بل که فعالانه با آن همراه شده و صبور و شکیبا، جان بازی و سربازی کردند. سراسر افغانستان را امید به آینده فرا گرفته بود. مهاجران از ایران و پاکستان به خانه برمی گشتند و غزل سرایان و ترانه گویان سرودها سر می دادند. جوانان شیفته، فرزندان شهدا و معلولین و آوارگان با غرور در پای درفش سه رنگ این سرزمین که به خانه آورده شده بود، پای کوبی می کردند. بهار آزادی پر از امید سبز بود. پس از سالها اسارت و جنگ و بی خانمانی، ما صاحب خانه شده بودیم؛ تو گویی که بر شهر مرده، از نور روح زندگی دمیده شده بود.

جهان و مردم افغانستان مصمم بودند تا این منطقه را از حضور القاعده، طالبان و طالبانی اندیشی رها سازند. همه می دانستند که القاعده قلمرو افغانستان را به پناه گاه و قُرق مطمینی برای تروریسم بین المللی مبدل ساخته و خود این شبکه نیز بر شبکه های اطلاعاتی پاکستان و پول های برخی از کشور های خاورمیانه تکیه دارد. با در نظر داشت این واقعیت، جامعه ی جهانی و افغانستان مصمم شدند تا برای نجات بشریت از تروریسم، این شبکه را درهم شکسته و نابود کنند.

با آن که در کنفرانس بن سازش هایی در مورد ایجاد دولت و تقسیم قدرت میان گروه های سیاسی به عمل آمده بود، اما ایده ی دولت سازی به مثابه ی یک روند، پسان ها، در جنوری سال ۲۰۰۶، در تفاهم نامه ی لندن میان افغانستان و جامعه ی جهانی، تسجیل شد. اصول و ارزش های سیاسی توافق شده، مانند ایجاد یک دولت کارا، مبتنی بر قانون و مشروعیت های دموکراتیک بر پایه ی اصول شهروندی مایه ی دلگرمی آزادگان سرزمین ما شده بود. در واقع پس از هدر دادن پنج سال وقت، ایده ی دولت سازی به گفتمان بین المللی و افغانی مبارزه با تروریسم افزوده شد. در این جا، با در نظر داشت بحث مورد نظر، نمی خواهم به علت ها و زمینه های داخلی که مانع رسیدن به هدف شدند، پردازم. همه می دانیم که نخبگان سیاسی ناتوان و در مانده و نخبگان تاراج گر در قدرت و بیرون از قدرت، موجب شدند تا شبکه های مافیای اقتصادی و مالی که در پیوند تنگاتنگ با سیاست قرار دارند، رشد کرده و قوام بیابند.

موضوع بحث من در این جا ناروشنی های جدی در سیاست های بین المللی و سیاست های خود ما در شناسایی دوستان و دشمنان و متحدان و اهداف ما در مبارزه با تروریسم است. بدون شک جامعه ی

جهانی و متحدان ما هیچ نیت سوئی ندارند. فداکاری های زنان و مردان ائتلاف بین‌المللی در مصاف با تروریسم و طالبان برای فراهم آوری یک زندگی بهتر برای ما افغان‌ها قابل ستایش است؛ به ویژه حمایت آنان از بازسازی و توسعه و حقوق و آزادی‌های شهروندی و پی ریزی یک نظام مبتنی بر قانون، دارای اهمیت تاریخی است و ما مردم افغانستان نیز مردم پاس‌نگهدار و قدرشناس هستیم، اما در هر جای دنیا داشتن یک گفتمان انتقادی برای به فرجام رساندن اهداف متعالی از پیش شرط‌های انجام مسؤولیت‌ها است.

باید بر این امر وفاق داشت که جامعه‌ی جهانی برای درهم شکستن القاعده و طالبان سرسخت دارای گرایش‌های افراطی و از هم پاشیدن شبکه‌های ایشان و ساختارهای دولتی و غیردولتی که از آنان حمایت می‌کنند، به افغانستان آمده است. پایه و بنیاد منطقی وفاق بین‌المللی در این رابطه نیز همین است.

این موضوع که حکومت و نخبگان سیاسی افغانستان چه راه‌های حل را برای برون‌رفت از فساد اداری و ساختارهای مافیایی قدرت در نظر دارند، عمدتاً مشکل سیاست داخلی است. بی‌گمان عدم شفافیت در بستن قرارداد‌های ساختمانی و یا حضور شرکت‌های امنیتی خصوصی مشکوک که موجب خصوصی‌سازی امنیت و یا بی‌امنیتی می‌شوند و یا داشتن روابط گزینشی با مقامات دولت افغانستان و ترجیحات، همه از مشکلات جدی سیاسی ما و متحدان ما استند؛ و باز بدون شک فساد و شبکه‌های مافیایی قدرت و پیوندهای آنان موجب ضعف پایدار در دولت و کاستی چشمگیر در تحقق حاکمیت قانون می‌شوند، اما علت حضور گسترده‌ی تروریسم بین‌المللی در منطقه‌ی ما، مشکلی فراتر و پیچیده‌تر از این است. اگر چنین نمی‌بود چرا هندوستان، انگلستان، آلمان، ترکیه، اسپانیا، چین و بسیاری از کشورهای دیگر در معرض

هجوم همان تروریسمی قرار دارند که خاستگاه آن افغانستان نیست. با وجود این حقیقت تلخ، سوگ مندانه باید گفت که موضوع اصلی که عبارت است از مبارزه با شبکه‌ی جهانی تروریستی بین‌المللی و نابودی ساختاری آن، به مثابه‌ی خطری جدی و بلافصل برای صلح و سلامت جهان، از مرکز توجه دور شده است. در حال حاضر نه تنها به موضوع مبارزه با القاعده و حامیان آنان و تروریسمی که تمام منطقه‌ی ما را به خون کشیده است به عنوان حلقه‌ی اصلی مشکل برخورد نمی‌شود، بل که حامیان القاعده و تروریسم پاداش می‌گیرند و به این توهم دامن زده می‌شود که گویا اینان متحدان استراتژیک ما هستند.

بدون شک مبارزه‌ی رویاروی با تروریسم در داخل افغانستان، آزادسازی مناطق گوناگون کشور از نفوذ آن و نهادینه‌ساختن دولت قانون و پاکسازی نهادهای دولتی از فساد و بی‌قانونی، پیش شرط‌های الزامی و گریزناپذیر ایجاد دولت مشروع هستند. هیچ فرد مسؤولی نمی‌تواند این ارزش‌ها را مورد سوال قرار دهد.

سخن اصلی بر سر این است که آیا در کشوری مانند افغانستان با درنظرداشت واقعیت شبکه‌های تروریستی بین‌المللی و استفاده‌ی آشکار از تروریسم به مثابه‌ی ابزار سیاست خارجی از جانب یکی از کشورهای منطقه، این استراتژی می‌تواند به تنهایی به پیروزی برسد؟ من بر این باورم که این‌ها بخشی از یک استراتژی درست اند، اما نمی‌توانند ما را به پیروزی نهایی و پایدار برسانند.

برای من که در پنج سال گذشته به طور مستقیم شاهد موضع‌گیری‌های حکومت افغانستان بوده و خود نیز یکی از عاملان آن بوده‌ام، آنچه در اسناد محرم دولت ایالات متحده‌ی آمریکا در مورد روابط دستگاه خبرچینی پاکستان با القاعده و طالبان افشا شد، اگرچه مساله‌ی تازه‌ای

نیست، اما انگیزه‌ی نیرومندی است برای آن که چشم‌داشت‌های مردم افغانستان را با صراحت با متحدان بین‌المللی مان، در میان بگذارم؛ بحث‌ها و گفت‌وگوهای کوچک و حاشیه‌ای به تدوین استراتژی فراگیر برای پایان شرافت‌مندانه این جنگ خونین کمکی نمی‌کنند.

افغانستان و جامعه‌ی جهانی تا زمانی که به ریشه‌یابی مشکل نپردازند، هرگز به پیروزی نخواهند رسید. من مخالف توسعه‌ی جنگ در قلمرو دیگران هستم و نمی‌خواهم کشورهای دیگر را تشویق به مداخله‌ی نظامی در امور دیگران کنم. افغانستان خواهان فروپاشی کشورهای و دولت‌های منطقه نیست و گسترش بحران و بی‌ثباتی نیز به سود کشور ما نیست؛ اما ما کاملاً مُجِِّق هستیم اگر می‌گوییم که بدون روشن کردن مسیر و تعریف متحدان و حامیان تروریسم، پیروزی در این جنگ ناممکن است. این جنگ می‌رود تا به یک فاجعه‌ی طولانی برای ما و متحدان ما مبدل شود. ما می‌دانیم آمادگی برای قربانی دادن حد و مرزی دارد و این را نیز می‌دانیم که این قربانی و فداکاری برای رسیدن به صلح و سلامت برای افغانستان و جهان است. پس باید واقعیت‌گرا بود و به چشمان این حقیقت تلخ با شهامت نگاه کرد. هر کسی که دچار این توهم شود که می‌توان صرف با افزایش سربازان اردو و پولیس افغانستان و محاکمه‌ی چند کارمند رشوه‌خوار، القاعده را در این گوشه از جهان شکست داد و از این طریق مانع توسعه‌طلبی، افزون‌خواهی ایدئولوژیک و میلیتاریسم منطقه‌ای شد و یا با بازگرداندن چند روستازاده‌ی ناراضی که نه از ایدئولوژی توتالیتر القاعده چیزی می‌دانند و نه هم داعیه‌ی تحقق نظام بین‌المللی ایدئولوژیک را دارند، بر مشکل شبکه‌های تروریستی و دولت‌های تروریست‌پرور در این گوشه از جهان پیروز شد، اصلاح‌ناپذیر مادرزاد است.

واقعیت تلخ این است که برخی از سامانه های نظامی و استخباراتی در منطقه، به افغانستان به چشم ته سرای خلوت شان می نگرند. این سامانه ها از یک جانب در درون کشور خودشان با افراطی گری خودپرورده رو در رو اند و از جانب دیگر مهمان دار و پرورشگاه "شورای کویته"، "شبکه ی حقانی"، "گروه حکمتیار" و القاعده هستند. به آنان آموزش نظامی می دهند، پول می دهند و پول های "حق السکوت"، "خراج" و باج گیری و ذکات پردازی ثروت مندان تروریست پرور را برای تروریسم خزانه داری کرده و تروریسم را در منطقه ی ما مدیریت می کنند. این واقعیت را بیشتر از هر کس دیگر، مردم افغانستان، مقامات دولتی ما و مسؤولان کشورهای متحد ما می دانند. مردم افغانستان و مردم جهان از این جنگ بی فرجامی که در آن هر روز بیشتر از پیش مرزهای میان دوست و دشمن مغشوش می شود، به تنگ آمده اند. ما مسؤولان سیاسی افغانستان باید اعتراف کنیم که نمی توانیم مردم افغانستان را در این جنگ که برخاستگاه و پناه گاه دشمن در جای دیگر و مصاف در جای دیگری جریان دارد، بسیج کنیم. چگونه می توان مردم افغانستان و پدران و مادران سربازان جوانی را که از کشورهای مختلف در سرزمین ما جان می دهند، قانع ساخت که از جنگی حمایت کنند که در آن "دوستان" و "متحدان" ما به کشتار فرزندان ما می پردازند؟ در افغانستان روزانه چند ده نفر کشته و معیوب شده و سه تا چهار نفر از سربازان ائتلاف کشته می شوند و میلیاردها دالر نیز به مصرف می رسد؛ اما از جانب دیگر، حامی اصلی تروریسم میلیاردها دالر کمک دریافت می کند و به مثابه ی متحد و شریک در مبارزه با تروریسم مورد ستایش قرار می گیرد. این همه تناقض را چگونه می توان به مردم جهان و افغانستان توضیح داد؟

خودفریبی بیماری علاج ناپذیری است؛ بدون شک ما در چند سال گذشته در همکاری با جامعه ی جهانی دارای دستاوردهای چشمگیری بوده ایم، اما این دستاوردهای بزرگ، در حوزه ی آموزش، صحت، توسعه، حقوق شهروندی، آزادی های سیاسی و اجتماعی و غیره در سایه ی حمله های انتحاری، بمب های کنار جاده های، قربانیان ملکی و حضور تروریستان بین المللی در نقاط گوناگون افغانستان، کمرنگ جلوه می کنند.

مردم افغانستان صلح می خواهند و می خواهند تا از شر افراطی گری بین المللی القاعده و حامیان آن در امان باشند. افکار عامه ی جهان نیز می رود تا بر ضد این جنگ تبدیل شود. زمانی که مرز میان دوست و دشمن روشن نباشد، مردم نخواهند جنگید و از جنگ نیز پشتیبانی نخواهند کرد. واقعیت این است که در سیاست خراب کاری سازمان امنیت پاکستان در برابر افغانستان تغییر کیفی رونما نگردیده است و مردم افغانستان نیز نمی خواهند بهای محاسبات اشتباه آمیز سیاستمداران و متحدان خود را پردازند.

ما و متحدان ما هر روز خود و مردم خود را به جای سرچشمه های زلال به سوی سراب می بریم. متجاوز فقط یک زبان را می داند، آن هم زبان قدرت است. دوستان و دشمنان را باید با روشنی نام گرفت، هیچ استراتژی جنگی، بدون اهداف روشن و تعریف دوستان و دشمنان به پیروزی نرسیده است. ما قربانی تروریسم هستیم؛ کشورهای دیگری نیز در منطقه ی ما قربانی تروریسم اند و متحد استراتژیک ما ایالات متحده ی امریکا نیز از اهداف اصلی تروریسم است؛ از این رو باید کشورهای قربانی تروریسم صف روشن و متحد ضد تروریسم را

ایجاد کنند. با مدارا و تاریک‌سازی و هدف گم کردن نمی‌توان مردم افغانستان را بسیج کرد.

مقاله‌ی بالا را هفت سال پیش نوشته بودم، نه تنها در زمان نوشتن این مقاله، بل که از روزی که به حیث وزیر خارجه‌ی افغانستان در ماه می ۲۰۰۶ کار را آغاز کردم، به این نظر بودم که بدون دفع تهدید پاکستان کارزار مبارزه با تروریسم شکست می‌خورد. در این باور من هیچ تغییری رونما نگردیده است.

در واشنگتن تا پاییز سال ۲۰۱۳ میلادی همه در پی آن بودند که دوران زمامداری کرزی زودتر به پایان برسد و گمان می‌کردند که مشکلات آنان در افغانستان حل خواهد شد. افغان‌هایی که در واشنگتن با برخی از سیاست‌مداران امریکایی آشنایی داشتند، نیز به این تصور دامن می‌زدند. دکتور عبدالله و دکتور اشرف غنی هر دو کمپنی‌های لایستی را با پرداخت پول بسیج کرده بودند تا در این راه فعالیت کنند. کمتر کسی تمایل به نقد اشتباهات و استراتژی ناکارآمد ایالات متحده در امر مبارزه با تروریسم نشان می‌داد. بدون شک که با استراتژی مداراجویانه‌ی ایالات متحده و پاداش‌دهی مداوم به منبع و حامی تروریسم، پاکستان، امکان پیروزی بر تروریسم نمی‌توانست به واقعیت بپیوندد. حتی اگر چندین حکومت دیگر نیز در افغانستان تغییر کند و پاکترین فرزندان این کشور و آنانی که به مصیبت قوم و تبار و تعصب نیز آلوده نیستند، رهبری حکومت را بر عهده بگیرند، بدون مبارزه با منبع یعنی پاکستان و نمایش قدرت در برابر آن، امکان پیروزی بر تروریسم که به استقرار دموکراسی و عدالت اجتماعی در یک نظام مبتنی بر حقوق منجر شود، میسر نخواهد بود.

در اواخر سال ۲۰۱۳ نگرانی‌هایی در پایتخت‌های غربی به ویژه در کشورهای اروپایی درباره‌ی انتقال سیاسی، یعنی انتقال قدرت سیاسی از طریق انتخابات، پیش از به پایان رساندن انتقال امنیتی که قرار بود در پایان سال ۲۰۱۴ تکمیل شود، رونما گردیده بود. افغانستان با کشورهایی که در امور امنیتی در کشور ما فعال بودند، توافق کرده بود که تا پایان سال ۲۰۱۴ مسؤلیت تامین امنیت و مبارزه با طالبان، کاملاً به افغان‌ها انتقال کند. اما بر اساس تاریخ تعیین شده مطابق به احکام قانون اساسی قرار بر این بود که انتخابات ریاست جمهوری در ماه جوزای سال ۱۳۹۳ برگزار شود؛ به سخن دیگر قدرت از حامد کرزی به یک رییس جمهور منتخب انتقال یابد. لابی‌های جانپدار نامزدان ریاست جمهوری و رسانه‌های انگلوساکسونی بسیار زود ذهنیتی را در افکار عامه به وجود آوردند که گویا حامد کرزی با هر بهایی در پی لغو و یا به تعویق انداختن انتخابات است. رسانه‌های افغانستان نیز که الهام تحلیل‌های شان منابع غربی بود، بر اساس این توهمات و شایعه‌ها تحلیل می‌کردند. حتا برخی از روزنامه‌ها نوشتند که حامد کرزی امضای قرارداد امنیتی با امریکا را منوط به این ساخته است که امریکا دوام حکومت وی را بپذیرد. این اطلاعات بی‌معنا و بی‌بنیاد حتا تلویزیون‌ها و روزنامه‌های جدی افغانستان را فراگرفته بود. من شبی مسؤولان روزنامه "هشت صبح" را که نیز مبتلا به این اوهام شده بودند، به خانه‌ی خودم دعوت کردم و به آنان گفتم که واقعیت این نیست. واقعیت این است که کرزی می‌خواهد هر چه زودتر انتخابات برگزار شود و وی قدرت را به جانشینش تسلیم کند. حتا به آنان گفتم به جای این تحلیل‌های غیرواقعی، بر روی این که انتخابات باید آزاد برگزار شود و مردم افغانستان باید به یک فرد میهن‌دوست رای بدهند، به کسی که از حیطه‌ی کنترل‌بیگانگان آزاد و به دموکراسی و

حکومت قانون باور داشته باشد، تبلیغ کنند. همین موضوع را با مسؤولان تلویزیون طلوع نیز چندین بار مطرح کردم، اما این کار سودی نداشت، همه‌ی رسانه‌ها به جای پرداختن به اصل قضیه بر حاشیه‌های بی‌ربط متمرکز بودند. تا میانه‌های سال ۲۰۱۳ رسانه‌های انگلوساکسونی نیز در همین راستا ذهنیت‌سازی می‌کردند تا این که در نیمه‌ی دوم سال ۲۰۱۳ دیگر این غریبان بودند که از برگزاری انتخابات در افغانستان نگران شدند و این کمری بود که می‌خواست انتخابات به هر بهایی برگزار شود. بحث من این است که کمری می‌خواست قدرت را از طریق یک نوع انتخابات به جانشینی که برای او مطلوب باشد، تسلیم کند. در این راستا، دستگاه استخبارات انگلیس، امریکا و جناح غالب تیم رییس جمهور کمری با افراطیون قومی چپ و راست هم‌سو و هم‌دست بودند. همان‌طور که اشاره کردم، امریکایی‌ها حتا از سال ۲۰۱۲ بدین سو ظاهرا از برگزار نشدن انتخابات ریاست جمهوری در افغانستان ابراز نگرانی می‌کردند. این نگرانی در گفتگوها میان رؤسای جمهور و هم‌گفتگو با سایر رهبران این کشور همیشه مطرح می‌شد. وزیر خارجه‌ی ایالات متحده جان کری به تاریخ ۲۴ اپریل، ۲۰۱۳ برای دیدار از افغانستان به کابل آمد. با این که رییس جمهور از وی با حرمت استقبال کرد، اما به وی هیچ اعتماد نداشت و او را آدمی که به آسانی دروغ می‌گوید و جانبدار پاکستان است، می‌دانست.

جان کری در سال ۲۰۰۹ زمانی که رییس کمیسیون روابط خارجی سنای امریکا بود، برای اقناع کمری به برگزاری دور دوم انتخابات ریاست جمهوری سوگند یاد کرده بود که دور دوم انتخابات برگزار خواهد شد، مشروط بر این که کمری از اعلام پیروزی در دور اول صرف نظر کند. کمری در باره‌ی برگزاری دور دوم انتخابات ریاست جمهوری شک‌های جدی داشت. تجربه نشان داد که وی حق داشت

و جان کری که سوگند یاد کرده بود و بسیار آشکارا نشان می داد که نمایندگی ملل متحد در افغانستان هیچ کاره است و این سفارت امریکا است که روی شمارش صندوق‌ها تصمیم می گیرد، هیچ تلاشی برای برگزاری دور دوم انتخابات نکرد. وی در یک مهمانی در اقامتگاه کرزی گفت که "جنرال کیانی به وی گفته است که ملا عمر در کراچی است" و وقتی که کرزی از او پرسید که "شما چندین میلیون دالر برای دستگیری و یا کشتن وی تعیین کرده‌اید، چرا از کیانی نخواستید تا او را دستگیر کند؟"، گفت که "کیانی گفته است که آن‌ها ملا عمر را به خاطر گفتگوهای صلح دستگیر نمی کنند".

درباره‌ی گفتگوهای سه‌جانبه میان افغانستان، پاکستان و امریکا در مقر نمایندگی ایالات متحده در بروکسل که در آن آقای کری بسیار موضع جانبدارانه از پاکستان داشت در بخش گفتگوهای صلح بر می‌گردد. در همه‌حال، جان کری نیز که زیر تأثیر تبلیغات لابی‌های پاکستانی و افغان‌های دارای داعیه‌ی ریاست جمهوری قرار داشت، موضوع برگزاری انتخابات ریاست جمهوری را در صدر صحبت‌های خود جا داد.

جان کری در این ملاقات گفت: "... من به این باورم که برگزاری انتخابات به موقع ریاست جمهوری در افغانستان موجب خواهد شد تا شما یک میراث نیرومند را از خود به تاریخ کشورتان به جای بگذارید. این انتخابات باید به موقع و آزادانه برگزار شود. ما می‌دانیم که نگرانی اصلی شما رابطه‌ی شما با پاکستان است. این امر مایه‌ی نگرانی ما هم است. ما می‌دانیم که شما چندین بار به پاکستان سفر کرده‌اید و نتیجه نگرفته‌اید. باید کشف کرد که پاکستان چه می‌خواهد و چگونه می‌توانیم با آن کشور برخورد کنیم. من می‌دانم که افغانستان دارای مشکلات مالی است و ما باید بدانیم که شما در کوتاه‌مدت

می‌خواهید به چه برسید. من با جنرال کیانی در عمان شش ساعت صحبت داشتم، همه‌ی مسایل و مشکلات را با وی در میان گذاشتم. من به وی گفتم که ما صلح و ثبات در افغانستان می‌خواهیم. وی گفت که پاکستان خواهان یک افغانستان با ثبات است. من از وی پرسیدم که آیا پروسه‌ی صلح در دوحه مرده است؟ وی گفت که از نظر پاکستان مرده است. "این سخنان زمانی مطرح شد که قرار بود گفتگوهای سه‌جانبه فردای آن روز صورت بگیرد. کرزی به کبری از حسن نیتش در برابر پاکستان اطمینان داد و تاکید کرد: "امیدوارم ملاقات فردا تنها گپ‌زدن‌های بی‌نتیجه نباشد. کیانی باید بالاخره تعهد کند که این ملاقات منجر به نتایج مشخص خواهد شد. فردا من از وی خواهم خواست تا با شورای عالی صلح صحبت کند. در هر جایی که می‌خواهند ما حاضریم؛ ما می‌خواهیم به آن‌ها اطمینان بدهیم که از جانب افغانستان آسیب نخواهند دید. این حسن نیت ما البته به مفهوم به رسمیت شناختن خط دیورند و به معنای کنترل پاکستان روی سیاست خارجی افغانستان نیست. من می‌خواهم تاکید کنم که دوستی و روابط ما با کشورهای دیگر نباید تهدید به امنیت پاکستان تلقی شود و برعکس آن نیز صادق است". کبری در پاسخ کرزی گفت: "من می‌خواهم تا بر روند صلح تمرکز کنم. اگر پاکستان گفت که این کشور تمام تلاش خود را نشان داده است، اما توانسته طالبان را وادار به صلح کند، عکس‌العمل شما چه خواهد بود؟" موضوع دیورند و آزادی مناطق از دست‌رفته‌ی افغانستان بدون شک همیشه یکی از مسایل اصلی بود که رییس‌جمهور افغانستان و برخی از همکاران وی را مشغول می‌داشت. کرزی که با استفاده از این بیان یک بار دیگر خواست به کبری بفهماند که اگر شما با ما همکاری کنید، ما ایزاری برای به زیر فشار قراردادن پاکستان داریم، گفت: "ما از پاکستان انتظار

کاری را که بالاتر از توان آن کشور باشد، نداریم. ما می‌دانیم که پاکستان بر روی طالبان تسلط دارد و می‌تواند آنان را روی میز مذاکره بیاورد، اما اگر پاکستان نخواهد به روند صلح افغانستان کمک کند، در آن صورت باید امریکا و افغانستان مشترکا عمل کنند. ما امکاناتی داریم که می‌توانیم مشترکا به آن متوسل شویم. ما زمان را از دست می‌دهیم؛ باید عجله کنیم تا پروسه‌ی صلح آغاز شود. اگر شما می‌خواهید که طالبان در انتخابات ریاست جمهوری آینده شرکت کنند، باید هر چه زودتر به توافقی دست یابیم." در همان روزها، همان‌طور که در بالا یاد کردم، رونوشت یک جلسه میان سفیر ایالات متحدهی امریکا در اسلام‌آباد و مقام‌های پاکستانی از طریق امکانات استخباراتی به دست ما رسیده بود که در آن ایالات متحدهی امریکا و پاکستان روی داشتن یک استراتژی مشترک در افغانستان و تجرید حامد کرزی رییس‌جمهور با هم بحث می‌کردند. کرزی در ملاقات یک روز پیش خود رونوشتی از این سند را در اختیار وزیر خارجه‌ی ایالات متحده گذاشته بود. افشای این گفتگوها یک بار دیگر عدم اعتماد رییس‌جمهور کرزی را نسبت به اهداف حقیقی امریکا در کشور ما برانگیخت. وزیر خارجه‌ی ایالات متحده که سخت غافلگیر شده بود، فقط گفت: "البته کسانی در اسلام‌آباد هستند که می‌خواهند با گروه‌ها در افغانستان گفتگو کنند." این بحث به این دلیل اهمیت پیدا می‌کند که در آستانه‌ی همین گفتگوها بود که زیر نام ملاقات میان نیروهای غیردولتی، اپوزسیون و مانند آنان در پاریس کنفرانسی برگزار شده بود. از افغانستان نیز یک عده از شخصیت‌های سیاسی شرکت کرده بودند و در چنین کنفرانسی که برگزارکنندگان آن در پی برگشتاندن افغانستان به اوضاع پیش از کنفرانس بن ۲۰۰۱ بودند، روی آینده‌ی افغانستان بحث صورت گرفته بود. ما دقیقا اطلاع داشتیم

که حلقه‌هایی به شمول برخی از اعضای کنگره ی امریکا در پی برگزاری دور دوم این گفتگوها در برلین استند تا گفتگوهای صلح را از گفتگو بین دولت افغانستان به گفتگوی میان گروه‌ها برای تقسیم قدرت تبدیل کنند. تنها سیاست‌مدار افغان برون از حکومت که در این رابطه موضع قاطع، روشن و دفاع از دولت افغانستان گرفت، امرالله صالح رییس قلی امنیت ملی افغانستان بود. صالح گفته بود که "افغانستان نمی‌تواند به اوضاع پیش از ۲۰۰۱ برگردد. اگر کسی می‌خواهد با افغانستان گفتگو کند باید با دولت افغانستان گفتگو کند." با این که رییس جمهور کرزی زیر تأثیر تلقینات افراطیون نژادی در برخورد با این جوان کشور ما برخورد نادرست کرده بود؛ اما او از موضع میهنی به دفاع از دولت افغانستان پرداخته بود و یک بار دیگر در برابر پاکستان استوار ایستادگی کرد. در همین رابطه من سفیر آلمان را خواستم و به وی گفتم که اگر این کنفرانس برگزار شود، روابط دوستانه‌ی ما با شما سخت آسیب خواهد دید و تاکید کردم که من در این رابطه سخت جدی‌ام. سفیر آلمان در پاسخ گفت که "این کار قرار است به ابتکار دو نهاد غیردولتی آلمان و امریکا صورت بگیرد و شما بهتر از هر کس دیگری می‌دانید که حکومت آلمان نمی‌تواند در این زمینه مداخله کند..." من در پاسخ او گفتم که من با قواعد دموکراسی آلمان بیشتر از هر افغانی شاید آشنایی داشته باشم و می‌دانم که برای شما مداخله مشکل است، اما ناممکن نیست. به باور من برگزاری این جلسه یک عمل آشکار دشمنانه با دولت و مردم افغانستان است و جمهوری فدرال آلمان نباید با توطئه‌های پاکستان و برخی از افراد از واشنگتن شریک شود. من در این ملاقات افزودم که مردم افغانستان به نیروهای شما در شمال کشور ما به عنوان دوست و همکار می‌بینند، برخورد ما افغان‌ها با شما، با برخورد ما با بسیاری از

کشورهای غربی تفاوت دارد. من به وی گفتم که لطفاً پیام مرا به وزیر خارجه برسان و بگو که من شخصا از پیامد این کنفرانس در برلین برای افغانستان و هم روابط میان کشورهای ما جدا نگران استم. در ضمن متن گفتگوها میان هیئت امریکایی و پاکستانی را به او نشان دادم و گفتم که او می‌تواند صرف از این متن یادداشت بگیرد تا بتواند، نگرانی افغانستان را بهتر درک کند. همزمان با این کار، سفرای ترکیه، هند و چین را نیز دعوت کردم و نگرانی افغانستان را با ایشان در میان گذاشتم. با سفیر ایالات متحده (در زمان افشای این سند، جنرال آیکن بری سفیر آن کشور در کابل بود) نخست من صحبت کردم و بعداً کرزی شخصا با او گفتگو کرد و به وی سخت هشدار داد. من نتایج گفتگوهایم را با سفرای کشورهای یادشده به رییس جمهور کرزی گزارش دادم و به او گفتم که به گمان من این کنفرانس بر گزار نخواهد شد و چنین هم شد. آلمانی‌ها از برگزاری این کنفرانس در کشورشان جلوگیری کردند. بعدها تلاش‌هایی صورت گرفت تا این کنفرانس در یکی از کشورهای اروپای شرقی و یا در اتریش برگزار شود که به دلیل اقدام‌های گسترده‌ی دفتر شوروی امنیت ملی که من در آن زمان مسؤلیت آن را داشتم، از این کار جلوگیری شد. شاید که بعد از مشاهده‌ی عکس‌العمل شدید ما، مقامات حکومت ایالات متحده نیز در امر جلوگیری از برگزاری این کنفرانس سهمی داشتند. بعدها راین کراکر سفیر بعدی ایالات متحده و جانشین او جمیز کانینگهام در این رابطه نقش مثبتی بازی کردند.

یکی از مسایل اساسی مشکل‌ساز میان افغانستان و ایالات متحده موضوع نهایی نشدن قرارداد امنیتی بود. با این که لویه جرگه‌ای که برای بحث روی این موضوع دعوت شد، با اکثریت نزدیک به اتفاق آرا به رییس جمهور توصیه کرده بود که این قرارداد را با ایالات متحده امضا کند،

اما کرزی خلاف تصمیم جلسه‌ای که خود فراخوانده بود، به این توصیه عمل نکرد. البته چند مورد هنوز هم در متن این قرارداد مورد مناقشه بودند که باید حل می‌شدند. موضوع جلوگیری از هر نوع عملیات نظامی توسط نیروهای امریکایی در افغانستان و تعهدات دفاعی امریکا در برابر افغانستان از جمله‌ی این مسایل اساسی بودند. هر باری که ما این موضوعات را مطرح می‌کردیم، امریکایی‌ها با جابه‌جایی کلمات و ظاهراً زیر نام پیشنهادهای جدید طوری مطالب را مطرح می‌کردند که در واقعیت برای آنان به نحوی آزادی عملیات نظامی را در داخل افغانستان می‌داد. از جانب دیگر ما هم در این موضوع سرسخت بودیم و می‌خواستیم تا امریکایی‌ها به هر نوع عملیات در داخل افغانستان پایان بدهند. هم ما و هم امریکایی‌ها می‌دانستیم که تهدید برای امنیت افغانستان از پاکستان بر می‌خیزد، اما آنان حاضر نبودند در توافقات امنیتی در باره‌ی همکاری‌های دفاعی با افغانستان به خصوص در رابطه با تهدیدهای خارجی در افغانستان بیشتر از کلمات ضعیف و نامشخص چیزی بگویند.

بن‌بست در گفتگوها در باره‌ی قرارداد امنیتی باعث شد تا من نظرات افغانستان را از طریق سفیر ایالات متحده در اختیار وزارت خارجه و مشاور امنیت ملی آن کشور قرار دهم. در این نامه که در ۲۴ سرطان ۱۳۹۲ (۲۰۱۳) نگاشته شده و به تایید رییس جمهور کرزی نیز رسیده بود، من بر خطوط سرخ افغانستان و خواست‌های اصلی کشور ما تاکید کردم. از جمله نوشته بودم که هدف ما از امضای چنین سندی "تامین امنیت ملی افغانستان است". در حالی که مشکلی که ما با آن روبه‌رو استیم تفاوت‌های عمیقی است که در برداشت‌های ما از تهدیدها و از دشمن وجود دارد". ایالات متحده، تنها القاعده را تهدید تلقی می‌کند. در حالی که از دید افغانستان مبارزه با القاعده بخشی از مشکل

بزرگ است. مداخله‌ی پاکستان در امور افغانستان، پناه‌گاه و تعلیم‌گاه برای طالبان و القاعده در داخل خاک این کشور ریشه‌های اصلی مشکل را می‌سازند." من در این‌جا به اصلی‌ترین مورد اختلاف میان دو کشور که از همان آغاز ما با آن روبه‌رو بودیم، اشاره کردم. این مشکل تا به امروز به باور من یکی از اصلی‌ترین علت‌های شکست مبارزه با تروریسم است. موضوع تمویل و تجهیز نیروهای امنیتی و دفاعی افغانستان یکی از موارد دیگری بود که به آن پرداخته بودم. در این نامه نوشته بودم: "درباره‌ی ضمانت مالی برای کمک به نیروهای امنیتی و دفاعی افغانستان باید به یک توافق دست یابیم؛ توافقی که در آن محدودیت‌های قانونی ایالات متحده و نگرانی‌های افغانستان هر دو در نظر گرفته شوند... در مورد چگونگی ماموریت ناتو باید حق حاکمیت ملی افغانستان رعایت شود... احترام به حاکمیت ملی افغانستان باید مانند احترام به حاکمیت یک کشور کاملاً نورمال صورت بگیرد. همکاری جاده‌ی یک‌طرفه نیست... ما می‌خواهیم تا جهان بداند که کشور ما در راه تامین امنیت جهانی ده‌ها هزار قربانی داده است... ما نمی‌خواهیم که شهروندان ما، در قلمرو خود ما توسط دوستان و مهمانان ما دستگیر و زندانی شوند. بازارهای افغانستان پر است از کالاهای قاچاق به شمول اسلحه و موترهای زرهی و حتا وسایل شب‌بین که برخی از آن‌ها از منابع آیساف-ناتو برون داده شده‌اند. قراردادی‌های ناتو-آیساف یک قشر نیرومند و به‌هم‌پیوسته‌ی اجتماعی را به وجود آورده‌اند که بر سر تقسیم منابع و همکاری با شرکت‌های خارجی با یک‌دیگر همکاری و در عین زمان رقابت می‌کنند. این موضوع باعث تقویت اقتصاد غیرقانونی، برون از کنترل دولت شده است. چنین حالتی بدون شک مناسبات خاصی را در قدرت سیاسی موجب می‌شود. دولت‌گریزی و عدم اعتنا به قانون یکی

از مظاهر این موضوع است". در متن این نامه و در گفتگوهای دوجانبه از رشد قشر سیاسی-اقتصادی زاده شده از قراردادهای و تبارز مستقل آنان با تکیه بر توان مالی و شرکت‌های امنیتی تاکید کرده بودم. پایان دادن به این حالت از دید من یکی از پیش شرط‌های داشتن دولت قوی را تشکیل می‌داد. در همین نامه نیز از عدم توجه به نقش افغان‌ها در روند صلح شکایت کرده نارضایتی افغان‌ها را از نادیده گرفتن نقش رهبری‌کننده در پروسه‌ی صلح به اطلاع آنان رسانیده بودم. در همین نامه نیاز به اعمال فشار بر پاکستان از جانب ایالات متحده را مجدداً مطرح کرده بودم و بسیار صریح نوشتم: "برای افغانستان گفتگو هدف نیست. گفتگو باید برای دسترسی به اهداف خاص صورت گیرد. ادامه‌ی بازی ده سال گذشته و حرف‌های میان‌تهی به سود هیچ‌یک از دو کشور نیست و موجب بی‌اعتمادی بیشتر مردم افغانستان می‌شود. پاکستان باید به حملات توپ‌خانه‌ای و راکتی خود علیه خاک افغانستان پایان داده و قرارداد تجارت و ترانزیتی میان دو کشور را عملی کند. پاکستان باید به طالبان افغان اجازه دهد تا با شورای عالی صلح گفتگو کنند".

من این نامه را زمانی به مقام‌های امریکایی فرستادم که گفتگوهای افغانستان با ایالات متحده روی قرارداد امنیتی به بن‌بست رسیده بود. رئیس‌جمهور افغانستان بعد از ملاقات واشنگتن در جنوری ۲۰۱۳ و همچنین پس از اطلاع از متن گفتگوهای مخفی امریکا با مقام‌های پاکستانی، تمایل به امضای این قرارداد نداشت. بعدها برای تسریع امور یک متن بیست ماده‌ای را که کاملاً مورد تایید رئیس‌جمهور افغانستان قرار گرفت، برای امضای قرارداد در اختیار ایالات متحده قرار دادم. در ماده‌ی اول این متن نوشته بودم: "ایالات متحده‌ی امریکا در گفتگوهای میان افغانستان و پاکستان نباید نقش میانجی‌بی‌طرف را

اتخاذ کند. در غیر آن همکاری استراتژیک با افغانستان که قربانی تروریسم است و هم‌زمان با آن با کشوری که تروریستان را پرورش می‌دهد، دارای تناقضات جدی است. در چنین صورتی نمی‌توان مردم افغانستان را برای امضای این قرارداد قانع کرد." در همین یادداشت به امریکایی‌ها پیشنهاد کرده بودم که "باید تمام تاسیسات امنیتی و استخباراتی خود را از شهرهای بزرگ برون کنند." در همین یادداشت نوشته بودم که "تمام آن عده شهروندان امریکایی که دارای تابعیت افغانستان نیز هستند، در صورت ارتکاب جرم باید مطابق به قوانین افغانستان مورد بازپرسی قرار بگیرند..." اما با این هم بن‌بست امضای قرارداد همچنان ادامه داشت، تا این که وزیر خارجه‌ی امریکا برای شکستادن این بن‌بست به کابل آمد.

رییس جمهور کرزی شخصا رهبری گفتگوها را از جانب افغانستان برعهده گرفت. همان‌طور که در بالا اشاره داشتم، واقعیتی که بعدها روشن شد، این بود که رییس جمهور افغانستان نمی‌خواست که در زمان زمامداری او این قرارداد به امضا برسد. گفتگوهای بسیار سخت همراه با ناراحتی‌ها میان هیئت دو کشور صورت گرفت. در ملاقاتی که در یازدهم اکتبر ۲۰۱۳ در این باره برگزار شد، هیئت دو کشور اتاق جلسات کابینه را برای ادامه‌ی گفتگوها انتخاب کردند. از جانب افغانستان وزرای خارجه و دفاع، رییس عمومی امنیت ملی، اشرف غنی مسؤول امور انتقال، رییس دفتر خرم، سخنگو فیضی و من حضور داشتیم. من گزارش کوتاهی از موارد مورد اختلاف را ارائه دادم و گفتم که ما در کجاها نمی‌توانیم توافق کنیم. کری در این جلسه گفت که "آقای رییس جمهور من آمده‌ام تا با شما در مورد قرارداد امنیتی صحبت کنم. من می‌خواهم تا این قرارداد را در جریان همین سفر نهایی بسازیم." رییس جمهور کرزی در پاسخ او گفت که "ما

می خواهیم تا شما گام‌هایی را به سوی پذیرش خواسته‌های افغانستان بردارید. طبیعی است که ما هم گام‌هایی را برای نزدیکی با شما بر می‌داریم." در گفتگوهایی که پیش از شروع بحث روی قرارداد در یک حلقه کوچکتر صورت گرفت، روابط افغانستان با پاکستان نیز مطرح شدند. جان کری از سیاست حکومت جدید پاکستان زیر رهبری نواز شریف در برابر افغانستان برداشت مثبتی داشت. وی گفت که "من فکر می‌کنم که در پاکستان تغییرات آمده است. نواز شریف سیاست نوی را دنبال می‌کند او خواهان تغییر بازی است. او می‌خواهد با هند کنار بیاید و همچنین با شما. اما آی‌اس‌آی و اردو بر سر راه تحقق این سیاست مشکلات ایجاد می‌کنند." کری به رئیس‌جمهور افغانستان گفت که "من فکر می‌کنم شما باید فکرتان را در باره ی پاکستان تغییر دهید. پاکستان خواهان همکاری با افغانستان است." وی در باره ی روابط متقابل دو کشور گفت که "من به شما اطمینان می‌دهم که امریکا به حاکمیت ملی شما احترام گذاشته و در آینده نیز خواهد گذاشت. شما امریکا را به خیلی چیزها متهم می‌کنید، اما تعداد قربانی‌های ما نشان می‌دهد که اتهامات شما در باره ی امریکا درست نیستند. ما مسؤولیت یک در صد تلفات ملکی را بر عهده داریم. ما مقدار زیادی پول مصرف کرده‌ایم. من اطمینان می‌دهم که آی‌اس‌آی به امریکا بیشتر از زیان‌هایی که به شما می‌رساند، صدمه می‌زند. من شش ساعت متواتر در عمان با کیانی صحبت داشتم. در این صحبت موضوع پناه‌گاه‌های طالبان را با وی در میان گذاشتم. من فکر می‌کنم که شما می‌توانید با حضور امریکا و جهان در کشورتان با پاکستان یک رابطه‌ی استراتژیک داشته باشید... با امضای قرارداد امنیتی شما می‌توانید پیامی را به پاکستان و طالبان بفرستید که شما با جهان متحد استید، اما بعضی موضوع‌گیری‌های شما به ما و شما کمک نمی‌کنند."

واقعیت این بود که امریکایی‌ها خواهان تقویت رابطه‌ی استراتژیک و خواهان داشتن یک رابطه‌ی نیک با پاکستان بودند. تشویق آنان که ما هم باید رابطه‌ی استراتژیک با پاکستان داشته باشیم، در متن همین نظرات کروی بازتاب می‌یافت. امریکا پذیرفته بود که افغانستان باید نقش تعیین‌کننده‌ی پاکستان را در افغانستان قبول کند و افغانستان در چارچوب چنین مناسبات نامتعادل قدرت با پاکستان روابطش را سامان بدهد. ما با این که با داشتن رابطه‌ی عمیق و حتا استراتژیک با پاکستان مخالف نبودیم، می‌دانستیم که شرایط طوری که ما می‌خواهیم برای داشتن چنین روابطی آماده نیست؛ ما نمی‌خواستیم به جدال‌های پاکستان با هند، کشیده شویم؛ ما نمی‌خواستیم تا کشور ما ژرفای استراتژیک جنگ میان هند و پاکستان باشد؛ ما نمی‌خواستیم سرزمین ما مهد پرورش جهادیان کشمیری، عربی و یا هر جهادی دیگری باشد. ما می‌خواستیم با جهان بر بنیاد منافع ملی خود وارد یک مرادده‌ی سیاسی و اقتصادی شویم و با چنین رویکردی با پاکستان دوست باشیم؛ اما پاکستان می‌خواست که بر ما برادرسالاری کند، بی‌آن که به اثبات برادری‌اش پردازد. در این رویکرد، امریکا نیز به نحوی با پاکستان همراه شده بود. واقعیت این بود که در جهان پساجنگ سرد، ما در محاسبات قدرت آن اهمیتی را که گمان می‌کردیم، نداشتیم. جنگ طولانی که با تجاوز شوروی شروع شده بود و بعدها با حاکمیت طالبان و حمله‌های انتحاری و بمب‌گذاری‌های فراوان، همراه با بی‌آرامی و گریز از استقلال‌طلبی نخبگان حاکم همراه شده بود، دمار از روزگار مردم ما کشیده بود. این بی‌آرامی بیشتر طبقه‌ی سیاسی کشور ما را فراگرفته بود. روزگار سختی بود و سیاست‌مداران افغانستان در برزخ بدی گیر کرده بودند. در همین ملاقات رییس جمهور کززی در پاسخ به جان کروی گفت: "به باور من، ما نیاز داریم

تا سه پیام را به سه آدرس مختلف بفرستیم. ما باید به افغان‌ها پیام بدهیم که با قرارداد امنیتی یک فصل جدید در زندگی آن‌ها گشوده می‌شود. با این فصل جدید، به حاکمیت ملی ما کاملاً احترام گذاشته می‌شود؛ زندگی افراد ملکی و کودکان ما از بمباران‌ها و خانه‌پالی‌ها در امان می‌ماند و حاصل این قرارداد یک افغانستان قوی، متکی به خود و با امنیت است. دوم ما باید به طالبان پیام بدهیم که این توافق‌نامه میان دو کشور مستقل به امضا می‌رسد و سوم اگر شما واقعا باور دارید که آی‌اس‌آی بر ضد شما است، پس باید به پاکستان پیام داده شود که اگر شما به خراب‌کاری‌های تان پایان ندهید، افغانستان و آمریکا فعالیت‌های خود را هماهنگ می‌کنند. من به شما می‌گویم که دیدگاه مردم افغانستان تغییر کرده است. مواردی از عملکرد آمریکا وجود دارد که مردم افغانستان آن را قبول ندارند. این قرارداد باید میان دو کشور مستقل و متحد هم‌دیگر امضا شود. اگر بعد از امضای این قرارداد باز هم خانه‌های مردم بمباران شوند، این قرارداد چه سودی برای ما دارد؟ آقای وزیر خارجه، چند روز پیش میدان طیاره‌ی ننگرهار مورد حمله‌ی تروریستان قرار گرفت و در جواب، نیروهای ایالات متحده خانه‌های مردم ملکی افغان را بمباران کردند. جان کری از وقوع این حادثه ابراز تاسف کرد و گفت که "آقای رییس جمهور ما همین امشب تا حال با هم خوب بحث کردیم، بگذارید تا پس از این هم خوب کار کنیم". منظور کری این بود که از این بحث گذار کنیم و روی قرارداد امنیتی گفتگو را ادامه بدهیم. کرزی در پاسخ او گفت: "با وقوع حوادثی از این قبیل ما نمی‌توانیم با هم خوب کار کنیم. آن‌چه ما می‌خواهیم این است که ما با هم متحد باشیم و شما به حاکمیت افغان‌ها احترام بگذارید. اگر شما کدام هدف بزرگتری را در منطقه دنبال می‌کنید، بروید به دنبال آن، اما به

خانه‌های مردم ما کاری نداشته باشید. ما می‌دانیم که شما در پی اهدافی در این منطقه هستید، این کار شما است و برای ما اهمیتی ندارد. برای ما ضمانت بدهید که شما به خانه‌های افغان‌ها نمی‌روید و خانه‌های افغان‌ها را بمباران نمی‌کنید. اگر کشوری به تروریستان پول بدهد و آن‌ها به پایگاه شما حمله کنند، شما می‌روید دهات افغانستان را بمباران می‌کنید؟" کرزی تلاش می‌کرد تا از طریق قرارداد امنیتی امکان هر نوع عملیات نظامی نیروهای امریکایی در داخل افغانستان از بین برود و هیچ امکانی به آنان داده نشود تا باز بهانه‌ای پیدا کنند و در داخل افغانستان دست به عملیات بزنند. از این‌رو از جان‌کوری پرسید که اگر بعد از امضای قرارداد "کاروانی از نیروهای شما از بگرام جانب کابل در حرکت باشد و در راه مورد حمله قرار بگیرد، شما در دفاع از کاروان نیروهای خود دست به چه اقدامی می‌زنید؟" اصولاً موارد زیادی دیده شده بود که نیروهای خارجی، فرانسوی‌ها، استرالیایی‌ها و در موارد زیاد امریکایی‌ها در انتقام حملاتی که طالبان از کمین‌گاه‌ها علیه نیروهای آنان انجام می‌دادند، به واکنش‌های کور دست می‌زدند و تمام ساحه‌ای را که گمان می‌کردند از آن‌جا حمله صورت گرفته است، بمباران می‌کردند. از این‌رو کرزی با این‌که، طوری که بعد از به پایان رسیدن دوران ریاست جمهوری‌اش، اعتراف کرد، از همان آغاز میلی برای امضای قرارداد امنیتی با امریکا نداشت، اما می‌خواست در متن مسوده‌ی قرارداد، جمله‌بندی‌هایی را بگذارد تا در همه‌حال مانع عملیات نظامی امریکایی‌ها شود. در پاسخ به این سوال وی، جنرال دانفورد گفت: "امنیت کاروان‌های ما نه تنها در آینده، بل که همین امروز نیز توسط قوای افغانستان تامین می‌شود". در متن قرارداد تذکری در باره‌ی "حواشی تاسیسات قرارگاه‌های ایالات متحده" رفته بود. در واقعیت این حوزه بود که نیروهای امریکایی خود

می توانستند تامین امنیت را بر عهده بگیرند. ما می خواستیم بدانیم که گستره ی این حواشی تا کجاست و چگونه تعریف می شوند. رییس جمهوری می خواست تا با تعریف این حوزه ساحه ی حرکت نیروهای امریکایی را محدود بسازد، از این رو از آنان پرسید "که این ساحه چند کیلومتر را احتوا می کند؟" جنرال دانفورد گفت که "نیروهای ما صرفا در درون تاسیسات به تامین امنیت می پردازند و در بیرون از تاسیسات، نیروی نظم عامه ی افغانستان و یا پولیس و نیروهای دفاعی افغان استند". نگرانی اما همچنان پا بر جا بود، رییس جمهور پرسید: "اگر یک نفر به تحریک استخبارات خارجی از منطقه ای که شما حاشیه ی پایگاه می گوئید به شما حمله کند، شما در مقام عکس العمل نیروهای تان را می فرستید و افغان ها را دستگیر می کنید؟" در پاسخ دانفورد گفت که "ما امروز هم به چنین حملاتی پاسخ نمی دهیم".

وزیر خارجه ی امریکا افزود که "ایالات متحده می خواهد با تروریسم، با القاعده بجنگد؛ ما می خواهیم عملیات ضد تروریسم را با شما هماهنگ انجام دهیم". نگرانی های افغانستان هنوز هم برطرف نشده بود. رییس جمهور می خواست به هر ترتیبی از احتمال ورود امریکایی ها به منازل افغان ها جلوگیری کند. از این رو از کری پرسید: "اگر شما تشخیص دادید که یک نفر از اعضای القاعده در منزل یک افغان پنهان شده است؛ آیا به خانه ی آن افغان وارد می شوید؟" جان کری در پاسخ گفت که "نه، ما امروز هم این کار را نمی کنیم".

من مبتلا به این توهم بودم که شاید امضای این قرارداد به عنوان نمایی از قدرت و اراده به مقاومت در برابر پاکستان و طالبان موجب شود تا جنگ ها کاهش یابند و آمادگی برای گفتگوهای صلح بیشتر شود، اما چنین نشد. به دلیلی چنین نشد که امریکایی ها از آن به مثابه ی فرصتی برای تاکید بر اراده ی شان برای ترک افغانستان و نجات دادن با

طالبان و حمایت از پاکستان استفاده می کردند و در نهایت قرارداد امنیتی عملاً به یک مترسک بی معنا و بی مفهوم تقلیل یافت. باید صادقانه اعتراف کرد که کرزی متوجه این تهدیدها بود، به همین دلیل هم به جان کری گفت که اگر "بی امنیتی و جنگ بعد از امضای این قرارداد باز هم ادامه یابد، مردم افغانستان شما را محکوم خواهند کرد". جان کری که در فن سخن دیپلمات ورزیده ای بود، بی درنگ مطلوب کرزی را درک کرد و گفت: "من به شما وعده می دهم تا ما تمام فشار را بر پاکستان وارد کنیم و بر آن کشور تمرکز کنیم. حکومت ملکی پاکستان ضعیف است؛ اما نواز شریف آدم های قوی را مقرر کرده است". در متن قرارداد یک افاده ی دیگر هم وجود داشت که از جمله ی اهداف مشترک دو کشور از "مبارزه با القاعده و وابستگان آن" تذکار رفته بود. چنین جمله ای بدون توضیح می توانست زمینه ی تعبیر و یا تفسیرهای گوناگون را موجب شود. برای من روشن بود که هم رهبری حکومت افغانستان و هم ایالات متحده، طالبان را نه تروریست تلقی می کردند و نه هم از جمله ی وابستگان القاعده؛ حتا من شک داشتم که آیا از دید امریکایی ها شبکه ی حقانی بخشی از وابستگان القاعده است و یا نه. روشن بود که با اندک تغییری در رفتار این شبکه در برابر ایالات متحده آن کشور حاضر بود، بدون توجه به تهدیدهایی که از جانب این گروه متوجه افغانستان می شدند، این گروه را از جمله ی وابستگان القاعده حذف کند. همین امکان در مورد بسیاری از شبکه های تروریستی دیگر نیز وجود داشت. من در بالا اشاره کردم که از دید رهبران ایالات متحده تروریست تنها کسی است که منافع و شهروندان امریکا را مستقیم هدف قرار بدهد و نه گروه هایی که در افغانستان دست به انتحار و ترور می زدند. از این رو از کری پرسیدم که "شما از نزدیکان القاعده در متن قرارداد صحبت

می کنید. از دید شما لشکر طیبه، سپاه صحابه و جیش محمد و گروه‌های شبیه این‌ها، از وابستگان القاعده تلقی می‌شوند؟" کری برای من یک پاسخ بسیار صادقانه داد. همان پاسخی را که من می‌دانستم؛ او گفت: "اگر این گروه‌ها به امریکا حمله کنند، بلی ما آن‌ها را از جمله‌ی تروریستان وابسته به القاعده تلقی می‌کنیم، اما اگر ایالات متحده و افغانستان قرارداد امنیتی داشته باشند و این قرارداد مورد حمایت تمام کشورهای آسیایی باشد در آن صورت پاکستان بیشتر تجرید خواهد شد." منظور جان کری این بود که پاکستان در آن صورت از این گروه‌ها به عنوان ابزار مداخله در کشورهای دیگر استفاده نخواهد کرد. تجربه‌ی سال‌های بعد نشان داد که این برداشت جان کری درست نبوده است. جان کری در پاسخ به ابراز مکرر نگرانی‌های ما در رابطه به امکان ادامه‌ی بی‌امنی و تروریسم بعد از امضای قرارداد گفت: "با امضای این قرارداد ما می‌توانیم فعالیت‌های طالبان را کنترل کنیم. نیروهای شما رهبری و اجرای عملیات را برعهده خواهند داشت و در صورت لزوم ما از آن‌ها حمایت می‌کنیم، هر چند ما نمی‌توانیم به شما ضمانت بدهیم که شما حتما بعد از امضای قرارداد امنیتی با ایالات متحده به امنیت دست می‌یابید، اما ما به شما این تضمین را می‌دهیم که شما به چارچوب امنیتی دست خواهید یافت که بتوانید مسؤولیت تامین امنیت را خود بر عهده بگیرید و به رشد و توسعه‌ی اقتصادی دست یابید." تمام این مباحث با وجود توافق‌هایی که به عمل آمد، نتوانستند شک و بدگمانی افغانستان را از بین ببرند. این شک را رییس جمهوری امریکا در گفتگوهای اوایل همان سال در واشنگتن و مشاور امنیت ملی او در مورد روابط خارجی افغانستان موجب شده بودند. طبیعی است که تلاش برای برگزاری کنفرانس‌هایی با شرکت نیروهای اپوزسیون و فدرالیست‌های افغانستان

در خارج از کشور نیز به این شک‌ها دامن زده بودند. به همین دلیل کرزی از جان کری پرسید: "آیا شما به افغانستان این ضمانت را می‌دهید که بخشی از خاک ما را به پاکستان و یا طالبان تسلیم نمی‌کنید؟" جان کری که متوجه شک دوامدار رییس جمهور افغانستان شده بود، در پاسخ گفت: "من می‌دانم که شما گمان می‌کنید امریکا دارای برنامه‌ی دیگری در این منطقه است و در افغانستان توطئه می‌کند. اما من به شما تعهد و اطمینان می‌دهم که ما چنین برنامه‌ای نداریم و ما می‌خواهیم به شما کمک کنیم". رییس جمهور کرزی در پاسخ جان کری گفت: "برای مردم افغانستان مقدار پولی که شما کمک می‌کنید، اهمیت اساسی ندارد. مردم ما خواهان امنیت استند و می‌خواهند تا به حق حاکمیت ملی ما احترام گذاشته شود. ما یکی از رهبران طالبان پاکستان را برای همکاری با افغانستان بسیج کردیم. نیروهای شما وی را از نزد نیروهای افغانستان ربودند. من به عنوان رییس جمهور افغانستان از شما خواستم تا وی را به افغان‌ها تسلیم کنید و شما از این کار ابا ورزیدید. شما باید به حق حاکمیت ما احترام بگذارید."

این شخص لطیف الله محسود، خواهرزاده‌ی رهبر پیشین تحریک طالبان پاکستانی بود. وی را امنیت ملی افغانستان برای تحقق اهدافی و خدمت به صلح جذب کرده بود. وی چند بار با مسئولان امنیت ملی افغانستان گفتگو کرده بود. امریکایی‌ها هم در جریان این گفتگوها قرار داشتند؛ اما مدیریت این رابطه در دست امنیت ملی افغانستان بود. امریکایی‌ها این بار از تاریخ ملاقات مجدد با وی اطلاع حاصل کرده بودند. در حالی که وی در همراهی با کارمندان امنیت ملی جانب کابل در حرکت بود در نزدیکی‌های لوگر قوای امریکا وی را دستگیر کردند و علی‌رغم تقاضاهای مکرر مقامات افغانستان به شمول رییس جمهور کشور ما وی

را به افغان‌ها تسلیم نکردند. این رفتار امریکایی‌ها برای ما بسیار آموزنده بود. در حالی که امریکایی‌ها ملا برادر را بعد از دستگیری به مقام‌های پاکستانی تسلیم داده بودند، این تبعه پاکستانی را از دست امنیت ملی ما ربودند. طبیعی است که چنین اعمالی هر روز بیشتر از پیش روابط ما را خدشه‌دار می‌ساخت و موجب بی‌اعتمادی بیشتر می‌شد. این شهروند پاکستانی در دوران حکومت وحدت ملی به پاکستانی‌ها تسلیم داده شد. من در مصاحبه‌ای با تلویزیون طلوع و انتشار مقاله‌ای در روزنامه‌ی هشت صبح به این اقدام امریکایی‌ها به مثابه‌ی اقدامی علیه امنیت ملی افغانستان و نقض حاکمیت ملی کشور ما اعتراض کردم.

این دور گفتگوها روی متن قرارداد، دو روز ادامه یافتند، مسوده‌ی قرارداد کلمه به کلمه مورد بحث قرار گرفت و تغییرات لازم در آن وارد گردید. جان کری اصرار داشت که اگر قرارداد امضا نمی‌شود، دست کم باید نشانی شود، اما کرزی رد کرد و گفت که نه هنوز زود است و ما نیاز به گفتگو با رهبران افغان داریم. در وقت صرف غذا کرزی از وزیر خارجه‌ی ایالات متحده پرسید که "نامزد شما برای انتخابات آینده‌ی ریاست جمهوری چه کسی است؟" وزیر خارجه‌ی امریکا در پاسخ گفت که "ما نامزدی نداریم و نمی‌خواهیم در روند انتخابات شما مداخله کنیم. ایالات متحده تنها آرزویی که دارد این است تا انتخابات افغانستان عادلانه برگزار شود." اما این واقعیت نداشت. ایالات متحده از همان آغاز نسبت به اشرف غنی خوش‌بینی داشت و به سود او بعدها به نحوی مداخله کرد. حتی یان کوییش نماینده‌ی سرمنشی ملل متحد برای افغانستان نیز تشویق و مجاب شده بود تا با آنان همراهی کند. کوییش در اصل آدم با عزتی بود؛ اما در این جا آشکارا فریب خورده بود. در تحقق این پروژه به هر دلیلی که بود، رییس جمهور افغانستان نیز کاملاً تلاش می‌کرد. وی تمام اعضای

تیمش را وادار کرد تا خلاف میل باطنی‌شان از دکتور اشرف غنی حمایت کنند. تنها استاد زلمی هیواد مل و من گفتیم که ما چنین کاری نخواهیم کرد و چنین هم شد. برای من بسیار شنیدنی بود که سفیر ایالات متحده در دعوتی که به مناسبت پایان ماموریت سفیر بریتانیا در افغانستان آقای ستاگ برگزار کرده بود، در ضمن سخنرانی و سپس از همکاری میان امریکا و بریتانیا بسیار آشکارا گفته بود که "ما و بریتانیا در افغانستان تقسیم مسؤلیت خوبی داشتیم. امریکایی‌ها خود را بر تامين امنیت متمرکز ساختند و دوستان انگلیسی ما بر انتخابات تمرکز کردند".

موضوع امضای قرارداد امنیتی میان افغانستان و امریکا آشکارا به بن‌بست کشیده شده بود. من طرفدار امضای این قرارداد بودم و برای همکاری با ایالات متحده بدیلی نمی‌دیدم. اصولا در بیشتر از یک دهه، ساختارهای امنیتی و دفاعی افغانستان طوری طرح‌ریزی شده بودند که امکان قطع رابطه و یا کاهش رابطه با ایالات متحده موجب فروپاشی نهادهای امنیتی افغانستان و پیروزی طالبان و پاکستان می‌شد. هیچ نیروی دیگری نیز وجود نداشت تا از نیروهای امنیتی افغانستان حمایت‌های لازم را انجام بدهد. در تیم رییس جمهور افغانستان کسانی بودند که در پی گسستن رابطه با ایالات متحده بودند. به دلیل این که دفاع علنی از طالبان و پاکستان ممکن نبود، آنان در تلاش بودند که زیر نام صلح‌طلبی و پایان دادن به قانون‌شکنی‌های امریکایی‌ها و بی‌احترامی‌های آنان به حاکمیت افغانستان، عملا زمینه‌ی سقوط نظام را به سود طالبان فراهم کنند، اما جانب امریکایی نیز به دنبال اجرای استراتژی‌ای بود که عملا سلطه‌ی نرم پاکستان را در کشور ما در پی داشت. در چنین شرایطی خانم سوزان رایس^۱ که به

---

^۱ Susan Rice

تازگی از مقام نماینده ی دائمی امریکا در سازمان ملل متحد به حیث مشاور امنیت ملی آن کشور مقرر شده بود، به منظور شکستن بن بست در رابطه میان افغانستان و ایالات متحده به کابل آمد. من قبلاً با خانم رایس دو دیدار داشتم؛ یکی در مقر سازمان ملل متحد و دیگری در جریان سفرش به افغانستان که در آن زمان مسؤولیت نمایندگی دائمی آن کشور در سازمان ملل متحد را بر عهده داشت. خانم رایس در ابراز دیدگاه‌هایش خانم رُک و راستی بود؛ اما در برخورد با مخاطبان خود آدم گرم و صمیمی نبود. از این لحاظ وی نقطه‌ی مقابل خانم کلینتون بود. باید اعتراف کنم که وی مظهری از بلندپروازی و خودرایی امریکایی بود. به دلیل نزدیکی شخصی که با رییس جمهور کشورش داشت، از آن کسانی بود که موفقیت شخصی او‌باما برای او بسیار مهم بود. طبعی بود که با سیاست‌گزاری‌هایی که اطرافیان او‌باما کرده بودند، اگر در سیاست داخلی وی می‌توانست به دستاوردهای خوبی برسد، اما تغییر رادیکال در رویکردهای وی در سیاست خارجی از جمله سپردن بیشتر مسؤولیت‌ها به کشورهای کوچک‌دارای پیشینه‌ی استعماری مانند انگلستان و فرانسه در آسیای غربی (خاور میانه) و همچنین پس از این که تجاوزهای امریکا در دوران بوش، توازن سیاسی را در این منطقه در هم ریخته بود، موجب مشکلات بسیار جدی شدند. خانم رایس هم یکی از بنیادگذاران این سیاست بود. او در کل آدم خوش‌خوی و خوش‌برخوردی نبود. وقتی سفیر ایالات متحده ی امریکا جنرال آیکن بری به من گفت که وی برای گفتگو با مقام‌های افغانستان به کابل می‌آید، بیشتر از این که در سفر وی زمینه ی یک گفتگو برای بهبود روابط را ببینم، نگران شدم. باز هم به دلیل این که من با او روابط خوبی داشتم، امیدوار بودم که شاید بتوانم میان او و رییس جمهور فضای بهتری را برای گفتگو آماده کنم، که چنین نشد.

خانم رایس را رییس جمهور افغانستان برای غذای شب دعوت کرد. در جوار محل اقامت رییس جمهور که به آن قصر نمبر یک می‌گویند، حامد کرزی یک خانه‌ای را برای پذیرایی از مهمانان رییس جمهور بنا نهاده بود. ساختمان‌هایی که در سالیان پسین در درون محوطه‌ی ارگ بنا یافته بودند نه از لحاظ معماری و نه هم از لحاظ نام‌گذاری دارای جاذبه بودند. با این که حامد کرزی از جریان ساختمان این بناها شخصا منظم بازدید می‌کرد و پیشنهادهای لازم را برای بهبود امور می‌داد، اطرافیان بد ذوق او که بیشتر زیبایی‌شناسی و هنرپرووری آن‌ها در محدوده‌ی داوری روی رسامی‌های لاری‌های پاکستانی و سبک‌های معماری شیرپوری و چوب‌کاری‌های زشت برای دکوراسیون‌های درون منزل خلاصه شده بود، با ابراز نظرهایی از این موضع، بر زشتی برونی و دکوراسیون درونی این بناها می‌افزودند. رییس جمهور کرزی به گونه‌ی ناباور کردنی، به همان اندازه که در انتخاب همکاران خود زیاد دقت نمی‌کرد، در زمینه‌ی زیباسازی بناها و تنظیم دکوراسیون آدم خوش ذوقی بود. او از بدذوقی‌های برخی از جنگ‌سالاران که پوشیدن کفش‌های پوست کروکودیل و ساعت‌های چند کلید طلائی را نشان خوش ذوقی می‌دانستند، مبرا بود. با این که این بنای جدید که نام آن را الحاقیه گذاشته بودند، بنای قشنگی نبود، تجهیزات درونی و دکوراسیون آن اندکی به نسبت بناهای جدید دیگر دارای هارمونی بود. خانم رایس ساعت هفت شام روز ۲۵ نوامبر ۲۰۱۳ به دیدار رییس جمهور آمد و کرزی خانم رایس را در همین بنا پذیرفت.

خانم رایس دقیقا یک روز بعد از این که جرگه‌ی مشورتی در باره‌ی قرارداد امنیتی با ایالات متحده، امضای این قرارداد با امریکا را توصیه کرده بود، به دیدار رییس جمهور آمد. این نخستین باری بود که رییس جمهور در دوران زمامداری‌اش با مخالفت شرکت کنندگان در

یک جرگه رویه‌رو شده بود. اشتباه محاسبه‌ی رییس جمهور در این بود که گمان می‌کرد اکثریت اشتراک‌کنندگان در جرگه هم مانند او می‌اندیشند و خواهان دشمنی با امریکا و خوش‌بینی نسبت به طالبان، استند. در حالی که نه اکثریت اشتراک‌کنندگان در جرگه و نه هم اکثریت اعضای حکومت از جمله من به عنوان مشاور امنیت ملی، در رابطه با رد امضای قرارداد امنیتی با او هم‌نظر بودیم. کرزی به اطلاعات غلط برخی از اعضای تیمش را که گویا اکثریت مردم افغانستان و بالطبع اعضای جرگه‌ی مشورتی با امضای قرارداد امنیتی مخالف استند، باور پیدا کرده بود. حتا در لیست افرادی که باید در لویه جرگه شرکت می‌کردند، به هدایت رییس جمهور و برخی از اعضای دفتر او نام‌هایی از اعضای خانواده‌های قربانیان بمباران‌های امریکا، افراد فعال احزاب مخالف حضور امریکا، کارشناسان جانبدار پاکستان و افراد نزدیک به ایران داخل شده بودند. با این هم جرگه با اکثریت نزدیک به اتفاق از امضای قرارداد امنیتی با ایالات متحده دفاع کرد. بدون شک که تلاش‌های افراد جانبدار امضای این قرارداد و فعالیت‌های دستگاه‌های امریکایی نیز در تبلور نظر مثبت بسیار موثر بودند. من شخصا به اطلاع رییس جمهور رساندم که اگر کمیسیون‌های جرگه از من تقاضا کنند که برای‌شان راجع به جزئیات این قرارداد معلومات بدهم، من می‌روم و از امضای قرارداد دفاع می‌کنم و این کار را هم کردم.

در دیدار خانم رایس با کرزی بعد از تبادل‌ی تعارفات معمول خانم رایس مستقیما به لویه جرگه اشاره کرد و از رییس جمهور افغانستان پرسید: "جرگه‌ی مشورتی خوب گذشت آیا شما از نتایج آن راضی می‌باشید؟ به باور من که تجمع تعداد زیادی از شهروندان شما و استقبال از همکاری با ما بسیار خوب بود. امیدوارم با در نظر داشت

توصیه‌های جرگه قرارداد امنیتی تا اخیر امسال امضا شود." طرح این تقاضا بدین گونه بدون شک که بر ناراحتی رییس جمهور افغانستان می‌افزود. برای نخستین بار در سیزده سال رهبری، نهاد لویه جرگه که کرزی سخت به آن باورداشت، خلاف دیدگاه‌های او موضع گرفته بود و طرح این سوال بدین گونه رییس جمهور افغانستان را بسیار برآشفته کرد. کرزی هم بعد از این که به اهمیت جرگه‌ها در افغانستان اشاره کرد، گفت: "بدون برگزاری جرگه مشکل بود که افغانستان بتواند به شما پایگاه نظامی بدهد. مردم افغانستان ابراز آمادگی کردند تا به شما پایگاه بدهند، جرگه همچنین تقاضای صلح برای افغانستان را مطرح کرد به این خواست مردم افغانستان باید توجه شود. من در سخنرانی خود ناراحتی خود را نشان دادم. من با جنرالان و رهبران شما همیشه موضوع خانه‌پالی‌ها و دستگیری افغان‌ها توسط نیروهای شما را مطرح کردم؛ اما هرگز در این زمینه تغییری رونما نگریدید. من امیدوارم که به توصیه‌های جرگه توجه شود و از همین امروز هیچ فردی از شما بدون اجازه به خانه‌های افغان‌ها داخل نشود". واقعیت این بود که برقرار کردن رابطه‌ی مستقیم میان مصالحه و امضای قرارداد امنیتی از توصیه‌های جرگه نبود. این توصیه را افراد دفتر رییس جمهور در لحظه‌های آخر وارد سند نهایی جرگه کرده بودند. در میان اعضای تیم رییس جمهور در برداشت از این قضیه اختلاف وجود داشت. من بر این باور بودم که ما با داشتن نیروهای امنیتی قوی و اتحاد با جامعه‌ی بین‌المللی می‌توانیم به پاکستان نشان بدهیم که امکان پیروزی در افغانستان را ندارند و ناگزیر خواهند شد تا به پروسه‌ی صلح بپیوندند. به سخن دیگر قرارداد امنیتی ابزاری برای کمک به رسیدن به صلح بود، اما شخص رییس جمهور، رییس دفتر و سخنگو کاملاً به این باور بودند که امریکا برای داشتن پایگاه و رسیدن به اهداف بزرگتر به

افغانستان آمده است. ما به آنان پایگاه می دهیم و آن ها هم باید از بهره برداری از پاکستان و طالبان علیه ما دست بردارند. به همین دلیل شرط صلح به عنوان پیش شرط امضای قرارداد امنیتی بعدا بازتاب یافت. خانم رایس هم که با خلیقات افغان ها آشنایی نداشت، طوری سخن گفت که از آن بوی تهدید می آمد. او نمی دانست که چنین برخوردی موجب تغییر موضع رییس جمهور افغانستان شده نمی تواند بر عکس موجب می شود تا او بر مواضعش با اصرار بیشتر ایستادگی کند. رایس در پاسخ گفت: "جناب شما با وزیر خارجه ی ما و همچنین تیم های کاری هر دو کشور برای نهایی ساختن متن قرارداد بسیار زحمت کشیده اید. من از روزی که وارد کابل شده ام با بیشتر از پنجاه تن از هموطنان شما صحبت کرده ام. همه از امضای قرارداد دفاع می کنند. ما درگیر طولانی ترین جنگ تاریخ کشور خود شده ایم. بدون قرارداد امنیتی ما نمی توانیم صلح را به کشور شما بیاوریم. نرفتن به خانه ها از تاریخی که این قرارداد نافذ شود، به اجرا در خواهد آمد!" با آن که در آن زمان اکثریت مطلق مردم افغانستان علی رغم همه ی نارسایی ها از ادامه ی حضور امریکا در افغانستان دفاع می کردند، با این هم ما می دانستیم که مقام های غربی در کل و مقام های ایالات متحده به گونه ی خاص همیشه با افراد معینی دیدار می کنند و به سخنان آن ها گوش می دهند. این افراد بیشتر فعالان سازمان های غیردولتی کمک گیرنده از غریبان و شهرنشین بودند.

واقعیت دردناک این بود که این افراد نمایندگان جامعه ی افغانستان و حتی جامعه ی مدنی طوری که نمایش داده می شد، نبودند. اصولا افغانستان به مفهوم متداول جامعه ی مدنی ندارد. با این که برخی از این افراد دارای دیدگاه های خوب و نیت نیک برای افغانستان بودند، اما پایه های اجتماعی آنان در میان مردم افغانستان حتی مردم شهری بسیار

نازک و ناچیز بود. چنین افرادی همه با هم حتا اگر کاملاً متحد می شدند، نمی توانستند برای دفاع از یک امر خوب، پنج هزار نفر را در کابل گرد آورند. این ضعف جامعهی کمک بگیر را حکومت داران می دانستند. در مواردی به دلیل این که افراد این گروه ها از خود آرا و افکار ترقی خواهانه بروز می دادند، من از آنان دفاع می کردم، اما من در درون حکومت در این امر کاملاً تنها بودم. بعدها افزون بر ناتوانی اجتماعی، ایجاد گروه های حزبی و به ویژه قومی در حمایت افراد دولتی موجب تجزیه و ضعف بیشتر این گروه ها شد. گروه هایی به نام جامعهی مدنی سر بلند کردند که از قلب های انتخاباتی دفاع می کردند و یا این که مدافعان حقوق بشری و سازمان های مدنی که در حمایت از اجرای مجازات اعدام به خیابان ها می ریختند و از داعیهی برحق جنگ سالاران قومی دفاع می کردند و انحرافات مدنی از این دست که به نام جنبش های مدنی به مردم و افکار عامه حفته می شدند. امریکایی ها مشورت های شان را با چنین افرادی انجام می دادند. طبیعی است که همان گونه که مشورت های رییس جمهور کرزی با اعضای دفترش آرای حقیقی مردم را بازتاب نمی داد، مشوره های امریکا با اعضای جامعهی مدنی نیز به هیچ وجه بازتاب آرای مردم افغانستان نبود. البته با یک تفاوت بنیادین که رییس جمهور افغانستان بیشتر از هر کس دیگر با جامعهی روستایی افغانستان آشنایی داشت و در نهایت امر در بسیاری موارد، اغلب آنان را با خود داشت. کرزی بر این امر که پیش از امضا و انفاذ قرارداد باید پای امریکایی ها از خانه های مردم کوتاه ساخته شود، مُصر بود. اما رایس با استناد به توصیهی جرگه بر این امر تاکید داشت که این امر پس از انفاذ قرارداد صورت خواهد گرفت. رایس با تاکید بر این امر که وی خود مادر است و او با ما هم دو طفل دارد و هر دوی آنان درد و غم

مردم افغانستان را درک می‌کنند، تاکید کرد که امنیت نیروهای آنان و امنیت افغانستان ایجاب می‌کند که قرارداد امنیتی امضا شود. کرزی هم با تاکید بر این که تا در رفتار امریکایی‌ها در رابطه با خانه‌پالی‌ها و تلفات ملکی تغییر رونما نشود، این کار صورت نخواهد گرفت بر مواضعش ایستادگی کرد. تاکید بر آغاز گفتگوهای صلح نیز یکی دیگر از تاکیدهای کرزی بود.

در همان روزها پاکستانی‌ها ظاهراً زمینه‌ی گفتگو میان صلاح‌الدین ربانی رییس شورای عالی صلح با ملا برادر را، که در آن وقت‌ها در یک پایگاه هوایی پاکستان در اسارت پاکستانی‌ها قرار داشت، فراهم کرده بودند. آقای صلاح‌الدین ربانی که هم مانند معصوم استانکزی، روی مسایل صلح با کرزی گفتگوهای مخفی داشت، به رییس جمهور گفته بود که ملا برادر در حالت نیمه‌بی‌هوشی قرار داشت و توانایی حرف زدن را نداشت. واقعیت این بود که پاکستانی‌ها به او آن قدر دوا می‌دادند که نتواند چیزی بگوید و یا این که ابراز آمادگی برای صلح بکند. قبلاً داوودزی سفیر افغانستان در پاکستان نیز با وی دیدار کرده بود. ملا برادر که آزادی او در تمام گفتگوهای ما با پاکستانی‌ها و امریکایی‌ها به یکی از خواست‌های اصلی ما ارتقا یافته بود، به داوودزی گفته بود که من هیچ کاره‌ام، من مدت‌ها می‌شود که در زندان استم و از برون هیچ خبر ندارم و نمی‌خواهم با حکومت کابل گفتگو کنم. ملا برادر عملاً هیچ کاره شده بود و دارای هیچ صلاحیتی در میان طالبان نبود. استخبارات پاکستان در همدستی با امریکایی‌ها او را نابود کرده و حکومت افغانستان هم به ناحق روی یک هیچ، برای رسیدن به صلح متمرکز شده بود. کرزی که عمیقاً به همدستی پاکستان و امریکا باور داشت، ناراحتی‌اش را در این رابطه با رایس چنین در میان گذاشت: "در روند صلح از جانب شما هیچ اقدام جدی صورت نگرفته

است، هیچ پیشرفتی وجود ندارد. رییس شورای عالی صلح، صلاح‌الدین ربانی را پاکستانی‌ها نزد ملا برادر برده‌اند، در یک میدان هوایی. به او آن قدر دوا تزریق کرده بودند که توان نشستن و حرف زدن را نداشته است. چنین روندی، روند صلح نیست. اگر پروسه‌ی صلح شروع شود، امضای سند آسان می‌شود." در پاسخ خانم رایس به تماس‌های آن کشور با طالبان در قطر و موضع آزادی سربازان‌شان اشاره کرد؛ اما در این صحبت‌ها هیچ نشانی که دال بر پیشرفت از منظر افغان‌ها باشد، وجود نداشت. امریکایی‌ها زیر تلقینات برخی از حلقه‌های افغانستان از جمله افراد کمک‌شونده در سازمان‌های غیردولتی و لابی‌های نامزدهای احتمالی به این گمان بودند که کرزی خواهان برگزاری انتخابات نیست. به صورت قطع می‌توانم بگویم که کرزی حتی یک آن هم خواهان به تعویق انداختن برگزاری انتخابات نبود. در همین گفتگو وی از خانم رایس پرسید: "واقعا شما قصد ندارید که انتخابات افغانستان را به تعویق بیندازید؟" رایس در پاسخ گفت که "ما تضمین می‌کنیم که هیچ ترجیحی در انتخابات شما نداریم. ما می‌خواهیم تا انتخابات افغانستان آزاد برگزار شود. ما نامزدی نداریم و نمی‌خواهیم هم داشته باشیم." کرزی تاکید کرد که "این امر بسیار مهم است که مداخله صورت نگیرد. اگر در دور اول برنده معلوم نشد، باید انتخابات در دور دوم ظرف دو هفته برگزار شود. طالبان می‌توانند در انتخابات شرکت کنند. ما نمی‌توانیم قانون اساسی خود را نقض کنیم. در انتخابات گذشته هم گفته شد که ما دور دوم انتخابات خواهیم داشت، اما دور دوم برگزار نشد." با این افاده که در انتخابات قبلی هم گفته شده بود که دور دوم انتخابات برگزار خواهد شد اما چنین نشد، رییس جمهور می‌خواست به عهدشکنی جان کری که در آن زمان رییس کمیسیون روابط خارجی سنای امریکا بود، اشاره کند.

در این گفتگوها نحوه‌ی گشایش دفتر قطر طالبان و این که در آنجا ایالات متحده به تعهداتش عمل نکرد، نیز مطرح شد. بحث روی تمام مسایل مورد اختلاف میان دو کشور، با وجود تاکید جنرال دانفوردر قوماندان نیروهای امریکایی از این که وی "دیشب به کلیه‌ی فرماندهانش هدایت داده است تا پس از این با در نظر داشت روحیه‌ی قرارداد امنیتی عمل کنند" نرمشی در موضع رییس جمهور افغانستان نیاورد. با این که رایس تاکید کرد که "آغاز و عدم آغاز گفتگوهای صلح مربوط به طالبان و پاکستان است"، اما رییس جمهور افغانستان با اشاره به این که در گفتگوهای سه‌جانبه میان پاکستان، افغانستان و امریکا در بروکسل، پاکستان و امریکا مواضع مشترک داشتند، این موضوع را زیر سوال برد. رییس جمهور افغانستان در این مورد کاملاً محق بود. پس از این بحث‌ها تکرار می‌شدند و امریکایی‌ها بر امضای قرارداد تاکید می‌کردند و رییس جمهور افغانستان بر شروع گفتگوهای صلح و تعهد امریکا مبنی بر اجتناب از خانه‌پالی‌ها و پایان دادن به تلفات ملکی. خانم رایس حتا در جایی آشکارا دست به تهدید زد و گفت: "قرارداد امنیتی را امضا کنید، این کار الزامی است".

کرزی هم با صراحت گفت: "وقتی که پروسه‌ی صلح شروع شد و شما از رفتن به خانه‌های مردم اجتناب کردید و زندانی‌های افغان از گوانتانامو به افغانستان منتقل شدند، من این کار را خواهم کرد. من از امریکا تعهد کتبی داشتم که در قطر بیرق طالبان بالا نخواهد شد و طالبان دارای نمایندگی رسمی و چیزی مانند سفارت نخواهند شد؛ اما دیدیم که چه شد". رایس در پاسخ گفت: "ما بیرق آن‌ها را پایین کردیم. شما با جان کری به توافق رسیدید که قرارداد را امضا می‌کنید". کرزی در پاسخ او گفت: "جرگه توافق کرد که به شما قرارداد را بدهد. این حالا نوبت شما است تا ثابت کنید که در کشور

ما جانبدار فراکسیونها و طالبان نیستید و طرفدار یک افغانستان واحد و متحد هستید." رایس در پاسخ گفت: "من بسیار متاثرم و با تاثر می‌روم. در دو روز گذشته با تمام کسانی که در کشور شما ملاقات داشتم، همه طرفدار امضای قرارداد امنیتی بودند." طبیعی است که این تذکر خانم رایس برای به نتیجه رساندن گفتگوها ممد واقع نمی‌شد، چرا که کرزی به ناتوانی جامعه‌ی کمک گیرنده‌ی شهری افغانها و نداشتن پایگاه اجتماعی آنها آگاهی داشت. بنا بر این در پاسخ خانم رایس گفت: "من این خطر را می‌پذیرم. شما با آنانی ملاقات کردید که در این سالها از حضور امریکا بیشتر سود برده‌اند. افغانستان تنها از آن یک اقلیت از افراد شیک و مدرن نیست. افغانستان اصلی افغانستان فقیر و دربه‌در است. آن افغانستانی است که باغ‌هایشان در این جنگ ویران و خراب شده است. خانه‌هایشان نیمه‌شب تلاشی می‌شوند و پدران در پیش چشمان فرزندانشان توسط سربازان امریکایی لخت کرده، تحقیر و توهین می‌شوند..." سخن آخری خانم رایس بسیار تعجب برانگیز بود: "ما تصمیم‌مان را گرفته‌ایم و می‌خواهیم قرارداد امنیتی را داشته باشیم. در غیر آن برای ما حضور در این‌جا ناممکن خواهد بود..." کرزی هم در پاسخ خانم رایس گفت: "شما می‌توانید کشور ما را ویران کنید و یا هر کار دیگری، ما نتایج آن را می‌پذیریم..." خانم رایس متوجه شده بود که نباید به تنش‌ها بیشتر از این دامن بزند، با اشاره به این مطلب که امکانات امریکا محدود است و آن کشور به عنوان مهمان در افغانستان حضور دارد و موضوع صلح، کار خود افغانها است و امریکا باید کمک کند، در پی کاهش تنش شده بود، اما دیر شده بود. کرزی هم در پاسخ او گفت: "شما مهمان نیستید. شما بر ما حکومت کردید. امیدوارم قرارداد امنیتی موجب شود که شما به مهمان تبدیل شوید، اما من نتایج تصمیم‌هایم را می‌پذیرم."

من نمی خواهم به شما پایگاه بدهم و طالبان در هلمند و یا جاهای دیگر حاکم باشند و در کشور ما جنگ ادامه یابد. من حاضر نیستم حتا یک وجب خاک افغانستان را به طالبان بدهم. اما افغانستان متحد و نیرومند را زیر رهبری هر کسی که باشد می پذیرم". رایس یک بار دیگر تاکید کرد که "امریکا بر طالبان و پاکستان هیچ کنترولی ندارد. برای رسیدن به صلح در افغانستان تمام تلاشش را انجام می دهد و رییس جمهور افغانستان نباید از آنان تقاضای کارهای ناممکن را داشته باشد". رییس جمهور افغانستان گفت که "بروید پیام مرا به رهبری تان برسانید. من می خواهم تا اعضای شورای امنیت سازمان ملل متحد به افغانستان تضمین بدهند که در افغانستان دو دولت موازی به وجود نخواهد آمد".

این ملاقات یکی از بدترین گفتگوها میان ما و یک نماینده ایالات متحده بود. ما همیشه با ایالات متحده تفاوت های خود را داشته ایم، اما تنش ها تا این حد و با چنین کلماتی به بسیار ندرت ابراز می شدند. همان طور که در جای دیگری یادآوری کردم، امریکایی ها با خلیقیات افغان ها آشنایی نداشتند. آن ها گمان می کردند که افغان ها هم مانند رهبران "جمهوری های کیله ای" استند و یا این که همه ی افغان ها مانند برخی از دو تابعیه های امریکایی استند که بشود با زبان زور با آنان صحبت کرد. من با این که در مورد این موضوع که امریکایی ها نمی توانند به گونه ی خودکار موجبات شروع گفتگوهای صلح را فراهم کنند، با آنان هم نظر بودم، اما از دیپلوماسی بد خانم رایس در حیرت شدم. این موضوع را روز بعد از این گفتگوها به گونه ی مفصل با سفیر ایالات متحده مطرح کردم. جیمز کانتنگهام^۱ سفیر ایالت متحده

^۱ Jems Conningham

امریکا در کابل، آدم صبور، کم حرف، اما باتجربه بود. طبیعی است که او نمی‌خواست از مشاور امنیت ملی کشورش با ذکر نام و نشان انتقاد کند، اما به وضوح از جریان گفتگوهای روز قبل و از نحوه‌ی برخورد مشاور امنیت ملی کشورش راضی نبود.

زمان با سرعت می‌گذشت، اما موضوع امضای قرارداد امنیتی همچنان اختلاف اصلی میان افغانستان و ایالات متحده را تشکیل می‌داد. در آغاز ما روی متن قرارداد و وارد کردن تغییرات در متن متمرکز بودیم تا بتوانیم یک متن قوی را داشته باشیم، اما از جنوری ۲۰۱۳، پس از ملاقات معروفی که میان اوایاما و کرزی صورت گرفته بود و من در بالا به تفصیل به آن پرداختم، رییس جمهور افغانستان مصمم شده بود که این قرارداد را امضا نکند. بدون شک که این پنهان‌کاری رییس جمهور موجب رضایت همکاران او نبود. در شرایطی که ما همه‌روزه با تمام نیرو با هیئت‌های امریکایی روی قرارداد بحث می‌کردیم، از دید رییس جمهور افغانستان، اصولاً امضای قرارداد امنیتی منتفی شده بود و ما خبر نداشتیم. با این که همگان می‌دانستند که کرزی بازیگر سیاسی موفقی است، اما بازی‌هایی از این دست با همکاران نزدیکش، با افرادی که با او بسیار صادقانه همکار بودند، از لحاظ اخلاقی و سیاسی توجیهی نداشت.

هیئت سناتوران قدرت‌مند امریکا در دوم جنوری ۲۰۱۴ زیر ریاست سناتور مک‌کین به کابل آمد. موضوع اصلی باز هم امضای قرارداد، پیش از انتخابات ریاست جمهوری در افغانستان بود، اما رییس جمهور افغانستان با تاکید بر تفاوت‌ها روی خانه‌پالی‌ها، داشتن زندان در قلمرو افغانستان و موضوع صلح کماکان روی مواضعش ایستادگی می‌کرد. در نهایت این ملاقات نیز هیچ نتیجه‌ای نداشت.

اویاما در بیست و ششم جون ۲۰۱۳ شخصا یک بار دیگر تلاش کرد تا از طریق یک بحث ویدیویی با رییس جمهور افغانستان بن بست امضای قرارداد امنیتی را بشکند. وی به رییس جمهور افغانستان گفت که نخست می خواهم با شما در حضور هیئت های دو کشور صحبت کنم و بعدا هم دوبه دو. افغانستان از امریکایی ها خواسته بود که مقدار کمک ایالات متحده به نیروهای امنیتی کشور ما باید بر اساس یک توافق الزام آور و طور آشکار صورت بگیرد، چون مسکوت گذاشتن این امر موجب بی اعتمادی مردم می شود. اویاما در این کنفرانس ویدیویی گفت: "به دلایل قانونی من نمی توانم به شما تعهد الزام آور در مورد تمویل اردوی شما بدهم. این از صلاحیت های کنگره ی امریکا است. البته من می توانم از کنگره تقاضای کمک بکنم. تضمین امنیتی هم به شما داده نمی توانم. ما این کار را در برابر اسرائیل هم نکردیم. می دانم که شما در این باره نگرانی هایی دارید. اگر قرارداد نهایی شود، افغانستان بزرگ ترین کمک گیرنده ی ایالات متحده خواهد بود. می خواهم بگویم که این یک تصمیم سیاسی است و نه تکنیکی. اگر ما بتوانیم قرارداد امنیتی را تا ماه اکتبر نهایی کنیم به سود ما خواهد بود، نه دیرتر از اکتبر". در مورد تضمین امنیتی، تقاضای افغانستان ارتقای قرارداد امنیتی به یک قرارداد دفاعی بود، اما امریکایی ها در این مورد بسیار با احتیاط بودند و بالاخره ما هم روی همان جملات که در صورت تهدید دو طرف با یک دیگر گفتگو می کنند و تدابیر سیاسی، دیپلوماتیک، اقتصادی و نظامی مشترک را مورد مطالعه قرار می دهند، اکتفا کردیم. با تاسف که ایالات متحده هرگز حتا به این تعهد نیز عمل نکرد. این فقره قرارداد عملا بی معناترین بخش آن شد. کرسی از این که حضور جامعه ی جهانی در افغانستان موجب امنیت و ثبات در افغانستان نشده است، نگران بود، و

این امر را نیز با صراحت با رییس جمهور امریکا دوباره تذکر داد. وی به او یاما گفت: "مردم افغانستان از خود می‌پرسند که آیا با وجود قرارداد امنیتی مداخله‌ی همسایه‌های ما ادامه خواهد یافت؟ آیا پاکستان به مداخلات خود در کشور ما ادامه خواهد داد؟ آیا حملات پاکستان و راکت‌زنی‌های آن به کشور ما ادامه خواهد یافت؟ همه‌روزه از داخل پاکستان به افغانستان راکت شلیک می‌شود، اما ایالات متحده حتا این امر که از آن طرف دیورند، پاکستان به خاک ما راکت می‌زند، را نیز قبول نمی‌کند. امریکا نباید در این تقابلی طرف باشد. هر روز سربازان شما در داخل افغانستان کشته می‌شوند. مردم افغانستان بر این باور اند که شما هم با جانی و هم با قربانی همراهی می‌کنید. مردم ما ناراحت اند. ما باید در برابر پاکستان خط‌های قرمز خود را دسته باشیم. این خط‌های قرمز در کجا هستند؟" رییس جمهور ایالات متحده در پاسخ کرزی به تکرار همان تحلیل‌های غیرواقع بینانه که کارشناسان امریکایی و انگلیسی و رسانه‌های این دو کشور و برخی از کشورهای غربی در مورد این‌که علت اصلی بحران افغانستان حکومت‌داری بد است، پرداخت. این تحلیل‌ها را نه تنها تحلیل‌گران امریکایی و پول‌بگیران افغانی آن‌ها در رسانه‌های ما و خبرچینان آن کشور در نهادهای دولتی و در میان اپوزسیون تکرار می‌کردند، بل که بزرگترین مدافع و مبلغ این تز، دکتور اشرف غنی همکار نزدیک کرزی بود. او یاما در پاسخ کرزی گفت: "افغانستان وارد یک مرحله‌ی بحرانی می‌شود. در سه دهه‌ی گذشته در کشور شما بحران بوده است. شما بیشتر از ما می‌توانید در آوردن امنیت در کشورتان نقش داشته باشید. تصویب قانون انتخابات، برگزاری انتخابات و نهایی‌سازی قوانین مربوط و تعیین مسؤولان کمیسیون انتخابات مشکل را حل می‌کنند." کرزی هم در پاسخ او یاما گفت: "ما در کابل بر این باوریم

که دغدغهی اصلی جامعه‌ی جهانی برگزاری انتخابات در کشور ما نیست، بل که ما گمان می‌کنیم که دغدغهی جامعه‌ی جهانی ایجاد یک حکومت ائتلافی با شرکت طالبان و جنگ‌سالاران است."

باید تاکید کنم که من به این باور بودم که امریکایی‌ها بی‌میل نبودند اگر در چارچوب یک توافق صلح، طالبان بتوانند در حکومت شرکت کنند و یا این‌که در انتخابات نامزد داشته باشند. در واقعیت رییس جمهور افغانستان نیز در همین جهت کار می‌کرد و نه طور دیگری، اما نمی‌دانم که چرا این موضوع حتا اگر چنین هم می‌بود، موجب اختلاف شده بود. من با این‌که نمی‌توانستم علت ناراحتی رییس جمهور افغانستان را تشخیص بدهم، به دلیل این‌که در این رابطه وی با امریکایی‌ها هم‌نظر بود، اما از این‌که نظراتش را صریح مطرح می‌کرد، ناراحت نبودم. بالاخره باید حرف‌ها زده می‌شدند. اواما از سخنان صریح رییس جمهور افغانستان ناراحت شد. گفت: "مردم افغانستان چرا چنین فکر می‌کنند. ما همین حالا در کشور شما شصت هزار سرباز داریم که در تامین امنیت شما کوشش می‌کنند. مردم فکر می‌کنند که ما می‌خواهیم یک ائتلاف از جنگ‌سالاران و طالبان به وجود آوریم؟ اگر برداشت شما همین است، بهتر است تا تنها صحبت کنیم. اگر ما به همدیگر اعتماد نداریم، پس باید روی همه چیز تجدید نظر کنیم". کرزئی با اشاره به دفتر قطر گفت که نحوه‌ی گشایش دفتر قطر موجب "تقویت این شک‌های مردم افغانستان نسبت به نیت شما شده است."

بعد از صحبت یک‌به‌یک، رییس جمهور کرزئی به من گفت که اواما به وی گفته است: "طالبان بسیار نیرومند استند و مردم نیز از ایشان حمایت می‌کنند. شما باید قرارداد امنیتی را امضا کنید تا امریکا در افغانستان به کمک هایش ادامه دهد. در غیر آن طالبان حکومت شما

را سقوط می دهند." وی افزود که او با ما گفته است که "شما در همه جا از ما انتقاد می کنید و به ما اعتماد ندارید این کار خوبی نیست. ما در افغانستان کشته های زیاد داده ایم و دارای هیچ اجندای پنهانی هم در کشور شما نیستیم. ما مشکلات شما را با پاکستان درک می کنیم، اما ما نمی خواهیم به پاکستان حمله کنیم."

ماجرای تنش های بی پایان میان ما و ایالات متحده ی امریکا را پایانی نبود. امریکا در افغانستان گیر مانده بود و استراتژی ای که داشت هم موثر نبود. از یک سو با رییس حکومتی روبه رو بود که در آغاز، خود آن را به قدرت آورده بود. از سوی دیگر، این رییس جمهور در انتخابات از جانب مردم افغانستان برگزیده شده و دارای مشروعیت دموکراتیک بود. امریکا هم دیگر آن امریکای دوران جنگ سرد نبود که بتواند با به راه انداختن کودتاها ی خونین در امریکای لاتین و جاهای دیگر حکومت های منتخب را سرنگون کند و هم اوضاع افغانستان خوش بختانه برای چنین اقدامی مساعد نبود. رییس جمهور افغانستان نیز آماده نبود از تکرار مکررات دست بردارد و هم هیچ کشور دیگری نه توانایی و نه هم اراده ی آن را داشت که جای امریکا را در افغانستان بگیرد. قطع رابطه با امریکا به معنای بردن افغانستان به سال های نود قرن گذشته بود و بیشتر افغان ها با چنین امری مخالف بودند. شاید در چنین شرایطی برگزاری مراسم تحلیف برای رییس حکومت وحدت ملی، دکتور اشرف غنی احمدزی برای طرف ها کار را آسان کرده باشد؛ چنان چه جنرال امریکایی فرماندهی قوای "ماموریت قاطع" با ابراز این نظر که "میان حکومت کنونی افغانستان با حکومت قبلی از لحاظ رابطه ی آنان با ایالات متحده" تفاوت مانند شب و روز است، مکنونات و شادمانی اش را از این که دوران حکومتی که من عضو آن بودم به پایان رسیده است، ابراز کرده باشد.

سیاست افغانستان؛ روایتی از درون / ۵۶۱

از جانب دیگر حامد کرزی یک روز پیش از برگزاری مراسم تحلیف اشرف غنی از من خواست تا با وی از اقامتگاه آینده‌اش دیدن کنم و در بین راه زمانی که از موانع پیش روی لیس‌ی امنی می‌گذشتیم، به من گفت: "سپتا خدا را شکر که پای‌مان را از این معرکه برون می‌کشیم و اگر نه بار بسیاری از خراب‌کاری‌های آینده‌شان را امریکایی‌ها به نام ما تمام می‌کردند". بدین‌گونه کرزی می‌خواست راحتی بی‌مانندش را از این‌که دیگر مجبور نیست خلاف میل باطنی‌اش با سیاست‌های امریکا در افغانستان و منطقه‌ی ما همراهی کند، ابراز می‌کرد.

ایالات متحده بعد از بلندپروازی‌های دوران بوش، محدودیت‌های توان اقتصادی و نظامی‌اش را درک کرده است و اروپایی‌ها نیز پیر شده و در جا زده‌اند و توانایی انجام کارهای بزرگ را بدون ایالات متحده ندارند. از این‌رو در جهان، قدرت و یا قدرت‌های بزرگی که بتوانند به عنوان قدرت نظم‌دهنده عمل کنند، دیده نمی‌شود. این مسایل علت‌های اصلی بحران کنونی نظام جهانی را تشکیل می‌دهند.

پرسش اصلی این نیست که باید چشم به راه قدرت نظم‌دهنده ی جهان نشست؛ پرسش اصلی به باور من این است که نظام‌های هیرارشیک جهانی همواره بر بی‌عدالتی بین‌المللی استوار بوده‌اند و بحران مولود اجتناب‌ناپذیر ساختار و روابط حاکم بر آن‌ها؛ دیالکتیک آن‌ها است. از این‌رو ما به یک نظام جهانی دیگری نیاز داریم. نظام جهانی دموکراتیک، عادلانه و بنیافته بر آرزوهای انسان آزاد بدون در نظر داشت، نسب، نژاد، دین، زبان، جنسیت و رنگ.

من حفظ دولت‌های ملی و لو این که این دولت‌ها قدرت گرا باشند را بسیار آشکارا به مثابه ی شر صغیر، بز حاکمیت گروه‌های افراطی ترجیح می‌دهم. بقا و ادامه‌ی دولت‌های قدرت گرا بر ایجاد جغرافیه‌های بدون دولت رجحان دارد و به همین دلیل شکستن دولت‌ها با توسل به مداخله‌ی برونی موجب ویرانی بیشتر می‌شود.

ن تلاش برای حفظ نظم جهانی با توسل به استراتژی «بحران خلاق» به بن‌بست رسیده است. در جهان کنونی قهر و خشونت به مثابه‌ی تبارزات روزانه در محاسبات قدرت و زوال تسلط انحصاری دولت بر زور، به پدیده‌ی عادی تبدیل شده است. طبیعی است که چنین حالت‌هایی موجب تشجیع قدرت‌های منطقه‌ای نیز بشوند که در پی تحقیر رویاهای نوامبرالیستی منطقه‌ای اند. همان‌گونه که در رابطه با افغانستان، پاکستان تشویق به مداخله شد، رقابت‌های کشورهای بیرومند منطقه مانند عربستان، ایران و ترکیه نیز در همین چارچوب قابل درک است.

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**